Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Flavii Josephi des vermaerden Joetschen hystorie scrivers Seven boecken, van die Joetsche oorloghe ende destructie van Jerusalem

https://hdl.handle.net/1874/360110

Flavii Josephi

des vermaerdē Joetschen hystorie

scriuers seuen boecken/van die Joetsche oorloghe/ende Destructie vā Jerusalē. Wten Grieexschē in latijn/ eñ voorts wten Latine/nv eerst in Duytschen ghestelt/met een onderwijs van een Prologe/thoonende die nuttichept deser Hystorien. Ende nv anderwerf ghecorrigeert ende verbetert.

¶ Des selfs Josephi leuen/by den seluen ghescreuen/ende nv voorts wten Grieexschen int claer ghecomen.

Ghedruckt Thantwerpen op die Lombaerde veste/teghen ouer die Guldē hant/Bi mi Claes vandē Wouwere. Anno. M.CCCCC.XXXIIII.

Met Gratie eñ Priuilegie.

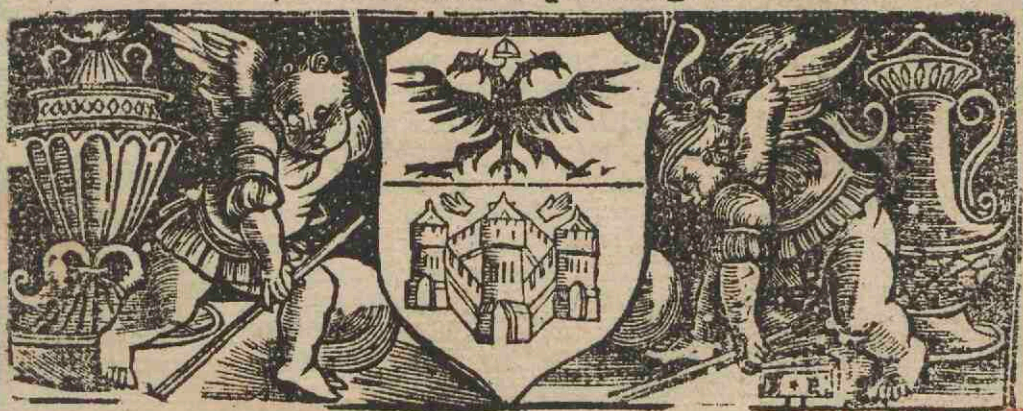

Bibliotheca Conventus Woerdensis

Opte requeste ghepresenteert voor onsen heere dē Keyser/in sinen secretē rade/eñ indē rade vā Brabant/vā weghē Symon Cotus/ghesworē prēter/eñ boecvercooper binnē der stadt vā Antwerpē/inhoudende dat hi door groote costen/heeft doen translaterē dye boeckē Flauij Josephi/des Joetschen vermaerden hystorie screuers/die welcke hi heeft doen visiteren/eñ subligneren/by den eerbaerdighen heere meester Peeter Curtio/dortoor inder Godshept/ende Pastoor van sinte Peeters kercke binnen Louē/die welcke vanden seluen gheapprobeert zijn/niet quaets noch standaloos/noch teghens tghelooue per begripende. Eñ want hi suppliant die selue boecken niet en soude derren prentē/oft verkoopen/sonder voor al vā ons voorsien te sijne/vā onsen Octrope eñ Priuilegie/op dat hi van eghenen and prenters ghefrusteert oft beschadicht en soude worden/waerom hy suppliant ons ootmoedelijck ghebedē heeft. Onse heere die Keyser ghenepcht zijnde totter bede des suppliants voorē verbiet eenen peghelicken/wie hi si/die selue boecken Flauij Josephi/niet na te prentē/conterseptē/oft verkoopen/binnē sinen lande van herwaerts ouer/noch te doen nae prenten/oft conterfepten/sonder des suppliants consent/binnen den tide vā ses iaren. Opte verbeurte vandē seluen boecken/eñ noch. xx. Carolus guldēs/eñ ander groote penen indē brieuen van Octrope hem daer op verleent/begrepen. Ghegheuen in zijn stadt van Bruessel/den. xx. dach Octobris. Anno. M, CCCCC. ende. IJ.

Onderteekent De la Torre/eñ P. de Iens.

Prologhe des translateurs.

Den edelen wijsen eñ voorsienigen heeren/Marcgraue/Amptman/Burghermeesterē/Thesouieren/Geuuecleeren/Schepenen eñ Raet der machtigher eñ vermaerder Coopstadt van Antwerpen in Brabant. Nicolaus van Winghe.

Discrete wijse eñ voorsienighe heeren/aenghesien dat die menschen onder veelderhande lusten vander natueren ingheplant/doet een sonderlinghe begheerte eñ luste hebben/om alderhande onbekende oft vreemde dinghen te weten/eñ van alles kennisse te hebben/ so gheschiet dat veel lieden gheen dinck lieuer en doē/dan Hystorien/Cronijken/eñ oude/ voorleden gheschiedenissen lesen/oft hoorē vā voorledē tiden/verre landen/oft vreemde volcken/oft van bijsonder merckelijke personen/mids dat si daer door kennisse crighen van veelderhande saken eñ vreemde gheschiedenissen/die somtijts seer ghenoechlijck eñ somtijts oock profijtelijck zijn om lesen/dwelck aenmerckende sommighe dichters/schrijuers eñ prenters/haer eygē bate meer dan tghemeyn profijt soeckende/aenghesien dat sulcke boecken seer ghesocht eñ wel vercocht plegen te werden/hebben in voortiden vele verscheyden ydele eñ loghenachtighe Hystorien ghedicht/ghescreuen/oft oock gheprent/die sulcke wt haren eyghen hoofden versiert hadden/eñ voor die hant constelijc ghedicht/sonder eenich fundament der waerheyt/oft hadde si eenich bescheet van eenighe warachtige gheschiedenisse/daer deden si noch dypmael meer loghenen toe om sulcke Hystorie langher oft genoechlijcker te maken/waer af die werelt ouer al vol is ghewordē/van ydele versierde Hystorien/sonder naē oft titel der Autheuren oft beschrijuers/som oock valsche titels hebbende van eenighe bekende ende vermaerde schrijuers/om daer door dē lesers wijs te maken/dat warachtighe Hystorien waren/die dienaels nerghens toe en dienen/dan den tijt (die boven maten costelijc is) onnuttelijck ouer te brengen/eñ somtijts oock veel onnutte ghedachten eñ quade lusten daer wt te crighen/als zijn die Hystorien vanden vier heyms kinderē/vā Amadijs en Gauien/Cosine Karel eñ Elegast/eñ dyer gelijcke meer ander in Walsche eñ duytsche. Onder die welcke ooc is een cleyn Hystorie boecxkē/ouerlāghe ghedruct eñ wtgheghe uen/van die Destructie van Jerusalem by Vespasianum ghedaen/sonder naem oft titel des Autheurs/eñ hoe wel daer meer loghenen dan bladeren in staen/nochtans worder vā veel siechte menschen voor warachtich ghelesen. Eñ binnen corten tidē is vanden selver destructien een meerder boeck wtgecomē/eerst wten Hebreeusschen ouer gheset/by eenen David Ryber/int Latijn/eñ voorts wtē Latine in Duytsche ghedruct/onder den titel des vermaerden Joetschen Hystorie schrijuers Flauij Josephi/dwelc ooc soo vol loghenen is bevondē/dat deerste ouersettere wten Hebreeusschen int Latijn selue beijdt/dat hi veel dingē die hi int Hebreeusch vant/achter ghelaten heeft int Latijn/wāt het openbaer eñ ongelooffelijke loghenē waren/meynende dat die van sommighe valsche Jodē daer in ghestelen waren. Hier om wāt dese destructie van Jerusalem/een seer merckelijke gheschiedenisse is/eñ alle kerstenē menschē oorbaerlijc om lesen/ tot een ōsterchen des kerstē geloofs/wāt daer in verhoont wort Gods vrsaerlijke eñ rechtveerdighe wraeke/die hi ghedaen heeft ouer dat Joetsche volck/die Christum onser alō salichmaker/wreedelijc eñ onrechtelijck ghedoot hadden/eñ bisondē ouer die hooftstadt Jerusalem/daer hi gedoot was. Hier vinmen ooc hoe Christus prophecien vervult zijn/die hy int Euangelie te voren seyde van deser stadt iammerlike verderffenisse/aengemerct ooc dat hier af het meeste eñ beste bescheet ghescreuē heeft/die voorgenoēde Joetsche priester eñ hystorie schrijuer Flauius Josephus/die selue ooc het beste bescheet daer af wel wiste/mits dat hy in dyen tiden een vandē principaelsten Joetschen capiteynē was ghestelt/om den ōlo meynen te weērstaen/waer af hy seuen schoon hystorie boecken beschreuen heeft in Griecxscher talē/dye welcke ouer duysent iaren wten Griecxschē ooc int Latijn ouerghe set zijn/by eenen Priester Gulfinus ghenaemt/eñ namaels in veelderhande talē/als Italiaensch/Spaensch/Walsch eñ Hoochduytsch ouerghe set zijn/eñ by ōschevden dructers wtghegheuen/so heuet sommige goeden mannen vnnen goeden vrienden goet ghedocht my te vō soecken eñ te bidden/dat ick na het ouersettē der gheheelder Sybelen in onse nederlantsche Duytsche tale/dese voorseyde seuen hystorie boecxkē/ooc soude willē in die selue onse tale ouer setten/bisondē want dese destructie van Jerusalem/met die verderffenisse des tempels/ende ōstroyinghe des Joetschē volcx/is geweest het laetste eynde der oudē wet door Mopsen ghegheuē/want die Joden doen haer wet niet meer houden en condē/als haren tempel gātsch vōdoruen was/eñ een vast seker versterssel der nieuwer cristēlijcker wet door Christū gebracht. Om welcke eñ meer ander saken heb ick dit swaer werck aenghenomen eñ metter hulper Gods nae mijn vermoghē vollbracht/dwelck ick ooc te lieuer aenueert eñ ghedaen hebbe om dat deser hystorien schrijuer/al yst een Jode gheweest eñ ghebleuen/nochtans altijt ooc in die heylighe kercke voor warachtich ofte ymmer seer gheloouelijc gehouden eñ gheleesen is geweest/bysondē want hi hier sulcke dinghen beschrijft die hi meest deel selue gesien/ eñ som ooc selue ghedaen hadde/ten tijde als die gheschiedē: want hi in synen tiden was niet alleen een groot gheacht man gecomē van der Joden coninclike eñ priesterlike stamme/mer ooc seer gheleert int Hebreeusch eñ Griecxsch eñ daer en bouē ooc eē seer vroom capiteyn eñ gouverneur eñ presidēt vā gheheel lant van Galileen. Ooch heeft hi dese hystorie beschreuē eñ int openbaer ghebracht ter stont na dat dese dinghen geschiet waren/die wile datter noch vele leesden/die dese voorloghe ghesien eñ mede ghevoert hadden/die welcke hem hadden moghen wederlegghen eñ beschamen/hadde hy het merckelijck te-

ghen die waerheyt geſcreuen. Daer toe heeft hi deſe hyſtorie eerſt latē examinēren ēn corrigeren bi den Joetſchen Coninck Agrippa/die doē noch regneerde in een deel vā Judeē/ēn der Romeynē huipper had de gheweeſt int voeren vā deſer oorlogē/maer af zijn werck ſeer ghepreſen werde vanō waerheydt/ ēn in ſommighe ſaken ooc ō betert/by meerderen beſchreede dat hem die coninck daer af gaf. Ten laetſten heeft hi deſe ſelue hyſtorie den Roomſchē Keyſero Veſpaſiano ēn ſinē ſone Tito die Jeruſalē beſtredē ēn ōdoruen hadden/ gepreſenteert: Die welcke hebben die alſulck beuonden dat ſi die deden wt ſcrifē ēn leggben op die gemeyn librarie van Rome/ēn den ſcriuer ēn Autheur van deſer hyſtorie daer toe ooc groote eere bewiſende/want Veſpaſianus gaf hem zijn eyghē huys te bewoonē binnen Rome/daer hy ſelue in wooōde eer hi Keyſer was/ſtellēde daer toe ooc eē eerlijc ſtaēde beelt te Rome int opēbaer ter eeren ēn eewiger gedēckeniſſen des hiſtorie ſcriuers/daer die ghedēckeniſſen vā ander vmaerde oft vrome mannē ſtonden/ſo wel om zijn vromicheyt int voeren vanō voorſeyder oorlogē/als om zijn naerſticheyt/waerachtichcheyt/ēn conſte int beſcriuē der ſeluer oorlogē/welcke hiſtorie vā ſinē tijdē af ouer. xv. Ciaren altijt ghehandelt is geweeſt van alle gheleerde mannē der heyligher kerchē/als Origenes/Chryſoſtomus/Auguſtinus/Leronymus ēn meer anō onderſoeckers der waerheyt ende minnaers der recht vaerdicheyt/die te ſom ſteden int vclaren der euāgeliē haer leſers ſendē tot deſe Joſephus hiſtorie/daermen claerlijc vint volbrocht veel dingē die int Euangelie te vorē geſept zijn/niet dat Joſephus in alles ſonō dolen die waerheyt ghe ſept heeft/want dats een ſonderlinghe gaue Gods/alleen vleent den heyligen Prophetē/Apoſtelen ēn Euāgeliſtē/die dooz Gods gheeſt die heylighe ſcrifturen ēn het ſelue Gods woozt ons ſeluerlijc beſchreuē ēn ghegeuē hebben/die vandē ſelue Gheeſt alſo geleert zijn ghe weeſt/om dat ſi in ghēē ſake gedoolt en hebbē vanō waerheydt/wetens oft onwetens/int groot oft int clein. Maer anō ſchriuers ēn viſonō hyſtorie ſcriuers dolen al ghemeynlijc in ſommighe ſaken daer ſi die nauſte waerheyt niet en hebben af comē vnemen/ooc pleghē ſulcke ſomtijts wt gonſte oft af gonſte die ſepten van ſommige perſoonen daer ſi lieſde oft hate toe draghen/te vheffen/verbreydē/oft ooc te verruipen ēn verſwigen na haer affectie/om die vrientſcap van ſommige perſoonē te crighē/ēn danck oft loō te behalē/alſt wel te duchtē is/dat deſen hiſtorie ſcriuer ſomtijts ooc geſchiet mocht wezē/mits dat hi een Jode was buptē die gratiē Gods int Joetſcap leuēde/na dat het licht des Euāgelijs langhe hadde ghebliket dooz der Apoſtelē wooꝛden ēn wercken. Maer hi is vooꝛ eē warachtich hiſtorie ſchriuer ghehoudē ghe weeſt/mits datmen beuonden heeft dat hi int principaelſte van deſe ghe ſchiedeniſſe zijn beſte kennſſe geſchreuē heeft/ēn in deſen wt gonſte oft af gonſte niet merckelijc teghē ō waerheyt ghe ſept en heeft/dwelcmen daer aen ooch wel beuroedē mach/want al was hi een Joetſch prieſter/ vander Phariſeen ſecte (welcker archeyt ēn valſcheyt tegē onſen here Jeſum int Euāgelie genoech blijct) ſoo beuintmē nochtans dat deſe Joſephus ſinen voorvaderen daer in niet gelijc en is geweeſt/oft der Scri ben ēn Phariſeen aert gevolcht en heeft/aengeſien dat hy in een anō zijn hiſtorie/te weten/ int vierde capittel des. xviij. boeck vanō Jodē oude geſchiedeniſſen/ſeer loffelijc ēn warachtelijc van onſen here Jeſu geſcreuen heeft/aldus vā hem ſprekēde (als ſinte Jeronimus dat wtē Griecrſchē ſchrijft). In dien tiden is geweeſt een wijs man Jeſus ghenaemt/ vyt datmē hem ooch behoort een man te noemen/want hi dede ſeer wonderlike wercken/ēn was een leeraer der gheenre die gaerne warachtighe dinghen hoor den/die ooc veel nauolgers hadde/ſo wel vanden Jodē als vandē Heydenen. Ēn men gheloofde dat hy Chriſtus was: maer na dat Pylatus dooz ōs volcx ouerſten Princē nijdicheyt hē tē cruyce gedoemt had de/ſo en hebben ſi hem niet te mīn vooꝛts lief ghehadt/die hem vā eerſt hadden begonſt te minnē/wāt hi vt hoonde dyen hem ſelue leuende op den derdē dach/alſoo die Prophetē in haer ſanghen/deſe ēn noch anō wonderlike dinghen van hem te voren ghepropheteert hebben: ēn tot deſer tijt toe en is het Chriſten volck niet vgaen/dat van hem haren naem ghecregen heeft. Welcke wooꝛden ſeer ongelijck zijn der Scriben ēn Phariſeen wooꝛden/die Chriſtum noemden eenen brafſeerē ēn wijnſupper/ eenen vrient der ſondarē/die hem metten dupuel behielp/ēn den dupuel binnē hadde/alſo die Euangeliſtē be ſchriuen tot vſcheyden plaetſen. Deſgelijc ſpreect deſe ſelue Joſephus in die voorſeyde hiſtorie ooc ſeer loffelijc van ſint Jan Baptiſt/ēn van ſint Jacob die mindere/die Chriſtus vroedē ghenaemt was/wyēs heylicheyt hi ſo ſeere prijſt/ēn ſo groot achte/dat hem dochte dat Jeruſalem ōdoruē was/ ter wraēē van zijn onrechtvaerdige doot/want hy te Jeruſalē wredelijc ghedoot werde vā Ananus ō Joden ouerſte biſſchop. Voorts vintmen in deſe hiſtorie ooc veel beſcheets vā ſommige perſoonē/daer int Euangelie ēn der Apoſtelē wercken corte mencie af gemaect wort/als van dē comine Herodes/die doonsel kinder kens ontrent Bethleem doode/twee iaren ēn daer benedē oudt zijnde/ merpnende onō die ooch Chriſtū te dooden. Vandē welcken ghi hier vint/hoe hi namaels gheplaecht werde/dooz ialouſie ēn mupterye/ tuſſchen hem/ ēn zijn huyſvrouwe/zijn kinderen ēn zijn naeſte vriendē/ dye hi te vſcheydē tidē wt quaet vmoedē ēn valſche clappernyen alle heeft doen doodē/dwelc hem namaels bitterlijc iammerde/ als hy vnam dat hy die tonrecht ghedoot hadde: maer aldus heeft hi van zijn kinderen ende haer moedē tſelue lijden gheleden rechtvaerdelijck/dat hy veel moedē haer kinderen doodende/onrechtelijck aengedaen hadde/ēn daer en bouē is hi ten laetſtē ooch een ſeer pijnlike ēn onſalige doot geſtorvē/bevanghen met veel vſcheyden ſware ſieetē. Ooc vindy hier hoe die anō Herodes dye ſint Jan Baptiſte onthoofde/ēn Chriſtum met een wit cleet beſpotte/naemaels ooch ter grooter ſchanden gheromē is/want hi vanden Keyſer berooft werde vā zijn heerlijcheyt/ſtervende buptens lants in ellenden. Item vandē derdē Hero des/die den Apoſtel Jacobum den meerderē onthoofde/ēn ſinte Peeter in bandē ſtelde/om die Jodē te believē. Item vā Cyprinus/Archelaus/Pilatus/Felix/Portius/Feſtus/Berenicee/ ēn meer ādere daer mencie af gemaect wort int Euāgelie/ēn die Werckē der Apoſtelē. Item vanō Joden ſecten/te weten/

Joſephus ghetuyghe nille vā on ſen heere Jeſu Chri ſto.

vandē Saduceen/Pharizeen eñ Essеen/waerom dese hystorie metzijn and hystorien vanden Jodē oude gheschiedenissen seer wel dienen tot vclaren van veel plaetsen der heyliger scriftuerē eñ tot stercsel des kerstен geloofs. Ock vintmen hier in vele herchelike vmaninghen int prijsen der duechdē/eñ inspryjsen van onduechden/als ongerechticheyt/onbeureesthept/onmilsheyt/twedzachticheyt/geitgierithept eñ eergierichept/waer door (als hi openlijc thoont te veel steden) Jherusalem tot haer vderffenisse ghecomen was. Eñ hoe wel dese Josephus (als eē Jode) die principael sake niet en wiste vā die destructie vā Jerusalem/te wetē/die onrechtuaerdige doodinge ons salichmakers Christi/daer God wake ouer de de/nochtās sept hi te veel stedē openlijc/dat die stadt niet waren ouer costelikē tempel vandē Romeynen verdozuen worde door Gods rechtuaerdich gehengen/om die ontspreckelike groote sonden eñ onrechtuaerdige bloetstortinghē die daer ghedaē warē. Om dese eñ meer andē salē is dese Josephus dickmael ghezbaert geweest vanden leeraers der heyligher kerchē/ tot vclarē vā sommighe plaetsen der heyligher scriftuerē/eñ vsterchē des kerstē geloofs/bisondē oock int disputerē teghē der Jodē ongeloouichept als Origenes doet in zijn boecken teghē eenen ongeloouighē vpāt Christi Celsus genaēt/waerom dat sinte Jeronimus niet sondē redene desen ooc stelt ondē die vermaerde scriuers eñ geleerde der heyligher kerchē in een boec dat hi daer af gemaect heeft/niet ō dat Josephus een kerstē leeraer oft schzijuer was maer wāt hi veel dingē gescreuē heeft/seer wel dienēde tot vsterckel eñ onderwijs der kerstenen. Ock pst wel te denckē datter God door sonderlingen ract eñ reden aldus gezdineert heeft/dat die vuaerlike wzake vā Christus doot/eñ die destructie vā Jerusalē/eñ vderffenisse des Joetschen tēpels eñ volcx/na Christus prophecie geschiet/beschzeuē soude werdē niet vā eenigē kerstē menschē/maer vā eenen Jode die in Christum niet en geloofde/hoe wel hi groot genoelē daer af hadde/om dat die Jodē in naco:nēde tidē dit te beter mochtē gelouē/eñ daer door ghetrockē werdē om in Christum te gheloouē/ dye aldus voorsept hadde/ als hi dese vderffenisse vā Jerusalē eñ vanden tēpel te vozen gesept eñ beweent hadde/ also die na gheschiet is/eñ vā desen Josepho beschzeuē/wāt hadde dit eenich kerstен scriuer beschzeuen so haddē dye nacomende Joden mogen vmoeden oft meynen dat sulch dese dingē meestdeel wt gonstē vsiert hadde tot voordeel des kerstен geloofs/oft door ongonste tot der Jodē achterdeel/maer nu wer den si desen aengaende/vwonnen van desen haren Priester eñ wergeleerde Josepho/dat si mocten ge louen oft ymmer beliden dat Christus Jesus waerachtich was/eñ Gods Gheest hadde in zijn woordē eñ crachtich was in zijn werchē. Voorts ooc in dese hystorie mogen si als in eenē spiegel claerlijck sien/ ia by na tastē hoe haerdē voorvaderen boosen wensch eñ vloeck op haer ghecomē is /die voor Pylatum Matth 24
begheerden eñ riepen vā Christus bloet seggende. Sijn bloet come op ons eñ op onse kinderen /dwelc also gheschiet is/want niet alleē tbloet Christi/maer ooch tbloet vā allen rechtuaerdige menschē/dwelc ghestort is onrechtelijc van dē eerstē Abel tot dat bloet Zacharie Barachias sone/eñ noch voorts is op haer gecomen door dese vuaerlike wzake eñ punitie Gods/also Christus haer te vozen gheseyt eñ ghe tupcht hadde/dwelck ooch na die rechtuaerdicheyt geschiet is/want so wie eenen rechtuaerdigen doot om zijnē rechtuaerdicheyt wille/die thoont claerlijck dat hi der rechtuaerdicheyt vpāt is / eñ dat hy alle rechtuaerdighe ooch soude ghedoot hebben /haddē die in sinen tiden zijnē boosheyt cōtrarie gheweest/ eñ hi daer macht ouer hadde comen ghecrigen/waer wt mē ooch vslaen mach tghene dat sommighen menschen seer vwondert/te weten/waerom dat God die rechtuaerdich/is die rechtuaerdicheyt selue is dese vderffenisse van Jerusalem eñ die wzake van Christus doot/heeft eerst laten geschiedē veertich ia ren na Christus passie eñ doot/als sulcke Joden meestdeel ouerleden warē die Christum met ract/daet/ oft consent ten crupce gedoemt eñ ghevzacht haddē. Eñ daen daer veel andere tsedert ghebozen waren oft opgewassen/die ract noch daet tot Christus doot ghegeuen en hadden/ouer die welcke nochtās de se plaghe ghecomen is. Maer dit en ghēschiede niet onrechtelijck/want dat dese plaghe terstont niet en quam/maer tot veertich iaren daer na vtrocken werde/dat geschiede door Gods groote ghenadicheyt eñ lanemoedicheyt/dē onghenadigen Joden tijt vā genade te crijghen/eñ penitencie te doen verleende/ dwelck vele van henlieden ooch ghecregen eñ ghedaen hebben/die door der Apostelē predicatie eñ mi raculen tot kēnisse/berou/eñ genade quamen/also openlijck staet in der Apostelē werchē. Maer dan der die verstoent bleuen eñ vbient in haer ongeloouichept verwolgende eñ doodende Christus discipu len eñ nauolghers/eñ bisondē den weerdigen Jacobum/die Christus broeder ghenaemt was/hebbē ten laetsten vbient dat die wzake eñ plage van Christus bloet op haer quam/dwelc si volghende/haer voor vaderen noch stozende waren in zijn discipulen/die si doodē ten spite vā Christo/daer in misdoēde als oft si Christū gedoot haddē/nochtās tracte God noch tot penitēcie / door sonderlinghe veel wonderlike voorgaēde teykenē die hi thoōde eñ dede in die locht eñ op der aerdē ouer Jerusalem/als dese plage aē staēde was/also Josephus beschrijft int. xij. capittel des seuenstē boecx vā deser hystorie/waer door si ooch niet beweecht vmozwet oft bekeert en zijn geweest/wāt haer archept/vhardthept eñ blinthept was soo groot/dat die door ghē miraculē oft teykenē vā buytē vmozwet oft vlicht en mocht werdē. Mer Chri stus discipulē eñ die gelouige kerstenē die doē te Jerusalē noch warē/werdē door dese teykenē eñ noch and Gods openbaringē vwect ten tide van daer te vertreckē voor der Romeynē aencoēste/also ooc ghe tupcht eñ beschrijft Eusebius bisschop van Cesariē/screuende hier af int. v. capittel des derdē boecx vā die hystorie der heyliger kerchē/seggheēde aldus. Die vgaderinghe der gheloouiger die te Jerusalē waren/ werde door Gods openbaringhe gheboden wt Jerusalem te vtrecken/eñ te gaen ouer die Jordane in een stadt Pella genaēt/op dat die wzake wten hemel soude plaetse vindē eñ macht crighen so wel ouer die ongoddelike stadt als ouer dat boos volck doozt vderuen der stadt eñ des lants/als die heyligē daer wt ghelept waren/dwelck Christus ooc in zijn leuen sinen discipulen geboden hadde /sprekende vā dye

toecomende ỏuerſſenisſe van Jeruſalem/beuelende haer dat ſi dan ſouden vliedē in Iudeen/alſt bliſcht ſMatthei int.xxiiij.ſMar.int.xiij.eñ Luce int.xxi.capittel. Oec is deſe hyſtorie genoechlijc om leſen/mits dat hier menigerhande vreemde eñ merckelijcke dingen vtelt werdē die ghenoechlijc om leſen zijn/als van die natuere vreemde condicie eñ ghelegenthept des Joetſchen lants eñ der vpliggender ſteden eñ landen. Item van der Romeynē crijchshādel eñ oorloochſche inſtrumentē die ſi doen ter tijt gebruycten ¶ Daer toe is deſe ſelue hyſtorie ſeer beualliic eñ conſtelijch beſcreuen geweeſt in conſte vā ſpreken eñ belepdē van redenē/na die conſte der Griecxſcher ſprakē/wāt al was Joſephus een geborē Hebreeuſch man/eñ van ioncx geleert in der Joden wet eñ tale/die ſeer rou eñ onghelijc is der Griecxſcher oft Latijnſcher talē/nochtās was hi ſo wel geleert in die conſte der Griecxſcher talē/dat hē ſinte Ieronymus op een plaetſe ghelijct by Titum Liuium/die dalō conſtichſte eñ fraeyſte hyſtorie ſchrijuer der Romeynē gheweeſt is/noemende Joſephum den Griecxſchen Liuium/hem ooch ſeer verwonderende dat ſulc eē Hebreeuſch man van ioncx in die Hebreeuſſche ſcriftuerē gewent eñ geoeffent/die Griecxſche tale had de ſo volcomelijck mogen leerē/eñ ſo veel Griecxſche boeckē leſen/als oft hi een geboren Grieck hadde gheweeſt/eñ van ioncx anōs niet geleert en hadde/welcke conſte van ſpreken die ouerſetters int Latine veel te mīn wi wt den Latine in Duytſche niet wel en hebbē mogen volghē om der talen onghelijc hept in manieren van ſpreken. ¶ Maer bouen al iſt ſeer genoechelijck eñ ooxbaerlijc dē lerſtenen/datmē hier vint eñ ſiet veel accoxts met Chriſtus wooxdē/die hi vā Jeruſalem te voren geſprokē heeft/als ic voox gheroert hebbe/want hier vintmē hoe volbracht is dat Chriſtus ſinen diſcipulē ſeyde. ſMath.xiiij. Doen ſi hem thoondē met grooter ỏwonderinghen die ouer groote ſchoone timmeragiē des tempels/ waer op hi antwooxde. Vooxwaer ich ſegge v daer en ſal niet eenen ſteen op den anderē liggende blijuē die niet en ſal ỏdoxueu werden. Vooxts ooc ſeyde hi/hoe datter dā ſo groote tribulatie int Joetſche lāt ſoude weſen alſſer oyt geweeſt was vā theginſele der werelt tot dyer tijt toe oft ooc na weſē ſoude. Item hoe om deſe ỏuerſſenisſe van Jeruſalem ons Heere Jeſus ooc bitterlijc weende/ridēde nae Jeruſalē op dē palmdach als hi die ſtadt ſach/eñ haer aēcomende ỏuerſſenisſe bedachte/ als Lucas beſcrijft doen hy ſeyde. Och oft ghijt ooch gheweten hadt/want daer ſullē daghen in v comen dat v vyandē v met eenen Luce.19. walle ſullen omringhē/eñ rontſom beleggen eñ benauwen van allen ſiden/eñ v ter aerden neder wooxpen eñ v kinderen binnen v. Van welckē walle hoe lanck dat hi was/eñ op hoe coxten tijt dyen vanden Romeynen gemaect was/ondp beſchreuen int.xiij.capittel des ſeſten boecx deſer hiſtorien. Item vā tſelue ſprac Chriſtus ooch zijn crupe dragende tot die vroukens van Jeruſalē/die hē al weenende volchden Luce.23. ſeggende. Dochteren van Jeruſalem en wilt ouer mi niet weenē/ maer weent ouer v ſelues eñ ouer v kinderen/wāt daer ſullen daghē comen/in die welcke men ſeggē ſal. Salich zijn die onvruchtbarige eñ die vuychē die niet gebaert en hebben/eñ die vooxſten die niet geſoocht en hebben. Ten laetſten is deſe hyſtorie ſeer nut ghelesen om daer dooz te merckē eñ te leeren/hoe ſchadelikē eñ verualrlikē quaet dat onghelouichept is/waer dooz die Jodē eerſt tot ſo vooſe dadē eñ namaels tot ſo ỏuaerlike plaghen gecomē zijn/wāt gelijc een recht ghelooue eñ goede kennisſe vā God een fundamēt is vā alle duechdē/alſo is ooc dongelooue oft een quaet ghelooue dē ooxſpxōt vā alle quaet/mits dat daer dooz een menſch dickmael ſo verblint eñ verurcēt wert vanō waerheyt eñ rechtueerdichept/dat hi het quaetſte dickmael hout Eſaie.5 vieſt/eñ doer vooxt beſte/eñ tbeſte vooz tquaetſte/totte welckē roept die Prophect Eſayas. Wee v liedē diet quaet goet noēt/eñ tgoet quaet/ſtellē de dz is achtēde die duyſterhz vooz dlicht/ eñ dlicht vooz duyſterhz/die dat bitter is/ſoete maect/eñ tſoete bitter/wee v lieden die wijs zijt in vos ſelfs oogē/ eñ bi v ſelfs ỏſtandich. Welcke ongelouuichept meeſtdeel coemt wt eenige groote vooxgaende ſonden eñ biſon der hoouaerdye/waer dooz den menſch ontrockē wert Gods Gheeſt eñ gracie/dye alleen ruſt in puer eñ ootmoedige herten/eñ aldus wert haer ỏſtant verduyſtert eñ haren wille alſo verhart dat ſulch nyet om leerē oft beteerē en zijn/maer gelouen eñ doen dickmael ſulche dinghē die oock teghen reden eñ nature zijn/die welcke ooch ſom op haer ỏſtant alſo vaſt ſtaende bliuen dat ſi nyet anōs gheloouen/ doen oft laten en willen/dan dat haer goet eñ recht dunct na haer verſtant/recht oft het kerſten gheloone eñ Gods waerheyt anōs niet en ware/dan ſulch als elck menſchs verſtant begrijpen conde/eñ oft al recht ware dat elckē goet dochte/wele quaet (God beter) hedē ſo ſeere regneert in kerſtēryc/eñ daer af comē ſulcke twiſtē/ſo wel int gelooue als in manierē vā leuē/dat daer ō grootelijc te zorghē is datmē daer om wel vreer ſen eñ vermoedē mach dat deynde der werelt ſeer by nakēde is/waer af die Apoſtel Paul⁹ ſeer merckelijc gheſchreuen heeft int epiſtel tot die vā Theſſalonice seggēde/ dat vooz Chriſtus coemſte tē vooxdeel/Antechriſt een menſch der ſonden/eñ eē ſone der ỏuerſtemſſen comē ſal/eñ datter vooxzijn coē- 2.Theſſ.2. ſte een ſcheydinghe oft twiſt weſen ſal onō die menſchen. Op welcke ſcheydinghe die ſommige leeraers verſtaen het ſcheyden der lupden vandē Roomſchen rijcke. ¶ Maer den meeſtendeel verſtaen dat anders van het ſcheyden der Chriſtenen van die eenicheyt des rechten geloofs der heyliger Roomſcher eñ ghemeynō kerckē/eñ van het hooft der kerſtenen den Paus van Rome/ dye ſinte Peters nauolger ende Chriſtus ſtadthouō is/dwelck noyt ouer al ſo ſeere en was als nv/waer vt die werelt vol twedracht wert/vol ſtrijts eñ nijts/ketterye/muyterye/eñ oorlogē /dwelck een tekē is van Antechriſtus nakende coēſte/eñ van der werelt eynde/ghelijc die Jodē vooz haer gauſſche ỏuerſſenisſe eerſtmael heel twiſtich vielen teghen malcāderen/dwelck haer meer verdorf/dā die macht der Romeynen/ welcken twiſt haer meeſtdeel eerſt quam bi een quade ſecte van ſommige Joden die bouen al prieſen vryheyt / dat is vry eñ ſonō eenighen ouerheere te leuen oft eenighen heere onderdaen te ſine/dā Gode alleen/welcker ſecten eerſte vnōs warē twee Joden/te weten/een Gaulaniter Judas/eñ een Phariseus Sadocus genaemt alſo Joſephus hier ō verhaelt int.xviij.boec der ouō Joetſcher geſchiedenisſen int eerſte eñ tweede cap.

Dese vvoden den volcke met rade eñ dade den Keyser tribuyt te gheuen/seggende dat alle sulcke Joden God verloochenden/die den Keyser tribuyt gauen eñ hem beledē haren heere te wesen/dwelc die Joden ooch Christum opleyden voor Pylato seggende dat si hem bevondē hadden/dē volcke verbiedende dē Keyser tribuyt te gheuen/also Matheus eñ Marcus bestruē/om Pylatum daer door te vvrechen tegē Christum. Dus aengemerct dat dese quade Joetsche ia dupuelsche secte ō onbehoorliker eñ ongoddeliker vyphept ouer al in Christerijck seer oprijst/wātmer vele vint die noch geestelike noch weerlike ouerheyt liden en mogen/die ouer haer nochtās van Gods eñ rechts wegen ghestelt zijn/waer wt groote twisten/oorlogen/muyterijen eñ moorderijen comen/wyē mach dan twijfelen van der werelt naturde eynde: die ands Christo gelooft int Euangelie seggheēde. Dat alle rijck oft huys in hem seluen oft tegē hem seluen verscheyden/vndoruen sal worden/alst ooch altijt bevonden is geweest in alle landen steden oft vgaderinghen van menschen/dat die door eendrachticheyt vā cleyn/groot/van arm/rijck eñ machtich/eñ coutrarie ooc door tweedrachticheyt/van groot/cleyn/eñ vā rijck eñ machtich/arm eñ onmachtich zijn worde. In welcke eendrachticheyt gheen vgaderinghe langhe staen en mach/ten si dat si haer houden aen haer hoofden eñ wettighe ouersten/beyde geestelijck oft weerlijck dye haer van Gode eñ van rechts wegen ghestelt zijn/waerom sommige scrijuers eñ predicanten der twistiger landē eñ nacie te vgeefs haer volck tot eendrachticheyt vmanen/seggheēde/eens/eens/eens/oft peys/peys/peys/wāt die eendrachticheyt/eñ den vastē peys niet om crigē en zijn/so langhe si haer verscheydē houden van dat eenich warachtich eñ ghemeyn kerstē geloue/eñ van dat eenich ouerhooft der heyligher kerchen vā Christo ouer alle zijn schapē gestelt/welck is die Paus van Roome/Petrus nacomer/eñ Christus stadt houder/den welckē Christus zijn schapē sonder eenich wtmenē bevolen heeft/eñ die stotelē des ewichs leuens gheeuen alst vter Euangeliē genoech blijckende is. Om dan onse neder duytsche landen die door Gods gracie eñ groote naerstichept eñ wijsheyt der Keyserliker Maiestept tot noch toe in redelike goede eēdrachticheyt/recht gelooue/eñ warachtigē Gods dienst gehoudē is geweest in desen meer te sterckē eñ die vreese Gods onder volck te vorderen/heuet sommigen goeden eñ gheleerden mannen goet gheducht/dat dese oude hystorie Josephi der vnderssenissen vā Jerusalem eñ des gantsschē Joetschē lāde in onse nederlantsche Duytsche tale ouergestelt soude worde/op dat die Christenē wt desen deerlikē spieghel van Gods wake ouer die Joetsche natie/Gods vnaerlike rechtuaerdicheyt aenmerckten sonder denckēde yst dat ouer die ongelouige eñ wreede Jodē die Christum eñ zijn discipulē gedoot hebbē/so swaren wake gedaen is/dat ons gheē saechter/maer swaerder noodeel staet te verwachten/die Christus gheloue aengenomen hebben/by also wy door ongeloouicheyt oft onghetrouwicheyt vā quadē werckē Christum metten Joden verloochenen/wedom cruycen eñ versmaden/ als Paulus sept tot den Hebreen. Dus heb ic dit swaer werck van dese hystorie ouer te setten wt versoeck deser goeder mannen eñ der voorseyder redenen aenghenomen/eñ metter hulpen Gods na mijn beste ten vynde ghebracht. Hebre. 6.

¶ Welcken mijnē arbeyt ick niet sonder goede redene eñ raet/uwer voorsienigher eñ goeder heeren name heb toegeschreuen/als tot uwer eeren gedaen eñ in druck ghebracht/hopēde dat desen minen dienst in so goeden wercke ter goeder meyninghen gedaen/v lieden sonderlinghe ghenaem sal wesen/bisonder aenghemerct dat ghi liedē altijt sonderlinghe naerstich eñ voorsienich zijt geweest/eñ al noch zijt om met rijpen rade/met vscheyden goede middelen/v goede groote eñ machtighe stadt eñ ghemeynte mettē verscheyden buytenlantsche cooplupden eñ natien vsaemt/also altijt in goede politie te houden/dat die comenschap by v lieden also mocht gehandelt eñ ghevoordē wesen/datter nochtans door die vreemde buyten luydē onder tderssel van comenscap te hanteren/gheen schadelike secte/metterpē oft valsche Godsdiensten van buyten en souden ingebracht werden/waer door v goede ingeseten borghers mochten eenich sins varghert wordē/eñ God also verthoornē/dat hi eenighe scadelike muyterijen oft werringē mocht laten comen tusschen de borghers onder malcanderē/oft tusschē die borgers eñ buytenlanders/oft tegē v wettige heerē ofte ouersten/beyde gheestelike eñ weerlike/tot dese heerliker stadt gāssche vnderssenisse/waer af v lieder strenghe voorsienicheyt niet sonder groot verwonderen ouer al seer ghepresen wert/dat ghi liedē so weeldige/rijcke eñ machtige coopstadt der gelijcke dat in heel herstenrijc iae in gheheel Europa niet en is/so vol volcx van allē nacien/eñ so vol coop goets vā alle sortē/ als die arcke Noe dye vol alōhande gedierte was/elck met haren aes in desen sorghelijken tijt/als alle die wercke tot muyterpē eñ secten ghenegē is/so wijsselikē ghe regeert hebt/eñ al noch regeert eñ behoet door goede wettē/strenghe iustitie eñ punitie der quaetdoenders/in die eenicheyt des rechten geloofs/warachtigen Gods dienst/groote eendrachticheyt/eñ onderdanicheyt haerer wettigher ouersten/beyde Gheestelijck eñ Weerlijck datter noyt eenige merckelike oft scadelike muyterye opgestaen en is in v goede stadt/der ingheseteñē teghen malcanderen/oft teghen haerlieder ouersten/ want ghy liedē wel onderhout dat Paulus ghebiet seggende: Weest sorchfuldich die eenicheyt des Gheests te houdē door den bāt des vreets/als eē lichaē eñ eenē Gheest eē is. Voorts seggēde datter maer eē heere/eē gelooue/eñ eē Doopsel en is/ eē God eñ Vader van ons allē en is/die ouer alle menschen eñ door alle dingē/eñ in ons allen is. Eñ totten Romeynen seggende/datter gheen macht oft ouerheydt en is/dan van God/eñ dat by Gode wēstaet dye der ouerheyt wēstaet. Ephe. 4. Roma. 13.

Ooch beuroedy wel dat uwer stadt voorspoet eñ welvaert beter eñ meer ghevoordert eñ bewaert wert door dese duechden eñ goede punctē/dā door oueruloedige rijcdommē/menichte van volcke/costelicheyt van tymmeragiē/oft sterckheyt van poortē/westen oft torren/al waren die ooch van yser gemaect oft van metael ghegoten. Wāt dese dingen souden al meer letten dan helpen/wāneer God van v lieden grootelijken vthoornt wesende/zijn hant eñ hoede van v stadt wilde trecken/ alst wel ghebleken heeft aen die heerlicste stadt vā Jerusalem/met harē ouer grooten costelijken tempel die vol

rijcdommē waes/eñ met dyndobbel mueren beurijt/eñ met ſeer veel ſtercke toyrē/caſteelen/poorteñ eñ ber
ghen alſo beſet eñ beſloten/eñ daer toe ſo vol volcx dat die ſcheen onwinlijc te ſine/die welcke belegert
werde vandē Romeynē ontrent Paeſſchē/ten ſelue tide als ſi Chriſtum ghedoot hadden/doen (nae dye
Joetſche wet) alle volck van Judeen te Jeruſalem binnē moeſt comē om Gode daer offerande te doē/
waeromme ſi niet winlijck en ſcheen te weſen/maer midts dat ſi van God om haer groote ſonden vlaten
waren/ſo vielt haer al tegen dat haer ſcheen mede te weſen. Wāt om die ouergroote rijcdommen die te
Jheruſalem waren/ſtonden daer veel muytmakers/roouers/eñ moordēs op/die wt gheltghierichept eñ
eergierichept grooten twiſt van binnen maecten/vangende/berooуende eñ doodende die edelſte/rijcſte
eñ treffelijcſte mannen vanden ſtadt/haer opleggende dat ſi heymelike verraderye op handē hadden/om
die ſtadt den Romeynē ouer te leueren/die welcke van honger ooc benaut zijnde / hanteerden ſeer on-
ghenadelijck eñ onmenſchelijck het ghemeyn volck dat eenighe victalie binnen haren hupſe hadde/alſo
datter een vrouwe wt gebreke van noodruft haer eyghen kint ghedoot/ghebraden/eñ een deel daer af
gheten heeft/welcken honger haer principalijc quā wt die ouergroote menichte des volcx die daer bin-
nen beſlotē was/die alle der ſtadt victalie ſeer corts al vteyt haddē/alſt plach te weſen in ſulcke belepde
ſteden die meer volcx binnē hebben dan haer victalie lange voedē mach. Ten derdē heeft haer die mach
tighe ſtercte vanden ſtadt een oorſake haerē verderſſeniſſen gheweeſt. Want die oproeringe muyters van
binnen/diet gheneyn volck vheert hadden/warē ſo moedich eñ hadden ſo grooten betrouwē op deſer
ſtadt ſtercte/dat ſi die den Romeynē met gheen condicien en wilden op gheuen/noch ooc laten opghe-
uen/hoe wel ſi dienaet van Tito den Keyſer daer toe vſocht werden/die groot medelidē creegh met die
allendighe ghemeynte van Jeruſalem/die haer begeerden op te gheuē om haer lijf te ſaluerē/ maer wa
ren van binnen meer bedwongen dan van buyten. Dus is in Jeruſalem warachtich beuondē gheweeſt
tghene dat Dauid ſeyt inden .c.xxvi. pſalm. Ten ſi dat die Heere die ſtadt beware/ſo waert hi te vghers
dieſe bewaert. Eñ dat deſer rijcker machtiger ſtadt gheſchiet is/ſoude ſonder twijfel uwer goeder machti-
gher ſtadt ooc lichtelijck gheſchiedē/en dede dat ghi altijt naerſtighers zijt geweeſt om door goede wet-
ten eñ executien der iuſticien/eñ onderhouden des rechten gheloofs/eñ warachtighē godſ dienſt/goede eñ
herſtelline policie te onderhouden/eñ daer door v ſtadt in Godē vrede eñ gracie te houdē/dā die ſelue met
ſtercke muren/toyren eñ bolwerchē te beuriden/waer toe ghi binnen corten tiden (met ſonder groote re-
dene) ontſpreckelijken grooten coſt ghedaen hebt/nochtans heut dit meer alder hande coopluyden in uwe
ſtadt/dat ſi daer meer eñ liever vheerē eñ comenſchap hanterē/dan in eenighe ander coopſtadt vā herſten
rijck/dat ſi wel bepeyden eñ beuunden/dat die niet ſonder Godes ſonderlinghe hoede eñ goet regimēt dus
langhe/biſonder te deſen tide in ſo goeden vrede/eendrachticheyt eñ voorſpoedichedē bluende is/dwelck
ſonder twijfel uwer grooter naerſtighen voorſienicheyt toegheſchreuen moet/biſonder om die ſtrenge exe-
cutie eñ punctie der miſdadiger/principalijck ſulcker die eenige vreemde nieuwichedē van geloque oft
godſ dienſt willē hebben opſtellen/oft voorderē in v goede ſtadt. Waerom ghi liedē ſelue corts bi der
Keyſerliker Maieſteyt naerſtelijc eñ wijſſelijc vſocht eñ verkregē hebt een goede ordinācie / waer door
ſulcke miſdadige alſo mochten gepuniceert worden oft gecorrigeert/dat dye onnoſele eñ onſchuldige
nochtans niet en ſoudē lichtelijck mogen by eenige valſche richtē oft onbehoorlike procedure vā rechte
ghegraueert oft contrecht vbruct worden/eenighe ſchande/ſcade/oft perikel daer af ſonder reden lidende
Waer door deſe goede ſtadt ſonderlinghe in haer weluaert geſtoert wort/ eñ haer qualijcuaert verhoet/
ſpieghelende v aen ſommighe ander landen eñ ſteden/ in die welcke ghy wel ghemerct hebt wat grooter
quaet haer daer vt comē is/dat ſi alſulckē ketters/muyters/eñ twiſt makers te tide niet behoorlijc ghe-
corrigeert oft ghepuniceert en hebbē/meynende die by redenen oft ander goeder tierē middelen te beterē.
Maer die met ſulcker qualē beuangē zijn/pleghen meeſtdeel ſo hoochmoedich/hardtneckich eñ onleer-
lijck te ſine/dat ſi na gheen redenē/ſchriftuerē/oft bewijs hooren en willē/te gē haer opinie oft vooyne-
men/voor dat ſi door eenige ſtraffinghē van ſchande/ſchade oft pine vbuaert oft verootmoedicht werdē
Exaie.18 Vanden welckē ſeyt Eſayas/dat alleē die quellinge haren vſtande ghehoor gheeft. Dwelck ooc mert-
uelijck beuondē is in onſe tiden eñ landen/datter meer deſer dolender ketters bekeert zijn / eñ ander
ketterye behoet/door der Keyſerliker Maieſteyt goede ordinancien eñ ſtrenge punitien tegen die ket
ters eñ ketterye gheſtelt/dan door veel ſchriuens eñ preekens van gheleerde mannen te ghen die ſelue/
hoe wel deſe beyde wel tſamen dienē/want ſulcke menſchen zijn gheluc den onwilligen ſchoolmeſterē/
die ſonder caſtidinghe gheen leeringhe aen nemē en willen. Eñ God en heuet ooc niet ſonder reden alſoe
gheordineert/eñ ooc ſelue gheuoeert in zijn leeringhe/dat hi niet alleē met liefden/maer ooc met drep-
ghementen van vnaerlicken punen met ſtraffe woorden eñ met gheeſſelen / dye quade heeft tot onderwijs
eñ tontfanghen zijnder leeringhē ghetrocken eñ gheſtuert/alſt bleke doen hi dye vcoopers eñ wiſſelaers
uten tempel vdreef/eñ haer ſtoelen/tafelen/eñ gelt omwierp/alſſer ſtaet Marci.xi.ca. Dus om die vree
ſe Gods in uwer goeder ſtadt onderſaten/eñ alle ons lants lieden die gheen Latijn en vſtaen te vermeer-
deren/heb ick deſe Hyſtorie verduptſcht/niet ſonder groote arbeyt/te veel ſtedē/meer den ſin dā die woor
den volgēde/hoe wel ick den rechtē ſin dicmael uten Latijne niet wel en heb connen begripen/maer dyē
moeten ſoeckē uten Griecxſchē exemplaren/onlanex te Baſel gedruct / door hulpe van ſommige mijn
goede vriendē inde Griecxſcher talen wel gheleert. Oock heb ick voor deſe hyſtorien geſtelt het leuē Jo
ſephi/dwelck hi van zijns ſelfs geſchiedeniſſen eñ auontueren geſcreuē heeft/alſo hy beloeft int laerſte
caputtel des laerſten boecx der ouder geſchiedeniſſen/het welck nu corts eerſt int Griecx eñ Latijn wt ghe
comen is. Dus bidde ick uwer goedtierenheyt/dat ghy deſen minen goetwilligē dienſte int goede wilt
nemen/den welckē ick ooc anderſins uwer voorſienicheyt heb willen toeſcriuē/tot een teyckē van dane-

baerheyt/voor vele uwer goeder weldaden/desen armen clooster/daer ick nu woonachtich ben gedaen t'sindert dat bi onghevalle eens heel verbrant was. Eñ bi alsoo ick bevinden mach/dat desen minen dienst v lieden ghenaem is/so wil ick metter tijt ende Godes hulpe/ voorts alle dye andere hystorieren ñ scriften des seluen Josephi ooch verduytschen. Hier mede blijft Gode bevolen. Ghe-schreuen wten Clooster van Spon/onder Eueren. Anno. M.CCCCC.eñ.VJ. Den achtiensten dach der maent Meye.

Den goetwilligen Lesers ende beminnaers der waerheyt/Symon Cock Prenter.

Hier hebdy goetwillige Lesers/niet sonder minen groote cost/naerstigheyt ende arbeyt/in onse Duytsche Brabantsche tale/die warachtige hystorie Flauij Josephi/vanden loet scher oorloghen/eñ laetste verderf fenisse van Jerusalem/waer door Christi ons salichmakers ourechtuaerdighe doot/rechtuaerdelijck ghewroken is gheweest. Welcke hystorie beschreuen is ouer.xv.C.iarē/ ontrent veertich iaren na ons Heeren Jesu passie eñ doot/eerst vandē Autheur in Griecxscher talen/eñ daer nae int Latijn/ Walsch/Hoochduytsch/ Spaensch eñ Italiaēsch/ eñ ander verscheyden ghemeyn talen ouer gesedt/ sonder in onse nederlantsche Duytsche spraken. Welck werck ick eerst heb doorren bestaen eñ becostighen om ghetranslateert te worden/ende ghedruct/om veel redenen by den Translateur in zijn Prologhe breeder verhaelt bysonder nochtans om dat ghy eñ alle beminnaers der waerheyt/niet langher en sout bedroghen werden / van sommighe andere verstorde oft verualschte hystorie boecxkens/die van deser Destructie oft verderffenissen van Jerusalē in voortijden/eñ som nu onlancx geschreuen/ende ghedruct zijn geweest/in onse Duytsche tale/waer af deen is/het cleyn boecxken / ghenaemt dye Destructie van Jerusalem/sonder naem des Autheurs ouer langhe by my eñ sommige andere druckers (die doen ter tijt hier af nyet beters en hadden oft en wisten/in Duytschen) gedruct tot behoef der schoelkinderen/die Duytsch leeren lesen. Welc boecxkē schijnt int corte ghedicht te sine van eenen onghe leerden kerstē screuere/die een luttel vanden hystorien ghehoort hadde/maer by heester so veel vander dinghen ae n ghehanghen/die noch warachtich noch der waerheyt gelijckēde en zijn/ datter meer loghenen dan bladeren in zijn/al ist/dat Vespasianus die Keyser van Roome te dyen tijden van sinte Clement/ende een weerdighe vrouwe Veronica ghenoemt/miraculoselijck ghenesen was /van een sware siecte/eñ voorts bekeert totten kerstē ghelooue/eñ dat hi daerom ouer die Joden Christus leet eñ doot heeft willen wreken. Eñ hoe dye Keyser sinte Clemēt tot een teyken van danckbaerheyt Paus van Roome ghemaect heeft. Ende hoe Pylatus rebelleerde teghen den Keyser Vespasiano/ eñ teghen hem streedt in beleg van Jerusalem met meer andē dyer ghelijcke loghenen/die schijnē verstert om Gods eere daer door te vermeerderē. Maer die goddelijke eere eñ waerheyt/en behoeft oft en begheert niemants logenen/ om daer door verclaert oft vermaert te werdē/want si door warachtighe bewijsinghen/ghetuyghenissen eñ wōder werckē haer seluen ghenoech vōclaert. Eñ dat dese voorseyde dingen onwarachtich eñ valsch zijn/ blijct ghenoech wt andē oude eñ vermaerde hystorien/bisonder wt Suetonio / ende meer andē oude Griecxsche eñ Hebreeusse historie screuers/ die d Roomscher eñ Heydensscher Keyseren gheschiedenissen gescreuē hebben/in die welcke men niet en beuint dat Vespasianus opt kersten is gheweest/ maer mē beuint daer dat hy ooc gheen Keyser en was/doē hi track na Jerusalem/met sinē sone Titum/maer was eē vroom oudt Roomsch capiteyn/ derwaerts gesondē/ vandē quaden Keyser Nero/ om die Jodē te straffen/ eñ ondē bedwanck der Roomeynē te brenghen / den welckē si doen meestdeel rebelleerden eñ af vielen/na dat si lange daer onder ghestaen haddē. Nae welcke Neronis doot/werde Vespasianus Keyser ghecozen eñ gemaect/als hy voor Jerusalem lach/vā sinē rupteren/daer hy opper veltheere af was. Voorts ist ooch valsch eñ te ghen thersten ghelooue /dat sinte Clement soude Paus gemaect wesen vā Vespasiano die nopt kersten en was/eñ al hadde hi kersten ghewees/dies ghecē macht en hadde/wāt die opperste ouerheydt der heyliger kercken is van Christo ghecomen/eñ eerst ghegeuē sinte Peeter sinē Apostel/eñ nae hē voorts sinen wettigen nacomers/waer af vanden eersten eē is geweest/sinte Clemēt/ sinte Peeters discipel / alsomē ouer dupsent iarē beschreuē vint/ eñ ouer alle die heylighe kercke altijt ghehouden heeft. Voorts dat Pylatus soude te Jerusalē int regunēt geweest hebbē/eñ tegē dē Keyser Vespasiano gerebelleert/ten tide als Jerusalē gedestrueert werde/wert valsch bevonden/niet alleen wt Josepho/eñ andē hystorie screuers/maer ooc wt die heylige schrifture/te weten/die werckē der Apostelē Act. 2. 14. eñ. 25. daermē beuint dat Pilatus na Christus doot nyet langhe president van Judeen en bleef/mer datter na hem corts veel andē presidēten deen nae dander gesondē werdē/als Felix/ die sinte Pauwels ghe-

uanghē hielt twee iaren lanc/ na wpē werde pre-
sident Portius Festus/die den selue ālposiel gewan
ghen sont na Rome aen den Keyser om hem daer
te vantwoorden. Eñ voor dese na Pilatum warē
noch sommige andē Presidentē/so dese Iosephus
in die boeckē der oudē Joetscher gheschiedenissen
(welcke boecken wi nv prenten/eñ corts wt sullen
gheuen) breeder vōclaert/waer wt ghenoech blijct
hoe contrarie der waerheyt dit boeckken is / hoe
wel dat toeghelaten is te drucken/ voor een fabu-
lose hystorie/ gheliick der hystorien van Coninck
Karel eñ Elegast/eñ dyer gheliicke.

¶ Noch ysser nv corts een ander meerē hystorie
boeck van deser destructien vā Ierusalem wt ghe
comē/eerstmael wten Hebreeusschē int Latijn ouer
gheselt in Duytsch lant/bi eenē genoemt Dauid
Kyber/eñ daer nae wtē Latine in Duytschen ouer
gheselt in Hollant/bi eenē Jan Kuyf/op den titel
eñ name vā Iosephus/welcke hystorie noch breeē
wt leydt dese materie/dan dat andē boeckken ende
schijnt oock in veel saken te volghen/eñ al wat te
gheliicken der warachtiger Griecxscher hystoriē
Iosephi. Maer is deser historien in seer veel sakē
so ongheliic/eñ recht tegen spreckende/ datter wel
blijckelijc is dat die pandē selue Iosephus noyt
ghescreuen en is. Want anders soudemen moetē
seggen/dat dese Iosephus een openbaer eñ cē seer
onwijs logenaer hadde gheweest die in verschey-
den boecken van eenē materien hem selue teghen
spralie/eñ also door zijns selfs woorde /vā logenē
soude mogen gestraft wesen. Dus wel waer dat
Iosephus in die prologe vā deser historiē in Grie-
schen ghescreue/ondē al sept dat hy die selue oorlo-
ghe eñ ōderffenisse van Ierusalem te voren zijns
lāts volcke in zijs lāts tale/te wetē/in Hebreeusch
oft Syuersch gescreuē hadde/eer hy die in Griec-
schē screef. Maer ten is niet gheloouelijck/oft der
waerheyt gheliic/dat se nv corts gheuonden is/ eñ
int Latijn eñ Duytsch ouer gheselt/aengesien dat
men hier in vint / niet allē veel sakē cōtrarie/ oft
anders vertelt/dan Iosephus Griecxsche hystorie
houdende is/maer het spreect ock dicmael tegen
alle andē oude hystorie screuers / ōtellende sommi-
ghe dinghē die niet gheloouelijc en zijn/ altijt seer
hoochlijck ōheffende der Joden wonderlike vro-
micheyt tegen die Romeynē. Waerom wel te ver-
moeden is/dat dese Hebreusse historie corts wt
gheromē/vā eenen hoochmoedighē Jode langhe
na gedicht is gheweest/ dye hy anontueren mitha-
ghē hadde in Iosephus Griecxsche historie/dat hi
tot veel stedē der Romeynē vromē feytē eñ crijchs-
handel meer prees dā der Jodē / waerom hi om ō
Joden eere beter te bewarē dese historie heel heeft
verdicht/eñ seer vandert / ten som steden vercort/
eñ te som steden vbryept eñ verualscht/altijt hooch
lijck ōheffende der Joden vromicheyt/bouen der
Romeynē cloecheyt/ veel ongelooueliike feytē der
Joden ōtellende/daer Iosephus met allē niet oft
seer anders af spreect/alst is / dat in dese Hebreeu-
sche hystorie staet/datter op een tijt vier Jodē/een
heyr van hiden duyscnt Romeynē bestredē/ eñ dat
dese viere Jodē/na dat si veel hoopen der Romey-
nen ōslaghen hadde/eñ dander alle doen vlieden/
wederom gātsch eñ ongequetst in haer stadt ghe-
keert zijn. Oor zijn in dese Hebreusse historie be-
uonden sommige opēbaer logheneñ/alst is datter
staet/hoe Vespasianus wedom comende van Ie-
rusalem te Rome Keyser is gheeroont gheweest
vanden Paus van Rome/welck croonment Jo-
sephus deser hystorien screuer soude gesien hebbē
te Rome al noch in banden ghevanghen zijnde/
welcke loghenē zijn grof genoech om tasten/wāt
aengesien dat Vespasianus een heydensch mēsch
was/eñ gheen kerstē/so en ist niet gheloouelijck
oft der waerheyt gheliic/ dat hi hem vander kers-
tenen overste bisschop soude hebbē laten crooncn/
mits dat die kerstenen te diē tijde vanden heydene
gehaet/vervolcht/eñ oock soo ghedoot werden
Oock en ist niet langher die maniere ghewees/dat
die Roomsche Keysers vāden Paus gecroōt wer-
den/dan ontrēt acht honōt iaren/te weten/vā des
grootē Karels tidē af/tot noch toe. Maer dese on-
gheloouelike loghenē met meer andē dyer gelijcke
fabulē daer in beuondē/en heeft die Latijnsche ouer
setter/Dauid Kyber int Latine niet gestelt/ also hy
die int Hebreusse vāt/seggēde voor een redene
vā desen/ dat hi hem liet dunchē dat dese eñ meer
andē fabulen/vā sommighe Joden daer naemaels
inghestelten oft aen ghehangē waren/eñ versiert
om die hystorie te vmerderē. Maer beter hadde hi
die heele historie achter gelaten/als heel vandē Jo
dē naemaels versiert eñ ghedicht/wāt die nergens
in en accordeert met Iosephus seuen boecken int
Griecx/van deser oorloghē gescreuen/maer daer
dicmael tegē spreect/alst is/ dat dese Hebreusse
hystorie sept/dat die quade Keyser Nero/ die Ves-
pasianē met eenē heyre in Judeē zant/ in die iacht
ghestoruen is/van een vier dat wtē hemel op hem
viel. Waer af veel anders eñ contrarie screyft Jose
phus/int seste capittel des vijfstē boecx vanden Joet
scher oorlogē/ seggende dat dese Nero hem selu
doot stack/wt mistroostichcyt eñ vuaerheyt / doē
hi van zijn dienaers vlaten / eñ vāden Roomschen
Senateurs vervolcht/ eñ ter doot verwesen was/
also Suetonius eñ meer andē oude Roomsche hy-
storie screuers ghenygē. Desgelijck yst ooc valsch
dat in dese Hebreusse historie Iosephus hem sel
uen noemt Gorionis sone/waer af men contrarie
beuint in die Griecxsche historie die altijt voor Io
sephus hystorie gehouden is geweest/daer hi hem
seluen altijt noemt Matthias sone. Tselue doet hy
ooc int beghinsel van zijns leuens auentueren eñ
gheschiedenissen/daer hi een boeck af ghescreuen
heeft/dwelc wi oock in Duytschē ghetranslateert
eñ hier na dese onse Iosephus defensie gepryēt heb
ben/daer ghi zijn afroemste claerlijck vint / want
hi daer ōtelt zijn voorvaderen daer hy af ghecomē
was/na der Joden maniere/noemende sinen Vaē
ende zijns Vaders grootvader / ende zijns vaders
oude grootvader Matthias. Maer Gorionis naē
en telt hi in zijn ghesachte nyet / noch hy en maec-
ter gheen mencie af. Mer int .xv. capittel des twee
den boecx van dese Joetsche oorloghe/sept hy dat-
ter te Ierusalem neghen capitevnen ende gouver
neurs gheroēt waren/ om het Joetsche lant te be-
scherminen teghen die Romeynen: waer onder waren
dry Iosephus genaemt/te weten/een Symons so
ne/een andē Gorionis sone/eñ een Mathias sone/

welck hy was/als hy daer eñ elders ghenoech verclaert/waer wt ghenoech blijckt hoe seere dat Sebastianus Munsterus oock verdoolt is / dye om dese Hebreeusschе hystorie eenichsins in desen te verantwoorden / sept voor zijn goetduncken / dat die Latijnsche exemplaren wten Griecxschē ouergheset/desen poinct aengaende/incorrect oft qualijck ouergheset zijn / welck der waerheyt contrarie is/alst blijct wt die Griecxsche exemplaren Josephi/onlancx te Basel ghedruct/die in desen metten Latijnschen exemplaren accorderen. Desghelijcx pst oock verstiert ende loghene teghen Josephus Griecxsche hystorie/dat die corte Hebreeusschе voorschreuen hystorie sept/ dat hy Josephus als ghecuangen man vanden Keyser Vespasiano/ ghelept was te Roomen/eñ aldaer wten banden ontslaghen/eñ alsoo vyt wederom na Jerusalem ghesonden aen Titum sinen Soone / om hem bystant te doen met rade ende dade/om Jherusalem te winnen. Waer teghen schrijft Josephus int. xij capittel des vijfste boecxzijnder Griecxscher hystorien / vander Joetscher oorloghen / dat hy van Vespasiano wten banden ontslaghen is geweest/ nyet in Italien oft te Roomen / maer in Syrien in een stadt Berythus genaemt/ter beden zijns soōs Titi/die daer teghenwoordich was/dye oock van sinen Vader begheerde datmen Josephus ketenē daer hy mede ghebonden was / met eenē bijlen in stucken slaen soude / alsmen te dyen tijde plach te doene/den ghenen die by den Roomeynen tonrecht ghevanghen ende ghebonden waren bevonden. Eñ dat hy Josephus daer nae bleef in Judeen by Tito des Keysers sone/tot dat Jerusalem verdoruen was/ende heel Judeen tonderbracht/waer na dat hem Titus mede leyde na Roomen/als hy triumphelijck derwaerts track/ daer hy seer eerlijck ontfanghen werde van sinen Vader Vespasiano/ sinen broeder Domitiano metter heelder stadt vā Roomen. Dese ende dyer ghelijcke verstierde dinghen/heeft dese corte Hebreeusschе hystorie noch seer vele/ dye te langhe om verhalen waeren/heel contrarie der waerachtigher Josephus hystorie/ waer wt dat kennelijck ghenoech is / dat dese Hebreeusschе hystorie van den warachtigen Flauio Josepho nopt ghescheuen en is/maer meer als ic voorsept hebbe/ van eenighe ongheleerde hoochmoedige Joden verstiert ende op Josephus naem wtghegheuen/ om ons kerstenen wijs te maken/ dat die Griecxsche hystorie die onō die kerstenen ouer dupsent iaren/voor Josephus hystorie gehouden ende ghelesen is ghevveest/ van hem nyet ghescheuen en soude zijn. Ende vandē seluen Joden schijnt oock ghedicht te wesen een hystorie corts int Hebreeusch ghevonden/ende door Sebastianum Munsterum int Latine ouergestelt/ende wtghegheuen op den naem Josephi/inhoudende vijf boecken vander Joden auontueren ende ouder ghescheydenissen/van dat si ghecuangen warē in Babilonien ghelept / mits dat dese hystorie ooc qualijck accordeert/ eñ diemael ooc teghen spreect Josephus Griecxsche hystorie/vander Joden ou de ghescheydenissen/tot twintich boecхē toe. Ooc is in dese Hebreeusschе hystorie achterghelaten/ het lofflijck ghetuyghenisse dat Josephus in zijn Griecxsche hystorie gheeft/van onsen heere Jhesu Christo/dat die Joden noch heden qualijc liden moghen / segghende. Dat dit van eenighe kerstenen in Josephus Griecxsche hystorie / naemaels inghesteken/oft aen ghehanghen is. Maer this meer te duchten/dat si lieden dese Hebreeusse hystorie selver namaels ghedicht hebben/op den name Josephi/daer si dit ghetuygenis van Christo achter ghelaten hebbē/ om den kerstenen oft ooc haren volcke wijs te makē/ dat Josephus dit ghetuyghenis van Christo selver nopt ghescheuē en heeft.

¶ Dit docht my goet beminde Lesere v te waerschouwen/ende hier af te onderwijsen/op dat ghi voor v sien soudt wat ghy coopt oft lèest/by alsoo ghy begheert waerachtighe kennisse te hebben/ van die Joetsche oorloghe/ende laetste verderfenisse van Jherusalem/ende dat ghy v niet en sout laten bedrieghen/ van eenighe der voorghenoemder oft dyer ghelijcke verstierde hystorien / onder den tijtel Flauij Josephi / den welcken wy v nu eerst wtgheuen in onse Duytsche tale/niet sonder perikel van schaden oft verlies/ maer hebt gedaē ter liefden ende ghebruycke van alle liefhebbers der waerheyt/ende om te verdoncкeren eñ te verstekken die valscheyt der voorseyder ander hystorië Ende by alsoo ich bevinden mach dat desen mijnē cost ende arbeyt v aenghenaem valt/ende my ooc niet onprofijtelijck / soo hoope ich by der gracien Gods/corts na dit werck/in dese selue tale eñ forme wt te gheuen ende voort te brenghen des selfs Josephus twintich boecken/van dye Joetsche oude ghescheydenissen/een hystorie/beginnende vander werelt beghin eñ schepsele/tot dat twaelfste iaer van Neronis Keyserrijck/metten anderen schriften des selfs Autheurs/ seer ghenoechlijck eñ oorbaerlijc om lesen/die welcke ic nu pryse. Hier mede blijft God bevolen. Wt Antwerpen den. xviij. dach van Meye. Anno. M.D. ende. LIJ.

Dleuē Flauij Josephi des vermaerden Joetschen Hiſtorp ſchriuers/dweic hi ſelue vā zijn afcoēſte eñ zijns leuens auontuerē beſcreuē heeft ſo hi beloekt int laetſte capittel des laetſte boecx vāder Ouder gheſchiedeniſſen /nv onlancx wten Griecxſchē int Latijn/eñ wten Latine int Duptſche ouergheſet.

Ck Josephus bē vā eē ghe ſlachte dweic niet onbeliēt oft onedel en is/mer dooz een lanc veruolch der ouderē/ is mijn geſlachte gecomen vanden Pziesteren. Eñ ghelijc by ander volcken by ander verſchepden redenen die edelheyt gereken oft gheacht wozt /alſo yſt bi ōs volck een teeken van heerlijcker eñ vermaerder edelheyt/ recht te hebben int Pziesterdom. Eñ ic en ben niet alleē ghebozen geweeſt wt het Pziesterdō oft Pziesters gheſlachte/maer ooc wt die eerſte boerte oft ozdene der Pziesteren/van die. xxiij. ozdenen oft boerten waer tuſſchen groot onderſcheyt is. Ende dat noch meer is ſoe beſtae ick ooc den Conincliſchen gheſlachte van mijns moeders wegen. Want die familie oft het gheſlachte vā die Aſmoneen / daer ſi wt gheſpzoten is heeft langen tijt / in ons volck het rijck eñ het Pziesterſchap tſamen gehouden. Maer nv ſal ick het veruolch van mijnder afcoemſte vooz al beſchzijuen.

Mijns grootvaders grootvader was Symon Pſellus genaemt ten tiden als Hyzcanus Symōs des ouerſte Pziesters ſone /deerſte vā dyen name/ het ouerſte Pziesterſchap hadde. Deſe Symō Pſellus hadde neghen ſonen/eñ onder dye eenen Mathias Aphile toegenaemt. Deſe Mathias heeft vā Jonathas des ouerſte Pziesters dochtere ghewonnen Mathiā Curtum/int eerſte iaer vā Hircanus heerlichept. Vā deſen Mathias is Joſephus geboren/int neghenſte iaer des rijcx van Alexandza.

Welcke Joſephus heeft gewonnē Mathiam/doē Archelaus int thiēſte iaer zijns rijcx was. Eñ deſe Mathias heeft my ghewonnen int eerſte iaer des Keyſers Cneus. Eñ ick heb dzye ſonen/ onder dye welcke doutſte Hircanus is gebozē int vierde iaer van Veſpaſianus rijck/eñ daer na int ſeuenſte iaer Juſtus/ eñ int neghenſte iaer is gebozen Agrippa Eñ deſe afcoemſte mijns geſlachts heb ic hier vertelt/alſoo die beſcreuen ſtaet in die ghemeyn lants ſcriften oft regiſteren/niet achtende die laſteringē der nidigher oft quader menſchen. Eñ Mathias mijn Vader /en was niet alleen vā die edeldō/mer veel meer van zijn rechtueerdicheyt vermaert eñ ghepzeſen. Waer dooz hi in die geheel ſtadt vā Jeruſalem (ſo bzeet als die is) ſeer wel bekent is ghe weeſt. Eñ ick hebbe van ioncx kints met Mathiā die vanden ſeluen ouderen ghebozen was mi ghegheuen tot leeringen /eñ heb daer in ſeer vooztgegaen eñ toegenomen/ eñ ick ben gheacht eñ benōden geweeſt van wtnemende goedē verſtande eñ memozie alſo dat ic te minen veerthienſtē iare ooc ſulckē pzijs eñ lof vercreech van mijnō leeringhē/ dat ooc die ouerſte Pziesters/eñ die treffelijcſte oft meeſte vander ſtadt aen mi dicmael raet haeldē/eñ mi vzaechden van dē diepſten ſin der wettē. Mer doen ic in mijn ſeſthienſte iaer ghecomen was / ſo heb ic vooz mi ghenomē dat ick wilde eender hande ſmake oft kenniſſe nemen van dye verſchepden ſectē ons Joetſchē volcx/dye welcke dzy warē (als wi gheſept hebben). Te weten der Phariseen/der Saduceen/eñ der Eſſenen. Want my docht dat ic ſo alder lichtelijcſte ſoude een van dien mōghē kieſen/als ic die te vozen al ghekent hadde. Aldus heb ick met een hart leuen eñ ſcherpen noodzuft deſe dzye ſecten doozwandelt. Eñ ick en ben nochtans met dit onderſoec eñ onderuindē noch niet te vzeden gheweeſt. Maer na dat ic ghehoozt hadde dat ter een man Bannus genaēt/ woonde in die woeſtine die hē ſeluen cleederen maects vanden boomē eñ gebzupcte tot ſpiſe tgene dat vā ſelfs wter aerden ſpzupte/badende hem ſeluē dicmaels bi daghe en bi nachte in cout water om zijn repnichept te bewaren / ſo heb ic zijn maniere vā leuen begonſt na te volghen/ eñ doen ic dzye iaren in zijn geſelſchap gheleeft hadde eñ na dat ick die dinghen die ic begheerde/ghenoech vercreghen hadde/ſo ben ic wederom in dye ſtadt ghecomen. Eñ doen ick nv neghent hien iaren out was ſoe heb ick dat ghemeyn bozgers leuen aenghenomē/ houdende my vaſt aē die leeringe eñ ſecte der Phariseē/ dye welcke ſeer bi na ghelijck is der Griecſcher Philoſophen ſecte die Stoici genoemt wozden. Maer na mijn ſeſentwintichſte iaer / iſt ghebuert dat ic na Roomen ben getrocken/en dat om deſe ſake. Ten tiden dat Felix een regeerder eñ lantuoecht vā Judeen was heeft hi ſommige Pziesters dye van mijn ſonūtinghe kenniſſe eñ vzientſchap warē/ſeer eerlijcke eñ goede mannen/om een clepne lichte muſdaet/ gheuanghen te Roomē gheſonden / dat ſi al daer haer ſake ſouden verantwoozden/oft in rechte bedingē vooz den Keyſer. Om die welcke te verloſſen wtē perikel (biſonder want ic hoozde dat ſi in die allen dichept geſtelt zijnde/ niet en waren afgheuallē of geſchepdē vā den warachtighē Godſ dienſt/maer dat ſi haer leuen onderhielden met vigen eñ notē) ben ick tot Roomē ghecomen/na dat ic ter zee veel periculen doozbzoken was. Wāt na dat ons ſchip int midden van dye zee genoemt Adziaticum verdzoncken was/ſo hebben wi ontrent onſer ſes hōdert menſchen den heelen nacht geſwommen. Eñ des ſmozgens inden dagheraet hebben wi geſien een ſchip wt Cyzenen dooz Gods goede ionſte/eñ wi zijn ontrent tachtentich menſchen dooz een gelucklich ſwemmen in dat ſchip ghenomen/eñ alſoe behouden zijnde /ben ic ghecomen tot Dicearchiā oft Puteolos (gelijc dye Italianen die ſtadt lieuer noemen) eñ daer heb ic kenniſſe eñ gemeynſchap ghecreghen/eñ ghemaect met eenē ghenaemt Aliturus/die een waghen ſpeelder was /een gebozen Jode/eñ was ſeer weert eñ lief getal by Neronem den Keyſer/dooz den welckē ic in die kenniſſe quā van Poppea des Keyſers hupſzouwe/eñ terſtont

Joſephus was een Phariseē.

Die Jodē hieldē ghemeyn boec vā haer afcoemſte.

heb ic dooz haer vertregē dat dye Pziesters vyp eñ ontslagen waren. Eñ daer toe ben ic van haer ooc begift gheweest met groote giftē / eñ also wederō ghecomen in mijn lant. Daer comēde heb ic beuōden datter groote mupterien op stondē eñ ōmeerderden om nieuwe werringen voozts te bzenghē. Eñ datter veel daer toe geneycht warē ō afuallich te wozden vandē Roomschen volcke. Hier om heb ic ghearbeyt om die muptmakers oft oproerighe menschen tot eenē beteren sin wederom te bzengē leggende hē vooz ooghen / waer teghen dat si souden moeten oozloge voeren / te wetē tegen die Romeynen / den welckē si seer ongelijc waren so wel in die handelinge oft conste / als in die gelucksheit van oozloghe. Eñ ick vermaende henlieden dat si haer lant / haer seluen / eñ haer volc nyet en souden vermetelijc eñ onwijsselijck wozpē int wterste perikel haerō qualijc saert. Eñ in deser manierē heb ic henlieden dit seer neerstelijc ontraden / te vozen siende vā verre dat alō onsalichste eynde vā deser oozloghe. Maer nochtans en heb ic gheen pzofyt ghedaen / so groot was doen der vertwijfelder mē schen rasernye. Hier om werde ick vreesende dat ic ten lesten in haerlieder haet eñ quaet vermoedē comen soude / waert sake dat ic selue die dinghē altijt sonder ophouden hadde bliuen herseggende / als oft ic der vyandē partye gonstich hadde geweest. Eñ op dat ic tot deser saken niet en soude ghedwanghen eñ ter doot gheleuert wozden so ben ic (nae dat ingenomen was die bozcht Antonia) wtē weghe gegaen / eñ heb mi eenē tijt verbozghē int binnenste vanden tempel. Maer voozts nae dat Manahem / eñ diē capitepnen vanō moozdenaren hepr ghedoot waren / so ben ick wederom wten tempel int openbaer gecomen / eñ verkeerde metten ouersten Pziesterē eñ Pharizeen / die seer vooz haer seluē besozcht warē. Want wi sagen dat het gemeyn volck die wapenen aengenomen hadde / eñ wy en haddē gheenen raet. Maer doē wi die oproerighe oft muptmakers niet en consten bedwingen (aenghesiē dat dit sonō perikel npet en soude geweest hebben) so hebben wi ons gheeynst eñ ghelaten / als oft wi haren sin oft vooznemen ooc haddē ghepresen. Nochtans wi riedē henliedē datse haer bedwingen wildē / eñ ophouden / eñ laten die vyandē wech gaen / want wy hoptē dat Gessius cozelinghe comen soude / met machtighe heyren / eñ desen twist eñ beroerighe stichten / maer doen hi weder ghecomen was / eñ daer vele met hem verslaghen waren inden strijt / so heeft hi dooz zyn doot eñ verlies onsen heelē volcke / die wterste verderffenisse aengebzacht. Want terstont hebbē die oproepers van desē oozlogen meerderen moet ghecreghen / meynende dat die Romeynē nu gheheelijc verwōnen souden wozdē. Op welcken tijt psser oock een anō dinck ghe schiet. Wāt die inwooners vā dye biligghende steden van Syrien / hebben die Joden die bi haer binnē die selue mueren oft vesten woōden / tsamen met haren hupsvrouwen eñ kinderen ghegrepen eñ ghedoot / sonō eenighe misdaet oft schult van henliedē / wāt si voozwaer niet gedacht en hadden den Romeynē af te vallē / noch si en hadden bisondere tegen henlieden gheen quaet op hā den ghehadt oft voozts gestelt. Maer onō alle dā der so hebben die Scytopoliters dalō wzeetste eñ onghenadichste gheweest. Wāt doē si vā die bupten Joden bestreden werdē / so hebben si die Jodē die bi haer woondē / ghedwongē dat si teghē haer eyghē volc oft ghe slachte moestē wapenē eñ strijt aennemen. Dwelck dooz die wetten onsen volcke verboden is / eñ dooz deser Jodē hulpe zijn die vyā den verdzeuen geweest. Maer dye Scytopoliters na dese victozie ōgetende oft niet achtende die ghetrouwicheyt van haren medeghesellen die Joden die bi hen woonden hebbē die al te samen gedoot / hoe wel datter veel dupsendē warē vā desen Joetschē volcke. Eñ niet genadelijcker en zijn ghetracteert geweest / die Joden die binnē Damasco woōden. Maer hier af hebben wi bzeder gesprokē in die boecken van der Joden oozloge. Maer nu heb ic int cozte van dese slaghen ōmaent alleenlijc / om dat die leser wetē soude / dat ons volc niet vā selfs oft sonder sake maer van noots weghen bedwongheyn / tot dese oozloge ghecomen is. Als dan Gessius verslagē was / eñ die ouerste eñ trefflicste vā Jerusalem saghen hoe dat die moozdenaers eñ die andere paps bzekers oft muptmakers / een groote macht haddē van wapenē / vreesende dat si onghewapent onō der vyandē bedwanck comē mochtē / gelijc dat namaels gebuerde / eñ beuōden hebbēde dat het Galileeusssche volc noch niet geheel vandē Romeynen gescheyden en was / so hebben si mi eñ noch twee anō Pziesters seer eerbaer eñ goede mānen te wetē Joazarum / eñ Judā derwaerts gesonden / dat wi die quade menschen raden eñ daer toe bzengen souden dat si haer wapenē nederleggen wildē / eñ hen wijs maken hoe dat beter ware dat men t ghebzupck der wapenē oft troerē der oozloghen beuelen soude den heerlijcstē eñ trefflijcstē mannen. Item hoe datter hen wel ghenoechde dat si altijt die wapenē ghereet hadden tegen den aencomendē tijt / maer dattet beter waer te verbeydē / tot datmen setterlijck wiste / van wat sinne die Romeynen mochten wesen. Comende dan met desen mandementen oft beuelingen in Galileen heb ic die Sephoziters in grootē perikel eñ benauthept gheuondē / want si bewaerdē haer lant teghen der Galileeuscher gewelt / die hen wilden berouē eñ verderuen om dat die Sephoziters ghestadich bleuen in die vzietschap der Romeynē / eñ trouwe hielē Senio Gallo dē Romeynsce pzince / die doē dlāt vā Syrie regeerde eñ bestierde. Dese Sephoziters heb ic wten perikel ghebzacht / slichtende eñ te vzeden stellende die menichte des volcx die hē quelde. Eñ ic heb toeghelaten dat si tot Boza (dwelck een stadt der Pheniceen is) eenige hen bozghers sepnden souden / die si Gessio tot ghisels oft bozgē gheuen haddē. Oock heb ich beuonden dat die inwoonōs der stadt Tiberias in die wapenē waren om dese sake / in welcke stadt waren dzy factien oft twistige partyē. Doen was die natie der eerlijcker mānē / waer af het hooft was Julius Capelle. Dese eñ die gene die hem volchdē / te weten Herodes Miari / Herodes Gamali / Cōpsus Compsi (wāt Crispus die bzoeder van desen / dye vanden outsiē Agrippa ouerste vā dier stadt gemaect was / woōde doen in zijn erue ouer die Jozdane) dese (seg ic) warē altesamen raders eñ daders datmen bijuen

Int tweede boec cap. xx. xxi.

soude in die trouwe en vrientschap des Roomschē volcx. Alleen Crispus een wten edeldom heeft vā anderen sinne gewerst ter lieftē vā Justus sinen sone. Die andē partye oft factie vanden ghemeynē en onedelē volcke riedē en seyden dat mē oorloghē soude. In die derde partie was Justus Pistus sone die overste/gelatēde en veynsende hē als oft hi vā der oorlogē noch in twifelinge was/maer daer en tusschen begeerde hi seer des ghemeynē regimēts veranderinghe. Waer door hi hoopte te vertrigen eenighe machtichept oft heerlichept. Hierom is hi voorts gekomē tot dye vergaderinge en heeft der menichtē willē wijs mahē dat haer stadt altijt ghehouden is gheweest onder die steden van Galilcē en dat dye de hooftstadt vā Galilcē geweest is tē tide vā Herodes een Prince des vierdē deels van Syriē. En dat hi dese stadt ghemaect heeft en dye stadt Sephorim onder haer gestelt/en dat dese overhept oft dit voordeel haer gebleuē is/vā dē tide dz die vaē vā Agrippa regneerde tot dē tijt vā Felix die Presidēt en regeerē des Joetschē lāts was/en dat si nv tē laetstē na dat die dē iongē Agrippa vā Nero gheghenen is/haer overhept verloren hadde. Wāt terstont werde die stadt vā Sephoris na dat si den Roomeynē heeft begonst ondānich te wesen/gestelt bouē dat anē laut/en doen en hebben hi henlieden niet meer gheweest die schattē en die tafele des conincx. Als hi dā dese en veel ādere dier ghelijcke dinghen tegen den Coninc schimperlijc ghesprokē hadde/en hi het volc verwect hadde tot mupterie en ō af te vallē vādē Roomeynē/soe seyde hi dattet nv tijt was/die wapenē aē te nemē/en die anē van Galilcē in haer gheselschap te trecke/en also die ghcheel overhept wederō te crijgen/mits dat si deser saken alle gonstich waren door dē haet die si op die Sephoriters haddē/dē welckē si geerne haddē eenige schade en verdriet aengedaē/om dat si inē Roomeynē vrientschap vast bleuē/op dat also hen voornemē en opstel oot soude mogē gheholpen worden met gheheelder macht. Door dese redenē heeft hi de menichte heel beweecht en daer toe beroert (want hi hadde eenderhāde aenhalēde en wel beualledē sprake) also dat hi met bedriechlichept van schoonē woordē verwan die gene die beter dinghen rieden. Wāt hi oot gheleert was in die conste der Griechen. Waer op hi sulckē moet heeft gehadt dat hi heeft doorē een Historie screuē der dinghen die doen geschiedē/om die waerhept te verdoncheren en te bedechen. Maer van desen Justus archept/en hoe hi tsamē met sinē broedere bi na dlant heel verdoruen heeft/sullen wi int vervolch onser redenē vertellen. Als Justus doē zijn borgheren daer toe ghebracht hadde met woordē en die sommighe oot ghedwongen hadde om die wapenē te nemen/en die oorloge te aenuerdē/so is hi met hen allen wtgetrocke en heeft aenghesteken en verbrant die dorpen oft cleyn stedē van dye Hippeniers en Gadareniers/die vast aen dlāt der stadt Tiberias en der Scitopoliten palen gelegē waren. Doen dan dese dingē bi Tiberiadē ghedaē worden so wert bi die van Giscalen aldus gestelt Johānes sone Leui/siende datter sommighe vā sinen borgheren oot grimmende vā wreethept/willen dat ioch oft bedwanc der Roomeynē van haer schuddē heeft gearbeyt om hēliedē in haer onderdanichept en ghetrouwichept te houden staende/dwelc hi nochtans gheenssins en heeft conne volbrengē. Binnē desen middelē tijdē hebbē die naeste heydēsche volckē te werē/dye Gadareniers en die Gabaraganiers/ende dye van Tyrien machtighe heyren vergadert/en haestelijch overcomende hebben si dlant van Giscala ingenomen/en als si dat verbrant en nedergeworpē hadden/soo zijn si wederom na huys getrocken. Door welcken overlast en schade Johānes ontstekē zijnde en ō gramt heeft alle zijn volc gewapent/en als hi eenē slach gheslagen heeft teghen die voorseyde volcken/so heeft hy zijn stadt opgherecht en sterck gemaect en tot een vrijheyt heeft hi die met vestē al om besedt. Maer dye van Gamala bleuen ghestadich in dye trouwe en vrientschap der Roomeynē/om dese saken Phillippus Iacmissoē eē beueelsmā oft capitepni des conincx Agrippa/ōtulodē zijnde bupte hope/als des conincx hups te Jerusalē bestredē en gewōnen werde/is in een andē perikel gevallen/maer is behoudē geweest dat hi nyet gedoot en worde vā Manahē en zijn gesellē die moordenarē door hulpe vā sommige zijn maetschap vā Babiloniē dye doē te Jerusalē warē. En nae dē vijfstē dach heeft hi dat hayr zijs hoofts verandt ō datmē hē niet kennen en soude/en heeft also die vlucht genomē. En doen hi ghecomē was tot een dorp van zijnē eruē/bi dat stedchē Gamala so heeft hi tot hē geroepen sommige vā dē gheneē die onē hem waren. Maer binnē middelē tide is hē wat vā God toegesondē dwelc hē behoudē heeft/die anūs soude vlozen en verdoruē hebbē geweest. Wāt hi werde mz eē haestige corts se oft febris beuangē/en heeft doē eenen brief totte conine Agrippam en Gerenicen dye coninginne gescreuē/en diē eenē vā sinē vrydienarē beuolē die dezē brief Varo overleuerē soude. Wāt desen Varo haddē die conine en die coninginne betrout en beuolē des conincx hups te bewaren en te beschichē/en si warē gereyst na die stadt Beritus om Gessiū te ghē te gaē. Maer als Varus Phillippus brief ontfangē hadde/en vnā dat hi ontulodē was/heeft hi dit qualyc genomē sorghēde dat die Conine en dye Coninginne sinē dienst niet meer behoeuē en soudē/aengesien dat Phillippus nv ōgheschent wedom ghecomē was/dus heeft hi den gheneē die dē brief gebracht hadde voor tghemeyn volc ghebracht/en hem beschuldicht als oft hi een valsche scriftuere gemaect/en een versierde bootschap over gebracht hadde/te wetē/dat Phillippus metten Joden tegen dye Roomeynē te Jerusalē oorloge voerde/en heeft hē ter doot gebracht. En als dese bode nz wederō en quā tot Phillippū/so heeft hi (niet wetēde die sake) andwerf eenē anderē bode wtghesondē/die wedom soude bootschap brēghen om te weten wat den eersten geboert mocht wesen/oft waerom dat hi in so langē tijt niet wederom en quā. Maer desen bode heeft Varus oot door eenē valschē tichte verdruct/en gedoot. Wāt hi was door die Syriers vā Cesarien so opgerupt en opgeblasen dat hi heeft begonst te staē na hoochheden. Want si seyden dat noch wesen soude/dat Agrippa vandē Roomeynē soude ghedoot werden om der Joden mupterie en wederspannicheyt/en

dat Varo dat coninckrijc soude gheghecuen worden dwelck hem toebehoorde / om dat hy van eens Coninck afcoomste eñ maetschap was. Wāt het was openbaer ghenoech dat Varus vā Coninclijcke gheslachte was afcomēde van Sohemus die een vierdoorst vā Libanus was. Dese Varus door sulcke hope opgeblasen zijnde heeft die bycuē bi hē gehoudē/neerstelijc wachtēde dat die in des Coninck hāden niet comē en soudē. Eñ hi wachte seer nauwe alle die wtganghen op datter nyemant heymelijc ontsluppen en soude/eñ den Conincklijcken ouerdragen wat daer geschiede. Eñ hi doode veel vandē Jodē ter liefden van dye Siriers van Cesarien. Ooc heeft hi voor hē genomē dat hi in Gathanea haestelijc bestormen soude die Jodē dye Babiloniters gheno emt woordē/woonende in Gathyra door die hulpe der Trachoniters. Eñ als hi tot hem geroepē hadde twaelf vandē edelste eñ treffelicste Jodē van Cesarie/heeft hi dien beuolē derwaerts te repsen/eñ bootschappē haren lant sliedē eñ volcke wt sinē name/hoe dat hē ouergebracht was dat si lieden een oorloge op handē hadde tegē den Coninc Maer om dat hē niet en luste dat te gheloouen/ so beual hi henliedē dat si haer wapenē nederleggē oft aflegghē soudē/wāt dit soude dalder seerste crenkē wesen/dat hi te rechte niet en hadde gelooft dē val schē rumorē. Voorts dat si ooc moestē seyndē tseuentich vanden besten mannen/ dye het misdaet dwelc hen opgelept wert/soudē vantwoordē eñ purgeren. Dese twaelue hebben het beuel volbracht eñ doē si te Gathyra gecomē waren totten volcke vā haren ghelachte eñ beuondē haddē dat si niet meus op en sieldē oft voor handē en haddē/ so hebbē si hē met rade daer toe gebracht dat si tseuentich mannē sondē. Maer doē dese quamen na Cesariē metten twaelf legatē oft bodē/ so heeft se Varus (met des Coninck armeye oft crijschvolck vselschapt zijnde) ondwegen aenueert eñ dye tsamē mettē boden verslagen eñ gedoot. Eñ ter stōt is hi ghetrocken teghen die Joden die te Gathyra woondē. Maer eē vandē tseuētich treffelijcke mānē die auontuerlic ghesaluecrt was / heeft hē verrascht/dger te voren comēde. Eñ als si dese tidinge ontfangē haddē/so hebbē si haer wapenē aēgenomē eñ zijn met haer huysvrouwē eñ kinderē getrockē int cleyn stedekē van Gamala/vlatēde dye Dorpē eñ vrijhedē vol van veel rijcdommē/ eñ vā een groot getal vā hoorn beestē. Als Philipp? dit gehoort heeft is hi ooc derwaerts gerepst. Eñ als hi daer gecomē was so heuet volc hem aēghcroepen begherende dat hi soude willē haer Capiteyn zijn/eñ oorloghe aenuemen teghen Varum eñ dye Siriers van Cesarien. Wāt die fame was vbcyt dat die Coninc van dese ghedoot was. Maer Philippus bedwanch haerlieđ ghedruysch eñ oploop brenghende henliedē in gedenckenisse die weldaden des Coninck dye hi hen gedaen hadde. Voorts hoe groot dat die macht d Romeynen was/eñ hoe dat sonđ groot perikel niet en ware dese macht te crcptē/eñ ald? heeft ten laetstē Philipp? raet bouē ghebondē eñ vwonnē. Maer doē die Coninc vernomen hadde dat Varus bi Cesarien veel duysentich Jodē met haer huysvrouwē eñ kinderen wilde doodē so heeft hi in zijn plaetse gesondē Equū Modiū (also dat elōs gheseyt is). Maer Philipp? heeft Gamala eñ dat biligghende lant in die trouwe der Romeynen vast gehouden. Binnen desen middelen tijt als ic in Galileen gecomē was/ hebbende door seker boden vā desen dingē vernomē/ heb ic ghescreuen totten raet van Jerusalē/vragēde/wat si wildē dat ic dede. Eñ mi voorde wederō gheschreuen dat ic in Galileen bliuē soude/ eñ dāt besorgen dat bewaert ware/houdende bi mi oock mijn medegesellen/waert dat henlieden also goet dochte. Maer doē dese mij medegesellē veel gelts vergaēt haddē vā die thienden diemē hē sculdich was ter sakē vā tpriesterscap/haddē si voor hē genomē wedom in haer lātte trechē. Maer na dat ic hē gebeden hadde dat si so langhe met mi wilden bliuē tot dat wi alle saken besiclit haddē so hebbē si daer lichtelijc in gheconsenteert. Hierom ben ic met dese ghecomē vanđ Sephoriters stadt tot een dorp Bethmauntes ghenaemt/ vier stadien ghelegen van Tiberiade. Eñ ic heb eenē bode wt ghesondē eñ tot mi gheroepen die ciaetcheeren vā Tiberiadis/eñ die beste vā dien volcke. Eñ als die bi mi ghecomē warē/eñ Justus oock tsamen onđ henlieden/soo heb ick ghesept hoe dat ick tsamen met minen medegesellen ghesondē was vandē volcke vā Jerusalē tot hēliedē/om met hē te tracterē eñ te spreckē/vā het Pallays af te breken/ dwelcke herodes/eē vandē vier princen vā Syriē selue gemaect eñ met verschepdē schilderyen vciert hadde/aēgesien dat dit door onse wettē vbodē was/eñ ic badt henliedē dat si ons terstont dat souden laten doen Dwelc als Capella eñ die lupdē van zijnđ partyen lange ghewerpgert haddē/sor hebbē wi nochtans ten laetstē het cōsent van henliedē met veel stridēs wtgheperst. Eñ die wile dat wi van desen saken in twiste warē/so heeft Jesus Saphie sone/een Capiteyn vā die factie oft bende der scippers eñ der armer lieden/met hē ghenomē eenderhande groote menichte vā Galileensche mannē eñ heeft dz pallays ontsteken / mepnende daer eenē goeden roof af te crighē om dat hi sommighe dakē des pallays vgult hadde gesien/eñ si hebben daer veel wt ghe rooft teghen onsen wille eñ sin. Maer nae die onderlinghe sprake met Capella eñ dye treffelijcke mannen vā Tiberiaden die wi tot Bethmaunten ghehoudē hadden / zijn wy gherepst in dat ouerste lant van Galileen. Doē heeft die bende van Jesus alle die Griechen die in die stadt woondē doot geslagē/eñ alle haer vpādē die si voor die oorlooge ge hadt haddē. Eñ doē ic dese dingē ghehoort hadde so ben ic seer beroert eñ vergramt wedom neder waerts gecomē na Tiberiadē / eñ ic arbeyde neerstelijc dat ic mocht wedom crigē alle datter vā des Coninck rijcdōmē gerooft was / te wetē cādelarē te Cozinthē gemaect/die conincklijcke tafelē/ eñ eē groote menichte vā rou siluer/eñ alle dat ic ōt sinc eñ wederō creech/heb ic geschict voor dē Coninck te bewarē. Hierō heb ic tot mi geroepē thiē vandē beste wtē wethouderē oft raetscheerē / eñ Capella dē sone Antilli/eñ heb hē desen huysraet gelcuert/ gebiedēde hē diē niemāt wedom te geuē dā mi vā daer bē ic met minē medegesellē tot Gischala gecomē tot Joannē/ō te vnemē vā wat sinne dat hi ware. Eñ terstōt heb ic beuōdē dz hi nieuwichedē/eñ

dat hi daer na ſtont om eenige ouerheyt oft heerlijcheyt te crigen. Want hy badt mi dat ic hē oꝛlof gaue des Keyſers cozen te mogē wt voeren/dwelc ghelept was te bewarē in dye doꝛpen vā dat ouerſte lant vā Galileen/ſeggende dat hi dat wilde beſtedē/om daer mede die nuerē van zijns lāts ſtadt op te makē. Maer doē ic zijn opſtellen eñ vooꝛghenomē raden gerokē hadde/heb ic hē daer toe oꝛlof ghewerpgert. Wāt ic dachte dat ic dat cozen ſoude bewarē vooꝛ die Romeynē oft vooꝛ mi ſelues/aēghesien dat ic het beſoꝛghen hadde eñ den laſt vā dyen lande dye mi vanō ſtadt vā Jeruſalem beuolen was. Hierom doē hi hier af niet van mi vercrighen en conſte/ ſo heeft hi mijn medegeſellē hier af aengeſpꝛokē eñ tſelue van hē begeert/die welcke niet vooꝛſienich en warē van toecomende ſakē eñ daer toe ſeer ghiftgierich / eñ hy heeft van deſe dooꝛ giftē vercregē alle cozen vā dyen lāde. Aenghesien dat ic alleen teghen hē tween npet en conde ghestridē. Vooꝛts ſo heeft Johānes noch eē ander bedꝛoch opgeſtelt. Wāt hi ſeyde dat die Jodē die te Ceſaria Philippi woōdē dooꝛ des Conincx ghebot (daer ſi onō ſtonden) ghedwonghē waren binnen der ſtadt muerē te blijuen / eñ dat ſi clacchden vā gebꝛeck vā olie/eñ dat ſi dit vā hē begheerden op dat ſi niet en ſoudē ghedwongē werden te ghē haer maniere oft gewoonte der Griechē olie te gebꝛupcken. Maer deſe dinghē en ſeyde hi niet ter ſaken vandē Gods dienſt/maer ōwonnē zijn de vā gierichēyt der winninghē / want aengeſien dat hi wel wiſt/dat hi die vā Ceſarië twee ſextarij matē om eenē dꝛagma ghecocht wozdē/ eñ datmē tot Giſcala tachtentich ſextarius maten / om vier dꝛachmē cocht/ ſo heeft hi alle die olie die daer tot Giſcala was/tot hēlieden gheſondē / mits dat ick dit ooc toeliet alſo hi wilde datmē meynde. Want ic en liets niet toe vzijwillichlic/mer wt vzeezē/ſoꝛghende dat ic vā den volcke ſoude gheſteent wozden/hadde ic daer teghen gheweeſt. Aldus na dat ic dit toeghelatē hebbe ſo heeft Johānes ſeer veel ghelts vercregē dooꝛ deſen quadē vont. Wt deſer ſtadt heb ick mijn medegheſellen wedom gheſonden na Jeruſalē. Eñ daer na heb ic heel becōmert gheweeſt om wapenē te coopen/eñ dye ſtedē ſterc te maken. Als ic dan tot mi gheroepen hadde dye ſterckſte ō roouers/eñ ick ſach datmen hē die wapenen niet en conſte benemē/ſo heb ic der menichten gheradē/dat ſi die roouers hueren ſoudē /wāt het beter ware datmenſe hadde tot ghehuerde crijchſ knechtē/dan datmē gedoogen ſoude dat die acker landē eñ huyſen dooꝛ haer oploopē berooft werdē Eñ aldus heb icxſe laten wech gaē verbonden by eede/dat ſi in ons lātſchap niet comē en ſoudē/ten ware dat ſi daer geroepē warē/oft hē ſoudie nz en ontfingē/diemen hē ſchuldich was. Vooꝛ al hē ooc verbiedende datſe gheen onrecht oft ouerlaſt doē en ſoudē den Romeynē eñ den bvliggendē volckē Maer bouē al heb ic naerſtich gheweeſt om Galileen in vzeden te houdē. Eñ doen ic begheerde om trent tſeuētich vandē beſten oft treffelijcſte mānē vā dyen lātſchappe tot ghijſels te hebbē vooꝛ haer gheloouе eñ trouwe ter ſakē vā vzietſchap/ ſo heb ic die in mijn vzientſchap genomē/eñ heb die ghemaect mijn medeplegers eñ medegheſellen int bedienen vā rechte/ſommige dingē oꝛdinerende oft oꝛdeelende na haerlieder ſin eñ goetdunckē. Vooꝛ al mi hoedende dat ic niet en ſoude vermetelijc beſiden gaē oft ſtheydē vā die rechtuaerdicheyt. Eñ dat ic mi wachten ſoude vā alle coꝛruptie der ghiften. Hierom doen ic in mijn dertichſte iaer ghinck in welckē ouderdom / een menſch (hoe wel dat hy hē bedwingt vā onbehoꝛlike welluſten) naulijcx nochtās en can ontgaen den nijt der laſteraers eñ clappers/beſondē iſt dat hi is in ſtate vā machtichz ſo en heb ic nochtans nopt vzouwe ſooꝛtſe ghedaē oft vercracht/eñ ic en heb met geledē dat my eenighe ghiften ſouden ouergedꝛongen wozdē te ontfangen/recht oft ick gheen dinc ghebꝛeck en hadde ghehadt. Ja dat meer is/ic en heb ooc niet willē ontfangen die thiendē diemē mi als Pꝛieſter ſculdich was/vāden genē dieſe mi aenbꝛochtē. Maer ic heb een deel vanden roof ghenomen/na dat die biliggende Siriers verwonnē waren/waer af ick belide dat icſe geſondē hebbe te Jeruſalem tot mijnen maghen. Eñ na dat ic tweemael die Sephoꝛiters met gewelt verwonnē eñ in genomē hadde: eñ die Tiberianē viermael eñ de Gadarenieꝛs eēs eñ na dat ic Joannē die mi dicmaels vꝛaderlike laghē gelept heeft/onō mijn bedwāt gebꝛocht hadde/ſo en heb ic nochtās geē wzake oft puntte willen doē ouer hē oft eenighe vā die vooꝛſeyde/ alſo wi int vuolch deſer ſcriſturē verclarē ſullē. Waer om meyn ic ooc/dat God (die een aenſiendē is der goedē dadē) mi doē verloſt heeft wt die lagē mijnder vpandē/eñ daer na ooc wt veel periculē/alſo te ſinen tidē eñ plaetſe ſal geſept wozdē. Eñ die ghetrouwicheyt eñ goethertichēyt ō Galileeuſſcer lie dē was ſo groot te miwaerts/dat ſi (na dat hē ſtedē ingenomē eñ verwonnē/eñ hē ghe ſlachtē oft hupſgenootē ter geuāgeniſſen wech geleyt warē) ſo ſeer niet en beclaechdē haer eyghē verderffeniſſē/als ſi beſoꝛcht warē/ vooꝛ mijn ſalicheyt eñ wel uaert. Dit aenſiende Johānes is met nidicheyt bevanghen geweeſt/ eñ heeft mi dooꝛ eenē bꝛief ghebeden dat ic hē oꝛlof ſoude gheuē/dat hy om zijn gheſonde hem ſoude mogen baden eñ verwermē in die werme waterē bijō ſtadt vā Tiberiades/het welck ic (gheen quaet vermoedē hebbende) hē toe ghelaten hebbe/ia dat meer is ic heb geſcreuen tot den gheuen dien ick tregūment vanō ſtadt betrout eñ beuolen hadde/ dat ſi hem een herberge berepden ſoudē eñ ſinen geſelſchap /eñ vooꝛts genoech doen vā alle dingen die den noodzuft dienen. Ick bleef binnen dien middelen tijt in een ſtedekē van Galileen welc Cana ghenaemt is. Maer nae dat Johānes tot Tiberiadē gecomē is/ ſo heeft hi verſocht vandē gheuen die daer woondē dat ſi vā mi afuallen wilden tot hē/ vergetende eñ niet achten de die trouwicheit die ſi mi beloeft eñ gegeuē hadden/eñ vele vā dien hebben zijn bedē gheerne toeghelaten eñ ontfangē/menſchen die haer verblidē vā nieuwicheden/begerich na veranderinghe /eñ ſeer gheneycht tot tweedꝛachticheden. Beſonder nochtās hebbē Juſtus eñ Piſtus zijn Vaō dye ocſupn om vā mi/Johanni aen te vallē/ſeer begheerlijck aengegrepen. Nochtās heb ick dien raet dooꝛ mijn ouercomen/vā onweerden gemaect eñ ghebꝛoken. Want vā Sila (den welcken ic ouerſte vā

der Tiberiane gemaett hadde) was gecomen een bode geuēde mi te kennē den wille des volcx/ vermanēde mi dat ic haestelijc derwaerts quame/ oft anders soude dye stadt in anō lupden macht oft bedwanc comē. Als ic dan Silas bzief gheleſen hadde ſo heb ic met twee honōt mannē alle dē nacht gereyſt/ ſendende voor wt eenē bode die dē lupden vā Tiberiadis ſoude condigē mijn coemſte. Maer doen ic des morghens vroech ſeer biō ſtadt was/ ſo is het ghemeyn volc mi te ghemoete gecomen eñ onō die ans Johannes ock mede / dye welcke na dat hi mi met eē ontſtelt aenſicht gegroet hadde/ vreeſende int perijkel vā ſinē hoofde te comē bi alſo dat zijn opſtel ōtdect werde / is haeſtelijc weō om in zijn herberghe gegaen. Eñ als ic ghecomē was in die ghemeyn loop bant heb ick laten wech gaen alle mijn dienaren ſonō eenē /eñ heb behouden thien gewapende mannē / eñ heb begonſt het volc van Tiberiade aen te ſpreken / ſtaende op een hooge plaetſe/ eñ ic vermaende eñ verwoerde hēlieden daer toe dat ſi ſo haeſt niet af vallen en ſoudē oft anōs ſoudet hē corts berouwē dat ſi haer gheloove eñ belofte veranōt haddē. Ock ſo en ſoude voortaen hen niemant lichtelijc gheloouen oft betrouwen/ eñ dat mits redenē/ want met rechte ſoudemen vā hen quaet vermoedē hebben/ om deſe te ghenwoordighe ongetrouwicheyt. Nauwelicx en hadde ic deſe dinghen wtgheſproken / ic en werde hoorende eenē vandē mijnen/ ghebiedende mi dat ic af quame/ wāt het nv gheenē tijt en was om die gratie oft vrientſchap vanden Tiberianen weō te erighen/ maer ō mijn eygen welvaert eñ ſalicheyt voorſienlijc te bewaren/ eñ te ſien hoe ic der vpanden handē ſoude moghē ontuliden. Want na dat Johannes vernomē hadde dat ic bi na alleen was ſo heeft hi wt zijn dupſent crijſchinechten /die alō ghetrouſte wtghecoren eñ die wtgheſonden/ ghiedēde hē dat ſi mi ſoudē doot ſlaen. Dye welcke doē quamē / eñ het boos feyt ſoude volbracht geweeſt hebbē / en hadde ic ter ſtōt niet haeſtelijck af gheſprongen met Jacob minē dienaer/ eñ opgeheuen geweeſt van Herodes den Tiberiaen/ vanden welcken ic ben gelept gheweeſt tot een groot ſtaēde water/ eñ als ic opgegaen was in een ſchip/ dat ick daer auontuerlijc vant/ ſoe heb ick (buyten dat men meynde) mijn vpanden gheſchouwet/ eñ ben te Tarichcas gecomē. Doen dye bewoonōs van dier ſtadt gehoort haddē dye ongetrouwicheyt eñ vraderie der Tiberianē /zijn ſi ſeer gram geweeſt eñ haer wapenē aennemēde hebbē ſi my vermaēt eñ verwert dat ic henlieden teghen die Tiberianē ten ſtride als capiteyn/ leyden wilde/ ſeggende dat ſi wildē wreken het onrecht oft ongelijc vā mi harē capiteyn. Eñ dit quaet feyt hebbē ſi verōdicht ouer geheel Galileen/ om dat ſi alle die Galileeuſche verwecken ſouden tegen die Tiberianen/ biddende dat ſi met grooter menichtē tot henliedē comen wildē/ om te doē na haers capiteyns raet tgene dat hē tbeſte ſoude dunchē te weſen. Aldus iſſer een groote vergaderinghe vā ghewapenō Galileeuſſcher mannē ouer een gecomen/ begherende dat ic Tiberiada ſoude beloopē/ eñ die vderuē als icſe inghenomen hadde/ eñ dat ick dye inwoonōs met allen haren huyſ ghelūnen onō die ſpieſſe op hooghen vercoopen ſoude. Tſelue rieden ooc mijn vrienden die wt dier ſtadt ontloopen waren. Mer ic en conſenteerde daer niet in. Want het docht mi quaet eñ onweerdich dat ic ſoude een beginſel maken van een twiſtighe orloghe tuſſchē eens lants volck. Eñ mi dochte dat deſen cryth oft ſtrijt niet verō dan tot die woordē en behoorde te comen/ ia dat meer is ic ſeyde dattet hē nz orbaerlic en ſoude weſen/ dat ſi met onōlinge tweedracht ichedē malcanderen ſouden verderuē int aenſien der vyanden. Met deſer redenē is ō Galileeuſſcher mānen grāmoedicheyt gheſlicht geweeſt. Maer Joānes heeft voor hēſelue beureeſt geweeſt na dat zij liſtighe lagen gheenen voortgane en hebbē gehadt. Nemende dan met hem zijn gewapende mannen/ die hi bi hē hadde heeft hi Tiberiaden gelatē/ eñ is nae Giſcala ghereyſt/ eñ van daer heeft hi aen my gheſcreuen/ van dit feyt hē ſelue ontſchuldigēde recht oft hy daer gheē kēniſſe oft ſchult af gehadt en hadde/ eñ hi badt mi dat ic gheen quaet vermoeden van hē hebben en wilde/ doende daer toe eedē met ſware veruloeckinge / om dat hy ſine ſcriften daer door te geloouelijcher ſoude makē. Maer die Galileeuſſche mannē / der welcker doē een groot ghetal wederom vergadt was wt dat gheheel lātſchap /wetēde dat hi een quaet meyneedich mēſch was/ baden mi dat ic henliedē teghen hē leydē wilde ten ſtrijde/ belouēde mi dat ſi hem eñ zijn ſtadt Giſcala heel te gronde verderuen ſoudē. Hier om doen ic henliedē voor hē goede ionſte gedāct hadde/ heb ic hē gheloeft dat ick henliedē niet mīn bet hoonē en ſoude in diēſte eñ in goethertichz: noch tans badt ic henliedē/ dat ſi hēſelue bedwinghen wilden/ eñ mi dit vergeuen oft toegeuen/ aenghezien dat ic lieuer hadde dye turbacie oft werrungē te ſlichten ſonō doot ſlagē dwelc die Galileeuſſche mi hebben toeghelaten eñ gheconſenteert. Eñ ter ſtont zijn wi tot Scephorijn gecomē/ maer die borghers vanō ſtadt die voor hē ghenomē hadden te blijuē int gelooue eñ trouwe der ſkoomſchē volcx vreeſende voor zijn aencoēſte /hebbē gearbeyt om mi tot andere ſakē te trecken/ op dat ſi te vrijlicker mochten leuē. Eñ ſi hebbē eenen bode gheſonden tot Jeſum den prince der roouers die doen was in die palē vā Ptolomais/ belouende hē groot gheltwaert dat hi met een macht vā acht honōt mānen die hi onderhiel/ ons beſtriden wilde. Eñ deſe beweecht zijnde door deſe beloftē heeft ōs willē aencomen eñ beſtootē/ als wi daer voor niet en ſoudē sorgē/ eñ daer toe ooc onbereet ſoudē weſen. Hier om heeft hi mi gebeden door eenē bode/ dat ic hem orlof gaue dat hi mi mocht comē groetē/ eñ als hy dat vercregē hadde (aenghemerct dat ick zijn veraderie te vorē npet beuroet oft vnomē en hadde) ſo heeft hi met hē genomen den hoop der roouers eñ is haeſtelijc gereyſt na mi. Maer zijn opgeſtelt feyt en heeft gheenē voortgane gehadt na zijn begheerte. Want doen hi noch niet verre vā ons en was / yſſer een wt ſinē hoop af geuallen/ eñ heeft mi zijn opſtel eñ voornemen te kennen ghegeuen. Dit gehoort hebbende ben ic voorts int openbaer ghegaen op die merct/ gelatende mi recht oft ic vā die verraderie niet geweten en hadde/ eñ mi volck te een gewapēde menichte ō Galileeuſſcer mānen

onō die welcke sommighe oock Tiberianē waren
Voorts na dat icker sommighe beschict hadde om
die wegen te bewaren/heb ick den bewaerōs van
der poortē beuolen dat si memāt inlaten en soudē
dan Iesum alleen ten eersten comende/eñ dye and
wt slupten/eñ waert sake dat si met gewelt wildē
inneberkē/dat si die dan met slaghen vōrinnen sou-
den. Als dese dan deden dat hen beuolē was/ so is
Iesus met een luttel mannē binnen gecomen. Eñ
na dat ic hē beuolen hadde dat hy zijn wapenē af-
leggē soude/ten ware dat hy lieuer hadde gedoot
te werden/siende dat hi onringhelt was van ghe-
wapēde mannē/heeft onōdanich geweest. Voorts
na dat die andere die hem volchden buyten ge-
sloten waren/eñ si vernamen dat haer capiteyn ghe-
uanghen was/ so zijn si terstont weck gheuloden
van daer. Eñ als ic Iesum besiden ghelept hadde/
so heb ic hē gesept/ dat ick wel wist die verraderye
eñ listighe lagen die hi tegen mi op handē hadde/
eñ wie die principael daēs waren door welcke dit
opgestelt is gheweest. Maer dat ic hem nochtans
vergheuen soude dese dolinge eñ mis daet/ bi also
verre hi hē vanderē wilde/eñ voortaē mi ghetrou
we wesen. Eñ doē hi mi dit beloefde/so heb ic den
mensch laten gaen/eñ hem orlof ghegeuen dat hy
vergaderē soude/wie dat hi wilde. Maer den Se-
phoziters heb ic met een pene gedreycht/ten ware
dat si vān nv voorts hē stille hielden. Binnen desen
seluen tijt zijn tot mi gecomen twee groote heerē
vā der Trachoniters lant des Connex ondersatē/
brengēde met hēliedē haer paerde volc eñ ooc me-
de wapenē eñ gelt/eñ doen die Iodē dese dwōgen
dat si besneden soudē worden/by also dat si wildē
onō henlieden verkeerē/ so en heb ick niet toeghe-
laten dat si hē quellijc oft moeyelijc wesen souden.
Seggende voorwaer dat een yegelijc behoort nae
zijn goetduncken/eñ niet na eens anders bedwanck
God te dienen. Oock en behoordē wi niet sulcx te
doene waer door hē berouwē mochte/dat si ter sa-
kē van vrijheyt tot onsliedē ouergetrocken eñ ghe-
uloden warē. Eñ na dat ic ō menichten dit wijs ge
maect hadde/so heb ic dien mannē haren ghewoō
lijckē noodzuft oueruloedelijc ghegeuen. Binnē
desen tijde heeft dye Coninc Agrippa seker heyzē
ghesondē door den capiteyn Equus Modius ghe
naemt/ om het cleyn stedeken Magdala met ghe-
welt in te nemē/die welcke nochtās en hebben dat
stedeken niet doorren beleggen/maer hebbē die we
ghen belept eñ queldē meer Gamala. Maer Ebu
tius die rotmeester ouer thiē mannē die ouerste re
geerō was vā dat groot velt/ ghehoort hebbende
dat ick ghecomen was int dorp Simoniada ghele
ghen aen die palen vā Galileen/vā daer wesende
tsestich stadien/ heeft met hē des nachts ghenomē
hondt ruyters te peerde die hi ontrent hem hadde/
eñ bi na twee honōt voet volck/eñ sommighe hel-
pen der Gabeners/eñ is door eē nachtreyse geco-
men tot dier plaetsen. Eñ als ic teghen hē van mij-
nen volc een machtich heyr ontplupet hadde eñ tē
stride gestelt/so heeft hi gearbeyt om ons te lockē
na dat plat effen lant/betrouwēde hē op zijn peer
de volc. Maer hi en heeft gheen profijt daer mede
ghedaen. Wāt ic en wilde mi vā dier plaetsen niet
roeren. Wāt voorwaer ic sach wel dat hi die ouer

Dit spreet hy als een Iode tē be lieuen der Heydenen want elck moet Go de dienen na Gods wille uyet na zijn eyghen goet-duncken.

hant gehadt soude hebben/ haddē wi (die niet dat
voetvolck en waren) tot hē nedergecomē in die plat
te velden. Eñ doen Ebutius eenē grooten tijt ōs
wedstaen hadde / ten laetsten aenmerckende dat-
men in die plaetse dye peerden geen ssins oorboren
en mocht/heeft een teeken wtgheghenen daermē op
trecken soude/eñ is werth getrocken na Gaba/ niet
volbracht hebbēde die sake daer hi ō gecomē was
eñ hi en hadder maer dry vandē sinen inden strijt
verloren. Maer ic ben hē terstont opden voet nae
gheuolcht met twee duysent ghewapendē mannē
Eñ doen ic gecomē was tot Hesara/welcke stadt
leyt in die palen vā Ptolomais/eñ is twintich sta-
dien vā Gaba ghelegen/daer Ebutius doen was
so heb ic buyten van weghe te weghe hoeden van
ruyters gestelt/ dat wy alsoo bewaert soudē wesen
vand vpandē spioncreysen/tot dat wi het hoyen eñ
graē wt gevoert hadden/ waer af een seer groote
macht ō gadert was op die plaetse/wt ō conings in
Herenices dorpē/die daer ontrent lagen. Eñ
als ic daer mede veel kemels eñ ezels ghelatē had-
de/die ic daer toe mede gebracht hadde/heb ic tsel-
ue corē in Galileē gesondē/ eñ als ic dit volbracht
hadde/so heb ic Ebutio strijt geleuert. Maer doē
hi dien niet aenueerdē en wilde (vernaert zijnde vā
onse stoutichept eñ cloecheyt) so heb ic mi omghe
keert teghen Neapolitanum / want ick ghehoort
hadde dat hi het lant vandē Tiberianē berooft eñ
verdoruen hadde. Dese was met eenē vlogele van
peerde volc tot garnisoen gestelt der stadt Scytho
polis. Als dese dan verdreuē eñ belet was vā die
Tiberianen te quellen /so was ic geheel becōmert
om die saken vā Galileen te beschichē eñ dat lant
te bewaren. Mer na dat Iohannes die sone Leui/
die te Gischalis woonde (als wi gesept hebbē) ver-
nomen heeft dat alle dingē mi wel vōghinghen na
mijn begeerte eñ dat ick van mijnen onōsaten be-
mint was/eñ vandē vpandē gevreest/heeft dz seer
swaerlijc eñ qualijc connen verdragen/eñ meynen
de dat mijn gheluc zijn profijt mpet en was/ is met
groter vndichept bevanghē geweest. Eñ hopende
dat hi mijn voorspoedichedē beletē soude / waert
sake dat hi mijn onderseten mocht verwecken tot
hate tegen mi/so heeft hi die Tiberianē eñ die Se-
phoziters daer toe verweet meynende ooc dat die
Gabarenē vā mi/aen hem vallē soudē/welck zijn
die principaelste stedē van Galileē. Want hi seyde
dat door zijn regiment alle dingē beter souden be-
dient eñ beschict worden. Mer die Sephoziters en
hebbē hem gheē ghehoort ghegeuē/wāt si en ach-
ten ons beydē niet/ maer begheerdē meer dye Ro-
meynē voor haer heerē te hebbē. Dye Tiberianen
en wildē niet cōsenterē tot dat afuallē vā mi/ mer
si beloefdē hem nochtās ooc vriētschap/ maer dye
Gabarenen hebbē hen seluē aen Iohannē verbō-
den/welck principalijc dede Symon eē eerlijc boz-
gher vā dier stadt die Iohannes vrient eñ gesel le
was. Nochtans en zijn si niet openbaerlijc af ghe-
uallē tot hē. Om dat si die Galileeusschе seer ōtsa
ghen want si ouerlanghe te voren beuondē haddē
der Galileeusseer goetherticheyt te mnwaerts/ mer
si sochten eē heymelijcke oorsake door verradelike
laghen. Eñ doen ben ic voorwaer in een groot pe
rikel gecomen door eē sulcke sake. Na dat somm-

ghe stoute ionghelingen Dabarittenen vernomē hadde dat Ptolomei des coninc rētmeesters hups vrouwe met eē grote pomperie eñ costelijcheyt wt ghelcpt woꝛde van een deel peerde volcx/ dooꝛ het groot velt/ repsende wt des Coninc heerlichz na der stomeynē Pꝛouincie oft heerlichept/ so hebbē si onuersienlijc die ouerualleñ/ eñ hebbē die vrouwē doē vlieden/ rooueden al dat si met haer bꝛacht. Als dit gheschiet was so bꝛachtē si tot Tarichea as daer ic doē was vier muylē geladē met cleederē/ eñ met verscheydē hupsract waer onō dat ooc waren veel siluerē vaten/ eñ vijf honōt goudē penningē. Ic willende dese dingē vooꝛ Ptolomeo bewaren. (wāt hi een man was van onsen geslachte) Aenge sien dat ōs wet niet toe en laet dat wi yemant van onsen geslachte ongelijc sullen doē al waer hy ooc ōs vyant/ so heb ic gesept den genen diet gebꝛocht hadden datmē deser dinghen pꝛijs (als si vercocht waren) soude moetē hanghē eñ bestaden aen dye metselrie der muerē van Ierusalem. Dit hebbē die ionghelingen seer qualijc genomē/ om dat si nyet toegelaten en warē tot een deel vanden rooue/ alsoo si ghehoept haddē. Waerom hebben si hem verstroyt dooꝛ die dooꝛpen vā Tiberiadis eñ gauē een rumoer wt/ dat ic het lantschap wilde den stomeynen verraden eñ ouerleueren. Eñ dat ic mi ghelaten eñ geuepnst hadde recht oft dien roof toeghe schict was om Ierusalem te stercken/ maer dat ick dien inō waerheyt bewaerde/ om dyen wedom te gheuen sinē here/ in welcke sake si vooꝛwaer niet verdoelt en warē. Wāt na dat die ionghe mannen wech waren gegaen/ heb ic twee vandē eerlijcsten Bꝛoꝛghers tot my geroepē/ te weten Dassium/ eñ Ianneum/ eē sone Ieui/ die des Coninc seer groo te vꝛiendē warē/ eñ heb henliedē bevolē/ dat si dyē gheroofdē hupsract wedom tot hem ouerseynden souden/ dꝛeygende hen te doodē/ waert sake dat si dit secreet eenigen mensch openbaerdē. Maer na dat die fame ouer al dye Galileeusschе ghecomen was dat ic hen lant wilde dē stomeynē vraden eñ leueren/ eñ si alle vwect waren om ouer mi wzake te doen/ so hebbē die Tarichеaters ooc gelooft die versierde redenen vō ionghelingen eñ hebbē minē dienaers/ eñ minen anderē crijschknechten gheraden dat si mi (als ic sliep) verlatē souden/ eñ comē op die gemeyn speelplaetse/ om aldaer mettē andē ren raet te houdē hoemē mi soude die heerlijchept oft het regiment des lants af nemē. Eñ dese daer toegebꝛocht zijnde/ hebbē aldaer vele andere gheuonden die daer te vozen vergadt warē/ eendꝛachtelijck rocpende/ datmē wzake soude doen ouer dē verradere der ghemeynder weluaert. Maer sonē linghe woꝛdē si hier toe ghesturt van Iesum Saphias sone/ die doen ouerbozghemeester was/ een quaet man gebozen/ eñ vā natuerē gheneycht om oploopē eñ geruchten te verwecken/ eñ bouē maten een groot muytmaker onō die bozghers. Dese vooꝛ hē dꝛagende Moyses tafelen/ is also int mid den des volcx gecomen seggende. Ist sake dat ghy lieden v seluen niet met allen en acht/ nochtans en wilt pmmer dese heylige wetten niet verachtē oft versmadē die welcke dese Iosephus v capiteyn die men met eenen gemeynen haet behoozt te veruol ghen/ heeft willē verradē/ waerō hi seer weerdich is eē grote punitie oft pene/ hoe wzeet dat die ooc wesen mach. Doen hy dese dingen wtghespꝛoken hadde/ eñ hi met een aenroepinge des volcx ōtfan ghē was/ so heeft hi gewapende mannē met hē ge nomen/ eñ is haestelijc gecomē na thuys daer ic ge herbercht was eñ verkeerde/ met eē vast opset om mi te dooden/ die wile dat ick gheen gheruchte en ōnam oft en hooꝛde/ maer vā ōmoethedē rustede Maer daer is geweest een van minen dienarē Sy mon genaemt/ die doē alleen bi mi ghebleuē was/ dese gesien hebbende dē oploop der bozgerē heeft mi gewect/ eñ als hi mi het perikel hadde te kennē ghegeuen/ so heeft hi mi oock vermaent/ dat ic lie uer (als een edel capiteyn) mi seluē soude een cozte doot aendoen/ dan dat ic soude moeten sterueñ tē wille eñ vonnisse mijnō vyanden. Maer doen hy mi tot dese dingen vermaende so heb ick mijn wel uaert Gode bevolē/ eñ mijn habijt veranōt/ eñ al so ben ic met swerten rou habijt in die vergaderin ghe gecomē. Eñ dꝛaghende een sweert aen minen hals hangēde/ ben ic ghecomē tot op die ghemeyn speelplaetse/ dooꝛ eenē wech aldaer ic wel wist dat niemāt vā minen vyanden mi ontmoetē en soude eñ aldus hebbe ick my laten sien/ vallende neō ter aerden op mijn aensicht/ eñ besꝛoztende dye aerde met tranen/ also dat icse alle tot bermhertichept be weechde. Eñ als ic gevoelde dat des volcx gevoe len eñ herte veranōt was/ so heb ic ghearbeyt om haren sin eñ vooꝛnemen te schеydē eñ te verande ren/ eer die ghewapende mannen wedom quamē vā minen hupse. Eñ belidende dat ic niet heel ont schuldich en was vā dat mi saet dwelc mi opghe wozpē was/ heb nochtās begeert dat si eersimael wilden vstaen eñ weten/ waer toe dat ick dē roof bewaert eñ behouden hadde die mi aenghebꝛacht was/ eñ beliefdet hen dan/ dat si mi daer na doodē Maer doen die menichte my geboot dat ict seggē soude/ so zijn die ghewapende mānē wedom ghe comen eñ siende mi/ quamē si op my geloopē met eenen ghedzupsschе/ om my te dooden. Maer nae dat si belet eñ bedwongen waren dooꝛ des volcx stemmen/ so hebben si haren oploop bedwongen Meynēde dat si beter ooꝛsake hebben soudē in dit sept te volbꝛengē/ na dat ic soude beledē hebbē die verraderie eñ van tghelt dat ick den Coninck be waert hadde. Aldus doen daer een stillichept ghe maect was onder wolck so heb ick ghesept.

¶ Ghi mannē eñ bꝛoedꝛs/ ist dat v liedē dunct dat ick die doot verdient hebbe/ so en weygere ic selue ooc niet te sterueñ/ ic wil eñ beghere nochtans eer ic verscheyde/ die waerheyt vooꝛ v lieden opēbaer lijck te spꝛeken. Want vooꝛwaer doen ic gemerct hadde dat dese stadt seer bequaē was vooꝛ die wt landers te herberghen/ eñ doen ic sach datter vele luyden hen eygen steden eñ landen verlieten/ ghe nuechte hebbende met v lieden te verkeerē/ eñ wil den vooꝛtaē medegesellen wesen van alderhande foꝛtune die v ouercomē mocht/ so hadde ic vooꝛ mi ghenomen datmē v vestē oft stadt mueren maken soude vā desen ghelde/ om welc gheit dat daer toe gheschict was/ is dese groote verbolgenthept vā v lieden opgeresen. Tot dese wooꝛdē hebbē die Ta richensers eñ die wtlands die daer verkeerdē/ tsa men geroepen/ danckende mi/ eñ ghebiedende mi

Iosephus oꝛatie vooꝛ tvolck dat op hē raed de.

dat ick goets moets wesen soude. Maer die Galileusse eñ die Tiberianē bleuē al dooz in haer grā schap. Eñ aldus ysser eenē twist tusschē henlieden opghestaen. Want dese dzepchde mi te yuierē/eñ die andere daer tegen sepden dat ick goets moets wesen soude. Maer na dat ic ooch den Tiberianen beloest hadde haer vesten op te rechten/eñ oot andere steden die bequaem daer toe waren/so hebbē si mynen ghelosten gelooue ghegeuen/eñ zyn al lepslicens verdwenen elck na zyn huys/eñ ick bupten alle hopē ben ontcomē/wt so groté perikel/eñ met minen vziendē eñ twintich ghewapende mannen wedom thupswaerts gegaen. Maer die rooners eñ die pzincipael mupmakers vzeesende/dat si des mysdaets schult soudē moeten met ydē betalen/zyn wedom met ses hondert gewapende mannen tsamen geloopen tot mijn herberghe/om dye te vbzanden. Eñ als haer aencoemste mi gheboot schapt was/eñ my dochte schandelijck te vlieden/so heb ic vooz mi ghenomen teghen henlieden een stoutichept te gebupckē. Als dan dooz mijn bevel die dozen des huys ghesloten waren/so heb ic van bouen wter eetcameren begeert dat si een deel mānen tot mi senden soudē om te ōtfangen het gheit daer si dit gherucht om maectē/op dat si niet meer hebbē en soudē haer op mi te storē oft vā mi quaet te spzekē. Als dit ghedaen was/so heb ic den alderstuerstē eñ quaetsten van den ghenen die binnen ghelaten waren/ghestagē eñ hem zyn een hant afghehouwen eñ die aen sinen hals ghehangen/eñ also wedom wten huyse ghestooten/dat hi weder keeren soude tot die ghene dye hē gesondē haddē. Eñ dese dit siende zyn wondlijcke seere veruaert ghewees/vzeesende vooz des gelijcke pene/haddē si daer langer gebleuē. Aenghemerct dat si meynden dat ic seer veel gewapenō mannē thuys hadde. Dus zyn si haestelijck alle gaō tot verschepden plaetsen gheuloden. Eñ aldus ben ic dooz dese ruptersche cluchte een anō verraderie ontgaē. Maer nochtans zynō noch anō ghewees dye ghemeynvolck wedom verwecten/segghende dat des Conincx groote heeren/die tot mi gheuloden waren niet en souden behoozē te leuen/ten ware dat si aēnamen dye manieren vā leuen der ghenō daer si verloffnghe af begeerden/eñ si beschuldichdē de se/als dat si ō Romeynē partie hieldē/eñ datse tooueracrs oft quaetdoenōs warē. Eñ terstont heeft die menichte een gherucht eñ oploop gemaect bedzogen wesende van den ghenen die tot haren belieuen spzaken. Maer als ic dit vernomen eñ beuōden hadde/so heb ick het volck onderwesen hier te ghen/dat mē niet en behoozde te quellen dye gene die tot haerliedē geuloden waren/spottende met die pdel redene/vā die toueric die mē haer optichte Want also soudē die Romeynen om niet eñ te vergheefs so veel legioenen volcx becostigē/waert sake dat si dooz hulpe vā tooueracrs mochten victorie vercrighen. Doen si met dese woozdē een luttel ghestichte eñ gepacyt waren/eñ een luttel vā daer ge gaen/so zyn si wedom opghenupt ghewees te ghen die edel mannen/vā sommige verdozuen eñ boose menschen/alsa dat si ooc te samen liepē tot haer huysen daer si Tarichee een woonachtich waren/om die menschen te doodē. Eñ als ick dit ghehooz hebbe/so ben ic seer verwaert ghewees/soz ghende dat vooztaen (als dit quaet sept volbzacht ware) nyemant en soude derren tot ons vlieden. Hier om heb ic met mi ghenomen sommige andere eñ ben haestelijck ghecomē tot haer lieder herberghe oft woonstede/eñ als ic die ghestoté hadde/eñ dooz een gemaecte grachte van daer tot het groot staende water/ben ick samē met haerlieden in een schip ghegaen dwelc ic daer hadde doen comē/eñ ben so ouergenarē in die palen dat de knippeniers eñ heb hen wedom ghegheuen den pzijs vā haren peerdē/die si in sulcke vluchte niet en hadden connen wech lepdē/eñ hebse laten wech gaen/haerlieden seer biddende/desen tegheu dozdighen noot met eenē vzomē moet te verdzaghē. Want ic selue seer swaerlic verdzaghē mochte/dat ic dese mannē wedom moesse ouer leueren in der vianden lant/die haer eens in mijn gheloone ouergegeuen hadden. Maer het docht mi beter datse gedoot soudē worden vanō Romeynē hant waert dat alsoe gheuuel/dan dat si in mijn lāt soudē verdzuct geweest hebbē doozeen groote ongerechtichept. Maer si zyn behouden ghewees/mits dat die Conine haer verghiffenisse verleende van hare mysdaet. Eñ dit is voozwaer geweest het slot vā desen dingē. Maer die Tiberianē hebbē den Conine dooz bzieuē gheheden dat hi een garnisoē in haer landē sendē wilde/belouēde hem dat si tot hē afuallē souden. Als dit gedaen was/so hebben si (ten eersten doen ick bi haerlieden quā) begheert dat ic haer muerē dye ic haer beloeft hadde op timmeren wilde. Wāt si hadden gehooz dat die stadt Tarichea as nu al om heel bemuert was. Eñ ic heb daer in gecōsenteert eñ als ic daer toe vā alle syden materie vergadert hadde/so heb ic den meesters der timmeragie beuolen dat werck te beginnē. Maer dzy daghē daer na doē ic vā Tiberias gherzyst was tot Tarichea as wel ordentlich stadien van daer ghelegē is/so ysser auōtuerlijc gesien geweest/een hepr der Romeynscher ruptere en dwelc niet verre vā Tiberias passerende was/eñ dye vanō stadt meynēde dat dit des Conincx peerde volck ghewees hadde/hebbē terstont eerlijcke wooznen ter eeren vanden Conine eñ schandelijc tot minen achterdeele dozrē ropen Eñ terstont ysser een rasschelijc tot mi gheromen eñ heeft mi gebootscapt hoe dz haer bereerte heel gestelt was om mi af te vallen/dwelc mi seer verdaert herst/bysonō om dat ick mijn ghewapende mannē tegē dē aenstaēde Sabboth vā Tarichea as hadde latē thupswaerts gaen/op dat dye Tarichaeters sonō gherucht der cryschmechtē te vzijlic ker soudē mogē des Sabboths rustē houdē. Anōs ooc (wanneer ick daer was) eñ beschde ick gheen ruptere oft crijschvolc/nu betrouwēde op die goede ghetrouwicheptder inwoonōs die ic dicmaels onōsocht hadde/eñ bepzoest. Aldus aengesien dat ic met my maer seuen crijschmannē eñ sommighe vziendē en hadde/so was ic in groté twyfel/wāt té docht mi bet goet dat ic mijn hepr wedom roepen soude ontrent den auōt/den welcken ooc niet gheozlooft en was des anderen daechs die noodelijcke wapenē te besigen/dooz onse wetten die dat verbiedē. Voozts hadde ic die Tarichaeters eñ die vzeemdelingen bi haer woonende/op hope vandē

roof ghetrocke en derwaerts geleyt/so sach ic wel dat si niet machtich genoech en waren/en die sake en mocht gheen vertreck oft wtstel liden/want ic vreesde/dat die gene die vandē Coninck gesondē waren die stadt soudē innemē/en mi daer wt stupten. Hierom heb ich vooz mi genomen een oꝛloochsche clucht hier toe te besigen. Eñ ic heb terstont op den staende voet die alō ghetrouste van mijnē vrienden gestelt aen die poorten van Tharicheas/ die niemandē en soudē laten wt gaē. Eñ als ic tot mi geroepen hadde die eerlicste mannē vandē ghe slachtē/so heb ic haer beuolē dat elc eē schip soude brengen in dat breet staēde water/en dat si daer in souden gaen met eenē schipper eñ mi volgē. Daer na ben ic voc met minen vrienden eñ met die seuē chrijschluechten in een schip gegaē/en also geuarē na Tiberias. Maer die Tiberianē vernomen hebbende datter gheen chrijsch volck vandē Coninck en quam/en siēde dz het groot staēde water al vol schepē was/zijn seer verbaest geweest/vreesende vooz haer stadt/als oft dye schepen al chrijsch volc ouergebzocht haddē/en si hebbē haren eersten sin oft wooznemen veranōt. Hierom hebbē si haer wapenen neō gheleyt/en zijn met haren hupsvzouwē en kinderen wt gecomen mi te ghemoete/ont fangende mi met gonstighe aenroepen van gheluche meynende dat ic haer opstel niet vernomē en hadde/en si badē mi dat ic genadich wilde in haerlieō stadt comē. Maer ic naerō comēde heb dē schriftlieden beuolē dat si haer anckers verre vandē lande souden wt werpen op dat die vanō stadt niet sien en soudē/dat die schepen ydel warē. Eñ ic bē met eenen schepe naerō aengecomen en heb haerliedē gestraft met redene dat si so dwaselic lichtuerdich waren om te brekē het geloue eñ die trouwe dye si mi beloeft haddē. Vooꝛts so beloefde ic hēliedē seker vergiffenisse vā deser misdaet bi also si thē vā harē treffelicste mannē tot mi sondē/en als dat sonder vertreck gedaen was/so heb ich die in een schip ghestelt eñ gesondē tot Tarichcas in die ghenāckenisse. Eñ met deser practijckē heb ick er noch andere na dandere ghecregen/eñ alleyslīes so den heelen hoop der raet slupden/eñ so vele ooc vandē eerlijcsten mannē des volcx derwaerts ouer ghevoert. Hier na als dye anō menichte gesien hadde in hoe groote perikel si warē/so baden si mi dat ic dē principalē muytmaker straue soude. Dese was ghenaemt Clitus/een stout vermeteliic iongelinc mer ic (die mi met dunckē dattet onbehoozlijc was te dooden eenē man vā minen geslachte/en nochtās mocste punitie eñ recht ouer hē doē) heb beualen Ieuiam eenē van minē dienaren/dat hy tot hē gaen/en hē zijn een hant af houwē soude. Eñ doē hi alleen niet en doꝛste in so grote menichte gaē/so heb ic (op dat zijn veruaertheyt niet en soude ghemerct wozden vandē Tiberianē) Clitū tot mi ghe roepen seggende. Aengesien dat ghi wel verdient hebt beyde v handē te verliesen/een mensch die mi so ondanckbaer eñ onghetrouwe hebt ghe weest/so weest nv wos selfs buel oft pijnder/op dat v gheen meerder pine aenghedaen en werde/bi also ghy v hier in te sorchen maect. Eñ doē hi met veel smeekens badt dat ic hem zijn een hant wilde laten/soo heb ic dat swaerlijc eñ nauwelijc willē cōsenteren eñ terstont heeft hi willichlijc een mes gegrepē/en zijn slincke hant selue af ghesneden/eñ in deser manieren is die werringhe besticht ghe weest. Als ick daer na te Tarichcas gecomen was/eñ dye Tyberianen vnomen haddē die behendighe cluchte die ick gedaē hadde/so verwōderdet haer seere dat ic sonder eenige moꝛt haer raserne besticht hadde. Vooꝛts heb ic die Tiberianen wter ghemanckenisse doen halē/onder die welcke ooc was Iustus/eñ zijn vaō Pistus/die ic heb met mi ter maeltijt geset eñ onder maeltijt heb ic geseit dat mi niet onbekēt en was/hoe dat die Romeynē/alle sterfflicke mēschen in machte te bouen gingē/maer dat ic nochtās mi vepnsde dit niet te bekēnē om die menichte der mooꝛdenaren/eñ ic rade haerlieden dat si tselue doen soudē verbeydende beter tidē/eñ dat si bi desen middelē tidē mijn heerschappie oft ouerheit niet onweerdelijck verdzaghen en souden aenghemerct dat henlicdē noch gheenē bequameren capiteyn oft ouerste verleent en ware. Vooꝛts heb ick Iustum vermaēt hoe dat die Galileusschē (eer ic te Ierusalē quam) sinē bzoedere die handē af ghesneden haddē/tigende hem aen dat hi valsche bzieuen soude vsiert hebbē. Eñ hoe dat die Gamalitē na Philippus doot twistich zijnde teghen die van Babilonie/Charetē gedoot haddē des selfs Philippus bzoedere/eñ dat si Iesum sinē bzoedere/des selfs Iusti susters man/een gherechtighe eñ cleyne pene aengedaen haddē. Als ic hē met dese redenen aenghesproken hadde ouer maeltijt/so heb ick des moꝛghens vroech Iusiū met den sinen beuolē vyt wech te gaē. Een luttel tijts te vozen/was Philippus Iachimus sone vā Gamala wech gegaē om sulcke sake. Ten eersten om dat hi vernomē hadde hoe dat Varus vandē Coninc Agrippa afgeuallē was/eñ dat Modius Equus een mā die hē vzient was/gesondē was in Varus plaetse/so heeft hi hē van sinē staet met eenen bzief laten weten. Eñ als Equus Modius dyē bzief ontfangē hadde/heeft hi seer gheerne gehooꝛt eñ verstaē/dat Philippus noch weluarende was/eñ herft diē seluē bzief ghe sonden aen den Coninck eñ die Coninginne/ dye doē tot Berithen waren. Als dan die Coninc verstaē hadde dattet gelogē was/dat Philippus hadde Capiteyn der Ioden geweest tegen die Romeynen/so heeft hi peerde volc gesondē om Philippū tot hem te brengen. Eñ doē hi quā so heeft die Coninck hē ombelsi seer minlijc/eñ hem dē Romeynschen capiteynen ghethoont/seggende dat dit dye man was/waer af die fame verbreyt ware onder wolc/dat hi vanden Romeynen afgheuallen was Eñ terstōt heeft hy hē beuolē dat hi met hē name eē macht vā peerde volc/eñ dz hi haestelic also repsde na tcleyn stedekē vā Gamala/eñ daer wt leyde die hupsgenotē/eñ stellen die Babiloniters weder om in Gataneam/eñ dat hi in alle maniere beneerstighen eñ arbeyden soude dat die onder saten geē nieuwicheden op en stelde. Als Philippus dese beuelinghen vanden Coninck ontfangen hadde/soe heeft hi hē gehaest om die te volbrengē. Maer eē medecijn meester Iosephus genaemt/ heeft tot hē gheroepen eñ ghenomē die alō stoutste ionghelingē eñ heeft die eerlijcste vandē Gamala opghe rupt/eñ den volcke wijsghemaect eñ daer toe ghe-

bracht/dat si den Comine souden afvallen/die wapenen aennemen/eñ haer selven wedom stellen in haer voorledē oude vrijheyt/ eñ aldus hebbē si dye andere ooch getrocken tot haren sin/ doot slaende die ghene die daer teghen dorsten kicken. Onō die welcke is ooc doot bleuen Chares eñ Jesus zñ neue/eñ Justi des Tiberiaēs suster als wi voze geseit hebbē. Na dese dingen hebben si mi gebeden met eenē brief dat ic haer wilde een garnisoē sendē/eñ andere die haer stadt met mueren beserten mochtē Eñ ic hebt beyde gedonsenteert. Op den selue tijt is dlantschap Gaulanitis ooc dē comine Agrippa afgevallen/tot dat dorp vā Soiuma toe. Ooc heb ic mueren ghemaect te Sogauni/eñ in dye steden van Seleucia die van natuerē beheymt warē/desghelijex heb ick ooc beheymt sommighe vrijheden oft cleyn stedekens vā hooch Galileen/hoe wel si hooch eñ stepl ghelegen waren/ te weten Jamniā Amerithan/Charaben. Maer in Galileen heb ic beheymt eñ gesterkt die steden Taricheas/Tiberiada/Sephorūn. Item die vrijhedē die spelucke vā Arbelē/Gersobe/Selamē/Jotapata/Capharach/ Comosogana/Nepapha/eñ dē berch Itaburiū/in welcken plaetsen ick ooc opgelept hebbe/een groote macht vā terwe/eñ heb hen wapenen ghedaen/ daer si haer mede beschermē soudē. Binnen desen tijt heeft Johānes die sone Leui dagelijex mi lanex so meer ghehaet/ seer swaerlijc lidende mijn voorspoedicheden. Eñ nae dat hi gheheelijck opgheset hadde mi vanden leuen te brengen/ eñ hi zijn stadt Gistala met mueren al om beset hadde/so heeft hi Symonē sinē Brodē met hondt ruyters ghesonden na Jerusalem aē Symonem Gamaliels sone biddende hem dat hijt metter stadt van Jerusalem wilde maken/dat si mi af stellē wilden vandē heerlijchept/eñ Johannem metten ghemeynen raet eñ consent ouerste makē ouer dye saken van Galilēe Dese Symon was gebozen te Jerusalem van een eerlic geslachte/vandē Pharizeen secte welcke secte schijnt nauwer eñ beter te weten des lants wettē/ eñ hi was een mā van wtnemēde wijsheyt eñ sulc die doōr sinen raet hadde mogē den vallendē staet wederom gheheelijc op rechten. Eñ hy gebruycte nu roztelinge Johānes vriētschap/ op my gestoort zijnde doē ter tijt. Dese beweecht zijnde doōr zijns vrients bedē/ heeft dē ouerstē Bisschoppē Ananō eñ Jesu den sone Gamale/eñ den anderen die van zijnō partyen oft factien waren gheradē oft si my (die daghelijex groter werde) souden doen dooden eñ niet ghedoogen dat ic quame tot den hoochstē staet der eeren. Want het soude haerliedē ooc oorbaerlijck wesen/ bi also ic afgestelt wozde van dye heerlichept oft overhept vā Galileen. Maer Ananus eñ die andere en mochten hier mede nyet langhe beyden/ op dat ick (als desen raet ghemelt eñ wtcomen ware) niet en quame dye stadt bestormē met een heyr. Doen Symon dit rade so heeft Ananus die ouerste Priester gesept dat dit niet wel doēlijc en ware. Aengesien datter so veel vandē ouersten Priesteren/eñ eerlijcste vandē volcke mijn gunsten waren dat ic dlant wel gheregeert hadde eñ beschict/eñ dattet gtē recht en was hē te beseuldighen/diemen niet quaets en soude connen opgeworpen. Doē heeft Symō beuolen dat si alle desē sake wilden al swigende bedect houden/hy soude besorghen/dat ick corts soude afgeset worden van tregiment van Galileen. Eñ hi heeft tot hē geroepen Johannes brodē/hē beuelende dat hi ghisten senden soude aen Ananus vriendē/ wāt in sulcker manierē souden si bi auontuerē beter sinē sin volghē. Aldus heeft Symō ten lactstē volbracht tghene dat hi wilde. Want Ananus met sinen gesellen (verarghert met giften) hebbē tsamē raet gehoudē om mijn heerlichept mi te benemē/waer af niemant vanden borghers en wiste. Aldus heuet hen goet ghedocht dat si wt sepnden soudē sommighe vandē edelsten mannē van geboorte/ dye van ghelijcker geleertheyt waren. Waer af die twee warē leecke menschē Jonathas eñ Ananias beyde Pharizeen/mer die derde was Josarus vā Priesterlijcken ghesla chte die ooc een Pharizeeus was. Maer Symon wt der ouersten Priesters staet/ was dalō ionexte van iaren. Desen hebben si beuolē een vergaderinghe vā Galileen tsamen te roepē/ eñ haer lieden te vragen/waer om dat si mi so lief hadden. Eñ waert sake datter gheantwoort wert/om dat ic een ghebozen Jerosolimiter was/so soudē si ātwoorden/dat si Jerusalem ooc hadden voor haer stadt daer si ghebozē waren. Maer waert sake dat si mi prysen van die kennisse der wetten eñ rechtē/ so soudē si daer op segghē dat haers lāts wettē eñ manieren van leuen/haer lieden ooc niet onbekent en warē. Eñ bi also si seydē dat si mi lief haddē ter sakē van mijn Priesterschap/so souden si segghen daer op/datter twee vā haerlieden ooc tpriesterschap bediendē. Jonathas medegesellē aldus onderwesen zijnde/ hebbē genomē uyten ghemeynen schat veertich duysent silverē penningen. Eñ mits dat ter een Galileeusch man genaemt Jesus met een bende van seshondert crijschluechtē te Jerusalem ghecomē was/so hebben si desen tot haerliedē geroepen eñ gehuert/tellende hē soudie van dyp maēden/eñ si hebben hen beuolen Jonatham eñ sinē ghesellen te volgen/eñ doen al dat hi haer beuelen soude/ eñ si schictē daer toe noch dyp hondert borgers die si also ooc met loon aēgenomē eñ verbondē haddē ten dienste. Als desē dinghē aldus bereyt waren/so zijn die legatē weer gereyst/ vriēdschapt met Johānes broedere eñ met zijn hondert crijschlieden. Die welcke haddē een beuel vanden ghenē die hen gesonden haddē/waert sake dat ic dyp wil liehlijck scheyde van die wapene/eñ mijn regimēt afleyde dat si mi dan leuende te Jerusalem senden soudē/maer waert dat ic mi wederspannich maecte/dat si als dan betrouwē hebbēde op haer beuel mi vrijlijc doot slaen soudē. Den selue zijn ooc brieuen ghegeuen aen Johannes/hē verwechtende dat hi bereet ware om oorloghe teghen mi te voeren. Voorts hebben si die Sephoriters eñ die Gabariters eñ die Tiberianē daer toe ooc verwect/dat si Johānī tegen mi helpen soudē. Als dan mijn vaē dese dingen vernomē hadde vā Jesus dē sone Gamale/die mede geweest hadde in allen haren raet/ eñ mijn vrient was/ eñ hi mi dit al overgeschreuen hadde/so heb ic seer qualijc te vreden geweest/ vā mijnder borgeren ondanckbaerheyt die mi doōr ni dicheyt dooden wilden. Doch en was ick niet min ontstelt/om dat mijn Vaē voor mi besorcht wesen

de mi so seer badt dat ic tot hē comē wilde/ seggen de dat hi mi seer begheerde te siene voor zijn doot. Hierōme heb ic minen vrienden alle dese dinghē te kennen ghegeuē/ seggende daer toe dat ic na dry dagen sonde na mijn stadt reysen/ eñ mijn heerlijc regiment verlaten. Als si dit hoorden hebbē si alle droeuich eñ weenende mi seer ghebedē/ dat ic haer niet verlatē en wilde die heel verdoruē soudē worden/ bi also si berooft werden van mijn regiment Eñ doē ic mijn weluaert lieuer hadde eñ meer achte dā haer bidden/ so hebbē die Galileeusche (vreesende dat si vandē moordenarē soudē brascht worden om mijn vertrecken) boden wt ghesondē ouer gheheel Galileen/ vercondigende hoe dat ic wilde wechgaen. Als dit gehoort is geweest/ so ysser veel van alle canten tot mi ghecomen met haer huysvrouwen eñ kinderē/ niet wt sonderlinge liefde te mywaerts (als ick meyne) maer meer wt vreesen voor haer selues/ wāt als ick bi haer was int dlāt/ so docht haerlieden dat si vry eñ wel behoet warē. Hier om zijn si tot my gecomen al te samen op een groot velt/ daer ick doen ter tijt was in die vryheyt van Asochim. Op welckē tijt heb ic des nachts eenen wonderlijcken droom gehadt. Want doen ick in mijn bedde was truerich eñ ontstelt om dē brief die ick corts ontfanghen hadde/ so docht mi datter een mā bi mi stōt eñ seyde. En wilt niet meer droeuich zijn eñ vreesen/ o goede man. Want dese droeuicheden sullen v groot maken eñ weeldich in alle saken/ wāt niet alleen dese dingen en sullen voorspoedelijcken voortganck hebben/ maer oock vele andere/ daer om voihert eñ weest ghedachtich dat ghi ooc tegen die Romeynen sult moetē oorloghe voeren. Na desen droom ben ick op ghestaen willende opt velt comē. Als dan die menichte der Galileeusscher mannē tsamē gemengt mettē vrouwē eñ kinderē mi ghesien hebben/ so zijn si ter aerden op haer aen sicht geualle biddende mi met tranen dat ic haerlieden niet verlaten en wilde/ daer haer vyandē hen so nakende waren/ eñ dat ic door mijn vertrecken haer lant niet en soude leueren om van den vyanden verongelijct eñ bedoruen te worden. Eñ doen si met biddē niet en vercregē/ so besworen si mi dat ic int lant bliuen soude woppende wt veel schamperlike woorden tegen die van Jerusalem die hen niet en lietē in harē vrede. Dese dinghē hoorende eñ aenmerckende des volcx bedructheit ben ic ten laetstē ghebuycht eñ beweecht geweest tot bermhertichept/ nemende voor my dattet wel weerdich was mi selues te stellen in een openbaer perikel voor so grote menichte. Aldus heb ick ghe consenteert te bliuen. Eñ als ic beuolen hadde dat ter vijf dupsent wt dien geheelen hoop bi mi bliuē soudē met wapenē eñ met victalie/ soe heb ick dan dere laten gaen een peghelijc in zijn stadt. Eñ als die vijf dupsent mannen bi mi waren/ so heb ic die met mi genomen/ eñ noch dry dupsent cruyschmannen die ick te voren ghehadt hadde/ eñ tachtentich rupters te peerde/ eñ aldus ben ic gherepst tot in ē vryheyt ghenoemt Cabalo ghelegen op die palen van Ptolomais/ eñ daer hiel ic te samen dit berept heyr/ recht als oft ic hadde willē striden tegē Placidum der Romeynen capiteyn. Die welcke was gecomē met twee hoopen voetknechtē eñ eenē hoop peerde volcx gesonden vā Cestio Gallo om te verbrandē die dorpen vā Galileē ontrent Ptolomais gheleghen. Eñ doen hy zijn cruyschvolc met eenen wal al om beheymt hadde/ niet verre van die vestē der stadt Ptolomais/ soe heb ic oock minen legher gemaect niet verre vā Cabalo te wetē tot tsestich stadien. Aldus hebben wi onse cruyschknechten die maels teghen malcanderen wtgebrocht recht oft wi souden malcanderē strijt gheleuert hebbē/ mer allē onsen opstel en quam maer tot lichte schermutsingen. Wāt so Placidus mi sach meer gheneycht eñ begerende om te stridē/ hoe hi wt vreesen meer weygerde strijt te leueren/ nerghens afgaende vā der stadt Ptolomais. Op dē selue tijt is Jonathas met sinen medeghesellen gecomen/ die welcke (als wi gesept hebben) ghesonden is geweest vā Jerusalem/ vanō benden van Symon eñ Ananus den ouersten Priester eñ hi heeft gearbeyt om mi door verraderye listelijck te vanghen/ niet dorrende my openbaerlijc vanghen. Eñ hi heeft aldusdanighen brief aen mi geschreuen. ¶ Jonathas eñ zijn gesellen legatē van Jerusalem biedē Josepho weluaert Aengemerct dattet den ouersten eñ den treffelijcsten van Jerusalē ouergedragen is/ hoe dat Johannes van Giscala/ v dicmaels verradelijcke laghen ghelept heeft/ so hebben si ons gesondē/ dat wi hē straffelijc bekiuen souden/ eñ hem ghebieden dat hi voort aen uwē beuele onderdanich si. Hierō (op dat wi bi uwen rade mogen voortaen in toecomēden tiden voorsien eñ beschicken dat best ghedaen ware) bidden wi v dat ghi tē eerstē met een cleyn gheselschap wilt tot ons comen/ want dit dorp en can gheen groot heyr vā rupteren ghelogerē. Dit hebbē si aldus geschreuen/ hopende een van beydē te weten dat si mi hebbē souden waert dat ick onghewapent quame oft dat si mi oordeelē soudē eñ overdraghen als eenen vyant des lants/ waert dat ic een gewapent heyr met mi brachte. Desen brief heeft een rupter te peerde ghebracht een stout jonghelinck/ die voortijts den coninck in rupterschap gedient hadde. Eñ het was ontrēt dye tweede vre des nachts/ ooc was ic by gealle doen met minen vriendē/ eñ met die beste van Galileen ter maeltijt sittende. Eñ doē mijn dienaer mi gesept hadde dat ter een Joetsch rupter ghecomen was tot mi/ so is hi door mijn beuel binnen waerts gheroepē/ maer hi en heeft niemandē gegroet. Alleenlijc bracht hy voorts den brief/ seggende. Desen brief sendē si v die w corts gecomē zijn vā Jerusalē. Eñ die ādere gastē verwonderdē hē vā des rupters onbeschaētheyt oft stoutichept/ maer ick dwanck hem dat hy sitten soude ende met ons sinen auontmael eten. Dwelc als hi niet doen en wilde/ so heb ic den brief in mijn hant ghehoudē als ic dien ontfanghē hadde/ coutende met minen vrienden van ander sakē/ eñ corts daer na heb ick die ander weck doen slapē gaen/ houdēde bi mi alleen vier van minen nauste vrienden/ eñ als ic minen dienaer hadde doē wijn tappen/ so heb ic den brief open gedaen/ eñ haestelijck ouerlesen/ daert niemant en sach. Eñ doen ic haestelijc het principael begrijp des briefs verstaē hadde/ so heb ic dien wederom gewouwen in mijn hāt genomē recht oft ic diē noch niet gelesē en hadde. Eñ ic hebbe beuolen datmen den rupter souds

Dragma is ontrent ij. stuuers eñ ẽ half.

tellen twintich dragmẽ/voor zijn tepr gelt. Doẽ hy dese ontfangẽ hadde/ eñ mi seer dãcte/ so heb ic gemerct/ dat hi geltgierich was/ eñ daer doze lichtelijcken te verwinnẽ ware: doen seyde ic tot hẽ. Ist dat ghi met ons drinckẽ wilt/ so suldy voor elckẽ crocs een dragme wijnen. Eñ hi heeft die conditie aenuceert. Eñ als hi nv veel wijns ghedroncken hadde om meer ghelts te winnen/ eñ hi dzoncken gewozden was/ so en heeft hi zijn secrete dingen niet connen swigen/ maer hi heeft van selfs/ sonder yemãts vragen/ openbaerlijc beleden eñ gesept/ hoe dat mi verraderlike lagẽ gelept waren: eñ dat ic ter doot verwesen was. Als ick dit ghehoort hebbe/ so heb ick wederom antwoorde ghescreuen aldus.

¶ Josephus wenscht Jonathe eñ sinẽ gesellẽ wel vaert. Dat ghi wel vaert/ eñ in Galileẽ ghecomen zijt/ daer bẽ ic blide af/ bisonder voor al/ om dat ic nv v liedẽ mach ouer geuẽ des lants regimẽt/ eñ also wedt om gaen in mijn stadt/ die welcke ic ouer langhe begeert hebbe te sien eñ te besoechẽ. Waerom so soude ic ooc gaerne tot v lieden comẽ/ mpet alleẽ tot Xallo/ maer ooc veel voorõ / al waert ock dat mi daer niemãt en õtbode. Maer ghy sullet mi vgeuẽ/ dat ic dit nv niet doen en mach / wãt ic moet te Chabolo blijuen/ eñ wachten Placidũ/ op dat hi in Galileẽ niet en bzeke/ also hi op handẽ heeft. Al dz ist betere dat ghi tot mi herwaerts coẽt/ als ghy desen bzief sult gelesen hebbẽ. Vaert wel. Als ic dese bzief den rupter gegeuen hadde om ouer te dzaghẽ/ so heb ic met hem gesondẽ dertich vã die edelste mannẽ van Galileẽ/ ghebiedende hẽlieden dat si dese mannẽ vã Jerusalẽ alleenlijc soudẽ groetẽ eñ voorts niet meer seggẽ: eñ elckẽ van dien edelẽ heb ic gegeuen eenen getrouwẽ crijchsknecht/ die welc soude gade slaen/ dat dese die vã my gesondẽ warẽ/ geen spzake hebbẽ en soudẽ met Jonathas. Na dat dese wech gereyst waren/ so hebbẽ dese legaten (siende dat si gefaelgiert haddẽ in haer eerste pzoeue) aẽ mi eenẽ anderen bzief ghescreuẽ/ aldus luydende. ¶ Jonathas eñ die andẽ legatẽ/ wẽschen Josepho welvaert. Wi ontbiedẽ v dat ghi sõder crijchsvolc/ binnẽ den derdẽ dach tot ons coẽt/ in die stadt Gabara/ daer wi hẽ niesse sullen nemen van die quade feytẽ / die ghi Joanni opgelept hebt Als si desen bzief gescreuẽ haddẽ/ eñ gegroet haddẽ die Galileeusche mannẽ/ die ic tot hẽ gesonden hadde/ zijn si gecomẽ tot Japha/ dwelc is een vijhept vã Galileen/ seer groot eñ sterc / eñ vol volcx dat daer woonachtich is: daer si ontfangẽ zijn ghweest mits des volcx gheroep/ die tsamen met die vrouwẽ eñ kinderen riepẽ dat si wech gẽ souden/ eñ latẽ haer tgebzupe vã harẽ alõ besten capitepn. Eñ haer der alõ gheroep was al ghelijc/ seggende dat si niemãts beuele en soudẽ onddanich zijn/ dã alleẽ Josephi. Aldus zijn dese legatẽ vã daer gheschedẽ/ eñ sonõ haer opstel te volbzinghen/ zijn si gereyst tot Sephozim dwelc is die meeste stadt vã Galileẽ/ eñ die inwoonõs van dier stadt warẽ den Romeynẽ gõstich eñ gedienstich: die welcke zijn hẽlieden te gemoete gecomẽ: maer van mi en hebben si niet gesept/ noch tot loue/ noch ter scandẽ. Maer na dat si vã daer nedwaerts ghetrocken warẽ tot Alsochim/ so zijn si daer met alsulcke aenroepingẽ ontfangen geweest / als si ontfangẽ waren bi dye vã Japha: waer om si haer grãschap nv niet meer en hebbẽ connẽ bedwingẽ: mer hebbẽ harẽ crijchsknechtẽ bevolẽ/ dat si dye aẽuechters met clippelẽ van haer wech soudẽ dziuen. Doen si tot Gabara quamẽ/ so heeft Joannes daer tegẽwoordich ghewest met dzy dupsent crijchsknechtẽ. Maer ic die nv wt harẽ bzieuẽ te vorẽ õstaen hadde / dat si my wildẽ bestriden / heb met my genomẽ dzy dupsent crijchsmannẽ/ eñ latẽde eenẽ seer ghetrouwe vziẽt inden leger/ ben ic getrockẽ in Jotapata/ so dat ic hen soude bi na wesen tot veertich stadien / eñ heb tot henlieden ghescreuen in deser manieren.

¶ Ist sake dat ghi ymmers wilt dat ic tot v lieden come/ siet daer zijn vier honõt plaetsen/ som vrijhe dẽ/ som stedẽ in Galileẽ / ic sal comẽ tot een van desen daert v belieft/ sonõ te Gabara eñ te Giscala: wãt die eene is Joãnes stadt daer hy geborẽ is: eñ dandere is heur vziẽt/ eñ van zijnõ benden. Als die legatẽ desen bzief ontfangẽ hadden/ so en hebbẽ si niet meer wedõm gescreuẽ: maer si hebbẽ dẽ raet vã haren vziendẽ tsamen gheroepẽ met Joannes: eñ hebben raet gesocht / hoe dat si mi soudẽ mogẽ aẽ comen eñ bestridẽ. Joãnes seyde voor zijn goetduncken/ datmẽ scriuen soude tot elcker vrijhept eñ stadt vã Galileen (wãt in elcke wasser ten minstẽ een oft twee die op mi ogramt waren) eñ datmen dese soude verwechẽ tegen mi/ als tegẽ den vpant der ghemeynõ welvaert. Tselue soudemẽ oock te Jerusalẽ seynden/ op dat die borgers vã dier stadt vnomẽ hebbẽde dat ic voor een vpant der gemeyn der welvaert waer ovwesen van dẽ Galileeuschẽ: voe soudẽ met haren consente dese sentencie vestigẽ: eñ also soude mi benomẽ worde die tegẽwoordige gonste õ Galileeuschẽ. Desen raet is doorcõsent vandẽ anderen voor goet gheprezen/ eñ is my ouergebracht õtrẽt die derde vze des nachts / welc mi gebootscapt heeft eẽ ouerulieger Zacheus genaemt. Hier om (siende dattet nv gheẽ tijt en was om lãger te bepdẽ) heb ic bevolen Jacob/ eenẽ seer ghetrouwẽ eñ vromẽ man/ dat hy met tweehonõt rupters soude wachten eñ bewaren alle die wegen die van Gabara na Galileẽ ginghen: eñ dat hi die wãdelaers vangen eñ tot mi seyndẽ soude: bisonõ sulch/ ouer de welcke men eenighe bzieuen vonde. Voorts so heb ic Jeremiã (die ooc selue een vã minen vziendẽ was) met sethonõt rupters gesonden op die palen vã Galileen/ vã daermen gaet na Jerusalem/ gebiedẽde hem dat hi die bzief dragers õder wegen vangẽ soude/ eñ die in banden leggen/ eñ die bzieuẽ tot mi seyndẽ. Als ic dese dingẽ bevolen hadde/ so heb ic met bodẽ doen gebiedẽ dẽ Galileeuschẽ/ dat si des ãderẽ daechs met wapenẽ eñ victalie bi mi comẽ souden: eñ ouer die rupters die ic bi mi hadde/ die ic in dzyen ghedeylt heb/ heb ick ouerste gemaert die alõ getrouste van mijnẽ trauwantẽ/ hen gebiedẽde/ dat si greenẽ onbekendẽ rupter en soudẽ latẽ comẽ onõ henliedẽ. Des anderen daechs comẽde tot Gabara/ heb ic daer gevonden voor die stadt/ het gheheele velt vol gewapenõ mãnẽ/ die ic wt Galileẽ ontbodẽ hadde tot mijnõ hulpen: eñ sonõ dese noch een grote menichte vã boeren oft lantliedẽ. Eñ als ic dã in haer vgaderinge gestaen was om met henliedẽ te sprekẽ/ so hebben si mi altesamẽ aengeroepẽ/ noemẽde mi dẽ welda

der eñ den behoud eñ beschermer vā haren lande. Als ic yse dan gedanct hadde voor haer gonste/ soe heb ic hen geradē/ dat si niemandē quelle oft vongelijcke en soudē/ mer dat si te vredē wesende met haer eygē victalie/ niet en soudē loopen wtē leger om die lant huysen te berouē: want ick indē wille hadde/ alle die werringhe/ sonder slach oft moort te slichten. Eñ het is gebuert optē eerstē dach dat ick die bewaerders der weghen gheselt hadde/ dat dye brieffdragers vā Jonathas in haer handē quamen Eñ als dese brieffdragers/ so ic bevolē hadde in die ghevangenisse gheselt waren/ eñ ic die brieuē der legatē/ vol smadiger woorden eñ logenen/ gelesen hadde/ so heb ic al swigende mi ghelatē/ als oft ick daer af niet en wiste/ eñ heb voor mi ghenomē tot hēliedē te gaē. Maer doē si vā mijn aēcomste hadden gehoort/ so zijn si met haerē vriendē eñ met Joannes gegaen in Jesus huys/ dwelc was eenē groten torre/ eñ niet veel anders dan een vorcht oft casteel: eñ daer hebbē si een bēde crijchsmannē gevoorgen/ eñ hebben alle de dorē gesloten/ behaluē eene vwachtēde mi dat ic daer soude comē vā mijn repse/ om hēlieden te groetē: eñ si hadden te vorē dē crijchsmannē bevolen/ dat si mi alleen soudē laten binnē gaen/ eñ die ander wt sluytē. Want also mepnden si mi lichtelijc in haer handē eñ macht te crigē maer haer voornemen heeftse bedroghen. Wāt ic hadde haer vraderie gerokē/ eñ so haest als ic daer ghecomē was/ so ben ic gegaen in een herberghe/ die tegē haer ouer gelegen was: eñ ic heb mi ghelaten oft genepist als oft ic ghe slapē hadde: maer die legatē meynende dat ic oock warachtelijc slapēde in ruste was/ zijn nedwaerts ghecomē opt velt eñ hebbē die menichte neerstelijc daer toe willē vwecken/ dat si mi (als eenē die dofficie vanden capiteyn schap qualijc bediende) soudē vlatē. Mer het viel anders dan si hoepten. Want ten eerstē dat die legaten gesien werdē vandē Galileeuschē/ so isser terstont een gheroep opgestaen vā henliedē/ waer dore si getrycht hebbē/ wat groter gōste eñ goetherticheyt si tot mi droegen: eñ si berispte die legaten/ dat si sonder ghecrept te zijn/ door eenich ongelijc ghecomē waren/ om dē gemeynē vrede te verstoren: gebiedende henliedē dat si wech ginghē/ want si gheenen anderē ouerhere oft capiteyn en soudē toe laten dā mi. Als mi dese dingen gebootschapt waren/ so en heb ic nz geureest te voorschijn oūd twolck te comen/ aldus ben ic haestelijc nederwaerts gegaen/ om te hoorē wat die legatē voort brengen soudē. Eñ als ic voort quā/ so zijn mi van hē allen tephenē van blischap eñ ionste getoōt: eñ mi is aēgeroepē geweest vandē ghenē dye mi seer danctē/ dat ic die salen des lants seer wel bedient hadde. Als Jonathas eñ die ādere dit gehoort hebben/ so hebbē si seer geureest/ sorgende dat si mocht ten comē in perikel van haerō weluaert/ door den oploop des volcx/ dz mi so gōstich was. Eñ si dachtē wech te vliedē/ mer om dat si dat niet vrijlijc en mochtē doē/ muts dat ic begeerde dat si daer blijuē soudē/ so bleuē si staēde heel benaut vā droef hedē/ eñ bina sinneloos. Eñ als ic dye aenroepinge des volcx bedwongen eñ gestilt hadde/ eñ die ald getrouste rupters gestelt hadde om die wegen te bewarē/ op dat ons Joānes ōuerhoets niet ouerualle en soude: eñ na dat ic ghebodē hadde/ dat si alle inde wapenē zijn soudē/ datter geenē haestigen oploop der vyandē hen eenige vervaertheyt aendoē en soude/ so heb ic ten eerstē mentie gemaect van die brieuen in die welche si aen mi geschreuen hadden/ hoe dat si ghesonden waren van die stadt van Jerusalem/ om die twistighe saken tusschē my eñ Johānes te slichten/ eñ daer af een eynde te makē/ eñ hadde my doen halen dat ick voor henliedē comen soude/ eñ terstont (op dat si dit niet en souden mogen loochenen) heb ic den selven brief voorgebracht seggende: Waert sake o Jonatha dat ick voor v eñ v medegesellen soude mortē reden geuē van mijnen leuen eñ dat ick voor my twee oft dry goede eerlijcke mannen tot ghetuygen gelept hadde/ eñ dye ghetuygen ghecommincert eñ voor goet beuōden hadden geweest so hadde ic ymmer moeten ontslaghen zijn door v lieō vonnisse. Maer op dat ghi nv moecht weten dat ic des lants vā Galileen salen wel bedient hebbe/ so en wil ic v ghedry ghetuyghen van mijnō ghecrechticheyt voorts brengen/ maer ic roone v alle dese hoop te samen vraecht van desen die maniere van mijnē leuē/ oft ick met alō eerlicheyt eñ rechtueerdicheyt hē ouerste gheweest ben/ oft nyet. Eñ ghi Galileeusschē mannen/ ick beswere v liedē/ dat ghy die waerheyt niet en verbercht/ mer vrēgt mit opē baer voor dese liedē als voor rechters/ ist saē dz ic yet mis daē of ghesondicht hebbe. Ic en hadde dese woordē nochtans niet volepnt/ eñ daer is terstont een stemme opgeheuen van hen allen noemēde mi haren weldader haren behoud oft beschermer/ eñ si prysen alle dat ick te vorē ghedaē hadde/ biddēde mi dat ic voort aen altijt soude mijns gelijc wesen eñ desghelijc doen. Eñ si verseckerden ooc alle gader bi eede dat alle haerō huysvrouwē eerbaerheyt bewaert was ghebleuen door my/ eñ dat hen van mi nopt gheen moeyte oft quellinghe aengedaen en was. Hier na heb ic twee van Jonathas brieuen die van mijnen hoecōs gheschut eñ tot my ghesondē waren/ ghelesen daert vele Galileeusschē mannen hoordē/ dye welche waren zeer vol lasteringē eñ smadige spraken/ mi lasterende als dat ick meer dede als een tyran/ dan als een goet ouerheere. Inhoudende ooc veel ander dingen die door seer groote stoutichept versiert waren. Eñ ic seyde dat dese brieuē mi ghegeuen waren vanden briefdraghers/ niet willēde dat mijn partijders yet weten souden van die hoeders die ick ghestelt hadde/ om dat si voortaen hē niet en souden ontsien brieuen te senden. Mer die vergaderinge beroert zijnde is teghen Jonatham eñ zijn medegheselle/ met eenen ghedrupsschē op ghestaen recht oft si die haddē willen doot slaē/ eñ dat sept waer volbracht geweest/ en hadden die rasende menschē van my niet bedwonghē gheweest eñ belet. Oot heb ick den legaten vergiffenisse vā het misdaet gheloeft/ waert dat si hen beterden eñ wedom in het lant heerēde die waerheit ouer droeghen van mijn regiment. Als ic dese dinghen ghesept hadde so heb ickse laten gaen/ hoe wel dat ick wel wiste dat si niet doen en soudē tgene dat si beloeft hadden. Maer het volck werde rasende tegē

henliedē/biddende mi dat ict wilde toelaten/dat si
dese punicrē mochtē: hierō heb ic alle behendichz
moetē besigē/om hē te verlossen/wāt ick wel wist
dat alle werringe eñ oproeringhe schadelijc is der
ghemeynō weluaert. Maer die menichte bleef in
haer grāschap/ eñ si zijn met eenē gedzupsse al te
samen gheloopen tot Ionathas herberghe. Maer
ic siende dat icse niet langher en mocht behouden
ben op een peert geclommen/eñ heb hen geboden
dat si mi volgen souden/tot Sogana/een vzijheyt
der Arabers ghelegē twintich stadiē vā daer. Eñ
dooz dese behēdige cluchte heb ict vhoet datter nz
en scheen dat ic een beghinsel hadde geweest van
een mupterie oft oozloge tusschen bozgers. Maer
na dat wi ghecomē waren bi Soganan/so heb ick
den hoop geboden dat si stille staen souden/eñ ick
heb se vmaēt dat si so seer haestich niet zijn en wil-
den tot onrechtige gramschap/eñ ic heb daer ghe-
cozen honōt mannen vanden outsten eñ eerlicsten
dat die hen berepden soudē om na Ierusalē te rep-
sen/eñ aldaer te beschuldighē die muytmakers eñ
die vstoozders haerō gemeynder weluaert. Daer
toe heb ic hen ooc beuolen waert hen moghelijck
dat si twolc met haren schoonen redenen mochten
bewegen/dat si my vercrijghen souden openbaer
ghemeyn bzieuen/waer dooz ic mocht ghecuestight
wesen in die heerlichept eñ regiment des lants vā
Galileen eñ datmen gebieden soude/dat Iohānes
daer wt scheyde. Met dese beuelingē heb icse hae-
stelijc berept wesende/ ten derdē daghe na dat die
vergaderinghe geweest was/latē weth gaen/ghe
uende hen ter bewaringen om hen wtghelepde te
doene vijf honōt rupters. Ooc heb ic te Samarien
tot mijnen vzienden ghescreuen/ dat si wilden be-
neerstighen/ dat die legaten dooz hen lant mochtē
vzijlijc passeren: wāt dpe stadt was doē ter tijt on-
der die Romeynē/eñ het was vā noode dz si aldaer
repsen soudē/mits dat si haestich warē eñ sochten
alle cozthept der wegen/alsoe dat si ten derden da-
ghe te Ierusalem binnē quamen. Ooc heb ic hen
lieden wtgelept tot op die wterste palen van Ga-
lileen/ ieggende ooc hoeōs op dpe weghen op dat
een peghelijc niet lichtelijck en soude vernemen eñ
beuinden het vertrecken van die legatē. Maer Io
nathas eñ zijn medegesellen faelgerēde in hē vooz
nemen hebben Iohannem weōom ghesonden na
Gischala eñ si zijn voozts gerepst na Tyberiadē/ho
pende dat si die stadt in hen macht crijgen souden
aengesien dat Ieſus dpe doen daer douerste was/
hen beloeft hadde dooz eenē bzief twolc daer toe te
bzengen dat si asuallen souden tot henliedē: maer
Sila heeft mi alle die sakē te kennē ghegeuen/die
daer ghelaten was als mijn stadthoud biddende
mi dat ic ten eersten wederom keeren wilde. Dooz
wiens vermaen ben ick haestelijck wederom ghe-
keert/eñ gecomē in een perikel mijnder weluaert
om sulcke sake. Ionathas eñ zijn gesellen hebben
binnen Tyberiade veel vanden bozghers die van
mijnō teghenpartijders bende waren ghetrochē/
tot eenen raet om mi af te vallē. Vieromme zijn si
veruaert geweest van mijn coemste/eñ zijn terstōt
tot mi gecomē: maer ten eersten hebbē si my ghe-
noemt vzoem van gemoede eñ hebben mi ghepze
fen eñ gelue geboden/vā dese tegenwoozdige eers
die ic vercregen hadde/ van dat seer goet regimēt
des lants van Galileen/ seggende dat dese glozie
henlieden ooc eensdeels aengime/mits dat ick hen
discipel eñ bozger was. Boozts hebben si openlijc
beleden dat si heuer mijn vzientschap dā Iohānis
vzientschap begeerden/eñ gebiedende my dat ick
thupswaerts ghinge/gelouende mi dat si so veel
doen soudē dat Iohānes cozts in mijn handen co-
men soude. Eñ dit hebben si versekert met eenen
eede die bouen matē seer heplich is eñ weerdich bi
ons natie/also dat mi dochte ongoddelijc dpē eedt
niet te betrouwen. Daer na hebbē si my gheboden
dat ick elōs vertrecken wilde/om dat den Sabboth
naecte/waerom si ghē vstooztheyt en wildē ma-
ken onder twolck van Tyberiaden. Aldus ben ick
gheen quaet vmoeden hebbēde tot Tarichēa ghe-
gaen/maer ic hebber in die stadt ghelaten sommi-
ghe/die neerstelijc onderscoeckē soudē eñ vernemē
wat die lupden van my seyden. Oock heb ick ouer
den geheelen weech die van Tarichēas gaet na Ty-
beriadem seker menschen gestelt/dye tot my ouer
bzengē souden van hant ter hant tgene dat si ver-
namen vanden ghenen die ick inde stadt ghelaten
hadde. Des anderē daechs is twolck ghecomen int
bede huys (also si dat noemē) welc is een bzeet eñ
wijt huys des biddēs/om so grote menichte te be-
grijpen. Eñ als Ionathas daer ghecomen was so
en heeft hy gheen mentie opentlijc dozren maken
van my af te vallen/ maer hi heeft gesept dat dier
stadt wel van noode ware beter regeerōs: maer
Ieſus die douerste bozghemeester was heeft sonō
eenich vepmē gesept: het is veel beter ghi bozgers
dat wi vier mannē ghehoozsaē zijn dā maer eenen
besonō sulcken vierē die vā edelen geslachte ghe-
bozen zijn/eñ van wijsheden seer vermaert eñ ghe
pzesen/toonende eenpaerlijc Ionatham met zynē
medegesellen. Dese woozden heeft Iustus terstōt
ghepzesen/eñ heeft dat herte vā sommigē bozgers
ghetrochē tot sinen sin: maer het ghemeyn volck
en wilde dat seggen eñ die redenen vā desen npet
volghen/eñ daer soude sonō twijfel eenen twisti-
ghen strijt tusschen dye bozghers opgestaen hebē/en hadde die seste vze (die doen acnquā) die ver
gaderinge niet doen scheydē/ welcke vze plach ōs
volck ter noenmaeltijt te roepen/op die Sabboth
daghen. Als aldus desen raet wtgestelt was totte
anderē dach so zijn die legaten weth ghegaen son
der die sake te volbzengen: welche dinghen als mi
ghebootschapt warē/heb ic vooz mi ghenomē des
mozghens vzoech tot Tyberiaden te comen. Ende
doen dbeginsel vandē naesten dach begōst te lich-
ten so heb ic comende van Tarichēas na Tyberia-
dem het volck ghenonden vergadt int bedehups/
dat noch nauwelijck wel en wiste/waer toe dat si
daer vergadt waren. Als dan die legaten my ghe-
sien hebbē so zijn si seer vuaert geweest. Ten laet-
sten is hen inden sin gecomen/dat si een gherucht
stropen soudē onō twolck/dat der Romeynen peer
devolck gesien ware aen die palen van dien velde
ter plaetsen die Romones ghenaemt wozt. Eñ als
dese tijdinghe dooz hen beneerstē meer ende meer
vooztginc/so hebben die legaten (die dit geruchte
versiert eñ opgestelt hadden) ouerlupt gheroepen
datmē niet en behoozde te gestadē dat die vpandē

alsoe vrylijc het achterlant soudē bederuen int aensien van hen allen/ dwelc si deden om dat ick van daer trecken soude ter helpen vanden achterhydē/ eñ dat si daer en tusschē die stadt behouden soudē eñ der borgeren herte van my verureemdē/ maer hoe wel dat ic hen vooꝛnemē wiste/heb nochtans ghedaen dat si begeerden/op dat niet schynen en soude dat ic die periculen der Tyberianen npet en achte. Als ic dan hierom gecomē was tot die vooꝛseyde plaetse/eñ daer niet eenen voetstap der vyāden en sach/so ben ic wedom ghekeert/eñ heb ghevonden dat die raetheerē oft wethouderen tsamē metten volcke ouer een vergadt warē/ eñ dat dye legaten totter vergaderingen met een langhe beschuldinghe teghen mi schandelijc spraken /seggen de dat ic niet en achte dē last eñ soꝛge der oꝛloghen maer alleenlijck my gheheel gaf tot myn eyghen wellustichēden. Eñ als si dese dingen gheseyt hadden/so hebbē si vier vᵒsierde brieuē vooꝛtgebracht recht oft die ghescreuen hadden gheweest tot hen lieden vanden Galileeusschē volcke/die dupterste palen vā dien lande bewarē/eñ hen helpe aensoch ten eñ aenriepen. Als die Tyberianen dit gehooꝛt eñ ghelooft hebben/so hebben si bestaen te roepē datmen vooꝛtaen niet meer en behooꝛde te verbeyden/ maer datmē den luyden van haren geslachte behooꝛde te helpē in so grootē perikel. Ic verstaēde dye gheueynsthept eñ tbedꝛoch der legaten heb hier teghen geseyt dat ick sondᵒ vertrecken wilde reysen werwaerts dat den noot der oꝛlogen mi trecken oft roepen soude. Maer mits dat dese brieuen van vier verschepdē plaetsen gecomē waren bootschappēde den oploop der ghemeynē/so waert wel van noode datmē dat heyr in so veel deelē deelde/ eñ dat elck een vā dien legaten souden gestelt wooꝛden ouer een besondᵒ deel: want het wel betaemde dat vꝛome mannen den staet ᵒ ghemeynten in perikel wesende/niet alleen en soudē helpē met rade maer ooc met dadē/ dooꝛ hen vooꝛgaen eñ hulpe/ wāt ic maer het een deel des heyrs lepdē en mocht Dese redenen hebben der menichtē wel behaecht/ eñ terstont hebben si die legatē ghedwongē / dat si ooc moesten wt trecken eñ doffitie vā veltheerē aenmemē. Maer si zyn seer vᵒstooꝛt eñ ontstelt vā herten gheweest/om dat si gefaelgeert hadden in hen opstel/dooꝛ myn opstellingē die ic daer tegen dede. Doen heeft daer een ghenaemt Ananias een quaet man eñ een tooueraer gheraden datmen te ghen des anderen daechs soude doen eenē gemeynen vastdach wtroepen ende ghebieden/ende dat alle twolck op die vre onghewapent te samen soude comen/op die selue plaetse/eñ dat niet sondᵒ redene/ aengesien dat si bekendē datmē metter mēschen wapenē niet en vermach sondᵒ Gods hulpe Maer dit en seyde hi niet wt eenige Godvruchticheyt / maer om dat hy my ontwapenen soude met mynen chrysschmannen. Eñ ic heb nochtans doen ooc van noots wegen desen ghebode onᵒdanich ghe weest/ om dat niet schynen en soude dat ic dye Goddelijcke vermaninge versmade. Aldus doen si alle thup swaerts ghegaen warē /hebben Jonathas eñ zyn gesellen Johanni gheschreuen dat hy des morghens vroech tot henlieden quame met so grooten hoop rupteren als hy crygen mocht / wāt hi lichtelijck zyn begheerte volbringhen soude/als hy my onᵒ zyn macht ghecreghē hadde. Eñ doen hi desen brief ontfangen hadde so heeft hi dit seer gheerne ghedaen. Des anderen daechs heb ic ghe boden twee vā mynen vroemsten eñ ghetrouste dienaers dat si met my onᵒ twolck comen souden/ met corten sweerden onᵒ hen cleederen bedect/op dat wy ons souden moghen beschermen van der vpanden onghelijck waert sake datter eenighe op stonden. Eñ ic heb oock een boꝛstgheweyr aenghe trocken eñ een sweert omgoꝛt so bedectelijc als ic mochte/eñ also ben ic int bedehuys mede gecomē om te biddē. Mer Jesus staēde bi die doꝛe en heeft niemanden meer ingelaten vanden munen na dat ic met mynen vrienden daer binnen ghegaē was. Eñ als wi daer na ons lants maniere ons gebedē begonsten so is Jesus opgestaen/eñ heeft my ghe vraecht na den huysraet vā des Coninex verbrant huys/eñ vā dat rou siluer/bi wien dat die te bewaren ghelept waren/welcker dinghē hi mentie ghemaect heeft/om den tyt daer mede ouer te brengē tot dat Johannes quame. Doen heb ic hem geantwooꝛt dat Capella alle dese dingen hadde/met die thien treffelijcke mannē van Tyberiade/eñ ick beual hem dat hi van desen vraghen soude oft ic dye waerheyt seyde oft niet. Eñ als de se bekēdē dat si dese dingen hadden so heeft hi gheseyt: Maer toe hebdy die twintich goudē penningē gebesicht die ghi ontfangen hebt vā dat rou siluer waer af ghi een scher gewicht vᵒcocht hebt/tot wat oꝛbaer zyn die van v gekeert gheweest: Dese (seyde ick) heb ic tot teyrghelt gegeuen den legaten die te Jerusalē ghesonden waren. Hier op hebben Jonathas ende zyn ghesellen geantwooꝛt/dat dit niet wel gedaen en was dat ic die legaten betaelt hadde wten ghemeynen gheide. Als dan het volck beroert wooꝛde dooꝛ deser menschē openbaer archept/eñ ick merckte dat desen twist niet verre en was van een werringhe eñ oploop/willende twolc noch meer tegen hen verwecken so heb ic gheseyt: Is dit qualijc gedaen dat ic den legaten ghelt gegeuen hebbe wtē ghemeynē schat so en doꝛf dy mi dverom niet meer quellen/want ic sal dese twintich goudē penningē betalen. Doen werde het volc so veel te meer tegē henlieden vergramt / hoe haren onrechtigen haet teghen mi claerlijcker vertoont werde. Jesus doē siende dat dit opstel contrarie vergine dan si hoepten/heeft ghebodē dat die anᵒ ghemeynte wtgaē soude/eñ dat den raet alleen daer binnē bleue/seghende datmen vā so grooten sake gheen onderzoeck en conde gedoē met eenē gheruchte oft werringhe. Maer doen het volck hier teghen riep seghende dat dit nemmermeer gheschiedē en soude dat si mi alleen onder hen lieden verlaten souden/ so isser een gecomen die Jesu al heymelijck heeft ghebootschapt/dat Johannes niet verre van daer en was met een heyr ghewapenᵒ rupteren. Doen en heeft Jonathas hem seluen niet langher connē bedwinghen (dwelc bi auontueren God also versach te mynᵒ behoudenissen want anders en soude ic Johannes aenstoot eñ oploop niet hebben cōnen ontlieden) maer hi heeft gheseyt: Houd op o ghi Tiberianen vooꝛts meer te onderwraghen vā dese twintich gouden penningen/want Josephus

en heeft daerom die doot niet verdiēt/mer om dat hi arbeyt om heerschappie te crijgē/eñ hi heeft die ouerheyt ghecregen mits tbedrieghen van dat onwijs ghemeyn volc. Eñ met desen woordē voeren si my toe/eñ arbeyden om haer handen aen my te slaen/eñ mi te dooden/dwelc als mijn gesellen saghen/so hebbē si haer sweerden wtghetrocken eñ gedreycht hen te quetsen/eñ also hebbē si henliedē veruaert eñ afgekeert. Daer toe heuet volck ooc steenē opghenomen willende na Ionathā werpē eñ aldus hebben si my wt mijnē vyanden gewelt eñ ouerlast verlost. Eñ doē ic eē luttel voorts ghegaen eñ auontuerlijc ghecomen was in den wech al daer Iohannes quam met een macht van ruyteren/so ghinc ick ter zijden af/veruaert zijnde/door een enghe straethē totter zee/eñ alsoo m een schip climmende ben ic wech gheuloden tot Tarichеas seer bi na vdruct door dat onuerhoet perikel. Hier om heb ic die treffelijcste mannen van Galileē tot mi gheroepen/eñ henlieden verteit/hoe ic teghen alle recht eñ behoorte bi na ghedoot was geweest van Ionathas eñ vanden Tiberianen. Door welc onrecht ende ongheijck die gheheel menichte vā Galileē also verwert eñ vergramt is geweest/dat si mi vermaent eñ ghepoyt hebben/dat ick sonder verbeyden mijn vyandē bestrijden wilde/eñ dat ic henlieden soude laten gaē/dat si Iohannem ende Ionathan met sinen ghesellen gheheel vernielen mochten. Nochtans heb ick hen grammoedicheyt bedwongen/ ghebiedēde hen dat si verbeydē souden tot dat wi wisten wat ons legaten van Ierusalem aenbrengen souden. Wāt ick seyde dat wi niet en mochten doen sonder der Ierosolimiters cōsent. Door dese woordē zijn si te vredē gestelt gheweest Eñ Iohannes is ooc wedom ghekeert na Gischala mits dat hem zijn opstel ooc faelgeerde/eñ hy dat niet volbracht en hadde. Een luttel dagen daer na zijn ons legaten wedom ghecomen/eñ hebben ons gheboodtschapt/hoe dat het volc van Ierusalē seer grā was op Ananū eñ Symonē Gamaliels sone/om dat si sonder den ghemeynen raet legaten ghesonden hadde/eñ daer door ghearbeyt mi af te setten van tregimēt van Galileen/eñ si seydē ooc dattet seer luttel schilde dat hē huysen niet vbrant en waren vanden volcke. Ooc hebbē si eenē brief gebracht/waer mede die ouerste eñ treffelijcste vā Ierusalem/wt versoeck eñ consent des ghemeynē volcx/mi verseckerdē eñ maecten een vast presidēt eñ regeerder van Galileen. Eñ daer toe beualē si Ionatham eñ sinen gesellen/dat si terstont thuyswaerts quamen. Als ic desen brief ontfangen hadde/so ben ick terstont ghegaen in dye vryheyt van Arbela/daer ic den lantsraet van Galileen hadde doen vergaderen. Daer heb ic onsen legaten gebodē dat si vertellen soudē hoe seer swaerlijc dat die van Ierusalem genomē haddē Ionathas archeyt/eñ dat si mi die ouerheyt eñ tregiment vā diē lande/met hen sentencie vast ghemaect eñ ghegheuē hadden. Eñ dat si Ionatham metten sinen haddē doen van daer wech gaen. Totten welcken ick terstont desen brief gesondē hebbe/beuelēde dē brief dragere dat hi mercken eñ gade slaen soude/wat si doen soudē. Als si dan den brief ontfanghē haddē so zijn si seer veruaert gheweest/eñ hebben tot hē gheroepen Iohannē/eñ die raet slupdē van Tyberiaden/eñ die treffelijcxste van Gabara van hēliedē raet vraghende watmen hier toe doen moeste Aldus hebben dye Tyberianen voor haer sentētie ghesept/dat si souden moeten het regiment vanō ghemeynten volstandelijck behouden/eñ die stadt niet verlatē die haer seluē eens in hen gheloue eñ trouwe ouerghegheuē hadde/bi sonō aengemerct dat icse wilde beloopen eñ beuechten: wāt si seydē door een loghen dat ic ghedreycht had dat te doen. Tselue prees ooc Iohannes seggēde daer toe/dat men moest twee van haren medeghesellen seyndē tot Ierusalem/die my souden beschuldighen voor twolck van Ierusalem/als dat ick die saken eñ dinghen van Galileen niet wel en bestierde/seggēde dat die legaten dit lichtelijc dē volcke souden wijs maken eñ doen gheloouen/eensdeels om haerlieden eerlijcken staet/eñ ooc mede mits dat alle gemeyn volc van natueren onghestadich eñ licht om keerē is. Desen sin van Iohānes heeft henliedē wel ghenoecht/eñ terstōt hebbē si Ionatham met Ananū ghesonden aen twolc van Ierusalem/eñ dye twee ander bleuē in Tyberiade. Eñ tot meerō behoedt heyt worden si wtghelept met hondt van haerlieder ruyters. Voorts hebbē die Tyberianē seer naer stelijcken hen vesten gereparcert eñ versterct/eñ si hebben den ingheseetenen geboden hen te wapenē Eñ van Iohannes die doē te Gischala was hebbē si veel ruyters doē halē/die hen bystāt doen soudē eñ beschermē teghē mi/waert datter bi auōturen vā noode ware. Binnen desen middelen tide is Ionathas met sinē luydē ouer weeh repzēde gecomē te Barabitta welc is een vryhz ghelegē opt groot velt in dye woterste palen van Galileen/eñ als hy daer quā/so is hi inō middernacht auontuerlijcke ghecomen in den legher van mijnen ruyteren dye daer die wachtschare hieldē/die welcke hebben hē doen hen wapenen afleggen/eñ hebbense geuanghen gehouden ter plaetsen daer ick bevolen hadde: mer Ieun die ouercapiteyn vā desen mijnē ruyters/heeft mi alle die geschiedenisse te kennē ghegeuen. Aldus heb ic my twee daghen ghelaten eñ gheuepst/als oft ic van deser saken niet geweten en hadde/eñ ic heb met boden die Tyberianē vermaent/dat si haer wapenen afleggen wildē: maer si lieden meynende dat Ionathas nu te Ierusalem ghecomen was/en hebben niet gheantwoort dan schimpernien eñ lasteringhen. Nochtans en heb ic mi niet ontsiē/maer ic heb noch een behendicheyt teghen henlieden ghebesicht/latende my duncken dattet onbehoorlijc ware dat ic soude een beginsel maken van eenen tweedracht eñ oorloghe tusschē ghebuergerē. Hierom heb icse willen wtlocken buyten haerlieder stadt mueren eñ ic heb eenen wtghelesen hoop van thien duysent oorloochscher mannē ghedeylt in drie deelen. Deē deel vā desen heb ic bedeelijc gelept tot Bozis. Desgelijcx heb icker duysent ghelept in een vryheyt op een geberchte liggē de/dwelc maer vier stadiē en was van Tyberiade/die welcke verbeyden tot dat si een teeken ontfingē om voorts wt te loopen: maer ic ben wter vryheyt ghecomen eñ heb ghestaen int openbaer daermē mi wel sien mocht. Dit siende die Tyberianē quamen terstont wtgheloopen roepende nae my veel

bitter schimpernijen eñ si werden met so grooten dwaeschept bevangē/dat si voorts stelde een doots bare al heerlijc verciert/eñ daer by beclaechden si mi al in spotternye als oft ic doot hadde gheweest/Maer ic al swijgēde maecte mijn ghemoedt van hen dwaeschept. Eñ ic begheerde Symonem met listicheyt tusschen beyde te vangē eñ met hem ooc Joazarum heb henlieden gebeden dat si met harē vrienden eñ lijfwachten tot een vrijheyt/eē luttel wt der stadt/voortcomē wilden/want ic begeerde door een onderlinghe spraeke een verbōt met hen te maken eñ den last vā dees lants regimēt henliedē te deelē. Ter stōt heeft Symon door dwaeschept eñ gierichept bevangē zijnde geconsenteert te comen maer Joazarus vermoeden hebbende voor verraderie is achter gebleue. Als dan Symon met sinen vrienden eñ zijns lijfs bewaerōs quam/so heb ick hem vriendelijc eñ beleefdelijc ontfanghen/danckende hem/dat hi hem geweerdicht hadde tot my te comen. Corts daer na heb ic hem al wandelende (recht oft ick sonē yemāts bi wesen hem wilde yet secretelijc seggheu) verre van sinen vrienden ghelept. Eñ ick heb hem in zijn midden opghenomen/eñ hem also gheleuert mijnen knechten/dat si hem vueren souden in die naeste vrijheyt. Eñ g euende mijnen rupteren een teecken ben ic met henlieden ghetrocken na Tyberiadē. Als hier dan vā beyde zyden eenen harden strijt opgheresen was/eñ dye onse begonstē te wijcken so heb ic hen met een hertelijc vermaen wederom moet ghegheuen/eñ die Tyberianen die seer bi na douerhant hadden/wederom in die stad ghedreuen. Daer na heb ic eenen anderen machtigen hoop door dat breede water ghesonden na die stadt/hen beuelende aen te stekē eñ te verbrandē dcerste huys dat si in nemē soudē. Als dit gedaē was so hebbē die Tyberianen (meynende dat die stadt met gewelt ghewonnen was) hen wapenen afghelept/eñ baden ootmoedelijck mettē vrouwen eñ kinderen dat ic ghenadich wilde wesen ouer hen die verwonnē waren. Eñ ic beweecht zijnde door hen bidden heb het ghedrupsch eñ den oploop van mijnen ruptere bedwoughen eñ geuende tsauonts een teeken van op te trecken ben ic ghegaen om mijn lichaē zijn nootelijck ghelief te doē. Eñ ic heb Symonē ooc aen mijn tafel ter maeltijt gestelt/eñ hē ghetroost/belouende dat ick hē wedom sendē soude na Jerusalem/eñ hem versien van victalie/eñ hem wtleydē gheuen om bewaert te sine van perijckel. Maer des anderen daechs ben ic met thiē dupsent ghewapenē mannen binnen Tiberiadē ghecomē/eñ als ic die treffelicxste eñ eerlijcxste des volcx op die grote speelplaetse ghetroepen hadde/so heb ic hen ghebodē dat si seggheu soudē/wie die principael vwerckers waren van deser asuallingen. Als nv dese dan ghemelt waren/so heb ic die in banden gewozpen/eñ also gesonden na Jotapata/maer Jonathā eñ zijn medegesellen heb ic los eñ vrij ontbondē: eñ doen ic hen tcygelt hadde doen tellen/so heb icse gheleuert vijfhondert crijschmannen om henliedē gheleyde te doen tot Jerusalem toe. Daer na zij die Tiberianen wederom tot mi ghecomen genade biddende/ghelouende dat si met hen nauolgende diē sten beteren eñ vergelden souden ghene dat si tot daer toe te mijn ghedaen haddē/eñ si baden mi dat ick het gerooft goet wedom soude willen gheuen den heerē dien dat van outs tot outs toebehoorde Hier om heb ic terstont doē wtroepen eñ gebodē/dat alle die geroofde dingē int openbaer ten voor schijne souden gebracht worden. Eñ doen die ruptere daer niet aen en wildē mer dit vertrochē/so heb ic eenen van henliedē gesien die beter gecleet was dā hi plach/eñ ick vraechde hem waer hi dat cleet ghecreghen hadde/eñ doen hy bekent hadde dat hijt met rooue ghecregē hadde/so heb ick hem met slagē gecastijt/dreygende hen allen met noch swaerō pene/ten ware dat si tē voorschijne brochten al dat si geroost haddē. Eñ als daer eenē grooten roof te hoop gebracht was/so heb ic elckē borgher die tsine kendē/dat wederom ghegheuen.

Hier lust mi met corte woordē Justum te berispen dye dese gheschiedenisse ooc beschreuen heeft/eñ alle danō ooc dye beloefden een Hystorie te beschrijuē/hen niet en ontsien die waerheyt te verstecken/eñ wt gonste oft haet den nacomers logenen voorts brengē/want sulc en zijn niet beter dā vervalschers van openbaer brieue oft instrumenten/dan alleen/dat dye vrijlijcker mis doen mits dat si daer voor niet te lidē en hebben. Dese Justus (op dat schijnē soude dat hy sinen tijt wel hadde ouerbracht) heeft aengenomē te beschrijuen die geschiedenissen vā deser oorlogen/veel lieghēde vā minē persoon/ia (dat meer is) hi en heeft oot vā zij stadt die waerheyt niet gheseyt. Eñ daer om ist mi noot gheweest (om te wederleggē dat hi valschelijc vā mi betuycht heeft) openlijc te seggē/dat ic tot noch toe gheswegen hebbe. Eñ ten derf niemandē wōder schijnen te wesen/dat ic dit so lāghe wtgestelt hebbe te doen. Want het behoort eenen Hystorie screuer toe dat hi warachtige dingen schrijue/maer ten behoort hem niet toe dat hi seer straffelijck sal spreken tegen die quade/wyet dat dye quade deser gratiē weerdich zijn/maer om dat die Hystorie screuer zijn sedicheyt oft ghemanierheyt behoort te houden/hierō op dat ic nv mijn woorden tot v heerē mach o Juste ghi alō warachtichste Hystorie screuer na wes selfs gelupge. Hoe hebbe ick/eñ dye vā Galileen dye voorsake geweest dat v stadt vanden Conincke eñ vanō Romeynen heerlijcheyt scheyen soude: Aengemerct dat ghy met uwē Tyberianen (te vozen eer ic wt die ordinātie eñ beuele der stadt vā Jerusalem ghesonden worde tot een capiteyn) v verstout hebt het lant vā dye thien steden in Syrien te quelle eñ te bestoote. Wāt ghi hebt hē dozpen verbrant/eñ v dienaer is in dien strijt doot gebleue/eñ dit en woyt alleen vā mi niet geseyt/mer het is oot gestelt in die Hystorie eñ memozie boeckē des Keysers Vespasiani/ooc hoe dat het volck van die thien stedē die bi Ptolomaiden laghē met neerstige roepingen seer ghebeden hadden dat die Keyser ouer v soude willē wraet doen/als die daer waert die principael verweckere van allen hē quaden eñ schadē/dwele die Keyser ooch sonō twijfel soude gedaē hebbē/en hadde die Coninc Agrippa (den welckē ghi ouer ghegeuē waert om gedoot te worde) v dijf nyet ghegeuen ter bedē vā Cerenices zijn suster/hoe wel dat ghi nochtans lange tijt in gevanckenisse gehoudē waert. Voorts ooch dis

anō dingen die ghi namaels bedzeuen hebt int regiment vā dier stadt/die verclaren genoech v anō leuē/ eñ ooc mede dat ghi dye principael makelaer gheweest zijt/ waer door v bozgers den Romeynē af gheuallen zijn/ het welcke wi bi clarē beschreue een luttel hier na tonen sullen. Oot soe moetē nu om uwen wille sommighe van dye Tiberianē beschuldicht wozdē/ eñ die leser moet onōwesen werden hoe dat ghi lieden noch den Connick noch dē Romeynē gheen ghetrouwe vzienden en hebt geweest. Der steden van Galileen zijn dalō meeste Sephoris eñ Tiberias v stadt o Juste: maer nuts dat die Sephoziters (die int midden des lants ghelegen zijn/ eñ ontrent hen veel dozpen eñ vrijhedē hebben) vooz hen genomē hadden/ haren Heeren trouwe te houdē so hebbē si mi bupten ghesloten/ eñ met een opēbaer beuel verbodē/ datter niemāt van haren bozgerē hem en vermate in rupterschap den Jodē te dienen/ eñ om dat si minō perikel hebbē souden vā mi/ so hebbē si mi te vozē daer toegebracht/ dat ic hen met vestē al om besupten soude Eñ als die vesten al volmaect waren/ so hebben si een garnisoen in ghenomen vandē Roomschē capitepn Cestio Gallo/ dye doen den last hadde om Syrien te regeren/ mi versmadende die doen vanden anderen ontsien was om mijn machtichept.

Voozts doen Jerusalem bestredē werde eñ dē gemeynē tempel ons volck in perikel was/ so en hebben dye selue den Jerosolimiters gheē hulpe ghesonden/ op dat niet schijnē en soude/ dat si tseghen die Romeynē streden. Maer v stadt o Juste gheleghen aen die zee van Genezareth wesende dertich stadiē verre vā Hippo eñ tsestich stadiē van Gadaris/ eñ vā Scytopoli hondt eñ twintich/ welc al steden zijn vā des Conincx heerlichz/ hadde wel lichtelijt den Romeynē moghen trouwe houdē hadde si gewilt. Want ghi liedē hadt elck besonō/ eñ int gheneyn wapenē veel eñ genoech. Maer was ich doen die sake van den Romeynen af te vallen/ also ghi Juste schrijft: wie heuet dā namaels geweest: Want ghi weet wel dat ic in der Romeynē handē eñ bedwanc quam/ eer Jerusalem bestreden werde/ eñ dat dye stadt Jotapata met gewelt ingenomen was eñ veel andō cleyn stedekens/ eñ veel van die Galileeusschē waren in vschepden stridē doot bleuen. Hier om soo hadt ghi doen behoozen uwe wapenē wech te wozpē/ als ghi mi niet meer en ōt saecht/ eñ den Connick/ eñ den Romeynē aē te vallē. Aengemeret dat ghi segt/ dat ghi niet van selfs maer wt bedwāc dese oozloghe aengenomē hebt/ maer ghy lieden hebt gebept tot dat Vespasianus alle zijn heyrē aen v mueren gebracht hadde/ doen hebdy eerst v wapenē neōgelept/ wt vzeese vā perikel. Ja dat meer is v stadt soude bestozmt hebbē gheweest/ en hadde die Connick vā Vespasiano v liedē gheen vgiffenisse vercregen/ verontschuldighende v lieō dwaecheyt. Aldus en pst mijn schult niet/ maer v lieō schult/ die vpandelycke moedē gedraghē hebt. En sidy niet gedachtich hoe dicmael dat ich v lieden vwonnen hebbe/ eñ nochtans niemanden van v liedē ghedoot: Maer ghy twistich zijnde onō malcanderen niet wt gonste oft ter liefden vandē Connick oft der Romeynē/ maer om vepghen quaetheyt/ hebt ghedoot hondt eñ vijuentachtentich voz gheren. Ten tijde doen ich bestredē werde vanden Romeynē binnen die stadt Jotapata. Voozts ooc en zijn daer in dbelegge vā Jerusalem niet ghetelt geweest twee duysent Tiberianē die eens deels vslaghen waren/ eñ een sdeels leuēde gheuangen: Sulck ooc moghen loochenen dat ghi der Romeynē vpant niet en waert/ om dat ghy doen totte Connick ouergheuloden waert: Maer ick segghe dat ghi dit ghedaē hebt om dat ghi van nu veruaert waert. Ghi segt dat ic een quaet man ben/ maer wat sidy/ dē welcken die Connic Agrippa het leuen gaf/ doen ghi vā Vespasiano ter doot verweesen waert: eñ na dat hi v met veel ghelts beghift hadde/ so heeft hi v noch eens eñ wedom in die gheuangenisse gestekē/ eñ heeft v so dicmaels ballinc gemaect. Oock heeft hy v eens vanō doot doen wedom lepden doē hi v ter doot hadde doen lepdē/ bewerecht zijnde dooz het biddē van Herenices zijn suster. Voozts heeft hy v namaels dicwijlē beuonden in quade feytē/ doen hy v gestelt hadde in dofficie vā die vrieuen te schrijuē. Want doē hy beuondē hadde dat ghi hier in ooc onghetrouwelijc hadt gelceft/ so heeft hi v vboden dat ghy vooz zijn aensicht niet meer comen en sout. Maer ic wil op houden vā dese dingē neerstelijcker te onōsoecken/ nochtans verwondert my seere van v onbeschaemde stoutichept/ dic dozst verseherē/ dat ghy dese sake eñ ghe schiedenisse alder best ghehandelt eñ beschreuen hebt bouē alle danō die tselue beschreuē hebbē: daer ghi nochtāo ooc niet en weet tgene dat doen in Galileen gheschiede/ want ghy waert doen bi den Connic in die stadt Hieritho. Oock en hebdy niet geweten van tbestozmē der stadt Jotapata/ noch ghi en hebt ooc niet connen vernemen hoe dat ic mi doē ghehadt hebbe/ doē ich bestozmt eñ bestreden werde/ aē gemeret datter niemant te leuen en bleef die v dat hadde mogē te nemē gheuen. Maer ghi sult bi auonturē segghen dat ghy seer nauwe eñ wel beschreuen hebt die dingen die ontrent Jerusalem geschiet zijn. Maer hoe hebdy dat mogē doē/ aengesiē dat ghi in dien strijt seluer niet gheweest en hebt/ noch gelesen en hebt Vespasianus memozie oft histozie boecken: wāt dat ghi die niet gheleſen en hebt/ dat mercke ick daer ane/ wāt ghy cōtrarie eñ anōs ghe screuē hebt dā daer staet. Voozts ist sake dat ghi v betrout dat ghi dese dingē beter beschreuē hebt dā alle dandere/ waerō en hebdy dā v histozie int openbaer niet gebracht/ die wijle dat Vespasianus eñ Titus noch leefden/ dooz welcker bedzijf alle dese oozloge genoert is ghewest: eñ dye wijle dat dye Connick Agrippa noch leuende was eñ zijn neuē/ welc warē seer geleerde mannen in die Griecxsche tale. Ouer twintich iarē hebdy v hystozie gescreuen/ eñ doē haddy mogē getuygenisse hebbē vanden leuendē die desē sakē wel wistē. Maer nu als die met ōs niet meer en verheerē/ eñ als ghi meynt datter niemāt meer en is die v mocht straffen oft wedleggen/ hebdy uwen boeck dozren int openbaer brengen. Also en heb ich npet ghedaen/ noch ich en heb gheē vzeese ghehadt vooz mijn scriftuerē/ maer ic heb dit mijn werck dē Keysers ghegeuē/ doē dye oozloge noch versch/ eñ bi na noch in alō menschē ooghen was. Ic wist wel dat ic ouer al die waerheyt hadde ghe-

houden (eñ daer om heb ic verreghen het ghetuyghenisse dat ick begheerde. Ooc dat meer is heb ic die hypstozie in handen ghegeuen veel anō luyden/ waer af die sommighe ooc in die oozloge geweest hadden/ als die Coninc Agrippa eñ sommige van sinen magē. Eñ Titus die Keyser heeft ymmer so seer begeert dat alle menschē die kennisse vā dese ghe schiedenisse alleenlijc wt dese mijn boecken sou den nemen dat hi dye onderteyckēt met zijns selfs hant heeft doen openbaren in die ghemeyn boeck camer oft libzarie van Roomē. Mer die Coninc Agrippa heeft tweeen seuentich bzieuē aen my ghesonden/ dye daer af ghetuyghenisse der waerheyt gheuen / waer af dat icker twee hier onō gheskelt hebbe/ op dat ghi daer wt die sake moecht kennen

Des Coninc Agrippa bziek aen Josephū.

¶ Die Coninc Agrippa wensicht Josepho sinen alderliefsten welvaren. Heer gheerne heb ic uwen boeck gelesen inden welckē ghi (na mijn duncke) die dingen neerstelijcker beschzeuen hebt dan dye andere. Hier om seynt my dander deel ooch. Waert wel mijn alderliefste.

Eenen anderen bziek des selfs Coninc.

¶ Die Coninck Agrippa wensicht Josepho sinē alderliefsten welvaert. Mi dunct wt uwē scriften dat v van gheenē node en is / dat ghy yet van my sout leeren oft vernemen / maer nochtans als wy eens te samen comen sullen/ so sal ick v sommighe dinghen te kennen gheuen/ dye ghy niet en weet. Aldus heeft dye Coninc eē ghetuyghe gheweest der waerheyt van mijn hystozie doē si volmaect was/ niet met mi flatterēde. Wāt dat en betaēde hē niet noch ooc niet in spotternye/ als ghi bi auontueren segghen sult: wāt sulcke verkeertheyt van sinnen was verre vā hem. Maer alleenlijc heeft hyt daer om gedaen / dat dooz zijn ghetuyghenisse den leser soude aengezesen wozdē dye warachtigheyt van mijnen scriften. Eñ dese dinghē laet ic ghesept wesen tot hier toe tegen Justum van noots weghen.

¶ Voozts doen ic alle dye verwerde sakē gesticht hadde tusschē die Tyberianē/ so heb ic tot my gheroepen die vergaderinghe van mijnē vziendē / om my te beraden watmen met Joannes doen soude. Eñ het heeft hen allē goet gedocht dat ic met alle die ghewapende heyren vā Galileen/ hem bestozmen soude/ eñ wzake vā hem doen/ als vanden verwechere des gheheelen tbroedzachts. Maer desen raet en behaechde mijnet/ om dat ic lieuer hadde ghehadt sonō moozt oft slach een eynde te maken van dese werringhen. Hier om heb ick hen beuolē alle neerstichz daer toe te doen/ datmē wetē mocht die namen vanden ghenen die Johannē volchden Als dit gedaen was/ eñ het beuondē was wie dese menschen waren/ so heb ic een ghebot doen openbaren / dooz welck ghebot ick in mijn vzientschap begeerde te ontfanghē alle die van Joannes bēde waren/ bi also dit hen leet ware/ eñ si hen beteren wilden. Eñ hier toe heb ic hen ghegheuē eenē termijn van twintich dagen den genen dye hen seluē wilden salueren/ oft anōs waert sake dat si in die wapenen bleuen/ so dzeychde ic henlieden hen hypsen te verbzanden / eñ hen goet den volcke te gheuen tot eenen roof. Als si dese dinghen ghehoozt hebben/ so zijn si seer veruaert gheweest/ eñ hebbē Johannē verlaten eñ zijn tot my gecomen tot vier hupsent in ghetale. Alleenlijc zijn bi hem bleuē zijn bozghers/ eñ dupsent eñ vijfhondt huerlinghē oft soudeniers van Tyrien. Eñ als hi met dese behendicheden van mi verwonnen was/ so heeft hi hem van vzeesen in zijn stadt onthouden.

¶ Op den seluē tijt hebbē die Sephoziters hē verstout die wapenē aen te nemen / betrouwē hebbēde op die sterckheyt van hen vestē/ mits dat si oock sagē dat ic becommert was met andere sakē. Aldus hebbē si ghesonden tot Cestiū Gallum / dye doen Pzesident eñ regeerō was van Syrien / biddende dat hi haestelijc die stadt in name/ oft dat hi te mijnen daer garnisoen soude settē. Gallus heeft ymmer geloeft derwaerts te comē / maer hy en heeft niet gesept wāneer. Eñ ic dit vernemēde heb met mijn heyzē hen bespzongē/ eñ dye stadt sterckelijck met strijdē ghewonnē. Als die Galileeusschе dese oozsake gecregē haddē/ meynende ooc dat den tijt nu comen was om harē haet (die si op die Sephoziters dzoeghen) te mogen versaden/ so ghelietē si henlieden als oft si die stadt eñ die ingheseterne te gronde verderuē eñ vernielen soudē / eñ vallende met eenen gedzupsschе in die ydel hupsen hebbē si het vier daer in gesteken/ want die menschē warē wt vzeesen al in die bozcht geuloden. Dus werden alle dingen daer gerooft/ eñ si en hielen gheē mate oft maniere van tberooven der menschē dye vā haren geslachte waren. Ick dit aenmerckende / eñ met grooter dzoefheyt bevangen wesende/ heb gebodē dat si ophouden soudē/ vermanēde henliedē dat nyet gheoozloeft en was in alsulcker manierē die menschē van eenē geslachte te handelē. Maer na dat ic henliedē noch dooz gebodē noch dooz bedē en cōste bedwingē (mits dz dē voozgaendē haet te seer swaer was) so heb ic dē ald ghetroutste vā minē vzienden bevolen dat si een gerucht stzopen soudē datter een machtich heyz ō Romeynē in dye contrarie side vander stadt ingheboken was. Eñ dit heb ic gedaē / dat der Sephoziters stadt soude behoudē wozdē / als den oploop ō Galileeusscher wedom verdzuct ware. Eñ dese oozloochse cluchte is wel vergaē geweest / want si werdē veruaert van sulcker bootschap/ eñ verlatende die rooue/ saghen si al omme werwaert si vliedē mochtē bison der mits dat si saghen dat ick hen Capiteyn tselue dede/ want om dit rumoer gelooueliker te makē/ so veynsde ic ooch te vliedē. Aldus zijn die Sephoziters dooz mijnen behendigen vont bupten hope behouden gheweest. Ooc heeft die stadt Tyberias seer bi na berooft gheweest/ om aldus danigē sake Sommighe vanden eerlijcsten raetheeren hebbē aen den Coninc gescreuen/ biddende dat hi comē wilde/ eñ die stadt in nemen. Hi heeft wedom gheschreuen/ dat hi binnen cozten dagen comen soude/ en hi heeft eenen sinē camerlinc Crispus ghenaēt eenen ghebozen Jode eenen bzief gegeuen om diē te dzaghen aen die Tiberianen. Desen hebben dye Galileeusschе onō weghē ghekēt eñ gheuanghen eñ tot my ghebzacht. Eñ terstont als die sake verstaen was/ so heeft dye menichte hen ghewapent. Maer des anderen daechs zijnō veel ouer een loopende gecomen tot Asochim daer ic doen ter herberghen was ghegaen/ roepende dat dye stadt vā Tyberiade eē verraderesse was/ eñ des coninc vziē dinne. Eñ si begheerdē dat ic hen wilde laten der-

waerts trecken eñ die stadt ten grōde heel verderuen. Nochtans en haetten si die Sephoriters nyet min dā die Tyberianē. Eñ hier en tusschen en quā mi niet in den sin hoe dat ick die stadt soude mogē verlossen wt die grāmoedige Galileensse. Wāt dat dye bzieuē vā hēliedē gescreuē warē daer si dē coninc mede ontbodē/en cōde ic niet gheloochenē om dat des Coninex wedsceriuē hē opēbaerlic mel de eñ verwan. Aldus doen ic lange al swyghende veel bi mi selue gedacht hadde/so heb ic ghesept Ick belide dat die Tyberianē veel misdaen hebbē/ eñ ic en sal v lieden niet teghē zyn/ghi en sultse mo ghen ten rooue hebbē/maer nochtans moetē sul ke dinghen met redene eñ recht ghedaen wozden. Want die Tiberianē en zyn alleen gheen verradō van onser vryheyt/maer noch veel van den edelstē van Galileen zynt ooc. So behooztmen te verbey den tot dat ic die mis dadighe dooz een onderscoch gheuonden hebbe. Eñ dan suldy hen alle gaō mo ghen na hen ōdienste tracterē. Als ick dit ghespzo ken hadde/so heb ict der menichtē wys ghemaect eñ terstont zyn si ghesticht geweest/eñ hebbē hen verstropt herwaerts eñ derwaerts. Eñ na dat ick des Coninex bode in die geuāgenisse gesteē had de/so heb ick hem al secretelyck tot mi gherocpen/ vermaent eñ gheraden na een luttel dagen (veyn sende mi als oft ic een nootlycke repse op handen hadde) dat hi dē rupter die hē bewaerde/met dzue ken ouerlasten eñ dzonchē mahē soude/eñ also tot ten Coninc vliedē eñ ontloopē. Aldus is die stadt Tyberias nv wederom ūt wterste perikel gestelt zynde/dooz myn behendige cluchte behoudē ghe weest. Op dē selue tyt is Justus Pistus sone tot ten Coninc ouerghelueght sonō minnen weten/eñ die sake vanō vlucht was dese. Ten eerstē als die Joetsche oozloge begonste/hadde dye Tyberianē gheozdineert dat si den Coninc soudē onōdanich wesen/eñ den Romeynē niet af vallen. Maer Jus stus heeft hen geraden eñ wysghemaect dat si die oozloghe souden aenmemē/hopēde dat hi die ouer heyt eñ tyzanschap des lants soude crygē/ als alle dinghen in werringhe stonden. Maer hy en heeft nochtans niet vercreghen dat hi begeerde. Want die Galileeusssche vergramt zyde op die Tyberia nen/dooz tgedencken der schadē die si van henlie den gheleden hadden/vooz doozloge en ghestadē niet dat Justus het regiment van der stadt hebbē soude. Eñ ick die met machte ghesonden was van den volcke vā Jerusalem werde dicmael so seer ōt stellen teghen hem dat ic my nauwelyck en conde bedwinghen van hem doot te slaen/ niet connēde verdzaghē den boosen sin van desen Justus. Hierō hi sozgēde dat die gramschap ten laetsten tot eenē doot slach wtberste soude/ is ouergetrockē totte Conincklyck hopende vryhyckeit eñ gemackelyckeit bi hem te leuē. Als dan die Sephoriters (buytē haerō meyninghe) ontgaen warē het eerste perikel/heb ben si wedom ghesonden aen Cestium Gallum/ hem biddende dat hi ter stont die stadt inne name/ oft dat hi een macht rupterē senden soude/dye die oploopen eñ aenstooten der vpandē mochtē wer staen/eñ si en hebbē niet eer opgehoudē/ vooz dat hi zāt seer veel voetvolcx eñ peerdevolcx/eñ si dye des nachts ontfangē haddē. Als dan vandē stoom schen heyre die acherlanden daer ronts omme lig ghende/verdozuen werden/so heb ic myn rupters vergadt/eñ ben ghecomen in Carisinam/eñ als ic daer mynen legher gestelt hadde twintich stadien verre van Sepphozi/so heb ic des nachts eenē op loop gemaect aen die vesten. Eñ als myn rupters met leeren in die stadt ghecōmen waren/ so heb ic een goet deel vanō stadt in myn macht ghecreghē Maer een luttel daer na om die onbekenthept der plaetsen zyn wi van noots weghen bedwonghen gheweest wedom te keeren/ na dat ic daer ver slaghē hadde twaelf voetknechtē eñ twee rupters te peerde vanden Romeynen/ eñ sonō dese noch een luttel Sephoziters/maer wi en hebbē maer eenen verlozē. Eē luttel daer na hebbē wi int pleyn velt eenen stryt ghehadt tegen het peerde volck/ eñ na dat wi langhe vzomelyck daer teghen ghestreden hadden/zyn wi ten laetstē verdzeuē gheweest/wāt doen ic omringhelt was vandē Romeynē so wer dē die myne veruaert/dooz dit ongheual/eñ hebbē den rugghe ghekeert. In dien stryt is verslaghen Justus een van mynē lyfknechten/die vooztyts in des Coninex dienst geweest was. In den selue tyt zyn ooc des Coninex heyrē in voetvolck eñ peerde volck ouergecomē waer af capiteyn was Sila die prouoost van des Coninex lyfknechtē. Dese heeft vyf stadien verre vā Juliade zyn heyr bescanst/eñ leghers ghestelt op die wegē/te weten op dē weeh die na Cana gaet/eñ op den weeh die na stedekken van Gamala gaet/om dat hi dye inghesetene van die plaetsen soude hen vyt passagiē tot malcande ren benemen. Als ic dit ghehoozt hadde/ so heb ic derwaerts ghesonden twee dupsent rupters met ten ouercapiteyn Hieremia. Die welche hebbē ha rē leger bi die riuiere Jozdane beschanst/eē stadie verre van Juliade/maer si en hebbē niet dan lichte scarmutsinghen gedaen/ totter tyt dat ick by hen lieden quam met dyr dupsent chrysknechtē. Des daechs daer na als ic eerstmael myn laghē bedecte lyck gelept hadde/in een valleye niet verre vander vpandē legere/ so heb ic des Coninex rupters ver weect ten stryde/beuelende dat die onse dooz eē ghe ueynde vlucht/die nauolgende vpanden bzengen soude ter plaetsen daer myn laghē ghestelt waren dwelc ooch gheschiet is. Wāt Sila meynē de dat die onse naerstelyck vloden/is so verre ghecomen dat hi vā achter hadde die rupters die in die laghē ghelept waren/ het welcke zyn heyrē seer vernaer de. Eñ ic mi haestelyc omme keerēde ben des Co ninex rupters ingevaren/eñ hebse doen vliedē: eñ ic soude diē dach eē seer heerlycke victozie vercre ghen hebben/en hadde een quade auontuere ōsen opstelle niet wederstaen/want myn peert daer ick op street is ghecomen in een slimachtighe plaetse eñ is daer gheuallen tsamen met my/dooz welchē val die vingherē van mynō hant also ghesozt seert eñ ghequetst waren/dat ick ghedzaghen werde in die vryheyt vā Cepharnoma. Dwelc als geheert is geweest van minē rupters/ heeft hē af ghehoozt van tveruolghen der vpandē/ wāt si seer besozcht warē/dat mi niet quaō gheschieden en soude. Als ic dan medecyn meesters hadde doē halē/ eñ myn hant ghenesen was/so ben ic daer ghebleuen dien dach/ooc bestaen wesende van die cozt se. Daer na

ben ic na der medecijnen raet van daer wech ghe-
uoert tot Tarichęas. Als Sila eñ des conincx knech
ten dit vernomen hebben/ so heeft hen dit wedom
moet ghegeuen. Eñ want si ghehoort haddē dat
onse legheren niet naerstelijc bewaert en werden/
so hebbē si des nachts eenen hoop peerdevolcx in
bedecte laghē gelept ouer die Jordane/ eñ des mor
ghens vroech hebbē si die onse verweert ten stride.
Eñ als onse rupters dat niet en weygerden/ eñ nu
voortcomē warē in die plepn veldē/ so zijn die ver
borghen rupters te peerde te samē opgheresen wt
hen bedecte plaetse/ eñ hebben die ordene van ons
volck gebroken eñ die doen vlieden. Eñ nae dat si
van onsen volcke maer ses mannen verslagen en
haddē/ hebbē si die victorie onuolmaect achterghe
latē. Want als si gehoort haddē datter sommighe
rupters door die zee ghecarē warē van Tarichęas
tot Juliaden/ so hebbē si wt vreesen een tephē ghe
geuē om op te houdē. Maer niet lange daer nae is
Vespasianus met des conincx Agrippa geselscap
ghecomen tot Tyrum. Eñ daer is opghestaen veel
gheroeps vandē Tyriers teghē den Coninck/ den
welcken si noemden haerlieder eñ der Romeynē
vyant: aengesien dat zijn capiteyn Philippus des
Conincx hof te Jerusalem verradē hadde/ eñ der
Romeynē garnisoen dat daer binnē was/ eñ dz dit
gedaen was wt des selfs conincx beuel. Der Ves-
pasianus heeft die Tyriers van hen stoutichept ge
straft/ dat si diē mā die tot Coninclijcker weerdic-
hept verheuē was eñ der Romeynē vriēt/ versmaet
hedē aendeden/ eñ hi heeft den Conine gheraden/
dat hi Philippum te Roomē sende soude/ om te ā-
antwoorden met redenen tghene datter gheschiet
was. Der Philippus en is voor des Keysers Ne-
romis aē schijn niet gecomē/ om dat hi hier voortijts
teghen hem mis daen hadde eñ hem vgramt/ doē
hi int woerste perikel was om die rupterie eñ or-
loghen der Romeynen onō malcanderen/ so is hy
weō achterwaerts tottē Coninc ghekeert. Maer
na dat Vespasianus tot Ptolomaiden aē quam/ so
hebbē die treffelijcste eñ ouerste vā dlant der thiē
steden met grootē ghecrijsschę Justum ouergeza
ghē eñ beschuldicht/ dat hi hen dorpē verrāt had
de. Om welcke sake heeft Vespasianus hē den Co
ninc ouergeleuert/ om ghestraft te werdē vā tghe-
ne dat hi tseghen des Conincx onō saten mis daen
hadde. Maer die Coninc heeft den man sonō des
Keysers weten in die gheuangenisse gheworpen/
alsō wi nw hier voor ghesept hebben. Daer na zijn
die Sephoriters ooc Vespasiano te gemoete ghe-
gaen/ eñ als si hem gegroet haddē/ so hebbē si ē
garnisoen van hē genomē/ waer af capiteyn was
Placidus: van wiens afcoemste/ eñ hoe dat ick na
den eerstē strijt bi Tharicheas ghegaen ben in Jo
tapata/ eñ hoe ic na een langhe beslotminge/ daer
leuende ben gheuanghen gheweest/ eñ hoe ic we-
derom wt mijn gheuangenisse ontslagen ben/ eñ
wat ic al ghedaen hebbe ten tide van dye Joetsche
orloghe/ dese dinghē heb ic al vertelt in die boecxē
die ic van dier oorloghen gheschreuē hebbe. Maer
nu duncker mi goet te vertellen ooc sulcke dinghē
die wt in die boecken niet gesept en hebbē te wetē
alleenlijc sulche dinghen die minen leuen aengaē.
Als dan die ingesetene van Jotapata verwonnen
warē/ eñ die stadt ingenomē/ so werde ic bewaert
met grooter neerstichept/ nochtās vā Vespasiano
altijt in eeren ghehoudē/ door wiens beuele ic ooc
ghetrout hebbe een maghet die ooch gheuanghen
was/ vā Cesarien gheboren. Dese en bleef niet lā-
ghe met mi/ maer doen ic wten banden ontslaghē
was eñ altijt in des Keysers gheselschap bleef/ so is
si wech ghegaen na Alexandrien. Dus heb ick een
anō huysvrouwe ghetrout tot Alexandriē/ eñ van
daer ben ic met Tito gesondē na Jerusalem/ daer
ick dicmael in mijnder doot perikel ghegaen ben/
mits dat die Joden seer naerstelijck mi begheerdē
te crighen om te doodē. Ooc mits dat die Romey-
nen als si eenighe nederlaghe ghehadt haddē/ dit
mijnō verraderiē toeschreuen/ eñ riepen sonder op-
houden tot dē Keyser/ dat hi den verradē wech doē
soude. Maer Titus dien wel bekent warē dye ver
anderinghē der oorlogen/ heeft die ongeduerighe
roepingē der rupteren met eenē swigen latē voor-
by gaen. Als dan die stadt van Jerusalem met ghe
welt ingenomen was/ so heeft Titus my dicmael
vermaēt eñ verweert dat ic wt die verualliughe eñ
verderffenisse mijnō stadt nemē soude dat ick wil
de/ geuēde my oorlof om dit te doē. Maer als mijn
stadt ten valle ghecomen was/ soe en heb ick andes
gheen beter dūch ghewetē ten troosten van mijnō
allendicheden/ dan te begherē vyf lichamen/ dat is
vijf menschen die welcke mi te samē met die boec-
ken der heyliger scriftuerē vandē Keyser gheerne
ghegheuē zijn. Nyet lange daer na is my/ te mijnō
beden/ mijn broeder met vijftich mijnder vriendē
vry ghegeuen: eñ doē ic door des Keysers ghehen-
ghen indē tempel gegaen was/ eñ ick daer in ghe-
uondē hebbe beslotē eē grote menichte van vrou
wen eñ kinderen/ so heb icker wt dē hoop vlost al-
le die ic beuant dat mijnen vrienden oft bekenden
toebehoorde ontrent hondt eñ vijftich in ghetale/
die welcke ic heb vry laten wechgaen in haren eer
sten staet sonō eenich prijs oft loon daer af te ne-
men. Doen ick daer na ooc ghesondē was met ee-
nen rupter Cerealis genaemt/ in een vrijheyt The
coa ghenaemt/ om te besien oft die plaetse bequaē
was om den legher daer te legghen/ eñ ic vā daer
comende sach veel Joden aen crupcen ghenaghelt
eñ onder dese woorde kennende dry mans daer ick
voortijts kennisse eñ ghemeynschap mede gehadt
hadde/ so heb ic seer bedroeft geweest/ eñ met tra-
nen gaende aen Titum heb ic hem die sake te ken-
nen ghegheuen/ die welcke heeft terstont gebodē
datmen die af doen soude/ eñ seer naerstelijc beso-
ghen dat si ghenesen mochten. Deser twee hebbē
haren Gheest ghegeuen onō der medecinen han-
den/ maer die derde heuet leuet ouergehoudē. Als
dan die sakē des Joetschē lants beslicht waren/ so
heeft Titus ghedacht dat mijn ackerlāt dwelc ick
ontrent Jerusalem hadde mi niet profiterē oft ba-
ten en soude/ om die Romeynsche rupterē die men
daer moeste laten tot des lātschaps bewaringe/ so
heeft hy my ander ackerlanden ghegheuen/ in die
platte veldē. Eñ doen hy wederom na Roomē rey-
sen wilde/ so heeft hy my tot mijnder eeren/ met hē
ghenomē tot eenen gheselle van zijnō schipreysen.
Maer doen wi in die stadt te Roomē gecomē wa-
rē/ so heeft Vespasianus hem geweerdicht mi veel

weldaden te doen. Want als hi mi verleent hadde het bozgerschap oft bozghers recht van dier stadt so heeft hi mi doen woonē in zijn huys daer hi gewoont hadde eer hi Kepser was/ eñ hy heeft mi eē iaerlijcsche rente ghegheuen tot mijnder eeren/eñ van deser goetheytichept te mp waerts en heeft hi niet ghemindert so langhe als hy leefde/het welck mi in groot perikel ghebzacht heeft dooz mijnder lantstiedē nidichept. Wāt een Jode Jonathas ghenaemt heeft een werringe verweet bi Cyrenen/eñ als hi vergadert hadde twee dupsent inghesetenē des lants/so heeft hi henlieden geweest een oozsake van haerō verderffenissen/ maer hy is ghelanghē ghewrest van dē Pzesidēt des lantschaps/eñ ghesondē totten Kepser/eñ daer sepde hi dat ic hē wapenē eñ gelt beschict hadde tot dit opstel. Mer hi en heeft Vespasiano met sinē logenen niet bedzogen/maer is verwesen geweest/eñ heuet met sinen hoofde betaelt. Hier na ben ick met anō valsche tichten der nidigher menschen bestooten geweest/maer ic hebse al ontgaen dooz Gods voorsienichept. Oock heb ick van Vespasiano in Judeē vooz een ghifte ontfanghen een bzeede landouwe Op welckē tijt ben ick oock van mijn huysvzouwe gheschepden/eñ hebse vā mi laten gaē/mit haghē hebbende in haer quellijcke manieren/hoe wel dat ick doen ter tijt dzy sonen van haer ghecregen hadde/waer af dpe twee ghestozuen zijn/eñ Hyrcanus is alleen ouerghebleuen. Nae dese heb ick een anō vzouwe ghetrout/een gebozē Jodinne van Cretē/ die gebozē was vā ouds die seer edel waré in haer lant/welcke vzouwe ooc seer wtnemēde was van goede manieren onder dander vzouwen/als ic benoudē hebbe wt haré bi leuē. Van deser huysvzouwen zijn mi twee sonen gebozen/waer af doutste hiet Justus/eñ na hem eenen Symonides/toeghenaemt Agrippa. Eñ aldus zō die saké mijns huys gheselt: maer ic heb altijt gehadt die ghebuerighe goede vzientschap der Kepserē. Want doen Vespasianus ghestozuen was/so heeft Titus zijn nauolgher eñ erfgenaem mp altijt in die selue eere ghehadt alsozijn Vaō dede. Na desen heeft Domitianus mi noch veel meerder eere aenghedaen: want die Jodē die mijn lasteraers eñ beschuldigers waren/heeft hi het hooft doen af houden. Eñ den gesnedenen knecht die mijns Soons leermeester eñ bewaerder was/eñ mp valscheliick betichte/heeft hi doen pinighen/eñ dat daō eerlicste is/ hy heeft mi ooch ghegheuen vijftich van alle den ackerlāden die ic int Joetsche lant hebbe. Voozts ooc Domitiana des Kepsers huysvzouwe en heeft mopt opgehouden van mi wel te doē. Dit zijn die dingē die binnen alle mijnen leuen van mi gedaē zijn/waer wt dat elck die wilt/oozdeelen mach van mijns leuens manieren. Ende want ick tot uwer eeren o alder beste der mannen Epaphzodite/dat heel veruolch vā die oude gheschiedenissen toeghe schict eñ gheschreuen hebbe/ so houde ic hier op van meer te schrijuen.

Hier eyndt dat leuen Flauij Josephi.

Die Prologhe.

C Flauij Josephi seuē boecken vander Joetscher oorloghen / wten Latine in ghemeyn nederlantsche duytsche tale ghestelt/na die laetste eñ correctste Latijnsche exemplaren: wten Griecxschen corts ghecorrigeert eñ verbetert te Basel/int Jaer ons Heeren. M. D. ende achtenveertich.

C Die Prologhe des Autheurs.

AEnghesien dat sommighe menschen/na der Grateurs maniere constelijck beschriuen/die oorloghe die de Joden tegen het Roomsch volck ghevoert hebben/dwelck daldermeeste is gheweest van alle oorlogen die in onse tiden ghesien zijn/oft daer wy af hebbē hooren spreken/die eenighe steden teghen steden/oft volcken tegen volcken gevoert hebbē. Niet dat dese schriuers daer bi gheweest zijn/als dese dingen gheschieden. Maer want si alleenlyck metten oren gehoort eñ samen vergadt hadden het segghen der lieden die veel ydele eñ onbequame dinghen vertellen. Eñ sommighe andere die daer tegenwoordich waren / hebben om die Romeynē te believen/oft ten spite der Joden wt hare valsche dinghen voorwaer gesept/tegen dye warachtichept der gheschiedenissen/welcker schriften begripen eens deels eē misprisen oft beschuldingē/ eñ eens deels eender hande prisen/maer nerghens en wert die rechte waerheyt der hystorien daer in bevonden. Daer om heb ick voor my ghenomen dese dinghen (die ick voortijts in mijns lants tale ghestelt/den Barbaren heb achterghelaten) ock in Griecxsche tale wt te legghen/den ghenen die onō het Roomsche rijck staen. Ick Josephus Matathias Sone/een ghebooren Hebreeusch man/een Priester van Jerusalem/die ock vanden beghinne teghen die Romeynen ghestreden hebbe/eñ namaels teghenwoordich ben ghebleven (want den noot dat vereyschte) by die dingē dye daer geschiet zijn. Want doen dese alō swaerste oorloghe (als ick ghesept hebbe) opstont/so was het Roomsch volck tegen malcanderen beroert eñ twistich. Eñ die Joden die van ouderdom machtich waren/eñ van sinnē seer stuer eñ onrustich/ooc machtich van vroem volck eñ van ghelde/hebbē den tijt so verwaendelijc eñ houerdelijc misbruyct/ dat si wt die groote beroerte der Romeynen hope creghen te winnen/eñ die Romeynē vreese te verliesen die heerlijcheyt vanden oosterschen landen. Want die Joden meynden eñ hoopten dat alle die Joden van harē ghe slachten/die ock ouer dē vloet Euphrates woonden / met hen asuallich souden werden eñ teghen die Romeynen opstaen. Eñ die Romeynen werden ock gheterecht van dye naest ghelegen Walen oft Fransoysen/eñ die Duytschen en rusten ooc niet. Aldus wert al om vol twists eñ werringe na Herons des Keysers doot. Ock waren daer vele die om des tijts bequaemheyt na het Keyserrijc stonden eñ arbeyden om dat te crighen. Eñ die Roomsche crijchschmannen hadden groote begheerte na des staets vernieuwinghe: hopende daer ghewin af te crigen. Hierom heuet mi onwaerdich ghedocht dat dye waerheyt van so groote saken die so verdonckert werde/ongeacht soude bliuē. Eñ dat dye Parthers eñ Babiloniers eñ Arabers die dalō veer ste ghelegē zijn/eñ ons volck dat ouer dē vloet Euphrates woōt/ eñ die Adiabenen ooc door mijn naerstichept soudē warachtelijck weten/waer wt dese oorloge begonst is/ hoe veel mooren eñ slagen die ghecost heeft/eñ hoe die een eynde gehadt heeft. Maer dat dye Griecke eñ sommige vanden Romeynen/die desen strijt niet gevolcht en hadden dese dingen niet en soudē wetē bedroghen zijnde door verstorde redenen eñ flatteer spraken vā sommige schriuers. Nochtans dorē die sommige van dese schriuers hen sulcke schriften Hystorien noemen/die nochtans bouē dat si niet warachtichs en vertellen/ooc van haren voornemen vallen. Want om der Romeynē grootheyt eñ machtichept te troonē so verclepnen eñ vernipen si heel ō Joden dingen. Maer ick en can niet verstaē/hoe sulcke moghen groot dadich oft machtich schinē te wesen/die cleyne oft onmachtighe dingen verwonnen hebbē. Ooc en schamen hen dese schriuers niet vandē langhen tijt dat dese oorloghe geduert heeft/oft van dye groote menichte der Romeynē die in dese oorloge ghearbeyt hebben/eñ veel te doē hebbē gehadt/ noch van die grootheyt der Roomscher veltheeren/welcker eere sonō twifel verminōt wert pst datmen hen seyten yet verminōt die si gheluckelijc volbracht hebben na dat si seer veel gearbeyt haddē om Jerusalē te crigen. Nochtans en heb ick voor mi niet ghenomen mijn volc groot te makē of te verheffen tē crighe/ oft tē spite vandē genen die der Romeynē seytē seer verheffen/maer ic sal die seytē van beyde dese natiē sonō eenighe logenē veruolgē eñ verhalē. Eñ na die dadē mijn redenē eñ woordē stellē. Mijnen rou eñ mijnō weemoedichept int beclagen eñ beweenen vā mijns lants schadelijcke verderffenissen een luttel toegheuende/want dat dit volc door zijn eyghen tweedracht onō malcanderen verdoruen is/ eñ dat die tyrannē ons volcx die handen die daer niet geerne toe en quamē/ eñ het vier der Romeynen ghetrocken hebben indē geheylichden tempel. Daer is selue een ghetuyge af die Keyser Titus/die in dese oorloghe altijt medelidē hadde mettē volcke van Jerusalem/ dwelck van binnen vandē twistighe muytmakers bewaert werde als gheuangen/die ooc dicmael met beraden voornemen het winnen eñ verderuen van der stadt heeft wtgestelt/vertreckende den tijt vā dat beleg/op auontuer oft die capiteynen eñ verweckers vanō oorloghē yet hadden tot berouwe willen comen. Maer ist sake dat yemandē dunct dat ick teghen dese tyrannē eñ tegen haer moorderie somtijts heetelijc spreke/als die beschuldighende/eñ dat ick

int beweenen van mijns lants allendichept eñ vderffenisse teghen oft sonder reden eñ recht yemant achterdeelē sprekē/bupten oft tegen die behoorte van eenē hystorien/die sal mijnder droefhept oft rouwic hept dit verghenen eñ toeghenen. Want van alle die steden die onder der Romeynen heerlichept staē/ist alleen onser stadt van Jerusalem ghebuert/dat si ghecomen is geweest tot het hoochste des gheluex eñ voorspoets/eñ wederom neder gheworpen tot dat nederste der allendichept oft des ongheluex.

Want mi en twifelt daer nyet aē/al warē die tegenspoedē van allen stedē/van dat dye werelt ghemaect was gheleden bi die allendighe vderffenissen der Jodē/so souden dese die andere noch te bouen gaen. Eñ die dese quade dinghen principalije ghedaen heeft/en is gheen wtlander geweest/daerom en macht niet wel wesen dat yemant hem van beclagen deser dinghen wel soude connen bedwinghen eñ tempereren. Mer isser pemāt die dese mijn bermhertichept oft woemoedichept strafslijcker wil berucht̄ē oft vooirdeelen/die sal ymmer die geschiedenissen der hystoriē toescriuē/eñ die beclaghinghen den scriuer. Hoe wel dat ic vā rechts weghē die constighe eñ welsprekende Griecken wel berispen eñ straffen mach/die selue niet en doen oft en scriuē eñ berichtē ander scriuers/hen manierē oft conste van sprekē lasterende vā welcker neerstich vooznemē si verwonnē werdē/ hoe wel si die in gheleerthept te bouen gaē/daer nochtās so groote dingē geschiet zijn bi haren tiden eñ gedenckenisse/waer tegen die oude eñ lange voorleden oorloghē geleken/clepu eñ heel slecht schijnē te wesen. Eñ si beschriuē die geschiedenissen vanden Assyrianē eñ Meden lange voorledē/als oft die vandē ouden hystoriescriuers niet wel ghnoech te recht wtgelept en warē/daer dese nochtās in scriuen so seer verwonnen worden vanden oudē scriuers in machte/als in die waerhept van redenē eñ talen. Wāt hier voortijts was eicherlije neerstich die feyten eñ geschiedenissen te beschriuē die hi gesien hadde. Eñ want hi daer tegēwoordich gheweest hadde als dese dingen geschieden/so volbracht hi volcomelijc tghene dat hi beloefde/eñ het dochte hē oot schādelijc eñ oneerlijc te lieghen van eenighe saken voor die ghene die die waerhept wel wistē. Het is voorwaer oot seer lofselijc eñ prijselijc nieuwe dinghen diemen te voren niet gheweten en heeft tot een ghedenckenisse te beschriuē/eñ die geschiedenissen vā sinen tiden/den nacomelingē achter te latē. Sulck wort oot voor behendich eñ constich ghehouden/niet die eens ands scriuers welgheschicte eñ gheordineerde materie ouerstelt in een ands tale oft constiger manniere van talen/maer die nieuwe dingē beschriuende oot een eyghen hystorie boeck selver dicht eñ volbrengt. Aldus heb ic die een vreemdelinc bē met seer grootē cost eñ arbeyt den Griecken eñ Romeynē die memorie der geschiedenissen achter gelatē eñ bewaert. Mer die inlands hebbē harē mont opē eñ hē tongē bereyt eñ veyl tot winninge eñ tot twistighe saken voor recht te handelē. Maer om een hystorie te beschriuē daermē die waerhept behoort te seggē eñ met seer grooter naerstichept eñ arbeyt die geschiedenissen tsamē vgaderen moet/daer zijn sulcke stō latende dit werck vā der Princen dadē te beschriuen/den onbequamē/eñ die daer nyet af en wetē. Daer om wort bi ons die waerhept der historie in eeren gehouden/die vandē Griechē nyet gheacht en wort. Maer dat ic soude vanden beginne verhalē die afcomste der Jodē/te weten in wat manierē si vā den Egyptenarē geschepden zijn geweest/eñ voor wat lantschappē dat si dolende ghepasseert zijn/ eñ wat landen si bewoont hebbē/eñ hoe dicmael/ eñ in wat manieren si daer weder wt ghetrocken zijn/dat en heeft mi niet gedocht nut te deser tijt/eñ daer toe dochtet mi ooc verlorē moepte te wesen. Alenghemerct datter voor mi veel Jodē van die voorouderē des Joetschen volcx seer warachtighe dinghen ghedicht eñ beschreuen hebben. Eñ datter ooc sommige vandē Griechē tgene dat die beschreuen haddē/verwoicht hebben eñ beschreuen in haers lants tale/niet seer vanō waerhept dolende. Dus sal ic het beghinsel van deser hystorien nemē/van dien tijt aen dat die scrijuers eñ onse prophetē opgehoudē hebbē. Emmers/ sal ic die oorloghe die in mijnē tidē gheschiet is/breedt na mijn wterste neerstichept vertellē: maer die din ghē die oudt zijn dan minen tijt/die sal ic int corte eñ lichtelijc ouerloopen. Te weten hoe dat Antiochus toegenaemt Epiphanes (doen hi te voren Jerusalem gewonnen eñ ingenomen hadde/eñ hy die dry iaren eñ ses maendē behouden hadde) namaels vā Asamoneus kinderē daer wt ghedreuen is gheweest. Voorts hoe dat hen nacomelingen twistich zijnde vanō heerlichept des rijcx om hen landen eñ rijcken in te nemē/het Roomsche heyr eñ Pompeium dē Roomschē veltheere aengehaelt hebbē. Eñ hoe dat Herodes Antipaters sone haerō machtichept een eynde gemaect heeft door Sosius hulpe. Voorts hoe dat na Herodes doot een mupterie des volcx teghen hen opgestaen is gheweest/doen Augustus ouerheere was vā die Romeynē/eñ Quintus Varus dat regimēt hadde vā desen lātschappe. Eñ hoe dat dese oorloge opgestaē is int twaelfste iaer vā Neronis regimēt oft Keyserschap. Eñ hoe veel dingē datter door Cestius geschiet zijn. Eñ hoe groote dingen dat die Jodē in die eerste bestootingen doorbrokē hebbē/ hoe si ooc hē biliggēde volckē te voren gesteret hebbē. Eñ hoe dat Nero veel slagē verlorē hebbēde door Cestius zijs hoofmās bestier vreesende voor het wterste quaet/te wetē die heerlichz des lāts te vlieseñ Vespasianum veltheere vanō oorlogen ghemaect heeft/ eñ hoe die met sinen outsten sone int Joetsche lant ghecomen is/eñ hoe grootē heyren der Romeynē dat hy met hē bracht/eñ hoe groote macht van sinen aenualders eñ medehulpers datter verslagen is gheweest ouer dat geheel lant van Galileen. Eñ hoe hi sommige steden van dien lande met ghewelt ingenomen heeft/eñ die sommighe door haer selfs opgeuen. Waer in ic ooc int corte verclarē sal/die wetten eñ het regimēt der Romeynen/ dwelc si in dye oorloghe onderhouden/eñ hen neerstige besorchsaemhept der dinghen eñ saken daer toe dienende. Item die groote van beyde dye landen van Galileen/eñ die natuere eñ die palē des Joetschē lants: eñ ooc dye besondere natuere der aerdē/eñ die breede waterē eñ fonteynen des lants/eñ die allendichedē der stedē die verwonnē waren eñ ingenomen. Dese dinghen sal ic verclaren met alsulcker seherhept eñ trouwen als ic die ghesien/oft ooch selver gheleden hebbe. Ooch en sal ic mijn allendichept eñ catiuicheden nyet

verſwigen/aenghemerct dat ic die vertellen ſal den ghenē dieſe wel weten. Voort hoe Nero/doē die Joden vanō oorlogen nv ſeer vermoept eñ gecrenct waren/gheſtoruē is gheweeſt. Eñ hoe Veſpaſianus haeſtelijc na Jeruſalem treckende/weōom gekeert is ter ſaken vā het Keyſerdom/eñ wat teyhenen dat hem daer af gebuert zijn/eñ die veranderingen der ſtadt van Roomen/ eñ hoe dat hi teghen ſinen wille vandē crijſchvolck Keyſer is gemaect/eñ openbaer voor ſulck wtgeroepen. Eñ hoe den ſtaet der Jodē (na dat Veſpaſianus om des lants regimēt te beſchicken in Egiptē afgetrocken was) met mupterijen eñ oploopen beroert eñ beſtooten is geweeſt/eñ in wat manierē dat ſi gecomē zijn int bedwāc vā ſommige tyrannē/eñ hoe ſi die tweedrachtē vā dien tegen malcanderen verwect hebbē. Eñ hoe Titus wedōm gecomen zijnde wt Egiptē/twee reyſen in die palē van Judeen ghetrocken is/eñ in wat manieren/ eñ in welcke plaetſe hi zijn heyr vergadt heeft. Itē hoe eñ hoe dicmael die ſtadt vā Jeruſalē beſchadicht is geweeſt vā die mupterie/die wile hi daer tegenwoordich was. Itē die menich foudighe aenſtooten eñ beloopē der ſtadt/eñ hoe grooten wallē dat hi daer teghē op ghericht heeft eñ den omganck van die dry muerē oft veſtē/eñ die groote oft mate/eñ die ſterctē der ſtadt/eñ die gheſchicthept eñ ghelegēthept van die geheylichde plaetſe/eñ vanden tēpel. Item die groote vandē outaer eñ die mate/ſal ic al te ſamē ſeer warachtelijc ſeggen. Ooc ſal ick verhalen eñ verclaren ſommighe manieren van die heylighe daghen. Item die ſeuen ſupueringen/eñ die dienſtē der Prieſterē. Item ooc des ouerſte Biſſchops cleederen/eñ hoedanich dat die geheylichde dingen des tempels gheweeſt hebben. Daer na ſal ic vertellen die wreethept der tyrannen teghen hen eygen lants volck. Der Romeynē beleefthept aen die vreemde wtlanders Eñ ooc hoe dicmael dat Titus begheerende die ſtadt tſamen mettē tempel te ſaluieren oft te behouden/ die twiſtige muptmakers verwect heeft om eenige verbonden van peys te maken. Oock ſal ick verclarē die beſchadigē des Joetſchen volcx eñ hen vnderſſenijſſen/eñ hoe grooten ouerlaſt/iammer eñ quaet dat ſi geleden hebbē/als nv door die oorloge/als dā door die mupterie eñ oploopē/als nv ooc door honger eñ dierte/eñ hoe ſi daer na gheuangen zijn gheweeſt. Oock en ſal ick voorwaer niet achterlatē die doodingen der afualliger/eñ die pijninghe der gheuangen Joden. Oft ooc hoe dat den tempel verbrant gheweeſt is tegē des Keyſers wille/eñ hoe veel groote eñ gheheylichde rijckelicheden daer tſamen met ter vlammē vernielt zijn geweeſt/eñ voorts die ganſſche vnderſſenijſſe vanō heelder ſtadt. Eñ wat wonderlijcker teyhenen eñ waerſchouwende bewijſingen datter te voren geſchiet waren. Item ooc die gheuanghenijſſe vandē tyrannen eñ muptmakers/eñ die menichte der gheender dye tot ſlauen wechgelept zijn. Eñ tot wat foortijne oft condicie dat elc bedeylt is gheweeſtzeñ hoe die Romeynē veruolcht eñ volvuert hebben het laetſte vanō oorloghen/eñ hoe ſi alle die ſterctē der gheenō die verwonnen waren ten gronde verdoruen eñ afgeworpen hebbē. Eñ hoe Titus alle dinghen (na dat hi tlantſchap al door repſt hadde) weōom opgericht heeft. Eñ voorts des ſelfs Titus wedheeren in Italiē/eñ ſinē trumph. Alle deſe dingen heb ic al te ſamen in ſeuen boeckē begrepen eñ beſcreuen/voor die mínnaers der waerheyt meer dā der welluſtichept/ſeer arbeydende dat ic niet en ſoude miſpreſen worden oft verwijt liden/vāden ghenen die deſe dingen wel weten/eñ ſelver in die oorloghe geweeſt hebbē. Dus ſal ic het beginſel van mijnder vertellinghen maken na tveruolch dat deſe capittelen gheſtelt zijn.

Die tafel vanden eerſten boeck Flauij Joſephi.

VAn die verderffenijſſe vā Jeruſalem door Antiochum. Cap. j.

Van tveruolgen der Princen van Jonatha tot Ariſtobolum. Cap. ij.

Die geſchiedenijſſen vā Ariſtobolo/Antigono/Juda Eſſeo/Alexādro/Theodoro eñ Demetrio. ca. z

Van Alexanōs oorloghe/teghen Antiochus eñ Areta/eñ van Alexandra eñ Hircanus. Cap. iij.

Van Hircanus oorlogē met die Arabers/eñ hoe Jeruſalem beſtreden is geweeſt teghen Ariſtobolum. Cap. v.

Van Alexanōs oorloghe met Hircano eñ Ariſtobolo. Cap. vi.

Van Ariſtobolus doot/ eñ van Antipaters oorloghe teghen Mythridatem. Cap. vij.

Hoe Antipater voor den Keyſer beſchuldicht is gheweeſt/eñ van Hircanus biſdom/eñ van Herodes oorloghe. Cap. viij.

Van der Romeynē tweedrachtichedē na die doot des Keyſers Julij/eñ vā Malichus vraderie. ca. ix

Hoe Herodes beſchuldicht is gheweeſt eñ vij ontſlaghen. Cap. x.

Van der Parthers oorloghe teghen dye Joden/ eñ van Herodes vluchte/eñ gheluckie. Cap. xi.

Van Herodes oorloge als hi van Roomē wedōm quā voor Jeruſalē/eñ tegē die roouers. Ca. xij

Van Joſephus doot die Herodes broeder was eñ hoe Jeruſalem belept wert/eñ Antigonus verſlaghen. Cap. xiij.

Van die liſtige verraderie Cleopatre teghen Herodem/ eñ van Herodis oorloghe teghen die Arabers/eñ van een groote aertbeuinghe. Cap. xiij.

Hoe Herodes tot het coninckrijc van Judeen vpheuen is gheweeſt. Cap. xv.

Vā Herodis timmeragien die hi weder op ghericht heeft/eñ van die ſtedē van hem ghemaect/eñ van zijn milthept die hi toonde den vreemdelingē eñ van zijnō gheluckigher weeldichept. Cap. xvi.

Van Herodis twiſt teghen zijn kinderen Alexander eñ Ariſtobolus. Cap. xvij.

Van Antipaters mupterie teghen ſinen Vader Herodem. Cap. xviij.

Vandē fenijn dat voor Herodes berept was/eñ hoe dat bevonde werde. Cap. xix.

Hoe Antipaters booſe opſtellinghen tegen zijn Broeders eñ Vader bevonden eñ ghewroken zijn gheweeſt. Cap. xx.

Vanden gulden Arent die afghetrocken werde eñ van Antipaters eñ Herodis doot. Cap. xxi.

Hier eyndt die Tafel des eerſten boecx.

¶ Flauij Josephi / Van die Joetsche oorloghe. Het eerste Boeck.

¶ Nota.

¶ Aengesien dat Josephus in deser hystorien beginsele veel saken eñ geschiedenissen int corte verhaelt/ daer hi noch breeder af schrijft in die hystorie vanden Joden oude gheschiedenissen/so hebben wi aen die canten deser hystorien cortelijc gheteekent tot sommige plaetsen in wat boeck eñ capittel der ouder gheschiedenissen hi sulcke breeder wtlept/eñ somtijts waer ooc tselue staet in die bibelsche boecken der ¶ Machabeen.

¶ Van die verderffenisse van Jerusalem door Antiochum. Cap. I.

Int. xij. boeck der ouder gheschiedenissen. int. 6. cap.

¶ Als dye machtige der Jode onder malcanderen twistich waren/in dyen tijt/ doen Antiochus Epiphanes genoet teghen Ptolomeo den sesten/om tgheheel lant van Syrien in twiste was. Wat si hadden twist van dye macht oft overhept om dat elckerlijc die in staet van eeren was niet en wilde onderdanich of onderworpen zijn/ yemanden die zijns gheliic was/so heeft Onias een vanden oversten Priesters/ na dat hi die overhant gecreghen hadde/Thobias kinderen wter stadt verdreuen. Die welcke zijn ootmoedelijc biddende geloden tot Antiochus / begheerende dat hy wilde int Joetsche lant vallen/eñ henliedē nemen tot hooft lupden oft veltheeren/waer toe si den Conine ghebracht hebben/die van over lange daer toe seer ghesint eñ genepcht was. Hier omme is hi met eenen grooten hoop ruyteren oft crijchschoolen wtgetroken/eñ heeft die stadt vā Jerusalem sterckelijck bestormt eñ ingenomen/eñ daer een seer grote menichte vā menschen gedoot die Ptolomeum liever hadden dan hem. Eñ als hy den crijchs knechten over al overlof gegeuen hadde om te rooven/so heeft hy selver den tempel berooft/eñ den dagelijcschen Godsdienst dry iaer eñ ses maenden doen verbieden eñ nederleggen. Maer Onias die ouerste Priester is ontuloden eñ gecomen tot Ptolomeum. Eñ na dat hy vā hem een plat lant ontfangen hadde in dye heerlicheyt vā Heliopolis/so heeft hi daer een stadt gemaect gheliic Jerusalem/ eñ eenen tempel getimmert. Waer af dat wi noch eens (alst pas gheuen sal) sullen spreken. Maer ten heeft Antiocho niet ghenoech gheweest dat hi die stadt (buyten hope) onuerseliic gewonnen eñ berooft hadde/noch ooc so grooten moort die daer gedaen was: maer door zijn ongebonden archeden/eñ door die ghedeuckenisse der dingen die hi gheleden hadde int beleg vander stadt/heeft hi die Joden begost te dwinghen/dat si verlaten de haers lants eñ haerder Vaderen manieren haer kinderen niet en soudē besnyden/eñ dat si verkenen op den outaer offeren soudē/ welcke geboden si alle gad tegen waren. Eñ die alderbeste eñ vernaeste van henliedē werden hieren gedoot. Eñ Gacchides die vā Antiochus gemaect was capiteyn van den garnisoen daer die stadt mede beset was/ bouen zijn natuerlike wreetheyt volbrenghede die boose geboden des Coninex/heeft alle boosheyt te bouen ghegaen: wāt hi veel eerliker mannen elc besondere ghesiagen heeft/eñ ghemeynlijc maecte hy alle dage eē maniere vā sulcken oploop gheliic als een stadt ingenomen wort/totter tijt toe dat hy door zijn overgrote wreetheyt eñ overlast/die gene diet leden overwecte tot stoutichevt om hem te wederstaen.

Int. xij. boeck der ouder gheschiedenissen. int. 7 8 cap. 1. Mach. 2.

¶ Want corts daer na is opghestaen Mathathias Asmoneus sone/een vanden Priesteren wt een cleyn stadt genoemt Modin / met een macht vā mannen zijns hysgesins/wāt hi hadde vijf sonen gewapet met bedeers sweerden/eñ hy heeft Gacchidem verslagen. Eñ hi is terstont wt omsien vā die menichte des garnisoens dat het lant bewaerde geuloden opt geberchte. Maer na datter veel volcx hem aen gevallen was/so heeft hi wedom moet eñ hope gecreghen/eñ is afgecomen/eñ na dat hi eenen slach te ghen hen gheslagen hadde heeft hi Antiochus capiteynen verwonnen/eñ die wt die palen des Joetschen lants verdreuen. Eñ doen hy door zijn voorspoedighe daden macht gecregen hadde/soe is hi metten wille zijns volcx / des lants overheere geworden om dat hi hen vanden vreemden wtlanders vlost hadde/eñ is gestorven achterlatende die heerlicheyt Jude/die doutste van sinen kinderen was. Maer dese Judas (wāt hi wel dachte dat Antiochus niet ophouden en soude) heeft een groot heyr van inlanders volc vergadert/eñ metten Romeynen dalder eerst vriet schap gemaect. Eñ hi heeft Antiochum Epiphanen die wedom in zijns lāts palen gecomen was/met eenen overgroten slach geslagen /eñ wedom doen keren. Eñ dye wile dat die victorie noch versch en hittich was/soo heeft hi bestormt eñ beloopen het garnisoen dwelc die stadt vā Jerusalem bewaerde/ want die en waren noch niet geslagen geweest. Eñ als hi een scarmut singe tegen dye gedaen hadde/ so heeft hi dz crijschvolc vā die overste stadt (welc het heylich deel ghenoemt wert) gedreven tot het onderste deel. Eñ doen hi die heylighe plaetsen eñ den tempel in zijn macht ghecregen hadde/so heeft hi alle die plaetsen ghesuyvert/ende die met eenen muer al om beset/eñ nieuwe vaten oft gereetschappen totten Goddelijcken dienst gemaect/eñ inden tempel gebracht/mits dat die oude ghereetschappen onheylicht waren. Oot heeft hy eenen anderen outaer gemaect /eñ dye Gods dienste wedom begonst op te stellen. Maer doen den heyligen Gods dienst der stadt nauwelicx wederom was verleent is Antiochus gheslorven. Eñ Antiochus zijn sone is zijn erf genaem eñ nauolgher gheweest int rijc/ eñ ooc inden haet der Joden. Hierom heeft dese vergadert vijftich dupsent voetvolcx/ eñ bi na vijf dupsent reysigers eñ tachrentich Elephanten/eñ daer mede heeft hi die berchlanden van Judeen bi declen bestreden. Dus heeft hi ynmer die stadt Bethsura ingecreghen. Mer ter plaetsen die Zacharias ghenaemt wert daer die passagie ten engsten was/ is hem Judas teghen gecomen met sinen heyren.

Int. xv. boeck der ouder gheschiedenissen. int. 14. cap.

¶ Eñ als dye heyren malcanderen bestreden so sach

Eleazarus Symõs broeder eenẽ Elephant die hooghер was dan alle andere/ met eenẽ grooten toyre/ eñ met gulden ghetuyge verciert. Eñ want hy meynde dat die Coninck daer op was/ so is hi der waerts geloopen. Eñ bykende door der vianden heyr/ is hy ghecomen tot by den Elephant. Maer aen den genẽ die hi meynde die Coninc te sine/ en conde hi niet genaẽ om dat hy seer hooghe stont. Hierõ heeft hi die beeste vã onõ in harẽ buyc ghestekẽ/ die welcke hi also heeft op hẽ seluẽ doẽ neẽvallen: waer af hi vsmacht is geweest eñ also ghestoruen/ gheen anõ dinck ghedaen hebbende/ dan dat hi een groot fept geauonturet eñ begonst hadde/ achtende zijn leuẽ min dan zijn eere. Maer dye desen Elephant regeerde was een ghemeyn man. Eñ al hadde Antiochus by gheluche op den Elephant geweest/ so en soude dese cloecheyt Eleazaro niet meer ghebaet hebben/ dan dat hi alleenlijc soude geschenen hebbẽ die doot gewenscht oft be gheert te hebbẽ/ wt hope van een heerlijch fept te bedruen: maer dit fept heeft sinẽ broeder een waerschouwẽde vooztekẽ gewerest vandẽ heelẽ strijt. Want dye Joden hebbẽ doen seer langhe eñ vromelijc gestredẽ/ nochtans zijn sy van des Coninex volck (diet gheluck regen/ eñ meer in ghetale waren) verwonnẽ geweest. Eñ alsser vele Joden verslagen waren/ so is Judas mettẽ anderen geuloẽ in der Sopheniters heerlichept. Maer Antiochus is na Jerusalem getrockẽ/ eñ daer een luttel tijts gebleuen: maer door tgebzech van victalie is hy wedom van daer vertrocken/ latende daer een garnisoen so groot alst hem ghenoech dochte. Eñ die ander menichte heeft hi in Syrien ghelept/ om aldaer te ouerwinterẽ. Eñ na des Coninex vtretẽ en heeft Judas niet gherust/ maer gemoet zijnde door aenuallẽ van veel volex van sinẽ geslachte/ daer toe ooc vergadert hebbende die andere die hi wten strijde behouden hadde/ heeft hy wedom bi dat stedekẽ Adasa tegẽ Antiochus capitepns gestreden. Eñ na dat hi door veel vrome oorloeckschе septen bekẽt eñ seer vermaert is gewordẽ/ eñ veel zijnõ vianden verslagen hadde: is hi ten laetsten ooc verslagen gheweest. Maer binnen corte daghen daer na/ is Johannes zijn broeder ooch ghedoot/ na dat hy gheuangen was door listighe verraderie van sommighe die van Antiochus partye waren eñ hem aenhinghen.

Int. xlij. boeck der ouder ghe schiedenis. int. 18. cap.

Van tveruolghen der Princen van Jonatha tot Aristobolum toe. Cap. ij.

Int. xlij. boeck der ouder ghe schiedenis. int. 1. cap.

Als dã in Judas stede geromẽ was zijn broeder Jonathas: eñ hi in die anõ dinghen dyeden ingesetenen aenghinghen hem voorsienlijcker droech/ eñ zijn macht met õ Romeynẽ vrientschap sterck maecte/ so is hi met Antiochus sone vsoent eñ in vrientschap ghecomen/ nochtans en heeft hẽ gheen van desen geholpẽ/ om tperijkel af te keerẽ wãt die Tyrã Tryphõ die vooght was eñ bewaerder vã Antiochus sone (maer sochte dẽ seluẽ te bedriegen door verradelike listen/ eñ daer en bouen hem ooc bloot te maken vã sinen vrienden) heeft Jonatham met bedroch gheuangen doen hy met cleynen gesel schap te Ptolomaida ghecomẽ was tot Antiochũ/ eñ als hi hem int geuãckeniſſe ghestelt hadde/ so is hi tegẽ dat Joetsche lant met zijn heyr ghetogen. Eñ doe hi van daer verdreuẽ was van Symon Jonathas broeder/ so heeft hy seer vergramt wesende om dat hy vã hẽ verwonnẽ was/ Jonatham ghedoot/ maer Symon seer naerstelijc alle saken besorgende/ heeft die stedẽ Zara eñ Joppen eñ Jamniam ingenomen: hi heeft oock neder gheworpẽ die stadt Accaron/ eñ dat garnisoẽ verwonnen eñ onõ zijn bedwanck ghecreghen/ ooch heeft hi Antiocho hulpe gedaẽ teghen Tryphonẽ die die stadt Dorã belept hadde voor doorloge die hi dede teghen die Meden. Maer hy en heeft des Coninex gierichept niet comẽ versaden/ hoe wel hi ooc hem behulpich hadde gheweest dat Tryphõ ghedoot was. Want nyet lange daer na heeft Antiochus eenẽ van sinen capitepnen Cendebeũ ghenaemt gesonden met een heyr om dioetsche lãt te verderuen/ eñ Symonem te verdrucken/ eñ onder zijn bedwanck te brengen. Maer hoe wel dat Symon out was nochtans bestierde eñ voerde hi die oorloge als oft hi noch ionc geweest hadde/ eñ hy heeft zijn sonen met die alõ vroomste mannẽ voorghesondẽ/ eñ hebbende met hẽ een deel vãder menichten/ is hi van een anõ side aenghecomen/ ooch heeft hy veel bedecte laghen gheiept van plaetsen te plaetsen in die gheberchten/ eñ in alles heeft hy douerhant ghecregen. Eñ als hy die alder heerlicste victorie ghecregẽ hadde/ so is hy verclaert opẽbaerlijc ouerste Bisscop te sine/ eñ na twee honõt eñ tseuentich iaren heeft hi die Joden vloſi wt die heerscappie der Macedoniers.

Int. xlij. boeck der ouder ghe schiedenis. int. 14. cap. 1. Mach. 16. cap.

Maer hy is gedoot gheweest ouer een maeltijt bedrogẽ wesende door verraderlike listen Ptolomei zijnder dochterman/ die welcke heeft ooc zijn huysvrouwe eñ zijn twee sonen in gheuangenisse ghehoudẽ/ eñ seker boden wtgesondẽ om Johannem den derdẽ sone/ die ooc Hircanus ghenaẽt was doot te slaẽ. Maer als dye iongelinck Johannes verstaen hadde den oploop die hem aenromẽde was/ so is hi hacstelijc na die stadt ghetrocken/ betrouwẽ hebbẽde op die veelheyt des volcx/ eñ om die memorie vã zijns vaders vromicheyt/ eñ om dat Ptolomeus ongerechtichz van allen menschẽ verhaet was. Maer Ptolomeus heeft ooc door een ander poorte willen in die stadt comen/ maer hi is vstooten eñ verdreuen gheweest vandẽ genen die Hircanum te voren in ghenomẽ hadden. So is Ptolomeus dan terstont wechgegaen in een cleyn stedeken bouen Jericho gheleghen/ dwelc Dagon genaemt is. Maer Hircanus heeft zijns Vaders eerlichept te weten dat opperste priesterscap vercregẽ/ eñ na dat hi Gode sacrificien geoffert hadde/ is hi Ptolomeum rasschelijc na ghedreuẽ/ om zijn moeder eñ zijn broeders te helpen. Eñ als hi dat stedekẽ besorgende/ so verwan hi in alle andere dingen/ maer hy werde verwonnẽ van gherechtige droef heyt. Wãt als Ptolomeus benaut eñ verlast werde van Hircanus bestormẽ/ so bracht hi voort zijn moeder eñ zijn broeders op die vesten/ daruen dye openbaerlijch sien mocht/ eñ hi sioechse/ eñ hi dreyghde dat hi dye vã bouen nederwaerts worpen soude/ ten ware dat hy terstont wech trocke. Waer door Hircanus te meer beweecht werde tot vreese eñ berhertichz dan tot gramschap. Maer zijn moeder niet vuaert zijnde van die slaghen oft van die dreyghementen

des doots/ stack haer handē wt eñ badt harē sone/ dat hi hem niet en soude laten ymmerwen door die versmaethept die haer aengedaen werde/ om daer door te meer den boosen mensch te sparen: wāt die doot daer haer Ptolomeus mede dreyghde/ hiel si voor beter dan oft si ontsterfselijck hadde mogen wesen/ te minsten dat hi ghepijnicht eñ ghecastijt mocht wesen/ eñ met lidē betalē mocht alle tquaet dat hi tegen haer huys bedreuē hadde. Maer Hircanus als nv denckende zijns moeds vromicheyt/ eñ hoorende haer gebeden/ werde gestuert om te stormen/ maer als hy haer dan sach gheesselen eñ quetsen/ so wert hi so weemoedich als een vrouwe eñ was heel vol druck eñ lidens. Eñ doen om dese sake dat beleg langhe vertrocken werde/ so is dat heylich ledich iaer aengecomen/ op welc iaer (dat alle seuen iaren wedom coemt) dye Jodē moeten ledich wesen/ op hen gewoonlike maniere/ na dye wise vanden seuenstē dach. Als Ptolomeus dā in dit iaer ruste ghecreghen hadde van dat beleg/ so heeft hi Johannis broeds eñ moeder ghedoot/ eñ is ghevlodē tot Zenonem die Cotylas toegenaēt was een Prince van Philadelphia.

Int. xiiij. boeck der ouder ghe-schiedenis-sen. int. 15. cap.

¶ Eñ Antiochus vergramt zijnde om t ghene dat hi van Symonem gheleden hadde/ heeft een heyr int Joetsche lant gebracht/ eñ als hi daer by Jerusalem sinen leger ghemaect hadde/ so heeft hi Hircanum belept. Maer Hircanus heeft open ghebro hē Dauids begrauenisse/ die dalō rijcste der coninghen was/ eñ als hi daer wtghenomē hadde meer dan dry duysent talenten golts/ so heeft hy Antiocho daer toe bracht dat hi t beleg opbrack/ ghevende hem dry hondt talentē/ eñ hy heeft deerste ghe-weest vandē Joetschē Princen die met zijn eygen ghelt heeft begonst te onderhouden vreemde soudeniers. Maer hier na doen Antiochus een oorloge aennemende tegen die Meden/ Hircano tijt ghaf om zijn leet te wrekē/ soe is hi terstont ghereyst te-ghen die stedē van Syrien/ mepnēde dat si al ydel waren van garnisoen/ dwelck ooc waer was. Eñ hi heeft ymmers inghenomen die stadt Medalbā eñ Sameam met die bylighghende steden/ eñ daer toe heeft hi ooc Sichimam/ eñ Garizim inghenomen. Eñ bouē dese ooc het volc van Cutheen dye welcke woonē in die plaetsen die bi dē Tempel lig ghen welkē Tempel gemaect is na de exempel des Tēpels van Jerusalem. Ooc heeft hi noch veel an der steden van Idumeen ingenomen/ eñ daer toe ooc die stadt Dozeon eñ Marisan. Maer in dlant van Samarien is hy ghetrocken so verre binnen waerts tot daer nv die stadt Sebaste staet/ vanden Coninc Herodes gemaect/ eñ hi heeft die van alle siden beslotē/ eñ zijn sonen Aristobolū eñ Antigonum Capitepnē ghemaect ouer dat beleg. Eñ als die niet en verslapten maer altijt wacker warē/ so zijn si die binnē der stadt waren door ghebreck vā victalie tot sulcken honger ghecomen dat si ooc onghewoonlijc eñ onghebruyckelijc vleesch ghe-dwonghen worden te eten. Hierom hebben si An tiochum geroepē tot hen helpe/ die Spondius ge-naemt wert/ eñ als die na hen begheerte ghecomē was/ so is hi van Aristobolo eñ Antigono vwonnen ghevveest. Eñ doē hem die voorseyde broeds na volchdē tot Ptolomeum toe/ so is hijt ontvlodē Maer die ghebroeders zijn wedom tot Samariē ghecomen/ eñ hebben die menichte wedom binnē die mueren besloten/ eñ als si die stadt met vechtē der hant ghewonnen hadden/ so hebben si die ver doruen/ eñ haer ingheseterne gheuangen wechge-leyt. Als dan alle haer dingen aldus voorspoedelijc voortgingen/ so en lieten si sulcke vrolike wacker heyt nyet verflauwē oft verrouwen. Maer si zijn metter heyrcracht tot Ptolomeum toe ghetrocht̄ eñ hebben die stadt ingenomen/ eñ alle dye acker landen binnen den Carmelus berch hebbē si ond malcanderen ghedeylt.

¶ Die gheschiedenisse vāt Aristobolo/ Anti-gono/ Juda Esseo/ Alexandro/ Theodo-ro eñ Demetrio. Cap. iij.

Int. xiij. boeck der ouder ghe-schiedenis-sen. int. 18. cap.

Dat benidē eñ die afgōstichept der voorspoe-dicheden van Johannes eñ zijnder kinderē heeft een beroeringe eñ eenē twistighen strijt ghe maect onder die heydenen. Eñ daer isser vele teghē hen vergadt/ die ooc niet en rusten/ voor dat si vā hen door een openbaer oorloghe vwonnen warē. Als dan Johannes voortaen seer gheluckelijc ge-leeft hadde/ eñ hi tregiment vandē lande seer wel bedient hadde dryendertich iarē lanc/ so is hy ghe storuen achterlatende vijf sonē. Die welcke voor-waer is ghevveest een seer weeldich eñ geluckich man/ eñ sulck dat hi gheen oorsake ghegheuen en heeft dat yemāt ter saken van hem soude moghē vanō forcupnen clāghen. Voorts hadde hy alleen dry dalō grootste dinghē. Want hi was een Prin-ce zijns volcx/ hi was douerste Priester/ eñ daer toe was hi eē Prophect/ met wiē God also sprac/ dat hem gheen toecomende dingē onbekent en warē. Wāt hi heeft voorwaer van zijn twee outste sonē voorsiē eñ te vorē gesept dat si ghoē heerē des lāts blijuen en souden. Daerom en dunchet my niet on-weert te segghen/ wat eynde des leuens si gehadt hebben/ eñ hoe verre si afghetreden zijn vā haers Vaders voorspoedicheyt. Wāt doē haer Vader ghe-storuē was/ so heeft Aristobolus die outste sone zijn heerlicheyt verandert in een Coninckrijc/ eñ heeft hē selven eerstmael een Coninclike croone opgestelt vierhondt eñ eenen tachtētich iaren eñ dry maen-den/ na dat het Joetsche volck wedom ghecomen was in haer lāt/ vloost zijnde vandē bedwāge eñ ge nāgenisse die si bi die Babyloniters gelēdē hadde

¶ Eñ sinen ionckrstē broeder nacst hem Antigonū (vvant het scheen dat hi dien lief hadde) heeft hi in ghelijcker eeren voorthracht eñ ghestelt: maer zijn ander broeders heeft hi doen vanghen eñ bewaren. Desghelijcx heeft hi zijn moeder oock gheuanghē/ om dat si haer hadde verstout een luttel te striden om die heerlicheyt: wāt Johannes hadde haer ge-latē des lants vrouwe. Eñ hi is tot sulcker weert-heyt ghecomen/ dat hi haer in die gheuanckenisse van honger heeft doen sterven. Maer van desen boosen feytē is hi gestraft geweest/ door die doot van Antigonus/ den welcken hi seer lief hadde/ eñ dien hi een medeghesselle des conincrijcx gemaect hadde: want desen heeft hy oock ghedoot/ daer toe ghebrocht zijnde door quade ouerdraghinghen eñ valsche clappernyen versiert van sommige die dē rijcke ongonstich waren. Maer ten eersten en ge loofde Aristobolus die dingen niet dienen seyder:

want hi ſinen broeder groot achte/ meynende dat ter veel dinghē wt nÿdicheyt vſiert werdē. Maer doen Antigonus wter oorlogen met grooter eerē wedom quam op die feeſtelike daghē/ die welcke men vierē moeſt na des lants gewoonte met ſtellen van tabernaculē ter eerē Gods/ ſo iſt ghebuert op dien ſelue tÿt dat Ariſtobolus ſieck werde. Eñ Antigonus is ontrent dat eynde vā die feeſtdagē met een gheſelſchap van gewapende mannen na den tempel ſeer raſſchelÿc ghegaen om te bidden eñ ter eeren van ſinen broedē guick hi te meer verciert. Doē zÿn die alder booſte achterclappers tot den Conine ghegaen eñ hebbē hem beſchuldicht/ ſegghende dat Antigonus hooverdicheyt meerā was dā ſinē ſtaet (die geē prince en was) betaēde/ eñ dat hi met eē groote ſchare vſelſchapt daer gecomē was om hem te doodē: eñ dat hi niet te vredē en was met die eere alleē/ daer hi het coninclÿc ſelue wel ſoude mogen crigē. Deſe dingē heeft Ariſtobolus allenxkens gheloone ghegeven/ hoe wel dat hÿs niet geerne en dede. Eñ wachtēde hē datter niet ſchinen en ſoude dat hi eenich quaet vmoedē hadde/ eñ om hem ſelue voor onſeker dinghen te vhoeden/ heeft hy zÿn lÿfknechten doē gaen in een doncker plaetſe onder deerde. Eñ hy lach int cleyn ſtedekē dat te vorē Gari/ maer namaels Antonia genaemt was/ eñ daer heeft hy haer ghebodē dat ſi Antigonum waer hy ongewapent ſpaeren ſouden eñ hem niet miſdoen/ maer quaem hy ghewapent dat ſi hem dan doodē ſouden. Voorts heeft hi ooch ſommighe gheſonden die Antigono ghebieden ſoudē dat hi ongewapēt quame. Mer hier na heeft die coninginne/ eenē ſeer ſcalckē raet ghe ſloten metten verraēs: want ſi heeft dē gheneē die tot hem gheſonden waren daer toe ghebvacht dat ſi des Coninc gebot ſouden verſvÿgē/ maer Antigono ſegghen/ hoe dat zÿn broeder ghehoort hadde dat hy in Galileen voor hē ſelue hadde ſeer ſchoon wapenē doen makē eñ oorloochs cieraet/ eñ dat hi door zÿn ſiecte belet was geweeſt dat hy die nyet en hadde vā ſtuck te ſtucke beſien. Aldus mits dat hi elderwaerts vertrecken moeſte/ dat hi daerom hem gheerne ſage al ghewapent. Als Antigonus deſe dingen gehoort hadde (want die lieffde zÿns broeders en liet hem gheen quaet vermoeden hebben) is hi ter ſtont ghecomen met zÿn wapenen/ als om hem ſelven te vertoonē. Maer doē hi gecomen was tot die doncker plaetſe die Stratonis toren genaemt was/ wert hi vanden knechtē ghedoot. Aldus is hi geweeſt tot eender leeringhē/ daermē aen wetē mach/ dat alle vriēdelÿcheyt eñ alle natuerlÿc recht der verraderien cū den achterclap wÿcken moet/ eñ dat gheē van die alōbeſte hertelicheyt oft gonſte ſo ſterc en mach zÿn/ die der nÿdicheyt altÿt mach weēſtaen/ oft ontgaen.

Wā Judas dē Eſſeer.

Maer wie en ſal hem nyet vwonderē in dit ſtuck van eenen Judas ghenaemt: Deſe was vanē Eſſeē geſlachte/ die int prophēterē nopt en miſte oft en looch. Eñ (doen Antigonus door den tēpel paſſeerde) heeft deſe ter ſtōt/ als hi hem ſach gerorpē totten ghenen dye by hem waren (want hy hadde veel diſcipulen eñ ander die raet aen hem haeldē) Wel aen/ nu luſt my te ſterven als die waerheydt voor mi geſtoruen is/ eñ alſſer een van minē Prophetiē logenachtich bevondē is: Wāt deſen Antigonus die leeft noch die hedē ſoude moetē gedoot werden. Eñ die plaetſe die zÿnō doot toegeſchict was vā die voorſienicheit Gods/ is bi Stratonis toren/ welcke plaetſe is wel ſes hondt ſtadien van hier ghelegē: eñ daer zÿn nu vier vren des daechs gepaſſeert. Dus is dē tÿt der prophetien ontſlopē Als die oude man Judas deſe dingen gheſproken hadde met droeven gelate/ eñ met ſorch ſuldigher herten eñ bi hem ſelven veel dingen overleyde/ ſo wert daer na ter ſtōt gebootſcapt dat Antigonus ghedoot was in een plaetſe onō die acrde welcke plaetſe ghenaemt was metten ſelue name als dye plaetſe van Ceſarien bi die zee ghelegen/ te weten Stratonis toren/ eñ dit was tgene daer dye waerſeggher in bedroghen was. Maer ter ſtont werde Ariſtobolus beſwaert in zō ſiecte/ door het berou eñ wroeghen van dit quaet feyt/ eñ want hy door tgedencken van dit miſdaet altÿt beangert van herten was ſo verginck hi in hem ſelue/ tot dat hi tē laetſtē door die groothept der pinē vā binnen ghequetſt wert/ alſo dat hi zÿn bloet haeſtelic wtbraet te. Als dā een vandē knechtkēs dye tot ſinē dienſt gheſtelt waren dit bloet wtdroech/ ſo heeft die godeelt door Gods voorſienichz/ eñ heeft ter plaetſen daer Antigonus gedoot was/ op dye ſmetten van zÿnō moort die daer noch warē/ het bloet des doot ſlagers gegoten. Eñ als daer een geſcrey afghecomē was vandē genen diet ſagen/ recht oft dat knechtkē al willens dit bloet daer geſlort had de tot eenē wraecoffer/ ſo is dat geroep tot des coninex ooren ghecomen/ eñ hi vraechde na die ſake maer doen hem niemāt die ſake des gheſcreps en doorſte openen/ ſo hadde hy noch meerō begheerte om dat te wetene. Maer ten leſten doē hy dit met dreygementē eñ met gewelt ymmer wetē wilde/ ſo hebbē ſi hem die waerheyt daer af te kennē gegheuen. Dit hoorende zÿn hem die oogen vol tranen geuallen/ eñ ſwaerlÿc verſuchtende heeft hy deſe woorden geſept. Och ten was voorwaer niet te hopen dat mÿn booſe ſepten ſouden mogen verborghen weſen/ voor dalō grootſte licht der God deliker kēniſſen: wāt ſiet dye rechtuaerdicheyt eē wraechſtere der moort van minen naeſten bloede vervolcht mi nu torts. O ghi boos lichaem hoe lā ghe ſuldy mÿn ſiele binnē houden/ die ter ſakē vā minē broeder eñ mÿn moedō verdoemt is: Hoe lan ghe ſal ic henlieden mÿn bloet allenxkens offerē: Laet hen dat eens geheel ontfangē/ eñ en laet dye foruptne niet ſpottē mettē doodē offer van minen binnenſtē. Als hi deſe woordē geſproken hadde/ ſo is hi terſtont geſtoruē. Eñ zÿn hup ſvrouwe heeft ſinen broedē Alexandrum Coninck ghemaect/ verloſſende hem wter geuangenuſſe/ die doutſte was van iarē/ eñ ſcheen ooc dye redelicſte van manierē te weſen. Mer als deſe het coninclÿc vōregē hadde/ ſo heeft hy ſinen anderē broeder die ooc na het rÿck ſtont/ gedoot. Maer den anderen die te vredē was met een gemeyn ſlecht leuen heeft hi bi hem ghehoudē/ na dat hi hem alle zÿn goet ghenomen hadde. Hi heeft ooc eenen ſtrÿt gheſtreden teghen Ptolomeum toegenaemt Lathyro/ die die ſtadt Azochim ingenomē hadde/ eñ hi heefter veel vā zÿn vpanden doot ghe ſlagē/ maer die victorie is meer

Ioſ. xiij. boeck der ouder ghe ſchiedeniſſen. int. 19 cap.

aen Ptolomeus side ghevallen. Maer na dat dese Ptolomeus verdreven was van zijn moeder Cleopatra eñ in Egiptē wechgetrocken/so heeft Alexāder die stadt Gadaram door een beleg ingenomē eñ het stedeken Amathūtis dwelc dalō meeste was van alle die stedekēs die ouer dye Jordane gelegē zijn/daer dalō costelijcxste rijedommē waren van Theodorus Zenonis sone. Maer Theodorus onuersienlijc daer ouer comende heeft zijn eygen dinghen wederom ghecreghen/eñ des coninck bagagien ooc wechgenomē/ eñ heeft ooc wel twaelf duysent Joden verslagen. Maer als Alexāder na dyen slach zijn macht wederom verhaelt hadde/so heeft hi bestormt die landen aen die zee ghelegen/ eñ ingenomē Raphiam eñ Gazā eñ Anthedonen die namaels vandē Coninck Herodes Agrippias ghenaēt is geweest. Maer als hi dese aldus tot sinen diēste tonōbracht eñ getempt hadde/ so is het Joetsche volc tegen hem dweet geweest op eenen feestdach: Want gemeynlijc plegen dye brasserpē twistige oploopen te maken. Eñ het scheen dat hi die mupterie npet en soude connen bedwingen/tē ware dat hi ter helpē hadde die vā Pisidien eñ vā Cilicien: wāt die soudeniers vā Syriē en begheerde hi niet/om dat si van naturē eenen inghebornē tweedracht hebbē tegē die Joden. Als hy dā meer dan acht duysent vanden wederspannigen muptmakers verslagen hadde/so heeft hi teghen dlant van Arabiē oorloge gheweert. Eñ als hi daer dye Galaaditers eñ Moabiters tonō hadde gebracht eñ dyē eenen tribupt gestelt/so is hi weder ghecomen na Amathunta. Eñ doē Theodorus verscrict eñ verhaert werde door Alexāders voorspoedigē feyten/so heeft Alexander het stedeken gevonden sonder garnisoen oft bewaringhe/eñ heeft dat te gronde verdorue. Maer corts daer na heeft hi gestreden teghen Oboda den Coninck vā Arabien/ die welcke ingenomen hadde een plaetse in dlant vā Galaad die seer bequaē was ō bedroch voorts te stellen/eñ aldaer is hi bedroghen door verrader like listen/eñ heeft zijn geheel heyr vlozen/dwelck ghedwongen was te vlieden in een seer diepe valleye/eñ aldaer werdet vtreden eñ ouerloopen vā die menichte der kemelē. Maer doē hyt ontloopē was eñ gecomen te Jerusalē/ so is het volc (dwelc op hem van outs vergramt was) wederom ontsteken gheweest tot een beroeringe van nieuwe dinghen op te stellen/ door die groothept vanō scadē die si in dien slach geleden haddē. Nochtās heeft hi doen ooc douerhant ghecreghē: want hy heeft met veel stridēs binnen ses iaren npet min dā vyf duysent Joden ghedoot: maer hi en verblijde hem gheen sins van dye victorien /aenghemerct dat hy zijns rijcx macht daer door verminderde. Waerom hy heeft die oorloghen ghelaten/eñ ghearbeyt om met saechten eñ soeten woordē wederom te comē in die gracie van sinen ondersaten. Maer si haetten so seer zijn ongestadichept eñ die vreemde manieren zijns leuens / dat sy op een tijt (als hy haer vraechde hoe dat hi soude mogē in haer gratie comen) hem geantwoort hebben/dat hi storue: Wāt nauwelicx en souden si hem zijn misdadē vergeuē als hi doot ware/die so veel dinghen voosijc ghedaen hadde. Hier toe hebbē si ooc Demetrius hel-

pe die Acero genoemt was/tot hen gherepē. Eñ als dese lichtelijc henlieden hier in voldaen hadde eñ ghecomen was met een heyr/so hebbē die Jodē die ontrent Syrima woondē hen gemengt onder zijn heyren. Maer Alexandō heeft se beyde bestredē met duysentich rupters te peerde/eñ met ses duysent gheuerde voetknechten / hebbende noch met hem ontrētthien duysent Jodē/ die hem noch gōstlich warē eñ zijn tegenpartye waren ontrent dry duysentich rupters te peerde / eñ veertich duysent voetknechtē. Maer eer si hant tegen hant quamē/ eñ eer den strijt begonste/ so hebben die coningen van beyde sidē ghearbeyt /om dat crijchschvolc te doē ouer te trecke eñ haer heerē te vlaten: Want Demetrius meynde dat Alexandrs soudeniers oft gheduerde knechten hem souden volgen. Eñ Alexander hoepte dat die Jodē die met Demetrio waren: hem aenvallen souden. Maer doen dye Jodē haer heylige eeden/eñ dye Grieken haer trouwe eñ beloften niet breken en wilden/so hebbē si met wapenen tegen malcanderen hantvast gestreden. Eñ Demetrius heeft douerhāt gecregē mz stridē hoe wel dat Alexandrs huerlinghē oft soudeniers seer veel vromer feytē bedreuen hadden. Maer die auontuere eñ het eynde van dien stride is hen alle beydē vergaen andrs dan si hoepten oft meynden want die gene dye Demetriū gerocpē eñ te hulpe gebedē hadden/en zijn op zijn side niet gebleuen/ doē hi die victorie hadde vercregen. Mer daer zijn ses duysent Jodē bewerecht geweest tot barmhertichept/eñ dese zijn ouergetrocken tot Alexander/ die doen ontulodē was op die bergē. Eñ dit ongeluck van zijnd verminderinghen en heeft Demetrius niet connen verdragen: maer meynende dat Alexander nv sterck ghenoech was om te striden door die macht die hi versaēt hadde /meynēde ooc dat alle het Joetsche volc hē aēgeuallē was/is hy terstont van daer vertrocke. Eñ dye andē menichte des volcx en heeft die partijschap tegē Alexandō niet willen neēlegghen om dat vertrecke des gheduerdē heyrs: maer si hebbē so lange die oorloghe ghehouden teghen Alexander/tot dat hy veel van dyen verslaghen hadde/eñ die andere hadde doen vliedē in die stadt vā Hemeselum/eñ als hi die ghewonnē hadde/eñ twolc tonō gebracht/ so heeft hy die gevangenē binnē Jerusalem ghebracht: maer zijn ongetemperde grammoedichept heeft gedaē dat zijn wreethept tot grooter hoochept eñ onghenadichept quā: wāt hy heefter acht hondt vanden gheuangenē doen crupē/eñ die vrouwē met harē kinderen heeft hi voor haerlieder moedrs ooghen doen dooden. Eñ dit heeft hi van bouen aenge siē daer hi sadt en houerde/drinckende eñ weer schappēde met sinē boelen. Waer af dat het volc so seer veruaert is geweest / datter op den naesten nacht acht duysent menschen (die nochtans vanō ander partyen warē) wech vloden uten geheelen Joetschen lande: die welcke ballinghen bleuen tot dat Alexāder stoxf. Eñ na dat hi met aldusdanige feyten ten laetsten des rijcx ruste nauwelicx vercregē hadde/so heeft hi op ghehouden van oorloghen.

¶ Van Alexanders oorloghe tegē Antiochus eñ Areta / eñ van Alexandra eñ Hircanus. Cap.iij.

MAer Antiochus heeft hem wederom een beginsel van werringhe geweest/welcke Antiochus ooc Dionysius ghenaēt was/eñ was Demetrius broedermer hi was die laetste vandē genē die van Seleucius geslachte comen waren. Want desen Antiochum heeft Alexandē ontsētē/ mits dat hi die Arabers met een voorbereyde oorloghe verdreuen hadde. Eñ hier om heeft hy alle die rupme plaetse die bouē Antipatrida was/naest die bergē eñ tusschē den oeuer vā Ioppe/met een seer diepe gracht afgesotē/eñ voor die gracht heeft hy eenē seer hoogen muer opgherícht/eñ torrē van houte ghemaect/om dat hi zijn haestige eñ lichte oploopen beletten soude: maer hi en heeft nochtans Antiochum niet connen wtsluptē. Want Antiochus heeft die torrē verbrant eñ die grauen gheuult/eñ isser also met sinē heyrcrachtē ouergecomē. Maer stellende achterwaerts eñ niet achtēde dye wrake die hy hadde moghē doen ouer Alexandē dye hem zijn passagie hadde wille benemen/ is hy terstont ghetrockē na die Arabiers. Maer die Coninck vā den Arabiers is afgeweken tot seker plaetsen die sinen volcke bequamer warē/eñ terstont is hi ten stride wedom ghekeert met zijn peerdevolck (der welcker hi hadde thien dupsent) so heeft hi Antiochus crijchschvolc alst onberept was bestootē. Eñ nae datter eenen seer machtighen strijt gestreden was/so is Antiochus heyr vast gebleuē/so langhe als hi noch leefde: hoe wel dat die Arabers al om zijn heyr seer verstoeghen. Maer na dat Antiochus nedergeuallen is (wāt hi was altijt in die periculen om te helpē die ghene die erghens verwonnē waren) so is alle zijn heyr ter vlucht achter rugge gekeert. Eñ den meestē deel van haerliedē is so wel inden strijt als in die vlucht verslaghen gheweest maer die andē dye auonturerlijck ghevlucht waren tot die vrijheyt vā Cana/ zijn aldaer van honger ghestoruen door ghebreck vā victalie/sonder somighe die seer luttel warē. Hierom zijn die vā Damasco vgramt geweest op Ptolomeum Mineus sone/eñ hebben tot haer genomē Aretam/eñ hebben hem Coninck gemaect van Syria Celes. Die welcke heeft gedoorloocht teghē het Joetsche lant eñ na dat hi Alexandrum stridēde verwonnē hadde/so is hi door een verbont wechgetrockē. Maer na dat Alexandē dye stadt Pella inghenomen hadde/so is hi na Gerasa ghetrockē/wedom seer gierich wesende na Theodorus rijcdommen. Eñ hoe wel dat garnisoen van binnē met dry dobbel vestē beurijt was/so heeft hi nochtans die stadt gewonnen eñ inghenomen. Daer toe heeft hy ooch onder zijn bedwanc bracht die steden Gaulanen/eñ Seleuciam/eñ die stadt die Antiochus heyr genoemt wort. Voorts na dat hy dat seer sterck casteel Gamala ingenomen hadde/eñ Demetrium den ouerstē van diē casteele die met veel quadē feytē behāghen was gheuanghē hadde/soe is hi wedom int Joetsche lant ghecomen/na dat hy heel dry iaren in den crijch geweest hadde/eñ hi is seer blidelijck ontfangen eñ ingehaelt geweest van sinē volcke om dat hi ghelucchelijc gestreden hadde. Maer na die ruste der oorloghen/ is hem het beginsel zijnder sieckten gecomē. Eñ mits dat hi metter cortsen gequelt was die den vierdē dach omloopen/so heeft hi ghemeynt dat die siecte soude verdreuē worde/ waert sake dat hy hem wedom stelde tot cenighe becommeringhe. Hierom heeft hy hē wedē ghegeuen tot ontdighe oorloge te hantrē/ eñ quellēde zijn lichaem bouen zijn macht/ is hi gestoruen onder die werringen eñ ghecrijsschē/int seuenender tichste iaer zijns rijcx. Het welcrijc hi Alexādre zijnder hupsvrouwen achtergelaten heeft: wel weten de dat die Jodē haer seer geerne soudē onddanich zijn/om dat si verre was van zijnder wreetheydt/eñ wedstaende zijn boosheyt / waer door si des volcx gonste vercregen hadde. Eñ hy en is in dese hope niet bedrogen geweest: wāt die vrouwe heeft dye heerschappie vercregē om die ūmaertheyt vā haer der goedtierēheyt. Wāt si wist wel dye oude lāts manierē des volcx/eñ si versmade vā erst alle die ghene die de heylige wetten ouertreden. Eñ wāt si twee sonen hadde vā Alexandē/so heeft si dē ouersten hyrcanum om zijn ouddom openbaerlijc verclaert ouerste Priester te wesen. Eñ daer toe oock (om dat hi trager oft slapper was dā dat hi pemādē in den conincklicken staet soude moepelic moghē wesen) so heeft si hem ooc Coninc gemaect. Maer haren ionckstē sone Aristobolus/om dat hi hittiger van sinnen was/heeft si hem willē laten leydē een ghemeyn leuen/sondē eenige heerlicheyt. Eñ tottē regimentē vā deser vrouwen heeft hem versaemt eenē hande secte der Joden die Pharizeen genoēt worden/die gehouden waren voor dye ghene dye bouen dandē den Gods diēst alē meest offenden/ eñ die de wetten alēbest wtleydē eñ verclaerden/ waerom dat Alexandra desē ooc alēmeest in eeren hadde/wāt si selue ooc wtermaten seere den God lithē diēst offende. Eñ als die Pharizeē allenthēs in der slechter vrouwē kennisse eñ gheloue comē waren/so hebbē si na haerlieden wille eñ lust den eenen afgestelt van sinen dienst oft staet/dē anderen wechgesonden/die sommige in gevangenisse gestelt: also dat si voor Procureurs eñ besorghers oft regeerōs des rijcx gehoudē werdē/eñ dat si al temael gebruycten die profitē des Coninerijcx: eñ Alexādra die coninginne droech dye costē eñ lastē van dien. Maer nochtās was si wonderlijken seer behēdich eñ cloec om die grootste saken selue te bedienē eñ te bescrickē. Aldus seer neerstich zijde om het crijchschvolc te vmeerderen/heeft si twee heyren vergadert/eñ daer toe ooc veel vreemde soudeniers ter helpen aengenomē: Waer door si niet alleen en heeft haers volcx staet machtich gemaect/ maer heeft ooc ghemaect dat si ontsien was van vreemde machtige heerē. Eñ si hadde gebot ouer andē menschen: maer den Pharizeen was si onderdanich wt harē vrijen wille. Die welcke ten laetstē hebben gedoot eenen treffelijckē man Diogenes ghenaemt/ dye een seer groot vrient was geweest van Alexandē/ leggende hem op/ datter door sinen raet soude ghebuert zijn dat die acht hondert mannen (daer wi te voren mencie afghemaect hebbē) door des Conincx Alexanders beuel gecruyst zijn ghweest. Eñ niet te min hebben si Alexandre der Coninginnē ooc gheraden/dat si dye andere door welcker raet Alexander tegen die is opgeruet ghe weest/ooc doodē soude. Eñ als die coninginne haer niet en wilde ontseggē door eenderhande te groo-

Ant. xiij. boeck der ouder ghe schiedenissen. int. 22. cap.

tempele Gods dïēstichept / so hebbē die Pharizeē onō dit dese l ter doot gebracht alle die ghene diet hen belieſde doot te hebbē / tot dat alle die beste vā den ghenen die int perikel warē vloden tot Aristobulum. Eñ hi heeft zijn moeder daer toe geraden dat si dese mannē soude laten leuē / om haerō heerlichept wille: maer dat si voter ſtadt soude vōzmen alle die si miſ dadich oft hinōlic meynde te wesen Aldus zijn dese dooz dlāt verſtropt geweest na dat si desen oozlof hadden vercregē. Maer Alexandza heeft een hepz na die ſtadt Damascus gesondē / om dat Ptolomeus sonō ophoudē die ſtadt seer praē- de: eñ si heeft dpe ſtadt inghenomen sonō eenich merckelic fept te bedzuue dat ōmanens weert ware. Maer de Coninck vā Armenien Tigranē / dpe zijn crijchsvolc vooz Ptolomaida gebracht hadde / belegghende daer Cleopatram / heeft Alexandza met beloeften eñ giften gequelt om te vertrecke: maer hi was vā daer vertrocke wt vzeesen vā zijs lants turbacie / mits dat Lucullus in Armenie ghe- comē was. Binnen desen tidē die wile dat die co- ninginne Alexādza siec was / so heeft Aristobulus haer ionerſte Sone met sinē dienaers (dier hi seer veel hadde) eñ hē alle seer getrouwe warē wt ion- ſte vā zijnō uecht / alle die casteelen ingenomen eñ mettē gelde dat hi daer vant heeft hi noch helpers ghehuert / eñ hem seluē openbaerlijc Coninck ver claert te sine. Als dan die moeder berm hertichept creech met die clachtē vā Hircanus / so heeft si Ari ſtobolus hupsvzouwe met sinē kinderen ge ſloten int casteel dat vaſt aendē tempel leyt nooztwaerts eñ werde te vozē Garis genoēt (als wi geseyt heb ben) maer is namaels Antonia genaemt / doē An- tonius Keyser was: gheliic als na Augustus ende Agrippe naemen twee anō steden ghenaemt zijn geweest / deen Sebaste / eñ danō Agrippias. Maer nochtās is Alexandza gestozuen eer si wzaet doē mocht ouer Aristobulus / vā die verſmaethept die hi Hircano sinen bzoeō aen dede. Den welcken hy hadde doen af settē van sinen Counclikē staet / dē welchē si neghen iaren bedient hadde. Eñ Hircā- nus is vooztwaer erfgenaem gheweest van alles / den welchen si in haren leuē het Coninczijc ouer- ghegeuē hadde: maer Aristobulus ginc hem te bo uen vā heerlichept eñ van machte: maer na dattet eenen ſlach is ghe ſlagen geweest ontrent Jerico cuſſēē hen beydē om die ouerſte heerlichept / so zijn der vele geweest die Hircanum ghelatē hebbē / eñ zijn Aristobolo aengeuallen. Eñ Hircanus is met ten anderen gheuloden eñ gecomē int casteel An- tonia genaemt / eñ daer heeft hy Ghyſels vonden waer dooz hi hem gesaluert heeft (Want als wy te vozen geseyt hebben) so waren daer in bewaer- nisse Aristobulus hupsvzouwe met sinen kinderē eñ aldus eer daer eenich swaerō quaet gheschiede so is hi met sinē bzoeō veracozdeert / op dese con- dicie te wetē / dat Aristobulus het coninczijc behou dē soude / eñ Hircanus daer af schepdē soude / te vze den wesende met die andere eerlicheden diemē hē aendoē soude als des Coninczbzoeō. Op dese ma niere zijn si inden tempel vereenicht gheweest / eñ hebben malcanderē (int aensien des volcx datter omme stont) seer vziendelic omhelst eñ ghecust / eñ hē hupsen vermāgelt. Want Aristobolus is wech ghegaen nae des Coninczhof / eñ Hircanus is in Aristobolus huys ghegaen.

Int.xliij. boeck der ouder ghe- schiedenis- sen.int. 1. cap.

Van Hircanus oozloghen met die Arabers / eñ hoe Jerusalem bestreden is gheweest teghen Aristobulus. Cap.v.

Int.xliij. boeck der ouder ghe- schiedenis- sen.int. 2. cap.4.&6.

Als Aristobolus aldus het coninczijc ghecre- ghen hadde soe zijn sonnighe anō van zijn vpanden ooch seer beureest gewozdē / besonō An- tipater die vā vooztijts indē haet vā Aristobolus was: welche Antipater was vā afcoemste eē Idu- meiter vā edeldom eñ rijcdō eē heerlic pzincē zijns volcx. Dese heeft Hircanum verweet eñ opgeruet dat hi vliedē soude tot Aretā den conine van Ara- bien / eñ dooz zijn hulpe het Coninczijc wedom ar- beyden te vercrigē. Oot heeft hi den Conine Are- ta gheraden / dat hy Hircanum ontfangen eñ hem wederom in zijn rijck bzengen soude / veel achter- deels seggende van Aristobolus manierē / eñ Hir- canū grootelijc pzisende. Daer toe heeft hy Aretā oot vermaent eñ onderwesen segghende / dathem (die een ōmaert Coninck was) wel betaemde zijn hant wt te reycken eñ te helpē sulcke dpe dooz on- recht ōdzuet wozden. Eñ hoe dat Hircanus ōrecht lede / die wt zijn heerlichept gestooten was / welck hem van erfflikē rechte toebehoozde. Als hy dan dese beyde aldus onderwesen hadde / soo is hi des nachts wter ſtadt met Hircano gheuloden / eñ met eenen haestighen vlucht is hi ongheschent ontco- men in een ſtadt die Petra genaemt is / die welche is die Coninclike ſtadt vā Arabien. Eñ als hi Hir canum daer geleuert hadde in des Coninczhāden so heeft hi met veel redenē eñ giften gemaect / dat die Conine Hircano helpe doen soude dat hy weō om in zijn rijc mocht comē. Eñ hier toe zijn berept geweest vijftich duysēt peerde volck eñ voetknech ten tsamē / den welckē Aristobolus met weōstaē en heeft / maer ten eerstē aenual is hy verwonnen gheweest / eñ heeft moetē vliedē in Jerusalem. Eñ hi soude sonō twifel gheuanghē hebben geweest en hadde Scaurus ghedaen / der Romeynē Capi- teyn / die ten tiden vā desen troisie daer comē was die dat beleg vā Jerusalem heeft doen schepdē eñ ophzehen: Dese Scaurus was gesondē wt Armē- nien in Syzien vā Pompeius den grootē / die oozloghe voerde teghen Tygrane. Maer doen hi tot die ſtadt Damascus gecomen was / so vant hi dat die van Mettello eñ Lollio cozts ingenomen was Eñ als hi dese vā daer gedaē hadde / eñ ooc ōnomē hadde wat in Judeē te doē was / so is hi derwaerts gheloopē als tot zijn neeringe / om ghewins wille Eñ terstōt als hi in die palen gecomē was / so zijn tot hē gecomē der Joden legaten vandē twee ghe bzoeds / die welcke elc bysōnō baden dat hy hen te helpe wilde comē meer dan den anderē. Maer die dzyhondt talentē ghelts dpe Aristobulus tot hem ghesonden hadde / hebben meer gheacht ghewest dan die rechtueerdicheyt: Want doē Scaurus soe veel van Aristobolo ontfangen hadde / heeft hi le- gaten gesondē aen Hyrcanum eñ tot die Arabers hen dzeygende met der Romeynen eñ Pompeius naem / tē ware dat si opbzaken vā dat beleg. Aldus is Aretas wech getrocken wt Judeen in Philadel- phien wt vzeesen verslaghē wesende: eñ Scaurus is wederom tot Damascus ghekeert. Maer tē heeft

Aristobolo niet genoech ghedocht/dat hi niet ver
wonnē en was: maer hi heeft alle zijn macht (dye
hi hadde) vergadt eñ zijn vpanden veruolcht. Eñ
als hi eenē stryt gestredē hadde ouren der plaet-
sen die Pappzona genoemt wert/so heeft hi meer
dan ses duysent van helit dē daer ver slaghen on-
der die welcke ooc was Cephalō Antipaters bzoe
der. Maer doē Hircanus eñ Antipater beroofst wa
rē vā die hulpe d Arabers/so hebben si haer hope
voozts gestelt op die viandē. Eñ doen Pōpeius in
Syziē gecomē was eñ in Damasco ghegaē/so zijn
si tot hem gheuloden: eñ als si hem veel giftē ghe
geuen hadden/so hebben si die selue saken eñ rede-
nen bi bzacht/die si by Aretam gesept haddē/hem
seer biddēde dat hi Aristobolus onrecht/ghewelt
eñ ouerlast/wilde hatē eñ ō wisen/eñ Hircano het
rijck wedom gheuen/den welcken dat toebehooz-
de van zijnder ouderdom eñ zijnō seden weghen.
Maer Aristobolus en heeft hier in ooc niet ge sla-
pen/betrouwen hebbēde op Staurus/den welckē
hi dooz zijn ghiften ghecozrumpeert hadde. Eñ hi
is gecomen (so seere als hi mochte) vciert met Co
ninclijken habite eñ heerlichept/eñ voozts was hy
verselschapt met veel dienarē/meynende dat nyet
te lidē en was dat hi zijn pzofyt soude soecken snoo
delijker dant eenē Coninc betaemde. Eñ aldus is
hi wederom van Dyospolen ghekeert. Hierom is
Pompeius gram geweest/eñ mede ōwert zijnde
dooz Hircanus eñ zijnō gesellen bede is hy teghen
Aristobolum getrochē/ metten Roomschē heyren
eñ met die hulpe der Syziere. Eñ als hy Pellā eñ
Heptopolim voozbi gherept eñ gecomen was tot
Cozeas van waer die palen vā Jude en begunnen/
den genē dye dooz die middelantsche plaetzē trec-
ken/so heeft hi bevondē dat Aristobolus gheuio-
den was in Alexandzijē (welc was een casteel seer
heerlijc ghemaect/liggende op eenen seer hoogē
berch. Hierom heeft hi seker boden derwaerts ge-
sonden die hem beuelen soudē dat hy van daer af
quame. Aristobolus hadde vooz hē genomen/wāt
hi om het conincrijc onboden werde) hem seluen
lieuer in periikel te stellē/dan Pompeio gehoozsaē
te wesen: mer hi sach dat dē volcke daer af begōste
te grijwelen/eñ zijn vziendē vermaendē hem dat
hi die macht der Romeynē ouerdencken soude eñ
wegen/die hi nyet en soude connen verdzagen oft
weōstaen. Aldus heeft hi desen raet gheuolcht/eñ
is tot Pompeium neōwaerts ghecomen. Eñ nae
dat hi veel redenen ghesept hadde vooz hem seluē/
hoe dat hi rechtueerdelijc Coninc was/so is hi we
derom opt casteel ghegaen. Eñ doen hi wedom
af gecomen was/beroepen zijnde van sinen bzoed
Hircanus/eñ hy veel saken gesept hadde vā sinen
rechte/so is hy sonō Pompeius verbieden weder-
om ghekeert: maer hi was tusschē hope eñ vzeese
ghestelt/eñ hi quā tot Pompeium aldermeest om
hem te biddē dat hi hem alle die heerlichept soude
laten. Maer hi keerde wederom op den berch/op
dat hi zijnō conincliker eerlichept niet te cozt doen
en soude/ nochtās aengesien dat Pompeio beliet
de dat hi wt die casteelen vertrecken soude/eñ dat
hi met bzieuen soude doen seggen den ghenen die
daer tregiment af hadden/datse daer wt ginghen
den welcken hi beuolen hadde/ dat si na niemant
hoozen en souden/ten ware dooz bzieuen van zijn
eyghen hant/so heeft hi ghedaen dat hem beuolen
werde/maer hi is na Jerusalē met gramschap ge-
trocken/denckende teghen Pompeium te striden
maer Pompeius en heeft hem gheenē tijt gheghe
uen om hem ten stride te berepdē/maer hy is hem
terstont gheuolcht / want hy was seer verhuecht/
mits dat hem Mithzidatis doot gebootschapt wer
de ontrent Jericho / daer dalō vetste lant van Ju-
deē seer veel palmboomen eñ balsemboomen op-
voet/ wt welcke boomen alsmen dye schozsse met
scherpe streenē snijt/vergadertmen wt die quet sue
ren dzuppēde traenkens vā balsame. Eñ doen hy
daer vernacht hadde/so is hi swozgens vzoech hae
stelijc binnē Jerusalem getrocken. Maer Aristo-
bolus dooz desen herden aenual van Pompeius
ouercomē/veruaert zijnde is hē ootmoedelic te ge
moete ghecomen/geloouende hem gelt/eñ dat hy
ooc hem seluē eñ die stadt hem soude ouergheuen
Eñ aldus heeft hy Pompeium/ dye seer toozwich
was/eñ wzaergierich/te vzedē gestelt eñ saecht ge
maect. Maer hi en heeft niet volbzacht vā alle dat
hi beloest hadde. Wāt Gabinūs die gesondē was
om gelt te ontfangen/en hebben Aristobolus ge
sellen niet willē in dye stadt laten comē. Hier dooz
is Pompeius ōgramt geweest/also dat hi Aristo-
bolum heft dorn int gheuanghenisse stellen. Eñ
repsende na die stadt heeft hi bespiet van welcker
siden datmē daer best aencomen mochte. Wāt hy
sach wel dat die stercte der muerē niet lichtelijc en
mochte bestozmt werden: ooch sach hi datter een
seer grou welicke diepe valleye was. Voozts sach
hi daer dē tempel al bi/die met so vastē sterckte be-
heymt eñ bewaert was dat die vpādē aldaer haer
weerde toeluclit wel soudē mogē hebbē al waert
ooch also dat die stadt ingenomē werde. Eñ dye
wille dat hy dit ouerdachte/so isser eenen twistigē
oploop in die stadt opgestaen: Want die van Ari-
stobolus partye warē/seyden datmē behoozde die
vozloge te voeren/eñ den Coninc te vlossen: maer
die vā Hircanus partye warē seydē datmen Pom
peio die poozten open doē soude. Eñ deser partye
werde veel merrō dooz die vzeese/want si ouerlep
den der Romeynē volstandichept. Ten laetsten is
Aristobolus partye verwonnen ghewrest/eñ ge-
vloden indē tempel. Eñ als si die bzugghe af ghe
bzoken haddē/die vanden tempel tot aen die stadt
quā/ so hebbē si hen berept om tottē laetsten man
toe te wederstaen. Als dā dandere die Romeynen
in die stadt ingenomen hadden/eñ den seluē ghe-
leuert haddē des coninc hof/so heeft Pompeius
eenē van sinen hooftmannē Pyso ghenaemt/met
een deel crijchschknechtē in die stadt gesondē om
dese te ontfanghen/eñ als Pyso tgarnisoen in die
stadt beschict hadde/ so heeft hy rōtsomme berept
al datter vā noode was/om den tēpel te bestozmē/
aenghesien dat hi niemanden vanden ghenen die
daer in geludē warē/ en conde tot peyse ghebzin
ghen. Waer toe dat Hircanus met sinen vzienden
seer wel ghemoet was/om met raden eñ daden te
volbzengē al dat Pyso gebiedē wilde. Eñ hi beeft
aen die noozt side die grauen eñ die valleye gevult
met alō hande materie die de rupters aenbzachten
dwelc in hem seluen eē seer swaer werck was om

Int. xvi. boeck der ouder ghe-chtedenis. en. int. 6. fi. 7. cap.

Int. xiiii. boeck der ouder ghe-schtedenis. len. int. 7. eñ. 8. cap.

die ongemetē grote diepte der vallеyē/eñ daer toe weder stondē dye Jodē in allen manierē van bouē om dit te belettē. Eñ den arbeyt soude ōuolcomen gebleuen hebben/ en hadde Pompeius die seuēste daghen niet waer genomen/op die welcke die Joden door harē Godts diēst geboden wert hen handen te onthouden vā alle werck. In welcke daghē Pompeius die grauē dede vullen verbiedēde den crijch schmannen dan te stridē. Want die Jodē en moghen op die Sabboth daghen niet striden/dan alleen voor haer lijf. Als dā aldus die vallеye ghevult was/eñ op dē wal torrē gestelt waren/eñ dye oorloochsche stormwerctē die vā Tyro ghebracht warē daer aen gheuoert warē/so hebbē si begonst die vestē te bestooten. Eñ die daer bouē op stondē werdē met steenē af gedreuē. Als dā die torrē vandē beleggers dye seer wtnemēde groot eñ schoon waren dat gewelt der weder stridēs verdroegē/ eñ die Romeynen seer vermoeyt warē/so heeft Pompeius hem seer verwondt/vāder Jodē vrome verdrachlichеyt/ in veel andē dinghen bisondē nochtās in dien/dat si tusschē die geschutten niet achter en lieten van harē ceremonīē oft Godts dienstige wisen/mer recht oft die stadt in eenē vastē vrede hadde gheweest/so hebbē si dagelicx haer slachofferādē eñ sacrificiē eñ alle dē Godts diēst seer neerstelijck onderhouden. Ja dat si (oock op den dach dat den tempel gewonnen werde/ als si voor den outaer telcken daghe doot gheslagen werden) nyet en hebben willen achterlaten die wettighe offerandē vā haerlieden Godts dienst. Aldus in dye derde maēt des belegs/doen daer ten laetstē nauwelijcx eenen torre neōgheworpen was/soo hebben die Romeynen den tempel inghenomen. Eñ deerste die heeft dorren ouer den muer clommē is geweest die sone Sille Faustus Cornelius/eñ na hem twee hondtste mannen Furius eñ Faustus/met harē benden. Eñ doē si den tempel al om beset haddē/ so hebbē si dandē die elderwaerts vloden/oft die yet weder stonden gedoot. Eñ veel vandē priesters (hoe wel si dye vyandē met blooten sweerdē sagen inne comen) zijn nochtās onuer saecht blijuen staende/int voldoē van harē sacrificiē:eñ inden tijt dat si haer offerandē deden eñ den tempel met wierooch bespraeyden so werdē si gedoot meer besorchtzijnde voor harē Godts diēst dan voor haer leuē. Eñ vele van henlieden werden ghedoot van haer eyghen volck/die vandē contrarie partye waren. Doe wasser vele die haer seluen van bouē neōwaerts wierpen op die steenrootsen. Eñ sommige vā henliedē als heel rasende/hebben alle die hupsingen die ontrent die vesten waren aenghesteken eñ verbrant wt desperatiē/eñ werdē seluer daer ooc in vbrant. Aldus zijnder twaelf duysent Joden ter doot ghebracht geweest/eñ seer luttel Romeynen/maer vele isser gewont gheweest. Maer nochtans en isser gheē dinc geweest dat den Jodē onuerdrachlicker swaerdē dochte/dan dat haer heylighe verborghen plaetse eñ haer heylichdō des tēpels(dwelc te vorē niemāt sien en mocht) ōt deert werde voor die Heydenen. Want Pompeius is met sinē geselschappe int binnenste vanden tempel gegāē/daer nyemāt in comē en mocht dā die ouerste Priester/eñ hi heuet al besien/te weten: Die candelaren met haeren lampen/eñ met die tafelen/op die welcke men gewoonlijc was die drane offerande eñ welriechēde speciēn te offerē/eñ alle die guldē vaethens/eñ die groote macht der welrieckendē specerien/ eñ twee duysent talenten heylich offer ghelts. Maer hi en heeft nochtās niet van dien heyligē eñ rijckelijken huysraet oft vā die gereetschappē aengetast. Mer des anderē daechs nae dat dē tempel inghenomen was/soo heeft hi des tempels bewaerōs beuolen dat si den tempel supueren eñ haer ghewoonlijcke Godts dienstē feestelijck doē souden. Eñ hy heeft Hircanum ouerste bisschop gemaect/om dat hi hē in anderē dingen tē tide van dat beleg seer cloeckelijc ghehadt hadde/eñ dat hi een menichte vā boerē/die seer bereyt was ten stride hadde vā Aristobolo afgetrockē. Maer door hi (als eenē goedē capitеyn toebehoort) het volc met goetlichеyt meer dan met vreesen aengehaelt heeft. Onō dye genāghenen zijn ooc geweest Aristobolus swager/ eñ zijns Vaōs broeder. Eñ dese (mits dat si die oorsake der oorlogen alōmeest geweest hadden) heeft Pompeius doē metter bile onthoofdē. Maer Faustum eñ die hen tsamen vromelijc ghehadt haddē/ heeft hi heerlikē begift. Eñ den volcke van Jerusalem heeft hi eenē tribuyt ghestelt. Eñ die steden die dat Joetsche volc in Coelessyrien ghewonnen hadden/heeft hi hen afgenomen/stellende die onder tregiment vandē Romeyschē Presidēt dye doē ter tijt was/eñ hi heeft die Joden al om beslotē aleen binnē haers lants palen. Oock heeft hy dye stadt Gadaram opgericht/ ter liefdē vā eenē sinē dienaer Demetrius genaemt van Gadara gheboren: welcke stadt dye Joden verdoruen haddē. Hy heeft oot die middelātsce stedē wt haerlieden macht ghenomē die si nyet verdoruē en haddē/ mits dat si verrasecht warē/ te weten Hyppon eñ Scytopolim/eñ Pellam/eñ Samarien/eñ Marisam tsamē ooc Azotum/eñ Jamniam/eñ Arethusam/mz dye steden aen die zee ghelegen Gazam eñ Joppē/eñ Dozam/eñ die stadt die wilen Stratonis torre ghenaēt was/dye welcke namaels van Herodes met seer heerlike timmeragien verciert eñ heel verandert is geweest eñ genoēt Cesarea. Welcke steden hy al te samen wedom heeft geleuert den borgerē die daer in woonachtich warē/schickede die aē die Prouincie van Syrien. Eñ het regimēt van desen Prouincien eñ vā Judeen/eñ het besticken van allen saken eñ landen tot die palē van Egipten toe/ eñ totte vloet Euphrates heeft hi met twee legionē oorloochscher mannen/ gegeuē den Capitеyn Scauro. Eñ aldus is hi door Sicilē vaestelic gherepst na Roomē/leydēde met hem gheuangen Aristobolum met sinen hupsghesin welck waren zijn twee dochters eñ so vele sonē. Waer af die een Alexander ghenoemt onō weghē ontuldē is. Maer dye ioncrste Antigonus met sinen susteren is tot Roomen gheuoert gheweest.

¶ Van Alexanders oorloghe teghen Hyrcano eñ Aristobolo. Cap. vi.

Jnne. xiiij. boeck der ouder ghe schiedenissen. int. 9. cap.

BInnen desen tijt is Scaurus in Arabiē ghetrocken: mer hi en conde tot die stadt Petra niet gecomen om die rouwichеyt der landē/ maer hy verdorf alle datter rontsomme was eñ hem is ooc veel ongheuals daer af ghecomen. Want zijn

heyr heeft grooten honger gheleden. Den welckē nochtās Hyrcanus door Antipatrū prouāde sant/ den welcken Scaurus ooc tot Aretam ghesonden heeft/want hi hem bekent was/begerende dat hy die oorloghe met eenighe condicien oft verbondē neōleggen wille. Aldus is dye Coninc vā Arabiē Areta daer toe gebrocht dat hy dry hondert talenten ghelts geuen soude. Eñ so heeft Scaurus het heyr wt Arabien gevuert. Maer Alexander Aristobolus Sone/die onō weghen Pompeio ontuloden was/heeft een groote macht binnen middelē tide vergadt eñ viel Hircano seer swaerlijck aen/ verderuende eñ berouuende het Joetsche lāt/den welcken hi ooc meynde corrtelijck te bestridē/ wāt hi hadde betrouwē dz die vestē vā Jerusalē die vā Pōpeio ghebrokē warē wedom vnieut soudē wesen/en hadde Gabinius ghedaen/die in Scaurus plaetse gesondē was in Syrīē/die welcke hem niet alleē in anō saken vromelic en heeft gehadt/maer heeft ooc zijn heyr teghen Alexandrum gheheert.

Int. xiiij. boeck der ouder ghe schiedenis sen. int. 10. cap.

Maer Alexandē ontsiēde voor Gabinius machtigen oploop/heeft een meerō macht van rupters aengenomen/tot dat ghewordē zijn thien dupsent voetknechtē/eñ onderhalf dupsent rupters te peerde/eñ die plaetsen die met die vesten wel ghelegen waren/te weten Alexandrū eñ Hircanū/ eñ Macherunta niet verre ghelegen van die berghē van Arabien heeft hi sterc ghemaect. Aldus heeft Gabinius Marcū Antonium met een deel des heyrs voor wt gheschict/eñ hi is na geuolcht mettē heelen heyre. Voorts zijn Alexandro ooch teghen ghetrocken Antipaters wtgecorē ghesellen/eñ die ander Jodē/ waer af capitepnen warē Malichus eñ Pitholaus/ dye haer macht voechden met Marco Antonio. Eñ niet verre daer nae quam ooc Gabinius. Maer Alexandē (mits dat hy die menichte zijder vyandē tsamē te hoope vergadt niet en mocht weōstaen) is wech ghetrocken. Eñ doen hi by Jerusalem quam/so wert hi gedwonghen te strijden Eñ als hi daer ses dupsent van sinen volcke verloren hadde/waer af die drie dupsent verslagen waren eñ die andē drie dupsent al leuende geuanghen/ so is hi metten anderē ontuloden. Doen Gabinius totten casteel Alexandrum ghenaemt/ghecomen was/aengesiē dat hi beuont datter vele dē heyrlegher verlaten haddē/so heeft hi gearbeyt om dye tot hem te trecke/ beloouende henleden vgiffenisse van haren misdadē. Maer doen si ghenen cleynē moet en hadden/so heeft hi die sommige ghedoot eñ danō heeft hi int casteel besloten. In desen strijt heeft die capitepn Marcus Antonius veel heerliche seyten gedaen. Eñ hoe wel hi tot allen tiden eñ plaetsen hē vertoōt heeft als eē seer vroē mā/maer doen ter tijt heeft hi hem seluen te bouen gegaen. Maer Gabinius latēde daer sommighe ō trasteel te bestriden/heeft willen tot die stedē trecke om te versterchen die noch onghescent warē/eñ om op te richten die vdozuen waren. Eñ aldus heeftmē begonst Scytopolim te bewoonē door zijn beuel/ eñ Samaria/eñ Anthedō/eñ Appolonia/eñ Jamnia/eñ Saphia/ eñ Marisa/eñ Boza/ eñ Gadara/ eñ Azotus/eñ veel meer andō steden: Maer toe deser stedē borgers eñ inwoondo blidelijc liepē. Eñ als Gabinius dese dingen wel besiet hadde/so is hi wederom ghekeert nae Alexandrium/ eñ heeft dat beleg sterckeliker aenghelept.

Int. xiiij. boeck der ouder ghe schiedenis sen. int. 11. cap.

Maer door Alexandē seer verstelt wesende/eñ in alles mishopende/heeft legatē aen hem ghesonden/biddende vghiffenisse van sinen misdadē/offererende ooc hem ouer te leueren sonō vertreck die casteelē/die hem onderdanich waren/te weten Macherunta eñ Hircanium/ia daer toe ooc in zijn macht geuende trasteel Alexandrium: welcke casteelē Gabinius door dē raet van Alexandōs moeder alle tsamen heeft te gronde doen verderuē/op dat die voortaē gheē toeulucht meer wesen en soude van een ander oorloghe. Want si was by Gabinius/om hē te beliefuē met haren dienste/sorgen de voor harē man/eñ voor die andō gheuanghenen die na Roomē ghecuangen waren wechghevoert. Als dā Gabinius Hircanū te Jerusalē ghebracht hadde/eñ hem bevolē hadde het regūment vanden Tempel/so heeft hi ouer die ander saken des lants treffelike mannē gestelt. Eñ hi heeft alle dat Joetsche volc ghedeylt in vijf vergaderinghen oft benden. Der eenō is Jerusalem toeghescict/ der andō Doris/eñ der derō was gesciet dat si te Amathūta souden antwoorden/der vierō Jericho/eñ der vijfter is die stadt van Galileen Sephoris aengescict Eñ als dye Joden aldus verlost waeren van eens mās heerscappie/so hebbē si hen seer geerne van den treffelijken lupden laten regeren.

Mijk deelē der Jodē.

Int. xiiij. boeck der ouder ghe schiedenis sen. int. 12. cap.

Maer niet lāge hier na/is Aristobolus wt Roomē ontloopen om een beghinsel te wesen vā nieuwe werringen/die welcke heeft een groote macht van Joden vergadert waer af die sommige nieusgierich waren om een verandringe te hebbē/dye sommighe haddē hem voortijts lief gehadt/eñ hy heeft ten eersten dat casteel Alexandrium ingenomen/arbeydende om dat wedom met vesten te besetten. Maer daer nae als hi vernomen hadde dat Gabinius tegen hem met een heyr gheſondē hadde die capitepnē Sisennam eñ Antonium/eñ Serullium/so is hi in Macherunta getrocken/eñ achterlatende den last van dat gheneyn volc dat niet strijtbaer en was/heeft hy alleen die ghewapende mannen met hem genomen tot ontrent acht dupsent chrijchsmannē/onō dye welcke ooch was Pitholaus eē capitepn der tweeō deelen met dupsent mannen wt Jerusalem geludē: maer die Romeynen volchdē hem/ eñ alsser eenen strijt ghe slaghē werde so heeft Aristobolus met die sine vromelijc den strijt houdē staēde/tot dat si door der Romeynen macht tonō wacht wordē alsō datter vijf dupsent verslagen worden/eñ bi na twee dupsent isser geuucht op eē hoochte. Eñ die ander tot een dupsent toe met Aristobolo door ō Romeynē heyr vliende/zijn ghedwonghen in Macherunta te vlieden. Eñ als die Coninc daer den eersten auont in die veruallingen sinē leger gestelt hadde so heeft hi gehoept dat hy door het wederhouden vander oorloghen soude moghen een ander macht vergaderen/eñ trasteel wel sterck maken. Maer doen hy den swaren aenstoot der Romeynen twee daghen hadde teghen ghehouden/soo wert hy ten laetsten gheuanghen/eñ met Antigono sinen sone die met hem te Roomē hadde ghecuanghen ghereest/is hi tot Gabinium eñ vā daer voorts te Roomen ghe-

vracht gheweest. Eñ den raet van Roomē hebben hem inden kercker gheſloten/ maer zijn kinderen hebbē ſi ouergheſonden in Judeen: Want Gabinius hadde met vrienen ouergheſcreuen/ dat hy dit Ariſtobolus huys vrouwe/ voor dat ouergeuē der caſteelen/ beloeft hadde. Als Gabinius dā berept was om teghen die Parthen oorloghe te voerē/ ſo heeft Ptolomeus dit belet/ die welcke wedcomen was vandē vloet Euphrates eñ track na Egiptē/ behelpende hem met die vriētſchap vā Hircanus/ eñ Antipater in alle ſaken die der oorloghē noodelijc warē. Wāt Antipater heeft hē behelpich gheweeſt met wapenē/ met gheldē/ met coren/ eñ met volcke. Eñ mits dat die Joden alle die weghen bewaerden daermē na Peluſium ghinck/ ſo heeft hi Gabinium daer toe gheraden/ dat hi voorts ouertrecke ſoude. Maer als dandē lant van Syrien beroert was door Gabinius vertreckē/ ſo heeft Alexāder Ariſtobolus ſone die Joden wedom afualich gemaect/ eñ na dat hi een ſeer groote menichte van volcke vergadt hadde/ ſo heeft hi voor hem ghenomen alle die Romeynen doot te ſlaen dye in dat lātſchap woonachtich waren. Waer voor Gabinius vreese hebbende (want hi wt Egipten ghecomen was doen deſe werringhe op handen was) heeft Antipatrum voor geſondē/ eñ dye ſommige vandē muytmakers tot eendrachtichept gebracht. Maer daer waſſer dertich duyſent met Alexādro ghebleuen/ eñ Gabinius was tē ſtride ſeer berept. Aldus is hi ten ſtride wtghetoghen/ eñ die Joden zijn daer teghen ghecomen/ eñ ontrent den berch Itaburium zijn ſi malcanderen teghen ghecomē: eñ daer iſſer thē duyſent vandē Joden nederghevorpen. Eñ Gabinius is wederom nae Jeruſalē ghekeert. (Wāt dat Antipater alſo hadde gewilt) eñ hi heeft daer den ghemeynē ſtaet in vrēdē geſtelt. Daer na vā daer ghereyſt zijnde/ heeft hy dye Nabatheen verwonnen met ſtriden. Eñ Mythridatem eñ Orſanē dye vandē Parthē ouergeuloodē waren/ heeft hi heymelic laten gaen: eñ hi heeft dē rupters geſept dat ſi hem ontuloodē waren. Ghinnē deſen tijt is Craſſus in zijn plaetſe geſtelt/ eñ hi heuet Syrien ontfanghen te regeren. Deſe Craſſus heeft tot die coſten van die oorloge teghē die Parthen/ alle tgout vanden tempel genomē dat te Jeruſalem was/ eñ die twee duyſent talenten gelts/ die Pompeius daer hadde laten liggē. Maer doē hi ouer den vloet Euphrates ghetrocken was/ ſoe wert hi met zijn crijchſchvolc verſlaghē. Waer af dat nv gheē tijt en is veel te verhalē. Na Craſſum heeft Caſſius die Parthē weōſtaen eñ belet/ doen ſi haeſtelijc quamē om in Syrien te vallē/ ten tijde als die ſelue Caſſius in die Prouincie ontfanghen was. Eñ als hi den moet eñ gonſte vanō Prouincien ghecregē hadde/ ſo haeſtede hi hem om in Judeen te comen: eñ als hy Taricheam inghenomen hadde/ ſo heeft hi bi dry duyſent Joden ter ſlauernpen vā daer wechgeuoert. Doe heeft hi ghedoot Ptholaum dye wedom Ariſtoboli muytmakers vergaderde/ van wiens doot Antipater dye rader was. Deſe Antipater hadde eē edel vrouwe wt Arabiē ghetrout Cypris ghenaemt/ waer af hi vier ſonen heeft gehadt/ te wetē/ Phaſaelum eñ den coninc Herodem/ eñ Joſephum/ eñ Pheroram/ eñ eē dochter Salome ghenaemt. Eñ mits dat hy alle machtigher luyden vrientſchap door zijn gemeyn ſaemheyt eñ herberchſaemheyt vercreech/ ſo heeft hi hyſonder den Conunck van Arabien door ſwagerſchap tot hem getrocken/ alſo dat hi zijn ſonen zijnō trouwen beuolen heeft/ eñ dye tot hē geſondē/ om dat hi aenghenomen hadde oorloge te vueren teghen Ariſtobolū. Maer na dat Caſſius Alexandrum door ſeker conditiē hadde tot ruſte eñ ſtillichept ghebracht/ ſo is hi wederom nae den vloet Euphraten ghekeert/ om die Parthen haer paſſagie te verbieden/ welcke dinghen wi ſullen op een ander plaetſe verhalen.

Van Ariſtobolus doot/ eñ van Antipaters oorloghe teghen Mithridatē. Cap. vij.

Jnt. xiiij. boeck der ouder ghe-ſchiedenis-ſen. int. 14. cap.

Als die Keyſer Julius (na dat die raetheeren van Roomē eñ Pompeius gheulodē waren ouer die Grieckſche zee) alle dingē eñ die ſtadt vā Roomē in zijn macht ghecregen hadde/ ſo heeft hy haeſtelic Ariſtobolum wten banden ontſlagen/ eñ hem met twee heyrē terſtont nae Syrien geſondē/ meynende dat hi door hem dit lant/ eñ alle die landen bi Judeen liggēde lichtelic ſoude moghen onderzijn bedwanc brengē. Mer die nidicheyt heeft des Keyſers hope eñ Ariſtobolus cloecheyt vrāſcht Want Ariſtobolus is vā Pompeius vriendē met ſenijn ghedoodt/ eñ heeft eenen tijt ſonō begraeniſſe buytē zijn lant ghelegen: eñ zijn doode lichaē werde bewaert/ beſtreckē met honich totter tijt toe dattet van Antonio den Joden ghevonden is ghe-weeſt om dat te begrauē inde conincklike ſepulturē

Jnt. xiiij. boeck der ouder ghe-ſchiedenis-ſen. int. 15. cap.

Doe wert Alexander zijn ſone ghedoot tot Antiochien/ onthalſt inetter bile vā Scipio/ na Pompeius vrienen/ na dat hy te voren bericht ende bedingt was voor recht van tghene dat hi tegen die Romeynen miſdaē hadde. Maer Ptolomeus dye Sone Mineī/ die dye ſtadt Calcide beneden den berch Lybanus onō hem hielt/ heeft zijn broeders gheuangen/ eñ ſinē ſone Philippionem geſonden tot Aſcalonē/ om die te halē/ eñ deſe heeft Antigonum van Ariſtobolus huyſvrouwe wechgenomē eñ zijn ſuſters/ eñ heeftſe tot ſinen vaō ghebracht Maer met liefdē beuangē zijnde heeft hy die ionc ſte ten houwelike ghenomen/ eñ om die ſake is hi namaels van ſinē vaō ghedoot gheweeſt: Want Ptolomeus heeft Alexandram tot zijnō huyſvrouwen ghenomen/ na dat hi ſinen ſone gedoot hadde/ eñ door die ſwagerſchap heeft hy haer broedō beter beſorcht eñ beſcermt. Mer Antipater na dat Pompeius doot was/ heeft hē in des Keyſers Julij dienſt gheſtelt. Eñ aengeſien dat Mithridates Pergamenus belet was in Peluſium te comē/ eñ hi metten heyre dat hi voerde in Egiptē hem hielt bi Aſcalonen/ ſo en heeft hi niet alleē die Arabers (hoe wel hi een vrēdelinc was) daer toe gebracht dat ſi hem helpen ſoudē: maer hy heeft ooc ontrēt duyſent ghewapenō Jodē met hem doen trecken.

Jnt. xiiij. boeck der ouder ghe-ſchiedenis-ſen. int. 16. cap.

Doe heeft hi verwect die machtige van Syriē/ eñ Ptolomeum den bewoonder van Lybanus eñ Jamblicum: eñ den anderē Ptolomeū/ door welcker liefden hebbē die ſteden van dyē lande die oorloghe ooc met cloecken moede begonſt. Mithridates hierom betrouwē hebbēde op zijn heyr: dz door Antipater vermeerdert was/ is na Peluſium ghe-

trochē. Eñ om dat hē verbodē werde dooꝛ te trecklē/ ſo heeft hi die ſtadt belept. Maer Antipater is in dit beleg heerlijker bevondē geweeſt. Want na dat hi aen zijn ſide dye veſtē ghebꝛocht hadde/ ſo is hi mettē ſinen deerſte in die ſtadt ghеſpꝛongē. Eñ aldus werde Peluſium ỽwonnē: maer die Egipſche Joden die in die landē woondē die Onie ghenaemt wozden/ en hebbē hen niet latē voozō trecklē/ dē welckē Antipater nochtās met redenē daer toe ghebꝛacht heeft/ dat ſi hpet alleen gheen belet en deden/ maer ooc ſinen ruppers pꝛouāde gauen. Waer dooꝛ iſt ghebeurt dat die Memphiters geen ſtadt en hebbē ghelcuert/ eñ dat ſi hen ſelven willichlic ouergauē Mithꝛidati. Eñ als hy Deltā dooꝛ gherepſt hadde/ ſo heeft hi ghеſtredē tegen die andē Egiptenaren/ ter plaetſen die genoemt is der Joden leger: eñ Antipater heeft hem in alle ſtridē vꝛij ghehoudē van den rechten hoozn/ wāt hi was om dē oeuer vandē vloet ghetrochē. Want dē rechten hoozn/ die teghē hem gheſtelt was verwāt hi. Eñ na dat hi eenē oploop ghemaect hadde teghen die ghene die Mithꝛidatem ỽnolchdē/ ſo heeft hy dier vele verſlaghē/ eñ die andere inō vlucht ſo lā ghe ghedꝛeuē/ tot dat hi ooc haer heꝛleghеren inghenomē hadde hebbende maer tachtentich mānen vandē ſinen vlozen. Maer Mythꝛidates heefter wel acht hondt in die vluchte vlozen. Eñ doen hi (alſmē hpet en hoepte) behoudē was eñ ghеſalueert wten ſtride/ ſo is hi bi dē Keyſer een ghenupghe gheweeſt der feptē die Antipater ghedaē hadde. Waer wt dat dye Keyſer doē Antipatrum met hope eñ met pꝛiſinghen alſo verweet heeft/ dat hy hem daer dooꝛ te cloecker gemaect heeft om vooꝛ hem ooc periculoſe ſakē te aēuerdē. In alle welcke dingē hi bevondē eñ gepꝛeſen is geweeſt vooꝛ een wtermatē ſeer ſtout oozloochs mā/ eñ nae dat hi veel wondē ontſangē hadde/ ſo heeft hi alle zijn lichaem doꝛe veel littekenē van vꝛomichept ghedꝛaghē. Eñ namaels als die ſaken in Egipten beſlicht waren/ is die Keyſer Julius weꝛom in Syrien ghecomen/ eñ heeft Antipatrū boꝛgher van Roomē ghemaect/ gheuende hem groote vꝛijheyt ooc heeft hi hem in andē dingē ſeer eerlijc gemaect eñ hē ſeer vꝛiendelic onthaelt eñ getracteert: Waer dooꝛ hi hē weerdich ghemaect heeft/ die andere behoozen na te volgē/ eñ ter liefdē vā hem heeft dye Keyſer Hyrcanum int ouerſte bisdō vaſt gemaect.

Hoe Antipater vooꝛ den Keyſer is beſchuldicht gheweeſt/ eñ van Hircanus bisdom/ eñ van Herodes oozloge. Cap. viij.

TEn ſeluen tide als Antigonus Ariſtobolus ſone totten Keyſer ghecomen was/ heeft hi Antipatro (bupten datmē mepnde) eē oozſake geweeſt van meerder eeren eñ ghelucke: Want doen hi zijns Baās doot behoozde te beclaghen/ die om die vpātſchap vā Pompeus (alſmē mepnde) met ſenijn ghedoot was/ eñ vooꝛts claghen ouer Scypionis wꝛeetheyt die hi tegē ſinē bꝛoeder ghetoōt hadde/ dwelc hi behoozde te doē ſonder eenich bedzoch van nidicheyt te mengē met zijn allendighe clachtē/ ſo heeft hy hier toe Hircanum eñ Antipatrum valſchelijc beticht/ als oft die ſeer ongherechtelijc hem niet ſinen bꝛoederen wt zijn Vaderlant verdꝛeuē haddē/ eñ dat ſi dē Joetſchē volcke veel leets eñ onrechts aendeden/ te minſten dat ſe rijcke mochtē werdē. Eñ dat ſi den Keyſer hulpe geſonden hadden in Egiptē niet wt vꝛientſchappē/ maer wt vꝛeeſen vandē oudē twiſt eñ vpantſcap/ eñ om haer bi dē Keyſer ſchoon te makē eñ te verſoenen/ vanō vꝛientſchappen dye ſi met Pompeum ghehouden haddē. Hier teghē heeft Antipater zij cleet afgewozpē/ eñ alſo vertoont dye menichte zijnder wondē/ ſegghende datter vā ghenē noode en was met wooꝛdē te bewiſen/ hoe ghetrouwelijc dat hy dē Keyſer ghedient hadde eñ gheeert/ aenghеſien dat zijn lichaem dit luyde riep al waert ooc dat hy ſweghe/ waerom dat hi hem ooc ſeer verwonderde vā Antigonus ſtoutichept/ dat hi (niet teghenſtaende dat hi een ſone was van eenē vpant eñ eenen ontloopē gheuanghene der Romeynen/ eñ hy ooc den ſin eñ begeerte hadde van ſinē Vader om wpeuwe duighē eñ werringe te maken) nochtans hem pijnde andere menſchē te beſchuldigen vooꝛ den Roomſchen Pꝛince/ eñ dat hy arbeydde om pet goets te verꝛigē/ die met rechte behoozde alleenlijc daer mede te vꝛedē te weſen/ dat hi noch het leuen behiel/ eñ dat hi nu ooc ghеē rijcdō en begheerde wt armoedē/ mer om dat hi der Jodē mupterie ỽwechen ſoude tegen die ghene die hem die rijckdommē ghegeuē hadden. Als die Keyſer deſe dinghē ghehooꝛt heeft/ ſo heeft hy ỽclaert dat Hircanus weerdigher was dat ouerſte bisdō te hebben Maer Antipatro heeft hi luyere gegeuē van eenigher macht oft heerlichept die hi wilde. Eñ doen Antipater dat ſtelde in des Keyſers wille/ dat hy hem gaue ſulc alſt hem beliefde/ ſo is hy opēbaerlijc ghenoēt eñ ghemaect gheweeſt Pꝛocureur eñ regeerō vā dat Joetſche lant. Daer en bouē heeft Antipater noch verereghē dat hi mocht wederom oprichten eñ vernieuwē die ỽdozuen veſtē vā Jeruſalem. Eñ deſe eerlicheden heeft die Keyſer ut Capitoliū doen in ſteenē houwen: op dat dit ſoude weſen een teptē der ghedenckeniſſen van zijnder rechtueerdichept/ eñ vā Antipaters vꝛomichz. Eñ doē Antipater dē Keyſer geuolcht hadde van Syrien ſo is hi weꝛom in Judeē gherepſt/ eñ heeft vooꝛ alle ſaken zijnō ſtadt muerē/ die vā Pompeus ỽdozuen waren/ weꝛ opgericht. Eñ dooꝛſoecken de alle plaetſen heeft hi groote neerſtichept gedaē om te belettē datter gheen werringhē en waren/ dwelc hy dede als nu dzepgende als dan radende/ eñ elckerlijc ỽmanende dat ſi in ruſte eñ ouerdoe dichept leuen ſoudē waert ſake dat ſi met Hircano aenhieldē/ eñ dat ſi ſoudē ghemepnē vꝛede eñ alle haer goet behoudē eñ beſitten: maer waert dat ſi haer lietē verleydē met eenighe ydel hope vanden ghenē die om haer epghē pꝛoſijt nieuwichedē opſtcldē/ ſo ſoudē ſi hem hebbē niet als eenē regeerder oft beſoiger/ maer als eenen Heere vā haer allen eñ Hircanus ſoude haer wozdē een tyran vooꝛ een Coninc. Vooꝛts ſoudē ſi die Romeynē eñ den Keyſer die nu vꝛiendē eñ regeerōs zijn/ tot viandē hebbē. Wāt die niet en ſoudē toelatē dat Hircanus macht ſoude verminōt wozdē/ dē welckē ſi coninc gemaect haddē. Maer hoe wel dat Antipater deſe dinghen ſeyde/ nochtans heeft hy dooꝛ hem ſelue den ſtaet des lāts beſeict: Want hi wel mercte dat Hircanus ſlapper eñ ỽſupmelicker was/ eñ pet ſo

Int. xiiij. boeck der ouder ghеſchiedeniſſen. int. xō. cap.

vlitich als die sorghe des rijcx vereyschte. Hier om heeft hi Phaselum sinen outstē sone ouer dat ooxloochschvolc ghestelt/eñ hem beuel eñ macht ghe gheuē ouer Jerusalem eñ zijn lantscap. Maer Herodem die ionger was eñ te seer ioncx heeft hy in Galileen ghesonden/om desghelijcx dat lant te be sorghen eñ te regeren: welcke Herodes (mits dat hi van natuerē vroom eñ cloeck was) heeft terstōt materie ende ocsuyn vonden daer hy zijns moets grootheyt eñ manlichz in bewisen soude: Wāt hi heeft gheuanghen cenē Prince der roouers Ezechiam ghenaemt/den welcken hi beuondē hadde beroouēde die landē vā Syriē/met een seer groot heyr/eñ hy heeft dyen met veel andē roouers doot ghe slaghen. Welcke sake den Syriers alsoo aēghenaem was/dat Herodes ouer alle doxpē eñ steden seer ghepresen werde/eñ van hem ghesongē werde/ als van eenen dooxwyen si wedom den vrede/ haer goet eñ erue vercreghē hadden. Eñ dooz die glorie eñ vermaerthept van desen septe/is hy ghecomen in die kennisse van Sextus Cesar/dye des grooten Keysers Julij maechschap was/ eñ doen ter tijt dlant vā Syrien regeerde. Oock heeft Phaselus met eenen goedē strijt ghearbeyt dat hi zijns broeds goeden aert eñ rustichept soude moghē te bouē gaen/vmeerderende dagelicx die vrientschap eñ lisde der borgerē van Jerusalem tot hē waert besittende die stadt: maer niet merckelic misdoen de dooz hooueerdichept zijnē heerlichz. Hier dooz werde Antipater met coninclijcke dienstē vanden Joetschen volcke gheeert/eñ si eerdē hem al te samen als den heere vā alles: nochtans en heeft hy daerom Hircano niet min getrouwe eñ vriendelic gheweest. Maer tē mach niet wesen/dat yemāt in voorspoedicheden soude nidichept ontgaen. Wāt Hircanus hoe wel dat hi al stille bi hēselue al wat misnoeghens eñ droefheyts hadde van deser ionghelingen groote eere/besonē van Herodes cloecke eñ goede septē/ eñ dat hi dooz dye bootschappē die hem dicmael aengebracht werden/die des ionghelincx septē besonder presen: seer benaut eñ besorcht vā herten was/so wert hi nochtās daer toe oocverwert vā veel benijs/die der coninghē houen dicmael plegē te quellen eñ moeyelic te wesen den welckē Antipaters eñ zijnē sonē vromicheyt hinderlic was. Dese seydē Hircano dat het regimēt eñ dye macht vā allen sakē Antipater eñ zijn sonē beuolē was/eñ dat hy allcē den ydelen coninck name stillick droech sonē macht oft regimēt/eñ hoe langhe dat hi so dolen soude/dat hi die coninghen teghen hem selue verweckē soude: Wāt si en had dē hēliedē niet meer als procureurs oft besorgers des lants/maer si warē warachtelic selue heerē/ hem verwonderē/mits dat Herodes teghē der Joden wet so grooten menichte gedoot hadde sonē zijn beuel oft brieuen daer af te hebbē. Wāt waert sake dat Herodes gheen conine en ware /maer eē gemeyn besonē man/so moest hi te rechte comen/ eñ toonē so wel den Coninc als des lants wethouderen/die redenē van sinen septē/die welcke wetten niet toe en laten dattē eenige die na recht niet verwesen en zijn/soude sooden. Dooz dese redenē wert Hircanus allenxkens ontstekē tot grāschap. Maer ten laetstē als die grāschap haer baerde/ so heeft hi Herodem tot hem ontbodē/dat hy hē verantwoordē soude. Eñ Herodes is dooz zijns vaders vermaen/eñ mits dat hem zijn cloeck sept betrouwen eñ moet gaf totte Coninc getrockē/hebbēde te vorē dlant vā Galileen met garnisoē bewaert. Eñ hi ghinc derwaerts met eenen sterckē hoop vromer mannen/op dat dit niet en soude schijnen ten achterdeele van Hircanus te wesen/ hadde hy veel meer volcx met hem ghebracht/oft dat hi ooc niet bloot en soude wesen teghē die benijds. Maer Sextus Cesar/sorgende voor den ionghelinc/ dat hem yet quaets mocht geschiedē/als hi by zijn vrā den beuondē ware heeft tot Hircanum gesondē hem openlic gebiedende/ dat hi Herodem ontslaē soude van dye beschuldinghe des doot slachs. Eñ Hircanus mits dat hi dē ionghelinc lief hadde/wt hem selue dit ooch begerende/heeft hem hier af met vonnisse ontslaghen. Maer Herodes meynēde dat hi dit ontcomē was/teghē des coninex wille/is weth getrockē tot Damascum/eñ hi en was gheēsins meer berept onddanich te wesen/waert dat hy noch eens gheroepen oft ontbodē werde. Eñ Hircanus werde wedom ghetercht teghē Herodem vanden boosen benders die welcke sepden dat Herodes al droeuich vā daer ghetrockē was/ om hem selue haestelic te berepdē eñ sterc te maken teghē hem. Eñ die Coninc meynēde dat dese dinghen warachtich warē/en wist niet wat doen/ aenghemerkt dat hi sinen vpant machtigher sach. Maer doē Herodes van Sexto Cesare openbaer lijc gemaect was capitein vē crijchschmannē ouer Syrien eñ Samarie/eñ hi niet alleen om die vriēt schap eñ gonste des volcx vā Syriē/maer ooc dooz zijn eyghen macht voor ontsienlijc eñ vermaerlijc gehoudē werde/so is Hircanus in die meeste vreese gheuallen/meynende dat hi nu terstont metten heyre teghen hem comē soude: eñ hi en is ooc nyet bedroghē geweest in zijn meynen eñ vreesen. Wāt Herodes vergrāt dooz die ticht des doot slachs die hem opgelept was heeft die vergaderde menichte der ruyteren na Jerusalem ghelept/om Hircanum van zijn coninckrijck te berooven. Eñ hy soude dat ghedaen hebbē/en hadden zijn broeder eñ zijn vader niet t sathen wtgecomen eñ sinen moet neder ghelept/hem biddende dat hi die wrake alleen met dregementen eñ niet verbolghenthept vertoonē wilde/maer den Coninck sparen wilde/onē wien hi tot so groote heerlichept ghecomen was. Eñ al waert sake dat hi grā was/om dat hy te rechte betoghen was/so behoorde hi nochtans hem te dācken dat hi los eñ vrij geweesen was/eñ dat hi nyet en soude alle tquaet metten quaden loonen/mer ooc dancbaer wesen voor zijn salichept. Ooc wilde hi die auontueren der ooxloghen ouerlegghen/so moest hi die ongelijchept oft ongerechtichept des strijdens aenmerkē/eñ hi en behoorde niet seer te hopen die victorie te crigen/die tegen dien coninc striden soude/die hem van ouder kennissen vrient was/eñ veel duechdē hem ghedaen hadde/eñ nopt op hem wreet en hadde gheweest/dan dat hy door der booser benijs oprupden hem maer een scaduwe van een quaet sept op gheleyt hadde. Herodes heeft dese redenen geuolcht diemen nochtās daer voor hielt machtich genoecht te wesen om tot zijnē

meyninghen oft hope te comen/eñ sinẽ volcke zꝫ macht te toonen. Binnen desen middelẽ tijde isser eenen inwendigen twist oft mupterie eñ eẽ oorloghe teghen malcanderen opghestaen onꝺ die Romeynẽ ontrent Apamiam. Om dat Cecilius Bassus ter gonsten vã Pompeius Sextum Cesarem/ bedrieghelijc ghedoot hadde/ eñ zijn crijchschvolc tot hem ghecreghen. Maer die andere Sextus capiteynen/om zijn doot te wrekẽ zijn met allen hen crachten tegen Bassum ghetrocken. Den welckẽ heeft Antipater hulpe ghesonden dooꝛ zijn sonen/ so wel ter saken eñ liefden vanden verslaghenen Cesar/als vanden anderen Julius Cesar die noch leuende was. Eñ die wile dat dese oorloge al wat langhe duerde/so is Marcus ghecomen wt Italiẽ in Sextus plaetse.

Vander Romeynen tweedracht icheden/na dye doot des Keysers Julij/eñ van Malichus verraderie. Cap. ix.

Int. xiiij. boeck der ouder ghe schiedenis sen. int. 20 cap.

OP den selue tijt isser een groote oorloghe opghestaen onꝺ die Romeynen/ als dye Keyser Julius dooꝛ bedroch vã Cassius eñ Brutus doot ghesla gen was/na dat hy drie iarẽ eñ seuen maenden ghere gneert hadde. Eñ doẽ daer eẽ seer groote beroerte opgestaen was ter sakẽ vã dier mooꝛt eñ die treffelicste mannẽ tusschẽ malcanderẽ twistich warẽ/so wert een yeghelijc ghetrockẽ vãzijn eyghen hope tot sulcx dat hem docht alꝺ prosijtelicste te zijn vooꝛ hem selue. Hierom is Cassius na Syrien ghereyst/om dat oorloochs volck onꝺ zijn bedwanc te crijghen dat Apamiam belept hadde: eñ hi heeft aldaer oock Marcum eñ die twistighe heyrẽ met Basso vereenicht/ eñ Apamiam vã dat beleg verlost: eñ het heyr als capiteyn geuoert/stellende dẽ stedẽ tributẽ oft scattingẽ/eñ zijn scattinghẽ en haddẽ gheen eynde oft mate. Eñ doẽ hi dẽ Joden hadde geboden/ dat si seuen honꝺt talentẽ gelts geuen soudẽ/so heeft Antipater zijn dreygementẽ ontsiende/zijn sonẽ eñ vriendẽ bi verscheyden deelen ghestelt/ om dit gelt terstont te vergaderen. Eñ onꝺ dese was een van zijnen vrienden Malichus ghenaemt/alsoo seere praemde diẽ noot Maer Herodes heeft alꝺ eerste Cassij vriẽtscap vereregheu/want hi wt Galileen (welck zijn deel was) honꝺt talenten ghebracht heeft/ eñ daer om wert hi onꝺ die sondinghe meeste vrienden ghehouden. Maer die anꝺ heeft Cassius van onachtsaemheyt eñ traecheit gestraft/waerom dat hi ooc gram is gewoꝛden op die stedẽ. Eñ hierom heeft hi Gophnam eñ Amauntem eñ twee anꝺ vandẽ snootstẽ stedẽ beroost/eñ tracktooꝛts recht oft hi Malichum wilde dooden/om dat hi te slap hadde ghewees in die scattinge te eysschen. Maer Antipater heeft die doot van Malicho/eñ der anꝺ steden ꝺoꝛ ffenisse belet/mits dat hi Cassium swicht te/gheuende hem ooc honꝺert talenten. Nochtans en heeft Malichus Antipaters weldaden niet gedachtich geweest/maer hi heeft gearbeyt (na Cassius vertrecke) hem in perikel zijns leuens te brẽghen/vanden welcken hi diemael seyde dat hi zijn behouder was/haestich eñ ghierich hem te doodẽ die een beleꝺt was van zijnꝺ booschept. Hierom is Antipater ouer dẽ vloet Jorꝺanis getrocken vreesende zijn macht/eñ zijn boschept/om daer eẽ heyr te vergaderen/eñ dese verraderie te wrekẽ. Maer doẽ Malichus bevoꝺẽ worꝺẽ in zijn opstel so heeft hi dooꝛ onbescaemtheyt Antipaters sonẽ vwonnen: Dãt hi heeft Phaselum die te Jerusalem bytgarnisoen gestelt was/eñ Herodem die de hoede van dye wapenen beseete/met veel excusatien eñ eeden bedroghẽ eñ daer toe gebracht/ dat hi dooꝛ haren middel eñ bedẽ verscoẽt worde met Antipater. Eñ aldus is hi vooꝛts dooꝛ Antipatrũ behouden gheweest/mits dat hi hem verbaꝺt aen Marcum die doẽ Syrien regeerde/eñ die vooꝛ hem genomẽ hadde Malichum te doodẽ/om dat hi nieuwe werringhen hadde willẽ opstellen. Maer doẽ die Keyser noch ionc was/eñ Antonius tegẽ Cassium eñ Brutum oorloge voerde/als Marcus eñ Cassius een heyr wt Syriẽ vgaẽt haddẽ/eñ Herodes hen een groote hulpe hadde geweest daert vã doene was/so hebbẽ si hẽ een Presidẽt oft regeerder van gheheel Syrien ghemaect/schickende hẽ toe een macht peerdevolcx eñ voetvolck. Vooꝛts heeft Cassius hem het Conincrijc van Judeẽ toegheseyt/waert sake dat die oorloge ophiel. Maer het is gebuert dat Antipatro/zijns soõs hope eñ vromicheyt eẽ sake des doots is ghewoꝛdẽ. Wãt wt vreesen vã desen/heeft Malichus een van des Conincx dienaers daer toe met gelde gehuert eñ ghebrocht/dat die Antipatro eenẽ dranck met feniju ghemengt heeft gegeuẽ. Eñ aldus is hi ghe weest eenẽ loon vã Malichus ongherechticheyt: wãt hi is na den maeltijt ghestoruen/die een man was anꝺs seer vroẽ eñ bequaem om een lãt te regeren/eñ die Hircano het rijc behoudẽ heeft/ nae dat hijt wedom gecregẽ hadde. Maer Malichus heuet volc dat (om tvermoedẽ vãdẽ fenijn) op hẽ ghestooꝛt was/met loochenen te vredẽ gestelt/eñ op dat hi te machtiger soude wesẽ/so heeft hi ooc een heyr rupteren vergaꝺt. Want hy meynde wel dat Herodes niet ophoudẽ en soude/maer sonder twifel terstont aencomen met eẽ heyr om zijns vaders doot te wrekẽ. Maer dooꝛ Phaseli zijns broeders raet/die seyde datmen hem niet en behooꝛde openbaerlic te veruolghen/op datter gheẽ twistighe werringhe op en stonde des ghemeynẽ volcx so heeft Herodes lijt samelijck Malichum toegelaten/om hẽ seluen te ontschuldigẽ eñ verãtwooꝛden/gheuẽde hem ooc toe/dat hy vrij eñ ontslagẽ ware van dat quaet vermoedẽ/so heeft hi zijns vaders doodẽ lichame seer heerlike wtuaert gedaẽ. Eñ vã daer gheheert zijnde na Samariẽ/heeft hi die staꝺt die dooꝛ oprocrige werringe õtsiet was in vredẽ gheseit: maer tot allen hooghen feestdaghen quam hi wederom na Jerusalem/hebbende met hẽ ghewapende mannẽ vooꝛ eñ bi hem gaẽde. Dẽ welckẽ heeft Hircanus (dooꝛ Malichus die hem dat wt vreesen raeyde) ontboden dat hi gheẽ vreemdelinghen/onꝺ die inghebozen borgers en brachte/als si haer feestdagẽ puerlic eñ supuerlijc vierdẽ. Maer Herodes versmaꝺẽde hem diet ghe boden hadde eñ die sake mede/ is des nachts daer binnen ghecomen. Eñ Malichus wedom tot hẽ comende heeft Antipaters doot beclaecht eñ beweẽt. Hier tegẽ veynsde hẽ Herodes als oft hy hẽ hadde laten bedrieghẽ/ hoe wel dat hy zijns hertẽ druc nauwelic en conste verbergẽ. Maer hy heeft

aen Cassium beclaecht zijns vaders mooyt met bruen/om welcke sake Malichus vandē seluen Cassio ooc ghehaet was. Aldus heeft Cassius niet alleen Herodi wederom gescreuen dat hy zijns Baders doot soude wrekē. Maer hi heeft ooc al heymelick/den hooftmannē daer hi ghebot ouer hadde/geboden dat si Herodi helpen soudē. Eñ mits dat die eerlicste mannē van allen sidē tot Herodē vergadert waren/doen hi Laodiciam inghenomē hadde/om met giftē eñ croonementē hem te eerē so heeft hi dien tijt geordineert om wrake te doē/mer Malichus meynde dat dit tot Tyro wezē soude/eñ hierom heeft hi opgestelt sinen sone al heymelijc wech te leyden die doen bi die Tyriers ghijsel was/eñ hi maecte hem bereet om in Judeen te vlieden. Maer mits dat hy gheen hope en hadde dat hijt soude mogē ontgaē/so wert hy daer door verwect ooc grooter dinghen te dencken. Wāt hi heeft ghemeynt dat hi die Jodē ooc soude moghē bwecken teghen die Romeynen/die wile dat Cassius becommert was teghē Antoniū te oorloghē eñ dat hi lichtelic soude Hircanum af settē vāzijn macht/eñ seluer regnerē: maer dat verborghē ooreel Gods bespotte zijn opstel. Wāt Herodes vermoedē hebbēde werwaerts dat hi sinē sin broech heeft hem eñ Hircanum ten auontmale gherocpē Booyts heeft hi eenen dienaer wtgesondē op een maniere als om den maeltijt te bereyden: mer die meyninge eñ sake was dat hi den hooftmannē te vozen segghē soude dat si wtquamē ten listelickē laghen. Eñ si gedachtich wesende Cassius gheboden/zijn henlieden tegen ghecomen met sweerdē ghewapent/aen dē ouer naest der stadt ghelegē/eñ daer hebbē si Malichū omringelt eñ met veel wondē doot gheslagen. Doen is Hircanus terstont nederghevallen verslaghen wesende van grooter verwonderinghē eñ vreesen/eñ als hi nauwelijc wederom tot hem seluen ghecomē was vraechde hi van Herodem wie dat Malichum gedoot hadde. Eñ alsser een vandē hooftmannē geantwoort hadde/dat Cassius ghebot hem ghedoot hadde/so seyde hi: Voorwaer Cassius heeft mi eñ mijn lāt behouden/dye onser beydē verraē eñ vyant ghedoot heeft: maer oft hi dit wt warachtigher meyninghe gesept heeft/oft dat hi wt vreesen het sept gepresen heeft dats onseker. Maer Herodes heeft hem ymmer aldus ghewroken ouer Malichus.

Hoe Herodes beschuldicht is gheweest/eñ vyp ontslaghen. Cap.x.

Int.xiiij. boeck der ouder ghe-schiedenis-sen.int.20. cap.

Maer na dat Cassius wt Syrien ghetrocken was/so is te Jerusalem wedom eē werringhe eñ mupterie opgestaen doē Felix tegen Phaselum met eenen heyr wtgetrocken was om Malichus doot te wreken tegē Herodem op sinē broedere: maer hy gevalic woonde Herodes doen ter tijt bi Fabio dē Roomschē hooftmā tot Damasco eñ wert aldaer beset door eē siecte/dz hi sinē broeder nyet en hielp als hy wel begheerde te doene. Hier en tusschen heeft Phaselus nochtans sonder yemant hulpe Felicem verwonnen. Eñ Hircano ooc verweten zijn ondanckbaerheyt/dat hy Felici gōstich hadde geweest/eñ dat hi Malichus broedē hadde latē die casteelē innemē/wāt hi hadder doē veel in zijn macht gecregē/waer af dalē beurijtste was Massada: maer nochtans en heeft hem dat nyet met allen mogen sterck ghenoech wesen teghen Herodes geweit/want also haest als hy genesen was/so heeft hi die ander plaetsen al inghenomen eñ Malichus broeder heeft hi wt Massada verdreuen/die hem ootmoedelick om ghenade badt. Ooc heeft hi Marionem den Voyst van Tyrien wt Galilea verdreuen/want hy hadde daer dyp casteelen beseten/ende allen dē Tyriers die hi gheuanghen hadde heeft hi dleuē ghegheuen/eñ die sommighe heeft hi ooc beghift eñ also doen wechgaen: Waer door hi met eenen heeft vercregen die gonste eñ vrientscap vanō stadt van Tyrien/eñ dat die tyran Mariō gehaet werde. Dese Marion hadde voorwaer van Cassio die heerlicheyt vercregen/die so veel heeren oft voorstē ghestelt hadde ouer Syrie. Maer om Herodes vyantscap so leyde hi Aristobolum Antigonus sone mzhem/eñ Ptolomeū om Fabius wille/dē welcken hadde Antigonus tot hem met ghelde ghecregē/die hem een helper van zijn begonnē feyt was geweest: maer Ptolomeus zijn swager dede hem alle die costen eñ nootelike dinghen. Waer tegē is Herodes ter oorlogen ghetrocken/ eñ als hi indē ingane van Judeen eenen slach ghe slaghen hadde/so heeft hi die victorie ghecreghen/eñ doen hi Antigonum veriaecht hadde/is hi wederom ghecomen te Jerusalem/eñ is om die weerde van dit feyt alle den volcke seer lief getal eñ aenghenaem ghewoorden/alsoo dat die gene die hem te voorē versmaeydē haer doen ooch begauen tot zijn kennisse eñ vrientscap/ om het swagerschap van Hircanus: Want dese Herodes hadde voorzijts een van den borghers dochteren te wive ghehadt/die niet onedel en was Doris ghenaemt/waer van dat hi ghecregen heeft eenen sone Antipater ghenaemt maer doē ter tijt hadde hy ghetrout Mariannen/Alexanders dochter/wiens vader was Aristobolus/welcke Marianne was Hircanus dochters dochter. Maer na dat Cassius by die van Philippers verslagen was/so is die Keyser in Italiē eñ Anthonius in Asien wechghetrocken/ende doen daer veel legaten wt ander steden ghesonden werden tot Antonium in Bithyniam/so zijn ooch dye trefselike mannen der Joden ghecomen om Phaselum eñ Herodem te beschuldigen/ om dat si het gheheel bewint ende regiment des lants met ghewelt behielen/ eñ dat Hircanus anōs nyet en hadde dan den eerlicken conincx naem: Waer teghen heeft Herodes (die daer tegenwoordich was) Antonium met veel ghelts te vreden gestelt/ eñ hem also tot hem beweecht/dat hi niet een woort vā si nen vyandē en wilde hooren. Eñ doen ter tijt zijn si ymmer alsoo van malcanderen ghegaen. Maer na datter noch een hondt trefseliker mannen vanden Joden ghecomen waren tot Daphnē (welc is die nacste stadt van Damasco) tot Antonium dye doen ter tijt heel met Cleopatras liefde eñ boelschap becommert was/ so zijnd sommighe vandē anderē wtghecorē die die heerlicste eñ dalderbeste ter talen waren/eñ dese hebben die clachte eñ aenspraeke ghedaen teghē dye twee broeders Herodē eñ Phaselū. Eñ Messala deser sake dweerdere āt woorde daer Hircanus bi stōt om zijn swagerschap

Int.xiiij. boeck der ouder ghe-schiedenis-sen.int.21. cap.

Als dā beyde die partyē gheboort warē/ so vraech de Antonius van Hircano wie dalder bequaemste warē om des lāts saken te beschicken eñ tregimēt te hebben. Eñ doen Hircanus Herodem met sinē broederē voor alle dandē ghepresen hadde/ so is hy met vruechden vuult ghewest mits dat hy haers vaders gast hadde geweest/ eñ was seer beleefdelic eñ vriendelic ontfangen ghewest van Antipater ten tide/ dat hy met Gabinio in Judeen ghecomē was/ so heeft hi beyde dese ghebroeders gemaect dat elc een viervorst wesen soude/ gheuende haerliedē het beschick eñ tregimēt vā ghecel Joetsche lant. Als dan die legatē dit qualic namen/ so heeft hy vijfthien mannen vā dien ghegrepen/ eñ indē kercker ghevorpē/ die welcke hi ooc bi na gedoot heeft: maer die anō heeft hi met versmaethept vā hem verdreuē: Waer vt dat te Jerusalem noch eē meerō werringhe opghestaē is. Dus zijnō voorts noch duysent legaten wedom ghesonden na Tyrien daer Antonius doen was/ berept om metter macht op Jerusalem te comen. Eñ tegen dese dye seer roepende warē/ zijn die rechters vā Tyrē ghesonden/ eñ hen is oorlof ghegheuen/ dat si doodē mochten alle die si vingē. Ooc is hen bevolen dat si die macht van desen broederē souden vast makē die van Antonio gemaect waren elck een vanden vier vorstē. Eñ hier te vorē is Herodes met Hircano tot aen den zee cant gegaē/ den legatē met veel redenen vmanende/ dat si toe saghē/ dat si gheen oorsake des doots hen selven en werden/ eñ harē lande een sake van oorloge/ die wile dat si onwijslic twistich waren teghen hē. Maer als si dit noch in veel meerō onweerden namen/ soo heeft Antonius ghewapēt volc vt ghesondē/ eñ veel vā dyē verslaghen/ eñ veel gewont: maer Hircanus heeft hē gewroet dicht haer gewonde te doē genesen/ eñ haer doodē te doē begrauē. Maer hierō en hebbē die anō diet ontloopen waren nochtans niet gherust: Wāt si hebbē die stadt in werringe ghestelt/ eñ Antonium gherept so seere dat hy ooc doode die ghene die hi ghevanghen hadde.

Vander Parthers oorloghe teghen die Joden/ eñ van Herodes vluchte ende gheluckе. Cap. xi.

Int. xiiij. boeck der ouder ghe schiedenissen. int. 12. cap.

DAt Barzapharne der Partherē vorst naemaels met Pacorō des conincx sone twee iaren Syriē ingehoudē hadde/ so heeft Ysanias (die na zijns vaders doot in zijn rijc quam dye ghewest was een sone Ptolomei Minnei) dē vorst beloeft duysent talenten gelts/ eñ vijf honōt vrouwen/ eñ heeft hen daer toe gebrocht/ dat si Antigonum int conincrijc brenghen souden/ eñ Hircanū af stellen Als dan Pacorus vā hē ghepoort was/ so is hi ghetrocken door die contreye aen die zeecantē gelegē: maer hi heeft Barzapharnē doē mueilen door die middelantsche passagien: maer onō die zeecāt sieden hebbē dye Tyriers Pacorum vtgesloten/ als die Ptolomaides eñ Sidoniters hem ingenomen hadden. Eñ Pacorus heeft ter stont eenen des Coninex schenckers die den seluē bynaem hadde als hi dede doen trecken tot aen Judeē/ om te bespieden der vpādē raet/ eñ om dat hi (alst oorbaer oft noot ware) Antigono ter helpē soude wesen. Eñ als de se dan dlantschap van dē berch Carmelus beroofden eñ verdorue/ so zijnō veel Jodē vā selfs tot Antigonū gheloopē eñ bi hem vergaēt/ seer wackerlijc berept tē strijde. Eñ hy heeft dese voort vt ghesondē om die plaetse/ dye Dymos genoemt wort in te nemē. Eñ als si daer eenē slach ghe slaghē eñ hen vpandē daer vtgestootē eñ vlaecht hadde/ so zijn si na Jerusalem geloopē/ eñ doen si vmenichfuldicht warē/ so zijn si tot des conincx hof ghecomen. Eñ aldaer ontmoet wesende vā Hircano eñ Phaselo/ hebbē si met eenen sterckē aenual op dye merct tegē malcanderē gestredē. Eñ aldaer heeft Herodis partie haer vpandē ter vlucht gekeert eñ beslotē int bevaē vanden tempel/ eñ tfestich mānen ter bewaringen ghestelt/ in die naeste huysen gelegert. Maer het volc grā wesende op dye ghevroedē Herodem eñ Phaselum/ hebbē die tfestich mannen verbrant metten viere. Eñ Herodes vergramt wesende om die gedoode/ heeft tegē volc ghestreden/ eñ heeft er vele doorgeslagen/ eñ daer ghschiedē veel doorslaghen/ mits dat dese partiē dagelicx malcanderen listelick eñ verradelick beliepē eñ bestredē. Als nv aēstaēde was dat hoochtijt vā Sinxen/ so zijn alle die plaetsen ontrent den tempel/ eñ die geheel stadt vol ghevorden vā boeren oft lantluyden/ eñ den meesiēdeel van diē waren ooch ghewapent. Phaselus bewaerde ymmer die mueren/ maer Herodes bewaerde des conincx hof met luttel volcx. Eñ als hi onuersiēlic zō vpā den ouerualien hadde in die voorstadt/ so heeft er hi vele vā dien ghedoot/ maer al te samen heeft hi die doen vlieden/ eñ hy heeft die sommighe in die stadt/ die andere indē tempel/ eñ die andere in dat vterste bolwerck besloten. Binnē desen middelē tijt heeft Antigonus begeert dat men Pacorū sou de toelatē/ om eē middelaer eñ vredemaker te sine Eñ doē Phaselus hē hadde latē vbidden/ so heeft hi desen Parther met vijf hondert peerdevolcx in die stadt ter herbergen ontfangen/ die welck quā onō een derdel/ als om die werringhe eñ mupterie te slichten/ maer inder waerheyt quam hy om Antigonū te helpē. Voorts heeft hi met bedroch Phaselum daer toe ghebracht/ dat hy treckē soude tot Barzapharne om die bootschap ouer te dragē vāden pepse/ hoe wel dat Herodes hē dit seer ontraede/ vermanende hē dat hi lieuer den verrader doode/ eñ dat hi hem niet betrouwen en soude op zijn verraderien: Wāt die groue Barbarē van natueren die trouwe plegen luttel te achten. Pacorus is ooc vtghegaen met Hircano/ om datmen te minquaet vmoeden van hem hebbē soude. Eñ als hy sommighe van sinen peerdevolc die genoemt waren die vrije/ bi Herodem gelatē hadde/ so heeft hy met die andere Phaselo vtgeleyde ghedaē. Maer doē si bi Galilēē quamē hebbē si die inghesetenē des lants in werringhe eñ in die wapenē gheuonden/ maer den vorst Barzapharne hebben si aenghesprokē/ die welcke seer looslijc zijn bedroch bedecte met bewisingen van vrientschappē. Tē laetsten als hi haer ghiften hadde ghegheuen/ so heeft hi haer verraderlike laghen ghelept doen si weēdom quamen. Maer als si ghecomē waren op een plaetse bi die zee/ welc ghenoemt is Ecdippon/ so zijn si het bedroch gewaer vorden: Wāt daer hebben si ghehoort van die duysent talentē dye Bar-

zapharne beloeft waeren/eñ hoe dat Antigonus sommighe vandē vrouwen die si haddē den Parters onū die vijf hondt beloeft hadde/eñ dz hēlicdē altijt verraderlike lagē gelept warē vandē grouen Barbarē/eñ dat si te vozen langhe gheuangē waren gheweest/en hadder gheen verlet geweest die wile dat Herodes gheuangen soude wozdē te Jerusalem/op dat hi hem niet en soude verhoedē/waert dat hi dese salē die op handen waren te voren wiste. Eñ dese dingen en warē gheen woozdē alleen: want hy sach dat die wachters eñ bespieds niet verre vā daer en warē. Nochtās en heeft Phaselus Hircanū niet willen verlatē/hoe wel dat Ofilius hem dicmael vmaende dat hi vlode/dē welcken Saramalla (die op die tijt dalōrijcste van Syrien was) gesept hadde hoe dat alle dingē vā dier verraderyen gestelt eñ gheordineert waren: maer Phaselus heeft den vozst lieuer willen aenspzekē eñ hem in zijn aensicht verwiten/ dat hy hem met verraderie aengheromen was/eñ alōmeest dat hi sulc verrader was ghewozdē om gelts wille daer hi nochtans hem wel meer soude moghē gheuen vooz zijn leuē eñ weluaert/dā Antigonus hem beloeft hadde vooz coninckrijc. Hier op heeft die Parthers vozst voorsichtich gheāwoozt om hē te vlsthoonen/eñ mēt eenē eedt willen ontslaghē wesen vā dit quaet vmoeden/ eñ hy is na Pacozū ghegaen. Eñ terstont zijn vandē Parthers dye daer gebleuē waren/ den welckē dat bevolē was/Phaselus eñ Hircanus ghegrepē geweest/die seer veruloreten die meynedicheyt eñ wātrouwicheyt der Barbaren. Binnē desen tijt heeft die schēcker die daer toe gheschonden was gearbeyt om Herodem ooc te vangē: maer mits dat Herodes altijt quaet vmoeden hadde vā die Barbarē/eñ doen ooc wel wiste dat die bzieuen die tbescheet brachtē van deser verraderyen inder vpanden handen ghecomen warē so en wilde hi niet wtcomen int opēbaer/ hoe wel dat Pacozus hē een redelike oozsake te vozē leyde seggēde dat hi hen behoozde tegē te gaē die de bzieuen bzochtē. Want daer niet in en stont dat Phaselus eñ Hircanus van haren vpandē gheuangen warē/oft yet vanū verraderien: maer alleen stont daer in/alle dat Phaselus gedaē hadde: maer Herodes hadde cozts te vozen gehoozt/dat Phaselus zijn bzoedē gheuanghē was. Eñ Hircanus dochter Mariamne eē seer wise vzouwe/heeft hē met veel biddens gebedē dat hi niet wt en quame int openbaer/eñ dat hi hem niet betrouwē en soude op dit vooznemē eñ opstellen der Barbarē dwelc openbaer genoech was. Dye wile dat Pacozus hier op met sinen gesellē hem berade/hoe dat hi al bedectelijc soude dye verraderie mogen aenleggben eñ volbzengē/aēgemerct dat niet moghelijc en was/ dat Herodes een mā vā so grooter wijschept soude int openbaer moghen bedzogen wozden: so is Herodes met zijn alōnaeste maghen des nachts sonder zijnder vpanden weten na Idumeen gherepst. Maer als dat kenlic was ghewozdē/so hebbē dye Parthers hem veruolcht. Eñ Herodes heeft zijn moeder eñ zijn bzoeds eñ die ionge dochter die hi ghetrout hadde met haer moeder/eñ harē ioneste bzoedē/vooz hem in die repse doen wesen/maer hi heeft scalchelic met sinē knechtē die Barbarē achterwaerts gehouden/eñ tot alle scharmutsinghē vele van dien verslagen/eñ so is hi haestelick ghetrocken na Massada. Maer in die vlucht heeft Herodes bevonden dat dye Joden hem veel lastiger warē dā die Parthers/welcke Jodē (nae dat si hē altijt moeyelijc gheweest hadden) hebben met eē slachoozdē hem eenē langhē tijt bestreden ontrēt tsestich stadien vanū stadt. Als dan Herodes te deser plaetsen victozie ghecregen eñ daer vele zijnē vpanden verslagē hadde/ so heeft hi namaels dye selue plaetse der gedēckenissen vā dit heerlic feyt betimmert/eñ die met een rijckelijc comner huys oft hof verciert/eñ heefter ooc eē seer sterc casteel in ghemaect dwelc hy na sinen naem heeft Herodion genaemt. Eñ doen ter tijt als hi in die vlucht te was/heeft hi veel volcx tot hē ghecregen: maer doen hi te Tresa een stadt van Idumeen ghecomē was/ so is Josephus zijn bzoedē hem te ghemoete gheloopē/eñ heeft hē gheraden eñ daer toe bzacht dat hi die groote menichte des volcx dat hē volch de soude minderē: wāt Massada niet en soude cōnen so groote menichte gelogeren. Want die menichte was meer dan negēduysent groot. Hierom heeft Herodes sinē raet gevolcht/eñ alle die gene die hem niet nootelijc en warē heeft hi met prouā de laten wech gaen dooz alle dlant vā Idumeen/ maer die alō vot ghele sensten eñ die hem alder noodtlicste waren heeft hi bi hem ghehouden/eñ aldus is hi in dit casteel ontfangē geweest. Daer na als hi daer acht hondert mannen ghelaten hadde om die vzouwē te beschermē/ eñ ooc victalie dye hem ghenoech ware oft si beleghert werdē/so is hi seluer ghetrockē in een stadt vā Arabiē Petra ghenaemt: mer dye Parthers hebbē haer te Jerusalē tot rooven gestelt/eñ zijn ghevallen in die huysen der vluchtiger/eñ in des conincx hof: maer si hebben alleenlic Hircanus ghelt gespaert/ eñ dat niet aengetast/welck was meer dan dyy hondert talenten: maer vander anderen ghelt isser veel min genōden dan si hoopte: Want Herodes ouer langhe quaet vermoeden hebbēde van der Barbaren ontrouwicheyt hadde lange te vozen in Idumeē ouergenoert alle troostelicste dat hi in zijn rijcdom hadde/ desghelick haddē alle zijn medegesellē ooc ghedaē. Mer nochtās na dat dye Parthers desen roof ghecregen hadden/so zijn si noch tot so grooten onrecht gecomen/dat si alle dat lant vol onbeschichter oozloghen gemaect hebben. Eñ als si dye stadt Marisa vdozuen hadden/so hebben si Antigonum niet alleen Coninc gemaect/maer Phaselum eñ Hircanum hem ooc ouer gheleuert dat hy die slaē soude. Eñ Antigonus heeft Hircanus ooren met sinen tanden af ghebeten/om dat hi nem mermeer en soude moghen wesen dom ouerste Pziester wesen/al waert sake dat hyt ooch ontquame/ eñ des lants staet verandert werde/midts dat die sacrificien eñ Godsdienstē moesten gedaen wozden van onghescheyde ende gantsschē mannen.

Maer Antigonus is vā Phaselus vzonuchept vrascht geweest dat hi hem niet en heeft connē doē na sinen wille. Wāt mits dat Phaselus ghemes oft sweert en hadde/noch zijn hāden vzij ongebōden so heeft hi zijn hooft tegen eenen steen gebzoken/eñ is also gestozuē. Eñ alst aldus betoōt was

dat Phaselus Herodes warachtich broeder was/eñ dat Hircanus onaerdich ghewoorden was van zijn edeldom/so is Phaselus manlic gestoruē/eñ heeft een doot vercreghen die zijn voorgaende leuen in weerden ghelijc was: nochtans seytmen ooc een anō dinck/te weten dat hy van dier wonden zijns hoofts wedom tot hem seluē eñ tot verstant quā/ maer datter vā Antigonus een medecijn meester ghesonden wert/onder tdecsel vā Phaselum te ghenesen/eñ dat die zijn wonde also met quadē fenine gheuult heeft dat hi hem aldus gedoot heeft: mer al ist onseker welc vā desen tweē het warachtichste is/altijt heuet beyde een heerlijc beginsel ghehadt. Voorts seytmē ooc dat Phaselus vnam door een vrouwen eer hi sinen Gheest gaf dat Herodes zijn broeder ontcomen was/eñ dat hi doē seyde: Nv sal ic goets moets verscheyden/als ich eenen wzeker mijnē vpandē achterlate. Aldus heeft dit Phaselus eynde geweest. Maer die Parthers/hoe wel dat si die vrouwē niet en hadden/die si wter matē seer begheerdē/ so hebbē si nochtans die saken met Antigono geslicht eñ zijns eēs gewoordē te Jerusalē/eñ hebbē Hircanū gebondē in Parthiē geuoert Maer Herodes heel vhert zijnde in Arabiē/ heeft hē seer gehaest (recht oft zijn broeder noch gheleeft hadde) om den Coninc te biddē dat hy hem soude willē gelt doen/ waer mede hi alleē hoepte te verbiddē sinen broeder van die gierige Barbarē: Wāt hi dachte ooc al en hadde die Coninc van Arabiē/ niet seer ghedachtich gheweest zijns vaders vrientschap/eñ dat hi sparigher dan milder ware/dat hi als dan te minsten gelt van hem ontleenen soude/ om sinen broeder te verlossen/stellende daer teghen tot eenē ghijsel oft borghe den sone vā hem die hi begheerde te verlossen: Want hi hadde Phaselus zijns broeders sone bi hem een kint van seuen iarē/ eñ hi hadde dry honāt talenten gelts daer toe ghesciet te geuē/eñ die Tyriers tot middelaers om dit te vbidden. Maer dye quade fortune hadde zijn neerstichept vrasght/eñ Herodes beminde eñ arbeyde voor sinē doodē broeder Phaselo al om nyet. Ooc en heeft hy by dye Arabers gheen gantsschen vrientschap gevondē: wāt Malichus haer coninc heeft sommige voor gesondē/dye Herodi segghē soudē/dat hi ten eersten soude wedom keeren wt zijns lants palen gelatende hem door dobbelheyt recht oft die Parthers door legatē van hē begeert hadden/dat hi Herodem wt Arabiē wilde verdriuen: maer hi dede dit inder waerheyt om die saken/ want hi voor hem genomē hadde dye beleefthept die hi Antipatro Herodis vaē schuldich was Herodi te ontseggen oft te weygheren/eñ dat hi voor die weldadē die hi van hem ontfangen hadde sinē kinderen gheē dāchbaerheyt oft gracie bewisen en soude/die nv troost behoefdē. Maer hi hadde som mighe quade raās die hem tot dese schādelike onbeleefthept stierdē die welche wildē ontswerē Antipaters panden. Eñ dit warē dalder machtichste die ontrent hem waren. Hierom als Herodes ghesien heeft eñ bevondē/ dat die Arabers zijn viādē ghewoorden warē om sulcke saken/waerom dat hy meynde dat die zijn meeste vriendē warē/ so heeft hi den boden sulcke antwoorde ghegeuen daer hē den druck toe dwanck/ eñ is na Egypten gereyst. Eñ ten eersten auont is hy ten logise ghegaen in eenē doorschen tempel/verbeydende daer/ tot dat si aenquamen die hi achter ghelaten hadde. Maer des anderen daechs als hy gecomen was tot Rhinocoluram/so wert hem zijns broeders doot ghebootschapt/eñ hi heeft daer so grootē druc af ontfanghen/als last van sorghen afghelept/eñ is also voorts ouer getrocken. Hierom heuet den coninck van Arabien te spade leet geweest dat hi ghedaē hadde/eñ hi heeft boden haestelic wtgesondē/ die Herodem souden weder roepen/ daer si te voren versmadelic mede geleeft haddē: maer Herodes was tot Pelusium gecomē. Eñ doen hem daer die passagie verboden was/vanden bespieds deser saken/ so is hi tot die regimentmeesters ghegaen/eñ dese ontsiende den grooten naem/eñ dye weerdicheyt van Herodes/hebben hem wtgheleyde gedaen tot Alexandrien toe. Eñ als hi in die stadt ghecomen was/so is hi van Cleopatra seer eerlijc ontfangen gheweest/want si hoepte eñ meynde dat hy soude een Capiteyn vā haren chrijschvolck wesen tot alsulcken crijch als si op handen hadde: maer hy en heeft der Coninginnē beden niet geacht. Eñ niet ontsiende dien harden winter/ eñ die periculē der zee/is hi na Roomē te schepe gheuaren. Eñ als hy ontrēt Pamphilam in perille was/ so heeft hi dē meesten deel van des schips last wtgeworpen/eñ is nauwelicx leuēde ontgaē te Rodes/welc eylant seer getraueleert eñ verdoruen was door Cassius oorloge. Eñ aldaer ontfangē wesende ter herberghē vā zijn vriendē Ptolomeus eñ Saphinio/hoe wel dat hi seer benaut vā gelde was/ heeft hi nochtans aldaer een seer groot schip met dry roerstedē doen maken. Eñ als hi met sinen vrienden in dat schip gheuarē was tot Brundusium/eñ van daer terstont na Roomē gereyst was/so heeft hi wt saken van zijns vaders kennisse eñ vrientschap tē eersten aengesprokē Antonium/eñ hy heeft hem zijn eñ zijns geheelen gheslachts verderffenisse wtgelept/eñ hoe dat hi zijn liefste panden/te weten zijn naeste vrienden hadde ghelaten beleghert vandē vpanden in een casteel/ eñ was ootmoedelich biddende tot hem te schepe ghecomen in den winter.

¶ Aldus is Antonij beweecht geweest tot barmhertichept/van dien allendighen ongheualle. Eñ ghedachtich wesende/hoe dat hy vaste vriētschap voortijts hadde ghemaect met Antipater/ooc aen schouwende die duecht oft vromichept van Herodes die daer tegenwoordich was/so heeft hi doen ooc voor hem ghenomen hem der Joden Coninc te maken/den welcken hy te voren een vandē vierste hadde ghemaect. Ooch werde hy hier toe beweecht so seere wt dien haet die hi hadde tegen Antigonum/als door die vriētschap van Herodes Want hi hiel Antigonum voor eenen twistighen muytmaker/eñ der Romeynē vpant. Voorts heeft Herodes den Keyser voor hem gehadt die veel bereyder was dan hi/om te vernieuwen Antipaters heyrwaerden eñ oorlogen/die hy in Egypten met sinen vaē gheuoert hadde/eñ die logheringhe/eñ zijn vrientscap eñ beleefthept in allē saken/eñ daer toe als hy noch Herodes vromichept aenmerchte. Maer nochtans heeft die Keyser den raet der Romeynen vergaēt. Inden welchē hebben Messala

Int. xiiij. boeck der ouder ghe schiedenissen. int. 23. cap.

eñ na hem Stratinus (daer Herodes by stont) int
langhe verhaelt die weldadē eñ verdienstē/eñ die
ghetrouwicheyt zijns Vaders metten Roomschen
volcke/om metten seluē te toonen dat Antigonus
der Romeynē vīāt was/niet alleē om dat hi binnē
corte tidē hadde begonst twistich te sine: maer ooc
om dat hi te vozen het Roomsch volc ūsmaet had-
de/eñ dooz der Parthers helpe het commerije had-
de vercreghen. Als dan den Roomschen raet dooz
dese redenē beweecht is geweest/eñ Antonius ooc
seyde dattet goet ware datmen oozloghe opstelde
teghen die Parthers/so zijn si al te samen ouer eē
comen datmen Herodem soude Coninck maken.
Eñ als den raet geschiedē was/so zijn Antonius
eñ die Keyser wtgegaen/hebbende tusschen haer
beyden Herodē. Eñ die raetheeren metten ande-
ren regimentmeesters ghingen voze/om offeran-
den te dooden eñ te offeren/eñ om dit vonnis des
raets te stellen eñ in bewaringhe te leggen int Ca
pitolium. Eñ op den eersten dach vā Herodis co-
ninckrijck heeftmen auontmael ghehouden in An-
tonius huys.

¶ Van Herodes oozloghe als hi vā Roomē
wederom quam voor Jerusalem/eñ te-
ghen die rooners. Cap. xij.

Int. xiiij. boeck der ouder ghe-schiedenis-sen. int. 23. cap.

OP den seluē tijt heeft Antigonus belept dye
gene die in Massada besiotē warē/die wele
te vā alle victalien genoech hadden/maer si leden
groot ghebzeck waters. Hierom dachte Josephus
Herodis bzoeder met twee hondert vā sinē hupf-
ghenooten eñ dienaren te vliedē tot die Arabers/
midts dat hi ghehoozt hadde dattet Malicho den
coninc verouwen was tghene dat hi teghen Hero
dem misdaen hadde. Eñ hy soude dat casteel ūla-
ten hebben/en haddet dien nacht (als hi soude wt
gaen) niet so veel gheregent: Want als die putten
vol waters waren gewozdē/so en was daer gheē
sake meer om te vlieden. Jae dat meer is/si hebbē
daer dooz so ūcloert geweest/dat si hebben dozrē
vrijlije wtloopē eñ scarmutsen teghen Antigonus
rupters also dat si daer vele vā dpē als nu bi listē/
als dan bi openbaer striden hebben ter doot ghe-
bzacht: maer alle dingen en quam haer lieden niet
na harē wille/want si heerdē ooc somtijts weder
om met teghēspoet eñ onghevalle. Binnen desen
tijt is Bētidius een hooftmā des Roomschē heyrs
na haer in Judeen ghecomē/om dye Parthers te
vbieden eñ te verdzuen wt Syriē/eñ het hiet also
dat hi quā om Josephū eñ den ghenē die met hem
belept warē te helpen: maer het was nider waer-
heyt ghedaen om dat hi Antigono ghelt af nemen
soude. Als hi dan nyet verre vā Jerusalem sinē le-
gher ghemaert hadde/eñ ghelts ghenoech ontfan
ghen hadde/so is hi ymmer mettē meestē deel des
heyrs wechghetrocken. Maer om dat die dieuerie
niet en soude bevonden werdē/bi alsō hi alle theyr
te samen hadde wechghelept/ soe heeft hi Silonē
met een luttel volcx daer ghelaten. Antigonus ho
pende dat die Parthers hem wederom helpē sou-
den/heeft binnen desen middelen tijt Silonem te
vreden ghestelt/op dat hi dye wile zijn hope noch
in twijfel hinck/gheen onrust maken soude.

Int. xiiij. boeck der ouder ghe-schiedenis-sen. int. 24 cap.

¶ Als nu Herodes wt Italiē tot Ptolomaidem te
schepe gecomē was/so heeft hi een groote macht
van wtlandsē eñ heydenen tsamen vergadert/eñ
is haestelijc dooz Galileen teghen Antigonū ghe
trockē versterct wesende dooz Bētidij eñ Sylonis
hulpe: den welckē heeft Delius die van Antonio
ghesondē was gheraden/dat si Herodē in zijn rijc
bzenghē souden. Eñ Ventidius een vandē tween/
stichte die werringen die in die steden opghestaen
warē om der Parthers wille: maer Silonem had
de Antigonus in Judeen met loon ghehuert eñ ū
arghert/ maer nochtans en gebzack Herodi gheē
hulpe: Wāt vā daghe te daghe werde zijn heyr so
veel meerd/hoe hi voozder voozts track: want op
een luttel na viel geheel Galileen met hem. Eñ hi
hadde vooz hem ghenomē als vooz den nooteliji-
sten loō/dat hi zijn lieffste vziendē in Massada ver-
lossen soude van haer beleg/maer die stadt Joppe
heeft hem een letsel geweest. Want nuts dat dese
ooc vpandelijc was/so scheent van noode datmen
die eerstmael moeste winnē/op dat die achter rug
ghe gheē de sluptinge en soude wesen sinen vpan-
den als hi na Jerusalem trechē soude. Sylo heeft
zijn heyren ooc tot Herodes heyr ghedaē/blide we
sende dat hi een oozsake vondē hadde om den Jo-
dē te wedstaen/dye hem seer verwoichden eñ ver-
dzucten: maer Herodes heeft die Jodē met eē scar
mutsinghe van een cleyne macht veruaert eñ ter
vlucht geheert/eñ also heeft hi Silonem/dye haer
qualijc wederstaen mochte/wten perikel verlost.
Als dan voozts Joppe inghenomen was/so is hy
haestelic na Massadam ghetrochen om zijn vzien-
den te verlossen. Eñ vele vandē inlandsē zyn hem
aengenallen/die welcke som bewecht werdē van
zijns vaders vzientschap/die sommighe van zijn ep-
ghen eerlichcyt/maer dmeeste deel viel hem aē wt
hope die si vā hē haddē/als van haren seheren co-
nuic: Eñ hi hadde als doē seer machtighe heyren
vā rupters gecregē/ maer Antigonus belette zijn
passagie te vozē/besettēde alle die plactsen die be-
quaē waren tot listige laghen te leggen/waer me
de hi sinē vpanden nochtans gheen oft seer clein
schade heeft gedaē. Want Herodes heeft seer lich
telijc zijn kinderē eñ zijn goet wt Massada weder
om gheregē/eñ is vā dat casteel na Jerusalem ge
trockē. Eñ Silonis chrijschvolc eñ veel vanō stadt
zijn hem aengenallen/wt vreesen van zijnō macht
verslaghen zijnde. Als hi dan sinen legher gestelt
hadde aē die westcontrepe der seluer stadt/so heb-
ben der stadt bewaerōs hem met pilen eñ ghesent
ten beschooten/eñ vanden anderē die dooz hepmeli
ke verborghen plactsen bi hoopen wtliepē werde
zijn voozste slachoozden beloopē. Maer Herodes
heeft ten eersten ontrent die muerē dooz cenē wt
roeper oft heraut doen verclarē/dat hi gheromen
was tē profite eñ welvaert des volcx eñ der stadt/
eñ dat hi gheen wzake doen en soude van gheenē
sinen vpant al waer hi ooc openbaer vpant/ maer
dat hi vergheten soude alle mis daden/ooc vā den
ghenē die dalō troistichste warē ghewees. Maer
doen Antigonus met contrarie aenspzakē hier te-
ghen was datmē Herodes heraulten nyet hoozen
en mochte/eñ datter niemāt sinē wille veranderē
en soude/so heeft Herodes ten laetstē sinen rupte-
rē bevolē dat si die beschermers der muerē afdzi-
uen souden/ eñ terstont hebben si met pilē die alle

gader van die toren doen vliedē. Eñ daer werde doen Silonis verraderie ontdect/ want hi heefter veel van sinen volcke toegemaect dat si roepē soudē/ dat si nootelike victalie ghebreck hadden/ eñ ghelt opsschen om noortdruft te coopen/ eñ datmē haer soude laten weechgaē in bequaem plaetse/ om daer te ouerwinterē (mits dat die plaetsen ontrēt Jerusalem verwoest warē/ also Antigonus dat al te vorē beseyght hadde) eñ hi verwect het heyr/ eñ poyde hē om te vtrechē. Maer Herodes heeft nyet alleen die capitepnē die onō Silonem warē/ maer ooc die rupters (daer der veel tsamē warē) aengesprokē haer biddēde dat si hē niet en verlietē/ wāt si wel wisten dat hi vandē Keyser eñ van Antonio eñ vanden Roomschen raet tot daer toe ghebracht was met gheleyde/ belouēde dat hy haerliedē binnen eenē dach vā dat ghebreck ontslaē soude. Eñ na dat hy haer dit ghebeden hadde/ so is hy na dye lanthupsen gegaē/ eñ heeft haer so groote menich te vā victalie ghebracht/ dat hy alle Silonis clachten daer mede gedoot heeft eñ beslicht. Ooc heeft hi besorcht dat si in toecomende tidē niet en soudē laten hem te dienē/ eñ dacrom heeft hi met brieuē vermaent die gene die te Samariē woondē (mits dat die stadt haer opghegeuē hadde tot sinen dienste) dat si soudē wijn eñ olye eñ cleyn vee tot Jericho brengē. Als Antigonus dit hoorde/ so heeft hy terstont ouer alle die lanthupsen volc ghesonden/ die Herodes lupdē soudē beletē vā torē te vergaderē/ eñ diese verradelic verdruckē soudē. Eñ dese hebbē sinē ghebodē ghehoorsaē geweest/ eñ daer wert terstont een groote macht vergadert bi Jericho: maer si laghen van malcanderē verscheyden/ op die berghen/ bespiedende ofter yemāt eenighe victalie wt broege. Maer Herodes en was niet ledich/ maer met thien benden/ te wetē met vijf benden der Romeynē/ eñ vijf der Joden/ onō die welcke waren ghemengt ontrent dry hondert huerlinghen oft soudeniers/ eñ met eē luttel peerdevolck is hi tot Jericho ghecomen/ eñ heeft die stadt gheuondē heel pdel vanden bewoondē: maer hy vant vijf hondert mannen met haren hupsvrouwen eñ hupsge sinnen/ die dopperste vandē bergen inghenomen hadden: eñ als hi dese gheuangē hadde/ so heeft hise laten vrij gaen. Maer dye Romeynē zijn gheuallen in dat ander deel der stadt/ eñ si hebben die berooft/ mits dat si daer die hupsen gheuondē haddē vol vā alōhande rijcdommen. Maer als die Coninc te Jericho een garnisoē ghestelt hadde/ so is hi wedom ghekeert/ eñ heeft die Roomsche rupters laten weechgaen in die steden die hem aenghe uallen waren/ te weten in die steden vā Idumeen/ eñ Galileen eñ Samarien/ om daer haren winter legher te houden. Antigonus heeft ooc vercreghē door Silonis verraderie dz dye Iddensers eē deel van sinen heyre ingenomen hebben ter liesden vā Antigonus. Als dan die Romeynen ontslagen eñ ontledicht waren van die handelinge der wapenē so haddē si vā alles oueruloedelic ghenoech: maer Herodes en rustе niet/ maer hi heeft Idumeam beset eñ bewaert met twee duysēt voetvolck/ eñ vier honōt peerdevolck/ sendēde daer toe ooc Josephū sinē broedr/ op datter niet nyeus met Antigono en soude opghestelt worden. Eñ na dat hy zijn moedr eñ zijn kinderē (die hi wt Massada verlost hadde) ouergeuoert hadde in Samariē/ eñ die in seer goe de beurijthept gestelt/ so is hi voorts ghereyst/ om die anō plaetsen eñ steden van Galileen te verder uen/ eñ Antigonus garnisoen te verdriuē. Eñ als hy tot Sephorim ghecomen was (hoe wel dattet doen wtermaten seer sneeude) so heeft hi die stadt seer lichtelijc ghewonnen/ mits dat der stadt garnisoē oft bewaerōs voor Herodes aenual vā daer weech gheuloden waren. Ende als zijn rupters (die vanden winter vermoept warē) aldaer vermaect waren eñ tot haer seluen comē (wāt daer was seer veel victalie) so heeft hi zijn herte geheert tegē die roouers die in spelunckē woondē/ die welcke veel plaetsen van dyē lande dicmael ouerliepē/ eñ dedē den inwoonōs niet min schade eñ ouerlast/ dan si vanō oorloghen leden. Als hi dan voor wt gheson den hadde dry benden voetvolck/ eñ eenen heyrvolc ghele peerdevolck tot in die vrijheyt van Arbelam so is hi dertich daghē daer na seluer geuoleht met zijn anō macht: nochtans en hebben dye vpanden sinen oploop niet ghevreest/ maer zijn ghewapent teghen hem gecomē/ betrouwē hebbende op haer oorloochsche behendichept/ eñ moordenaers straf fichept. Eñ als si nv teghen malcanderē stredē/ so wert Herodes slinckē hoorn/ vā harē rechtē hoorn ter vlucht gedreuen: maer hy is van sinen rechten hoorn wtghecomen/ eñ heeft haer haestelijc onder stant ghedaen/ eñ hi tracht die sine wederom wter vlucht/ eñ sterckelich vallende op die vpandē heeft hi haer machtich ghewelt bedwonghen/ tot dat si van vore strijdende zijnō macht wijcken moesten: maer Herodes heeft se nochtās al slaende vuolcht totter Jordanen toe. Eñ na dat hi het meeste deel der vluchtiger moordenaren verslagen hadde/ so zijn dander veruloghen ouer die Jordane/ eñ tlant van Galileen is van dier vreesen verlost geweest maer daer wasser noch achter ghebleuen verborghen in die spelunckē/ waer om dat Herodes daer noch bliuen moest. Hierom heeft hi dē rupters die eerste vrucht ende loon van haren arbeyt ghegheuen/ deylēde elcken bisonō honōt eñ vijftich drag mē siluers/ eñ haren capitepnē heeft hi die somme ommenichfuldicht ghesondē tot haren winter cost. Eñ hi heeft Pheroze sinen ionckstē broedr ghescreuen/ dat hi die meret der coopdingen soude beterē eñ teasteel Alexandrium genoemt/ met eenē muer rontsom besettē/ welcke dingen van hem besorcht eñ beschict zijn geweest. Te desen tide vkeerde Antonius ontrent die stadt Athene genaemt/ eñ Ventidius heeft Silonem eñ Herodem tot hem geroepen om teghen die Parthers te oorloghen/ beuelē de haer met brieuē dat si te vozen den staet vā Judeen beslichten souden/ eñ dlant in vreden stellen. Maer als Herodes Silonem seer geerne heeft laten trecken na Ventidium/ so is hi selue met sinen heyr ghetrocken teghē die moordenarē die in spelunchen woondē. Eñ dese spelunckē warē in seer steyghe berghen/ daermen van gheender sidē aen comen en mocht/ alleenlijc hadden die spelunchen dweerse eñ seer enghe opganghē/ eñ daer was een seer hooghe steenrootse teghē ouer die spelunckē/ die tot aen die hoochste opganghen der spelunckē quam/ seer recht nederwaerts hangēde op die val-

Jut. xiiij. boeck der ouder ghe schiedenis sen. int. 14 cap.

leyen/also dat die Coninc lange in twijfel was om der plaetsen ongheleghenthept dye seer quaet om winnen was/wat hy best doen mocht. Ten lesten heuet hem goet gedocht/dat hi een opstel besighē soude dwelc seer sorghelick was: want hi heeft die vroemste vandē ruptere in corzen oft cuypen met zeelen van bouē die steenrootse doen neder laten tot voor die gaten vanden spelunckē/ eñ dese hebbē die moordenarē met harē hupsghesinnen doot gheslaghen/eñ den ghenen die wederstonden hebben si vier in haer spelunckē gesteken. Eñ doē Herodes die sommighe van dyen moordenarē wilde te liue behouden/ so heeft hi henlieden met eenē herault doen wtroepen/dat si vrijlijck tot hē quamē. Maer niemant van henlieden en heeft hem seluē vrijwillichlijc willen in zijn hāden ghenē: maer vele van henliedē die met ghewelt ghedwongē werden haer op te gheuen oft te sterue/hebbē liever dye doot ghecozen dan gheuangē te zijn. Eñ daer was een out man/ die vaē was van seuen sonen/ eñ doen die moeder metten kinderen hem badē dat hi haer soude laten wtgaen eñ opgheuen na Herodes vbont eñ beloste/so heeft hi die al te samē ghedoot in deser manieren: hi heeft gheboden dat ele hysondē voter spelunckē quame / eñ hy stont voze aē die doze/eñ stoech telcher repsen eenē sone doot als die wt quam. Herodes tot eē hooge plaetse dit siende/wert droeuich/ eñ stack zijn rechte hant na den ouden man/hem biddēde dat hi zijn sonē sparen wilde. Maer die oude man en wert dooz zijn woordē niet saechter van moede/ ia dat meer was hi ūwert Herodi zijn cleynmoedicheyt: eñ nae zijn sonē heeft hi zijn hupsvrouwe oot ghedoot/eñ als hi die doode lichamē van bouē neder waerts ghewozpen hadde/ soo heeft hi ten laetsten hem seluē ooc van bouen neder waerts ghewozpen. Als dan die spelunckē eñ die daer binnē waren heel tonder bracht waren eñ verwonnē/so heeft Herodes een deel van sinē heyze/daer ghelaten so groot alst hē docht ghenoech te wesen om te belettē datter niemant rebellich en werde /eñ hi heeft Ptolomeum ouer capitepn vā desen deel gemaect/eñ daer na is hi wederom gekeert na Samarie leydēde met hē dry dupsent schiltmānē/eñ ses hondt peerdevolck teghē Antigonum: maer die ghene die gewoō waren dlant van Galileen in werringhe te stellē hebben doen een vrij oepsupn vondē door Herodis verrecken/eñ si zijn dē capitepn Ptolomeum aengecomen eñ hebben hem onuerhoets doot ghe slagē. Eñ si verdozuen die acherlanden eñ lant hupsen/ vliedende vā daer in broetachtige eñ in seer verborghen plaetsen. Als Herodes dit vernomē heeft so is hy haestelijc daer teghen ghecomen/eñ heeft een groote menichte vā desen ter doot ghebracht. Eñ als alle die casteelen bloot waren vā die belegginghe/so heeft Herodes ter sakē vā deser vanderingē alle dē stedē een gelt schattinghe ghestelt/te wetē/hondt talenten. Als nu die Parthers vdzeuē warē/eñ Pacorus doot was/so heeft Pētidius Herodi teghen Antigonum ter helpen ghesondē een dupsent peerdevolck/ eñ twee legionē voetvolck/ also hem Antonius met brieuē hadde vermaēt eñ vā hem versocht. Maer Antigonus heeft Machera in den Capitepn van desen legionen met eenen brief versocht eñ doen biddē/dat hi hem wilde ter helpē comen teghen Herodem/veel clachtē bi brēghende vā Herodes onrecht/belouende ooc dat hi hem ghelt soude gheuen: maer Machera en heeft tot deser vraderien gheē consent willē geuē/ wāt tē dochte hem nyet goet/dat hi verachtē soudē die ghene daer hi tor ghesondē was/ bysondē want hē Herodes ooc gheit beloofde: maer hi heeft hē ghe nepnst vzient vā Antigonus te wesen/eñ hi is der waerts ghetrocht om zijn saken te bespiedē/ nyet hoorende na Herodes raet/die hem ontraepde dat hi dit nyet en dede. Maer mits dat Antigonus te vozen vernomen hadde wat Machera dachte/soe heeft hy voor hem dye stadt ghesloten/eñ hem als een vpant van der stadt mueren verdzeuen tot dat Machera hem schaemde vā zijn opstel/ eñ wederom track tot Amathuntem bi Herodē. Mer Machera is gram ghewozden dat dye dingen anders vergaen waren dan hy meynde/ende hy heeft alle die Joden die hi vant doot ghe slaghen/also dat hy ooc niet en sparrde die ghene die vā Herodes partye waren/maer hi mishandelde die alle gaē oock als oft si vā Antigonus partye hadden ghe weest. Als Herodes dit seer qualic liden mochte/so heeft hi hem willē wzeken ouer Machera: als op sinē vpant/maer hi heeft zijn gramschap bedwongen/ eñ is haestelic tot Antonium ghereyst/om clachte te doen vā Macheras boosheyt. Maer Machera ouerdenckē de zijn mis dadē/is haestelijc dē conine Herodes gevolcht/eñ heeft mz veel bedē gearbeyt om wedom met hē in vzientschap te comē. Maer Herodes en is daer door van zijn voornemen niet ghekeert geweest/maer hi en is niet te min na Antonium ghereyst. Eñ als hi gehoort hadde hoe dat Antonius met grooter macht Samosatā bestozmde/welc is een seer sterche machtighe stadt by den vloet Euphrates ghelegen/so heeft hi hem vliteliker gehaest/ beuroedende dat daer eenē bequamē tijt was om zijn vzonschz te betoonē/eñ om dat hi daer door meer eñ meer Antonio behagē eñ believen soude/dwelc ooch ten laetsten also geschiede: want so haest als Herodes bi Antoniū comē was/ so heeft hi dies belegs een eynde gemaect/na datter veel Barbaren verslaghen warē/waer af eenē groten deel des roofs Herodi toegheschict werde also dat Antonius (hoe wel dat hi te vozen hē seer verwonderde vā Herodes vzomicheyt) doē ter tijt nochtans noch meer tselue gevoelen hadde/ eñ hy dede noch veel meer tot zijnē eeren eñ hope zijns conincrijck. Maer Antiochus wert ghedwongen Samosatam ouer te gheuen.

¶ Van Josephus doot die Herodes broeder was/ eñ hoe Jerusalem belept/eñ Antigonus verslaghen wert. Cap. xiij.

Jue. xiiij. boeck der ouder ghe schiedenisse. cap. 25.

Als dese dinghen ghebuerden/so warē Herodes saken in Judeen seer gecruct eñ verarghert: Want hy Josephum sinen broeder daer ghelatē hadde diet al besticken soude/met alsulchē beuele dat hi voor zijn wedcoemst niet doen oft trueren en soude teghen Antigonum/ mits dat die helpe vā Machera niet seker oft vast en was/nae dat ghebleken was wt zijn voorledē misdaden. Mer doē Josephus vnam dat zijn broeder verre wech was/so heeft hi ondachtich deser gebodē gewerest

eñ is met vijf bendē (die van Machera met hē ge-
sonden waren) getrocken na Jericho/ om ten tide
alst cozen rijp ware inden oogst dat te rouuē: mer
dooz zijnū vpanden aenuallinghe is hy dooz rou-
we eñ berchachtige plaetsen verzuct geweest eñ
verslaghen/ na dat hi in dyen strijt groote eere als
een vzoem man vercregē hadde/ eñ alle die room-
sche rupters zijn desgelijcx daer doot gebleuē/ die
welche waren verstche benden wt Syzien gecozē/
eñ si en haddē onder henlieden gheenē vanden ou
den rupteren/ die haer hadde mogē helpen eñ on-
derwisen/ mits dat si den crijchs handel noch nyet
wel en wistē. Maer Antigonus en is met dier vic-
tozien niet te vzeden geweest/ maer hi wert met so
rasende gramschap ontstekē/ dat hi dat doode li-
chaem Josephi heeft gheslagen. Eñ doē hy die doo
de lichamen ghecreghen hadde/ so heeft hi ooc Jo
sephus hooft afgehouden/ nyet tegenstaende dat
Pherozas zijn bzoeder daer vijftich talentē vooz
pzesenteerde te geuen om dat te lossen. Eñ na An
tigonus victoie is so groote nieuwichz opgestaen
in Galileen/ dat die ghene die van zijnder partyen
meest waren/ hebbē die eerlicste mannē die Hero-
des vziendē waren in een staende water verzoncken.
Desgelijcx werden in Idumeen ooc veel din-
ghen veranōt/ daer Machera opzichte dye nuerē
van een casteel welck Githa genoemt is: nochtās
en hadde Herodes niet vā desen dinghē ghehoozt
Wāt na dat Antonius dye stadt van Samosatam
ghewonnen hadde/ eñ voozts beuolen hadde sinē
capiteyn Sosio dat hi Herodem ooc helpen soude
tegen Antigonum/ so is Herodes wechgetrocken
in Egipten. Maer Sosius heeft twee vā sinē ben
den in Judeen vooz wtgesondē/ waer mede Hero-
des hem behelpen soude/ eñ hy volchde achter na
met die andē macht der rupteren. Maer doen He-
rodes in Antiochiē bi Daphnē was/ so is hē dooz
openbaer dzoomen zijns bzoeders doot betekent
gheweest: eñ als hi verscrict eñ verstoozt wt sinen
bedde ghesprongen was siet so quamen daer inne
die boden van zijns bzoeders doot/ waerom dat hi
vā dzucke een luttel tijts geclach heeft ghemaect:
maer het meeste deel vā dien rouwe wtstellēde/ is
hi hae stelijc na zijn vpandē gherepst/ haestende hē
in die repse ooc bouen zijn macht/ eñ doē hy quam
totten berch Tybanus/ so heeft hy acht honōt van
die bewoonds des berchs met hem ter hulpē ghe-
nomen/ eñ daer toe een bende der stompynen ghe-
schict/ mettē welkē is hi/ den dach niet verbeyden
de/ in Galileē ghetrocken/ eñ heeft zijn vpandē hē
te ghemoet comēde wedom gheheert totter plaet
sen van daer si ghecomē waren: eñ hi arbeyde seer
naerstelic om dat casteel te bestozmen/ maer eer hi
dat winnē mochte/ is hi dooz dē seer straffen win-
ter ghedwonghen zijn heyz te vertrechē in die nae
ste vzijheyt. Maer cozts daer na is zijn macht ver-
meerdert gheweest dooz die hulpe van een ander
bende/ die hem Antonius ghesonden hadde/ waer
dooz hem die vpandē also seer ontsien hebben/ dat
si des nachts het casteel vlieten. Eñ terstont ginc
Herodes haestelick dooz Jericho/ dat hy ten eerstē
soude moghen wzaec doē ouer zijns bzoeds doot-
slaghers. Tot welcker plaetsen hem een wondlike
auontuer gheschiede/ die wel ghelijc was een mon
ster oft vooztekē van nauolghende auontuerē/
eñ als hy van desen perikel vlost was buyten zijn
hope/ so heeftmen vā hem gheheudē dat hi Gode
weert eñ liefgetal was: Wāt na datter veel eerli-
ke mannen dien auont by hem gheten hadden/ eñ
si alle na dē maeltijt wech waren gegaē/ so is dye
eetplaetse oft sale eerstont ter eerden nedergeual-
len. Maer Herodes voozsienlic daer wt merktēde
dat dit een vooztekē was so wel zijnū behoude-
nissen als zijnū periculen vooz so vele alst der aen
staender oozloghen aenghinck/ heeft hi ten eerstē
vanden daghe die heyzen doen vztrecken/ waer te-
ghen zijn ghecomen vandē berghen afgheloopen
outrent ses dupsent zijnū vpandē/ dye welche heb-
ben zijn eerste bende bestooten/ maer si en betrou-
den haer niet wel om hant teghē hant te slaen te-
ghen die stompynē/ maer si hebbense van verre be
stredē met pilen eñ steenē/ te minstē dat si dier ve-
le mochten quetsen: daer Herodes bi genalle vooz
bi gaende ooch ghequetst is gheweest met eenen
pijl in zijn side/ maer Antigonus soude geerne ge
maect hebben/ dat hi hadde ghescheuen die macht-
ichste te wesen niet alleē dooz die cloecheyt maer
ooch dooz die menichte zijnder rupterē: Waerom
hy heeft eenen van sinen medeghesellen met een
macht rupterē ghesonden in Samarien/ den welc
ken was Machera tot eenē loon der victozie ghe-
stelt. Maer na dat Herodes alle zijnū vpandē lant
herwaerts eñ derwaerts dooztopē hadde so heeft
hi vijf steden ghewonnē/ eñ daer twee dupsent in-
woods vernielt/ verbzandēde die huysen/ eñ alsoo
is hy wederom tot zijn heyz gheheert / welck was
trechēde na een vzijheyt Cana genoemt: maer vā
daghe te daghe is Herodi aēgheuallen een groote
menichte vā Joden/ so wt die stadt Jericho als wt
die andē contreyē/ waer toe die sommige beweecht
wozdē wten hate die si op Antigonus haddē/ dye
ander dooz Herodes heerlike septen. Ooc wasser
vooztwaer veel sonū verstant/ die daer toe ghepozt
werden wt een begheerte van veranderingē. Als
Herodes dan hem haeste om strijt te leueren/ so en
zijn Pappus rupters niet veruaert gheweest/ noch
van die menichte noch vandē swaren aenual der
vpandē/ maer zijn seer hardelic aengecomē tē stri-
dē. Eñ als die heyzen int striden waren/ so hebben
die ander een luttel stille ghestaen. Maer Herodes
dooz die ghedenckenisse van zijns bzoeders doot/
sozgeliker stridende te minsten dat hy hem wzeke
mochte ouer die dootslagers/ heeft dat heyz dat te
ghen hem street lichtelich verwonnē. Eñ vooztaē
heeft hi altijt die verssche eñ gātssche bestootē/ al-
so dat hi die al te samē ter vlucht heeft gekeert. Eñ
daer ghe schiede een groote mooz der gheenū die
neder vielē/ eñ die wile dat die sommighe wedom
werdē gedzeuē ten dozpe waerts vā daer si ghece-
mē warē. Maer Herodes viel haer seer hart opdē
steert vā achter/ eñ sloecher ontallic vele doot. Tē
laetsten is hi in gheuallen onū die vliedende vpan
den/ eñ is dooz ghebzokē tot int dozp/ daer alle die
huysen vol ghewapenū mannē waren/ eñ dye da-
ken waren bouē vol vooztechters: eñ mits dat hy
die ghene die buyten waren lichtelick verwan/ so
heeft hi die huysen ooc verstoozt eñ opghebzoken
trechende daer wt die daer binnē verbozgē warē/

waer af dye sommige versmacht werden vanden daken die op haer vielen/der welcker hy te samen vele doode/eñ was daer pemāt die wter vallingē der huysen ontquam/desen doodē die rupters van buyten staende eñ met sweerdē die aenueerdēde/ datter so grooten menichte der dooder lichamē te hoope werden ghewozpen in die weghen/dat die verwinners daer dooz beledt werden te passeren. Desen schadelikē slach en hebben die viandē niet connen verdzaghen/maer si zijn so seer daer dooz ò slaghen geweest dat die schare oft menichte der gheenē die daer vergaderden siende die doode lichamen der gheender die daer int dozp verslaghen warē metter vlucht wechliepen. Eñ Herodes sou de dooz dese vooz spoedichept wel gemoet wesende/terstont na Jerusalem getrockē hebbē/en hadde hem dē scherpē winter npet belet. Want desen was eē belet dat hi die victozie niet en mocht volbzenghen/eñ dat Antigonus niet heel verdzuct en werde/die welcke doen dachte die stadt te ò laten. Als Herodes dā ontrēt den auont zijn vermoede vziendē hadde laten wech gaen om haer lichamē te vermaken eñ ghemack aen te doen/so is hi noch heet van die wapenē na der rupters manierē/wt gegaē om hē te badē/eñ hem en volchde maer een knechtken. Eñ eer hi tot dat badt quam/so is hem ontmoet een van sinē vpandē ghewapēt met eenē sweerde/eñ daer nae noch een ander/eñ noch een derde man/eñ noch meer andere/eñ dese warē gewapent wten stride in die badeplaetse gheuloē: maer mits dat si doen noch vā vzeesen verslaghē waren eñ verdwelmt haer verbozgende eñ si den coninc Herodem saghen/ so zijn hē (die nochtans ongewapent was) vooz by ghegaen/ van grooter verwonderingē onmachtich eñ beuēde/eñ si soch ten wtgangē daer si loopē eñ wech vlieden mochten. Aldus mits datter bi gheualle niemant anòs en was die haerlieden hadde mogen vanghen/eñ mits dat Herodi ghenoech was dat hi niet quaets van haer en leet/ soo zijn si al te samen ontuloden Des anderen daechs heeft Herodes Pappum dē hooftmā van Antigonus crijchschliedē het hooft af gheslagen/ eñ dat heeft hi Pheroze sinen bzoeder/zijns heyrs capitepn gesonden ter wzaken van sinen ghedooden bzoedē Josepho. Want het was Pappus die Josephum gedoot hadde. Als dā dye strangichept des winters ontlatē was/so is Herodes wederom na Jerusalem ghetrocken/eñ als hi die rupters aen die vestē gestelt hadde (welc was nu int derde iaer vā dat hi te Romē coninck was gemaect) so heeft hi sinen legher vooz den tempel gestelt/vā welcker sidē die stadt lichteliker mocht verwonnen wozdē/ eñ vā waer Pompeius te voren die stadt ooc gewonnen hadde. Als hy dā het heyr totte werche ghedeylt hadde/eñ henliedē die vooz stedē bedeylt/so heeft hi dzy hooge wallē doē opmakē/eñ daer op tozrē stichten. Eñ als hi daer ghelatē hadde van zijn alò vzoemste eñ naerstichste vziendē dye dye werchen besicken eñ vozderē souden/so is hi na Samarien ghegaē om daer een huysvzouwe te trouwē die dochter Alexādzi/welc Aristobol? sone was/die hē ontrout was (als wi gheseyt hebbē) eñ dat hi (die wile dat hi die stadt belepde) ooc onòtusschē soude die bzuyloft besoz-

ghen/want hi versmade zijn vpandē doen ter tijt. Doen hi die dān ghetrout hadde/is hi wedom na Jerusalem gecomē/hebbēde nu veel meer crijchsvolcx/eñ Josius is hē aengeuallen met een grote macht van peerdevolck eñ voetvolck/welck hy vooz gesonden heeft dooz die middelātsche passagie/maer hi is selues dooz Phenicen gerepst. Als dan alle thepr vergaēt was/tot elf legionen voetvolck/eñ ses duysent peerdevolck/sonò dye hulpe vandē Syriers/die met clepn en was/so hebbert si haren legher gemaect bi die vestē aen die nooztside. Herodes hadde zijn betrouwē op die sentēcie vanden raet vā Romē/waer dooz hi coninck gemaect was. Eñ Josius betroude hē op Antonius van wiē hi wel wist dat zijn rupters (daer hy regiment ouer hadde) gesondē warē tot Herodes hulpe. Maer het Joetsche volck dat binnen dye stadt was/dat was in ò schepden manieren vol werrin ghen: Wāt die cranckste menichte ontrent den tempel ò gaderende/werrt met een woedinghe gdzeuen/eñ si sepden veel dingen van die tiden als oft si van Gods wegen daer toe verwect waren/eñ dalò stoutste zijn hy hoopen vergaēt / eñ hebben in veel manierē roouerye ghedaē/ besonò wt dye naeste plaetse vanò stadt/daer hebben si gherooft al datter noodzuft aenghinck/ also dat si noch dē peerdē noch den mannē victalie oft voeò en lietē. Maer die cloetste eñ vzoemste vādē oozloothschē volcke/hebbē haer gheselt tseghē die beleggheres eñ hebbē het werck vandē bolwerckē/ van op dye mueren belet/eñ tseghen dinstrumentē der beleggheres hebbē si altijt een nieuwe beletsel gepzactiseert eñ ghemaect /maer in gheen dingen en verwonnen si so seer als int grauen vā die hepmelike ganghen onò deerde. Dye Coninc Herodes heeft pmmer tseghen die rooueries hepmelike listen eñ laghen van rupters ghepzactizeert/ om daer mede haer wtlooper te bedwongen/eñ tegē die benauthept der victalien heeft hi geozdineert datmen vā verre victalie aenbzachte. Eñ hoe wel dat die van binnen seer neerstich om stridē waren/eñ alle manieren van stoutichedē te bouen ghinghen/nochtans werden si vanò Romeynē cloechept eñ wijshept ò wonnen/eñ niet te min hebben si nochtans openbaerlic tegen die Romeynen ghestreden/stellende vooz ooghen dat si sekerlic steruen moesten Mer als die Romeynē onuerhoets wt die hepmelike grauen die tusschen beydē waren opquamen eer daer eenich stuck vandē vesten ghebzokē werde/so hebben si terstont in plaetse vā dien een anò deel sterck ghemaect. Eñ si en hielen npet op met handen eñ met instrumenten te arbeyden/wāt si hadden vooz haer ghenomē totten laetsten toe te weòstaen. Boozts hebben si dit beleg vā so grooten heyre vijf maenden lanc houden staende ende ò zagē/tot datter sommige vā Herodes crijchschmannen vandē ghenen diemē hoerlinghē noemt/ hebbē doozen ouer den muer gaen eñ in dye stadt metter macht bzekē/eñ na haer Josius hooftluyden. Aldus zijn vooz al inge nomē die plaetsen ontrent dē tempel. Eñ alst heyr daer ingebzokē was so gheschieden daer ouer al veel doodslagen/mits dat die Romeynen vergramt waren om dat lanck òtreck des belegs. Maer Herodis Joetsche macht

Int. xiiij. boeck der ouder ghechiedenissen. int. 12. cap.

Elf legionen/zijn xxxiij. duysent.

was seer neerstelic toe siende datter niemāt vā haren weÿpartyen ontstieden en soude. Aldus werden daer seer veel menschē verslaghen/die tot die enghste straten vanden stadt eñ in die huysen gedwonghen waren te vliedē/ia al waren si ooc indē tempel gheuloden/want daer en was gheen bermhertichept oft genade/noch ouer dē ouderdom/noch ouer die cranchept der vrouwē persoonē. Eñ hoe wel dat die coninc al om wtsant eñ dede biddē dat si twolc sparen wildē/nie mant en heeft nochtans zÿn rechte hant bedwongē oft stil ghehoudē/mer si hebbē als rasende menschē ionc eñ oudt verslaghen. Doē is Antigonus (ondachtich wesende zÿ der voorledenē eñ nv teghēwoordighen auontueren) af gecomē van sinē huyse/eñ is Sosio te voe te gaen. Maer Sosius gheen bermhertichept met hem hebbēde ter saken van so grooter veranderingen/eñ hem spitelic bespottende/heeft hem met eenē vrouwē naē Antigona ghenaemt/nochtans en heeft hi hem nz vÿē wt die bewareniſſe laten gaē als een vrouwe. Aldus dā werde Antigonus gheuangen gheho uden. Als Herodes nv zÿn vpanden verwonnen hadde/so soechde hi ooc seer om die wtlantsche soudeniers te bedwingen/wāt alle die menichte d wtlands was seer begheerich om den tempel eñ zÿn heplichdommē te besiē. Eñ hierom heeft Herodes die sommige met dreyghe meniren/die sommighe met smeecktingen/die anō metter macht hier af getrocken. Wāt hem dochte dat die victorie hē veel druckeliker eñ swaerō soude ghewonnen hebben/haddē dye heplighe dingē doorzÿn schult ghesien gheweest/die welcke niet geoorloft en warē te siē/dā oft hi verwonnē hadde gheweest. Desghelÿcx heeft hy ooc terstont het rooden in die stadt verbodē/seer grootelÿc Sosiū straffende eñ hem vragēde oft hē goet docht/dat die Romeynē die stadt soudē ydel maken vā ghelde eñ van mannē/eñ hem also Coninc latē wesen/van een dwoeste eñ verlatē plaetse/daer hy nochtans voor so grooten moort van sinen borgheren cleyn achtende was den prÿs van theyserrÿch der gheheelō werelt. Maer doen Sosius seyde dattet wel recht was/dat die rupters voor dē arbeyt des beleghs soudē oorloof hebbē om die stadt te beroouen/so heeft Herodes beloeft dat hi haerliedē elc bisonō haren arbeyts loon van sinen goedē soude gheuen. Eñ als hy aldus dat ouerblÿssel der stadt gheloft hadde met eenen afcoop/soe heeft hi zÿnō belofte voldaen/wāt hi heeft elckē rupter bisonder eñ die capitepnen eick nae zÿn verdiensten/eñ Sosium ooc selue met coninclicker milthept also beghift eñ bescoucken/datter nyemant met ghebrec vā ghelde van daer gegaen en is. Als Sosius die opper veltheere Gode dā een goudē croone indē tempel toegeschict eñ gheoffert hadde/so is hi weder om wt Ierusalem ghereyst/lepdende met hem Antigonum gebondē tot Antonium: Welcke Antigonus (hoe wel dat hi met een ydel hope totten laetstē dach meynde het leuen te behoudē) is met den bÿl ghedoot gheweest na zÿn verdiensten.

Int. xv. boeck der ouder ghelchiedenisſen. int. i. cap.

¶ Eñ die coninc Herodes heeft ondersceyt gehouden onō die menichte vander stadt borghers/eñ die van zÿnō partyen warē heeft hi seer eerlÿc ghetracteert/om dat hÿse noch gonstigher te hem waerts maken soude/mer die van Antigonus partye waren die doode hi. Eñ na dat hem ghelts gebrack/so heeft hi alle zÿn iuweelē eñ cieraten ghedeplt/eñ die Antonio eñ sinē medecapitepnē ghesondē: nochtās en heeft hi daer door niet gāsselÿc connen af coopē dat hi niet en soude te lidē hebbē: Wāt Antonius was doen ter tÿt also seer vdoorē door die liefde van Cleopatra/dat hi in alle dingē haerō quad begheerlichept toegaf. Want nae dat Cleopatra alle haer maechschap so wreedelic vervolcht hadde/datter nauwelÿcx een te leuen gebleuen en was die haer vā bloede bestonde/so heeft si haer rasende bloetgiericheit voorts gesterct tot die wtlands oft vreemde. Eñ si rade Antonio dat hi die treffelicste heeren van Syrien doodē soude beschuldigende die met valsche tichtē/op dat si in deser manieren elckerlicx erue soude moghen tot haer heerlichept verrighen. Eñ na dat si haer gierichept wtghesteken hadde tot die Arabers eñ die Joden/so heeft si ooc listelich gearbeyt om Malichū eñ Herodem die coningen van dien volckē ter doot te brengē. Eñ Antonius heeft haer dit geōsenteert alleenlic metten woordē/want het dochte hem onrecht dat hi so goede mannē/eñ so groote coninghen dooden soude/mer hi en heeft die niet meer onō zÿn vrienden gehouden. Ooc heeft hy deser coningen palen veel lants afgenomē/bisonder dē palmhof daer die balsem in wasset/eñ alle die steden die binnē den vloet Eleutherum lagen sonō Tyrus eñ Sydon/eñ hy heeft dye Cleopatre ghegeuen. Eñ als si die heerlichept ghecregē hadde van desen plaetsen/eñ stedē/so is si Antonium gheuolcht tot den vloet Euphrates doē hi tracktē stride tegen die Parthers/eñ aldus is si door Apamiam eñ Damascum in Iudeen ghecomen. Maer hoe wel dat op desen tÿt Herodes harē fellē moet met veel ghiften versaecht hadde/so heeft hi nochtans met hondt talenten iaerlÿcx te gheuen/moeten vercrigen dat si hem verhuerē wilde die plaetsen dye sinen rÿcke afghenomen waren/eñ aldus heeft hi haer met alle ghedienstichēden beliefst eñ te vredē gheleit/eñ haer wtgheley gedaen tot Pelusium toe. Eñ binnen corten tiden daer na is Antonius wedom ghecomen vanden Parthers/vrēghende met hem gheuanghen Artabazen Tygranis sone/om dien Cleopatre te schencken voor een ghifte. Eñ terstont is desen Parther metten ghelde eñ metten gheheelen roof haer gheschoncken gheweest.

¶ Van die listighe verraderien Cleopatre teghē Herodem/eñ van Herodis oorloghe teghen dye Arabers/eñ van een groote aertbeuinghe. Capit. xiij.

NA dat die oorloghe bi Actiacum opgheslaē was/tusschē Antonium eñ Augustum den Keyser/so was Herodes bereet om met Antonio te reysen/mits dat hi verlost was vā die anō werringhen van Iudeen/eñ vercreghen hadde Hircanium/welcke vrÿheit Antigonus suster bewoōde eñ behiel/nochtās is hi door Cleopatre listige behendichept belet eñ besloten gheweest dat hi met Antonio niet reysen en mocht/ende zÿnder auontueren declachtich wordē. Want mits dat si altÿt (so wy voorsept hebben) listighe laghen lepde dyē

coninghen/so heeft si Antonio gheraden eñ daer toe vracht dat hi Herodi soude beuelē een oorloge teghen die Arabers/eñ dat daer om/wāt si hoepte vrouwe te worde van Arabien waert sake dat herodes die Arabers verwan/oft vrouwe vā Judeē/ waert dat Herodes vwonnen werde/eñ dat si aldus den eenen van desen twee machtige conīghē door den anderen onder die voeten crighen soude Maer desen haren raet is Herodi seer gheluckichlick vergaen: Want hi heeft ten eerstē een groote macht peerdevolck die hy vergadert hadde tegen die Syriers die zijn vpanden waren ontrent Diospolim ghestiert/die welcke hi verwonnē heeft hoe wel dat si hem vromelijck wederstonden. Eñ als dese nu vwonnen waren/soo zijn die Arabers opghewect met eē groote beroerte/eñ als si vergadt warē tot een ontallike menichte eñ macht vā volcke in een plaetse van Celessyrien Canathan ghenoemt/so verwachten si aldaer die Joden.

Int. xvj. doeck der ouder ghechiedenissen. int. 16. cap.

¶ Ende daer heē tse Herodes bestreden/maer hi heeft die oorloge wijsselicker willen belegghen eñ voeren. Hierom beual hy datmen die heyrlegherē met eenen wal oft muer al om besettē soude: mer dye menichte zijnder ruyters en hebben hem nyet ghehoorsaem gheweest. Want betrouwē hebben de op die voorleden victorie/hebbē si die Arabers bestooten/eñ als si die mettē eersten bestooten ter vlucht ghedreuen hadden/so hebben si die sterckelick van achter ghevraemt/maer in dit nauolghen is Herodes door verraderie in een perijcel gecomē want daer waren tusschen beyde ghesonden somighe vandē Canathaners vā Athenio/die welcke een vā Cleopatras capitepnen/altijt Herodes vpant was geweest. Aldus zijn dye Arabers verfraept ghewordē door deser onderstant eñ aenualen/eñ si hebben den strijt hernomen/eñ versamē de hen heyren te gader hebben si Herodes heyren/ door steenrootsighe eñ onganckbaer plaetsen ter vlucht gedreuē/veel vā dien vslaende. Eñ die anō die wt dien strijt ouerbleuē waren/zijn gheuluchtin een vrijheyt Ozmiza genaēt/tot welcker plaetsen die Arabers haer legers metten menschen om lept hebben eñ die ingenomen also vol als die waren. Maer niet lange na dat Herodes dese schade ghecleden hadde/is hi daer ghecomen met zijnder helpen/hoe wel dat te spade was. Die sake van deser zijnō schaden is hem gheweest die weder spannichept zijnder capitepnen/die na zijn beuelen niet en hebben willen hoorē: Want en hadde dē strijt niet so onuersienlijc begonst geweest/so en soude Athenio gheenen tijt ghehadt hebben om hem laghen te legghen. Maer Herodes heeft hem weder om ghewrokē ouer die Arabers/haer palen sonō ophouden beloopende eñ verderuende/eñ dat hy eens verwonnen is geweest/dat heeft hi haer dicmael betaelt eñ geloont. Maer doen hi zijn vpandē verualchde/so is hem een ander schade eñ verdriet vā Gode ouergecomen/int seuenste iaer zijs coninckrijcx/als dye oorloge tusschē Antonium eñ Augustum seer heet was. Want int beginsel vanden lente oft vooysomer isser een aertbeuinge geweest: waer door dat ontallike veel veedts/eñ dertich duysent menschen verslagen eñ ghedoot zijn gheweest/onder die huysen versmacht/maer zijn heyr bleef gantsch gesont/mits dat si onder die open locht ghelegert waren. Als doen zijn die Arabers veel te cloecker gewordē/door dye fame vā desen onghelucke/mits dat het rumoer van desen onghevalle altijt int voortseggē wat vermeerdert werde eñ beswaert. Eñ recht al oft geheel Judeē vdoruen hadde gheweest so zijn si in dlant metter macht gheuallē/hopende dat lichtelick te verwinnen eñ te crighen/mits dat si meynden datter niemant leuende ghebleuen en was. Oock hebben si ghedoot die legaten der Jodē die te voren tot haer ghesonden waren vandē Joden. Maer doē Herodes sach dat zijn heyr veruaert was door der vpanden aencoēste/mits dat si ock door die groothept eñ veelheyt der schadē mismoedich warē/so heeft hi die willen weder verwecken om daer teghen te strijden/seggende dese redenen.

¶ Een schijnt gheē redene te zijn/waerom dat ghi nu ter tijt so vnaert zijt gewordē. Wāt dat ghi v bedroeft vā die plagē der Godliker grāschappē dat en verwondt mi niet/maer tis eē stuc vā een groote clepmoedichept oft bloodichept/dat ghi dus vnaert blijft ooc als der vpandē oploop moet weēstaē zijn: Wāt tis so verre vā mi dat ic die vpanden soude ontsiē na dese aertbeuinge/dat ic hier door noch veel te cloecker ben gewordē/want ick houde voorwaer dat God henlieden hier mede heeft willen aenhalē/dat si daer door soudē in haer qualicuaert comen. Wāt si comen nu teghen ōs nyet so seer om dat si betrouwē hebben op haer macht oft wapenē/als dat si haer betrouwē op onse schaden eñ plaghen. Maer tis een bedrieghelike hope die op haer eyghē macht niet en rust/maer op eēs anders ongheual oft teghē spoet. Voorts ooc so en zijn bi die menschē die teghenspoedē eñ voorspoeden gheluck eñ ongheluck niet seker eñ altijt durende/maer men sier dagelijcx dat haer die fortune dickmael keert van deen side totter ander. Want wy die inden eersten strijt die victorie hadden/zijn daer na van onsen vpanden verwonnen geweest. Hierom (alsoot wel te duchtē is) sullē si nu vwonnen werden/als si meynen die victorie te crighen. Want ghemeynlic ist so/dat sulc op zijn hoede niet en is/die hem te seer betrout/mer vreese leert voorsichtichept. Hier om crijch ic eenderhande betrouwen mits dat ghi vreest. Want om dat ghy te voren stouter waert dant van noode was/eñ dat ghi teghen minen wille teghen die vpanden wt troet/ daer door heeft Athenio een oorsake geuondē verraderlike laghen te legghen tegen ons. Maer (na dat schijnt) so is een seker hope van victorie vlieē veruaerthept eñ blodichept. Het behoort ock wel also/datmē voor dē strijt al wat veruaert si/maer datmē zijn macht eñ vromichept int werck als smē int striden is/betoone. Dus laet ons onsen hooseñ ongoddelikē vpandē toonen/dat der Jodē vromichept noch door menschelike schade/noch door Goddelike grāschappe nemmermeer geheel verduct en wert/so lange als si leuendē adem trecken/ eñ dat niemāt vā haerliedē en sāl gestadē/dat dye Arabers sullen heerschappie hebbē in haer goedē/ die si dicmael als gheuangenen wechghelept hebben. Doch en wilt niet verscrict wesen van dingen die gheē siele oft leuē en hebbē. Oft en laet v nyet

dunctē dat dese aertbeuinghe een voorteyken sou de wesen van v lieū schade oft onghelue. Wāt die elementē hebbē haer natuerlike gebreken/eñ si en doen gheē schade meer dan sulex als daer af coēt. Wāt voor een pestilentie oft dierē tijt oft voor een aertbeuinge als die schadē wat wtgestelt werden plegen sommige voorteykenē te comē: maer als sulcke plaghen opghestaen zijn/so werden si door haer groothept terstōt volept. Voorts al ist dz wi schoon vwonnen waren/wat mach ons die oorloghe meer hinderē dā die aertbeuinge gedaē heeft Maer voorwaer dit is een seer groot voorteyken gheweest onsen vpandē van hare aenstaende verderfenisse/te weten dat si van selfs/eñ npet met vreēde handē sullen vnieit worden/dye onse legaten teghē dye rechten eñ wetten vā alle menschen wreedelic gedoot hebbē/eñ hebbē Gode voor een gheluckich vergaē der oorlogē/sulcke slachofferā den ghestagen. Wāt si en sullen Gods alō groot ste licht/oft zijn onuerwinlike rechterhāt niet ontulieden/maer si sullē terstōt ghestraft worden eñ wrake ontfangē/ist sake dat wi met onser vaderē Gheest vervult wesende/onse hertē vwetkē wilien om wrake te doē ouer dat ghebroken verbont Hierom gaet vroem aē elc niet om voor zijn huysvrouwē oft voor zijn kinderen/oft voor zijns lāts periculen te stridē/maer om onser legaten doot te wrekē. Die welcke sullen het heyr beter regerē dā wy die noch leuen/eñ als ghi mi onderdanich zijt/so sal ick mi selue voor die ander in periculen ghe uen. Want ghy moet voor seker weten/dat v lieū vromichept gheen duck en sal moghen weēstaen ten si dat die door eenighe beroemelichept oft vermetelichept ghehindert werde.

Als Herodes met dese redenē zijn rupters vermaēt eñ verwect hadde/eñ hi die nv wacker eñ vlitich sach om stridē/so heeft hi Gode sacrificie gedaē/eñ daer na is hi mettē heyre ouer die Jordane gegaē. Eñ als hi zijn heyrē gelegert hadde te Philadelphiē/niet verre vā zijn vpandē/so heeft hi dē strijt van verre beroct/recht oft hy ghestredē hadde om dat casteel datter tusschē beydē lach/begeerende ten eerstē slach te leuerē: want dye vpanden haddē sommighe voor wt ghesondē om te casteel in te nemē/maer des coninex Herodes volc heeft dese lichtelic verdreuen/eñ si hebbē den hueuel ingenomē/eñ hi heeft dagelicx zijn crijchschvole voort gebracht ten stride/eñ stelde zijn heyr in slachordē terghende also die Arabers. Maer doen daer niemant teghē en quam (want si waren met eenderhande groote vreese beuangen/eñ haer hooftman Athenio was voor zijn heyr van vreesen heel verschrict ghewordē) so is Herodes aenghevallen eñ heeft harē wal ghebroken/eñ also zijn si gedwonghē tē stride/waer toe si wt gecomē zijn het voetvolck ghemengt onō dat peerdevolck met onghescicte ordenen/eñ hoe wel si meerō van menichte waren dan die Joden/si waren nochtans in cloecheyt dien seer onghelijc/maer nochtans waren si te stouter/midts dat si gheen hope van victorie en hadden. Eñ so langhe als si wedstondē/so en isser gheen groote moort oft schade onō haerliedē geschiet/maer doē si den rugghe keerdē/so isser vele doot bleuen/som vanden Joden/som van haer eyghen volck vertreden/also datter ten laetsten vijfduysent gevallen zijn in die vlucht/eñ die anō menichte is wedom ghedwonghen te keeren binnen harē walle. Maer Herodes heeft dese terstont om ringhelt eñ belept/eñ hoe wel datter seer by was dat si soudē verwonnen worden met die macht der wapenen/maer nochtās werden si seer benaut wt ghebrec van water. Eñ doen die coninck Herodes seer hoochmoedelic eñ ōmetelick haer legatē versmade/eñ lanex so meer haer praēde/daer si nochtans vijf honōt talenten gelts presenteerdē voor haer rantsoen eñ verlossinghe. Maer ten laetsten als haer den dorst ouer groot werde/so zijn si met hoopen wtgecomen/eñ hebben haer vā selfs dē Joden ouerghegheuen also vele/datter binnē vijf daghen vier duysent Arabers gheuangen eñ ghebonden werden: eñ op den sesten dach is dye anō menichte wt wanhope van te moghen ontgaen/ten strijde wtgecomen. Eñ als Herodes teghen dese ghestreden heeft/so heeft er hi wederom seuē duysent van dien verslaghen. Eñ nae dat hy hem ouer Arabien ghewroken hadde met soo groote schade van henlieden/eñ dat hi den Gheest eñ dye bloeme van haren mannē vernielt hadde/so is hy so gheuordert eñ soe machtich ghewordē/dat hi van den Arabers begheert is gheweest tot eenen Patroon/oft beschermer des lants.

Hoe Herodes tot dat Coninckrijck van Judeen verheuen is gheweest. Cap. xv.

Jut. xv. boeck der ouder ghe schiedenissen. int. 7. cap.

Der stont hier na is hy in een ongewoonlike sorghe ghecomen/om die vrient schap die hi met Antonio hadde gehadt/na dat die Keyser Antonium vwonnē hadde bi Accium. Maer hy hadde meerō vreese dan hi schade leet/want die Keyser en liet hem niet duncken dat Antonius vwonnen was/so lāge als hi met Herodes noch leefde. Hierom heeft die conine Herodes voor hem genomen dese periculen te voorhoeden/eñ daer teghen te wesen. Eñ als hy tot Rodes geuarē is geweest/daer die Keyser doen ter tijt was/soo is hi tot hem ghegaen sonō coninclike croone/met slechtē ghemeynē habite/maer met eē coninclike hoochmoedichept/eñ die waerheyt niet verswigēde oft verbergēde heeft hi aldus voor hem ghesept. O Keyser/ic die van Antonio ben Conine ghemaect/beschijde dat ic hem een profitelijck Conine gheweest hebbe. Eñ ick en wilt ooc niet ontkennen/dat ick v swaer genoech soude gheuallen hebbē met mijn oorlooche volc/en hadden die Arabers mi niet beledt: maer nochtans heb ic hem hulpe ghesonden nae mijn macht/eñ veel duysentich maten corens. Ooc na dat hy dye groote schade gheleden hadde bi Accio/so en hebbe ic hem die mi veel goets ghedaen hadde/niet verlaten: want al dede ic hē doen min hulpe/ick ghaf hem nochtans eenen seer goeden ract/seggheude hem datter maer een remedie en was tegen dese zijn quade auonturere eñ weder spoet/te wetē dat hi Cleopatram dede doodē. Eñ bi also dat hi die wilde doodē/so beloefde ic hem dat ic hem dan soude tot zijn beschermē gelt doē vesten eñ besloten steden vleenen/eñ mijn heyr eñ mi seluen/tot zijnō oorloghē voeghē. Maer voorwaer die liefde vā Cleopatra/eñ god die v die victorie gaf/hebben zijn oorsen heel verstopt. Aldus

ben ick met Antonio van v verwonnen/eñ ic heb mijn coninclike croone in zijn quade auõtuere ooc af ghelept. Maer ic ben tot v ghecomẽ/hebbende hope eñ betrouwen van mijnẽ behoudenisse op v duecht eñ vromichept/begherẽde ooc dat ghy wildet ondersoech doen van mi/ hoedanigh en vrient dat ick ghewees ben van yemanden.

Hier op heeft die Keyser geantwoort: Hebt goe dẽ moet/wert behoudẽ/eñ weest nv veel seherder Coninc dã ghi te vozen waert: wãt ghi hebt vdiẽt dat ghi ouer seer veel volck sout coninck wesen/aẽ ghesien dat ghi dye vrientschap so ghetrouwelic onõhout. Proest ooc eñ onõsoert hoe dat ghy ooc moecht getrouwe wesen den ghenẽ die meer ghe lucx hebbẽ dã Antonius ghehadt heeft. Want ick hebbe ouergroote hope vã v alõ vmaertste groot moedichept. Eñ Antonius heeft wel ghedãen tot mijnẽ baten/dat hi na Cleopatrã meer heeft ghe hoort dã na vt wãt doorzijn dwaelhept hebbẽ wp v vtcreghẽ tot onsen vriẽt. Eñ als wp vstaen hebbẽ/so hebdp eerst ons begõst vrientschap te doen/ waer af Ventidius gestreuẽ heeft dat ghi haer tegẽ haerlieõ moordenarẽ helpe gedaẽ hebt. Waerom so make ic v (met een sentencie) dat coninclic vaste. Eñ ic sal procuẽ om v noch pet goets te doẽ also dat ghi na Antoniñ gheẽ verlangẽ oft begeer te meer hebben en sult.

Als dye Keyser den Coninck Herodẽ met dese vriendelike antwoorde vmaent hadde/op dat hem niet twifelẽ en soude vã zijn vrientschap /so heeft hi hem een coninclike croone op zijn hooft gestelt eñ met een vonnisse eñ vaste sentẽtie heeft hi hem remis oft vgiffenisse van alle misdaden gheghe ueu. Waer in hy ooc veel heerlike dingen ghesept eñ vhaelt heeft tot zijnẽ eerẽ eñ lof. Eñ als Hero des den Keyser te vozẽ met giftẽ belieft hadde/so hadt hi hẽ dat hi eenẽ dye Alexanõ hiet eñ om ge nade badt / eñ vã Antonius vriendẽ/was ooc wil de ontslaẽ eñ vergiffenisse vlcenẽ. Maer des Key sers grãmoedichept heeft douerhãt gehoudẽ/seg gẽde dat die gene daer hi vooz badt vele eñ swaer lic misdaen hadde/waerõ hi Herodes bede niet en vhoorde: Eñ doẽ die Keyser dooz Syriẽ na Egip ten track / so heeft Herodes te peerde gecoert ge weest ontrẽt Ptolomaidẽ/hebbende ontfanghen alle dye rijcdommẽ des Coninckrijcx/eñ heeft met den Keyser dẽ monster vã den ruptere aenge sien/ eñ aldaer heeft Herodes dẽ Keyser met allen sinẽ vrienden eenẽ auont maeltijt ghegeuẽ/eñ daer toe oor alle zijn heyr gespijst. Ooc heeft hi voorsiẽ eñ besorcht datter gheẽ waters ghebzec en soude we sen/doẽ si door die drooge plaetsen trockẽ na Pe lusium eñ van daer wederom quamen/eñ daer en waren gheenõhande nootelike dinghen/daer het heyr gebzeck af hadde/also dat den Keyser eñ sinẽ heyre te clepnẽ loõ dochte te wesen dat Herodi het coninckrijc ghegeuen was vooz so groote sine wel daden eñ verdienstẽ. Eñ daerom als die Keyser in Egipten gecomẽ was/eñ Antonius met Cleopa tra doot waren/ so heeft hy alle Herodes anõ eer lichеden vermeerdert/eñ dat deel vanden wter stẽ landen van Egipten tot sinen rijcke ghegheuen/ dwelck hem Cleopatra af ghenomen hadde. Eñ daer toe heeft hi hem noch ghegheuen die steden Gadara/Hyppon/Samariẽ/eñ van die zeecãt ste den Gazam eñ Anthedonem /eñ Joppẽ/eñ Stra tonis torre/ eñ hier toe noch vier hõdert walscher crijchschknechtẽ/die te vozen Cleopatre trauwan ten hadden ghewerest. Eñ gheen dinc en verwerte des Keysers milthept meer / dan Herodes grootẽ moet. Maer na den eerstẽ strijt by Accio/so heeft dye Keyser ooc dlantschap dat Trachon genaemt wert/onõ zijn heerlichept ghegheuen. Itẽ het vast lant van Hathaneam eñ Auranites heeft hy hem ooc ghegheuen wt deser voorsaken Zenodorus die Ipsanias huys soudenier was/en hielt nz op altijt roouers sepndende wt dat lantschap dat Trachon hiet/op die vã Damasco. Dese hebbẽ tot Varo ha re toevlucht genomẽ/die doen regent van Syrien was/eñ hebbẽ hem ghebedẽ/ dat hi haer allendic hedẽ dẽ Keyser wilde verclarẽ. Eñ als dye Keyser dit vernomen hadde/so heeft hi hem wedom ghe screuen dat hi soude besorgen datmẽ die roouerie gãsch te niet vrachte. Eñ als Varus met crijchsch volck die plaetsen bestooten hadde daer voormoedẽ af was/so heeft hy dlant van dye roouers ghesup uert/eñ Zenodoro het lant af genomẽ. Het welck heeft die Keyser Herodi ghegeuen/ om dat weder om der roouers vrijheyt nper en soude werden te ghẽ Damascum/eñ daer en bouẽ heeft hi hem re geerder eñ lantwoocht van geheel Syriẽ gemaect. Eñ nae dat die Keyser int thienste iaer wederõ in dlant ghecomẽ was/so heeft hi den regimentmee sters beuolen/dat si met doẽ en souden sonõ Hero des raet. Eñ doen Zenodorus doot was/so heeft hi Herodi oock ghegheuen alle dlant dat tusschen Trachonem ende Galileen was. Eñ dat Herodes noch meer acherde / hy wert vanden Keyser naest Agrippa / eñ van Agrippa naest den Keyser ghe mint. Als hi dan hier dooz tot het hoochste des ge lucx verheuen was /eñ meerderen moet ghecregẽ hadde/so heeft hy het meeste deel vã zijn sorchfuldichept totten Godsdienst ghestelt.

Van Herodis cummeragien dye hy weder op ghericht heeft /ende van dye steden van hem ghemaect/ende van zijn milthept die hy betoonde den vreemdelinghen/eñ van zijnder ghelucliger weerldichept. Capit. xvi.

In. xv. boeck der ouder ghe schiedenis sen. int. 10. 12. 13. eñ. 14. cap.

In twijsthienste iaer zijns Coninckrijcx /heeft Herodes den tempel wedom ghereparcert/ eñ tweemael so veel lãts alsser te vozen was heeft hi om den tempel met eenen muer rontsom besloten/met seer grootẽ cost/eñ met eẽ sondlinge heer lichept/als wel betoondẽ die groote voozwerckẽ oft poortalen inden rondẽ muer des Tempels/eñ het casteel dat daer aen die noozt side bi was/welc ke poortalẽ hi opgericht heeft wten fundamentẽ. Maer het casteel/dwelck in gheen dinck minõ en was dã des coninck hof/ heeft hi met veel costs vnieuwet/eñ heeft dat Antoniam genaemt ter eerẽ van Antonius. Ooc heeft hi daer toe noch een co ninclijt huys voor hem seluen gemaect int opper ste vanõ stadt/stellende daer in twee die schoonste eñ grootste huysen/ daer den tempel geẽsins by te ghelijckẽ en was/welcke huysen hi genaemt heeft met zijnõ vrienden namen/te weten het een Cesa ream/eñ danõ Agrippium. Eñ hi en heeft die ghe denckenisse eñ toenamẽ van de se zijn vriendẽ niet

allcen op die dakē al om gheſcreuē / maer hi heeft zijn milthept ooc ōmeer dert tot ſeker ſteden. Wāt hi heeft in dlantſchap van Samarie een ſtadt met ſeer ſchoon veſtē al om beſet / twintich ſtadiē wijt / noemende dye Sebaſtē / eñ heeft daer in gebzacht ſes dupſent bewoonders / ende daer heeft hy ſeer bzuchtbaer lāt toegeſchict. Eñ aldaer heeft hy ter eeren vandē Kepſer eenen ouergrootē tēpel onder die ander timmeragien gemaect / eñ rontſom den tempel een open plaetſe van dzy eñ eē half ſtadien wijt / eñ den bewoonds van dier ſtadt heeft hi met ſondlinghe gracien van wetten eñ pziuilegien begyift. Eñ doen hi hier omme vanden Kepſer noch beghift was met een anō lant dwelc hem tot ſinē lande ghegeuē werde / ſo heeft hi ter eeren vanden ſelue Kepſer eenen anderen Tempel van witten marmozſteenen ghemaect aen den oozſpzonc der Jozdanen / welcke plaetſe is Panū genaemt / daer eenen top van eenē berch ſeer hooghe wtſtekende op die vallepe die daer onder lept / eē ſeer doncker ſpelūcke maket / waer dooz eē rootſe vā ſeer groo ter diephept gehoelt wert / dooz ōtallike veel ſmeltende dzuppen diet ontfanghet / alſo datter gheen lengde groot genoech en is al ſmē pet daer in laet oft ſteect / om den gront te vinden / vandē grooten water dat daer ſtaende blijft: maer bupten wt dat onder ſte vanden berghe ſpzinghen fonteynen / eñ dit is (als dye ſommige meynen) den oozſpzōc vā der Jozdanē. Maer dye rechte waerhept vā deſen ſullen wy in dye nauolghende materie betoonen. Ooch heeft hi by Jericho tuſſchen dat caſteel Cypzus genaemt / eñ tuſſchen deerſte coninck hupſen ander beter hupſen ghemaect / die den ghenen die derwaerts quamē gherieflikер ſoudē weſen / noemēde die met der ſeluer zijnō vzienden namē: alſo datter geē bequaē plaetſe in zijn coninckrijc en was die hi bloot lier vā des Kepſers eere. Maer na dat hi zijn palen vol tempelē gemaect hadde / ſo heeft hy des Kepſers eere ooch voozt verbzept ouer dat gheheel lantſchap / eñ in veel ſtedē heeft hy tempelen gemaect dye Ceſarie oft Kepſerlike genoemt werden. Eñ als hi onō die zeecant ſteden een gheſien hadde die van outheden by na vergaen was / die Stratonis tozre hiet / welcke ſtadt (mits dat ſi om die ghelegenhept haerder plaetſen bequaem was om zijn milthept daer aen te toonen) heeft hy met witten marmozſteenen doen vernieuwen / eñ die met een ſeer heerlijc coninck hups verciere / eñ hi heeft daer in dye ingebozē grootheyzijns moets aldermeeſt ghethoont: Want tuſſchen Dozam eñ Joppen daer deſe ſtadt gheleghen is / was alle dē zeecant ſo onbequaem tot hauenē / dat alle die ghene die na Egypten wt Phenicen ſcheeptē / moeſtē in die zee met perikel varē / vzeeſende dooz dē wīt die wt Africa coemt / wiens waeyē (al iſt ooc middelbaer) heft ſo grooten goluen waters tegen dye roote ſe / dat die ſtuerichept der zee daer dooz ōmeer dert wert tot een groote reche verre / als dat dzijuē der goluen wederom keert. Maer die Coninc Herodes heeft dooz zijn beleefthept eñ te ſinē coſte die natuere der plaetſen ōwonnen / eñ daer een hauene ghemaect die meerō is dan die hauene die Pyreus genaemt is / eñ binnē deſe ſtadt heeft hi noch anō ſeer diepe hauenen ghemaect daer dye ſchepē ſtille ſtaē ſouden. Eñ hoe wel die plaetſe heel contrarie was ſinen voornemen / ſo heeft hi nochtās tegē die ōbequamichept oft ſwarichept des werck ſo gheſtreden dat die vaſtichept der timmeragien gheen ſins der zee en wijcte / eñ die ſchoōhept was ſo groot / recht ofter gheē ſwarichept dye ſchoonhept belet en hadde / want doen hi (als wi gheſeyt hebbē) ghemeten hadde die ruymte vanō hauenē / ſoe heeft hi daer ſteenē in gheſonckē tot twintich ellen diep welcker ſteenē veel waren vijftich voeten lanc / eñ neghen voetē hooghe / eñ thien voeten breet / eñ die ſommighe waren ooc meerō. Eñ als die ruymte vol was die onō dwater was / ſo heeft hi den muer daer op ghemaect tweehondt voeten breet / waer af dye tweehondt warē voor gemaect om die baren eñ zeegoluen af te dzuuen / waerō dat die ooc genoēt werdē Pzotymia dat is / een haeye oft een muer tegē dat water / maer dye anō honōt waren gheſtelt onō den ſteenen muer vander hauenen / waer mede die al omringelt is daer groote tozren tuſſchē beyde ſtonden / waer af hi den meeſten eñ den ſchoonſtē na den naē van des Kepſers ſoons ſone / heeft Dzuſium genaemt. Eñ daer waren ooch veel ghewelfde voghen in / om daer dooz inte bzengē tghene dat die hauene hadde / eñ vooz dye bogen eñ rontſomme was eenen vloer oft oeuer ghecaſſijt met ſteenen / eñ een bzeede wādelinghe om te ontfangē die gene die daer wt die ſchepen ghingē. Maer den ingang was nooztwaerts / want den noozden wint is den alder ſaechſten eñ ſtilſten na die ghelegēthept vā dier plaetſen: maer aen die doze oft ingang waren dzy groote beelden vā beyde ſiden ruſtende aen pplaren / eñ op dē pilaer ter ſlinckerhāt daermē inne coemt / ſtont eenē dichtē tozre: maer ter rechter hāt warē twee hooghe ſteenen tſamen gevoecht / die den tozre die op danō ſide ſtact in hoochden te bouen gaen / maer die hupſen vaſt aen deſe hauene gemaect / zijn ooc van witten ſteen gheweeſt: eñ der ſtadt weghen na der hauenen gaende zijn van ghelijcker ruymten. Eñ teghen den ingang der hauenē / op eenen cleynen berch is eenen ſondlinghen tempel / ter eeren des Kepſers gemaect / ſeer excellent vā groothept eñ ſchoonhept / eñ daer in des Kepſers ſtaēde beelt niet minō dan Jupiters beelt by Olimpien / waer na dat dit ghemaect is gheweeſt / eñ is ooc ghelijc ſinē beelde dat te Roomē eñ tot Argis is. Eñ dye ſtadt heeft hi toegeſchict der Pzouincie / eñ die hauenē den comenſchappē dye vā buptē ingebzocht werden: maer den Kepſer heeft hi die eere toeghe ſcreuen als oft hi die geſticht hadde / noemēde dye Ceſarea / dat is Kepſerſtadt. Voozts heeft hi op die anō plaetſen / te weten op die merct / op dye ronde gaepſel plaetſe eñ die ſpeelplaetſe werckē geſtelt / die weerdich eñ coſtelijc warē / eñ heeft daer ingeſtelt dat mer alle vijf iarē een ſirijtſpel ſoude houdē / geuēde dien des Kepſers naē. Eñ hi heeft eerſt mael ſeer groote pzijſen opgeſtelt / In die hōdertſte eñ tweentnegenſte Olimpiade / alſo dat niet alleen die eerſte ōwinners / maer die tweede eñ derde hen naolgēde ooc ſoudē wat vā des Coninckrijcdōmen crigē. Ooc heeft hi dye ſtadt Anthedona ōnieut / die dooz die oozlogen verdozuē was / eñ h eeft die Agrippiū genoēt / eñ wt een ſeer groote

Jnt. xv. boeck der ouder ghe ſchiedeniſ ſen. int. 10. eñ. 12. cap.

Jnt. xvii. boeck der ouder ghe ſchiedenis ſen. int 5. cap.

ionste heeft hi Agrippe zijns vrients naem ooc in die poorte die hi aen den tempel ghemaect hadde/ doen screuen. Ooc en heeft niemant zijn ouders so seere bemint als Herodes: Want zijns vaders graf (dwelc in een seer goet veit zijns rijcx stont en was seer weeldich van vloedē en boomē heeft hy in eē stadt verkeert/noemende die nae sinen vaē Antipatridem. Ende bouen Jericho heeft hi eē casteel (dwelc van zijn gheleghenthept beurijt was/ende wtnemende schoon) met vesten al om beset/en ter eeren van zijnd moeder dat Cypzum ghenaemt. Ēn sinen bzoeder Phaselo heeft hy te Jerusalem eenē torre ghemaect/en dien Phaselidem genoēt/ welck heerlichept en grootheyt namaels sal vclaert worden. Ēn noch een ander stadt die van Jericho af staet nooztwaerts heeft hi Phaselum genaemt Maer na dat hy sinen magen en vrienden aldus eewighe gedēckenissen gestelt hadde/ so en heeft hi hem selue niet vergetē/maer hi heeft een casteel teghē den berch vand siden van Arabien/met een bozstighewepz beurijt/en dat na sinen naem Herodium genaemt. Ooc heeft hi zijn begrauinghe op die maniere van een māme ghemaect/welck stont tsestich stadiē van Jerusalem desghelijex ooc ghenaemt/en die heerlijker vnicuwet en verciert: wāt hi heeft den top vā die doē rontsom besetten met torren. Maer haren ongane heeft hy met conmelijke huysen vol gheset/die hy seer mildelijc en rijchelic vciert heeft/ also dat niet alleen die binnēste deelen/maer ooc van buyten dye wanden en muren en die daken seer rijcheliken verciert claerlijck blincten. Ooc heeft hi daer met grootē costen veel waters van verre binnen ghebzacht/en hi heeft eenē opganck ghemaect/ met twee hondert trappen vanden alderwitsten marmorsteen. Wāt den gebzeelen hocuel was met handē gemaect en seer hooge. Daer toe heeft hi noch ontrēt dat nederste anō coninclike huysen en herbergē gemaect/daer die pactiē en vriendē in mochtē geherbergt worden/also dat dit casteel midts die ouerulocdichept van allen dinghen scheen een stadt te wesen/maer na zijn beuāc scheēt te wesen cēs coninex huys oft hof. Ēn na dat hi so grooten gestichten ghemaect hadde/so heeft hi zijn grootmoedichept ooc bewesen in veel buytenlansche stedē: Want hy heeft te Tripoli en te Damasco en Ptolomaidē openbaer ghemeyn badē gemaect die si Gymnasia oft strijt plaetsen noemē. Maer te Gibili heeft hi vestē ghemaect. In Geritho en tyro heeft hi gemaect wide raethuysen en wādelplaetsen/mercte/en tempels Ēn tot Sydō en Damascum heeft hi plaetsen oft huysen gemaect om te sien spelē. Dē Laodicensers bi die zee/heeft hi water sluysen en loopē gemaect Maer bi Ascalonen heeft hi gemaect seer cierlike water plaetsen/diemē Nimphea noemt/en baden Inē peristelia dat zijn tummeragiē rontsomme vol columnen die wonderlijc waren so wel van wercke als vā groothept. Daer zijn ooc stedē den welcken hi heeft gemaect plaetsen met boomen beset/ en ouerdecte galerien oft wādelplaetsen. Ēn veel stedē zijn van hem/met ackerlandē begift/als met zijn rijc houdende. Ēn om die baden te onderhouden heeft hi den sommigē iaerlijcsche renten ghegheuen/als tot Cois/op dat die ter saliē van sinen weldaden hem nemmen meer af vallen en souden. Voorts heeft hi alle den ghenen dies gebzeck had den cozē/en den Rhodianē gelt om haer voorloochs schepē te vmeuwen die maet en tot meniger plaetsen ghegeuen. Ēn als Pithium verbzant was/soe heeft hi dat op eē beter maniere weder op gemaect/ op sinen cost. Maer wat wil ick segghen van zijn milthept die hi ghedaen heeft en bewesen aen die van Ipcien en Samien/en die beschenckingen die hi dede ouer geheel Jonia van alles dat eick begheerde. En zijn doch dye steden van Athenen en Lacedemonien en Nicopolen/en dye stadt Pergamus in Mysien niet vol vā Herodis rijcheliike giftē: En heeft hi die Syriers strate in Antiochiē die ele schoude/om datse vol modders was/met ghecasseijt met essenē marmorsteenen/die tot twintich stadiē lanc was/en die selue verciert met een ouerdecte galerye so lanck als si is/om wten reghen te vliedē. Maer van desen dingen machmen segghē datse dien volcke alleē toebehoorē/en dienē diē hi dese dingen ghegheuē heeft oft latē maken. Mer tghene dat hi den Eliensers gedaen heeft/dat en is niet alleē ten ghemeynen profite van Archaien/ mer het schijnt te wesen een gifte dienēde dē gheheelē omgāt ō werelt: Waer door dat de eere van dē Olimpijsschē strijt al om vbzept wert/wāt doē dit begonste te vergaē by gebzeke vā costē/ en dat dit vuel te miete/dwelc alleen ouerbleuē was van die oude Grieken/soe en is hi niet alleē een camper ghewozden in dat vijfste iaer dat hy daer vont doen hy na Roomē scheepte/ maer hi heeft er ooc eewighe gheit renten toeghestelt/ op dat hy nemmermeer en soude des campers werck vergheten Het waer ooc een oneyndelick werck dattmen wilde wtleggen die quijtscheldinghen der schuldē en tribupten die hi ghedaen heeft/ghelijck dat hy die Phaseliters en Balancotas/en dye andē vrijheden van Cilicien ontslagen heeft van iaerlike chijsen/ hoe wel die vreese zijn hoochmoedichz seer gebzoken hadde/om dat hi niet benijt en soude wozden/ recht oft hi na yet meerōs vischte oft snacte/als hi die steden beghifte met meerō gauen/dan die ghene diese haddē. Ooc heeft hi zijn lichaem ghecssent/om dat dit den ghemoorde wel gelijcke dienē soude. Ēn mits dat hi een meester vā iagē was/so heeft hi nochtās daer in vercregen/ doōr dye conste van ridē/tghene dat hi begeerde: Wāt hi heeft eens op eenen dach veertich wilde beesten tonderbzacht. Ēn dat lant voet ooc wilde beyē/mer daer zijn veel meer hertē en wilde ezelen. Hy was sulck voorloochs man dat hem nyemant verdzaghen oft wederstaen en coōde. Hier om heeft hi diemael veel menschen verraert als hi street in spele om hem te offenen/den welcken dochte/dat hi int schietē vā werp pijlkens wtermaten wel micken conde/ en metten boghe die pilen wtnemende wel te rechte schieten. Maer buytē die vromichept zijns moets en zijns lichaems/so heeft hi ooch goede fortune ghehadt: Want selden is hem eenighe voorloge anders vergaen dan hy begheerde. Ēn alst anders quam/so en ghescheede dat niet by zijn schult/mer this ghesciet doōr verraderie van sommige menschen/oft doōr zijnder rupteren vermetelicheit oft versuymenisse.

Int. xv. boeck der ouder ghe: schiedenis sen. int. 3. ca. 9. cap. Int. xvi boeck der ouder ghe: schiedenis sen. int. 13. cap.

Van Herodes twist teghen zijn kinderen Alexander eñ Aristobolus. Capit. xvij.

MAer die heymelike ongeluckē eñ droef heden zijns huys hebbē hem benomen zijn openbaer gheluckicheden/eñ zijn quade auontuerē eñ ongeualle zijn hem ghecomē wt een vrouwe/ die hi wtermaten seer lief hadde. Want mits dat hi dye coninclike macht eñ weerdicheyt verctregē hadde/so heeft hy hem gheschepden van zijn huysvrouwe Doris ghenaemt/die van Jerusalem ghebozē was/eñ heeft ghetrout Mariammē eē dochter Alerādri die Aristobolus sone was/waer dooz zijn huysgesin in tweedracht ghecomen is/eñ dit begonst te vozen/maer aldermeest na dat hy van Roomē ghecomen was: Want hy heeft ten eerstē Antipatrum sinē sone (dien hy van Doziden ghewonnen hadde) wter stadt gebannen ter saken vā zijn kinderē die hi vā Mariāme hadde/ alleenlijc gaf hi hem oozlof in die stadt te comē op die feest dagē. Daer na heeft hi Hircanum zijns huysvrouwen grootvaē/die vanden Parthers tot hem wedercomen was/ghedoot wt quaet vermoeden dat hi van hem hadde als oft hi hē hadde laghen ghelept. Den welcken Barzapharnes gheuangē hadde wechghelept/als hy Syrien inghenomē hadde/ eñ die Heydenē die ouer Euphratē woonden had dē hem gelost wt bermhertichept die si ouer hem haddē. Eñ hadde hi henliedē ghelooft eñ gehoorsaem gheweest dye hem ōmaenden dat hi tot Herodem niet weder trecken en soude/ soo en waer hy niet ghedoot gheweest. Maer zijnē nichten houwelijc heeft hem een oorsake zijnē doot ghewerpt want nuts dat hy hier op betrouwen hadde/ende veel meer noch begeerde zijn lant te sien/ so is hy ghecomen. Eñ Herodes heeft tegen hem beroert ghewerpt/niet om dat Hircanus het coninclijc begheerde/maer om dat hem van rechts wegen toe behoorde. Eñ vā zijn vijf kinderē die Herodes vā Marianme gewonnē heeft warē die twee meyskens eñ die andē sonen. Eñ als dye ionchste vā dese sonen te Roomē in zijn studeringe ghestorvē was so plach hy die twee outste om haerders moeders edeldom/eñ om dat si gewonnen waren doen hy Coninc was/Coninclijc int opēbaer te leydē. Eñ noch meer hielp hē die ouerstercke liefde die Herodes tot Mariāmen haer moedr hadde/welcke liefde daghelicx wassende/ Herodem also seer hittich maecte/ dat hi ghee dinc en gheuoelde dat hi leedt oft hē pijn dede om zijn alderliefste: maer Mariammes haecte hē also seere als hi haer lief hadde. Alduus mits dat si groote toonlike oorsakē hadde om vpātschap te draghen wt seker saken/eñ ooc ouer hem cloeck was mits zijnē liefden/soe heeft si hē in zijn aensicht verwetē tgene dat hy ghedaē hadde Hircano haren grootvadere/eñ tgene dat hi teghen Aristobolum haeren broedr hadde ghedaen: wāt desen en heeft hi ooc niet ghespaert al waert een kint/ den welckē hi terstont ghedoot heeft/na dat hi ouer sie Priester gemaect was in zijn seuenthienste iaer: want doē hi op eenen feestdach ghecleet metten heyligen cleedē totten outaer ghegaē was/so heuet volc al gheweent/eñ nochtans is hi des nachts gesonden in Jericho/eñ aldaer vanden walen also dat bevoelen was/in een staende water verdroncken eñ gestoruen. Dese dinghen verweet Mariāme Herodi/eñ si beschuldē eñ lasterde zijn suster eñ zijn moedr met noch veel leeliker eñ quaē schantwoorden: maer hi was van liefdē stom. Eñ die vrouwē raesdē van gramschappen/eñ om dat Herodes te meer soude tegē Mariamme beroert worden/so verweten si hem zijn ouerspel/sonder veel andr dinghen die si versierden als oft si der waerheyt gheliic hadden gheweest/ eñ si wierpen haer op/dat si haer gheliickenisse geschildert/hadde in Egiptē tot Antonio gesondē/eñ dat si wt haer ondwongen wellusticheyt haer seluen hadde doē figuerlijc vertoonen/als si bi hem niet en was/alsulcken man die raesde van vrouwen wellustē/eñ die ooc mocht ghewelt doen. Dit heeft Herodem ontstelt eñ verbaest gemaect als eenen blixem dye van bouē coemt/ bysondr om dat hy wt liefdē met ialousche pt ghequelt was. Voorts ooc als hi ouerdachte die weerdicheyt vā Cleopatra/waer dooz Ysanias die conine eñ Malichus die Araber gedoot waren/want hi en achte dit perikel niet swaer oft sorghelic om twerlies van zijnr huysvrouwen dat ter af hadde mogen comen/ maer om zijn doot/so heeft hi (doē hi repsen wilde) zijn huysvrouwe bevolen Josepho sinen swagher/ Salomes zijnr susters man/den welcken hy seer ghetrou hadde eñ seer vrienthout/mits dat swagherschap/bevelende hem secretelijc dat hy zijn huysvrouwe dooden soude/waert saken dat Antonius hem doode. Maer Josephus sonder archepdt meynende der vrouwē te toonē hoe lief dat haer dye Coninc hadde/mits dat hi na zijn doot niet en mocht lidē vā haer ghescheydē te bliuē/heeft haer dit secreet wooret te kēnen ghegeuen. Maer doen Herodes wederō ghecomē was/eñ hi onr veel woorden eñ coutinghen haer bi eede wilde verscherē van zijn liefde die hy tot haer hadde/eñ dat hi nopt van gheender vrouwē liefde also bevangē en was/ so antwoorde si: Vr liefde te minwaerts is voorwaer seer betoōt geweest/in dat ghebot dat ghi Josepho ghegheuen hebt/waer mede ghi gebodē hebt datmē my doodē soude. Als Herodes dese woordē gehoort heeft die hi meynde verborgen te wesen/so wert hy terstont wt sinnich/meynēde dat Josephus nemmermeer sinen heymelikē raet en soude ghemelt hebben/en hadde hi met haer niet te doen ghehadt eñ haer bekent/dus wert hi vā rouwe ontsinnich rasende. Eñ als hy van zijn bedde af ghespronghen was/so wandelde hy in die Coninclike sale. Ende daer heeft Salome zijn suster te batē genomē die bequamicheyt des tyts/om Mariammē te beschuldighen/ende si heeft Herodi noch vaster wijsghemaect dat dit ōmoeden dat hy van Josepho hadde/waerachtich was: Waerom heeft hy rasende dooz zijn onbedwonghen ialousche pt gheboden datmense beyde terstont dooden soude. Daer nae quam berou/na die razēde wt sinnicheyt/eñ als de grāsthap wat gheswicht was/soe is die liefde terstont weder ontsticken. Eñ die cracht der liefden was so groot/dat hi haer aensprac als oft si noch ghelieft hadde/tot dat hi metter tijt beuindē de eñ verstaēde dat si doot was so grooten druc eñ rouwaerte als opt zijn liefde was die hi tot haer te voren hadde doē si noch leefde. Maer haer kinderen

hebben voorts geuolcht in haers moeders gramschap/eñ als si ouerdachten die grouwelicheyt vā deser boosheyt/so haddē si van harē vaē so quaet ymoeden als oft haer doot vpaut hadde geweest/ eñ tselue geuoelen haddē si ooc te vozē/doen si te Roomē studeerdē/maer veel meer doē si weē om in Judeen getomen warē:wāt met haer ouderdō so wies het beweghen haerē herten oock. Eñ als si houbaer warē so heeft deen van haer Salomes zijnē moeyen dochter ghetrout/welcke Salomes hadde haerē beyder moeē beschuldicht. Dye anē heeft Archelai des coninex vā Capadocië dochter ghetrout/waer dooz eender hande vzijheyt quam tortē hate/eñ wt haer cloecheyt soo hebbē die achterclappers oesuyn genotaē. Dus zijnder sommighe geweest die met den Coninc hebben openlijcker gesproken/seggende dat beyde zijn sonē hem laghen leyden/eñ dat die eene zijn handē wapēde om zijns moeds doot te wzeken tsamen met sinē bzoeē/maer dat die ander te wetē Archelai behoude sone (betrouwen hebbēde op sinen swager) hē berepde om wech te vliedē/om Herodē te beschuldighen by den Keyser. Als Herodes dan vān dese lasteringhen vol was/so heeft hi tot hem gheroepen Antipatrum sinē sone die hi van Dozidē hadde/om dat die hē beschermen soude tegen zijn ander sonen/eñ hi begonst de sen bouē dandere in allen manieren te verheffen.

Int. xvj. boeck der onder ghelchiedenissen. int. 4. cap.

¶ Maer doē den anderē dese veranderinge dochte onlidelijck te wesen/eñ si saghē dat haer bzoeē die van een ghemeyn stechte moeē ghebozē was altijt voozē verheuen werde/so en hebben si haer verbolghenheyt nits haer der edeldom nyet langher connen bedwingen/maer si vertoondē haer gramschap in alle saken daer si mishoegen in hadden/nochtans werdē si van daghe te daghe lanch so min geacht. Maer Antipater was van hem seluen oot sinen Vaē aenghenaē: want hi cost sinen Vaē met flatteringhe schalchelijc aenhalen/eñ by laster de zijn bzoeders met verscheydē lasteringhē waer af hi dye sommige selue verstorde: maer tot dye anē lasteringhen maecte hy zijn vzienden toe/ om die openbaer te makē/tot dat hy sinen bzoeēs gantsschelijc benomen hadde/die hope van het coninerijc te crighē: Want het was doē in zijns Vaders testamēt openlic verclaert dat Antipater na hem coninc soude wesen. Doc is hi als eē Coninc totten Keyser ghesondē/eñ hi ghinc ghecleet met conincklike cleederen eñ dienaren/sonē alleen dat hi gheen croone en dzoech. Eñ metter tijt heeft hy ooch so veel vermoghen/dat hi zijn moeder heeft wederom ghebzacht in Mariammes bedde/eñ hy heeft tweerhande wapenen ghebzuyct teghē zijn bzoeēs/welck warē lasteringhen eñ flatteringhē/ waer dooz hi allenckēs den coninch heeft loostijc bedzoghen eñ tot hem ghetoghē/also verre dat hi ooc heeft ghedacht zijn sonen te dooden. Eñ hier om heeft die Vaē Alexandzum sinen sone met hē te Roomē ghetrocken/om hem acn te tighen voor den Keyser dat hy hem hadde fenijn ghegheuen. Maer als Alexanē nauwelijcx en heeft connē tijt ghehebben om zijn quade auontuere te beclagen/ eñ hy ooc moeste hem seluen verantwoordē voor eenen rechter die met allen ghēē licentie vander salie en hadde (hoe wel dat hi wiser was dā Herodes eñ zijn sone) so heeft hi tē eersten wt schaemtē zijns Vaders niet daden verswegen. Maer dye lasteringhen eñ tichten diemē hem op gelept hadde/ heeft hi sterckelijc van hē ghekeert/eñ hem seluen daer af verantwoozt/ eñ als hi sinē bzoeē dye mede deelachtich was zijns perikels ooc hadde hier af ontschuldicht/so heeft hy ter stont clachte ghedaē ouer Antipaters quade schalckz/eñ vā het onrecht dat hem ghedaen was/mits dat Alexander niet alleen een suyuer cōsciencie en hadde vā desen/ mer ooc gholpen werde dooz die conste van spzekē: want hi was seer cloeck eñ verstandich int spzekē eñ wel ter talen. Ten laetsten heeft hi openbaerlic wtgheseyt hoe dat zijn Vaē hem eñ sinen bzoeder gheernie soude dooden/welc boos seyt hy Antipatro heeft opgelept also deerlijc dat hi ter stōt een pegelikē heeft doen weenē: maer dē Keyser heeft hi alsoo seer beweecht/dat hi Herodis eñ Antipaters clachtē vsmaet heeft/eñ Herodē ter stont wederom ghebzacht in zijnē sonen gracie eñ vzientschap. Eñ den peys is ghemaecht ghewest op alsulcke condicie/te weten dat die iongheliugen haren Vaē in alle dinghē souden ghehoorsaem wesen/maer dat hy het Coninerijc soude achterlaten den ghenen diet hem believen soude. Als dan dye Coninc vā Roomē wedom gecomē was/so scheēt dat hi zijn kinderē ontslagen hadde van dye lasteringhen oft beschuldinghē/maer hi en was noch niet verlost vā zijn quaet vermoedē: Want Antipater achteruolchde dye saken vandē haet/hoe wel hi wt ontsien de o pepsmakers zijn vyantschap int opēbaer niet en dozste vtoonen. Als Herodes dan vooz bi Cicilien te schepe varēde gecomē was tot Eleusiam/so heeft hē Archelaus seer vziendelijck ontfangen eñ onthaelt/hem danckēde vooz zijns behoude soons salichept/ seer blijde wesende van den peys eñ eendzachtichept die wedom vernieuwet was/wāt hy hadde sonē merren sinē vriendē te Roomē gescreuē/dat si Alexādzo bistādich wildē wesen in zijn saken te seggē eñ te vantwoozden. Dus heeft hi Herodi wtgelep ghedaen tot Zephirium toe/als hi hem te vozē besonckē hadde met dertich talentē ghelts. Maer na dat Herodes wederom te Jerusalem gecomē was/so heeft hi twolc tsamē doen vergaderē/eñ als zijn dzy sonen by hē stonden/so heeft hi die redene ghe sept van zijnder repsen die hi gedaē hadde/eñ hy dāte God seere eñ ooc dē Keyser/ dat hy zijns hupo werringhe eñ twist ghe sticht hadde/eñ dat hi (dwelck hi meerē achte dan zijn coninerijc) zijn kinderen hadde een dzachtich gemaect/welcke eendzachtichz/ic (seyde hi) noch sterckeliker sal vestigen/want die Keyser heeft mi voozwaer een Heere ghemaect van mijn coninerijck/gheuende my macht het coninerijc te laten dient my believē sal/ eñ ic dancke hem seere aan desen minen ghemake/eñ ic bewijse eñ make mijn dzy sonen al te samē coninghen. Eñ ic bidde ten eerstē God dat hi ooc dese mijn sentencie wil van weerdē houden/daer na bidde ic v liedē ooch desgelijcx: want desen sone behoort het rijck toe mits zijnder ouderdom/eñ den anderen om haerder edeldom. Doc so is mijn coninerijc groot gheweech vooz veel coningen. Aldus begheer ick van

v lieden dat ghy dese mijn sonen die die Keyser verenicht heeft/en die die Vader coninghe ghemaect heeft/wilt in eren houden/henlieden met met onrechte oft onghelijcke/maer met ghelijcker weerdichede na haer ouderdom eere bewisende: wat den ghenen die yemant boue zijn ouderdom wilde dienen oft eren/en soude hi niet so seere verblijden/als hi den anderen bedroeuen soude/die hy versmade Waer om wat maghen oft vrienden dat by elcken van henlieden sullen moeten wesen/dat sal ic bedepleen en bescicken/ en ick sal die borghen maken vā deser eedrachticheyt: Wāt ick voorwaer wel wete dat die oorsake der tweedrachticheden en knagien ghemeynlic comen wt dye archeyt der medehupsghenooten oft medegesellen/en dat die selue oock (ist dat si goet zijn) die vrientschappe houden staede. Maer ic bidde ooc dat niet alleen dese mijn sonen/maer ock dye hoplupden van mijnō heyzen benden alleenlije willen hope hebben op mi te deser tijt: want ic en gheue mijne kinderen niet ouer het conincrijc/mer die eere des conincrijcx. Aldus sullen si die ghenoechte gebruycke/recht oft si regeerōs waren/maer den last der saken sal ick (hoe wel icx niet gheerne en doe) op mi nemen. Daerō een peghelijt vā v lieden acmercke mijn ouderdō/ en mijn manuere van leuen/en daer toe ock mijn Goduruchticheyt: wāt ic en ben so out niet datme corts van mi mach mishopen/ock en ben ick niet ghewoon die wellustichedē te hanterē/ dwelc der iongelinghen leuen seer doet vcorten. Voorts heb ic Gode also ghedient/dat ick goet betrouwē heb v van langhe te leue. Maer pst sake dat pemāt te mijnō schandē oft spijt licuer wilt minen kinderē belieuen dan mi/die sal ock hierom van mp ghestraft werden. Dit seg ick/niet dat ick den kinderē die van mi ghewonnē zijn benijde oft ongonstich ben/ want ic wil dye in eeren ghehouden hebben/ maer om dat ic wel weet dat dese ghedienstichedē den iongelinghen pleghen een oorsake te wesen van hoouerdye oft spitichept. Daerom so wie hem voegen oft verselschappen met mijnen kinderen/ die moeten aldus denchen/dat ic bereet ben te loonen die goede: en dat den quadē haer archept niet en sal te baten comen/ock by dese mijn kinderen die si met flatteringhe aenhalē willen. Aldus moeten si voorwaer al te samen met mi/dat is met mijnen kinderen van eenen sin zijn: want het is haer profijt dat ic blue int regimēt/en dat ick met haer vereenicht blue. Maer ghi o mijn goede kinderē onthout en bewaert ten eerstē die heylige natuere in v memorie/welcke natueren beweechlike vrien delicheden ooc tusschen die wilde beesten gantsch blijuen/te weten tusschē ouds en iongers. Voorts houdt in v herte den Keyser dye ons wederom tot vrientschap gebrocht heeft/en ten derden mi ock die v lieden bidde/ tghene dat ic v wel mocht ghebieden/dat ghi wilt ghebroeders blijuen/want ick sal v lieden nw terstont gheuen coninclike cieratē/ en dienaren. En ick bidde God dat hy mijn oordeel en sentēcie wil bewaren en staende houdē ist sake dat ghi lieden eendrachtich blijft.

¶ Als Herodes dese redenē gesept hadde so heeft hi elck bisonder vriendelijck ghegroet/en het volc laten gaen: waer af dat die sommighe ock baden en wenschtē dattet geschieden mochte ghelijck hi gheseyt hadde/maer dandere die gheerne verāderinghe gesien hadden/die gelieten haer oft si niet ghehoort en hadde datter gheseyt was. Maer die ghebroeds en werden niet verlatē van haer tweedrachticheyt/maer zijn van malcanderē ghegaen/ deen vanden anderē noch arghers vermoedende: want Alexandō en Aristobolus namē qualick dat die heerlicheyt Antipatro vast ghemaect was. En Antipater belchde hem dat zijn broeders zijns ghelijck en dye tweede nae hem ghehouden waren. Maer doorzijn behendicheyt conde hy secrete dinghen wel swigen/en aldus verberchde hi seer loosselijc/hoe seer dat hi zijn broeders haette. Maer dese ghebroeders/ want si edel waren van ghesiachte/hadden op die tonghe tghene dat haer int herte quam/ en waren onghevepnst. En daer wasser vele die dese opructen/en veel vanden vriēden toonden haer vrientschap/om haer te onderspoecken. Aldus werdet ter stont aen Antipatrum ouerghedragen al dat by Alexandrō gheseyt werde/en tselue wert vā Antipater weder ouergedraghen tot Herodē met een aenhangsel en verarghering. En al hadde die ionghelinck pet slechtelijck gheseyt/so en werde hi daer af niet vrij oft sonder schult gehoudē/mer alle zijn woordē werdē tot arghernisse gheheert en als hi ergens wat vrijliker gesprokē hadde/so werde tot clepn dinghē groote dinghen aenghehanghen. Antipater maecte ock altijt sommighe toe die Alexandrō soudē oprucē op dat zijn loghenē mochtē warachtige oorsaken hebben/en alsser veel dinghen valschelijc wtgheghecuen waren en verspraept/datter dan een dinck mocht betoont werdē/waer door dandere loghenen ooch mochten ghelooue crighen. Maer Antipaters vriendē waren al meest van natueren swigende/oft si werdē met giften daer toe ghebrocht dat si ghē heymelike saken en meldē oft en open baerden/en sulc en soude niet ghedoelt hebbē/dye Antipaters leuē ee heymelichept der boosheyt/oft een bedecte archept genoemt hadde: Wāt hi hadde alle Alexandōs vrienden en hupsghenooten oft met ghelde ghecorrumpeert/ oft met flatteringē en beden (waer mede dat hijt al doorbrack en verwan) daer toe gebracht dat si al dieuē en verraōs waren van alle dingen dye teghē hem gheseyt oft ghedaen werden. En als hy alle zijn dingen dede seer behēdichlic en looslic/so heeft hi gearbeyt om met scalcke lasteringhen eenen toegang aen Herodem te hebbē. En hi heeft hem ghelaten als oft hi een oprecht broedē hadde gheweest/maer hy heeft anō ouerdraghers en achterclappers toegemaect die hi hier toe besichde. En als die pet ouerbrachtē dat teghē Alexanō was/so veynst de Antipater hem als oft hi sinen broeder lief hadde gehadt/en als hi dit ouerbrenghē/eer simael mispresen hadde so seyde hijt daer na ter stōt ledichlijc als oft waer hadde gheweest/en also verwette hi des Coninex gramschap/en alle dingen bracht hy daer op/recht oft Alexanō sinē vader listen leyde/ en dat hy zijn doot begheerde: Want ghecn dinck en maecte die valsche lasteringhen gheloouelijker/dan dat Antipater hē verschoonde. Herodes is dā hier mede ōt stellen ghewordē/en soo veel als zijn liede totte

iongel ingē mínderde /alſo ſeer meerderde die tot Antipater. Eñ aen die ſelue ſide vielen ſi ook dye onē zijn commerijck waren /deene al willens/dye andere wt bedwange/als Ptolomeus die ómaert ſte der vrienden/eñ des commer broeds /eñ tgeheel ghe ſlachte: want alle dingen warē op Antipater gheſtelt/eñ dat Alexandro dalō bitterſte was/alle ſaken werden tot haerlieō verderffenisſe ghehandelt/door den raet van Antipaters moeō /want ſi was een wreede ſtiefmoeō /eñ ſi haette deſe twee ionghers die vanō coninginnen ghebozen waren veel meer dan ſtiefkinderen. Eñ hoe wel dat alle man door hope getrockē werde om Antipater onderdanich te weſen eñ te dienen/ nochtans nyet te mín hebben des Coninex geboden eenen yeghelijken gheſchepden vanden iongheliughen/want hi ſinen alōweertſtē vrienden gheboden hadde dat ter niemant tot Ariſtobolum oft ſinen broeō gaē en ſoude/oft hem met diē verſelſchappē. Eñ Antipater en werde niet alleē ontſien vā des Coninex naeſte vrienden / maer ook van den vreemden wtlantſche vrienden. Want die Keyſer en hadde nyemanden vandē coningen ſo veel machts verleent als Herodi/te wetē dat hy zijn lieden (als ſi hē ontliepen) ſoude moghen halen eñ leyden ook wt dieſteden die onō hem niet en waren. Maer die iongheliughen en wiſtē die booſe feytē niet/die haer opgheleyt eñ van haer overghebracht werden/eñ daerō werdē ſi daer mede te onbehoedeliker ghe uangē eñ bedrogē/wāt gheē van henliedē en werde openbaerlijc vādē vaō beſchuldicht/mer mits dat ſi verſtonden dat haers vaōs liefde allenxkēs vercoude/ſo zijn ſi des te hardeliker tegen dē drue verweert geweeſt. Deſghelijck heeft Antipater teghen henliedē opgheruct Pherozam ſinen oom/eñ Salomen zijn moeye / altijt ſprekende met zijn huyſvrouwe van ſulcke dingen/ daer mede ſi beſt mocht teghen die iongelinghē opgheruct werdē. Ook heeft Glaphira Alexanōs huyſvrouwe deſe vyantſchappē ſeer vermeerdert/mits dat ſi veel ſeyde van haren edeldom/ſeggēde ook dat ſi een vrouwe was bouen alle vrouwē die in dat coninc rijc waren ; eñ dat ſi van haers Vaōs ſide was comen van Temeno / eñ van haers moeōs ſide van Dario Hyſtaſpis ſone/eñ ſi verſmade ſeer die onedelheyt vā Herodis ſuſter eñ huyſvrouwe /dye elc beſonō vercozen waren gheweeſt om haer ſchoonheyt/eñ niet om haer edelheyt: Want wy gheſeyt hebbē dat hi veel huyſvrouwē gehadt heeft / mits dat den Joden gheoorlooft was veel huyſvrouwē te hebbē/eñ om dat dye conic ſolaes hadde in veel huyſvrouwen. Hierom is Alexanō van haer allen weōſien eñ ghehaet gheweeſt/om Glaphire zijnder huyſvrouwē hooueerdicheyt eñ ſmadelicheyt Ariſtobolus heeft vā Salomē zijn vyandinne gemaect al waert zijns wijfs moeō/dye ook te vozē om die ſmadelike woordē van Glaphira ſeer ontſinnich was: want hi verweet zijnō huyſvrouwen dicmael dat ſi van nederē geſlacht was/eñ dat hy een ſlechte gemeyn vrouwe getrout hadde/eñ dat zijn broeder Alexander een coninginne ghetrout hadde. Dit heeft Salomes dochter met weenēdē ooghen haerō moeder te kennen ghegheuen. Eñ daer toe ſeyde ſi ook dat Alexander ſelue eñ zijn broeō Ariſtobolus gedreycht haddē dat ſi (waert ſake dat ſi Coninghen werdē) ſoudē haerō ander broeders moeōs weuerſſen maken metten dienſt vrouwen/ eñ dat ſi haer broeōs ſouden doorſcrijuers maken/ſchimpende daer op mits dat ſi haer ſielden tot ſtuderinghen eñ leeringhen.

¶ Door deſe dinghē is Salome beroert geweeſt eñ mits dat ſi haer grammoedicheyt nyet en cōde bedwingen/ ſo heeft zijt Herodi al te kennen ghegheuen. Eñ ſi ſcheen gelooueliic ghenoech te weſen/mits dat ſi tegen harē behouden ſone ſprack. Eñ ſonō deſe dinghen iſſer noch een ander laſteringhe int openbaer geſtropt geweeſt/die des coninex moet ontſtekē heeft tot gramſchap: want hi heeft gehoort hoe dat Alexander eñ Ariſtobolus dicmael haer moeder aenriepen/eñ dat ſi haer onghenual met ſuchten eñ veruloeckingē beclaechdē: eñ dat ſi liedē (als Herodes ſommighe van Mariammes laetſte cleederen ſinen huyſvrouwen be deelde) plegen te dreyghē dat die cortelinghē voor die coninclike weeldicheydē/ſoudē ſwerte cleederē draghē. Om deſe ſakē heeft Herodes (hoe wel dat hi der iongheliughē vol ſtandicheyt ontſach/ maer nochtās die hope vā haer beteringhe niet gheheel verloren en ghaf) henlieden tot hem gheroepen/ want hy wilde na ſtoomē varē. Eñ als hi haer als een coninc eē luttel gedreycht hadde/ ſo heeft hiſe met veel redenen als een Vaō vermaent / eñ haer gebeden dat ſi malcanderen als broeōs lief hebben wilden/belouēde henliedē vergiffeniſſe haer der voorledē miſdaden/ waert ſake dat ſi voortaē beter werden. Maer ſi hebben gebeden datmen den haet der laſteringen niet achten en ſoude/ſeggēde dat die verſiert warē / eñ dat ſi metter waerheden betoonen mochten dat haer ontſchuldigen gheloouelijc eñ warachtich warē/maer dat hi ooc moeſte laten die lichticheyt van geloouen/eñ alſo den laſteringhen haren toegang benemen. Want nēmermeer en ſullenō achterclappers eñ valſche laſteraers ghehoren/ſo langhe alſmen menſchen vint diemen die wijſmaken mach. Als ſi hem dan terſtont ghepaept haddē als haren Vaō/ſoo zijn ſi van die teghenwoordighe vreeſe vloſt: maer ſi begonſtē droeuich te weſen van toecomēde dinghē. Want ſi hebbē verſtaē hoe dat Salomes eñ haer oom Pherozas op haer verbolghen waren/ want deſe warē beyde wreet eñ veruaerlijck/maer Pherozas aldermeeſt/mits dat hy ſonō die croone Herodis medegeſelle was int regimēt des heelen coninckrijcx/ eñ dat hy zijn eyghen renten hadde van hondert ponden/eñ ontfinck ook alle die vrucht dē des gheheelen lants ouer die Jordane/dwelc hem van ſinē broeō ghegheuen was. Ook hadde Herodes hem vercreghen dat hy een vandē vier vorſtē gewordē was door des Keyſers gaue/eñ hi hadde hē eerlic ghemaect met eenē conincklikē houwelijc gheuende hem ten houwelike zijns huyſvrouwen ſuſtere. Eñ na die doot vā die /hadde hy hē te wijue ghegheuē zijn outſte dochter/gheuēde haer tot een bruptgifte dry hondt talenten. Maer Pherozas ülieft weſende op een diē ſtvrouwe hadde diē coninclikē houwelijc afgheſept/waerō Herodes gram weſende/heeft zijn dochter tē houwelijc gegheuen zijns broeders ſone/die naemaels vanden

Int. xvj. boeck der ouder ghe ſchiedenis ſen. int. 7. cap.

Parthers doot ghe slagen is: maer ter stont heeft hy Pherozes verghenē dese raserne der onbehoozlicker liefden/ eñ zijn gramschap laten varen. Van desen Pherozas was een oudt quaet vermoeden/ dat hy Herodem hadde willen doodē met fenijn/ ooc dye wile dat die conijnghinne noch leefde. Maer veel clappers haddē doē so vrijē toegane totte Coninc/ dat hi (hoe wel hi sijns bzoeds seer lief hadde) noch tans doozt gheloouen der dingen die hi ghehoozt hadde in vreese geuallen was. Nisser dan een onderzoeck ghedaē was van veel persoonen/ so is hy ten laetsten tot Pherozas vzienden gecomē/ maer niemāt van desen en heeft openlijc pet beledē van toouerien oft vgiffenisse des fenijns: maer si hebben wtghebzacht hoe dat hy met zijnō boelinnen die hi ghenomen hadde ghedacht hadde te vliedē nae die Parthers. Eñ dat Aristobolus Salomes man/ welckē Herodes haer ghe geuē heeft/ na dat haer eerste man ter saken van ouerspel ghedoodt was/ van deser vlucht kennisse hadde. Salome en bleef ooc niet vrij vā beclappinge oft lasteringhe/ want Pherozas haer bzoeds heeft haer beschuldicht hoe dat si met Scilleo dē lātuoecht Obode des coninc vā Arabiē hadde vā houwelijc ghetracteert eñ geslotē/ welckē Scillcum die Coninc hadde tot sinen meesten vpāt. Maer als si verwonnen was hier af/ eñ van alles dat Pherozas ouerghebzacht hadde teghē haer/ so heeft si nochtās genade vercreghen. Nierom heeft die Coninc Pherozam ooc vā zijn lasteringhe ontslaghē. Maer die tempeest zijns huys is voozt ghegaen tot Alexandzum/ eñ die is gheheel op zijn hooft gheuallen. Daer warē dzy ghesneden camerlinghen die den Coninc seer lief warē eñ weert/ eñ wt de maniere haers diēsts so wist een yeghelijc dit wel. Die een hadde dē last van wijn te schencken/ die andere den auontmael voozts te settē/ eñ die derde lepde hem te bedde om te slapē/ eñ sliep met hem. Dese dzy hadde Alexander met seer groote giften onō zijn onsuper wellustichept ghebzocht. Als dese dinghē den Coninc zijn ghesept gheweest/ so zijn dese dooz tracht van pinighen ghedwonghen gheweest terstont te beliden dat Icelic sept ō oncuysheyt/ eñ si hebben ooc verclaert met wat ghiften si daer toe gebzocht waren/ eñ hoe Alexander haer bedzogen hadde/ haer lieden diemael seggēde datmen gheen hope en behoozde te hebbē in Herode dē boosen oudē man/ die ooc zijn hayr liet verwē ō dat si hier dooz meynē soudē dat hi ionc ware/ maer dat si hē moesten eerē eñ dienē/ die ooc teghē zijns vaās danc/ na hē coninc soude woozdē/ eñ dat hi niet langhe daer na hem wzeken soude ouer zijn vpandē/ eñ zijn vzienden weeldich eñ gheluckich maken eñ bouen dyē haer lieden sondinghe verheffen. Voozts ooc sey dē si dat die machtichste heerē eñ capitepnen Alexādzo al heymelic onddanich warē/ eñ dz die pzincē der ruyters hendē heymelick bi hem vergaderdē.

¶ Dese dinghē heeft Herodes so seer ontsien dat hi die niet en heeft terstōt dozrē int openbaer vzen ghē/ maer hi heeft nacht eñ dach bespieds eñ onō soeckers toegemaect eñ heymelijc wtgesondē/ om alle die woozdē eñ werckē te onō soeckē/ eñ die gene daer quaet vmoedē af was/ die werdē terstont ghedoot. Aldus is zijn rijck met dye alder bitterste boosheyt veruult gheweest/ wāt een yeghelijc verstorde eenighe lasteringhen na sinē haet oft vpāt schap die hi hadde/ eñ daer wasser vele die des coninc mooztghierige gramschap mis bruyctē/ om haer seluen te wzeken op haer vpanden/ eñ een ioghene wert terstont gelooft/ die sommige werdē ooc ghestraft eer si beschuldicht warē. Voozts ooc werden die sommighe beschuldicht/ die eenē andere te vozen beclapt oft beschuldicht haddē/ eñ hy werde ter doot ghelept metten ghenē dye vooz hē verwonnē was/ want mits dat des coninc lijf in perikel was/ so werden die onderzoeckinghen vā die beschuldichde cozteliic gheeyndt/ sonō langhe pzocessen vā rechte. Eñ die coninc wt vreese zijns lijfs/ was tot so groote wreethept gecomē/ dat hy niemandē vanden ghenē die ooc met beschuldicht en warē vziēdelijker en aēsach dā die beschuldicht warē/ maer hi thoonde hē seluen seer wzeedelijc/ ooc sinen aldliefsten vzienden. Ooch heeft hi veel persoonē zijn coninckrijck ontseyt/ eñ daer wt ghebannen/ eñ ouer dye ghene daer hy gheen macht ouer en hadde/ wzeerde hi hē met spitige eñ scharpe woozdē. Eñ dese quade boosheden heeft Antipater noch vermeerdert/ eñ als hi eenen hoop van sinen vziendē vergadt hadde/ so en heeft hi gheen maniere vā lasterunghe achtergelaten. Eñ die coninck werde met so groote vreese bevangen dooz Antipaters snoothept/ eñ dooz die versierde logenen der achterclappers eñ ouerdzagers/ dat hem docht dat hy Alexandzum sach tegen hē staen met eenen blooten opgheheuen sweerde. Dus heeft hy daer na Alexandzum haestelijc doen int gevangenisse werpē/ eñ voozts zijn vziendē doen pinighē/ waer af datter veel swigēde stozuen/ gheē woozt oft redene seggēde bouen haer conscientie. Maer sommighe andere die wt pijnen tot logenen ghedwonghen waren/ dooz onverduldichept hebben gheseyt/ dat Alexander met sinen bzoeds raet hadde ghehouden om haren Vaā verradelijck te dooden/ eñ dat si wachten na bequamē tijt dat si hem doodē mochtē in die iacht/ eñ daer na wech na siō mē vliedē. Dese dingē (hoe wel dat si niet warachtich en warē/ maer dooz cracht der pinē wtgeperst werden) heeft nochtans die coninck Herodes seer gheerne gelooft nemēde dat tot eenen troost zijns selfs/ mits dat hy sinen sone gheuangē hadde/ om dat niet schinē en soude/ dat hi dit onrechtelijc ghedaen hadde/ maer mits dat Alexāder meynde dat zijns Vaās quaet vermoeden gheen sins en soude moghen wevlept oft verzeuen werden/ so heuet hem goet ghedocht dat hi selue vrijlijc dese quade feytē bekennē soude. Eñ hi heeft vier boeckē ghescreuen tot zijn verantwoozdē teghen zijn vpandē in die welcke hi dese verraderlike lagen tegē sinē vaā bekent heeft/ scriuende ooc dat hi hier in veel medeplegers eñ ghesellen hadde/ eñ vooz al Pherozā eñ Salomē/ eñ dat dese Salome in vooztijdē dooz onbehoozlike oncuysheyt haer met hem versaemt hadde/ op eenē nacht doen si hē teghē sinen wille gewelt dede. Als nv dese boeckē in Herodes handen warē/ waer in dat veel eñ swaer feytē beschreuē waren vā die treffelicste eñ eerlicste persoonen/ so is die coninc Archelaus haestelijc in Judeē ghecomen/ sozghende vooz Alexandō sinen behou-

dē sone eñ vooz zijn dochter. Dē welckē hi ooc met eenen seere vooz sienigen raet ter hulpen is gheco mē/eñ heeft des coninex dzeygementē behendich lijc neder ghelept eñ gheslicht: Want so haest als hi bi Herodes quā so riep hi /waer is nu mij mooz dadich behoude sone: oft waer sal ick dat mooz ös hooft aensien dat sinen vaē heeft willen dooden: dwelc ick met minen handen in stuckē bzeken sal/ eñ mijn dochter ten houwelijc gheuē eenen ande ren goedē eñ nieuwen man / wāt al en heeft si vā desen quadē raet npet gheweten/mits dat si sulcx mans hupsvzouwe geweest is/so is si nochtās ōt supuert: maer mi verwondt seere van v lijdt saem hept/waer dooz Alexandē noch leeft die in sulc pe rikel zijt: Want ic ben aldus wt Capadocien ghe comen mepnende te vinden dat Alexander lange ghedoot hadde gheweest/eñ dat ic met v soude be raet nemē van mijn dochter/die ic wt aensien van uwen persoon eñ uwer weerdichept hem ten houw lijc hadde gheueē. Maer nu moet hier raet ghe nomen werden vā haer bepdē/hoe wel dat ghy te veel goede vader zijt/eñ niet sterc genoech vā moe de/om uwē verraderlīken sone te castijē eñ te doo den. Laet ons onse rechte handē vermangelen/ eñ malcandēs gramschap deen vooz dandē te werche stellen. Met alsulcken woozden heeft hi Herodem bedzogē/hoe wel dat hi seer hertnechich was. Al dus heeft hem Herodes te lesen gegeuen die boec ken dye Alexandē tot zijn verantwoozden ghescre uen hadde/ eñ op elc capittel lettende berade hi hē met Archelao: Waer wt heeft Archelaus een oor sake ghecreghen om sinen raet te vozderen /eñ hy heeft allenxkens dye schult eñ sake des misdaets/ op die ghene die in die scriftē genoemt werden eñ op Pherozā gelept. Eñ als hi sach dat die coninck hem geloove gaf/so seyde hy: Men moet aēmer cken/oft bi auontuerē die iongheline niet en is be dzoghen dooz die verraderie van so veel alder boos tie menschē: want daer en blijct niet datter enige redene soude wesen/waer dooz dat hi tot so grote boosheyt soude gecomen zijn/die nu ter tijt het co ninckrijc vercregē hadde/eñ ooc hoepte na v coninc te wesen/en hadde hi geen opruckers eñ raōs hier toe ghehadt/die die rechtuaerdichept zijnder ion cheyt tot quade feyten dzeuen eñ stierden /want vā sulcken menschen en plegen niet alleen iongelin ghen/maer ooc oude lupden/eñ eerlike hupsen eñ gheheel rijckē verdozuen te werden. Dit heeft He rodes ooc vooz waer gehoudē/ eñ zijn gramschap teghen Alexandē begonste te ūgaen/ eñ minder de allenxkens/eñ die ontstack tegen Pherozam/wāt dit was die materie vandē vier boecken. Als Phe rozas dan gheuoelde dat des Coninex moet teghē hem meer genepcht was/eñ dat Archelaus vzient schap bi Herodes in alles ūwan/eñ te bouen ginc/ so heeft hi zijn salichept ghesocht met schandē /als hijt met eerē niet doē en mocht/eñ hi is tot Arche laū gheulodē. Maer Archelaus seyde hem dat hy niet en sach in wat manierē dat hi hem soude mo ghē lossen oft helpē/die met so veel boosheyē bela dē was eñ beuangē /waer dooz hi openbaerlijc ū wommen wozt dat hi den Connick met verraderie hadde willen bedzieghē /eñ dat hy den iongheline een sake hadde geweest van alle dese teghenwooz dighe quade ongeuallen/ten ware dat hy alle zijn boose pzactiken achter liet/ eñ ooc npet crighel inc loochenē en bleef/maer dat hijt al behēde daer hy af beschuldicht was/eñ dat hi dā van sinē bzoeder (vandē welckē hi bemint was) ō ghiffenisse wilde biddē/want hier toe soude hi hē in alle manierē bi standich vallē. Pherozas heeft Archelaus raet ge uolcht/eñ is met eē swert cleet geeleet/eñ met tranē op dat hi seer deerlic soude schinē aen Herodes voetē geuallen/eñ daer heeft hi al biddēde ghena de ōcreghē /mits dat hi hem selue beleet te wesen een quaetdadich mensch/diet al gedaē hadde daer hi af beschuldicht was/eñ dat die sake vā desen is gheweest die rasernie eñ ontsinnichept/die hē ghe comē was wt hefdē van eenō vzouwē. Doē Phe rozas aldus stont als eē beschuldigher eñ ghetup ghe tegen hem selue/so heeft hem Archelaus ont schuldicht eñ also des Coninex grammoedichept ghesicht/seggende daer toe exempelen sinen ey ghen persoon aengaēde/te weten/hoe dat hi ooch van sinen bzoeō veel swaerō dingē gheleden had de/nochtans hadde hi het natuerlijc recht vooz die wzake gheselt/aengesien dat in die coninckrijcken gheschiet als in groote lichamē/ waer in dat altijt eenich deel dooz groote swarichept swellēde wert welc deel oft lidt men niet en moet terstont af sui den/maer saechtelic genesen. Als Archelaus vele redenē in deser manierē gesprokē hadde / so heeft hi Herodes moet geswicht eñ saecht ghemaect tot Pherozam/maer hi vepnsde hem noch al gram te wesen op Alexandē/seggende ooc dat hy zijn doch ter van hem nemē soude/ tot dat hi Herodem daer toe bzacht /dat hi wt hem selue vooz den iongheline badt/dat hi hem zijn hupsvzouwe wedom ten wiue gaue: maer Archelaus heeft hem swaerlijck ghenoech toegelaten/dat hi zijn dochter gaue diet hem beliefde/ wtghenomen Alexandē alleen: wāt hi seyde datmen behoozt groot te achten het gene daermē dye swager schappē mede in wesen hou den mochte ongeschēt. Maer als die coninc seyde dat dooz hem zijn sone hē weder gheghenē was/ bi also dat hi den houwelijck niet en schepde/ twelck hy begheerde /besondē om dat si wettighe hinderē hadden/eñ ooc want die hupsvzouwe vanden iong hen man seer ghemint was / dus waert dat si hy hem bleef/so worden dooz haer die misdaden ver gheten/maer waert dat si schepde/soe soude dit eē wāhope maken van alle die saken: Wāt dye stou tichept wozt wat saechter/als si dooz liefde haerō hupsgenooten afghetrocken wert eñ becommert Dus heeft Archelaus ten laetsten nauwelijcx ghe welē eñ daer in gheconsenteert/ eñ hi is ooc met ten Vader versoent metten iongeline/ eñ sinē Va der heeft hy wederom gheselt. Maer Archelaus seyde datmen Alexandzum sondē twijfel moeste te Roomē senden/om metē Keyser te spzeken / mits dat hi van alle sakē aen den Keyser gescreuē had de. Aldus dā werde Archelaus loozē raet (daer hy zijns dochter mā mede vloost heeft) voibzocht. Eñ als den peys gemaect was/so hebben si met maelti dē eñ met beleefthept eñ vziendelijchept vā byle uen / ghemeynsaemlijc met malcanderē verkeert. Eñ doē Archelaus wech repsde/so heeft Herodes hem begift met tseuentich talentē gheits eñ eenen

Jnt. xvi. boeck der ouder ghe-schiedenis-sen. int. ii. cap.

gulden stoel met gesteenten verciert/eñ ghesnedē camerlingē/eñ een bysaperssie die Pannichis ghenaēt was. Desgelijcx heeft hi alle Archelaus vriēden elckē na zijn weerdicheyt ooc begift. Desghelijcx hebben alle Herodes maghen door zijn beuel Archelao seer rijckelijke giften geschoncken/eñ so wel zijn grootste heerē als hi/hebben hem wtghelepde ghedaē tot Antiochien toe. Niet langhe daer nae isser een in Judeē ghecomen/die veel cloecker was dā Archelaus int radē/die welcke niet alleen en heeft te nyet ghebracht Alexanders genade/eñ pays die hi vercreghen hadde/maer heeft ooc dye sake ghemeest zijnder doot. Dese was een geborē Laconer Euricles genaemt/die welcke door gheit gierichevt so verarghert was/dat hi het conincrijc begeerde. Wāt zijn groote ouerdadichz en mocht des conincx hof niet lidē. Als dese dan Herodi seer groote eñ rijckelijke giften ghegeuen hadde door een aenlockinge der dinghen die hi iaechde/eñ hy terstont wederom die vā Herodes vermenichfuldicht ontfangē hadde/so en heeft hi die puer milthevt niet geacht/maer hi wilde het conincrijc ooc met Coninex bloede coopen eñ vcrighen. Hierom heeft hi dē Coninc met flatteringē eñ met valsche prijsingen/eñ met loose sprakē bedzogen/eñ als hi terstont des Coninex natuere onvvonden hadde eñ gemerct/so is hi door woordē eñ door wercken die Herodi behaechdē terstont ghehoudē ghemeest onō des Coninex eerlijckste eñ meeste vrienden/want die Coninc eñ alle zijn houelinghē helpē hē als eenē bozger vā Sparta/om zijs lāts wille geerne in grooter eerē weerdich gehoudē. Maer dese na dat hi die crancheyt vā Herodes huys aenghemerct hadde/eñ der ghebroederē vpant schappen/eñ hoe die Vader tot elcken van haer ghesint was/so is hi vool al van Antipater ter herberghē ontfanghen: maer Alexandrū bedzooch hi met eē gheuepnse de vrientschap/valschelijc seggende dat hi vooztijts Archelaus zijns swaghers medeghesellе hadde ghemeest/waer door hi ooc eer in Alexanās gracie ghecomen is als een man van eeren eñ van vermissen. Eñ terstont is hi van hem sinen broeō Aristobolo aengepresen. Eñ als hi alle persoonen onō socht hadde/so heeft hi vscheyden persoonen in ander manieren aengetracken. Eñ ten eerstē is hi Antipaters huerlinck ghevozden hem om loon dienende/eñ Alexanās verrader. Eñ hy heeft Antipater schamperlijc ghestraft/dat hi (die doutste was van sinē broeōs) dye beminders eñ laghe legghers zijnō hopen nyet en achtede. Maer Alexādrū strafte hi dat hi die vā eenō coninginnē ghebozē was/eñ een coninginne ghetrout hadde/liet dē sone vā een ghemeyn vrouwe int conincrijc erfghenaem werden besonō daer hi tot een groot ontsupn hadde Archelaū. Welcke dingē hi scheē dē iongelinc te radē wt goeō trouwē/mits dat hy hē hadde gelatē als oft hi Archelaus vriēt hadde geweest. Waer door heeft Alexanō ooc sonō sozghe oft vreese by hē geclaecht al dat hem beroerde eñ deerde tegē Antipater. Eñ dat Herodes niet wōders en dede/waert sake dat hi henliedē ooc zijn rijc af name/als hi haer moeō gedoot hadde. Ter sakē vā desen heeft Euricles hē geneynst/als oft hi beminhertichevt eñ medelidē met henliedē ghehadt hadde/eñ hier door heeft hi Aristobolū ooc aengehaelt tot die selue dingē te seggē. Eñ als dese alle beyde met die clachtē teghē haren Vader in hē verbonden warē/so is hi wechgegaē/alle die secretē ouerdragēde tot Antipater/daer toe ooc versierēde een logene: Want hy vooz waer seyde hoe dat zijn broeōs hem lagē leydē/eñ dat si bi nacht ter tijt met bloetē sweerdē gesint warē hē te ouervallen. Eñ hierō werde hi met veel gheits begift vā Antipater/die welcke przees Euriclē seer bi sinen Vaō. Eñ tē laetstē is hi vā Antipater gehuert geweest ō Alexanō eñ Aristobolū ter doot te brēgē/waer toe hi selue is aēlegger eñ beschuldigher geweest. Als hi dā hierō tot Herodē gegaē was/so heeft hi gesept/dat hi hē zijn leuē geuē wilde door zijn weldadē die hi hē gedaē hadde/eñ dicht vā desen leuē door dat hi hē geherbergt hadde/gheuēde hē te kennē hoe dat Alexanō worōm zō sweert tegē hē scherp hadde gemaert/eñ zijn rechte hāt vsterckt: maer dat dit groot moozdich sept niet volbracht en was/hadde hy belet/mits dat hy hē hadde geneynst/als oft hy dit sept mede wilde helpen doē. Wooz ts hoe dat Alexanō seyde dz Herodi niet en dochte wel genoech gedaē te sine met hem/dat hi eens anōs coninczijc vercreghē hadde/eñ dat hi na haerlieō moeōs doot zijn heerlichz ghedeylt eñ geschoert hadde/tē ware dat hi ooc eenē oudelen bastaert mede erfgenaē hadde gemaect in zijn rijc eñ dat hi haer rijc dat haer vā haer oude vaōs toebehoorde Antipatro dē bastaert gaue: Waerō dat hi wilde wrake gaē doen vā Hircanus eñ Mariānes sielē/wāt niet behoorlic en was dat mē dē erfdō des coninczijcx soude ontfangē vā sulchē Vaō sonō doot slach oft moozt. Wooz ts hoe dat hy hier toe alle dage bweet werde door veel dinghē/ō dat hi niet met allē en mochte sprekē sonō vargernisse oft lasteringe. Wāt alsser mēcie werde ghemaect vandē edeldō ō andere/so werde hi sonō redene ō smaet/mits dat zijn Vaō selue seyde/dat Alexanō allē edel was/ia ooc dat hi hē zijns vaōs ō zijn onedelheyt schaēde. Desgelijcx dat hy sinē Vaō ooc misnoechde in die iachten als hi sweech/eñ waert dat hi sinē Vaō prees/so werde hi eē bespotter oft bedzieger gheectē/eñ aldus vāt hi sinē Vaō te hēwaerts geheel straf/maer allē toegeuēde Antipatro. Om welche saken hi wel wenschte die doot te steruē/waert sake dat zijn listige lagē geenē spoet oft vooztgāc en cregē na zijn begeerte: Maer waert sake dat hi sinē Vaō doot sloech/so soude Archelaus zijn swager hē een oozsake zijnō behoudenisse wesen/waer toe hi lichtelijc soude mogē ōtuliedē. Daer na die Keyser die tot dier tijt toe herodes maticrē eñ leuen niet gehēt/oft gheweten en hadde. Wāt hi en soude dā vooz dē Keyser niet staē gelhe hi te vozē dede/als hi zijns Vaōs tegēwoordicheit vreesde/noch hi en soude dā alleen vā Herodis lasteringē niet sprekē/maer tē eerstē int opēbaer brēghen die allendichedē van tghcheel Joetsche volc eñ hoe hi dat totter doot toe met scattingē ōdruct hadde. Wooz ts soude hi toonē in hoedanigē wellustichedē/eñ met wat werckē dat het gelt ō daen is geweest dat mettē bloede gewōnē was/eñ wie eñ hoedenigē mēschē dz daer af rijc zijn gewozdē/eñ welc die sake is vāō stadt scade eñ lidē. Wooz ts sou

de hi daer ooc beweenē eñ beclaghen zijns grootvaders eñ zijns moeders doot eñ alle des conincx boschedē openbaren/op dat hem niemant dan en soude moghen houden voor eenen moorder zijns vaders/als dese dingē verstaen eñ gheweten soudē wesen. Als Euricles dese dingē aldus valschelijck van Alexandē ouerghedraghē hadde/ so heeft hi Antipatrū seer ghepresen/sterchelijc voorwaer seggende dat hyt alleen was dye sinē vader lief hadde/eñ die noch ter tijt die verradelike lagē belet hadde. Eñ die Conine noch niet heel vrij wesende vandē druck die hem comē was wt het voorleden quaet vermoeden/werde wedom met een onerdragelike wreede gramschap heel ōtstelt. Eñ doē Antipater wederom desen tijt vercregē hadde/ so heeft hi noch ander beclappers toegemaect teghē zijn broeds/dye welcke seyden dat si pleghen met Iocundo eñ Tyranno sprake te houdē/die wilē si capitepnen warē van des Conincx rosvolck/maer nv om sommige misdaden van haerder officiē af ghestelt waren. Ten laetstē is Herodes door dese verbolgenthept so ontsteken gheweest/dat hi bep dezijn sonen heeft doen pnighen. Maer si hebbē gheledē dat si niet met allen en wistē van die dinghen daer si af beschuldicht waren. Maer daer is eenen brief voortghebracht van Alexandē ghescreuen aendē castelleyn van tcasteel Alexandrij ghenoemt/ waer in hi badt dat hi hē met Aristobolū sinen broedē wilde int casteel ontfanghē waert sake dat si haren vadē gedoot haddē/ eñ dat hy haerliedē dan soude laten ghebruycken so wel die wapenen als die ander behelpige dinghē. Alexander heeft hier op gesept/dat desen brief versiert eñ gedicht was vā Diophanten/ die des conincx Notarius was/een seer stout mensch/die ooc seer schalc eñ behendich was om tgescrift van een yeghelijck hant te conterfeyten. Waerom dat hy ten laetsten ooch ghedoot is gheweest/ na dat hy dicmael veel valsche brieuē gescreuen hadde. Eñ als die castelleyn des casteels ooch ghepinicht was/so en heeft Herodes wt zijn beken niet connē bruindē datter pet warachtich was vā alle datter ouerghedraghē was. Maer hoe wel datter gheenen stercken toon voortgebracht en wert teghē haer/so heeft hi nochtans beuolē datmē zijn sonē bewaren soude in dye geuāgenisse. Maer Euriclē die zijns huys ōderfenisse was/eñ een vōsierder eñ makelaer van alle dit quaet sept/heeft hi genoēt dē behoud zijs huys eñ sinē weldad/schēchende hē vōstich talētē gelts Eñ dus is Euricles terstōt eer daer eenighe seker tidinge af was gecomē/haestelic tot Archelaū gegaē eñ heeft hē dorrē seggē dat hi Herodē versoēt hadde met Alexandrij/nemende van hē ooc ghelt. Daer na is hi ouergetrockē in Achaien/eñ aldaer heeft hi dit qualijc ghecreghen gelt mis brupct tot dier gelijcke quade septen. Ten laetstē is hi bpden Keyser beticht gheweest/dat hi gheheel Achaiē in roeren ghestelt hadde/eñ die stedē beroofde/waer om hi werde gebannē wten lande/eñ aldus heeft hem die wrake vā Alexander eñ Aristobolus veruolcht. Hier ist wel redelich/dat wi eens Euaratū wt Coo gheborē/stellen teghē desen Spartiater Euriclem: Want mits dat dese Alexanders voer maten groot vrient was/eñ aldaer gecomen was op den seluen tijt dat Euricles daer aengheco:men was/eñ die Conine hem vrarchde vā desen dingē daer Euricles zijn sonē af beschuldichde/so heeft hi bi eede verclaert/ dat hi desghelijcx nyet en hadde ghehoort vanden ionghelinghen.

Int. xvi. boeck der ouder ghe schiedenis sen. int. 2. cap.

¶ Maer dit en heeft den allendigen niet met allē geholpen bi Herodē/die altijt seer bereet was zijn dorē te openē de n quaetsprekers eñ der achtersprakē/houdēde die voor zijn alō meeste vriendē/dye met hem geloofdē die selue dinghē die hy geloofde/eñ die van dier gelijcke dinghē beroert werdē. Daer bouē heeft Salome zijn wijfhept ooch verwert tegen zijn sonen: Want tot haer hadde Aristobolus gesondē (om haer mede int perikel te brēghē die zijns wijfs moerd was eñ zijn moeye) haer vermanende dat si sorghe droeghe voor haer welvaert/recht oft die Conine haer hadde willen doodē/mits dat si wederom beclapt was vā die dinghē daer si te dorē af beschuldicht hadde geweest. Te weten/dat si hadde willen trouwē Schilleū dē Arabier/die si wel wist dat Herodes vyant was/eñ dat si hē des Conincx secretē te kennē gaf. Eñ dit was dlaetste waer mede die iongelingē verdruct zijn gheweest/eñ gheheel onder die voetē gheslaghen werdē als vā eenē stormwint: Want Salome is terstont totten Conine gegaen/eñ gaf hem Aristobolus vermaninghen te kennen. Eñ hy en heeft dit niet langer connē verdraghē/maer heeft beyde zijn Sonē doen in banden stellen/ beuelēde datmense beyde van een gescheyden soude bewaren. Daer na heeft hi Volumnium sinē opper velt heere eñ Olimpium een van sinen vrienden doen trecken na den Keyser/dragende met haer in scrifte die saken na recht belept/waerom zijn sonen gheuanghen waren. Eñ als dese te stoomē quamē/so hebbē si des Conincx vrieuen ouerghegeuen. Die Keyser heeft seer droeuich geweest om die iongelinghen/maer nochtās en docht hem nyet recht te wesen/dat hi den Vader zijn macht beuemē soude ouer zijn kinderē. Dus heeft hi hem wederō ghescreuen/dat hi zijns vonnis heere ware/seggende nochtans dat hi beter dede/waert sake dat hi indē ghemeynen raet eñ vergaderinghe van sinen maghen eñ regeerōs des lants vā dese verraderliche laghen na recht onderzoeck dade/ eñ dat hyse dan doode/bi also hi die bruant des doots scpts schuldich daer si af beticht waeren: Maer en hadden si maer willen wech vlieden/dat hi dan te vriēdē ware met een redelike middelbaer straffinghe.

Int. xvi. boeck der ouder ghe schiedenis sen. int. 3. cap.

¶ Herodes heeft des Keysers screuē gehoorcht. Eñ als hi tot Heryrum ghecomen was daert die Keyser beuolē hadde/so heeft hy den raet vergadt ten rechte. Eñ die regeerōs te weten/ die legaten Saturninus eñ Pedanius (also dat vandē Keyser gescreuen was) hebbē ouer dit gericht gheseten als Presidentē/eñ met haerliedē ooc Volumnius des lants regeerō/eñ desghelijcx ooc des Conincx namaghen eñ vrienden/eñ daer toe ooc Salome/ eñ Pherorras. Eñ na dese die treffelicste heerē vā Syrien/sonō Archelaum den Coninch. Want Herodes hadde van hem quaet vermoeden/mits dat hy Alexanders hupsvrouwē vader was. Maer door eenē seer voorsienighē raet en heeft hy zijn kinderen int ghericht niet ghebracht: Want hi wist wel

hadden ſi alleenlic gheſē gheweeſt/dat ſi alle mā ſouden tot barmhertichept beweecht hebben. Eñ haddē ſi ooc oorlof mogē hebbē om vrÿlÿc te ſpre ken/ſo ſoude Alexāder ſeer lichtelÿc die tichtē we derlept hebbē. Hierom werdē ſi in gheuangeniſſe bewaert in Platane/welc is een vrÿheyt inder Si doniters lant. Als dye Conine dan zÿn aenſprake begōſt hadde/ſo wert hi beroert/recht oft hi in die tegenwoordicheyt zÿnre kinderen geſproken hadde/maer die ticht vanden verradelike lagen heeft hi haer bloedelÿc aengheteghē/want hy en hadde gheen toonē oft ghetuyghē/maer hi verhaelde int lāge hoe dat zÿ kinderē teghē hē met veel vloeckē eñ vſmadelike woordē/eñ veel ongelÿcx eñ ſondē muſdaē haddē/toonēde dē ghenē die int gherichte ſatē dat ſulcke daer door meer vdiēt haddē dā dye doot. Ten laetſtē als hier niemant tegen en ſeyde/ ſo heeft hi iammerlÿc gheclaecht dat hy van hem ſelue moeſt recht doē/eñ dat hy een bitter victorie creech/ begeerende van een peghelÿc dat ſi teghē zÿn ſonen een vonniſſe geuē wilden. So heeft Sa turninus ten eerſten geſept/ dat die ionghelinghē mor ſtē verweſen woordē/maer niet ter doot. Wāt een mocht niet weſen dat hi pemants anders kinderen ſoude ter doot verwÿſen/daer hy ſelue dyre Sonen by ſtaende hadde. Tſelue docht ooc alſoo recht den twee legaten/eñ ſommighe andē hebben deſe geuolcht. Maer Volumnius was deerſte dye een vroeuich vonnis gaf/eñ vooꝛts alle dāder nae hem/door eenē haet eñ nÿt die ſi op Herodes had den/wāt niemāt en oordeelde wt onweerdicheyt der ſepten dat die ionghelinghen ſouden ghedoot werdē. Doen verwachte geheel Judeen eñ Syrië deynde van deſen vruchtelikē ſpele. Maer nyemāt en meynde dat Herodes wreetheyt ſo verre comen ſoude dat hi zÿnder kinderen dootſlager werden ſoude. Maer nochtās heeft hi zÿn kinderē vooꝛts geuoert tot Tyro toe/eñ van daer heeft hiſe te ſcepe tot Ceſarien geuoert/ denckende wat doot dat hi haer aendoen wilde. Binnē deſen tÿt als dit ge vuerde/ſoo was daer een oorlooghs man des Co nincx Tyro ghenaemt/ die ooc eenen Sone hadde die Alexanders gemeynſaem vrient was/ eñ met hem ghewoonlick verkeerde/ eñ deſe Tyro hadde die ionghelinghen ſeer lief. Deſe heeft van groter verbolgētheyt zÿns hertē ten laetſten al om gaen de gheroepen/dat die rechtueerdicheyt vertreden was/die waerheyt doot/die natuere heel verwert/ eñ dat der menſchen leuen vol boosheden was/eñ vooꝛts alſulcke woordē daer den druc hem toe poꝛ de/die zÿn leuē niet en achte. Daer nae heeft hy hē ooc verclaert totten Conine te gaen/ ſegghende: Mi dunct o Conine dat ghi dalder onſalichſte zÿt vā alle menſchē/die dalō booſte menſchē geloue geeft tegen v alderlieſſte: Wāt Pherorās eñ Sa lome hebbē bi v geloue tegen v kinderen/die vā v dicmael vooꝛdeelt zÿn gheweeſt dat ſi der doot weerdich waren/eñ ghi en beuroet nyet dat ſi lie dē dit doē/om dat ghi berooft ſout werdē van den rechtē erfgenamē wes rÿck/ eñ dat ghy ſout alleen bliuen met Antipater/eñ dat dā na haren wenſch die Conine lichtelÿc mocht gheuanghen werden: Maer dēct ghi dat Antipater bi auontueren ooc wel mocht vanden crÿchſchvolcke gehaet weſen/ om alle zÿnder Broeders doot: Want daer en is niemant hi en heeft ontfermen metten ionghelin ghen/eñ veel vanden Princen oft hooftlupden ne ment openbaerlÿck ſeer qualÿck. Doen hi deſe re denen ſeyde/ſo noemde hi ooc die ghene dien dit dinck onrecht docht te weſen. Maer die Coninck heeft terſtont die andere die hi noemde/eñ hē met ſinen Sone doen vanghen.

Int. xvi. boeck der ouder ghe ſchiedenis ſen. int. 3. cap.

¶ Doen is daer noch een anō Triphon ghenaēt/ des Coninex barbier (ic en weet wt wat raſernye) vooꝛtgecomē ſeggende: Deſe Tyro heeft mi ooc daer toe gheradē/dat ic int ſcheren v mettē ſcheer meſſe doodē ſoude/ geloouende my dat Alexāder mi daer groote giften vooꝛ gheuen ſoude. Als Herodes deſe dinghē gehooꝛt heeft/ſo heeft hi deſen Tyro met ſinen ſone/eñ den barbier doē met pinē onderuragen. Eñ doen die twee t ſept bleuen loochenēde/eñ die barbier niet meer en ſeyde/ſo heeft Herodes Tironē noch meer doen pÿnigen/eñ doē heeft zÿn ſone wt medeliden van ſinen Vader be weecht zÿnde/den Conine beloeft dat hi hem alle dinghen ſegghen ſoude/waert ſake dat hi ſinē va der wilde dleuē laten om ſinen wille. Eñ als Tiro ontbonden was ſo heeft hi gheſept dat zÿn Vader hadde den wil gehadt om hem te doodē/waer toe hi ghebꝛacht was van Alexander. Maer dit docht den ſommighē verſiert te weſen vanden ionghe linghe/om hier dooꝛ ſinen Vader te verloſſen van die toꝛmenten. Maer na dat Herodes die crÿcſch hooftlupdē eñ Tironem beſchuldicht hadde vooꝛ des volcx vergaderinge/ſo heeft hy twolck teghen haerliedē ghewapēt eñ verweert/ alſo dat ſi aldaer metten barbier ghedoot werden met ſlagen ende werpen van houten eñ ſteenen. Maer zÿn Sonen heeft hi na Sebaſten ghe ſonden/welck niet verre en is van Ceſarea/ eñ daer heeft hy dye doen ver woꝛgen. Eñ als dit terſtont ghedaē was/ſo heeft hi dye doode lichamen doen met hem dꝛaghen int caſteel Alexandꝛium ghenoemt/ om die aldaer by Alexander/haers moeders Vader te begrauen.

Dit is deynde gheweeſt van Ariſtobolus eñ Alex anders leuen.

¶ Van Antipaters mupterie teghen ſinen Vader Herodes. Cap. xviij.

Int. xvii. boeck der ouder ghe ſchiedenis ſen. int. 21. cap.

Als nu Antipater ſonē eenich wederlegghē hoepte na ſinē Vader Conine te werden/ſo yſſer eenen onuerdꝛagelikē haet des volcx teghē hem opgheſtaen/ mits dat alle man wel wiſte dat hi alle die valſche tichten eñ laſteringhē teghē zÿn broeders verſiert eñ opgheſielt hadde eñ met min werde hi met grooter vreeſen gequelt/om dat dye kinderen zÿnder ghedooder broeders opwiſſen. Want Alexandē hadde twee ſonen achterghelaten van Glaphira ghebꝛoren/Tigranes/eñ Alexāder. Eñ Ariſtobolus hadde van Berenice Salomes dochter achter ghelatē dꝛy ſonen/te wetē/Herodem eñ Agrippam eñ Ariſtobolum/eñ twee dochterē Herodiam eñ Mariammē. Glaphyram heeft He rodes met haer bꝛuyloft goet wederom laten gaē in Capadocien/ nae dat hy Alexandꝛum ghedoot hadde. Maer Berenicē Ariſtobolus huyſvꝛouwe heeft hi tē houwelÿc ghegheuē Antipaters oom: want Antipater heeft deſe houwelikē aldus ghe pꝛacticeert/om dat hi Salomen wederom te vꝛien

de crighen mochte / die teghē hē verbolghen was. Desgheliex heeft hi ooc met ghiften eñ anō dienstē gearbeyt om te comen in dye gracie vā Pheroza/eñ des Keysers vrienden/waer toe hi ooc nae stoomē veel gelts besciete: Want Saturninū met alle den anderē hadde hi bi Syrien met gauen versaet. Maer hoe hy meer gaf/hoe hy meer wedersien eñ gehaet werde vā peghelijken/want hi suicke groote rijcdommen gaf niet wt beleefthept oft milthept/maer hi vquiste die wt vreesen. Hier omme pst gheschiet / dat hy door dye vrientschap der gheender die zijn gauen ontfinghen nyet en vorderde oft en profiteerde/eñ dien hi niet ghegeuen en hadde/die warē zijn seer straffe vpandē. Eñ hy was int bedeylen van sinē gauen daghelijex lanck so milder mids dat hy (teghen zijn hope) sach dat dye weeskinderen vā Herodes wel besorcht werden. Eñ hoe leedt dat Herodi was die doot van sinen ghedoode sonen/ dat bleec wel aen dye barmhertichept dye hy haerlieden weeskinderen dede: Want Herodes heeft op een tijt zijn maghen ende vrienden tsamen gheroepen/eñ als die weeskinderen daer by stonden/eñ zijn ooghen vol tranē waren/so heeft hi ghesept: Een droenige auontuere heeft my ghenomen deser weeskinderen Vaders: maer die natuere beuelt mi dese weeskinderē wt ontfermen van harē ouderen verlies. Hierom wil ic proeuen/oft ick mocht een voorsienigher groot Vader wesen/ hoe wel dat ic een seer ongeluckich vaō heb gheweest/ eñ ic sal mijn alō meeste vrienden na mi laten/diese na my moghē beschicken eñ regerē. Hierom gheue ic/o Pheroza v dochter ten houwelijck Alexanōs outste sone/op dat ghy hem sout wesen een nootelijck momboir. Eñ uwen sone o Antipater gheef ic Aristobolus dochter/wāt aldus suldy des weeskints momboir eñ besorger zijn: maer haer suster sal mijnen Herodes te wiue nemen/welcken Herodes ghecomen is van eenen ouerstē Priester die zijns moeōs Vaō was. Eñ dit sal mijn oordeel wesen van desen kinderen/eñ niemant en breke dit/die mi lief heeft. Oock bidde ic God/dat hi dese houwelijken wil vast maken ten goede eñ profite mijns rijex /eñ de se mijnder kinder kinderen / ende dat ic dese kinderen mach met minliker ooghen aensien/dan ic haer Vaders ghesien hebbe. Als hi dit ghesept hadde/so weende hy eñ hi vracht der kinderē rechte handen tsamen/eñ als hi haer alle seer minlic gegroet hadde/so heeft hi die vergaderinge laten wech gaen. Terstont is Antipater verscrict gheworde/eñ hoe droeuich dat hy gheworden was /dat en was gheenen vanden weeskinderen onbekent/want hi liet hem dunckē dat hem zijn eere bi sinen Vader verminderd was eñ dat hem weder om seer sorghelijc soude wesen in alle dinghen waert dat Alexanōs kinderen bouen Archelaum harē grootvader/ ooc Pheroram die een vandē vier vorsten was mochten ter helpē hebben. Voorts ouerleyde hy ooch den haedt des volcx op hē/en die hermhertichept tot die weesen/ waer door alle volc genepcht werde/eñ hoe groote lieffde tot desen leuende kinderen/ eñ hoe groo gedencknissen van harē dooden Vaderē die door zijn hoochept ghedoot waren/die Joden droegen. Hierom heeft hi gheheelijck voor hem ghenomen dese houwelijken te scheyden/maer hi ontsach hem loosselijc sinen Vader aen te comen die seer wreet was eñ seer neerstelijck toesach om pet quaets te vermoedē. Maer hi heeft hē vercloert hem openbaerlic aen te gaen/eñ voor zijn ooghen hē te bidden dat hi hem die eere niet en name /der welcker hi hem waerdich hadde ghehouden/eñ dat hy niet en wilde toelatē dat hi alleē den blooten Coninex naem droege/wāt hi en soude die heerlichept niet connen ghecrigen/ waert dat Alexanōs sone sonder sinē grootvader Archelaus Pheroras ooc tot eenen swager werde ghegheuē. Dus heeft hi seer neerstelijc ghebeden/datmen dese houwelikē verander en soude/aengemerct dat des Coninex ghe slachte groot van getale was. Want die Conincx Herodes hadde neghē hupsvrouwen/maer alleen van deser seuen hadde hi Sonen gewonnē/te weten/den seluē Antipater van Doside/Herodē van Mariāme des ouerstē Priesters dochter. Daer na Antipam eñ Archelaū van Malthare / eē vrouwe van Samarie/eñ een dochter Olimpiaden/die Josephus zijn broeder gehadt hadde/vān die Jerusalemsche vrouwe Cleopatra Herodē eñ Philippū. Eñ van Pallade Phaselum. Hy hadde ooch noch anō dochters/te weté/Roxanen eñ Salomen/dye eene van Phedra/eñ dander van Epide. Eñ twee hupsvrouwen sonder kinderen/te weten/zijns susters dochter/eñ zijns broeders dochter/eñ sonder dese noch twee Alexāders eñ Aristobolus susters van Mariamme. Aldus aengesien daer so groote menichte van kinderē was/ so begheerde Antipater dese houwelijken anōs ghemaect te hebben. Maer die Coninc aenmerckēde sinen sin/te weté wat hi van die weeskinderen dachte/is seer gram ghewordē: Want mits dat hy ouerdachte het ongheual van sinē Sonen die hi ghedoot hadde/soo vreesde hi dat dese weesen ten laetsten door Antipaters valsche tichten oft clachten ooch ghedoot mochtē werden. Hierom heeft hy hem doē ter tijt met straffen woordē wtghestelt. Maer namaels is hi door Antipaters flatteringhen eñ smeecktinghen daer toe ghebracht dat hi die houwelikē hermaect heeft. Eñ ten eersten heeft hy Aristobolus dochter Antipater ten houwelike ghegeuen. Eñ Antipaters Sone heeft hy met Pheroras dochter ghehout. Hier wt mochtmē mercken wat die flatteringe al vermocht/want Salome en hadde tselue in desgelike sake niet connen vercrighen. Wāt al was dese Herodes suster/ eñ al hadde si dat dicmael door middel vā des Keysers hupsvrouwe Julia begeert van hem so en heeft hy haer nochtans niet laten Silleum den Araber trouwen/maer hy swoer dat si zijn meeste vpandinne wesen soude ten ware dat si ophiel van desen voornemen. Namaels heeft hy haer ten houwelijc ghegheuen eenen van sinen vrienden Alexa genaemt/ ende een van haer dochteren heeft hi Alexanders sone ghegheuen/eñ dander heeft hy Antipaters oom ghegheuen. Maer die eene vā Mariammes dochters hadde zijns susters Sone Antipatrum/eñ dander hadde zijns broeders Sone Phaselum.

Int. xvij. boeck der ouder ghe schiedenissen. int. 3. cap.

¶ Als dan Antipater die hope der weeskinderen aldus gebroкē hadde/eñ hi na zijn profijt die swagherschappen gemaect hadde/so hadde hi betrou-

wen opt seker verbeyden des coninckrijcx/eñ mits dat hi tot desen betrouwē ooc seer quaet was/soo en was hi niet verdraghelijc: Want om dat hi elcherlijc haet niet en conde geschouwen/so socht hy vrijheyt door ontsich eñ veruaerlicheyt/mits dat Pherorras hem ooch onderdanich was/als eenen vasten Coninc. Ooc isser int hof opghestaē eenen nieuwen strijt der vrouwen/daer meuwe werringhen af quamē: Wāt Pherorras hupsvrouwe met haer moeder eñ suster/dedē int Coninck hof veel dingē hooualerdelijc eñ spitelic wāt si hadde haer verstout twee vā des Coninck dochters smadelijc te handelen/waer toe si alō meest van Antipater opgeruct werde. Hierom doē dese ghehaet waren so heeft si danō ghedienstich ghehadt. Maer Salome was alleen tegen haer eendrachticheyt/eñ si beschuldichde haerliedē bi den Coninc dat si vergaderden npet tot des Coninck welvaert oft profijt. Als dā die vrouwē vernomē hadde dat Herodes dit qualijc genomē hadde/so hebbē si haer gewacht van openbaer vergaderinghē en gemeynschappē/ia dat meer is si gelietē eñ vepns dē haer daert die Coninck hoorde dat si twistich onō malanderē warē/daer nochtans Antipater soo seere met dese luydē speelde dat hy gheen werc daer af en maecte opēbaerlijc Pherorē te stoorē/eñ si hielen heymelike vergaderingē/eñ hielen des nachts brasserie/eñ dat wachtē maecte haer eendrachticheyt te vaster/mits dat Salome alle dese dinghen wel wiste/eñ Herodi die al te vrienden gaf.

Int. xvij. boeck der ouder ghe schiedenissen. int. 4. cap.

¶ Aldus is hi hittich gewordē van gramschappe aldermeest tegen Pherorras hupsvrouwe/om dat Salome haer meer dan dādere beschuldichde/dus heeft hi den raet laten versamen van sinē maghen eñ vrienden. Eñ daer heeft hi deser vrouwen van veel ander dingē/eñ ooc dat se zijns dochters smadelijc ghehandelt hadde beschuldicht/eñ dat si dē Pharizeen teghen hem loon hadde ghegheuen/eñ van sinen broeō sinen vyant hadde ghemaert/dē welcken si met fenijn vermonnē hadde. Daer nae heeft hi hem tot Pherorram gheheert/vragēde oft hi sinen broeder oft zijn wijf lieuer hadde. Eñ als Pherorras gesept hadde dat hi lieuer zijn leuē verliesen soude/dā zijn wijf/so twijfelde hem wat hy doē soude. Maer keerēde zijn reden tot Antipater heeft hi bevolē dat hi nemmermeer met Pherora oft zijn hupsvrouwe en spraake oft met pemādē die haer aenginc. Antipater hielt dit gebot int openbaer/maer int heymelijc was hy heel nachtē met haerliedē. Eñ ontsiende hem vā Salomes wachten/heeft hi doorzijn vriendē die in Italien wonden ghemaect dat hi te Roomē repsde/want daer werden brieuen van die vrienden ouerghebracht/waer in si screuen datmē Antipater moest aen dē Keyser sendē/seer corts daer na. Hier om heeft Herodes sonō vertrecken hem ghesonden/hem mildelijck versiēde van alles dat hem nootelijc was/eñ van veel ghelts/eñ hy heeft hem ooc zijn testament ghegeuen om mede te draghen/in welck testamēt gescreuē was dat Antipater soude coninc wesen. Eñ Antipaters erfgenaem int rijck/soude wesen Herodes zijn sone/vā Mariamme des ouersten priesters dochter gheborē. Ooc is Scilleus die Arabier na Roomē gereyst te schepe/tegē des Keysers beuel/om met Antipater te dinghen vā die saken daer af hi te voren met Nicolao in rechte ghestredē hadde. Eñ hy en hadde gheenē cleynē twist teghen sinen Conine Areta/wiens ander vriendē hi ghedoot hadde/eñ Soemum den machtichsten man in die stadt van Petra. Eñ als hy Fabatum des Keysers rentmeester met ghelde gehuert hadde/so besichde hi zijn gonste ooc teghen Herodem Maer Herodes heeft Fabatū met noch meer gelts van Scilleo verureēt/eñ door hem eyschte hi ghene dat die Keyser bevolē hadde. Maer doē hi niet ghegheuen en hadde/so heeft hi Fabatum by den Keyser beschuldicht/seggēde dat hy een besorger was eñ rentmeester doēde npet des Keysers maer Herodis profijt. Waer door Fabatus tot grāscap verwect zijnde (want hy noch by Herodem in seer groote eere gehouden was) heeft Scilleus secrete dingē int openbaer bracht/eñ den Coninc te kennen ghegeuen/dat Scilleus Corinthū sinē knecht met ghelde ghecorrumpeert hadde/eñ dat hi dyen moest doen bewaren. Dwelc die Coninck ooc sonder twijfel gedaen heeft. Want dese Corinthus (al was hi in des Coninck hof opgevoet) was nochtans wt Arabien geborē. Hierō heeft hy terstont niet alleen desen doen vangē/maer ooch twee ander Arabers die bi hem ghevonden warē/waer af deen was Scilleus vriēt/dander was Philarchus Als dese dā ghepinicht waren/so hebbē si beledē dat si met een groot ghelt Corinthum daer toe geraden eñ ghebrocht hadden/dat hi Herodē doodē soude. Eñ als si ooc vanden Presidēt vā Syrien Saturnino wederom onderuraecht warē/soe zijn si nae Roomen ghesonden.

¶ Vanden fenijn dat door Herodes bereyt was/ eñ hoe dat bevonden wert. Cap. xix.

HErodes heeft Pherorā sterchelijker gequelt dat hi zijn hupsvrouwe wechdoē soude/ende hi en vant niet hoe hi die vrouwe pinighen soude/hoe wel dat hi veel sakē hadde waer ō dat hy haer hactte/tot dat hy sinen broeō tsamē raet haer met grooter verbolgenheyt van hem verdreef. Maer Pherorras heeft dese ū smaethept goets moets ūdragen/eñ is wechgherepst in zijn heerlichept van dat viervorsterschap/swerēde dat hi in zijn ellēde bliuē soude tot dat Herodes doot waer/eñ dat hy tot Herodē niet wedercomē en soude so lange als hi leefde. Dus en heeft hy sinē broeō Herodes als hi siec was niet willē besoeckē/hoe wel dat hi dicmael ontbodē was/mits dat Herodes bi zijn doot wesende/hem sommighe dinghen wilde beuelen mer Herodes wert gesont dwelc mē npet en hoepte. Maer na dat Pherorras in een siecte gheuallen was/doen werde Herodes verduldicheyt vertoōt Wāt hi quam tot hem/eñ hi besorchde seer beleefdelijc datmen hem ghenase/maer hy en conde dye siecte niet verwinnē/want binnen een luttel dagē sterf hi. Eñ hoe wel dat Herodes hem totte laetstē dach zijns leuens bemint hadde/nochtans werder een fame ū spreyt dat hi hem hadde met fenijn gedoot/maer nae dat zijn lichaem in Jerusalem ghebracht was/so heeft hi alle dē volc ghebodē eenen grooten rou te maken/eñ hy heeft dat doodtlijc met een seer heerlike wtuaert gecert. Aldus heeft dese doot slager vā Alexander eñ Aristobolus dit eyn-

Int. xvij. boeck der ouder ghe-schiedenis sen. int. 5. cap.

de ghehadt van zijn leuen.

¶ Maer die plaghe der voochept is voort ouergaen tot Antipatrum die des feyts principael maeclaer was/welcke plaghe haren oorsprong heeft ghecreghen wt Pheroras doot: Want sommighe van Pherorās vrij knechten zijn tot dē Conincq al drocuich gegaen/ eñ hebben hem ghesept/dat zijn broeder Pherorās met fenijn ghedoot was/want zijn hupsvrouwe hadde hem eenderhande spise ghegheuē/ niet in alsulcker manieren ghecoect also si plach/eñ dat hi terstont als hy die ghenomen hadde metter siectē beuangē is gheweest. Itē datter twee daghen te voren wt Arabien gecomen was/ een vrouwē die fenijn conde berepdē/dye ontbodē was van zijn moedr eñ sustere / om dat si Pherore gheuen soude eenen dranc van minnen/eñ dat die voor eenen dranc van minnen / ghegheuen hadde eenen doetlicken dranc door Hilleus ract/want hy kende dat vrouwen wel. Hierom is die Coninck vslaghen geweest met veel quaets vermoedens/eñ heeft die maerten eñ vrij dienstvrouwen doē pinighen. Eñ daer is een geweest die wt ouerduldicheyt des lidens heeft geroepen: God dye regeerē is vā hemel eñ aerde/ moet wraeke doen ouer Antipaters moedr /die ons een sake is vā alle dese pijnen. Als die Coninc dit beghinsel heeft ghecregē/ so heeft hi voorts vervolcht het ondersoec ō waerheyt. Eñ die vrouwe heeft gheopenbaert die ghemeynschap die Antipaters moeder gehoudē hadde met Pherora eñ zijn vrouwen/eñ van haer heymelike vergaderinghen. Eñ hoe dat Pherorās eñ Antipater vandē Coninc comēde/plegē heel nacht tē ouer te drinckē met die vrouwē/ alle dye knechten eñ dienstvrouwen wt sluytende. Dit heeft een vanden vrij dienstvrouwen te kennen ghegheuen Maer als die dienstvrouwen elc verscheyden ghepinicht werdē/so ist claerlic bevondē/dat alle haer woorden ghelije waren/te weten/om welcke sake dat Antipater besorcht hadde dat hy te stoomen waert repsen soude/eñ Pherora ouer dē vloet trecken/alsoo zijt ouer een ghedraghen hadden / want si haddē dicmael in haer redenen ghesept/dat Herodes na Alexandrs eñ Aristobolus doot/ ooc tot hēliedē eñ tot haer hupsvrouwen voorts comen soude/eñ dat hi niemant en soude moghen sparē dye Mariammen eñ haer Sonē niet gespaert en hadde/eñ dat daerom beter ware vā deser wreedr beestē so verre te vliedē alsi mogelijc ware. Eñ dr Antipater al claghēde dicmael tot zijnr moeder ghesept hadde dat zijn Vadr daghelijcx ionger werde/ daer hi selue nv grijs hayr hadde /eñ dat hi bi auōturē noch sterue soude/eer hy Coninc werde/oft waert sake dat zijn Vader cenich tijt stonde (maer wanneer sal dit wesen:)so soude die gerechte vā zijn na volgende rijck seer corte wesen. Voorts dat des serpents hydra hoofden/welc waren Alexanders eñ Aristobolus kinderen/altijt grooter werden eñ groeyden/eñ dat dye hope van Coninck te werdē sinen kinderē benomē was door zijns Vaders onrecht/die welcke hadde gescreuē in zijn testamēt dat Mariammes Sone soude na hem erfghenaem wesen/eñ dat niemant van sinen kinderē en soude na hem Coninck werdē/waer in hi vā outheyt gheheel suffende was/waert dat hi mepnde dat mē zijn testamēt soude moeten onderhoudē Want hi soude wel maken datter niemant van sinen geslachte en soude te leuē blijuen. Voorts hoe wel dat hi in hate te bouen ghinck alle Vaders die opt haer kinderen gehaet hebben/nochtans heeft hi zijn broeders noch meer gehaet. Want hy hadde hem coztelinghen hondert talenten ghegheuē/ dat hi met Pherora niet spreken en soude. Eñ doen Pherorās sepde wat werde hy vā ōs beschadicht: so hadde Antipater daer op geantwoort. Och oft hi ons ymmer naecht liet te minsten dat wy leuen mochtē/eñ dat hijt ons al af name. Maer tē waer niet mogheliic dat pemāt soo moordadighen beeste soude moghen ontgaen / onder wyen ooch zijn vriendē int opēbaer niet en mochtē wesen. Voorts sepde hi: Wy vergaderen nv bedectelijck/maer wi sullen noch moghen openbaerlijc versamē/ist dat wi manlike gheestē eñ handen hebbē. Dese dinghen hebbē die dienstvrouwē in die pininghē wtghebracht. Eñ hoe Pherorās met henlieden ghedacht hadde te vlieden na Petram. Eñ dat Herodes alle dese dingen gheloofde/dat deden die hondert talentē/wāt daer af hadde hi Antipatrum alleen gesept. Hierom is zijn rasende grāschap eerstmael wtgebrosē tegen Drozidē Antipaters moeder/want hy heeftse beroofd vā allen haer cieraet dwelc veel talentē ghecost hadde/eñ also heeft hy haer wtgestootē. Daer na als zijn gramschap gheswicht was/ so heeft hi die vrouwē vander pininghen vermaert/maer hy was vā vreese bevāde/eñ tot alle quaet vermoedē werde hi dwerc: eñ hy dede veel ontschuldige ter pinnigē leyden wt vreezē/ op dat hi gheen achter laten en soude die schuldich ware. Hier na heeft hi hē gekeert tot Antipater dē Samaritaen/die Antipaters rētmeester was. Eñ wt zijn pininghe eñ tormenten heeft hi bevonden hoe dat Antipater een quaet fenijn hadde doē hale wt Egipten om hem te dooden/door eenen dye Antiphilus vrient was / eñ dat die Theudio Antipaters oom ontfangē hadde/dye welcke dat hadde Pherore gegeuen/wien Antipater bevolē hadde dat hi Herodē dodē soude/die wile dat hi te stomen verre vā daer eñ bupten quaet vermoedē ware. Eñ dat Pherora dit fenijn zijnder hupsvrouwē gegeuē hadde te bewarē. Aldus heeft die Coninc doen roepē/ eñ terstont bevolē dat zijt fenijn halē soude/dwelc si ontfangē hadde: maer als si wtgegaē was/recht oft zijt halen wilde/so heeft si haer vā den dake neōwaerts ghewozpen / om dat si also die toonen eñ des Conincx pijnigē soude moghē verrasschē eñ ontcomen. Maer alsoot schijnt door Gods voorsienichept/die wraeke doen wilde ouer Antipater/en is si niet op haer hooft/mer op die contrarie side gevallen eñ also des doots perikel ontgaē. Eñ doen si voor den Coninc gedragē/ eñ tot verstant ghecomē was (wāt si was door den val vā haer seluen ghegaē in onmachte) so is haer gheuraecht/ waer om dat si haer seluen vā bouen nederwaert gewozpen hadde. Eñ als haer die Coninck geswozen hadde dat hi haer alle straffinghe eñ pininghe haers misdaets vergheuen soude/ by also si die waerheyt sepde. Eñ dat hi haer lichaem met pijnen vernielen soude/eñ dat hy vā haer nyet en soude laten begrauē/waert sake dat si loghenē

seyde/so heeft si een luttel tijts gheswegē/ eñ daer na gheseyt aldus.

¶ Waer toe wil ick die heymelike secrete sakē lāgher verborgen/als Pherorras ymmer doet: is/eñ als ic soude moetē Antipatro dienen/ dye ons alle verdoruē heeft: Hoort conine/eñ met v is mi God een ghetuyghe der waerheyt/die niet en mach bedroghen wesen. Doen ic al weenende sadt bi Pherorza in zijnder doots noot/so heeft hi my tot hem gheroepen/seggēde. Siet huysvrouwe/ic ben met allen seer bedrogen gheweest door quaet vermoeden van mijns broeders herte te mywaerts: want ic heb hem ghehaet eñ ghedacht te doodē dye my so seer lief heeft gehadt/die nv oot so seer vā dzoefheden ontstelt is om minent wille/ hoe wel dat ic noch niet doot en ben/maer voorwaer ick ontfanghe nv den loon van mijnē boosheyt. Maer gaet ghi haestelijck eñ haelt hier dat fenijn dwelck ghi in bewaringhe hebt/ ons ghelatē van Antipater/ eñ wilt dat voor mijn oogen te niete brenghen/op dat ic die conscientie vā deser boosheyt eenderwaken met mi niet en draghe ter hellē waert. Aldus heb ic (so hy beual) dat fenijn ghehaelt/eñ een groot deel van dyen voor zijn ooghen int vier wtgestort/maer ic hebs een luttelkē vā dien voor my bewaert/tot mijn onseker quade auontuerē/mits dat ic v vreesde. Als si dit geseyt hadde/so heeft si voortgebracht een busken/daer een luttel fenijns in was. Eñ hier na heeft die Conine onderzoeck gedaen van Antiphilus moeder eñ broeder. Eñ dese hebben oock beleden/dat Antiphilus dat busken wt Egipten ghebracht hadde/seggēde dat hi dit fenijn ghecregen hadde van synen broeder die een mederijn was bi Alexandrien. Maer die Gheestē van Alexandē eñ Aristobolus ginghen alle het Conincrijc omme/eñ si ondersochten eñ betoondē de twifelachtige onseker sakē/eñ si trockē ten toone eñ bewisinghe/sommige daer gheē quaet vermoeden af en was. Ten laetsten heuet oock ghebleken dat des ouerstē Priesters dochter Mariāmes oock wel gheweté heeft van dese boose vgiffenisse des fenijns/wāt dit is betoont geweest doē haer broeders gepinicht warē. Maer die Conine heeft des moeds stoutichept door haers soōs pijninghe ook bedwongen. Want herodem die si ghebaert hadde eñ die zijns Vaders erfghenaem was gheschreuen/heeft hy wt zijn testament ghedaen.

¶ Hoe dat Antipaters boose opstellingen teghen zijn broeders eñ Vader bevonden eñ ghewroken zijn gheweest. Cap. xx.

HIer na heeft Sathpilus die aldeliste ghetuyghe gheweest totte anderen/ vā Antipaters quade radē eñ voornemínghe. Wāt dese Sathpilus was zijn vry dienaer/eñ heeft een ander fenijn voorts gebracht/ dwelck was fenijn des serpents Aspis ghenaemt/eñ noch sap vā ander serpenten/ waer mede dat Pherorras mz zijnder huysvrouwe haer tegen den Conine soudē ghewapent hebbē hadde dander fenijn niet crachtich ghenoech ghe weest. Die selue heeft ooc ghehadt/sonō dye stoutichept vā Antipater teghen zijns vaders weluaert/ sommighe brieuen daer toe dienende/die Antipater ghedicht hadde t seghen zijn broeders. Wāt Archelaus eñ Philippus des Conincx Sonē warē te Roomē studerēde/noch ionghelinghen van grooten moede. Welcke kinderen Antipater seer begheerde te verderuē oft ter doot te brenghē/ mits dat die zijnder hopen teghen waren/waer teghen dat hi sommige brieuen versiert eñ ghedicht heeft inden naem van sommige vrienden die te Roomē woonden. Oock heeft hi die sommighe met ghiften daer toe bracht dat si screuen/ dat dese ionghelinghen haren Vader/met veel lasteringhen mispresen eñ versmaden/ende dat si openbaerlijc beclaechden Alexandrs eñ Aristobolus doot/ eñ dat si seer qualijc namē/ dat si thupswaert gheroepen waren/ wāt haer Vader hadde haer beuolē dat si wederom comen soudē/ dwelck Antipatrum alō meest bezreest eñ besorcht maecte/ia daer toe heeft Antipater (doen hi noch in Judeen was eer hy na Roomē reysde) sulche brieuē te Roomē ooc teghē die iongelinghen met ghelde vercreghen/ eñ dan ghinc hi bi synen Vader/ghelatēde hem door gheuynsthept/recht oft hi zijn broeders hadde willen ontschuldighen/ seggende dat sommige van dese dinghen valschelijc gheschreuē waren/eñ dat sommighe dinghen alleenlyck der ionchept misdadē waren. Eñ als hi op dien tijt dē screuers vā desen brieuen die hi teghen zijnō broeders verderffenisse versierde/veel ghelts ghegeuen hadde/so heeft hi naerstich geweest/om die costē van desen ghelde te menghen met andere costen. Dus heeft hi te dier tijt costelijcke cleederen eñ verscheydē tapitserien/eñ silueren eñ goudē drinevaten gecocht/eñ veel anderē huysraet/ om dat hy onō den grooten prijs van desen soude moghen bedecken het gheit dat hi den valschen brief screuers ghegeuē hadde. Want hi heeft gherekent dat hi twee hondert talenten ghelts hadde wtghegeuē/eñ die meeste oorsaec van desen was Silleus sake. Als dā alle Antipaters quade septen (dye doen mīnō waren dan dat meeste) bedect warē. Eñ doen alle die pinīngē tsamen ouer een ghetuygenissen wtbrachten/dat hi synen Vader hadde willē dooden/eñ dye brieuē ooc tsamen luydende waeren van zijn broeders wederom te dooden/so en isser nochtans niemant geweest wt Judeen comēde/die hem boot schapte oft te kennē gaf/in wat perikel dat die auontuere zijns huys ghestelt was/hoe wel datter wel seuen maendē ouerleden tusschen den tijt dat zijn quaet sept betoont was/eñ zijn wedercoemst/ also seere was hi van allen man ghehaet: eñ by auontueren werdē van zijnō gedooder broeders Gheestē dye monden gestopt/vanden ghenē diet hem wel had den willen seghghen. Oock heeft hi daer na brieuen gescreuē van Roomē/dat hy terstont comē soude/ eñ hoe dat hi seer eerlijc oorlof hadde ghecreghen eñ gheschepden was vandē Keyser. Maer die Conine seer begheerēde desen sinē doot vpant in zijn handen te crighen/sorghende ooc dat hy hem versien soude oft verhoeden/waert sake dat hijt te voren vername/heeft eenen brief aen hem gescreuē/ ghelatende hem als oft hi hem lief hadde/ eñ onō ander sakē seer ghemeynsamelijc gescreuē/heeft hi hem ghebeden/dat hi haestelijck eñ corts weder om quame: want waert sake dat hi hem haestede/ so soude hi eenichsins zijns moeders misdaet moghen suchten/want Antipater wist wel dat si van

Herodes verstoote was. Eñ bi Tarenten heeft hi den eersten brief ontfangen van Pherozas doot/ eñ hi heeft daer grooten rouwe eñ clachte ouer hē ghehadt/ eñ dit docht den sommighen seer prijselic te sijne/ dat hi van sinē oom so bedroeft was/ maer na datmē wel verstaen mach/ soo was hi meer bedroeft om dat zijn verradelike listē eñ laghen nae zijn begheerte gheenen voortganc en hadden ghehadt/ eñ aldus en beweende hi Pherozam niet als sinen oom/ mer hy beclaechde dē dienaer vā sinen quaden septē. Hier toe werde hy ooc heel met eenderhande vreese beuanghen/ om tghene dat hi gedaen hadde/ sorghende dat dit fenijn eenighen tijt soude mogen beuonden werdē. Als Antipater dā in Cilicien zijns Vaders brief ontfangē hadde/ daer ick te vozen mencie af ghemaect hebbe/ so heeft hi hem terstōt seer ghehaest. Maer nae dat hi tot Celenderin geuarē was/ so is hem een ghedachte ingheualle van zijns moeders ongheual/ mits dat zijn siele nv van te vozen begonste te mercken wat hem aenstaēde was. Eñ die voorsienichste vā sinē vriendē hebben hem gheraden/ dat hi bi sinē Vaē niet en quame/ voor dat hy verstaen hadde eñ vernomē/ bi wat saken dat zijn Vaē zijn moeder verstooten hadde/ want si vreesden dat hy met zijns moeds mis daden oft lasteringē ooc mocht eenich sins beuangē worde: maer die andere die onwiser eñ meer begheerich waren om haer lant te besoecken/ dan si aenmercten wat Antipater profijtelijc was hebben hem ghepoint dat hi hem haesten soude/ op dat hi wt het lant verbeyden oft vertrechē/ sinē Vader gheen oorsaeck en gaue van quaet vermoedē te crigen/ oft sinē vpandē occasijn vā hē valschelic te beschuldigē: Wāt al waer daer nv pet geruert teghen hem/ dat was ghedaen teghen hem die daer niet tegenwoordich en was/ want in zijn teghenwoordichept en soude niemant dat dorren doen. Eñ het scheen seer vreemt eñ onredelijc/ dat hi om een onseker quaet vermoeden soude willen seker goede dingen deruen/ eñ dat hi daerom niet en soude terstont wederom tot sinen Vader trechē eñ van hem het Coninckrijc ontfangen/ dwelck alleen op hem stont. Antipater heeft dē ract van desen geuolcht/ mits dat hē zijn auōtuere derwaerts dreef/ eñ hi is te schepe aengecomen in die hauene Sebaste der stadt vā Cesarien. Maer hem is eenē grooten anext aenghecomen/ mits dat allen man van hē vloot/ eñ niemant en dorste tot hem comen Wāt al was hi tallen tiden euē seer gehaet/ maer doen was den haet een vrijheyt ghegeuen dat dye hem barē mochte. Eñ wt des Coninex ontsiē werder veel afgekeert van hē/ want die fame vā Antipater was ouer al verbreyt/ alleenlijc en wist hy selue niet/ watmen van hem op handē hadde: wāt niemant en was opt heerlikst wt ghelept na sijnē repsende/ eñ nyemant en was oock oneerlikst ontfangē vā daer wedom comende als hy. Maer hoe wel hi zijns huys plagen eñ nederlaghen wel mercte eñ vrstōt/ so heeft hi nochtās die scalckelijc bedect/ eñ al was hy by na doot van vreesen/ nochtans geliet hi hem mettē aensicht als oft hi goedē moet hadde gehadt. Hy en hadde ooch gheē hope van wech te vliedē/ eñ hi en mocht dese omstaēde plagen niet doorbreken/ eñ vā sinē hupse en werde hem niet seliers gheootschapt/ ooc doē hy daer was: want des Coninex dreyghementē haddē dat verboden. Waer wt dat hi ondertusschen ooc een derhande blide hopē creech/ meynēde dat er niet vā sinē quadē opstellē bevondē en was/ oft waer daer pet bevondē/ dat hi dit door zijn onbeschaēde stoutichept eñ loosheyt wel soude vschoonē eñ otschuldigē: welcke twee hi alleen hadde tot behelp van zijnē behoudenissen. Aldus dan is hi hier mede gewapent sondē eenige vriendē in des Coninex hof ghecomē/ want zijn vriendē werdē aē die eerste doze wedom gestooten/ met versmaethept. Eñ bi gevalle was Varus die regeerē van Syriē daer binnē. Als Antipater dan van daer ghegaen was binnen tot sinen Vader/ so heeft hy hem stoutelijc vercloect eñ is seer by hem gegaen/ als om hem te groeten. Maer Herodes zijn hant tegen hē eñ zijn aensicht van hem keerende/ heeft luyde geroepen Behoort dat eenen vader moorder toe dat ghi my omhelsen wilt/ die met so veel boose septen beuaghen zijt. Vergaen moetty gantsch verloren/ o ghy boos hooft/ en raect mi niet voor dat ghi v ōtschuldicht eñ ontslaghen hebt dā die boose septen daer ghi af beschuldicht zijt/ wāt ic sal v tot een gericht eñ rechter stellē Varum/ dye nv wel te vinde hier is. Gaet werch/ eñ ouerdenct hoe ghi v teghē dē dach van morgen sult moghen ontschuldighen: Want ich gheue uwe scalcheden ghenadelijc respyt. Als dan Antipater dā vreesen vscriet wesende niet en conde geantwoordē/ so is hy wederom gheleert. Maer doen zijn moedr eñ zijn huysvrouwe tot hē ghecomen waren/ so hebbē si hem alle die roomen eñ ghetuygenissen die teghen hem ghedaen warē openlijck verclaert. Eñ als hy dan tot hem selue ghecomen was/ so heeft hi ouerdacht in wat manierē dat hi hē selue soude mogē verantwoordē. Maer des anderen daechs als dye Conincx zijnē maghē eñ vriendē raet tsamen vergadt hadde/ soe heeft hi Antipaters vriendē ooc daer geroepē. Eñ hi sittēde met Varo/ heeft alle die getuygē eñ conden doen te voorschijne brenghen/ onder die welcke waren ooch sommighe van Antipaters moeders knechten/ die cortse te vozen gheuangen warē/ dye brieuen van haer aen hem ghedragen hadden/ aldus luydende. Aenghemerct dat alle die dinghē uwen Vader bekēt zijn/ so wacht v dat ghy tot hem niet en coemt/ ten si dat ghy eenige hulpe vanden Keyser te vozen verwozuē hebbet. Als dese dā metten anderē tsamen binnen ghebracht waren/ so is Antipater ooch binnen ghecomen. Eñ doen hi dā platter aerden voor zijns Vaēs voeten gheuallen was/ heeft hi ghesept: Vaē ic bidde v dat ghi mijn vonnisse niet en wilt vhaesten/ maer wilt mijn otschuldinghe doch met rechtuaerdige oozen aēhoozen: Wāt ic sal v bewisen dat ick ontschuldich bē/ ist dat ghi wilt. Maer die Coninck heeft met luydē stemmen beuolen datmen stille swighen soude/ eñ daer na heeft hi tot Varum ghesept. Ic weet voorwaer wel dat ghi Vare eñ elck rechtuaerdich rechter ghesoordeelt hebt bi v selue dat Antipater die doot verdient heeft. Maer ick sorghe dat ghi mijn auonture ooc sult haten/ eñ dat ghi mi sult weerdich houdē alder allendichept die sulcke kinderen ghewonnen hebbe/ maer nochtās behoordy daer

dooz vermhertichept te hebben/met mi/om dat ic so booſen kinderē/ſo genadich eñ goede Vaē ben gheweeſt. Wāt mine eerſte ſonen hadde ic het Coninckrijc toeghеſchict als ſi noch ionghelinghē waren/eñ ic hebſe te Roomē doen op voeden / eñ des Keyſers vzienden ghemaect. Maer doen ic deſe ſo groot ghemaect hadde/dat ſi benijt mochten werden van anderen Conninghen/ſo heb ic bevonden dat ſi mijnder welvaert vpandē waren/ō welcker doot Antipatro meer te batē heeft geromē. Mer om dat hi noch ionc was eñ na mp Coninc werdē ſoude/ſo heb ic vooz hem beſozcht geweeſt om hē hier af te verſekerē/maer deſe.wzeede beeſte na dz hi van mijnder lijdtſaemhept ſadt was/ſo heeft hi zijn verſaethept heel op mp wtgeſtozt/eñ hē heeft ghedocht dat ic te langhe leefde/eñ mijn ouderdō heeft hi ſeer qualic connen dzaghen/eñ hi en heeft niet connen gelijden dat hi anders ſoude Coninc worden/dā dooz zijns vaders moozt. Eñ tot wat redenen hi deſe dinghē gedacht heeft / dat weet ic voozwaer wel/ te weten om dat ic hem wederom opgenomen hebbe vanden dozpe/daer hi verwozpen was/eñ heb hem openbaerlijc verclaert te weſen mijns rijcx erfgenaem na mp/ daer wt ſluyten de mijn Sonē/ die mijn Coninginne mi ghebaert hadde. Voozwaer Vare/ic belide openbaerlijc dye dwalinge mijns herten: Wāt ic heb die Sonen teghē mi opgeruct eñ verwect/ muts dat ic ter liefdē van Antipater/haerlieder rechtuaerdige hope benomē hebbe /wāt wat heb ic aen dye Sonē ſo veel goets verdient/als ic aen deſen doe: Den welcken ick ooc binnē minen leuen bp na mijn macht ouer ghegheuen hebbe /eñ bp teſtamente heb ick openbaerlijck verclaert dat hi mijns rijcx erfghenaem ſoude weſen. Eñ bouē die iaerlicxſce rentē vā vijf rich talenten/die ick hem biſonder heb gedaen /ſo heb ick noch daghelicx met minen ghelde hem becostight. Eñ nv onlāgx doē hi na Roomē te ſchepe varē wilde/ſoe gaf ic hem dzp honōt talenten/den welcken alleen ic wt alle mijn huyſgheſin dē Keyſer bevolē eñ aengepzeſen hebbe als zijns vaders behouder. Eñ och wat boothept hebbē die Sonen bedzeuē /ſo groot als tgene dat Antipater gedaen heeft: Eñ wat beſcheet van rechte heb ic van deſe mijn Sonē gehadt: Eñ dooz wat bewijs zijn dees Soons vraderiē claerlijc betoōt: Ic pijſt pmmer dat deſe zijns Vaēs moozder ooc wat ſtoutichept heeft gebzupt/eñ hoept wederom dat hi die waerhept met bedziegelijchedē ouerdechē oft verdonckerē ſal/waer vooz ghp Vare v wachtē moet: wāt ic kenne deſe wzeede beeſte wel /eñ ick vooꝛſie mi hoe gelijc hi der waerhept ſpzeken ſal/eñ hoe ghe ueynſt dat zijn weeningen ſullen weſen. Dit is hp die mi plach te vermanē hier vooztijts dat ick Alexandzum (als hp noch leefde) ſchouwen eñ vliedē ſoude/eñ dat ic mijn lijf allen menſchē niet betrouwē en ſoude. Dit is hi die tot aē mijn bedde in mij camer plach te comē eñ alō te beſiē ofter nyemāt eenighe verraderlike laghen tegen mi opgheſtelt en hadde. Deſe was mijn bewaerder als ick ſliep/ dooz hem was ic vzij. Ick hadde hem opgetoghen om dat hi mi vertrooſten ſoude van dē rouwe dye ick hadde van mijn anō Sonē die ic ghedoot hadde/eñ dat hi zijnder ander bzoederē dye noch leefden vzientſchap ſoude onōſoechē. Deſe was mijn voozwechtere eñ mijns lijfs bewaerō. Maer o Vare als zijn loothept eñ bedziegelijchept mi te vozen coemt in mijn vſtant/ eñ ic dēche hoe hi alle dingē gheuepnſt delijc dede/ſo en cā ic nau gheloouen dat ick noch leuende ben/eñ mi verwondert ſeere hoe dat ic ſo feilē verradere ontuldē ben. Maer noch tans wāt daer een quade foztupne mijn huyſgheſin tegen mi opruct/eñ want mijn alderliefſte mp altijt hatē / ſo ſal ic pmmer dit onghelijck mijnder foztupnē beweenen/eñ beclagen bi mi ſelue mijn verlatenheyt: Maer nochtās en ſalt niemant ontulieden vanden gheneē dye nae mijn bloet dozſtich zijn/ia al ſoude ondersoec eñ bewijſinghe gedaen wozdē ouer alle mijn kinderē. Dit ſeggende heeft hi zijn redene cozt af ghebzohē eñ gheſwegē/ heel ontſtelt eñ verbaeſt vā dzuc eñ rouwe zijns hertē. Maer hp heeft een van ſinen vzienden Nicolaus ghenoemt doē openbaerlijc verhalen alle die ghe tupgeniſſen eñ bewiſinghen die teghē Antipater waren ghelept eñ ghedaen. Als dit gedaen werde ſo heeft Antipater liggende plat neder ter aerden vooz zijns Vaēs voetē/ zijn hooft opgheheuen eñ geroepē: O vader ghi hebt mijn ſake ſchoon ghemaect ende mi verantwoozt want hoe ſoude ick v minen Vader hebben willen vmooꝛden/daer ghi ſelue ſegt dat ghi mi altijt hebt gehadt vooz eenē bewaerō wes lijfs. Eñ oft alſo hadde geweeſt (gelijc ghi ſegt) dat deſe mijn hiefde eñ vzientſchap al geuepnſt eñ toegemaect haddē geweeſt/hoe mocht te dit nochtās wezē dat ic die in anō ſakē ſo liſtich eñ cloer geweeſt bē/in dit ſtut ſo dwaes ſoude hebben gheweeſt/dat ic niet en ſoude verſtaen hebbē/ dat het gepeys vā ſo leelikē ſept geēſins en ſoude hebbē mogē verbozgē bliuē vooz God dē hemelſchen richter/al hadde dat vooz die menſchen mo ghē verbozghen weſen /biſonder midts dat God ouer veel menſchen wzake gedaen hadde /om dat ſi quact teghē v ghedacht hadden. Maer wat iſſer doch gheweeſt /daer om dat mp v welvaert ſoude verdzotē hebben: Dye hope des rijcx: maer dat en was niet: wāt ic regneerde doch eñ was Conincklicx waert eenich quact vermoeden van hate: neemt/ want ic was vā v ſeer bemint. Oft dede ic dit wt eenich ontſien van v: maer dit en was ooc nyet/ want ic bewarede v/eñ ick werde daerom vā dan der ontſien eñ geureeſt: Soude dan die armoede mi een oozſaeck hier toe geweeſt hebbē: noch veel mūn/wāt wie hadde meer macht grootе coſten te doē dan ic: Daerom al hadde ick die alder archſte menſch gheweeſt deſer werelt / eñ dat ic therte vā een wzeede beeſte hadde ghedzaghen/ſo ſoude ick pmmer verwonnen hebbē moetē weſen dooz dye weldaden van ſo ſaechtmoedigē Vader/ den welcken ghi (alſo ghi ſelue geſept hebt) wederom ghehaelt hebt/eñ geſtelt bouen ſo veel uwe ſonen/den welchen ghp ooc binnen uwen leuen hebt openbaerlic verclaert Coninc te weſen/den welkē ghi ooc met dye groothept vā ādere uwe goede gauē ſo groot gemaect hebt/dat hi benijdelijc was ghewozdē. O wee mi allenditch menſch/ O mijn alder bitterſte reyſe eñ woninge buytēs lāts/waer dooz ick der nidichept eñ den benijders tijt heb gegeuē eñ een langhe ſpacie den ghenen die mp laghē lep-

Dese plaghe hadde hp wel verdiēt midts dz hi Chriſtū hadde veruolcht/ doodende die onnoſel kinderē ontrent Bethleem Aller ghescreuēſtaet Math. int. ij. cap.

den: maer nochtãs o vaũ het was tot uwẽ pꝛofijte eñ om uwen wille dat ick verre van hier was ghereyst/ om te beletten dat Silleus v ouderdom niet verſmadẽ en ſoude. Dye ſtadt van Roomẽ is mijn ghetuyghe van mijnẽ lieſden tot uwaerts Vader. Eñ die Pꝛince vanũ heelder werelt die Keyſer/ die mi dicmael genoemt heeft mijns Vaders lief hebber. Neemt Vader deſen bꝛief des Keyſers/ deſen is warachtiger eñ gelooueliker dã die tichtẽ eñ laſteringẽ die tegẽ mi verſiert zijn/ hier mede vantwoꝛde eñ beſcerme ic mi/ deſen is eẽ ſeer warachtige bewiſinge mijnẽ lieſdẽ tuwaerts. Dẽt doch Vaũ hoe noode dat ic vã hier ghereyſt ben/ midts dat mi niet onbekẽt en warẽ die verbꝛoghẽ vpantſchappen die teghen mi waren int coninckrijc. Och Vaũ ghi hebt mi onwijſelijc eñ onwetẽde verdoꝛuen/ want ghy hebt mi daer toe ghedwonghẽ/ dat ic minen benders tijt heb ghegheuen om my valſchelijck te beſchuldighen. Maer ick wil comẽ tot die bewiſinghẽ eñ getuygeniſſen om die te weder legghen. Siet ick ben hier teghenwoꝛdich/ eñ mi en is ten lande oft te water gheen quaet geſchiet/ die nochtans vooꝛ mijns Vaders mooꝛdẽ ghehoudẽ woꝛde/ maer ghi en ſult my dooꝛ deſe verſchooninghe noch niet in ghenadẽ nemen/ want ic weet wel dat ic by Gode eñ by v Vader ghedoemt ben. Dus bidde ic v pnmer als ghedoẽt eñ verweſen/ dat ghi nyet en wilt gheloouen dye pininghen eñ tꝛormenten vã ander menſchen/ maer laet het vierder pininghen aen mi comẽ/ laet die inſtrumenten der tꝛormenten dooꝛ mijn binnenſte gaen/ eñ wilt mijn miſ dadich lichaem niet ſparen: want ben ick mijns vaders mooꝛder/ ſo en behooꝛet niet dat ick ſondẽ tꝛormenten ſterue. Doen Antipater ſulcke redenen met eẽ groot geſcrey eñ veel tranen riep/ ſo heeft hi Varum eñ alle die andere tot barmhertigheyt verweet/ maer Herodes alleẽ werde dooꝛ dye gꝛãſchap bedwongẽ dat hy niet en weende/ want hi vaſt ſtont eñ dachte op die warachtighe toonen teghen Antipater. Als dan Nicolaus dooꝛ des coninckꝛ beuel eerſtmael veel geſept hadde van Antipaters loothept/ ſo heeft hy hem die hope der ghenaden heel afghenomen/ eñ een ſeer grouwelijke clachte teghen hem begonſt te doen/ leggende hẽ op alle die quaeſte feytẽ die int coninckrijc ghedaẽ waren/ alõmeeſt nochtans die dooꝛ van ſinẽ bꝛoederen/ bewiſendꝛ dat die ghedooꝛ waren dooꝛ zijn valſche tichten eñ laſteringhen/ ſeggẽde ooc vooꝛ waer dat hi daer bouen ſinẽ bꝛoeꝛs die noch leefden ooc hadde verraderlijke laghen ghelept/ recht oft ſiom het Coninckrijc te crighen hadden ghearbeyt: Want het wel gheloouelijck was dat hy zijn bꝛoeꝛs niet ſparen en ſoude/ die ſenijn bereyt hadde om ſinen Vader te dooden. Maer als hy gheconinẽ was om te tooniẽ het feyt vãdẽ fenine/ ſo heeft hi veruolgens die bewijſinghen eñ ghetuygeniſſen int claer gebꝛacht/ ooc ſeer beſwarẽde het miſdaet vã Pheroꝛa/ recht oft Antipater hẽ daer toe bꝛocht hadde/ dat hi ſinen bꝛoeꝛ hadde willẽ dooden/ eñ dat hi des coninckꝛ meeſte vriendẽ heel verargert hadde/ eñ tgheheel hof des coninckꝛs nꝛ booſheẽ verwilt. Eñ na dat hi veel anõ dinghen geſept eñ ghetoont hadde/ ſo heeft hi zijn reden geſloten eñ volepnt. Als Varus dan Ancipatrũ had, de bevolen dat hy antwoꝛden ſoude/ eñ hy anõs niet en ſeyde/ dan God is in een ghetuyghe mijnõ ontſchuldichept: eñ hi al ſwigende lach/ ſo heeft hi ſenijn geeyſcht: eñ dat heeft hi te dꝛuchen ghegheuen een vãden gheuangenen/ die ter dooꝛ verweſen was: eñ als die terſtont geſtoꝛuẽ was/ ſo heeft hi ſommighe dinghen ſecretelijc met Herodẽ gheſpꝛokẽ/ eñ heeft aen den Keyſer gheſcreuen al dat ter indẽ raet gedaẽ was/ eñ des anderẽ daechs is hi van daer gereyſt. Maer Herodes heeft Antipatrum niet te mim doen in banden ſtellen/ ſendende ſommighe boden aen den Keyſer die hem ſouden die bootſchap doen vãzijnõ plagen. Nae deſe gheſchiedeniſſen werde Antipater beſculdicht dat hy Salomẽ ooch hadde laghẽ gheleyt om haer te verderuẽ: Want daer was een vã Antiphilus knechten van Roomẽ gecomen/ bꝛenghende bꝛieuẽ van een Acmes ghenaemt/ die een dienſtvꝛouwe was van Julia/ in welcke bꝛieuen (aen den Coninc geſcreuen) ſi hadde te kennen ghegeuẽ/ hoe dat Salomes bꝛief onõ die bꝛieuen van Julia gevonden was/ die welcke ſi hem tot vꝛientſchappẽ gheſonden hadde. Eñ in die bꝛieuẽ van Salomeo waren ſeer ſmadige woꝛden eñ beſchuldinghen teghen den Coninc. Maer deſe bꝛieuen waren van Antipater verſiert/ eñ hy hadde deſe Acmen met gelde daer toe gebꝛacht dat ſi deſe bꝛieuẽ aen Herodem ſenden ſoude: want daer was eenen bꝛief vãder ſelver vꝛouwẽ aen Antipater/ die dat wtbꝛacht eñ betoonde/ waer in deſe woꝛden waren.

¶ Ick heb aen uwen Vaũ gheſcreuẽ alſoe ghy begheerde/ eñ die ander bꝛieuen heb ic ooch geſonden/ ſekerlijc wetende dat dye Coninckzijn ſuſter gheen ſins en ſal mogen ſparen iſt ſake dat hẽ dye bꝛieuen gheleſen woꝛden. Maer ghi ſult wel doẽ iſt ſake dat ghi (als alle dingẽ volbꝛacht zijn) uwer beloften ghedachtich ſult weſen.

¶ Als dan deſen bꝛief/ eñ die anõ die teghen Salome verſiert waren/ bevondẽ eñ int claer comen waren/ ſo is den Coninc een ghedachte ingenallẽ/ dat Alexanõ bi auontuerẽ/ ooch met valſche bꝛieuen verdꝛuet eñ ter dooꝛ ghebꝛacht mocht weſen/ eñ hi was ſeer beãrt/ mits dat hy zijn ſuſter by na hadde doen dooden ter ſaken van Antipater. Hier om en heeft hi niet vooꝛder ghebeyt/ van wꝛake te doen ter ſaken vã haer allen: maer hi is belet geweeſt dooꝛ een ſwaer ſiecte/ dat hi zijn vooꝛnemen niet en heeft conñ volbꝛengen. Maer vã Acmes die dienſtvꝛouwe/ ende van die verſierde bꝛieuen teghen Salomen gedicht/ heeft hi eenen bꝛief aen den Keyſer geſonden/ eñ daer toe heeft hi ooc zijn teſtament verandt/ eñ heeft Antipaters naẽ daer wt gedaen/ eñ heeft gheſcreuẽ dat Antipas ſoude Coninc weſen/ achterlatẽde Archelaũ eñ Philippum die ouder warẽ/ mits dat Antipater deſe ooc beſchuldicht eñ bedꝛagen hadde. Eñ na anõ gheldt ghiften heeft hi den Keyſer dupſent talenten ghemaect/ eñ zijnder huyſvꝛouwen eñ ſinen kinderen Itẽ ſinen vꝛienden eñ vꝛy dienarẽ ontrent vyfrich talenten/ eñ alle den anderen heeft hi veel gelts eñ acherlants bedeylt/ eñ zijn ſuſter Salome heeft hy met ſeer eerlike giften gheeert. Ende deſe dingen heeft hy aldus in zijn teſtament verandert.

¶ Vanden gulden Arent/ die afghetrocken werde/

eñ van Antipaters eñ Herodes doot. Cap. xxi.

Int. xvij. boeck der ouder ghe schiedenis sen. int. 8. cap.

HErodis siecte beswaerde lanc so meer/mits dat hem zijn ouderdom ende den druck seer praemde/want hy was tseuentich iaeren oudt/eñ dooz dat verlies vā sinen Sonē hadde hi zijn herte so seer vol lijdens/dat hi gheen blischap en conde aen nemen oock als hi wel varende eñ ghesont was: maer het beswaerde zijn siecte seere dat Antipater noch leefde/want hi dachte dien met slechtelijc oft onachtsamelijc te dooden/maer hi wilde dat doen neerstelijck als hi ghenesen ware. Maer tot deser plaghen is hem noch toegecomē eenderhande gherucht eñ werringhe des volcx.

Daer waren twee leeraers in die stadt die gheacht warē vooz alsulc dat si die wetten der Vaderen seer wel wisten/waer om si onō tgheel Joetsche volc seer gepresen warē met grootē loue/deē ghenoemt Judas Sepphozeus sone/dand Matthias Margalus sone. Dese volchdē veel iongheligē als si dye wettē verclaerdē eñ wtleydē/eñ si vgaderden alle dage eenē grooten hoop iongers. Als dese dā gehoozt hebbē dat dye coninc vā druc eñ vā siecten verdwene eñ verginck/so hebben si gesept bi die ghene die si kendē/dat nu bequamen tijt ware om Gods leet te wrekē/eñ die werchē te bederuē die tegē der Vaderē wetten gemaect warē/want het ymmer onbehoozlijc eñ vboden was dat indē tempel eenighe gelijckenissen oft aēsichten/oft beeldē van eenighe ghedierte souden wesen/dwelc daerom vā henliedē gheseyt werde/om dat die Coninck eenē gulden arent gestelt hadde/op die poozte vandē tempel. Eñ dye leeraers verweetten haer ionghers dat si dien af doen souden/seggende dattet seer eerlick ware (bi also daer eenich perickel af quame) dat eē mensch hem niet en ontsage te steruen vooz die vaderlike wettē/want die so sterue die behoudē een onsterffelike siele/eñ crigen een eewich wellustich ghebruyck van alle goede dinghen: maer die niet soo sterck en zijn/eñ haer wijshept niet en bekennē/die bemunnen haer leuen te seere dooz onwetēheyt/eñ dese hebbē liever te sterue dooz eenighe siecte/dan dooz eenige duecht oft vroem duechdelijck werck. Als dese leeraers dese dingen aldus spraken/so isser haestelijc een rumoer verspreyt geweest dat dye Coninc nu bi na sterf. Waer wt hebben die ionghelinghen te stoutelijker dat werck begonst. Ende op den middach alsser een groote menichte indē tempel verkeerde hebbē si hen seluen nederghelaten met dicke zeelen/eñ hebben dpen Arent met bylen vandē dake afghehouwē. Als dit des Coninex capitepn geboot schapt was/so is hi met een groote macht nae den tempel gheloopen/eñ heeft daer ontrent veertich ionghelinghen gheuanghen/eñ die vooz den Coninck ghebracht. Die welcke eer smael geuraecht wesende oft si dien guldenen Arent hadden doozen in stucken slaen/hebben beleden dat zijt ghedaē hadden. Voozts als men haer vraechde dooz wiens beuel dat si dat gedaen hadden/hebbē si geantwoozt/dooz beuel van onser vaderē wet. Maer doen men henliedē vraechde waerom dat si haer so vhuechdē daer haer die doot naecte/hebben si gheseyt/om dat si hoopte na haer doot seer veel goets met vruechdē te gebruycken. Aldus is die Coninck hier dooz so beroert gheweest dat hi dooz zijn groote gramschap zijn siecte verwonnē heeft/eñ is in die vergaderinge des volcx ghegaē. Daer na heeft hi tegen dese als teghen tempel berooners seer scherpelijc gesprohē segghende/dat si ter oorsaken van haers lants wet/sommige dinghen begonst hadden die te groot waren/eñ daer om heeft hi dese als ongoddelike menschē gedoēt dat si die doot waerdich warē. Maer het volc seer vreesende dat dit ondoeck soude ouer veel menschen ghedaē werden/badt hem dat hy eerstmael castidē soude eñ wraeck doē ouer die gene dye dat sept geraden hadden/eñ voozts ouer dye gene dye int sept bevondē waren/eñ dat hy den anderē het misdaet vergeuen wilde. Aldus heeft hem dye coninc ten laetsten laten verbidden/eñ die ghene die metten zeelen nedghelaten waren heeft hi tsamen metten twee leeraers leuēde doen vbrandē/maer die andere die met haerlieden gheuanghen warē/heeft hi den hangnamen geleuert om die te onthoofden. Hier nae werde zijn gheheel lichaem met siecten bevangen eñ met verscheyden pijnen ghepraēt/wāt hi hadde een langhe febzis/eñ het buptenste van zijn gheheel lichaem was ghequelt met eenen onuerdragelikē roerssel. Ooc wozde hi ghequelt sonō ophouden met swaren pinen vā die colijcke/eñ zijn voeten waren gheswollen als oft hy watersuchtich hadde gheweest. Voozts werde hy ghequelt van inflammacie zijnō maghen/eñ van die verrotheyt zijnō manlijcheyt daer ghewozmte wt quam/eñ vooz mocht hi qualick sinē adem crighen dan met opgherichten halse/eñ van veel ghebzoken vsuchtinghen/eñ vercrompinghē alle zijnder ledē werde hi seer verlast eñ gequelt/alsoe dat die ghene die dit Gode toeschreuen/seyden dat dit Gods wzake was vā die leeraers doot. Maer hoe wel dat hi street teghen die tozmentē van soo veel siecten/so hadde hi nochtans groote begeerte vā langer te leuen: eñ dooz verscheyden remedien die men bedencken mocht/heeft hi gehoept te ghenesen. Ten laetsten is hi gheuoert gheweest ouer die Jozdane/eñ daer baepde hi hem in werme waterē dye welcke daer wt vlietē in een staēde water dat veel lijms vooz brengt eñ Asphaltites ghenoemt wert/welcke wateren van soetichept ghedzonchē werdē. Aldaer is zijn lichaē dat die medecijns hadden doē badē in werme olie/in een badecuppe vol olpē ghebaept/waer af dattet also lam eñ onmachtich is ghewozden/dat hi zijn vooghen ooch keerde als oft hi doot hadde geweest. Daer na als si verbaest waren diet saghen/so scheent dat hy op sach doen si lupde riepē. Maer doen daer gheen hope meer en was van genesen/so heeft hi bevolen dat men den rupters vijftich drachmē/eñ den regeerders eñ sinen vrienden veel ghelts bedeplē soude. Maer doen hi wedom keerende tot Jericho ghecomen was/so werde hy bevangē met so rasende bitterheyt ende toozmichept/dat hy by na die doot drepchde/eñ een seer boos sept verdachte. Wāt hi heeft die edel mannē wt alle die stedekens vā Judeen doē vergaderē/eñ die doē op suptē ter plaetsen genaemt Hyppodromus. Eñ daer na heeft hy Salomen zijn suster eñ Alexā haren man tot hem doen roepen/seggende: Ick weet wel dat die Jodē

mijn doot met feestelijker blijschappē sullen vierē/ maer nochtans sal ick door sommighe andere moghen beclaecht eñ beweent werdē/eñ seer eerlicke wtuaert vercrijghen/pst sake dat ghi doen wilt dat ic v liedēn beuele. Dese mannen die in bewaernisse zijn/doet terstont (als ick mijnen Gheest sal gegheuen hebben) met die crijchschmannen omringhen eñ dooden/ op dat tgheheel Joetsche lant eñ elck huys dan teghen haren danck weenen moetē Eñ als hi dit beuolen hadde /so zijnd vrieuen vanstoomen ghebracht/waer in ghescreuen stont/hoe dat Aemen die dienstwouwe van Julia/door des Keysers beuel gedoot was/ eñ Antipater ter doot verwesen. Maer daer was ooc gescreuen hoe dat die Keyser hadde toeghelaten /dat Herodes Antipatrum mocht wt bannen eñ verspenden in eē ander lant/waert dat hi dit lieuer hadde. Als Herodes door dese bootschap een luttelīē verfraeyt eñ vermaect was/so werde hy weder om van die pijnen verwonnen/ want hy seer benaut was midts dat hi niet eten en mochte eñ van eenē swarē hoest ghequelt was/so heeft hi zijn doot willen te voren comen eñ verrasschen/eñ als hy eenen appel ghenomen hadde/so heeft hy ooch een mesken gheepscht/midts dat hi eenen appel pleech ghesneden te eten. Daer na als hi al om gesien hadde datter niemant by en ware/diet hadde moghen beletten /so heeft hy zijn rechte hant opgheheuen om hem seluen te quetsen. Maer doē Archiabus zijns moeds susters Sone tot hem gheloopen was eñ zijn hant ghehouden hadde/ so isser terstōt in des Coninex hof een groot ghehupl eñ ghescrey opgheresen/als oft die Coninck hadde doot gheweest. Eñ als Antipater dit haestelic gehoort hadde/so heeft hi wederom betrouwen ghecreghen /eñ seer blijde wesende/ heeft hi sinen bewaerders ghelt beloeft eñ haer ghebeden/ dat si hem ontbinden wilden/ eñ vry laten gaen/dwelck haer Capiteyn npet alleen en heeft willen laten gheschieden / maer hy heeft dit Herodi ooc terstont te kennen ghegheuen. Eñ hi sterckeliker roepende dan die macht van eē siec mensch liden mach/heeft terstont chrijschmannen derwaerts ghesonden eñ Antipatrum doen dooden/eñ als hi doot was heeft hy hem doen begrauen in Hyrcanio. Daer nae heeft hy zijn testament wederom hernaect/eñ heeft Archelaum sinē outsten sone Antipas broēd erfgenaem zijns Coninc rijex ghescreuē / maer Antipam heeft hy een vanden vier vorstē gemaect. Maer op den vijfstē dach na Antipaters zijns Soons doot / is hy ooch ghestorven/ int dertichste iaer nae dat hi Antigonum verslaghen eñ het Coninerijck vercreghen hadde dwelck was tseuenendertichste iaer na dat hi van den stomeynen openbaerlijck Coninck ghemaect was. Eñ in alle andere saken soo heeft hi so voorspoedich gheweest/als penant anōs wesen mach Want het Coninerijck dat hi voor hem seluen vercreghen hadde / doen hy een siecht ghemeyn man was/heeft hi so langhen tijt bewaert eñ gehoudē/ eñ tselue sinen kinderen achter ghelaten. Maer in die saken zijns hupsghesins heeft hi dye alder onghelucksichste eñ onsalichste gheweest diemē vinden mach. Maer eer dat het heyr vā des Coninex doot die kennisse hadde/soe is Salome met haren man wtghegaen/eñ heeft die ghevanghenen vrij wtghelaten/ die Herodes bevolen hadde te doodē segghende dat dye Coninck sinen ract verandert hadde/eñ dat hi ghebodē hadde datmen eenen peghelijken thupswaert soude laten gaen. Eñ aldus heeftmen na deser wechgaen den ruyters des Coninex doot verondicht. Eñ als die ruyters tsamē te hoope gheroepen eñ vergadert waren/met dye ander scharen des volcx/in die gemeyn speelplaet se te Jericho/so heeft Ptolomeus dye des Coninex. rinc bewaerder was daer hi mede plach te seghelen/begonst te seggen dat dye Coninck geluckich hadde gheweest /eñ heeft die menichte ghetroost. Eñ hi heeft daer den ruyters eenen des Coninex brief ghelesen dye hy achterghelaten hadde. In welcken brief hy seer badt/dat si sinen erfghenaē wilden met vrientschappen onōhouden. Voorts heeft hi na dyen brief zijn testament gelesen/waer in dat hi Philippum hadde erfgenaem ghemaect van Trachon eñ der biliggender landen/eñ Antipam een vanden vier vorsten/ also wi te voren gesept hebben. Maer Archelaum hadde hi Coninck ghemaect/eñ den seluen hadde hi bevolen dat hi sinen seghelrinck den Keyser soude draghen/ eñ hē kennisse gheuen van dat bedienen des rijex dat hy hem ghegeuen hadde: want hi heeft willen hebbē dat die Keyser soude wesen een Heere eñ een vastmaker van alle zijn ordinancien/maer datmen die andō dinghen soude houden na zijn voorgaende testament. Als dit dan heel ghelesen was/so isser eē groot gheroep opghereesen van haer allen/die Archelao gheluck boden/eñ die ruyters metten volcke ghinghen bi hoopen tot hem/eñ beloefdē hem haerlieder vrientschap/biddēde dat hi Gods vriēdschap ooch hebben mocht. Daer na zijn si gegaen om den Coninck te begrauen. Eñ Archelaus en heeft gheenen cost ghespaert / maer hy heeft alle dat Coninclike cieraet wtghedraghen om dat ome te draghen in die processie der wtuaert. Want die bare daer hi op lach / was gheheel met goude eñ costelijcke steenen verciert /eñ die hooftplaetse was verciert met verscheyden purpur laken/ende daer op lach het lichaem ooc met purpur overdect eñ opt hooft was eenen purpurē hoet/eñ een goudeu croone daer op/ eñ eenen scepter in zijn rechte hant/eñ by die bare warē zijn kinderē met zijn maghen. Daer voor ginghen ooc zijn trauwantē oft lijftknechten/eñ die bende van Trachon. Ende die Duytschen eñ Walen al wel gewapent also si ter oorloghen gaen. Eñ die ander macht der chrijchslieden volchden betamelijck haer Capiteynen ende Princen van haer ordene. Eñ vijf hondt knechten eñ vrij dpenaers droeghen welrieckende dinghen. Eñ het lichaem is dyp hondert stadien verre ghedraghen tot int casteel Herodiū genaemt. Ende aldaer ist na des selfs Coninex beuel begrauen. Eñ dit is het eynde geweest des Coninex Herodis.

Hier eyndt dat eerste boeck Flauij Josephi. vander Joetscher oorloghen.

¶ Die tafel vanden tweeden boeck Flauij Josephi.

VAn Herodes erfgenamen/eñ van dye wzake dye ghedaen is gheweest /om dat af houwē vanden gulden Arent. Cap.j.

Vanden strijt eñ moozt dye te Jerusalem gheweest is tusschen die Joden eñ Sabinianū. Ca.ij.

Vā Varus seytē aen die getruypste Jodē. Ca.iij.

Vanden verscheyden ghedeelden regimēte der Jodē/by dē Keyser geozdineert eñ bedeylt. Ca.iiij.

Van eenen ionghelinck die hē wt gaf vooz Alexanders Herodis Sone/eñ hoe zijn bedzoch beuō den wert. Cap.v

Hoe Archelaus om zijn tyrannie wten lande ūbannen eñ versonden is geweest. Cap.vi.

Van Symon den Galileusschen/eñ vandē dyp secten der Joden. Cap.vij.

Van Pylatus regimente: Cap.viij.

Van Caius des Keysers hooueerdye/eñ vā Petronius den Pzesident van Judeen. Cap.ix.

Van Claudius Keyserrijck /ende van dat rijck Agrippe/eñ van zijn doot. Cap.x

Van verscheyden werringen in Judeen eñ Samarien. Cap.xi.

Van die werringen die in Judeen geweest zijn onder den Pzesident Felix. Cap.xij.

Van dye Pzesidenten van Judeen Albino ende Flozo. Cap.xiij.

Hoe wreedelijck dat hem Flozis ghehadt heeft teghen dye Joden van Cesarien eñ van Jherusalem. Cap.xiiij.

Van eenen anderen ouerlast te Jerusalem ghedaen dooz Flozis bedzoch. Cap.xv.

Vanden hooftman Policiano / eñ van Agrippas redene totten Joden die hen vermaende onōdanch te blijuen den Romeynen. Cap.xvi.

Hoe die Joden hebben begonst teghen die Romeynen op te staen. Cap.xvij.

Hoe Ananias die Bisschop eñ Manahem / ende dye Roomsche chzijchs unechten verslagen zijn gheweest. Cap.xviij.

Van een groote moozt der Joden dye ghedaen is te Cesarien/eñ ouer gheheel Syzien. Cap.xix.

Van noch een ander meerder moozt der Joden. Cap.xx.

Hoe dye Joden tot Alexandzium zijn verslaghē gheweest. Cap.xxi.

Vander Joden doot slach die ghedaē is van Cestio. Cap.xxij.

Van Cestius strijt teghen Jerusalem. Cap.xxiij

Van tbeleggye van Jerusalem van Cestio ghedaen/eñ vanden slach. Cap.xxiiij

Vander Damascenaers wzeethept teghen dye Joden/eñ van Josephus neerstigheden in Galileē ghedaen. Cap.xxv.

Van Josephus periculen /eñ hoe hy ontquam/ eñ van Joannis des Gisscaliters archept. Ca.xxvi

Hoe dye stadt Tyberias van Josepho wederom ghecreghen werde eñ Sepphozis. Cap.xxvij.

Hoe dat dye van Jerusalem haer ter oozloghen berept hebben/eñ van Symonis Giozetyrannie. Cap.xxviij.

¶ Hier eyndt die tafel des tweeden boecx.

¶ Dat tweede boeck.

¶ Van Herodis erfghenamen/eñ van dye wzake die ghedaen is gheweest/om dat af houwen vanden gulden Arent. Cap.j.

Jnt.xvij. boeck der ouder ghe schiedenis sen.int.i. cap.

DAt Archelaus bedwonghen was na Roomen te repsen/is een begin sel gheweest van npeuwe werringhen. Want na dat Archelaus seuen daghen ouerhocht hadde in den rouwe zijns Baders/eñ hi oock den volcke costelijcke lijck maeltijden gheghenen hadde/ (welcke maniere van lijck maeltijden te geuen/ heeft veel vanden Joden arm eñ bijster ghemaect: wāt die dese niet en onderhiel /wozde vooz ongoddelijck eñ onbeleeft ghehouden) soo is hy met een wit cleet ghecleet ten tempel waerts ghegaen. Eñ aldaer is hi met verscheydē bewijsingē van liefden vanden volcke ontfanghen gheweest Eñ als hi gheseten was in eenen hoogen thzoō op eenen gulden stoel/ so heeft hi tgemeyn volck seer tgemeynsaēlijc eñ vziendelijc latē bi hē comen /eñ hēliedē seer gedanct dat si zijns Baders begrauinge so naerstelijc besozcht haddē /eñ dat si hem (als nu harē seherē Conine) groote eere bewesen haddē. Maer nochtās heeft hi gesept/dat hi vā dē sinne was des Coninex macht eñ den naem npet aen te nemen /tot dat hem die erffenisse des Coninckrijcx bi dē Keyser vast gemaect ware/ muts dat dye selue Keyser in zijns Baders testament heere van alles ghemaect was. Eñ dat hi daerom des crijchs heyrs wille weder staen hadde bi Jericho /doen si hem wilden croonen. Maer dat hi wilde den volcke eñ den chzijchsmannē wederom te volle loonē vooz haer vlijtigheyt eñ vziendelijcheyt die si hem betoont hadden / waert sake dat hi ooch Coninck ghemaeckt werde vanden gheuen die die ouerste macht daer af hadden. Eñ dat hy arbeyden soude om tot henlieden beter te wesen in alle saken dan zijn Vader ghewest hadde. Als het volck dooz dese redenen verblijt was/ so hebben si sinen sinterstont gaen beslootē eñ onderspoeckē met verscheyden beden. Want die sommige begheerden dat hi die tribupten wilde verlichten oft minderen / dye andere begheerden dye tollen te npete ghedaen te hebben/die ander riepen dat hi dye ghenanghenē soude willen latē vyp gaen. Eñ Archelaus heeft in alle dese begheerten lichtelijc eñ gheerne gheconsenteert om twolck te believen. Eñ daer na als hy sacrificiē gedaē hadde /so heeft hi met sinen vzienden rijcheliike maeltiden gehouden. Maer siet ter stōt na middaghe is daer haestelijc een groote menichte vergadt van menschē dye uitsgierich waren/die welcke (na dat die daghen vandē ghemeynen rouwe des Coninex uit warē) hebbē eenē eyghen rouwe eñ beclaginghe aenghenomen/beclaghende eñ beweenende die doot vandē ghenē dye Herodes hadde doen doodē /om den guldē Arent die vanō poozten des tēpels afghehouwen was.

De heyler was eenen teur vā herodis testament.

¶ Eñ desen rouwe en was niet verbozgē oft heymelijc ghehouden / maer met opēbaer clachten eñ met groote beweeninge eñ beschrydinge was die stadt al vol/te weten om die mannen/die si seyden dat gedoot warē om die eere des tēpels/eñ ō haer der vaderen wetten. Eñ si riepē eñ begeerden dat

Jnt.xvij. boeck der ouder ghe schiedenis. int.ii. cap.

men dye wake vā deser manne doot doen soude/ ouer de gene dye Herodes met gelde begaeft hadde. Eñ ten eerstē begeerdē si datmē af stellen sonde den ghenē dye Herodes ouerste Bisschop ghemaect hadde/eñ datmē behoorde eenē anderē daer toe te begeerē/ die Gods diēstiger eñ puerō ware vā leuē eñ manieren. Eñ hoe wel Archelaus door dese clachten beroert werde ter wrakē/ nochtans werde hy bedwongē vandē haestigē noot zynder repsen na Roomen/ vreesende dat die soude beledt wordē/door des volcx beroerte/waert sake dat hy haerliedē tegen hem ōwect hadde/tot vyantschap Hierom heeft hi geproeft om het volc/dat in werringe was/met soete vermaningen meer dan met ghewelt te beslichtē/eñ hi heeft dē meester zynder crijch schymannē tot hen ghesonden/ hen biddende dat si wildē ophouden eñ te vreden wesen. Maer die principael verweckers van deser beroerten eñ werringhē/hebben dien met steenen ōdreuen doē hi bi den tempel quam/ eer hi een woort ghesproken hadde. Eñ doen Archelaus noch sommige andere na hem gesondē hadde/om hen te versachten (want hi santer vele tot henlieden) so hebben si alle in alles grammoedelic eñ spitelic gheantwoort: eñ na dat scheen si en souden niet ledich ghewees hebben/maer pet groots willen doē/ hadde haren hoop meerō ghewees. Als dan den feestdach der ongedeessender brooden aenstaende was/die by den Joden Paesschen genoemt wert/die vol is vā veel offerādē/so isser een ontallike groote menich te van dorp volc wt gods dienstichept eñ van deuocien nederwaerts ten tempel gecomē/die wile dat die ghene die dese gedoode leeraers beclaechden/ noch inden tempel warē/soechdē hulpe om werringe eñ mupterie te makē. Maer Archelaus heeft wt deser vreesen een bende rupters eñ eenē hooftman derwaerts gesondē/eer alle tvolck hier door verarghert eñ beroert werde/dat si dye principael verweckers van deser werringen souden vangen Teghen dye welcke is alle tghemeyn volck opgeruct geweest/also dat si daer veel van diē met werpē vā steenē gedoot hebben/eñ die Capiteyn is gequetst geweest/ eñ heuet nauwelicx mogē ontloopē. Eñ dit gemeyn volc heeft hē terstont gheheert om haer sacrificien te doē/recht ofter gheen quaet bedreuen en hadde geweest. Maer doē dachte Archelaus dat dese menichte sonō slach eñ noot nz en soude moghen bedwonghen worden. Hier om heeft hi tgeheel hepr op henlieden ghesonden. Eñ alle die voetknechtē zyn al die stadt door gheloopē eñ het peerde volc ouer die veldē. Die welcke beuidende het volck becommert in haer sacrificien eñ Gods dienstē/hebben bi na drp dupsent menschen van dien doot ghe slaghen. Maer die ander macht des volcx hebbē si verstropt eñ veriaeght tot ouer dat naeste ghebergchte/maer Archelaum volchden sommige wtroepers die wt zyn beuel cenē peghelikē vermaendē dat si thupswaerts gingen. Hier om zyn si alle thupswaerts gegaē/verlatende dat hoochtyt eñ die vierte vā diē dach. Eñ Archelaus is met zynder moedē eñ met Popla eñ Ptolomeo/ eñ Nicolao zyn vriendē nederwaerts ter zee ghereyst/latēde Philippum tot eenen regeerō des Coninckrijcx/eñ eenen besorger zyns huys eñ huysghesins. Salome is ooc met haren sonen tsamen met hen wtgereyst/ eñ dye kinderen van des Coninex broedere/eñ zynō dochter man in schine als oft si Archelaū wildē behelpich wesen om zyn erfenisse te vercrigen/ maer haer sake was seckerlijc dese/ dat si ouerdragen soudē/dye dinghen die teghen die wetten inden tempel gedaē waren. Hier binnē quam henliden te gemoete Sabinus die Presidēt van Syriē comende na Judeen/om Herodes gelt te bewarē/den welckē heeft Varus verboden vorder te gaen/die door veel beden vā Archelao daer toe geroepē was/doort middel vā Ptolomeus. Al dus en heeft Sabinus doē ter tijt/ter liefdē vā Varus tot die casteelē nz haestelic ghetrocke/noch hi en heeft voor Archelao zyns vaōs scattē niet ghesloten/mer belouēde dat hi daer nz toe doē en soude tot dz dit dē keyser kēlic ware/hiel hi hē te cesariē.

¶ Maer naemaels/als een vandē tween die hem teghen waren na Antiochien ghereyst was/ende die andere (te wetē Archelaus) na Roomē ghevaren was/so is Sabinus terstont na Jerusalem gereyst/eñ heeft des Coninex hof inghenomen/ eñ als hi die ouerste vanden hoeōs eñ die dispensiers oft hoofmeesters tot hem hadde geroepē/so heeft hi willē ondersoecken die rekeningen vandē gelde/eñ hi arbeyde om die sterche casteelen in te nemē. Maer die bewaerōs en warē niet ondachtich der geboden van Archelaus/maer si bleuē volstādich int bewaren van alle dingen/seggdē dat si dit bewaerden meer om des keysers dan om Archelaus wille. Hier toe heeft Antipas ooc twist gemaert om coninckrijch/seggēde dat Herodis voorste testamēt vaster was dā dlaetste/in welck eerste hi Antipas was Coninc gescreuē/eñ hier toe haddē so wel Salome als veel andere vandē magē die met Archelao te schepe gevaren waren hē beloeft dat si hem helpen soudē. Eñ si leyde met haer Nicolaus moeder eñ sinen broeder Ptolomeus/daer gheen cleyn betrouwē op en was/om zyn getrouwicheyt die bi Herodē bevondē is geweest: want hi was Herodis alderliefste vrient. Ooch hadde hi groot betrouwē op Ireneus dē Orateur/ om zyn groote conste vā spreken eñ beleggen vā redenen. Eñ daer om en heeft hi niet willen hoorē nae die gene die hem vermaendē dat hi Archelao wijcken soude/om zyn ouderdom/ eñ om dē wille vā zyns Vaōs tweede testament. Voorts om die naerstichz te vorderen van alle desen maghē/ zynō ooch veel na Roomē ghereyst die Archelaum haetten/eñ bysonō alle die begheerden vry eñ haers selfs te wesen/eñ dat om te vercrygen dat het Joetsche rijck mocht bedient werden vandē Roomschē raet/ oft en mocheten si dat niet vercrighen/dat si Antipam mochten tot eenen Coninc hebben. Hier toe heeft Antipas ooc Sabinus hulpe gebesicht/die Archelaum met brieuen aen den keyser beschuldicht hadde/maer Antipam hadde hi seer gepresen. Aldus hebben Salome eñ die andere die vā haren sinne warē/Archelaus lasteren veruolghēs den keyser in scrifte ouerghegeuen. Eñ na henliedē heeft Archelaus door Ptolomeum binnē totten keyser gescreuen ghesonden alle die principael stucken van tghene dat hy ghedaen hadde/ eñ zyns Vaders seghelrinck/eñ die redenen van sinen regimente eñ

Int. xvij. boeck der ouder ghescrijedenis sen. int. 13. cap.

bedieninge des rijcx. Mer die Keyser te voren ouerdenckende die redenē die van beyde siden gheseyt werden/ooc die grootheyt des Conincrijcx/eñ die menichte vandē renten oft profitē bemerckēde eñ daer toe hoe dat Herodes gheslachte seer veel van ghetale was/ooc gheleſen hebbēde die brieuē van Varus eñ Sabinus/so heeft hi die beste eñ eerlijcste vandē stomepnen te rade geroepē. In welcken raet hi heeft eerst doē sitten Caium/dye gheborē was van Agrippa eñ zijn dochter/die zijn aenghenomē Sone was. Eñ aldus heeft hi beyde die partyen oorlof ghegheuen haer saken te veruolghen. Aldus heeft Antipater Salomes sone (wāt hi die alderstoerste Orateur oft taelmā was vandē ghenen die tegen Archelaū waren) die beschuldinghe begonst/lasterēde Archelaum/dat hi hē gheuepnsdelic geliet als oft hy met woordē dingde/om het Conincrijc/daer hi nochtās inder waerheyt nu ōlancx Coninc was ghewordē/eñ dat hi nu in des Keysers oozen met ydelen redenen street om troninckrijck/den welckē hi nyet en hadde willen verwachtē oft verbeyden tot eenen rechter zijnē erfenissen. Wāt hy na Herodes doot sommige liedē toe gemaect hadde/dat si hem het Coninclijc croon nemēt opstellen soudē/die wile dat hi als een Coninck sittende was in eenen guldē stoel/eñ dat hy als macht hebbēde/ eens deels verandt hadde dye ordenen der chrijchschmanmē/eñ een sdeels officiē ghegheuen:eñ dat hi daer en bouē den volcke alle dinghen geconsenteert hadde dye si van hem (als van haren Coninck) begheerden te vercrijgen/eñ dat hy veel misdadighe/ dye om seer quade seyten van synen Vader gheuangē waren/ontslagē hadde/eñ dat hi (nu als hi dese dingē al ghedaen hadde) quame geuepnsdelic om die scaduwe des rijcx vandē stoomschen Heere te begheeren/ na dat hy het lichaem des rijcx tot hēwaerts metter macht ghetrockē eñ geroost hadde/om te bewisen schāperlijc dat die Keyser een Heere ware der namen/ eñ niet der warachtige dingē. Voorts heeft hy hē opgelept/dat hi zijns Vaders rouwe gheuepnsdelijc ghehoudē hadde/ mits dat hy des daechs zijns aensichts gelaet eñ personagie stelde na den rouwe/ maer des nachts drāt eñ schauch hi met groote brasserien/alsō datter ten laetstē wt misnoegen vā desen een groote werringe eñ oproeringhe onder tghemeyn volck opgheresen is gheweest. Eñ die gheheel macht van zijnē redenen betoonde hy daer aen te hangen datter so groote menichte by den tempel dootghe slaghē is geweest/die welcke waren ghecomē totten feestdach van Paesschen/ maer wer dē seer wreedelic dootghe slagen by dye sacrificien eñ offeranden daer si ghecomen warē/ om die ten offer te slaē/alsō dat inden tēpel so veel doode lichamen te hoope vergaēt waeren/ alsser nopt vergaēt en waren in eenighe onghenadighe oorloghe dye haer van vreēde vpanden oueruallē hadde. Eñ dat Herodes ooc wel te voren kennēde dese wreethept vā Archelaus hem nopt weerdich en hiel dat hy eenighe hope des Conincrijcx hē gaue/ dā ten laetstē doen hy npet wel bi zijn verstant en was/maer crancker van ghemoede eñ van verstande dan van lichame/eñ daerom niet wetende wien dat hy zijn erfgenaem maecte in zijn tweede testament. Bisondere aengemerct dat hi den ghenen die hy erfgenaē hadde ghemaect in zijn eerste testament niet en conde yet quaets opgheleggen: welck eerste testament hi ghemaect hadde doen hi ghesont van lichaem/ eñ wel by zijn verstant was sonder eenich ghebrech. Maer oock al waert sake dat pemāt seyde dat den wille vaster ware vā hem als hi sieck was/so hadde nochtās Archelaus die Coninclike eere voor hem selue vbeurt/ mits dat hi daer teghen eñ teghen die wetten misdaē hadde. Want hoedanich soude zijn heerschappie wezē waert sake dat hi dit vandē Keyser ontfinghe/die so veel volcx verslagē hadde eer hi die ontfanghē hadde. Als Antipater veel redenen aldus verhaelt hadde/eñ op elck stuck veel ghetuyghen gheleydt vā synen maghē die daer ontrent stonden/so heeft hi zijn redene volepnt eñ ghesloten. Hier na is Nicolaus Archelaus beschermer eñ taelmā opgestaē/ ende heeft voor al ghetoont/ dat dye moort inden tempel ghedaen/grootelic van noode was. Want die ghene (van welcher moort Archelaus beticht werde) en waren npet alleen zijns rijcx/maer ooc des rechters/te wetē/des Keysers vpandē. Voorts heeft hi ghetoont dat zijn weder partyen selue ooc raders waeren van anō quade seyten. Voorts begheerde hi dat het tweede testament soude vast eñ van weerden blijuen/mits dat Herodes daer in dē Keyser hadde ghemaeckt eenen vastmaker van synen erfghenaē. Want het wel te beurcoden was/ dat hi nopt en doelde int verliesen vā sinē erfghename/die so vstandich was dat hi zijn macht ouergaf den ouerstē heere van alle sakē. Maer dat hy met goeden verstāde gecozen hadde/wien hy erfghenaem wilde maken/mits dat hy oock wel gheweten heeft door wien dat dese erfgenaem moest vast ghemaect worden. Als Nicolaus dan alle saken wtghelept eñ zijn redene volepnt hadde/soo is Archelaus int midden wtghecomen/ eñ den Keyser haestelijc te voete gevallen. Eñ als die Keyser hem seer vriendelic opgeheuen hadde/ so heeft hy ghetoont dat hi weerdich was zijns Vads erfghenaem te wesen/mer hi en heeft niet sekers hier af wt ghesproken. Maer als hy dyen dach den raet heeft laten wechgaen/so heeft hi bi hem selven bedacht vā dese saken daer hi kennisse af ghenomen hadde/te weten/ oft men pemendē vanden ghenē die int testament stondē/behoorde erfghenaem te makē/oft die heerlichept te bedelē alle den oozen oft nacomelingē des ghe slachts. Want het scheen dat die menichte der persoonen van Herodis gheslachte behoefde gheholpen te wesen.

¶ Vandē strijt eñ moort die te Jerusalē ghewreest is tusschen die Joden eñ Sabinianen. Cap. vj.

Maer eer hier af pet sekers geordineert was vandē Keyser/so is Archelaus moeder met een sieete beuangē eñ ghestoruē te Malthare. Eñ daer zijn vscheydē brieuē wt Syriē ouergebracht/ waer in geboodtscapt werde dat die Jodē asuallich warē gewordē: dwelc Varus te voren siēde dattet geschiedē soude is op get rockē in Jerusalē/na dat Archelaus wechgevaren was om die stoters der mupterien te bedwingē. Eñ want tscheen dat die menichte niet ophoudē en soude/soe heeft hi eē vā die dry legionen ruyters dye hi wt Syriē met hem

Jnt. xvij. boeck der ouder ghe schiedenissen. int. 14 cap.

ghebracht hadde/in die stadt gelaten/eñ also is hy wederom na Antiochien getrocken. Maer Sabinus als hi daer nae te Ierusalem gheco men was/ heeft den Joden oorsaken ghegeuen van nieuwe dingen op te stellen/als nu gewelt doende den bewaerös/dat si hem die stercke casteelen ouerleueré soudē/als dan met quaethedē des Coninex gelt eysschende. Eñ hi en hadde zijn betrouwē niet alleen op die rupters die van Varo daer gelaten waren/maer ooc op die menichte van sinen knechtē/ die welcke hi al te samē hadde ghewapent tē dienste van zijnō gierichept. Maer op den vijftichsten feestdach die Sinxen vandē Joden ghenoēt wert/ dye welcke omloopt alsser seuenwerf seuen dagē voor hi zijn na Paesschen/van welckē getale de se feeste ooc haren naem heeft ghecreghen/ so is het volc vergaēt gheweest/niet wt deuotiē oft Godvruchtichept/maer wt misnoegen eñ verbolghent hept. Eñ daer is een groot geloop opgestaen van een ontallike menichte ouer eē wt Galileen eñ wt Idumeen eñ van Jericho / welcke landē ouer dye Jordane ghelegen zijn/daer nochtans dat binnen volc der Jodē in die stadt woonachtich veel meerō in ghetale/eñ noch cloecker was dan die andē. Eñ si hebben haer legheren in drie machtighe hoopē ghelept/den eenen aen die noort side des tempels/ den anderen aen die zupt side/na die loopbane der peerdē/eñ dē derdē in die west side bi des Coninex hof/eñ si hebbē die stompynē al om beseten eñ belegert. Maer Sabinus veruaert zijnde vā die menichte ō Jodē/eñ vā die cloechept haers gheests/ heeft met veel boden Varum ghebeden/dat hi ter stont wilde hem te hulpe comen / recht oft zijn legioen oft bēde rupters heel soude te niet verslagē werden / waert datter enighen tijt tusschen beyden vertrocke. Maer hi is ontulodē in eenen seer hooghen toren die Phaselus hiet/na den naem vā Herodes broeder/dien die Parthers ghedoot hadden. Eñ van daer gaf hy den rupters vandē bendē een teyken/ dat si die vpanden aengaen souden eñ ouervallen. Want wt vreesen en dorste hy nyet af comē ooc tot die gene daer hi ouer ste af was. Eñ die rupters zijn beuel volgende/zijn inden tempel gheulogen/eñ hebbē daer met eenen swaren strijt teghen die Joden ghestreden/ in welcken strijt so langhe als haer niemant vā bouen en hielp / hebben si den Jodē die den chrijchshandel niet wel en wisten/door behēdichept verwonnē. Maer na dat ter veel vandē Joden die voorpoortalen eñ torren des tempels ingenomen hadden die die stompynē van bouen met schichten bestreden/soe werdens vele van henliedē vernielt/eñ si en condē haer niet lichtelic gewreken teghen die ghene die vā bouen nedwaerts scoten oft wierpē/eñ si en conden ooc niet verdraghen eñ weder staen die gene dye hant vast tegen haer streden. Maer hoe wel si van beyde dese partyen gequetst waren/so hebben si noch tans die poortalen aenghesteken eñ verbrant /dye wonderlijck waren van wercke/van grootheden/ eñ van cierlijcheden. Als dan die Jodē daer onuerstenlich vandē vlammen beuanghē waren/so zijnder vele daer af verbrāt eñ vernielt geweest/oft si spronghē nedwaerts onder die vpanden /eñ werden also van henliedē ghedoot /eñ die andē achterwaerts wijckēde vielen vandē muer nedwaerts/ eñ die sommige gheen hope hebbende van te moghen ontgaen/hebben tperikel vanden brant verrast/haer selue met haer swoerdē doodēde. Maer die ghene die bupten die vesten al heymelijc ouercomende/eenē oploop teghē die stompynen maecten/werden sondē eenighē arbeyt verslaghē/mits dat si vā vreesen verbaest waren/tot dat si al te samen oft ō slaghen oft vā vreesen verstroyt warē/ also dat die rupters haer handen ghestekē hebben in Gods schat/die doen sonō bewaerders was/eñ hebben daer wt veertich talenten gelts gherooft: eñ wat hier af niet gestolē en was/ heeft Sabin? te samen ghecregen. Maer dit verlies van mannē eñ van rijcdōmen heeft veel meer eñ strijtbariger Joden vergadert tegen dye stompynen. Eñ als si des Coninex hof belept hadden/so dreychdē si die te dooden /ten ware dat si geringe van daer vertrocken / belouende Sabino met zijnō bendē oorlof om te vertrecken bi also hi wilde: welcke Jodē hebben ooc veel van des Coninex volck gheholpē die vry willichlijc tot hē ouergeulodē warē. Maer die drie dupsent Sebastieners warē die strijtbarichste/eñ hier af warē Rufus eñ Gratus ouercapitepnen die een Capiteyn vandē voetvolcke / eñ dandē vanden ros volc. Die welcke alle beyde door haers lichaēs sterchept/eñ door haer voorsienichept seer groote hulpe den stompynen soudē ghedaen hebben/ al en haddē si ooc gheen macht rupteren onder haer bedwanc ghehadt. Aldus hebben die Joden seer sterck dat beleg geuoort / bestootēde mede die mueren vandē casteelen/roepende ooc tot Sabinum dat hi wech ginghe/eñ dat hi hen gheē belet en dede/dye ten laetstē na eenen tijt wedom haer vrijheyt hebbē soudē. Mer hoe wel dat Sabinus seer begeerde te ōtuliedē/hi en hadde nochtās gheē betrouwē op haer beloftē /maer hy ō moede dat haer goedertierenhz een broederlike aēlockinge was/ooc mede wāt hi hoepte hulpe vā Varo te crighē/eñ aldus vordroech hi het perikel des belegs

Int. xvij. boeck der ouder ghe schiedenissen. int. 5. cap.

¶ Op den seluen tijt was in Judeen te veel stedē werringe eñ die bequamicheit des tijts hadde veel luyden ghedrongen om na het Conincryc te stekē Wāt in Idumeen zijn twee dupsent ouō chrijschknechten versaemt/die onō Herodes tē stride ghedient hadden/eñ hebben wel gewapent teghē des Coninex volc gestreden. Teghē welcke heeft ghestredē Aciabus des Coninex moeyen sone/wt die alō sterckste vrijhedē /wachtende hem voor dē velt strijt. Maer te Sepphori in Galileen heeft Judas Ezechias Sone die een Prince der moorden aren was/eñ van Herodes geuangē was/eē groote menichte vergaēt/eñ hi heeft des Coninex wapēkupsen opgebroken/eñ daer wt ghewapent alle die hi met hem hadde/ eñ also heeft hi gestreden teghen die ghene die douerhept eñ heerlichept begeerden te crighen. Eñ ouer den vloet is geweest een Symon genaemt/een van des Coninex dienaers/die welcke betrouwē hebbende op die schoonhept/eñ groothept zijns lichaēs/heeft een Coninclijc croonement op zijn hooft ghestelt/eñ is al om gegaen metten roouers die hi vergadt hadde/ eñ hy heeft te Jericho des Coninex hof eñ veel ander heerlike woonsteden eñ herberghen metten vier verbrant/

crigende lichtelick eenen roof wt den brant. Eñ hi soude alle die wooninghen daer eenich cieraet aen was verbrant hebben/en hadde Gratus niet haestelijc daer teghen ghecomen/brenghende met hē schutters wt Trachonem/eñ die alō vroemste oorloochs mannē vanden Sebasteners / d aer veel vā den voetvolcke indē strijt vernielt zijn/ maer door eenen corten side wech heeft hi Simonem achter haelt/die door een diepe dellinge vluchtende was eñ hy heeft hem dweerselijc ter aerden ghe slagen in sinē necke. Ooc zijn verbrant geweest alle des Coninck woonstedē die ontrent der Jordanē waren by Betharantes door een anō macht vā volcke dye vergaōt was van dye plaetsen daer voorts ghelegen. Op dien tijt heeft oock een schaepherō Athrongeus genaemt dozren na het Coninckrijck staken/eñ tot deser hopen heeft hem ghepoort zijns luchaems sterckheyt/eñ die stoutichept zijns moets waer door hi ooch die doot niet en achte. Voorts heeft hem betrouwen ghegheuen die vromichept zijnō broeders die zijns ghelijck waren/die welcke hi gebesicht heeft tot die oploopen eñ strijden/ ghenende hen elcken als Capitepnē eñ heeren eē macht ghewapender mannen. Maer hi heeft als een Coninc die grootste salē selver bestiert. Eñ hi heeft doen ter tyt ooc een croone op zijn hooft ge stelt. Eñ hi duerde eenen langen tijt daer nae met sinē broedrs/verderuēde die lātschappen/eñ doot slaende bisonō die Romeynen/ eñ die van des Co nincx volc waren /also dat hem ooch niemāt van den Joden ontlieden en mocht die in zijn handen quam brengende eenich ghewin. Sy hebben ooch doorren omringhen een bende der Romeynē die si bi Amathuntem vondē/die den legioenē coren eñ wapenē voerde. Aldaer si ooc Arrium dē capitepn eñ veertich seer vrome mannen met pilen gedoot hebbē/mer die anō met selue perikel wesende/zijnt ontcomē door Gratus hulpe/die metten Sebaste ners aen quā. Eñ als dese veel septē aldus teghen dye binnenlands eñ wtlanders bedreuen hadden door alle die oorloghe /so zijnō (na eenen tijt) drye van dien ghegrepen /te werē/die outste vā Archelao/maer die anō dye ionger waren zijn ghecomē in Gratus eñ Ptolomeus handē: want die vierde heeft Archelao door een compact het rijc ghelatē. Dit eynde hebben si namaels gehadt. Maer doen ter tijt ontstaken eñ beroerden si gheheel Judeen met een moorderlike oorloghe.

Van Varus septen aen die ghecrupste Joden. Cap. xij.

Int. xvij. boeck der ouder ghe schiedenissen. int. 16. cap.

Als Varus dā Sabini eñ der princen brieuen ontfangē hadde/ vreesende voor dye geheel bende/is hi haestelic haer te hulpe ghecomen. Hier om is hi ooch met die twee ander legionen eñ met vier vloghelen peerdevolcx in Ptolomaiden ghe rept/eñ aldaer heeft hi die hulpe der Conningē eñ der Princē doen vergaderē. Daer toe heeft hi ooch vandē Gerpters (als hi door haer stadt passeerde) dupsent eñ vijf hondt ghewapender mannen ghe nomen. Als dan te Ptolomaide ghecomen warē/ so wel die ander macht der helpers/als ooch mede Arretas die Coninc vā Arabiē/om die vyantschap die hi tegē Herodes hadde gehadt / met een groot ghetal van peerdevolck eñ voetvolck/so heeft Sa binus terstont een deel des heyrs gesondē in Ga liceen welck was bi Ptolomaiden /gheuende hen tot eenē ouercapiteyn Gallizijns vrients sone/die welcke heeft terstont alle die Joden ter vlucht ge keert/daer hi teghen ghetrocken was/eñ daer toe heeft hi die stadt Sephori ingenomen/eñ die ver brant/eñ die inwooners tot slauen tonderbracht Maer als Varus met alle zijn heyr Samarien in ghecregē hadde/so heeft hi die stadt gespaert /om dat hi beuant dat si (onō dye werringhen der anō steden) gheen beroerte ghemaect en hadde. Maer na dat hy sinen leger ghelept hadde bi die vijheit die Arun genoemt wert/eñ was Ptolomeus erue die vandē Arabers berooft werde/om dat si hero des vriendē haetten/so is hi doen voorts tot Sap pho gherepst/welc is een anō seer sterche vijheyt die si ooc desghelijcx met alle die victalie dye daer beuonden was gerooft hebben. Eñ al om waert vol mooyts eñ brants/eñ gheen dinc en mocht der Arabers roouerie wederstaē. Ooc is verbrāt ghe weest Anmaus door Varus beuel/die seer swaer lic nam die doot van Arrius eñ der anō/eñ die be woondē vā die stadt zijn door dye vlucht vtstroyt. Als hi dan van daer voorts ghetrockē was tot Je rusalem mettē heyre/so heeft hi alleen door zijn aē sien ō Joden heyren vtstroyt/want dye sommighe liepen wech/vliedēde door die dorpen eñ acherlā den. Maer die in die stadt woondē/hebben hē ont fanghen/leggende op dandere die saken der mup terpen eñ oproeringen/segghende dat si ghē be roerte ghemaect en haddē /maer dat si van noots wegen om den feestdach die menichte in die stadt ontfangen hadden eñ binnen laten comen/eñ dat si also meer metten Romeynē belegert waren/dan dat si souden ghemupt hebben metten twistigen. Maer te vozen waren hem te ghemoete gecomen Josephus Archelai moeds susters sone/eñ Rufus met Gratus leydēde des Coninck heyr/eñ die Se basteners/eñ die Rooysche rupters/vciert met hae ren ghewoonlijken habite. Eñ Sabinus en heeft niet doyren voor Varus ooghē comen / maer was te vozen wter stadt ter zeewaerts getrockē. Varus heeft dat heyr in twee deelen gedepit/eñ tegen die opruchers ō mupterien ouer dye dorpē laten trec ken. Eñ alsser veel vā dyen mupters voor hē ghe bracht waren/so heeft hi die sommige die hy niet seer suer en vant/doen in dye gheuangenisse stel len. Maer hi heeft er bi twee dupsent doē aē crup cen naghelen vanden ghenen die alder meest mis dadich waren. Eñ doen daer gebootschapt werde datter ontrent Idumeen noch thien dupsent ghe wapenō mannen leuende ouerbleuen waren/soo heeft hi die Arabers terstont doen na hups trechē om dat hi ghesien eñ ghevonden hadde dat si die rupterschap niet en hanteerdē als die soudeniers eñ helpers behoorden/maer dat si na haren lust/eñ meer dan hi wilde die dorpen eñ acherlanden ver dorren: eñ hi is met sinen heyren teghen dye weō partpē haestelic ghetrockē. Maer dese wederpar tiders hebbē haer selven (eermē ten strijde quam) door Achiabus raet / Varo opghegheuen. Eñ als Varus der menichte haer misdaet vergheuen had de/so heeft hi haer Capitepnē tot dē Keyser geson den/om daer onōntwaecht te worde. Maer als dye

Keyser den anderen ghenade ghegeuen hadde/so heeft hi sommige van des Coninex maghen doen rechten: (Want onō henlieden waren sommighe van Herodes naeste maghen) om dat si ghelic teghen harē Coninck gestreden hadden. Als Varus in deser manieren die saken te Jerusalem ghesticht hadde/ eñ dat selue legioē rupters daer ghelaten hadde / dat te vozen in der stadt bewaringhe ghewees was / soo is hy wederom te Antiochien gheteert.

¶ Vanden verschepden gedeelden regimente der Joden/bi den Keyser ghezdineert ende bedeylt. Cap.iiij.

Int. xvij. boeck der Ouder ghe schiedenis len.int.17. cap.

MAer te Roomē is Archelao een anō sake op ghestelt vandē Joodē/die vooz die mupterie wtgetrochē warē met Varus oozlof/om vzij recht te beghecren vooz haer volc. Eñ deser wasser vijftich/die daer gecomen waren /eñ haer stonden by noch meer dan acht dupsent Joden die te Roomen woonden. Als dan vanden Keyser vergadert was den raet vandē treffelicsten Romeynē/eñ van sinē vzienden/in Apollo des Palatijns tempel /dwelc was zijn eygen tymmeragie /met veel rijcdommē verciert/so heeft die menichte der Joden metē legaten te rechte ghestaen/eñ daer teghē Archelaus met sinen vzienden. Maer die vzienden zijnō maghen warē van beyde die siden verschepdē: want met Archelao en wildē si niet staē om dat hy ghehaet eñ benijt was/ende by zijn beschuldighers en dozsten si nyet gesien wozden / wt schaemptē vā dē Keyser. Onder die welcke was ooc Philippus Archelaus bzoeder /die wt goeder hertē om twee sakē vā Varo vooz ghesondē was/te wetē/om dat hi Archelao soude te helpe comē/eñ waert sake dz also den Keyser beliefde dat het rijck bedeylt werde tusschē Herodes kints kinderen/dat hy in dien ghenalle ooc een deel mocht erighen. Als dan diē beschuldigers oft aenleggers beuolen was/dat si verclaren souden wat dinghen Herodes ghedaen hadde tegen die wetten: so seydē si ten eersten dat si hem niet als eenen Coninc / maer als den alder wzeetsten tyzan die opt gheweest was/verdzagen haddē. Voozts seyden si dat die leuende (na dat hi dier veel ghedoot hadde) sulcke dingen van hem gheleden hadden/datmē die doode hiel vooz gheluckigher dan die leuende. Want hi niet alleen die lichamen zijnō ondersaten en hadde geschoert eñ gheschent dooz tozmentē/ mer hi hadde ooc zijns volcx siedē verdozuen/eñ die buptenlantsche siedē verciert/eñ dat hi vzeemdē volcken eñ nacien het Joetsche bloet hadde gheschonchē. Voozts dat hy haerlieden nacie vooz haer oude voozlieden weeldichept /eñ vaderlike wettē met so veel allendichedē eñ boosheden vuult hadde/dat si vā Herodes binnen luttel iaren meer schadē eñ mozden geleden hadden/dan haer voozouders in vooztiden na dat si wt Babyloniē gheschepden warē/doen Xerxes regneerde die seer geneycht was tot tweedzachticheyt: maer dat si nochtans (wt die gewoonte van veel tegenspoets te lidē) tot so grotē saechtmoedichept ghecomen waren/dat si haer ooch stelden onder die ghewillige erffenisse vā die alder bitterste slauernye/die ooc Archelaum den sone van soe grooten tyzan nae zijns Vaders doot sonō eenich vertrechē haren Coninc genoemt hadden/eñ hadden ooc tsamen met hem Herodes doot beweent/ eñ ooc ghebeden met seestelijken dienst vooz sinen nacomer. Eñ hoe dat Archelaus (recht oft hi gheureest hadde dat hi niet en soude gehouden wesen vooz eē warachtich Herodes sone) het beginsel vā zijn Coninczijc genomen hadde van die mooyt vā dzy dupsent bozgerē/eñ dat hy Gode so veel slachofferanden van menschē gheoffert hadde / eñ den tempel met so veel doode lichamen geuult hadde op dē feestdach/tot een dāchaer hept om dat hi het Coninczijc vercreghen hadde. Hier om hebbē dye Joden die noch te leuen zijn ghebleuen na soe veel plaghen/te rechte eens haer allendichedē aenghemerct/begeerende haer aensicht te biedē om wonden te ontfangen na dat oozloochs recht/ biddēde den Romeynē dat si dye bleuelingen van Judeen eens wildē weerdich houden der bermhertichept/ eñ dat si die gene dye daer noch ouerbleuen warē vandē Joetscher nacie/niet en wilden te vozen ghe uen den ghenen daer si wzeedelijc af geschoert eñ ghepynt werden. Maer dat si souden willen oydineren dat haer lant mocht vereenicht wozden met die palen van Syzien /eñ dat si mochtē geregeert wozden van Roomschen rechters / wāt in sulcker manieren soudē die Joden vooz oprecht ghevonden eñ gepzesen wozden/ die nu als stuer eñ twist soeckers veracht werden/want si den redelikē regeerders wel conden onōdanich wesen. Aldus is der Joden clachte met alsulcken epsch gestotē eñ voleynt gheweest.

¶ Maer als Nicolaus hier tegen opghestaē was eñ hi ten eersten die lasteringen die teghen die Coninghen vooztghebzacht warē weōleyt hadde/so heeft hi die Joetsche nacie begōst te straffen eñ te beschuldigen/seggende dat si seer quaet om regeren was/eñ dat si vā naturē nauwelijx dē conninghē en wilde onōdanich wesen / eñ daer toe heeft hi Archelaus maghē ooc beschuldicht /dat si haer mettē clagers genoecht haddē. Eñ als die Keyser doē beyde die partiē gehooyt hadde/so heeft hi die vgaderinge vandē raet doen schepdē. Maer daer na binnen luttel daghen heeft hi die helft vanden Coninczijc onō den titel van eē lantuoochde Archelao ghegheuen/belouende hem dat hi hem ooc Coninc soude maken/waert sake dat hi hem dies weerdich maecte. Maer die anō helft vanden Coninczijcke heeft hi gedeylt in twee heerlichedē/ eñ heeft die toegeschict den twee anderē Herodes sonen/gheuende deē heerlichept Philippo / eñ danō Antipe/die tegen Archelaum om teconninczijc ghedinge hadde/eñ tot desen deel was gevallen dlant schap ouer den vloet van Jozdanen eñ Galilcen/ welcker landen renten ghedzoegen iaerlijx twee hondt talenten. Maer Gathanea eñ Trachon / eñ Auranitis/eñ een deel vā Zenonis hups/ omrent Jamniam/is Philippo toegescict /dat iaerlijx gaf een rente van hondert talenten. Maer Archelaus heerlichept hadde Idumeen/eñ geheel Judeen eñ Samarien / dwelck was verlicht van tuierde deel der tribuptē/vooz een gifte oft loō/ om dat si metten anderē niet weōspannich oft afuallich en hadde gheweest. Eñ hem zijn ghegheuen dese steden daer hi heerschappie ouer hebben soude/te weten/

Stratonis toren/eñ Sebaste/eñ Joppe/eñ Jerusalem. Maer die andere/te weten/Gaza eñ Gadara/ eñ Hyppon heeft die Keyser den Coninckrijc af genomen/eñ die aen Syrien geuoecht. Eñ Archelaus renten waren vier hondert talenten. Voorts heeft die Keyser Salome bouen tgene dat haer door des Coninck testament gelaten was vrouwe gemaect van Jamnia/eñ van Azoto eñ Phaselidis/ende hy heeft haer gheschoncken dat Coninclijc hof dat te Ascalon was/ wt alle welcke steden ver gaet werden die renten van tsestich talenten. Maer haer huys heeft hi gheselt onder Archelaus heerlichept. Eñ als hi den anderen Herodis magen betaelt hadde tgene dat haer int testament ghelaten was/so heeft hi twee Herodes dochters die noch maechden waren/buyten het testament begift/met vijf hondert duysent ghe slagen penninghen/gheuende die ten houwelijc Pheroras Sone. Als die Keyser dan Herodis achter ghebleuen goet aldus gedeylt hadde sinen maghen eñ naeste vrienden/soo heeft hi dat goet dat Herodes hem gelaten hadde/tot duysent talenten toe hen ooch bedeylt/wt ghenomen sommighe dinghen van clepnder weerden/die hi ter eeren van den dooden Coninck behouden heeft.

Van eenen ionghelinck die hē wt gaf voor Alexander Herodis sone/ eñ hoe zijn bedroch bevonden werde. Cap. v.

Int. xvij. boeck der ouder ghe schiedenissen. int. 18. cap.

Binnen desen tijt isser gheweest een iongelinc een ghebooren Jode/die opgheuoedt was by eenen geurijden Romeyn in die stadt o Sidoniers/ die hē valschelic wtgaf eñ seyde te wesen Herodis sone Alexander/dien Herodes ghedoot hadde/eñ wt hope van twelc te bedrieghen is hi te Roomen ghecomen. Eñ hy hadde tot desen quaden feyte tot sinen medegeselle eenen anderen Jode van sinen lande/die seer wel wist alle die geschiedenissen des Coninckrijcx. Van desen is hi geleert gheweest/dat hi seyde/hoe dat hi behoudē was gheweest eñ der doot ontcomē/door die barmhertichept vandē genen dye van Herode gesonden waren om hem eñ Aristobolum te doodē/die welcke andere gelijcke lichamen daer voor ghelept eñ verwisselt hadde. Aldus heeft hi tē laetsten hier mede veel Jodē bedroghen die in Creta woonden/eñ heeft daer seer mildelijc ontfanghen eñ cost vrij ghehouden gheweest. Eñ als hi van daer getrocken was na Melum/eñ aldaer noch meer vercregē hadde/so heeft hi die gene die hem gheherbercht hadde door dye groote gelijchept der waerheyt/ooc so verre ghetrocken dat si met hem na Roomē gherepst warē. Ten laetsten als hy te Dicearchiam ghecomen/eñ met veel giften begaeft was vandē Joden te dier plaetsen woonende/is hy als een Coninck vā Herodis vriendē wtghelept geweest. Want door die ghelijckenisse van zijn ghedaente/ wast soo verre ghecomē/dat die gene die dien Alexandrum ghesien eñ wel gehēt haddē/swoerē dat dese/warachtelijc Alexander was. Hier om zijn alle dye Joden ooc binnē Roomē ter stont om hem te sien vergadert/eñ waer henen dat hi ghedraghē werde ooch in die enge straten/daer vergaderde een ontallike menichte: Want daer wasser vele dye so seer verdwaest waren/dat si hem in eenē setel droegen/eñ deden hem Coninclijken dienst op harē eygen cost maer den Keyser die Alexanders aensicht seer wel kende (wāt hi hadde in rechte voor hē beschuldicht gheweest van Herode) hoe wel hi het bedroch van deser ghelijckenissen beuroet hadde/ooc eer hi dē mensch sach/ heuet hem nochtans goet ghedocht/ dat hi desen moet van binder hopen een luttel toeghenen soude. Dus heeft hy eenen Celadus ghenoemt die Alexandrum wel gekent hadde/wt ghesonden om desen ionghelinck voor hem te brengē. Eñ als hi dien ghesien hadde/so heeft hi dat onderschept des persoons terstont beuroet eñ ghemerct Aldermeest als hi dye herthept zijns lichaems/eñ die ghedaente van eenen slaue bemercte/ so heeft hy alle twersiert bedroch verstaen. Maer hi is seer beroert eñ vergramt geweest door die stoutichept van sinen woordē. Want alsmen hē vraechde van Aristobolo/so seyde hi/dat die vroē eñ gesont was eñ dat hi wt seker rade/bi hem daer niet mede en was/om dat hi te Cypers woonde/dhoedē de hem daer voor verraderlike lagen/ eñ om dat si beyde te min souden mogē bedrogē werdē/als si vā een gheschepden warē. Als dā Celadus desen ionghelinck alleen vanden anderen gheschepdē hadde/so heeft hi hem gesept/ dat hem die Keyser voor sinē loon zijn leuē gheuē soude/waert saken dat hi melden wilde den genen die dit groot bedroch principalijck opghestelt hadde. Eñ hy belouende dat hi dit doen soude/is hem geualcht tot by den Keyser eñ hi seyde dē Keyser dē Jode/die om ghewin dye ghelijckenisse vā zijnē gedaentē aldus misbruyct hadde. Want hi heeft betoont dat hy so veel giftē wt elcker stadt ghecreghē hadde/als Alexander leuende nopt en soude ghecregen hebben. Die Keyser heeft hier om gelaggē/eñ heeft desen gemaectē eñ valschē Alexander/om die sierche bequamicheyt zijns lichaems onder galeyen roeders doen stellē. Maer den genen die hem dit gheraden hadde/heeft hi doen dooden. Ooch dochtet hem ghenoech wesen/dat die vā Melo tot eenen loon van haerē dwaeschept die schade vandē costen droeghē die si aen desen ionghelinck ghehanghen hadden.

Hoe Archelaus om zijn Tyrannie wten lande verbannen eñ verconden is gheweest. Cap. vi.

Int. xvij. boeck der ouder ghe schiedenissen. int. 19. cap.

Als dan Archelaus zijn heerlichept ontfangē hadde/ghedachtich wesende des voorleden twists/en heeft niet alleen die Jodē/maer ooc dye Samaritanē seer wreedelijc misbruyct eñ mishandelt. Eñ alsser int negenste iaer van zijn heerschappie legaten ghesonden waren vā beyde die naetē/ tegen hem aen dē Keyser/so werde hy wtghestooten/eñ als ballinck ghesonden te Vienne/dwelc een stadt is in Vranckerijck/eñ zijn vaderlike erue eñ zō goet werde des Keysers schat toegescict als verbuert. Eñ mē sept dat Archelaus/eer hi geroepen werde vanden Keyser/ eenen alduse danighen droom sach/te weten/hem hadde gedroomt datter negen seer groote eñ volle aren vandē ossen gheghreten werden. Eñ dat hi doen tot hem geroepē hadde die waersseggers eñ sommige vandē Chaldeen/ eñ van haer geuraecht wat door desen droō betekent wesen mocht. Eñ alst die andere anōs beduyden/so hadō een vanden Essenen geslachte/Symon ghenaemt/ghesept datmen by die aren soude vstaen die iarē/ eñ by die ossen die verande-

ringhe der dinghen/ om dat die ossen dlant acker den eñ omwierpen. Eñ dat hi aldus soude so veel iaren regneren als tgetal vandē aren betekende/ maer dat hi steruen soude als hy ghepzoeft eñ ghe leden hadde veelderhande veranderingen der din ghen. Eñ als Archelaus dese beduydinghen ghe hoozt hadde/ so is hy vijf daghen daer na ghecroe pen gheweest te rechte vooz den Keyser/ om hem te verantwooz den.

Hier dunct my ooc wel segghens weert te ver tellen dē dzoom vā Glaphyra die Archelaus hupf vzouwe was/ eñ des Coninex vā Capadocië doch ter zwāt dese hadde eer stmael tot een hupfvzouwe Alexandē Archelaus bzoeder daer wy af spzeken/ des Coninex Herodis Sone/ vā wiē hi ooc is ghe doot gheweest (als wi voozsept hebbē) eñ na Alexandēs doot was si ghehout aen Juba dē Coninc vā Libyen/ eñ als die doot was/ soo is si wederom thuys gecomen/ eñ heeft thuys bi haren Vader in der weduwē staet geleeft. Mer na dat Archelaus die lantuoocht van Judeen haer gesien hadde/ so is hi met so grooter liefdē van haer ontstekē ghe weest dat hi haer terstōt tot een hupfvzouwe ghe nomen heeft/ verstootende Mariamme zijn hupf vzouwe. Dese Glaphyra heeft in harē dzoom/ een luttel tijts na dat si wederom in Judeen gecomen was Alexandzum ghesien staende bouen haer/ eñ seggende tot haer. Dē houwelick van Lybien had de v ghenoech moetē wesen: maer want ghi daer mede niet te vzedē wesende coemt wedom tot mi nen hupse seer begheerich na den derden man eñ dat noch arger is ghehout aen mijnen Bzoeder: voozwaer ic en sal dese scandelichz niet lidē/ maer ick sal v (hoe wel dat teghen uwē wille is) wedom crighen. Eñ als si dese dzoom wt gheleyt hadde/ so en heeft si nauwelicx twee dagē daer na geleeft

Van Symon den Galileusschen/ eñ vanden dzy secten der Joden. Cap. vij.

Als dan Archelaus rijcx palen gekeert warē in een buytenlantsche gewonnē heerlichept der Romeynē/ so is derwaerts gesondē eē Kooōsch ridder Coponius genaemt/ om dat lant te bestie ren/ welcke macht hem vandē Keyser beuolē wer de. Eñ als dese int regimēt was/ so werō een Ga lileeusch man Symon genaemt/ ouerghedzaghen eñ beclaecht dat hi tvolc afuallich eñ rebel maecte mits dat hi die binnelands strafte/ als si gedooch den datmen den Romeynen tribuyt gaf/ eñ dat si na God/ noch eenighe sterffelike heeren verdzoe ghen. Eñ hi was een Meester van een eyghen sec te/ in gheen dinghen den anderen ghelijck: Want onō dye Joden zijn dzyderley secten van leeringē oft lecraers/ waer af deen is der Pharizeen/ danō der Saduceen. Maer het derde/ dwelck ooch vooz dbeste ghehouden wozt/ is der Essenen: die welc te zijn van gheboozten Joden/ maer onō malcan deren zijn si met onderlinghe liefde seer vast ver eenicht/ die welcke ooc buyten die andere/ die wel lustichedē achtē eñ schouwē als fenijn/ maer rep nichept te onderhouden/ eñ gheenō wellustichept te wijchē/ dat houdē si vooz die meeste duecht. Eñ hierom versmaden si die houwelicken. Maer anō liedē kinderē (als die noch teer zijn) eñ die haer om te leeren ghegheuen werden/ houden si vooz haer ghe slachte eñ afcoemste/ eñ si leerē die neerstelick na haer manieren: niet om dat si meynen datmen die houwelicken eñ het voozbzengen van dat men scheliic ghe slacht behoozt te niet te doen/ maer om dat si meynen dat goet is hem te hoeden vooz der vzouwen onbedwongen quaetlustichept/ gheloo uende dat gheen vzouwe eenen mā trouwe hout. Ooch versmaden si die rijcdommē. Eñ by henlie den wozt wonderliken seer gepzesen die gemeyn schap van alle dinghē/ also datmen nyet en beuint dat die een rijcker is dan dandere. Eñ si hebbē on der malcanderē een wet gemaect/ dat so wie haer leeringhe wilt volgen/ die moet zijn goet den ghe selschape gemeyn makē: want also geschiedet dat men niet en can gemercken die verwozpēheyt der armoeden/ oft die heerlichept der rijcdōmen/ mer dat onō henlieden alle tgoet soude ghemengt we sen als onder ghebzoeders/ eñ dat si alle maer eē vaderlick goet en soudē hebben. Ooc achten si die olie vooz schādelijc/ eñ ist datter yemant vā henlie den ooc tegē sinē wille met olien gesalft wert/ die doet zijn lichaē terstōt repn af vagē oft wasschen wāt si houdē die leelichept vooz schoōhz/ behoude lijc dat si altoos mz wittē supuerē cleederē gecleet zijn. Sy hebbē ooc beso:ghers van haer ghemeyn dingen daer toe ghestelt/ eñ elcken ongeschepden ten dienste eñ ghebzuycke van eenen yeghelijckē. Eñ si en hebbē gheen een seker stadt/ maer tot elc he steden vanderen si veel van henliedē haer woo ninghen. Eñ alsser eenige van haer der secten oft leeringen van elōs tot henlieden coemt/ so geuen si dien al wat si hebben/ als oft haer eyghen ware. Ooc gaen si ter herberghē als seer bekende vzien den/ tot die gene die si te vozē nooyt gesien en hebbē. Hierom ist dat si (wāneer si ergēs repsen) haer alleen wapenen teghen dye mooz denarē/ eñ anōs niet en dzaghen si met henliedē. Eñ in elcke stadt wert voter seluer vergaderingē een bysonder gast waerder gemaect/ die haer cleederē eñ andere noo telike dinghē bewaert. Vooz ts is die cleedinge eñ maniere vanden habite des lichaems van alle den kinderen die onder der meesters ontsien eñ sozge ghestelt zijn/ al ghelijck. Eñ si en veranderen haer cleederē oft schoenē niet dan als deerste ghebzokē zijn/ oft dooz langhen tijt versleten. Onō malcan deren en coopen oft en vercoopen si niet/ maer ele gheeft dat hi heeft den genen dies ghebzec heeft/ eñ die neemt wedom vā desen dat hi niet en heeft hoe wel dat ooc elckē ghecozloft is sonder eenige mangelinghen/ te nemen vanden ghenen daert hē af belieft tgene dat hi behoeft. Sonderlinghe zijn si seer deuoet te Gode waerts wāt vooz der sonnē opgane en spzeken si niet van ghemeyn oft weer like sakē/ maer si offeren Gode sommige gebedē haerō voozvaderen/ recht oft si baden dat die son ne mocht opgaen. Daer na hebbē si oozlof vā ha ren besozgers om elck te gaē tot zijn ambacht dat si geleert hebben. Eñ als si dan tot die vijfste vze ghewzacht hebben/ so vergaderen si wederom te samē/ eñ vooz omgozt met linē decselen/ wasschen si alsō haer lichamē in cout water. Eñ als dese sup ueringhe gedaen is/ so vergaderen si wederom in die selue verbozgen plaetsen/ daer niemant die vā een ander secte is en mach ghesien wesen. Eñ als si

Deerste pzesident vā Judeē Coponius dese is in Grieksce Judas ge naemt.

Vā die loflike secte der Essenē welck een maniere vā monikē was.

ghesupuert zijn/ so comē si in een eetplaetse als in eenen heyligben tempel/ eñ als si daer al stil swijghende sitten/ so coemt daer die backer/ eñ lept elcken veruolgens een broot voor/ eñ voorts die cock een scotelkē met eenderhande toe spijse voor elckē bisonō. Daer na ghebenedijt die Priester die spijse voor dē eten/ want tē is ooc niemandē geoorlooft pet te eten/ tē si dat het gebet tot God eerst gehouden si. Eñ ten eynde vandē noenmaeltijt/ spreken si wederom seker gebeden: want als si beginnen eñ eynden so singen si Gode lof/ als den gheuere des voetsels. Eñ dan doē si die cleederē wt als oft die heylich waren/ eñ gaē weder in haer werc totten auōt toe/ eñ desghelijcx doē si harē auontmael als si van haer werck ghecomē zijn/ eñ zijnō eenighe gasten van buyten ghecomen/ dye sitten daer met henlieden. Eñ dat huys daer si in vteeren en woxt door gheē geroep oft gherucht onrustich gemaect/ mits dat deen den anderē wijct int veruolghen haerō redenen/ alsoo dat den ghenen die buytē dat huys zijn haer stillichept schijnt te wesen/ eē weerdige verholēthept. Eñ die sake van deser stilē/ is haer eewighe soberheyt/ mits dat onder henliedē niemant meer en eet oft en drinct dā tot versaethept zijnder noot. Eñ hoe wel si gheen ander dinghen en doen sonder tgebot van haren besorger oft ouerste/ nochtans is elc zijns selfs vry in dese twee dinghē/ te weten/ int helpē eñ in ontfermhertichept te bewijzē/ wāt elc mach vrijlic te hulpe comē den ghenen dies weerdich zijn/ eñ dē behoeughen voetsel gheuen. Maer sinen vrienden oft maghen pet te gheuen sonō weten oft consent vā haren besorgers oft ouerstē/ is haer verbodē. Die selue zijn gerechte bedwingers der gramschappē want si bedwingē die toornichept/ si onderhoudē trouwe eñ vrede/ eñ al dat si toeseggē dat houden si stercker dan eenen eedt/ eñ si vliedē het swerē so seere als oft ergher waer dan den eet te breken oft quaden eet te doē. Wāt si houden dat sulc mensch gheacht is voor eenē logenaer diemē nyet en ghelooft sonō Gods getuygenisse bi eede ghenomē. Sy doen oock groote naerstichept int studerē van den scriftuerē der ouders/ daer wt aldermeest kiesende sulcke dingen dye der sielen eñ den lichaem alō nutste zijn. Eñ hier wt soecken si remedien teghen die siecten die medicinael spruytē. Item wat eyghen cracht dat elcken steen heeft. Maer so wie eerstmael haer secte begeert te leerē oft te volgen/ die en versaemt terstont met henlieden niet/ maer si latē die een heel iaer lanc buyten woonen/ gheuende haer elc die selue ordinācie van leuē eñ manierē. Ooc geuē si haer elc een scupkē eñ eē voorcleet oft scortcleet dat wi voor gesept hebbē/ eñ eē wit cleet. Eñ als dye metter tijt een proeue gedaē eñ bewesen heeft vā zijn cupschept/ so coemt hi ooc ter ghemeynō tafelen eñ spisen/ eñ om die supuerheyt te onderhoudē wort hy oock deelachtich der puerder wateren/ maer nochtans en wort hy noch niet in haer gemeyn vteerughe toeghelaten: wāt na tbewijs van zijnder supuerheyt/ so worden zijn manieren noch twee anō iarē gheproeft. Eñ alst schijnt dat hi dies weerdich is/ so wort hi tē laetsten in haer ghelschap ontfangē. Maer eer hi begint die gemeyn spise te hebbē/ moet hy eerstmael met swaere veruloeckinge zijns selfs/ geloeuen/ dat hy tē eersten God wilt dienē/ eñ dat hy voorts mettē menschen die rechtueerdicheyt wilt onderhoudē/ eñ dat hi wt sinen eygen wille niemant en sal hinder doen/ oft ooc wt pemants beuel niemant schade doen/ maer dat hy alle boose menschē sal haten eñ altijt mede arbeyden mettē ghenē dye de rechtuaerdicheyt volghen/ dat hi alle menschē ghetrou sal zijn/ maer aldermeest trouwe houden dē Princen. Om dat niemāt en can dye macht vā eenighe heerlichept ghecrigē sonder Gods wille. Voorts ist sake dat hi ouerste wert ouer dandere/ dat hi dā nēmermeer zijn macht en sal misbruyckē tot achterdeel eñ verclepninghe zijnō onderseten/ eñ dat hi dan ooc niet en sal in cleederen oft in eenich cieraet bouen dander hem wtsteken/ dat hy die waer hept altijt sal lief hebben/ eñ een voornemen hebben altijt dye logenaers te straffen eñ te wederleggen: dat hi zijn handen sal vrij houden van diefte/ eñ zijn siele reyn houdē van onrechtuaerdige winningen oft naeringhe. Eñ dat hi gheē heymelike saken en sal verberghen voor den ghenen die van zijnō leeringē is/ eñ ooc niet van dien openbaeren den vreemden oft weerlikē/ ooc al waert sake dat hem pemant daer toe dwanc met dreyghementen vanō doot. Hier toe belouen si oock dat si vā haer leeringen niet anders en sullen voorts leeren dan si gheleert eñ ontfangen en hebbē. Dat si ooc sullen scouwen moorderie eñ rooueren/ eñ besorghē dat die boeckē van haerder leeringen eñ der Enghelē namen bewaert moghē werden. Met dese eedē ondersoeckē eñ wapenē si haer aencomers te voorē: maer die si in sondē beuindē/ die stootē si wt haer vergaderinghe/ eñ die alsoo verdoemt wert/ pleech ghemeynlic een allendighe doot te steruen: Want dye met sulcke eeden eñ manieren van doē verbonden is/ die en mach gheen spise etē die hem van andere menschē gepresenteert wert/ maer hy pluct crupden als die beesten/ eñ hi woxt van hongher verteyt/ eñ verderft gheheelic. Waerom dat si veel vā diē wt vermhertichept dicmael wedom ontfanghen hebben als dye by nae haren laetsten adem trocken/ houdēde voor groot ghenoech sulcke pine oft penitencie die haer daer toe ghebracht heeft. Maer int oordeelē eñ stichten van sakē zijn si bouē maten seer neerstich eñ rechtuaerdich. Eñ als si dingen oft twistighe saken ondersoecken/ so en isser haerder niet min dan hondert tsamen vergadert/ eñ dat vā desen gheoordeelt oft geuonnist wert/ blijft sonder veranderen. Naesi God hebbē si in grooter weerden. Mopsen dē wetgeuer/ alsoo dat sulc ter doot gedoemt wert so wie hē blasphemeert oft onteert. Si houden ooc voor een loffelic werc/ datmē den ouds onderdanich is/ eñ der sentencie oft ordinācien van vele richters. Alsser thē van henlieden tsamen ghesetē zijn/ so en spreecter een van henlieden niet/ tegen den wille vandē neghenen. Ooc wacht hem elck te spouwen int midden van henliedē/ oft aē zijn rechte side. Item dat men op den Sabboth gheē werc en doe/ dat onderhoudē si naerstelliker dan eenige anō Joden/ wāt si en berepdē niet alleē haer spise des daechs te voren/ op dat si dien dach gheē vier en soudē moeten ontsteken. Maer si en dorren ooc gheen instrumēt

oft hupsraet verstellen/ ia si en doē haer gheuoech dan ooc niet/maer op ander dagen grauē si eenen put eenē voet diepe/metiē schuppeken daer wp af ghesept hebben datmē den aencomelinghē geeft/ eñ met nedergelaten cleedere decken si haer seluē al om meerstelijc om dat si dē goddelikē lichte geē smadelichept aen doē en soudē/eñ also doē si haer gheuoech in dien put/eñ vooꝛts keerē si dye aerde die si wt ghegrauen hadden weder daer op/eñ dit selue doē si in seer secrete plaetzē. Eñ al is dese suyueringhe oft ontlastinge des lichaems natuerlijc/ nochtans hebbē si dat vooꝛ een eewighe maniere/ dat si dit doē als die van onreynichedē gesuyuert werden. Eñ si woꝛden onder henliedē onderschey den na die tidē dat si dese abstinentie aengenomē hebbē in vier oꝛdenen. Eñ die iongers werden so veel minder oft swooder geacht dan die ghene die vooꝛ haer ghecomen zijn/ dat si haer suyueren als van het aentasten eens vreemdelincx/wāneer dye ionghers yemant van henlieden ghenāken. Eñ si leuen seer langhe/ also datter veel van haer comē tot die ouderdom van hondert iaren/om die matelichept eñ slechtichept haerder spisen eñ dranc (als ic vooꝛwaer meyne) eñ om haer maniere vā leuen die in alles wel gheschict is. Sy en achten ooc op ghen reghensvoet/want si verwinnen eñ verdra ghen ooc groote martelien/dooꝛ die vastichept vā harē raet oft vooꝛnemen. Eñ die doot (als die om der eeren ghoedē moet wesen) achten si beter dan die onsterffelichept. Want die oorloghe die tegen die Romeynē gheuoert is geweest/heeft harē moet wel vertoont. Want doen leden si die vrekinghen van harē leden/eñ het vier/eñ als si passeerden alderhande tormenten om dat si tegē haren wetgeuer eenighe smadelijchept spreken soudē/oft eenighe spise eten die si niet en plegē te etē: so en heeftmen henlieden niet counen ghedwingen tot eenighen van desen tween. Ooc so en badē si haer pinighers niet/oft si en weenden ooc niet in die tormenten/maer si hebben int middel van haerlieder pininghen gelaggen/eñ bespot die ghene die haer die pine aendedē/eñ also hebbē si haer stantuastighe sielen met eenderhande vrolichept ouergegeuen/als die dese wesōm soudē ontfanghen: Wāt het is by haerliedē een vaste leeringhe eñ vooꝛnemen/dat die lichamē bederffelic eñ sterffelijc zijn/ eñ dat haer materie nv eewelic duerēde en is/mer dat die sielen onsterffelich zijn eñ eewelijck bliuen. ¶ Eñ dat die vā die alder subtijlste locht comē/eñ werdē in die lichamē als in tercheers gesloten als dooꝛ natuerlike aenlockinghe daer toe ghetrockē. Maer als die sielen vā die vleeschelike bandē verlicht eñ verlost zijn dat si dā (als vrij ghemaect vā een langhe slauernye) terstōt blide zijn/eñ om hooghe vlieghen. Eñ vanden goeden sielen seggen si (accoꝛderende hier in metter Griecken leeringē) dat die ouer dye groote zee Oceanus woonē/daer haer een' wellustich leuē gestelt is/eñ daer een lātschap is/dat niet beswaert en woꝛt vā regen noch van sneeu/maer dat den wint Zephirus dye wter grooter zee Oceanus oprijst suetelijc blasende dat altijt ghenoechlic maect. Maer den quaden sielen seichē si toe seker ongetemperde eñ coude winter plaetsen/vol suchtingen van die pinen die hē daer aengedaen woꝛdē sonder eynde. Eñ soe my dunct na dit verstant hebbē die Griechē ooc haren vroꝛmē mannē/dye si Herodes eñ halue Godē noemden/wtgeschepden eenighe eylanden der saligher maer der quader menschen sielen hebbē si toeghe schict eē plaetse der booser onsē die aerde/ in welcke plaetse si segghen datter sommige ghepijnicht werden/te weten/als Sisiphus eñ Tantalus ende Ixion/eñ Tityus/meynende ten eerstē dat die sielen onsterffelijc zijn/eñ dat/om die aenpijsinge ter duecht eñ mispijsingē ter onduecht/ meynēde dat die goede beter werden in dit leuen/dooꝛ die hope der goeder dinghen die hen na dit licht gegeuen sullen woꝛden/eñ dat der booser tachtichept/ daer dooꝛ vertraecht ende vermindert woꝛt/mits dat si dencken al ist dat si in dit leuen mogen verborghē bliuē oft die pine ontgaē/dat si nochtans naer haer doot sullen moeten onsterffelike tormenten liden. Dit zijn dan die leeringen welck die Essenē wijsselijc leeren vander sielen Goddelichept/waer toe si vooꝛwaer eenen sterckē lust eñ begheerte ghenen den ghenen die van haerlieden wijsheyt pꝛoeuē moghen. Daer isser ooc onder haerlieden/die seghen dat si ooch toecomende dinghen weten/dye welcke haer vast houden aen die heylighe boeckē eñ aen die heylichmakinge/eñ der pꝛophetē wooꝛdē van haer ionchz af/ eñ tgeschiet selden dat haer Pꝛophecie onwarachtich beuondē werden. Daer is noch een ander vergaderinghe der Essenē/die die selue spise/maniere van leuen eñ wetten hebbē als deerste/maer alleenlijck zijn si vschepdē in dat vooꝛnemen vanden houwelijc/seggēde vooꝛ haer opinie/dat die ghene die niet en houwē het meeste deel vanden menschen verdoꝛtē/wele coemt dooꝛt verualghen vā die ghebooꝛtē: wāt vooꝛwaer wilden alle die menschen desen sin der Essenē volgē/ so soude terstont het mēschelijc gheslachte te niete gaen. Maer dese gebruycken den houwelijc/nochtans met so grooter matelichept eñ vooꝛsienicheit dat si dry iaren te vozen onderzoechē der vrouwē gesonthept eñ bequamichept/eñ ist dat si die dooꝛ haer ghedurighe suyueringhe ooc beuinden bequaem om vruchten vooꝛt te brengen/so nemen si die te houwelijck. Maer nyemant van haer allen en versaemt hem met zijn huysvrouwe als si berucht is/om dat si toonen souden/dat si dē houwelic niet aenghenomen en hebben om haer wellustichept/maer om kinderen te crigen. Eñ als die vrouwē haer wasschē oft baden/so hebben si vooꝛdeels aen/ghelijc die mans: sulck zijn die manieren van deser vergaderinghe.

Die leeringhe d' heylige kerckē is dz die sielen vā God geschapen woꝛdē niet/eñ inde lichamē gestoꝛt.

¶ Maer van dye twee eerste secten woꝛden deen ghenoemt Pharizeen/ die haer wt geuen dat si seliers kennisse hebben van die wettelike manieren eñ de se hebbē vooꝛ haer eerste leeringe/dat si alle dingē der hemelschē constellacien eñ Gods vaste oꝛdinancie toeschriuen/eñ nochtans seggen si/ dat na den meesten deel in die menschen gheleghen is te doen dat recht is/oft niet te doen. Maer dat dye constellacie daer toe helpt in elckē mensch bisondē. ¶ Voꝛts seggē si dat die sielen onbederffelic oft onsterffelic zijn/maer dat alleen die sielen vanden goeden menschen vooꝛtginghē in ander lichamē/ eñ dat die sielē der quaē niet een onepndelike pine

Vanō pharizeē leere eñ haer leeringhen.

Dit was ooc eē dwase opinie vā sommighe Heydenē/dat dye sielen vant dee lichaē in dandere ginghen.

ghepÿnt worden.

Vanō Saducē secte

¶ Maer die tweede secte der Saduceen/die logenen dat bedwanc van Gods ordinantie/seggheude dattet niet en is. Eñ si stellen God buyten alle wercken eñ alle aensien van quaet: maer si seggē dat der menschen noot tgoet eñ quaet voorgelept is/eñ dat deen oft dander eenen yeghelijc geschiet na sinen noot: Maer ghemeynlijck ontkennen si/ dat die sielen gheloont oft gepÿnt worden na dit leuen. Dye Pharizeen zÿn gheselligh eñ naerstich om malcanderen met onderlinghe liefde te vereenighen: maer die Saduceen zÿn onder malcanderen door straffe manierē verscheyden eñ twistich/ eñ haer verkeerinche metten vreemdelinghen is gheheel onbeleeft eñ onvriēdelijc. Dit zÿn die dinghen die ick bevonden hebbe schriuens weert/ van der Joden leeraers: nv keere ick wederom tot het ghene dat ick begonst hadde.

¶ Van Pylatus regiment. Cap. viij.

Als vā Archelaus heerlichept ghemaect was een Prouincie oft vercregen heerlichept der stomeynen/so hebben die andere/te wetē/Philippus eñ Herodes die toegenaemt werde Antipas/ haer heerlichedē gheregeert. Maer doen Salome sterf/so heeft si haer besondē heerlichept die si ghe regeert hadde/eñ Jamniam/eñ die palmhouen in Phaselide door haer testament gelaten Julie des Keysers huysvrouwe. Maer namaels als dat stoō sche Keyserrÿck gecomen was tot Tyberium den Sone van Julia/na Augustus doot/dye seuen en vÿftich iaren eñ ses maendē/ eñ twee dagē het regiment der overheyt gehadt hadde/so hebben Herodes eñ Philippus elc gewoont in zÿn heerlichz/ te wetē/dese Philippus ontrent dye fonteynē oft oorspringen daer den vloet Jordanis wt springt/ eñ aldaer heeft hi in Paneade een stadt ghemaect die hi heeft ghenoemt Cesarea oft Keyserlijck/eñ noch een andere in neder Galaad/dye hi ghenoēt heeft Juliaden. Maer Herodes heeft in Galileen ghemaect die stadt Tyberiaden/eñ in Petrea een ander toeghenaemt Julia. Als dan Pylatus van Tyberio gesonden in Judeen aengenomē hadde/ het lant te regerē eñ te bestierē/soe heeft hy in dye suite des nachts des Keysers beeldē overdect ghe bracht binnē Jerusalem: welck dinc na dyr dagen daer na/ eē groote werringe eñ beroerte gemaect heeft onō die Joden: want dye daer teghenwoordich waren/zÿn van verbaesthept so beroert gheweest/als oft si haer wetten nv heel versmaet eñ ghebroken hadden gheseen: Want si seggen dat niet ghecoorlooft en is eenich beelt te stellen in die stadt. Eñ door die clachte der gheenē die inō stadt waren/isser haestelijc een menichte vergadert vā die dorpen/die welcke zÿn terstont gegaen na Cesarien tot Pylatum/biddende hem seer naerstelijc datmē die beelden wilde wech doen wt Jerusalē/ eñ datmen liet onderhouden haerō Vaderen wetten. Als Pylatus haer bedē niet en wilde verhooren/so zÿn si ontrent sinen huyse alle nedergevallen/eñ daer sonder beroeren bliuen liggende vÿf daghen ende vÿf nachten/vervolgens achter een. Daer na is Pylatus op eenen rechter stoel gegaē/ eñ heeft die menichte der Joden tot hem geroepē/ recht oft hi hen hadde willen antwoorde gheuen. Eñ terstont zÿn die chrÿchsmannē rōt sonnne dye Joden ghestaen al gewapent/als si een teykē ontfangen hadden (want het was te vorē also berept) Eñ als die Jodē met dyr dobbel heyrē omringhelt warē/so werden si heel verbaest/ siēde een vreemde maniere van saken/daer si nyet op vermoet en hadden. Doen heeft Pylatus haer verrōdicht/dat hi haer alle doot slaen soude/ten waere dat si des Keysers beelden ontfingen/eñ hi heeft dē crÿchsmannen gheconsenteert dat si haer sweerden wttrocken. Maer dye Joden zÿn al te samē wt eenen sin haestelich nedergheuallen/eñ hebbē haer bloo te halsen bereet ghemaect om dye slaghen te ontfanghen/roepende alle gader/ dat si liever haddē doot gheslagen te worden/dan dat haer wettē soudē vÿsmaet werden. Doen heeft Pylatus (seer verwondt zÿnde van des volcx sorchfuldichept voor haren Gods dienst) ghebodē datmen die beeldē terstont wt Jerusalem soude dragē. Daer na heeft hi noch een ander werringhe ghemaect.

¶ Dye Joden is eenen heyghen schat/dien si Corban noemē/desen schat heeft Pylatus doē wt ghegheuen eñ hangen aen die costen van die wateren in die stadt te brengen. Eñ dat water was binnen te brenghen vā dyr honōt stadien verre/eñ hier af zÿn groote clachten opghestaen onder tghemeyn volc/also dat die Jodē den rechterstoel van Pilatus/die doen te Jerusalem gecomen was/heel omringden/maer hi hadde haer werringe te vorē beuroedt: Want hy hadde onder twolck veel ghewapende ruptere gemengt/die doen waren ghecleet met cleedē vā gemeyn luydē/dē welckē hi ghebodē heeft dat si gheen sweerdē en soudē besighen maer die gene die hē aenrepen/met clippels slaē. Eñ als dese dingen aldus toeghemaect waren/so gaf hi een teyken wt sinē rechterstoel/ eñ terstont werden die Joden ghe slaghen/so datter veel van henlieden van die slaghen/ dye ander malcanderē vertredende/in die vlucht doot bleuen zÿn/ met eē allendighe verdruchinge eñ overlast. Doen heeft die menichte stil gheswegē/verstruct van die allen dichept der gheender die daer doot bleuen waren. Eñ hier om is Agrippa Herodis Antipe beclager Aristobolus sone die vā Herodes sinē Vader ghedoot was/ook tot Tyberium ghecomen/om dese clachte te doē: Maer doē Tiberius die clachte niet hooren en wilde/so is hi te stoomen ghebleuen/eñ heeft seer ghearbeyt om in der ander machtigher stomeynen kennisse te comē/maer boven al heeft hi met seer groote diensten eñ vrietschappē Caiū den sone Germanici gheeert/doē die noch eē ghemeyn man was. Eñ op eenen dach/over eenē seer grootē macht/daer door hi zÿn vrietschap socht/ heeft hy ten laetsten met wtgestekē handē God begonst te bidden dat hi mocht roetelijch sien/dat Tiberius storue/eñ dat Caius Keyser ware eñ here over al. Maer alsser een van sinen huysgenooten dit Tiberio hadde te kennē ghegeuen/so heeft hi Agrippā terstont doen opsuptē/ dye welcke is in grooter armoeden eñ allēdichept/tot dat Tyberius gestoruen was/ses maenden ghevangē ghebleuen indē kercker: Maer doē Tiberius gestoruē was na dat hi twee iarē eñ ses maēdē eñ dyr dagē geregneert hadde/so is na hem Keyser ghe worde

Hier af is ghescreuē Marci int 7. cap.

Caius/eñ die heeft Agrippam wt dye bandē ontslaghen/ eñ mits dat Philippus nv corts ghestoruen was/so heeft hi hem dien heerlichept ghegeuen eñ hem Coninc genoemt. Maer doen Agrippa in zijn rijck ghecomē was/so heeft hi Herodem een vandē vieruorstē tot nijdichept verweert/ door eergierichept: Wāt zijn hupsvrouwe Herodias ỹwerte hem daer toe/dat hi ooc hoepte Coninck te werdē/verwintende hē zijn onachtsaemheyt eñ onaerdichept dat hy ooc ghē grooter macht en hadde vercreghen/om dat hi te dyer tijt npet en hadde willen na den Keyser varen/want aenghesien dat die Keyser Agrippam van eenen gemeynen man hadde Coninc gemaect/hoe veel te meer soude hi hem eenen so grooten vorst met meerder eeren beghiften? Door dese redenen is Herodes daer toe ghebracht/dat hy tottē Keyser Caium is gereyst/ vandē welcken hy swaerlikē gestraft is ghewerst van zijn ghierichept / waerom hy ghenoden is in Spaengien/want Agrippa zijn wederpartie was hem ghevolcht/ den welcken dye Keyser ooch Herodes heerlichept ghegheuen heeft.

Dit was Herodes die sinr Jā Baptist ōt hoofde/oñ Christū mz eē witcleet bespottede Jnt. xviij. boeck der ouder ghe schiedenissen. int. v. cap.

¶ Eñ aldus is Herodes in Spaengiē gestoruen/ daer zijn hupsvrouwe ooch mede ballinck was.

¶ Van Caius des Keysers hoouaerdye/eñ van Petronius den Presidēt van Judeen. Cap.ix.

Maer Caius dye Keyser heeft zijn gheluc oft goede auōturē so smadelijc mis bruyct/dat hi ooch gheneynt heeft dat hi God was/eñ wilde so ghenoemt werden. Ooch heeft hy zijn lant met veel edelē mannen doot slaghen/ghecrinct. Eñ hi heeft zijn ongoddelike boochept ooc wtghesteken tot in Judeen: Want hy Petronium met een heyr ghesonden heeft te Jerusalem/beuelēde hem/ dat hi zijn staende beeldē daer indē tempel stellen soude. Eñ waert sake dat die Jodē dese npet en wildē ontfangen/dat hi alsdan doot slaen soude alle die daer teghen sepdē/ eñ danō menichte gheuanghē nemē/mer dit heeft God seer beroert. Petronius is ymmer met dry iegioenen ruyters / eñ met veel Soudeniers wt Syriē haestelic ghetrocken in Judeen van Antiochien. Maer sommige vanden Joden en geloofden die tidinghe oft rumoer der oorlogen niet/maer dier gheloofdē die en condē npet verdincken om te wederstaen: eñ terstondt is die vreese ouer al gecomē/want het heyr was nv ghecomen tot Ptolomaiden / welcke stadt is ghelegē aen dē zeecant van Galileen/in een groot velt/eñ si is met bergen al om beset vā die oostside /welcke bergen tsestich stadien van daer gheleghē zijn/ maer behoorden aen Galileen. Van die zuytside is si belept metten berch Carmelus/ die vā daer lept hondert eñ twintich stadien. Eñ vā dye noortside wert si beschermt vanden berch die seer hooge is/ eñ dien die inlanders noemen der Tyriers leere /eñ dese lept vander stadt hondert stadiē. Eñ voorby dese stadt loopt eē vlietēde waterken/outrēt twee stadiē van daer /welck ruierlikē si noemen Belen/ eñ is geheel clepue/waer bi is Memmonis sepulture oft begrauenisse/ hebbēde bi haer outrēt een spacie van hondt cubiten/maer seer wonderlijck: Want het is ghelijc een ronde valleye /worpende wt glasen zant/eñ alsser veel schepē dit zant wt geschepen hebbē/die tsamen daer comē/so woxt dye selue plaetse wederom verruilt: Want dye windē (recht oft zijt willens deden) brengē daer van dye hoochtē dit zant/welck ghemeynzant is: maer dis plaetse metallich in haer selue/ vheert dat zant dat ontfangē heeft terstont in glas. Maer noch dunckt mi noch wonderlijker dat dit zāt alsi in glas verkeert is/eñ daer af eenich deel geworpen woxt op die cantē vā dier plaetsen/ woxt wedom verkeert in zāt. Aldus is dā dye natuere van dyer plaetsen. Hierom zijn die Joden dan met haren vrouwē/ eñ kinderen vergadt in dat velt daer Ptolomais in ghelegen is/eñ si baden Petronii/ten eersten om haer Godlike wetten/eñ voorts ooch om haerlieū staet. Eñ Petronius door dye groote menichte ỹ bidds eñ der ghebeden beweecht zijnde/heeft zijn heyr eñ die beelden te Ptolomaide gelaten. Maer voorts treckende in Galileen/eñ roepēde tot hem so wel het Joetsche volc als alle haer edel mannē/ heeft henlieden begonst te verclarē die macht des Roomschen heyrs/eñ des Keysers dryegementen: hier toe ooc seggende dat der Joden bede smadelijck was/ aenghemerct dat alle die anō lupdē dye onō het Roomsche rijc stondē / in haer steden onō haer anō Goden ooc des Keysers beeldē ghestelt haddē/eñ dat dye Joden alleen dit npet en hadden willen doē/dwelc waer ymmer eē af vallen vandē Keyserrijc / ooc met eē versmaethept des Keysers. Maer als si hier tegen allegeerden oft bi brachtē haer wetten eñ haerō Vaderen manieren/eñ hoe si npet en mochten ooch eenich Gods beeldt stellen niet alleen inden tēpel/maer ooc in gheen gheneyn plaetse des geheelen lātschaps/ so heeft Petronius haer woort genaet/eñ gheantwoort: Soe moet ick ooc mijns Heeren wet onōhouden/want voorwaer ist dat ic dese ouertrede eñ v liedē spare so sal ick te rechte gestraft worden / eñ v sal voorwaer bestridē niet Petronius/mer dye gene daer ick af gesonden ben: want ick worde also wel als ghi/bedwonghen te volbrenghen dat mi bevolen is. Hier tegen heeft die geheel menichte eendrachtelijc geroepē/dat si lieuer alle schade soudē liden/ eer si haer wet souden laten breke oft versmaden Maer als haer geroep ghestilt was/ heeft Petronius gheseyt. Sidy dan berept om tsegen den Keyser te striden? Die Joden hebben geantwoort/dat si voor den Keyser eñ voor dat Roomsche volc alle daghe sacrificien offerdē: maer waert sake dat hy meynde die beelden inden tempel te stellē/ so moese hi eerstmael voor al tgeheel Joetsche volc Gode ten offer doot slaen/wāt si boden hem haer lieden met haren vrouwen eñ kinderen/soo wie haer dooden wilde. Hier af heeft Petronius groot wōder eñ bermhertichept ghecreghē/nuts dat hi aen mercte die ouerwonlike deuocie des volcx tot harē Godsdiēst/eñ dat so groot gemeyn volc so volstādelijck berept was te sterue / eñ si zijn doen gheschepden sonō yet te doen. Maer des anderen daghes eñ daer na heeft Petronius haer overste ende besonō/van man te man noemende / eñ het volck ooc aensprekende/als nv vermaent eñ gheraden/ somtijts ooch ghedreycht/ seer groot makēde der Romeynen macht/eñ des Keysers grantschap /eñ hier toe ooc sinē voot/ waer door hi dese ghebodē maest volbrēgē. Maer doē die Jodē gheē vā dese

onderstockinge en wilden wtcken/ eñ Petronius oock sach dat den zaeptijt des lants voor bi ghinck (Wāt het was doē dē tijt des iaers/ eñ die menich te hadde bi na vijftich daghē achter een ledich geweest in die stadt) so heeft hi ten laetsten haer allē te samen geroepē eñ ghesept/ dat hy wilde beghinnen een dinck dat hem seluen seer sorghelijck was want ic sal (seyde hy) een van tween doen/ te wetē oft ick sal den Keyser te vreden stellen door Gods hulpe/ eñ also sal ick my met v lieden blijdelijc behouden/ oft isset dat hi wrake doen wilt/ eñ daer toe verwert wort/ so sal ic mijn leuen gheuen voor soo groote menichte. Eñ als hi aldus die vgaderinge hadde laten gaē/ die veel gebeden voor hem dedē/ heeft hi zijn heyr wedom doen keeren van Ptolomaiden na Antiochien. Eñ vā daer heeft hi erstōt aen den Keyser ghesonden/ hē te kennē gheuende met wat maniere hi in Judeen ghevallen was/ eñ wat het tgheheel Joetsche volck ghebedē hadde eñ waert sake dat hy hen dese haerlieō bede ontseghen wilde/ so moest hi wetē dat hi eerstmael soude moetē tgheheel lantschap metten mannen verderuen: Want si hielen haer vaderlike wetten/ eñ weōstonden seer sterckelich den nyeuwen ghebooden. Op dese vrieuē heeft Caius hooghaerdelic geantwoort/ dreyghende Petronium te dooden/ om dat hi zijn ghebodē niet vromelijc te were en hadde ghestelt. Maer het is ghebuert dat dese vrieuē draghers dry geheel maenden achterwaerts ghehouden werdē/ door teghen winden eñ tempeestē maer sommige andere die die boetschap brachten vā des Keysers doot/ zijn voorspoedelijc gescreept/ alsoo dat Petronius seuenentwintich daghen te voren die vrieuen ontfanghen heeft van des Keysers doot/ eer deerste quamen dye de dreyghende vrieuen brachten.

Van Claudius Keyserrijck/ eñ van Agrippe rijck eñ doot. Cap. x.

Int. xix. hoeck der ouder ghechiedenissen. int. 3. cap.

Als Caius dā door verraderlijc bedroch ghedoot was/ die dry iaren eñ ses maendē ghe-regneert hadde/ so is Claudius tottē regimēte vz ghewelt genomē vandē heyre dat te Roomē waer maer den raet door twee vanden raetheerē Sentio Saturnio/ eñ Pomponio Secūdo/ heeft ontboden eñ beuolen den drie Roomschen benden/ dat si der stadt ter hulpen souden comen/ eñ den raet is seer sterckelic int Capitolium vergadert geweest eñ om Caius grouwelike wreetheit/ so ordineerdē eñ sloten si datmen oorlogen soude teghen Claudium/ willende het rijc eñ regiment wederō brenghē tot die vernaemste eñ beste mannē/ eñ datmē daer toe die alō bequaemste eñ weerdichste soude kiesen alsoot voortijts plach te wesen. Ginnē dezē tijt isset gebuert dat Agrippa daer ghecomen is/ eñ als den raet hem hadde in haer vergaderinge ghe-roepen eñ Claudius tot hem inden leger/ te wetē/ om dat hi dien vromē helpere soude besighē daer vā noode ware/ so is Agrippa siende dat Claudius van rijcdommen Keyser was tot hem ghetrockē/ den welckē Claudius terstōt heeft legatē gesondē aen den raet/ haer te kennen gheuende zijn voornemen/ te weten/ hoe dat hi eerstmael tegē sinē wille vandē heyre met gewelt is ghenomē gheweest/ eñ dattet onrecht ware dat hi sulcke vriētschap der rupterē tot hēwaerts/ soude verachtē eñ verlatē/ ia zij weluaert en soude anōs vz hebbē mogē bewaert wesen/ want het was hē nv genoech om benijt te sine/ dat hi tottē Keyserrijc gheroepē was. Voorts dat hi bereedt was het regiment der ghemeynten te bedienē niet als een tyrā/ maer als een genadich Prince/ wāt hi voorwaer te vredē was alleen met die eere vā den naē/ maer van alle sakē soude vast ghehouden worden des raets ghemeyn vonnisset Want al en was hi van natueren niet redelijc oft saechtmoedich/ hem was nochtans te vorē gelept eē seer groot exempel om die macht mateliic te besigen/ te weten/ Caius doot. Als Agrippa dese redenen ouergedraghen hadde/ so heeft dē raet ghe-antwoort/ als groot betrouwen hebbēde op haer chrijch slupden eñ goede raden/ dat si gheenē willighen dienst en wilden aen nemē. Mer als Claudius des raets antwoorde ontfanghen hadde/ soo heeft hi Agrippam wedom ghesondē/ haer boot-schappende/ dat hi daer toe niet en mochte gebrocht werden dat hi de crijch slupden soude vradē/ door welcker eendrachticheyt hi tot dat Keyserrijc ghe roepen was/ eñ dat hy seer noode soude tegē haer oorloghe aennemen/ waer teghen hi niet gheerne slaen en soude. Eñ datmen daer toe oock behoorde een plaetse te kiesen buyten die stadt/ daer si stridē soudē: want het nyet behoorlijck en was/ dat haer stadt soude ontsuyert worden door eenē muyter schē strijt/ om haerlieō hertneckicheyt eñ hoomoedicheyt. Agrippa heeft dit aldus dē raet ghebootschapt/ maer hier en tusschē isser geweest een vanden rupterē die metten raetheeren waren/ die zijn sweert wt track/ seggende: O lieue mede gesellen wt wat saken zijn wy dus verdwaest/ dat wy begheeren Vad moorderien te bedrijuen/ eñ oploopē te maken tegen ons eyghen bloet eñ ons maghē/ die Claudium gheuolcht zijn/ by sonō aenghesien dat wi nv eenen Keyser hebben die wi van gheender sakē en connen beschuldigen/ eñ tottē welckē wi beter behoorē te gaen met goedē rechtuaerdighen redenen dan met wapenen. Dit seggende is hi door mid dē vandē raethuyse wtghegaen/ daer hem alle die rupterē na volchden. Als die sooschen raetheerē door dit exempel verlaten waren/ so begonstē si in groter vreesen te wesen/ eñ voorto siē de dat zijt sonder perikel niet langher en mochten teghen houden/ hebbē si die rupters gheuolcht/ eñ zijn ouergetrockē tot Claudium. Maer die ghene die des Keysers gheluc hoochmoedelijker woudē wt flatteringhe betoonen/ hebbē henliedē voor de vesten te ghemoet gecomen met blooten sweerdē Eñ het was bi nae gheschiet dat si ghedoot soudē ghweest hebbē die daer wt quamen/ te wetē/ eer die Keyser der rupteren oploop vernam/ en hadde Agrippa hem terstont nyet te kennē ghegeuē het perikel van dat aenstaēde quaet sept/ seggēde/ dat hi terstont soude verliesen alle de gene daer door het Keyserrijc heerlic eñ vermaert was/ eñ dat hy soude Keyser werden van een verlaten plaetse/ ten ware dz hy het heyr bedwōge dat nv rasende was op der borgerē bloet. Claudius dit hoorēde heeft der rupterē oploop bedwonghē den raet int heyr comende ontfangen/ eñ met seer vriendelike eere omhelst. Eñ als hi met dye vaderen wtgegaen is/

Int. xix. hoeck der ouder ghechiedenissen. int. 4. cap.

so heeft hi Gode terstont offerande gheoffert/al soot die maniere is te bidden voor theyserrijc. Eñ terstont heeft hi Agrippe gheghenen zijns Vaders gheheel Conincrijc/gheuēde hem daer toe ooc die heerlicheyt die Augustus Herodi gheghenē hadde/ te wetē/Traconitidē eñ Auranitidem/ eñ hier toe noch een ander rijck dat Lysanie genoemt werde Eñ hi heeft dē volcke dese gifte/door een opēbaer ghebot te kennen doen gheuen.

Int. xix. boeck der ouder ghelchiedenisſen.int.5. cap.

¶ Eñ den Vaderē eñ Roomsche raetsheerē heeft hi beuolen dat si die gifte gesneden in metalen tafelen int Capitolio stellē souden. Ooc heeft/hi begift sinen broeder Herodē/die ooch des selfs Agrippe dochter man was/ghehout aen Berenice/ dye Coninginne vā Calcide. Eñ seer groote rentē vā den ghegeuen Conincrijcke zijn Agrippe veel hae steliker dan hi gemeynt hadde oueruloedelijc toeghecomen/welck ghelt hy voorwaer nyet en misbruycte in cleen saken/maer hi heeft Ierusalē met sulcken vesten al om beset/dat die den Romeynen wel souden hebben dat beleg doen opbrechē/had den die moghen volmaect worden.

Int xix. boeck der ouder ghelchiedenisſen. int. 7. eñ. 8. cap.

¶ Maer eer hi dat werck volbracht soo sterf hi in Cesarien. Eñ hi heeft geregneert drie iaren/eñ te vorē doen hi dat vier vorstendom regeerde/hadde hi ooc dry ander iaren die heerlichept ghehouden. Eñ hi heeft dry dochters achtergelaten gheborē van een Cypersche vrouwe/te weten/Berenicen Mariāmen eñ Drusillā/ eñ eenē sone vā die selue huysvrouwe Agrippa ghenaemt. Eñ als die noch seer cleyn was/so heeft Claudius vā het Conincrijck een buytenlantsche heerlichept der Romeynē ghemaect/ tot welcker regiment is gesonden Cestius Festus/ eñ na desen is ghesonden Tyberius Alexander/die welcke niet en hebbē verandert vā des lants ghewoonte/maer hebben wolc in vredē ghehouden. Hier na is Herodes die in Calcide regneerde ghestorue/achterlatende twee Sonen van zijns broeders dochter/te weten/Berenicianum/ eñ Hyrcanum/eñ van zijn eerste huysvrouwe Mariamme Aristobolum. Eñ zijn ander broeder Aristobolus was ghestorue in slechten staet/achterlatende een dochter Iotapa. Dit waren Aristobolus kinderē/die Herodis sone was/also wi ghesept hebben/ want Aristobolus eñ Alexander waren Herodi geborē van Mariamme/dye die Vader selue ghedoot hadde. Maer Alexanders nacomelinghē hebben gheregneert in groot Armenien.

¶ Van verscheyden werringhen in Iudeen ende Samarien. Cap.xi.

Na Herodis doot dye in Calcide sterf/heeft Claudius Agrippā dē sone Agrippe in zijns vaders rijck gestelt: maer vā die andere Roomsche heerlichept heeft Cumanus het regimēt ōtfangē na Alexander/onder den welcken zijn wedom werringhē opgestaen/ eñ die Iodē zijn weder om met iammerlike scaden beuanghen: Want ten tide als die menichte der Iodē vergaderde tegē den feestdach van Paesschē der onghedeesemder broodē te Ierusalem/eñ daer eē bende Roomsche ruyters stont op eē voorportael des tempels (wāt die ruyters bewaerden altijt gewapent/die hooch feestdaghen/dat het volc tsamen vergaderende dan niet nieus en soude doen) so isser een vandē ruyteren geweest/die zijn cleederē schādelic heeft opgheheuē/biedēde zijn achterste bloot na d Joden aēsicht/eñ hier toe heeft hi noch desgelijcx scādelike woorden hen na gheroepen. Om welc sept dye geheel menichte heeft begonst te clagen/ also dat si Cumanum al omringden/begeerende dpē ruyter/om hem te straffen. Eñ onder dese waeren sommighe onwise ionghelingē/ die ooc van natueren gheneycht warē om werringe eñ muyterye te maken/die welcke seer swarē twist eñ krijagiē opstelden: want si grepen terstont steenē eñ wierpē dye na die ruyterē. Cumanus doē sorgēde dat alle tgemeyn volc op hem loopen soude/heeft noch meer ghewapende mannen tot hem gheroepen/ eñ als die in die portalen ghesonden waren/so hebbē dis Joden seer geureest/eñ terstont die vlucht nemende/hebbē si den tēpel verlaten van daer vliedēde.

Wtis dat het licht d Euāgeliē doē ter tijt ghepredict werde/soo en behaecht dē Gode d Iodē feestē nz meer.

¶ Eñ daer geschiede so groote verdruckinge des volcx in die wtganghen/datter van malcanderen vertreden eñ gedoot zijn gheweest/meer dā thien dupsent mannen. Eñ aldus is desen feestdach dē gheheelen Ioetschen volcke seer iammerlijc eñ beclaghelijck gheweest/eñ van huys te huyse werde seer groot ghescrey gehoort. Maer na desen iammer is gecomē een oproerinqhe der moordenarē: wāt bi Gethoron ouer die gemeyn heyrbane voer de een dienaer des Keysers/Stephanus genaemt eenē hande huysraet oft gereetschap/welck vandē moordenaren dye hem oueruielen heel gerooft is gheweest/ mer Cumanus heefter wtgesondē om hier af onderscet te doen/eñ heeft tot hem gheuā ghen doen brengen die ghene die in die naeste nyheden woondē/worpende haer op dat si die moordenaren niet gheuanghen en hadden/wt welcker oorsaken heeft ooc een ruyter die boecken der heyliger wetten in een vyrheyt gheuonden/eñ dye in stucken gheschoort eñ verbrant. Maer die Joden recht oft si alle haren Gods dienst oft religie had dē sien vbranden/zijn van allen siden ouer een geloopē/eñ als door een stijf dringēde instrumēt zijn si door die cracht vā harē pdelen Gods diēst by eē aengehaelt/eñ zijn also alle te samen met een gheroep tot Cumanum te Cesarien gegaen/ biddēde hem dat hi dien ruyter die so groote smadelijcheyt Gode eñ der wet aengedaen hadde/niet en soude onghepuniert laten. Cumanus siende dat die menichte nz en soude rustē/ tē ware dat si met eenich voldoē vermuecht eñ bestieht warē/ heeft hier om den ruyter vwesen/eñ hē doort midden des volcx doen ter doot wechlepdē/ eñ also zijn die Jodē mz gheureden moede wechgegaen. Daer na isser wederom eenen stryt opghestaen tusschen die Galileensche eñ die Samaritanē: want in die vryheyt diemen Geman noēt/ dye gelegē is int groot velt van Samarien/ is een Galileeusch mā opwaerts repsende ten hoochtide doot ghe slaghen/om welc sept zijnd vele wten lande van Galileē ouer hoop gheloopen/om teghen die Samaritanen te slaen: maer die edelste vandē Samaritanen zijn te samē ghecomē tot Cumanum/hem biddēde dat hy wilde ouercomē in Galileē/eer dat daer eenich swaerder iammer gheschiede/eñ dat hy recht doē wilde ouer die gene die dē doot slach gedaē hadde. Maer Cumanus haer begeerten min achtende dan zijn

ander sake die hi op handē hadde /heeft die bidōs sonder verhoozen laten wederom gaen. Als dā de sen doot slach te Jerusalem vercōdicht werde so is alle die menichte beroert geweest / eñ vlatēde dat hoochtijt vandē feestdach /heeft dat gemeyn volc eenen oploop gemaect teghen Samarien/sonder eenighen Capiteyn/nyet hoozende na eenige van haren Pzinceu/ diese begheerden te wederhoudē. Maer die pzincipael Pzincē eñ stokers vā haer lie der rooueryе eñ werringen/waren Dyneus sone Eleazarus/eñ Alexāder/die welcke vallēde in die aenliggēde palen des lātschaps van Acrabatena/ hebbē eē groote moozt ghedaē sonō onderschept/ niet sparende eenige ionghers oft ouders/eñ heb ben die vzijheden ooc verbzant. Maer Cumanus die hoozende heeft met hem gebzacht den vlogel peerdevolck/die Sebastenaers genoemt wozden/ om henlieden die verdozuen werdē te hulpe te co men/eñ aldus heeft hi veel vandē ghenen ghevan gen/die Eleazarum geuolcht warē/eñ noch meer verslaghen. Maer tot die anō menichte die eenen oploop gemaect haddē om dye palen van Sama rien te verderuē/zijn die pzincē des Joetschē volcx ghecomē van Jerusalem ghecleet met hayzē clee deren/eñ hebbē haer hoofdē met asschen bespzept biddende hen dat si wilden ophoudē van tghene dat si begonst hadden/eñ dat si om wzake te doen ouer die Samaritanē die stomeynē niet en souden verwecken ter schadē oft verderssenissen vā Jeru salem/maer dat si wildē bermhertichept hebbē op haer stadt eñ haren tempel/eñ op haer eyghen kin deren eñ hupsvzouwē/eñ dat zijt al te male niet en souden bzengen int perikel/eñ dat si om die wzake te doen van eenē Galileeusschen man alle dinghē niet en verdozuen. Die Joden hier na hoozēde zijn van dat voozneme ghescheydē/ maer in dyen tydē hebbend vele vergaderingē ghemaect gheweest/ om rooueryen eñ moozdē te doen/alsoe ghemeyn lic die stoutichept plach te ōmeerderē alst al in oze den eñ rusten is. Eñ hier dooz gheschieden in allē lantschappē rooueryen/eñ elc die stoutste was de de dē anderē ouerlast. Doen zijn die heerlicste van Samariē ghecomen te Tyzum tot Cumidiū Qua dzatum/die Syziē regeerde eñ bestierde/begheerē de datmē wzake dede ouer die ghene die haer lant schap berooft haddē. Maer daer haddē ooc tegen woozdich geweest die edele ō Jodē/eñ Jonathas Annas sone der Pziesterē Pzince/ontschuldigēde die clachtē/eñ hi vzacht bi tot haer verantwoozdē/ dat die Samaritanē het beginsel vā deser werrin ghen geweest warē/die eersmael eenē doot slach ghedaen haddē/eñ dat Cumanus ooc die oozsake ghegeuen hadde van alle die iāmeren die daer na maels af gheuolcht warē/ mits dat si int beginsel gheen recht en haddē willen doē ouer die doot sla ghers. Doen heeft Quadzatus beyde dese partyē eenen tijt wtghestelt / seggende dat hi alle dinghē soude naerstelijc ondersoecken/als hi in die landē ghecomen ware. Maer als hi voozts ghetrocken was tot Cesarien/so heeft hi doen cruycen alle die ghene die Cumanus leuende gheuanghen hadde. Als hi dā vā daer te Liddam gecomē was/so heeft hi wederom der Samaritanen clachten ghehoozt Dus heeft hi tot hem doen halen achtien mannen die hi wel wist dat mede indē strijt gheweest hadden/die welcke hi metter bile heeft doen ōthalsen. Maer die twee Pzincē der Pziesterē Jonathā eñ Ananiam/ eñ sinen sone Annam eñ sommige an dere edel Jodē heeft hy aen den Keyser ghesondē/ desghelijcx ooc dye edelste vanden Samaritanen. Ooc heeft hi Cumano eñ Celeri dē hooftmā be uolē na Romē te schepē/ eñ aldaer dē Keyser Clau dio reden te gheuen eñ verantwoozdē van tghene dat si in dlant schap bedzeuē haddē. Als hy dese sa ken aldus besicht hadde/ soo is hy van Lidda op waerts ghetrockē na Jerusalem /eñ beuindende dat het volc het hoochtijt der ongedeesemō bzoo dē vierde/so is hi sonō eenighe verstoozinghe we derom na Antiochiē geleert. Als dā die Keyser te Romē gehoozt hadde dat hi bzengē eñ die redenē van Cumanus eñ der Samaritanē (want Agryp pa was daer ooch/met grooter naerstichz eñ strijt verantwoozdēde der Jodē sake/eñ des niet te mīn waren daer ooch veel machtighe die Cumano by stonden) so heeft hi het vonnisse wtgespzokē tegē die Samaritanen /eñ dzy van haren edelsten doen doodē. Maer Celerem dē oozloochschē hooftmā heeft hy ghebonden na Jerusalem ghesonden/eñ hem den Joden geleuert te rechten / te weten/dat hi soude ghetrocken wozden alle die stadt dooz/eñ also onthooft. Hier na heeft hi Felicem Pallantis bzoeō ghesonden tot die Jodē/ om haer lantschap met Samarien eñ Galileē te regeren/eñ te bestie ren. Maer Agrippam heeft hi van Calcide in een meerō rijck ghestelt/gheuende hem ooch die heer lichept dye Felici toebehoozt soude hebbē. Eñ dit was dlātschap van Trachoniten eñ Gathanea/eñ Gaulanitē. Ooch heeft hi daer toe ghedaen Ypsa nias rijc/eñ dat vierdozsterdom dat Varus ghere geert hadde. Maer na dat die keyser Claudius dat Keyserrijc bedient hadde derthiē iarē/acht maen den eñ dertich daghē/is hi ghestozuē/achterlaten de tot eenē erfgenaem des Keyserrijcx Neronem den welcken hi dooz sweeckinghē van zinnō hupsvzouwē Agrippina totte Keyserrijc dooz sinē Sone opgenomē hadde. Eñ hy hadde vā Agrippina een dochter Antoniam ghecregen. Maer hoe dat Nero dooz zijn groote weeldichept eñ rijcdommē zijn gheluc mis bzupt heeft/eñ hoe hi sinen bzoeō eñ zijn hupsvzouwe eñ zijn moeder ghedoot heeft/ eñ daer na zō wzeethept geleert heeft op alle zyn naeste/eñ hoe hi ten laetstē dooz dwaelschept ghecō men is/tot die werrken eñ tot die spelē der guyche laers eñ waghenspeelders: mits dat ick wel weet dat verdzietelijc om vertellen is/so duncket mi be ter al swighende dese dinghen voozby te gaen.

¶ Van die werringē die in Judeen gheweest zijn onder den Pzesident Felix. Cap. xij.

Int. xx. boeck der ouder ghe schiedenis sen. int. 10. cap.

Maer ick sal mi heeren om te vtellen die din ghen die van hem gedaen zijn teghē die Jo dē. Nero heeft cleyn Armeniē Aristobolo Herodis sone ghegeuen om dat te regerē/maer tot Agrip pas Conincrijc heeft hi noch vier stedē ghedaen metten ackerlandē eñ dozpē/die tot elcker behooz de/te wetē/in dlātschap van Perea/Abilam eñ Ju liadē/eñ in Galileē/Taricheā/eñ Tiberiadē. Maer die anō stedē van Judeē heeft hy Felix te bestie ren gegeuē. Dese Felix heeft den pzince der mooz-

denaren Eleazarum/diet lant twintich iaren lanc ber ooft hadde/eñ veel andere met hem gheuangē eñ die ghebondē te Roomē gesonden. Eñ der ander moordenarē oft der gemeynder lupden die in die gemeynschap des Feyts bevonden waren/was bi na eē ontallike menichte. Maer na dat het lantschap also gesupuert was vā die moordenaren/so stont daer wederom op eē natie vā moordenaers binnen Jerusalem/eñ dese werdē genaemt sweerdelaers oft heymelike moordenarē/die die lupden indē claren dach/int middē vand stadt hier eñ daer vermoordē/maer alder meest mengdē si haer onder tghemeyn volc op die hoochtidē oft feestdagē/dan gēde cleyn steecksweerdekēs onder haer cleederē. Hier mede staken si haer viandē doot/eñ voorts als die menschē doot vielen/ so claechden si ooc mettē anderen van dat leelick feyt/eñ met sulck bedroch bleuen si wten quaden vermoeden/ ende dese zijn langhe verborghen ghebleuen. Maer ten eersten werde van henliedē Jonathas die ouerste priester doot ghesteken. Eñ na desen werdē daer noch veel andere omboort/eñ die stadt was meer beladē van die vreese/dan van die iammerē die daer geschiedē want si alle telcker stondē die doot verwachten/alsmen in die oorloge plach. Sy saghen van verre al omme die gene die haer aenquamē/eñ si en mochtē nauwelicx haer vriendē betrouwē/eñ dies nyet te min werden si int midden van haer hoeden eñ sorchfuldicheden doot gheslaken/so groot was de ser moordenarē stoutichept/eñ eendhande conste van haer seluē te verbergē. Eñ hier toe isser noch een quade vergaderinghe ghemaect geweest/ die niemant en vermoordē/maer si hoordē meest nae der ongoddeliker raet/ welcke partye heeft die salichept eñ den staet der stadt nyet min verdorven/ dan den hoop der sweerdelaers: Want daer warē verleyders eñ bedrieghers/die onder eenen schijn van religien oft deuocien tot God/ nieuwe werringē sochten/eñ hebbē tghemeyn volc doen rasen: wāt si ginghen wt in woestinen/belouende henlieden dat God haer teyckenen van vrijheyt eñ verlossinghe soude toonen. Waer teghen heeft Felix (mits dat dit schenen beginselen te zijn van afuallinghe eñ mupterpen) ghewapent peerdevolck eñ voetvolck ghesonden/ eñ heefter een groote menichte van dien doot ghe slaghen.

Int. xx. boeck der ouder ghe schiedenissen. int. 12. cap.

Van dē Egiptener eñ Felix dē pressident staet ooc in die werckē der Apost. int. xxi. cap

¶ Maer daer is noch een Egiptenaer gheweest/ eē valsch prophect/die die Jodē noch grooter schade eñ verdriet aengedaen heeft: Want hi is gecomen in dlantschap/ geuēde hem wt voor eenē prophect/daer hi een tooueraer was/eñ hi heeft bi na dertich duysent menschē vergast/dye hy met ydele verleydinghe bedroghen hadde. Eñ hi heeft het volck al om ghelept wt die woestijne/op dē berch van Olijueten/arbeydende van daer te Jerusalem te comen/om der Romeynen garnisoē te verdrijuē eñ heerschappije te crigen ouer tgemeyn volc. Eñ hi hadde trauwantē oft lijfknechtē dye hi hier toe besichde/die ooc tot dit feyt vergast waren. Maer Felix hadde sinē oploop te voren voorsien /eñ comende hem tegen metten seluen ghewapende Romeynen/die welcke ooc gheholpen werden vā die ander menichte der Joden/heeft hem strijt gheleuert. Eñ dye Egyptenaers met luttel volck ghe uloden: maer veel vandē genen die met hem ghe weest hadden zijnder ghevangen ghe weest/eñ in bandē gestelt/ maer dye ande menichte zijn in haer eygē lantschappē vstroyt. Maer als dese verdruct waren/so isser (alst pleech in die sieche lichamē te geschiedē) een ander partye wedē opgeresen: Wāt daer zijn sommige tooueraers eñ moordenaers vgadert/die veel menschē groot vdriet aenbrachtē/ veynsende haer/als oft si henliedē gheroepen hadden totter vrijheyt/dreygende openlijck te doodē/ alle die der Romeynē heerlicheyt wildē onderdaē wesen/ om tegē haren wille afuallich te makē die ghene die ooc willichlijc het bedwanc der Romeynen leden. Dese zijn verstroyt ghe weest ouer alle dlantschap/der machtiger lieden huysen berouē de eñ die daer toe ooc doot slaēde. Sy verbranden ooc die vrijheydē/so dat gheheel Judeen vol werde van mismoedicheyt om dese rooueren/eñ dese oorloghe beswaerde dagelicx. Maer daer is noch een anderwerringe opgestaē ontrent Cesarē/te wetē/ tusschē die Joden die daer gemengt woonden/eñ die Syriers. Waer tusschē eenen twist opgeresen was/want die Joden stredē daer om/dat die stadt soude haerlieden wesen/segghende datter een Jode was die dese stadt ghemaect hadde welck was die Coninc Herodes. Maer haer wederpartye beledē wel dat een Jode der stadt stichter was gheweest maer si seydē dat die altijt der heydenē stadt hadde geweest: want daer en soudē gheē staēde beelden oft afgoden tempels hebben mogen ghestelt wesen/ hadde der stadt stichter ghewilt dat si den Jodē soude toebehoorē/ om dese saken hebbē dese twee nacien geheuē. Eñ den crijch is voort gheco mē tot vechtens toe/alsoo dat die stoutste vā beyē partyen sloeghen alle daghe teghen malcanderen want dye oudts der Joden en conden die beroertē eñ oploopē haers volcx niet bedwinghen/ eñ den Griechē dochtet seer schādelijc te wesen dat si soudē minder gheacht zijn dan die Jodē. Die Jodē waren machtigher van vromichept der lichamen/ eñ van rijckdommen. Maer die Griecken waren stercker door die hulpe der rupters/wāt daer was een groot deel der Roomscher macht wt Syriē vgadert/eñ als maesschappē warē si berept om die Griecken te helpen. Maer die ouer capitepnē der rupteren warē naerstich om den twist te stichten/ eñ si hebben doen vanghē alle die ghene die meest tot vechten ghenepcht waren/ eñ die doen castyen met gheesselen eñ met bandē/ nochtans en hebbē die pinnighe der gheuanghenen gheen beledt oft vreese den anderen gemaect/ ia daer wt werden si tot die mupterpen eñ werringen veel te meer verwect. Doē heeft Felix ten lactstē met een dreygende gebot beuolen/dat die wedspannige wter stadt gaen soudē/eñ sendēde daer veel rupters/ heefter hi veel vandē onwilligen verslaghē/welcker goet ooc gerooft is gheweest. Macr als die werringhe eñ mupterpe bleef duerende/ so heeft Felix legatē van beyden siden gesondē tot Neronem/om daer te dinghen van dit recht.

Int. xx. boeck der ouder ghe schiedenissen. int. xj. cap.

Dits Felix daer af ge screuen staet int werck der Apostelen int. xxij: xxv. xxvj. cap.

¶ Maer Festus is in Felix plaetse gesonden/die welcke ooc naerstelijc veruolchde alle die ghene die dlant aldermeest beschadichdē/eñ heefter vele van den moordenaren gheuangen eñ ghedoot.

Int. xx. boeck der ouder ghe-schiedenis-sen. int. 15. cap.

Van die Presidenten van Judeen Albino eñ Florο. Cap. xiij.

MAer Albinus/Festus nacomer/en heeft die saken also niet bestiert/wāt daer en was geē maniere vā archept die hi niet gehandelt en heeft: want hi en heeft npet alleen in der borgers saken tgoet van elcken gestolen eñ gherooft/ eñ metten vermeerderen der tribupten het volc belast. ſMer hi heeft ooc alle die ghene die om moorderpē van den thiende mannen der steden gheuangē waren/ eñ vanden voorleden rechters in gheuanghenisse ghelatē/vp laten gaen/nemende ghelt van haren magen/ eñ alleē die niet en gaf bleef indē kercker als dalō quaetste. Binnen desen seluen tijt is dpe stoutichept ooc ghewassen te Jerusalem der gheēder die nieuwe werringe sochten. Eñ die dalō rijcste waren van desen/maectē haren afcoop aen Albinum met ghelde/ dat hi hem niet belghē en soude als si werringē maectē/eñ het deel der gemepnten dpe gheen groot behagen in gherustichedē en hadden dpe voechdē haer met Albinus mede ghesellen. Aldus is elck vanden quaetsten met eenen besonderen hoop omringelt geweest/eñ sulc was houē alle dandere als een prince der moordenaren eñ een tpran/eñ hi misbruycte zijn trauwenten om die middelbaer lupdē te berouē. Eñ aldus ist geschiet dat si swegē/ dpen haer hupsen verdorue eñ berooft werden. ſMaer dpe onghescadicht bleuē staende/wt vreesen dat si sulcx niet liden en soudē hebben ooc moeten met vriendelichedē van diensten eñ giften die vrietschap soectē vā sulckē liedē die der doot waerdich waeren/ eñ ouer al int gheme pn was die trouwe heel wech/eñ daer was doē menigherhande heerschappie/eñ die saden oft beghinselen vander toecomender gheuanghenissen werden al doen ghesprept.

Int. xx. boeck der ouder ghe-schiedenis-sen int 15. cap.

CEñ hoe wel Albinus van sulckē maniere was nochtans heuet Gessius Florus dpe na hem ghecomen is also gemaect/dat bi hem gheleken/Albinus die alōbeste mā heeft geschenen te zijn: Wāt Albinus hadde veel dinghen bedectelijc eñ met bpoch hinderlijc ghedaē. ſMaer Gessius heeft zijn boosheden ouer tgheel volck so openbaerlijc ghedaen/als oft hp daer eere af hadde willen hebben. Eñ recht oft hi gesondē hadde gheweest/npet om dlant te regerē/maer als een hangmā om die verweses mis dadige te pinighē/so en heeft hi gheen maniere achterghelaten van roouerpen eñ pininghen. Eñ aen dpe allendige was hi dalder wreetste/eñ in snoode dinghē was hi dalō onbeschaemste: want niemant en heeft meer ghelogen dan hi/ niemant en heeft ooc scalcker vondē versiert om hinder te doen/dan hp: Want het heeft hem luttel ghedocht dat hi bisondē van man te mā soude schade doen/eñ also zijn profijt soechē. ſMer hi berooft de geheel steden tsamē/eñ hi dede dē volcke groote schadē/bi na mettē woordē ouer alle dlantscap/ ghiedēde dat eenen peghelicken geoorloft was te rooueu/behaluen dat hp een deel vanden roouemocht vercrighen: also dat het geheel lātschap bp na heel vlaten werde om zp ghierichept/eñ datter veel lieden haerō stedē woonunghen verlieten/eñ gingen woonen in ander vreemde landen. Eñ so lange als Cestius Gallus dpe heerlichept vā Syrien regeerde/ so en heefter niemant vandē Joden dorren legaten oft bodē sendē aen hem teghē Florum. Als Cestius Gallus dan bi het hoochtijt vā Paesschen selue te Jerusalem gecomen was/so is hem een menichte teghen ghecomen/die lichtelijc dertich honōt dupsent mānē sterc was /de welcke hē badē/dat hi wilde haers volcx lāmerē eñ schadē te hulpe comen/roepende dat hi wilde Florum die des lāts verderffenisse was verdruē. Eñ hoe wel Florus voor des volcx aēsicht was/eñ bi Gallum stont/so en is hi npet alleē niet beweecht geweest/ maer hp bespotte ooc haer roepen. ſMaer Cestius Gallus des volcx oploop bedwingende/ eñ belouende dat hp makē soude dat Florus voortaē soude saechter wesen tot henliedē/ is wedom gerepst na Antiochien. Eñ Florus heeft hem tot Cesarien wtgheley ghedaen/bedriegende hem met logenē/ eñ naerstelijc denckende den Joetschen volcke tot een oorloge te brengen/ waer mede hi alleē meynde zijn boosheyt te moghen bedecken: want hi wel dachte/bi also den vrede duerde/dat die Jodē hem beschuldigē soudē bi dē Keyser/maer conde hi gepractizeren dat die Jodē afuallich eñ rebel mochtē werdē/so hoepte hi dat door dit meerō quaet/ zijn minder mis daden soudē mogen bedect oft onghe acht bliuen. Hierom heeft hi dagelicx die tammerē eñ verdrieten ghemeerōt/ om dat het volck soude af breken vanden stoomschen rijcke. Op den selue tijt hebben dpe Heydenen van Cesariē het proces ghewonnen bp Neronem teghen dpe Joden/eñ si hebbē brieuen ouerghebracht die dit vonnisse betupchdē/eñ hier door is der Joetscher oorloge een beginsel ghegheuen gheweest: te wetē/int twaelfste iaer van Neronis rijck/eñ int seuenste iaer des rijcx van Agrippa inden ſMeye.

Hoe wreedelijck dat hem Florus ghehadt heeft tseghen die Joden van Cesarien eñ van Jherusalem. Cap. xiij.

Int. xx. boeck der ouder ghe-schiedenis-sen. int. 15. cap.

MAer nae dpe groothept des quaets dat daer wt gecomē is/so beuintmē dat die oorloge gheē bequame oorsake eñ heeft gehadt: Wāt dpe Joden die te Cesarien woondē haddē een smago ghe oft schole bi een plaetse/waer af heere was eē Heydensch man vā Cesarien gheborē/eñ die Joden haddē dicmael ō socht/dat die eruc hadde mogen haerlieō epgē werde /biedēde daer voor eenē prijs die veel meerō was dā de plaetse weert was oft ooc ghegoudē hadde. ſMaer die heere vā dper plaetsen niet te vreden zijnde dat hi haer bede versmaet hadde/heeft ooc tot haren meerderē ōdriet eñ spijt in de plaetse tauernē oft vercoopwinckels ghemaect/also dat hi haer maer eenē engē eñ gheheel benaudē doorgang en liet. Eñ ten eerstē zijnō sommige vandē hittichsten iongelingen gecomē/ die timmeringe verbiedende. ſMaer doen Florus dien verboot dat si dwerck niet beletten en soudē so hebben die edelste der Joden (waer onder ooch was Johānes eē publicaen) niet wetēde wat doē Florum ommegestelt met acht talentē die si hem bodē: maer Florus alleenlijc om dat te crigē/heeft haerliedē belooft dat hijt al doen soude/eñ als hijt ghelt ontfangen hadde/so is hp terstont wt Cesarien gegaen eñ ghecomen in Sebasten/gheuende der werringen haer vrijheyt/recht oft hi der Jodē

ouerſten der oorlof om te vechtē vercocht hadde. Eñ des anderē daechs op der Jodē Sabboth/alſi volc in die ſinagoghe vergadt was/ſo iſſer een op roerich borgher geweeſt van Ceſarie/die welcke ſtellende een aerden ghebachē vat voor der Joden ingane/heeft daer voghelen in geoffert. Dit heeft die Joden ſo ongebondelijc verſtoort/dat ſi ſeydē dat haer wet verſmaet was/eñ die plaetſe ontſuyuert. Maer die Joden die geſtadiger eñ redelicker waren/ſeydē datmē wederō ſoude behoorē clachte te doen aen die rechters/maer die oproerige Jodē/eñ die vā ionchept hoochmoedich warē/borſtē wt met kinagiē/eñ die grammoedichſte der Ceſarienſers ſtonden ooch al bereet om te ſlaen: Want wt eenen voordachten raet was dye man geſondē die voor die doze vanō ſynagoghē ſacrificie dede/eñ alſo iſſer ter ſtont eenen ſlach gheſlagen: maer Jucundus die daer gelaten was om dit te beſettē een Capitepn vanō Romeynē peerdevolc is daer ouergecomen/eñ heeft dat aerden vat datter gheſtelt was doē wechnemen/eñ ginc voorts om dye werringhe eñ den twiſt te ſlichten. Maer doen hi verwonnē was van der Ceſarienſers gheweldichept/ſoo hebben dye Joden terſtont haer boecken ghenomen/eñ zijn wech gegaen in Narbata/welc is een haerlicō contrepe die ſo ghenoemt is/liggē de vā Ceſarien tſeſtich ſtadiē. Maer twaelfue vā haren machtichſte eñ treffelicſte mannen zijn met Johanne tot Sebaſtē aen Florum ghegaen/clacht te doēde van tgene datter ghebuert was/biddēde hem ooc dat hi haer wilde te hulpe comen/eñ hoe wel ſi dit eerweerdelijc deden/nochtans vermaenden ſi hem van die acht talenten die ſi hem ghegeuen haddē. Maer hi heeft ſe terſtont doen vanghē eñ in bandē ſtellē/ſtraffende hēliedē waerō dat ſi haer wettē wt Ceſarea haddē doorē wech draghē hierō is dan onō die Jeroſolymiters eē ſeer groote verbolgēheyt op gheresen/maer ſi bedwongē haer gramſchap noch. Maer Florus (recht oft hy daer toe gebuert hadde geweeſt om die oorloge te ontſtekē) heeft geſonden tottē heyligen ſchat des tempels/om daer wt te nemen ſeuenthien talentē recht oft des Keyſers coſten eñ laſtē dat ghelt verepſchten. Doen heuet volc terſtont ſo ſeer verbaeſt eñ ontſtelt geweeſt/dat ſi te hoope zijn tē tempel gheloopen/met lupō ſtemmen aenroepende des Keyſers naē/biddēde dat ſi van Florus tyrāſchap mochten verloſt werdē. Maer die ſommighe van den oproerighen/wierpen Floro dye alō quaetſte eñ ſmadelicſte woordē na/eñ ſi droegen eenē corf omme/biddēde om eē penninxkē voor hem/recht oft hi ſo ſeer arm eñ allendich hadde geweeſt/dat hi ſulcker aelmiſſen behoefde/mer ō alle deſe dinghē en is hi niet vervaert gheweeſt om zijn gierichept te laten/maer hi werde daer door noch meer ghecrept om te rooven. Voorts ooc doen hy ſoude hebbē moeten na Ceſarien comē/eñ het vier vander oorlogen dat daer opſtont wtbluſſchen/eñ die ſaken vander werringhen ſlichten/daer hy ooc loon af ontfanghen hadde eñ belofte gedaen/ſo is hy nochtans metten heyre van peerdevolck eñ voetvolck na Jeruſalem getrocken/om die ſtoomſche wapenen te beſigē daer toe dat hem beliefde/eñ om die ſtadt met vreeſe eñ drepghementē al om te bevangē. Maer het volc begherende zijn gramſchap te ſachtē/is den rupters teghē ghegaen/bereet om met gewoonlikē dienſten eñ bewiſinghē van ionſtē eñ vrientſchappē Florū te eerē. Maer hi voor wtſendēde eenē Capitepn van honōt rupters Capito genaēt/met vijftich repſigers te peerde/heeft haer doen gebieden dat ſi wech gaē ſoudē/eñ dat ſi hem (dien ſi ſo veel ſmadigher woorden na geroepen hadden) niet en ſouden met gheuepnſder eñ valſcher eeren bedriegen eñ beſpottē Want waren ſi vrome eñ ſtantmaſtighe mannen/ſo behoordē ſi oock haer ſpitige eñ ſcādelike woorden wt te ſtorten in zijn tegenwoordicheyt/eñ niet alleen met woordē/maer met wapenē toonen dat ſi die vijēheyt lief haddē. Wt deſe woordē/eñ ooc mede om dat die rupters die met Capitonē gheccomen waren opt volc begonſten te loopen/ſo is der Jodē menichte ōſchrict geweeſt/eñ zijn wech gheulodē eer ſi Florū ghegroet oft den rupters haer ghewoonlike ionſten beweſen hadden. Als ſi dā dus wech geulodē waren in haer hupſen ſo hebbē ſi met vreeſen eñ clepnmoedicheyt dē heelē nacht ſonō ſlapē ouerbracht. Eñ Florus is doen ghebliuē hi des Conincr hof. Maer des anderē daechs is hi op eenen hoogen ghemaectē reechter ſtoel teghē haer geſeten. Eñ die Prince der Prieſterē/eñ dye gheheel edeldom vanō ſtadt ſtonden by den reechter ſtoel/den welckē heeft Florus bevolē dat ſi hē ouerleuerē ſoudē alle die gene die ſmadige woorden tegen hem gheroepen hadden/ſeggēde openlijc wt dat dit ouer henliedē ſoude gewrokē worden/ten waer dat ſi dye ſchuldige voorts brachtē. Hier op hebbē die Jodē geantwoort/dat het volck voorwaer in alles vrede ſochte/maer ſi baden dat hijt den gheuen die teghen hem met woorden miſdaen hadden wilde vergeuen/want ten was gheē wonō datter in ſo groote menichte ſommige ſtoute eñ vermetelike menſchē gheuondē werden/die door ionchept noch onwijs waren/eñ dat ooc niet mogheliic en ware onō ſchept te doen vanden ghenen die miſdaen hadden/biſonder midts dat haer elcken berouwen was/eñ dat ſi wt vreeſen bereet waren dit te loochenen. Maer waerſake dat hy ſorge droech oft begeerde des volcs vrede eñ ruſte te ſoechen/eñ dat hy dye ſtadt wilde bewaren den ſtoomſchen rijcke/ſo behoorde hi meer den luttelē miſdadigen haer miſdaet te vergheuen/om vele andere die dies onſchuldich warē/dā om eē luttel quader menſchen/ſo grooten menichter der goedē te verſtoorē. Hierom is hi vā grooter gramſchap ontſteken gewoorden/eñ heeft tot dē rupters lupde gheroepen/dat ſi die meret der coopdingē die int opperſte vanō ſtadt was: beroquē/eñ alle die haer ontmoetē ouer al doot ſlaen ſoudē. Maer doē dye rupters tot haer eyghen gierichept ooch ghedaen was het ghebot van haren Heere/ſo en hebben ſi niet alleen dye plaetſe berooft daer ſi toegeſondē waren/maer ſi ſprongē in alle hupſen/eñ ſloegen die inwoondē doot. Dus geſchiede daer een groote vlucht door alle die enge ſtratē/eñ daer werden moordē ghedaen der gheenē die achter hacie werden/eñ gheen maniere van rooueriē werde daer achter ghelatē. Oock hebben ſi veel vanden edelen gheuangē ghebracht voor Florū/die hy heeft doō

Also Gods Heere gedaē had dē/ so ghe schiede haer.

gheesselen eñ crupcen. Dus is het ghetal van allen die daer ghedoot warē op dien dach ghewreest sesthondt eñ dertich/mettē cleynen kinderen eñ vrouwen/want si en hadden die suygende kinderkēs ooc niet ghespaert. Eñ die nieuwicheyt vanden Roomschē iammer dede desen iāmer veel te meer derschinē. Want dat nopt yemant te vorē en heeft dorren doen dat heeft Florus gedaen/te wetē/dat hi sommighe mannē die vanden ridders ordene waren voor sinen rechterstoel heeft doen gheesselen/ eñ voorts aen crupcen naghelen/ die nochtans vāden Roomschen ridders state waren/ al waren si van Ioetscher ghebooren.

Van eenen anderen ouerlast te Ierusalem ghedaen door Florus bedroch. Cap. xv.

BInnen den seluē tijt was die Conine Agrippa na Alexandrien gereyst om Alexandrum die om Egipten te regerē van Nerone gesonden was te besoechen eñ te spreken/alsoot recht is den aencomendē welandē te doen. Maer doē zijn suster Berenice te Ierusalem gecomē was/eñ si der rupterē boosheyt aensach so is si met eē groote benautheyt haers herten bevanghen geweest. Eñ si heeft dicmaels die Capiteynē vā harē peerde volc eñ haers lijfs bewaerōs aen Florum ghesonden/ hem biddende dat hi van die mooidingē wilde op houdē. Maer hi niet achtende die menichte ō ghedood/noch op die edelheyt deser bidderssen/maer alleenlijck zijn gewin aensiende dat hi vandē rooven vergaderde/heeft haer versmaet te aenhoorē. Eñ den oploop der rupterē is ooc teghen die Coninginne rasende geworden / want niet alleen en sloeghen si doot alle die haer tegen quamen/voor haer oogen/maer si soudē haer ooc ghedoot hebben/en hadde si in des Conincx hof niet gheuludē daer heeft si den heelen nacht ouer gewaect met naerstigher hoeden/ sorgende voor dat oeruallē der rupteren/die daer gecomen was te Ierusalem om haer beloften Gode te betalē. Wāt het is dye maniere der gheenō die met sierte oft eenighe andere nooden bevangen zijn/dat si dertich daghen lanck bidden eer si haer offeranden offerē/ooc abstineren si vā wijn/eñ scheren haer hayr af vā haren hoofde/welcke maniere die Coninginne Berenice te dien dagē onderhoudēde/heeft met blooten voeten gestaen voor Florus rechterstoel hem biddende nochtans sonder dat si niet verhoort en worde/heeft si ooc int perikel van harē leuen geweest. Dese dinghē zijn geschiet op den sesthienstē dach der maent Nieye. Maer des anderen daechs daer na is die menichte gecomen op dye merct/eñ deden groote clachtē vanden ghenen die daer vermoort waren/eñ daer werdē wederom bisondē spitighe woorden tegen Florū ghesproken. Het welcke die overste priesters eñ dye treffelicste mannen seer beureest heeft gemaect/alsoo dat si met gescoor de cleederē elckē man voor man aenueerden/haer seer biddēde dat si doch van desen woordē wildē ophoudē/daer si so veel iāmers eñ schadē om geleden hadden/eñ dat si Florum niet en souden tot meerō grāschap verweckē. Eñ also is die menichte beslicht geweest/so wel om die eerweerdicheyt der bidders als dat si hoeptē dat Florus voortaen teghē henliedē niet meer en soude so wreet wesen Maer als Florus sach dat die werringe ō menichten ghestilt was werde hi droeuich van herten/eñ willende die wedom ontsteken eñ opruckē / heeft die overste Priesters metten edelen tot hē gheroepen/seggende dattet een teyken soude wesen /dat si niet meer en dachten van nieuwe werringen te maken/waert sake dat het volc den crijch smannē die van Cesarien quamē/te gemoete ginghē: wāt daer quamen twee bendē. Eñ als hi volck hadde gheroepen om haer tegen te gaen/so beual hi den hooplupden dat si die Ioden als si haer tegē quamen niet groeten en soudē. Eñ waert sake dat si haer daer af belgende yet spitelijck spraken/dat si dan terstont henlieden slaen soudē. Hierom hebbē die overste priesters die menichte in dē tempel vergadt/biddende henliedē dat si den Romeynē willden te gemoete gaen/eñ die feestelijck groeten/eer daer eenige swaer schade gedaē werde. Maer die oproerige en hebbē na dese vermaninge niet willen hoorē/eñ om den rouwe vandē ghenē die daer leest verslagen waren / so viel die anō menichte al mettē stoutsien. Doen hebben alle die priesters eñ Leuitē voortgebracht die heyligue gereetschappē eñ des tempels cieraet. Eñ die herpslagers eñ die sanghers vielen met haren musijck instrumenten voor dye menichte/ biddende seer hertelijck/dat si wildē dese eerlichedē des tempels bewarē/eñ dye Romeynē niet verweckē tot beroouinge vā desen heyligen ghereetschappē/door eenige smadelichedē. Daer sachmē die princē der priesterē selue /met asschē op haer hooft bestropt/met geschoorde cleederen haer bloote borste toonen/eñ dye edel mannen elck bi name aenspreken/eñ dan wederom int ghemeyn /dye menichte bidden dat si om eē cleyn mis daet haer stadt niet en wilden verradē dē ghenen die seer begheerdē haer te berooue: Wāt wat profijt soude den rupters mogē comē van der Iodē groete/oft wat beternisse oft straffinge vā tgene datter geschiet was/waert sake dat si haer niet te gemoete en gingē: Maer ter contrarien waert sake dat si dye rupters als si quamen vriendelijck ontfingē/ so soude Florus die oorsake der oorlogē benomen worden / eñ si souden haer lāt eñ stadt behouden/eñ verhoedē dat si niet meer quaets en leden dan si geleden en hadden. Met sulcken vermaninghe hebben si die menichte omgheset/ also dat si ooc dye stokers vander werringhen/ som met dreyghementen/som wt ontsien haerō eerlichedt/hebben te vreden gestelt/eñ voorts zijn si stilijc voortgaende eñ alle tvolck haer volgende den rupters te gemoete gecomē. Eñ als si nu by haer quamē/so hebbē si die ghegroet: maer doen si niet en antwoorden/so hebbē die oproerige Ioden teghen Florum geroepen/door wiens raet dit gheschiede. Eñ terstont hebbē dye rupters henlieden ghegrepē eñ begonst te slaen met cluppels/eñ als si ter vlucht gekeert warē/so hebbē die reysighers te peerde haer vuolcht eñ vertredē. Eñ daer isser vele nedergeuallen als si vanden Romeynen ghe slagen werden/maer veel meer doen si malcande rē in die vlucht voorts stietē. Eñ in der stadt voor ten gheschiede een swaer ghedranghe/want mits dat deen den anderen begheerde te verrasschē/soe werde haer allen de vlucht te trager. Mer die nō

vielen stozuen een iammerlike doot/wāt die allendighe wozden ghedoot met vertredinghe eñ versmachtinge. Eñ die daer doot bleuē en warē npet kenlijc oft haers selfs ghelijc datse haddē moghē van haren naesten magen begr auen wozden. Eñ die rupters ouermidelē haer ooc seer onmenschelijc slaende alle die ghene die si achterhaeldē oft erigē mochten/eñ si stietē die menichte besiden af dooz eenen inganck die Bethzetha ghenoemt wert/begherende dooz te passerē/ om teasteel Antonia eñ den tēpel in te erigē. Eñ Flozus die selue volghende/heeft wt des coninex huys met hē gebzacht die rupters die met hem waerē/eñ hi arbeyde om opt casteel te comen/maer sinen oploop heeft hem gefaelgeert: Want het volc heeft hem teghen henlieden gheheert eñ daer teghen gestreden/eñ vliedēde op die dalen hebbē si dye Romeynē met steenē ouerallen. Maer als die rupters verwonnē werden vandē geschutten die vā bouen quamen/eñ si ooc niet en conden gekeerē die menichte die dooz die enghe ganghen benaut was/so zijn si ghegaen bi dat anō heyz dat in des coninex hof was. Maer die oproerighe vzeesende dat Flozus ouercomēde wederō dē tēpel soude in nemē/zū dooz die bozcht Antonia terstōt opgeclommen/eñ hebben die galerie die vanden tēpel aen die bozcht Antonia quamen iut midden af gebzokē/om dat si Flozus gierichept dooz mithopen soudē mogen bedwinghē. Want mits dat hi seer gierich was na dye goddelike scattē/eñ daerom arbeyde in die bozcht Antonia te comen/so heeft hi opgehouden van sinē oploop/als hy sach dat die galerpen tusschē beyde af ghebzokē warē. Eñ roepende te gader die Pzincē der Pziesteren eñ den raet/heeft hi ghesept dat hy wter stadt ginc/maer dat hi een garnisoen bi henlieden latē soude/so groot alst haer beliefde. Eñ als si hier op ātwoozdē datter niet nieus en soude opgheselt wozden/waert sake dat hy maer eē bende bi haer en liet/behalue nochtans dat hy dye daer niet en liet/die nu cozts tegen die bozgers ghestreden hadden/ want het volc was op dye bende vergramt/om tghene dat si van haer gheleden haddē Als hi aldus dan dye bende verandert hadde so si begheerden/ is hy metter ander macht wederom na Cesarien gheheert.

¶ Vandē hooftman Politiano/eñ van Agrippas redene totten Joden/ dye haer vermaende onderdanich te blijuen den Romeynen. Cap.xvi.

Flozus heeft wedom eenen anderen raet vā oozloghē versiert/ eñ dien ouergesondē aen Cestium den Pzesidēt van Syzien/valschelick beschuldigēde die Joden dat si afuallich waren ghewozden/eñ met een stoute logene seggende dat si selner alle tquaet ghedaen hadden dat si gheleden haddē van hem. Maer die Pzincen vā Jerusalem en hebben niet geswegē alle datter gheschiet was maer si eñ Berenice hebben ouergheschreuen aen Cestium/van alle tghene dat Flozus onrechtuaerdelijc in die stadt ghedaen hadde. Eñ als Cestius die bzieuen van beyden partyen ontfanghē hadde so heeft hi hem beraden mettē Pzincē/wat hier in best ghedaē ware. Eñ den sommigē dochtet noodelijc dat Cestius selue mettē heyze in Judeen ginge/eñ wzaeck dade vā die afuallighe eñ mupterie/ waert sake dat die geschiet ware/oft dat hi die Jodē eñ die bi haer woōdē getrouwer maecte. Mer hē heuet beter gedocht datter pemant vandē sinē vooz hem ghinge die hē ghetrouwelijc mocht werom ouerbzengē der Joden dadē eñ raden. Hier om heeft hi dā gesondē den hooftman Politianū Eñ als dese omtrent Jammam te ghemoet quam Agrippe in zijn wederkeerē/so heeft hi hem te hēnen ghegheuen van wien dat hy ghesonden was/ eñ om wat sakē: Tot welcker plaetzē dat die ouerste Pziesters der Jodē eñ die anō edele/eñ haerlieden raet tegenwoozdich warē ghecomen/te wetē om dat si haer ionstige dienstē den Coninck van nieus bewisen souden. Maer doen si hem met behoozlike beleefthept gheeert haddē/so hebbē si hē gheclaecht so deerlijc als si mochten van haer eyghen schadē eñ verdzieten/eñ si hebbē hē alle Florus onmēschelike wzeethept vtelt. Eñ hoe wel dz Agrippa die wzeethz misprees so heeft hi nochtās schalckelijc zijn straffinghe gheheert tegen die Joden/ daer hi nochtans groot ontfermē mede hadde/te wetē/om dat hi wilde haer beroerte bedwinghen op dat si daer dooz mochten ophoudē vanō wzaec gierichept/waert dat scheen dat si ghee onrecht gheleden en haddē. Eñ alle die ghene die heerlick waren/eñ die om haer landen eñ goet rust begheerdē/ hebben nochtās hier wt wel verstaē dat des Coninex straffinghe vol gordertierenhedē/eñ vzientschappē was. Het volc van Jerusalem is hē ooc tsestich stadiē tegen ghecomē/ eñ hebben seer minlijck Agrippam eñ Politianum ontfanghen. Maer de vzouwē beclaechdē eñ beweēdē nochtās haer verslaghē mans/dooz welcker clachtē is dan der volck ooc tot screyinghen beweecht gheweest biddēde Agrippam dat hi harē volcke wilde goeden raet eñ hulpe gheuen. Ooc riepē si Politianū aen/dat hi wilde in die stadt comē/eñ besien tghene datter van Flozo bedzeuē was. Eñ aldus toonden si hem die merct verwoest eñ verlaten/eñ dye verdozuē eñ beroofde huysen. Maer daer na hebben si dooz Agrippam Politiano geraden/ dat hy met eenē knecht alleē soude die heel stadt omgaē/ tot Siloa toe/op dat hi met zijns selfs oogē soude beuinden eñ weten/dat die Joden alle den anderē Romeynen onōdanich waren/maer alleen teghen Flozum warē/om die groote wzeethept die hi hēlieden gethoont hadde. Als hi hierom dan/alle die stadt omme ghegaē hadde/eñ bescheets ghenoech hadde van des volcx sachtmoedicheyt/so is hi ghegaen indē tempel/daer hi die menichte ooc tsamē geroepē heeft. Eñ na dat hi met veel woozdē haer ghetrouwicheyt tottē Romeynen gepzesen hadde/ haer ooc veel vermanende om den vzede te onderhouden/so heeft hi God aenghebeden eñ zijn heylichdōmen/bliuēde nochtans te dyer plaetsen des tēpels daert hem geoozloost was dooz die religie eñ aldus is hi wedom gheheert tot Cestiū. Maer het gemeyn volc der Jodē hebben vandē Coninc eñ vanden ouersten Pziesterē begeert/datmē legaten soude senden tegen Flozum aen Neronem dē Keyser/op dat si so grooten moozt verswighende npet en gauē een quaet vermoedē dat si afuallich waren: Want het mocht anōs schynen dat si deerste gheweest haddē van doozloge te beginnen/ten

ware dat si te vozen hem gemelt eñ beclaecht hadden/die hier af tbeghinsel ghegeuen hadde. Ende mē wist wel dat die menichte npet rusiē en soude/ waert dat yemant het sendē der legaten belet hadde. Hier op heuet Agrippe gedocht dat dit veel nidichept eñ haets in vrenghen soude /waert datter legaten geordineert werden die Flozum soudē beschuldigē: mer nochtās en dochtet hē ooc niet profitelijc vooz hem selue/dat hi die Joden soude versmaden die ter oorlogen heel beroert waren. Hier om heeft hi die menichte tot hem geroepen in die campers plaetse/eñ stellēde zijn suster Berenice in een hooghe spreecplaetse in der Asamoneen huys (mits dat dpe recht bouē der campers plaetse lach tegen het opperste deel der stadt/ want dē tempel was vast aen die cāpers plaetse geuoecht met een vrugghe) eñ aldaer heeft hi aldusdanige redenen oft sermoon ghehadt.

¶ Waert sake dat ick v lieden alle te samen saghe verwect om tegē die Romeynen te strijden/ eñ dat het puerste eñ beste deel des volcx nz en wilde vrede houden/so en soude ic tot v liedē npet ghecomē zijn/noch ic en soude v lieden gheenen raet hebbē dozren gheuē: Want this verlozē van mutte dingē te sprekē /als alle die hoozders tsamen vereenicht eñ gierich zijn tot dalder quaetste. Maer aengesiē dat die sommighe dooz haer ionchept noch met en kennē die schadē eñ quadē der oorlogen/eñ want ooc die sommighe ontstekē zijn eñ hittich dooz eē onwise hope der vrijhept/eñ dpe zomige dooz gierichept eñ om eenich gewin te crighē vanden ghenen die minō zijn/alst al in werringhe ware. Dus om een middel te vindē/hoe dat dese menschen vā deser dwalinghē mochten omgekeert worden/eñ dat die goede ooc niet heel verdoruē en soudē worden doz quadē raet van luttel onwiser menschen so heuet mi nootelijc ghedocht/dat ic v lieden tsamē vergadt soude wtlegghen eñ verclaren sulkē dingē/die mi dunckē dat v profitelijc warē. Maer ick bidde v dat niemant mi teghen en spreke/ al ist sake dat hi sulcke dingen npet en hoort daer sinen quaden lust toedraecht. Maer die ghene dpe sonō eenich wederroepē verwect zijn totter afuaillingē vanden Romeynē/ die sullen ooc nae mijn vermaninghe wel moghen in haren eerstē wille blijuen/ ooc soude mijn redene belet eñ niet ghehoort werden/oock vandē ghenen diese begheerē te hooren/ tē ware dat mi van v allen stillichept verleēt werde. Ic weet wel datter vele met hittighe eñ sware redenen v lieden verclaren eñ vreet wtleggen/ dē lof der vrijhept/eñ die onrechten die v gedaen zijn vanden regeerders deser landen. Maer eer ick onderspoecken sal wie ghi lieden zijt/eñ waer teghen dat ghi oorloghe wilt aennemen/so sal ick ten eerste die sakē schepdē/ die ghi mepnt onghescheydē te zijn/wāt ist sake dat ghi vrake doē wilt ouer dpe ghene die v bescadicht eñ ouerlast gedaen hebbē/ waerom prijst dy so seer die vrijhept: Maer ist sake dat v dit dienē eñ onder bedwanc wesen dunct onverdraghelijc te wesen /so is v clachte teghē die regeerders verlozen eñ pdel/want al waert dat die regeerders haer seer redelijc teghē v hadden/altoos nochtās soude v lieden schāde wesen onō bedwāc te wesen. Maer aenmerct nw van stucke te stucke/ hoe luttel materien eñ oorsake van oorloghen dat hier is. Eñ ten eerstē moetmē der regeerōs misdaden aenmerckē/want voorwaer die machtighe moetē gedient eñ gheeert worde/eñ niet ghecrept oft ghetercht met kinagien. Maer als ghy lieden het verwijt van cleyn misdadē dalder meeste wilt maken/ so verwecte ghy certeyn henliedē teghē v seluē/diē ghi die versmaetheden aē doet: want dā laten si haer maniere waer mede si v te vozen pleghē al bedectelijc eñ met eenderhande schaēten te hinderē/eñ si beroouen v openbaerlijck eñ stoutelijc/eñ gheen dinghen en bedwingt die slaghen so seere als die vduldichept/eñ die stillichept der geē der die ouerlast liden/makēde haer beschaemt dpe den ouerlast doen. Maer ick neme dat dpe ghene die vandē Romeynē in dese landen ghesondē worden v swaerliken quelden /nochtās en doen v alle die Romeynē gheē gewelt scade oft ouerlast/noch oock die Keyser selue/teghen wien ghi wilt oorloghen: Want wt haerlieō beuel en wozt elc quaet regeerder tot v lieden niet gesonden/eñ si/die int westen woonen/en connen niet gesien die dinghē die int oosten geschiedē/eñ die dingē die hier geschiedē/en worden daer niet lichtelijc gehoort. Eñ tis bouē maten seer onredelijck datmen om cleyn saken teghē so groote heeren soude willē striden/ vpsonō aenghemerct dat si niet en weten van dpe dinghen daer wi af claghē. Ooc sullen voorwaer die misdaden tegen ons ghedaen/haest ghebetert zijn/wāt dese selue Flozus en sal altoos het bestierē van desen lande niet hebbē/ eñ tis gheloouelijc dat zijn nacomers redeliker sullē wesen. Maer als een oorloghe eens gheruert eñ begonst is/so en is die niet licht om neder te legghen/noch ooc om te verdraghen eñ te onderhoudē. Maer die gene die seer begeerich zijn na die profiten der vrijhept/die hadden ten eerstē moetē voor haer sien/ besorgē eñ arbeyden dat si die vrijhept hadden mogen behoudē/want die nieuwichept des bedwācx is seer verdrietelic/eñ om daer onō niet te comen/schinet wel recht een oorloge aen te nemē. Maer die eens onō bedwanck ghecomē is/eñ daer na afualt/dpe schijnt meer te wesen eē wederspānich knecht oft slaue/dan eē beminnaer der vrijhept/daerom had demē moetē alle dingē doē ō die Romeynen eerstmael niet te ōtfangē/ tē tidē als Pōpeius eerst int lant quam. Ons ouds eñ haer Coninghē die van gelde/lichamē eñ moedē/ veel machtigher eñ vromer warē dan ghi liedē zijt/en hebben npet connē wederstaē een cleyn deel vanō Roomscher macht. Eñ mepnde ghi lieden dpe dit bedwanc erfflijck ontfangē hebt van uwē oudē/ eñ die in alle dingē minō zijt dā die ghene die eerstmael onderdanich zijn gewozden/dat ghi tegē het geheel Rooōsch rijc sult connē weōstaē: Die Athenienſers die om der Griechen vrijhept haer stadt hier voortijts hebbē mettē viere verbrāt/die dien dalō hoouaerdichstē Xerxē/die ouer dlāt scheepte/eñ ouer die zee wandelde/eñ wiens oorlootsch schepē die wijthept der zee nauwelijcx en conde begripē/eñ die eē hepr lep de dat vreeū was dan Europa. Desen (seg ic) met eē schip vliedēde/hebbē die van Athenē met groter glozien veruolcht ontrent cleyn Salamina/eñ nochtās die so groote macht van rijcdommē dooz

vroken eñ wederstaen hebbē/ dienen nv/ eñ staen onō bedwanck vanden Romeynē/ eñ dye Conine like stadt van Griecken lāt wozt nv bedient dooz die geboden der Italianē. Die Lacedemoniers ooc na dat si die steden Thermophilas eñ Plateas eñ Agestlaum gewonnen hadden/ eñ heel Asiē dooz socht/ die eerē nv die selue Roōsche heerē. Wooztś die Macedoniers die hē laten voorstaē dat si Philippum nochtsien met Alexandrū sinē sone hē bouēde die ouerhept eñ macht vanō heelō werelt/ liden eñ dragen nochtās nv de veranderinge der heerlichedē/ eñ si aēbiddē eñ eerē nv dye Romeynē daer de fozrune nv ouergetrockē is. Eñ vooztś meer anō natien die seer stondē opt betrouwē der vrÿhept/ die ooc veel meerder warē dan ghi liedē/ hebbē nochtās ghewekē eñ zÿn onderdanich ghewozden den Romeynen/ eñ ghi alleen veronwaerdicht v te dienē dē genē dien ghi siet dat al onderwozpē is. In wat heyrē eñ in wat wapenen hebdy v betrouwen? Waer is uwen hoop oozloochscher schepē/ die alle der Romeynē zee mocht ouer eñ ouer varē? Waer zÿn v schattē die genoech mochtē wesen tot die costen vā deser oozlogē. Ghi meynt bi auontueren oozloge te voerē teghē die Egiptenaers oft Arabers. Eñ aēmerct ghi der Romeynen heerlichept niet? En acht ghi v cranchept niet En weet ghi niet dat v stadt dicmael ghewonnen is van die vrÿlig gende natien? Maer deser Romeynen macht loopt ouerwonnē dooz alle die werelt/ ia dat meer is si hebbē wat meer dan dese weerelt ghesocht? wāt haer en heeft niet genoech geweest oostwaerts dē geheelē vloet Euphrates/ eñ noozt waerts den vloet Ister/ noch ooc zuptwaerts tghe heel lant van Lubien/ dwelc van haer doozsocht is totter woestinē toe/ noch ooc westwaerts die Gadero. Maer si hebbē ooc ouer die groote zee Oceanus noch een anō weerelt ghesocht/ eñ hebben tot in Brytannië (daer niemant te vozen en quā) haer wapenen eñ heyren ouerghemoert: Wat wildy dā doen? Sidy rÿcher dā die Walen/ stercker dan die Duytschē/ wiser dan die Griechē? Ten laetstē sidi meerō in ghetale dan alle die lupdē die in die gheheel werelt woonē? Wat stoutichept oft wat berouwen recht v op tegen die Romeynē? Maer ye mant mocht segghen/ dyis seer verdrietelÿc onder bedwanc te zÿn/ maer hoe veel quelliker heeft dit den Griecken gheweest/ die schenē dalō edelste te wesen bouen alle die onder die sonne wōdnen/ eñ die so vreede heerlichept voozt tÿts besatē? eñ noch eens staen si nv onō tbedwanc van twecmael dry bondelen roedehēs der Romeynē/ diemē vooz die Roomsche heerē draecht/ eñ den selue zÿn die Macedoniers ooc onōdanich/ die nochtans veel rechtelicher dan ghi liedē behoordē haer vrÿhept te beschermē. Wooztś wat is van den vÿf hondert stedē van Asien? En zÿn die niet sonder eenen garnisoē eñ eenen regeerū onderdanich/ en staen si niet onder die Roomsche heerlichept? Maer wat wil ick vooz tūtelē die Heniochers eñ Colchers eñ Taureers/ die Bosphorzanen ooch/ eñ die lupdē die aen die Pōtischer zee ouer woonē/ die Meotische/ by die welche hier voozt tÿts ooc gheen nyghebozē heeren ghehoort en waren/ eñ nv zÿn si onō tbedwanc van dry dupsent ruptерē/ eñ veertich lāghe schepē/ bewarē nv die zee/ die te vozē nz passeerlÿc en was Wat grooter dingen souden Bithinia eñ Cappadocia/ eñ die natie der Pāphylers/ eñ die Lydianen ooch eñ Cilicers moghen segghen vooz haer vrÿhept? nochtās gheuē si nv tribupt sonō bedwanck van eenich garnisoen. Maer wat doē die Thracen die eē lantstap besittē dat vÿf dach reysen breet is/ ende seuen dachreysen lanch/ welck lant veel rouwer is dan het uwe/ eñ in veel manieren stercker/ want het belet die ghene die daer in vallen willen met eenen seer diepen vozst ende couwe/ nochtās zÿn si onō bedwanck vā twee dupsent Romeynen die daer in garnisoen bluē. Na dese zÿn die Illiricers die tot Dalmatiē toe woonē/ tot aen dē vloet Ister/ die welcke ooc onder bedwanck staen maer van twee legionē Roomscher rupters. Vooztś dye Dalmaters/ die so veel om haer vrÿhept gearbeyt hebbē/ eñ dicmael vwonnen zÿn/ eñ wedom met meerder rÿcdommen wedspannich eñ afuallich ghewozden zÿn/ dese leuen nv in rustē onō een legioen Roomscher rupters. Maer nochtās waert sake dat eenige grote sakē eenige lupdē behoordē te verwecken om haer vrÿhept te crighē/ so moestē die Walē alōmeest opstaen/ die dooz die nature so sterchelÿc beset lant hebben: Want van der oostsiden zÿn si besedt met die Alphen berghen/ vanō noozt siden met den rÿn/ vander zupt siden metten Pyreneer gherechte/ eñ vander west siden met die groote zee Oceanus: nochtans al hebben si sulcke stercte eñ behеymsel tot haer bate/ hebbēde ooc in haer beuanich dry hondt eñ vÿftich verscheydē natien van lupden/ hebbende thuys ooc (op dat ick so seggen mach) ploepēde fontеynē der weeldichept waer mede si liedē bi na die heel werelt verwerscē met alderhāde goet/ nochtās liden si dat si dē Romeynē tribupt gheuen/ eñ dat si haer weluaert in der Romeynē weluaert stellē/ eñ dit en doē si niet wt cleynmoedichept/ oft dooz haerder onderē onedelhept (wāt si hebben acht hondert iarē ghestreden vooz haer vrÿhept). Maer si hebben haer verwondert eñ verscriet vanō Romeynē vzemichept eñ voozspoedichept/ waer dooz si dicmael meer vcreghen hebben dan met oozloghen/ nochtās staē die Walen nv in bedwanc onder dupsent eñ twee hondert Roomsche rupters/ daer si nochtās meer steden gehadt hebbē dan dese rupteren zÿn in ghetale. Den Spangiaerdē en heeft ooc het gout dat in haer lant wast/ niet mogen helpen/ doen si vooz haer vrÿhept oozloge voerden. Noch die natiē dye verre te landē eñ ter zee gelegen zÿn van Roomen als die Lusitanē eñ die strÿtbare Cantabers/ noch die zee Oceanus daer bi ligghende/ die den ghenē die daer by woonen van haren gerupsch vuaerlÿc is. Maer dye Romeynē hebben dese ooc onō haer heerlichept gebracht/ strechēde haer oozloochsche wapenen voozby Hercules columnē/ eñ zÿn dooz die wolchē gedrōgē/ ouer die toppē der Pyreneus gheberchte/ eñ so strÿtbarigen volcken/ die so verre vā Roomē (als ic gheseyt hebbe) geschеydē zÿn is een legioen der Romeynē genoech tot een garnisoen om in bedwanck te bluen. Wie isser van v lieden die niet gehoort en heeft van die groote menichte der Duytschē/ wāt die macht eñ groothept van haren lichamen hebdy (als ic meyne) dicmael

ghesien. Want die Romeynē hebbē al om geuanghenē van dyen luyden. Maer dese die so breeden lant bewoonen / welcker moet veel meerō is dan haer lichamē / eñ die voorts ooch niet en achten op die doot / eñ grammoediger zijn dā wilde felle dieren / die hebbē nv dē rijn voor haer palen / eñ worde ghetemt eñ bedwongen met acht legioenē Romeynen / eñ die gheuanghen zijn / dye zijn slauen / maer alle haer andō volc stelt zijn behoudenisse in die vlucht / niet int strijden oft wapenē. Aenmerct ooch die mueren van Britannien / ghi die v betrouwen hebt op die muerē oft vesten van Jerusalem. Want die Britanniers zijn al om beset metter zee Oceanus / eñ bewoonen een lant schap dat by nae niet minō en is dan onse werelt / eñ nochtans hebbē die Romeynē te schepe varēde die gebracht onder haer heerlichept / eñ vier legioenen bewaren eñ houden in bedwanck soo grooten eylant. Eñ wat noode ysi meer hier af te seggen: Als de Parthers die dalō strijtbarichste natie is / eñ die te vorē heerschappie haddē ouer so veel luydē eñ natiē / eñ met so groote rijcdommen beset is / nochtans den Romeynen ooch ghijsels senden. Eñ men siet dat die meeste edelheyt van die oostlanden nv onō tschijn van vrede in Italien dienende is. Eñ als alle natiē eñ luyden die onder die sonne zijn / der Romeynen wapenē ontsiē eñ eere bewisen / sulcx alleene oorloghe teghen haer voeren: Eñ sulcx ooc niet aenmerchē hoe die Cartaginensen ten laetsten gheuaren hebbē / die haer beroemē vanden grootē Hannibal / eñ gecomen zijn wt dē edelen stam der Phenicers / die nochtās gheuallen zijn onō die hant eñ macht van den Roomschē Scipio: Wāt noch ooc die Cyreneers wt Lacedemone gesprotē / noch tgeslachte der Marmaridarē dwelc hē strect tot dye dorre woestinē / noch die Syrtes noch die Nasamones / noch de Moorē / noch die ontallike menichte der Numiders en hebbē die machtē der Romeynē niet connen beletten. Maer het derden deel vanō gheheelō werelt welcker natien nyet licht om tellen en zijn / te wetē / die onō dye Antlatische zee / eñ Herculis columnē totter rooder zee toe / ontallike veel Mozianē begrijpt / in ontallike vele vschepdē plaetsen / hebbē nochtans die Romeynen met oorloghen ghewonnē / eñ sonō het iaerlicx corē / daer si die Roomsche menichte acht maendē lanc me de voedē oft victalieren / so betalen si noch anō schattingē eñ tollen. Ooc gheuen si seer ghedienstelijc dē Romeynē die costē / eñ van alle dat haer ghebooden wort en houdē si niet voor versmadelijt / gelijc ghi liedē doet / eñ nochtās en blijfter met heuliedē maer een legioen Roomscher ruyters. Maer wat noode ist datmen der Romeynen machticheyt verclare bi exempelen van verre gehaelt / daer ghi lieden sulck moecht merchelijc sien aē Egiptē dat v by gheleghen is: Want dit lant mits dat aen der Mozianen lant strect / eñ tot dat weeldich lant vā Arabien / eñ aen Indien ooc comende is / hebbēde wel seuen eñ vijftich hondt mael thiē duysent inwoonōs / sonder twolc vā Alexandriē / nochtās betalet seer willichlijc die schattinge / welcker groot heyt mē mach schattē wt den chijns vā elcx hooft / eñ si en veronwaerdigē haer niet te staen onō de Roomsche heerlichept / hebbende nochtans tot een groote oorsake haer tot a fuallinghe ffiercnde dye stadt van Alexandrien / die seer machtich is vā rijc donmen / eñ van menichte des volcx / eñ vā groote ooc niet minō: Want die stadt van Alexandrien is dertich stadiē lanck / eñ in dye breede en heeft si niet min dan thien stadien. Eñ si betaelt meer tributs telcker maent / dan ghi liedē doet binnen eenē heelen iare / eñ sonō dit gelt / geuē si den Roomschen volcke ooc victalie van vier maendē. Eñ dit lant is al om beheymt eñ beset met eē ongācbaerlike woestine / eñ met die ōgerustige zee / met vloedē / eñ met slijmachtige broeckē / maer gheen van alle desen en heeft stercker gewerct dā der Romeynē gelue: Wāt twee Roomsche legioenen binnen der stadt bliuende / bedwōngē geheel Egiptē met dien edeldom van Macedonien. Wat mede geselen oft hulpers sulcx ter oorlogen met v nemē wt die woestinen: Want alle die in die bewoonde werelt zijn / zijn Roomsch / tē si dat yemāt van v liedē bi auontuerē zijn hope strecke ouer den vloet Euphrates / meynende dat het lātschap der Adiabenē om dat van sinen geslachte is / hem te hulpe comē sal. Maer dese en sullē om eē onredelike sake haer niet mengē met so groote oorloghen / eñ al waert dat si consent gauē tot so schandelichē werc / so en soudē die Parthers dat nyet gestaden / wāt si dragen sorge om die vriētschap metten Romeynē te bewaren / eñ si soudē meynen dat het verbont ghebroken ware / bi also daer yemant vanden gheuen die onō haer heerlichept zijn / tegē die Romeynē ter oorlogen track. So isser ten laetstē eenen raet bleuen / te wetē / datmen vliede tot die goddelike hulpe / maer dese is ooc bi die Romeynen; want sonō God waert seker onmoghelijc dat sulck rijck sou de moghen staende bliuē. Gemerct ooc hoe swaer om doen dat is / v lieō religie eñ Gods dienst / daer ghi so grootē herte toe hebt / wel te bedienen eñ te onderhoudē in oorloghe / al waert ooch dat ghy oorloghe voerde tegen die gene die veel cranckcr oft minō waren dan ghi lieden. Eñ als ghy v religie ouertreet / so verstoordy god daer door / waer om ghi meynt dat hi v helpen soude: Want ist dat ghi die gewoontē der Sabbaten houden wilt / eñ ghi dā v nz en ruert tot eenich werc / soe sulcx voor waer lichtelijc gheuanghē eñ verwonnen worde: want also hebbent v voorsaders beuonden / doen Pompeus op dese Sabboth daghē alō meest zijn oorloge beschicte / als die andere die bestredē wer dē ledich warē. Maer ist dat ghy v vaderlicke wet ouertreet in oorloghe / so en verstae ick niet waer om dat ghi voortaen striden wilt: Want dit is nv v eenighe meyninghe waerom dat ghi oorloghen wilt / datter nyet van v vaderlike instettinghē versmaet en soude worden eñ gebrokē. Maer hoe sul dy God connē tot uwer helpen gheroepen / yst dat ghi den dienst die ghi hem schuldich zijt vzijlijc vio leert oft niet en onderhout: Alle dye oorloge aennemen / die hebben haer betrouwen / oft op Gods cracht / oft op menschelike macht van rijcdommē. Maer als dese twee (so verre als het veruolgē der oorlogen aengaet) verlaten werden oft gebreken so gheuen sulcke haer selue voorwaer al willens ouer om claerlijc gheuangē oft verwonnē te worden. Eñ wat doedy dan min / dan oft ghi met v ey-

ghē handē v kinderē eñ hwysvzouwē doot sloecht eñ dat ghi dese alō schoōste stadt verbzandet: wāt ist dat ghi wtberst tot deser rasernye / so suldi vtri ghē groote schāde eñ schade als sulcke plegē dye ōwonnen wozdē. Och this beter mijn lieue vzienden / this beter / den toecomenden tempeest te verhoedē die wile het schip noch in die hauene staet / dan beureest te zijn als ghy int midden der stozmwinden gecomen zijt. Want certeyn met dye ghene die onuersienlijc in eenich quaet oft perikel gevallen oft ghecomen zijn / plachmen ten laetsten noch medeliden mede te hebben / maer die haer selue in een openbaer perikel gewozpen hebbē / dye wozden daer toe ooc bespot / eñ met smadelike ūwitingen verlast. Maer bi auontueren pemāt van v lieden meynt dat die Romeynen teghen v lieden sullen oozlogen op seker verbont oft condicie / oft dat si redelic met v lieden sullen leuen als si v sullen verwonnen hebben / eñ dat si dan nyet en sullē veel te meer tot een exempel eñ spieghel van anō natien / desen tempel verbzanden / eñ alle v geheel natie doot slaen. Wāt al waert dat ghi na dye oozloghe te leuē bleeft / so en suldi nergēs plaetse hebben om te vlieden / mits dat alle volcken nv die Romeynē vooz haer Heerē hebben / oft vzeesen te crighen. Eñ ghi en sult nyet alleē int perikel wesen / maer ooch alle danō Jodē die in ander stedē woonen int perikel bzengē. Wāt in die gheheel werelt en is gheen volc daer en is eenich deel van v liedē / die welcke al te samen (als ghi den Romeynē wederspannich valt) sullen wzeedelijc gedoot wozdē van verscheyden luyden / eñ aldus sullen alle stedē vueruloeden van Joetschen bloede / om den quadē raet van een luttel mannē. Eñ dye dit tegen v doē sullen / dyen salt lichtelijc vergheuē wozden / mits dat si dooz uwē raet daer toe sullen ghedwonghē wesen. Maer al waert ooch dat die Romeynen dit niet en daden / bemerct nochtans hoe ongenadich eñ boos dattet is / teghen so goedertieren volck te oozlogen. Daerom pst dat ghi ymmer ghē bermhertichept en hebt op v kinderen eñ hwysvzouwē / wilt doch ontfermē deser stadt / die genaemt wozt een moeō van uwē lantschap. Spaert dye heylige vestē / spaert dye weerdige stratē / eñ bewaert uwē tempel vooz v lieden eñ v alder heylichste plaetse. Want die Romeynē (als si v sullen verwonnē hebbē) en sullē sonō twifel niet sparē dat si eer smael spaerdē / eñ nochtans gheenē danc daer af en hadden. Ick betuyge hier voozwaer vooz v heylichdō eñ vooz die heylige Enghelen Gods eñ v gemeyn lantschap / dat ick v gheenen raet verswighen en hebbe / die mi docht dat v dienende eñ pzofitelijck was. Dus pst sake dat ghy hier af ozdineert alsoot behoozt / so suldy met my vzedelijc leuen / maer pst dat ghi met v grammoedicheden vooz vaert / soo suldy sonder my in periculen comen.

¶ Als Agrippa dit gheseyt hadde / daer zijn suster bi stont / so heeft hi gheweent / eñ hi heeft een deel van haer hittichept met synen tranen ghebzoken. Maer si riepen dat si gheen oozloghe en voerden teghē die Romeynē / maer tegē Flozum / om tghene dat si van hem gheleden hadden. Hier op heeft Agrippa gheantwoozt: Maer v lieō wercken zijn sulck als der gheender die tegen die Romeynē strijden / want ghi en hebt den Keyser ooch gheenē tribupt ghegheuen / eñ ghi hebt die Galerye van dat casteel Antonia vbzant. Mer ghy moecht die sake van deser afuallinghen nederleggen oft stichtē ist dat ghi die Galerien wedom oprecht / eñ terstont die tribupten betaelt. Wāt het casteel Antonia en is Flozus bewarunge niet / oft ghi en sult Flozo dit gheit niet genē. Desen raet heuet vool gheuolcht eñ gaēde mettē Coninc eñ met Berenice zijn suster inden tempel / hebben si begōst die Galerye wedō op te timmeren. Eñ veel vanden Pzincen eñ thiende mannē zijn in die vzijhedē eñ lantschappē verstropt / vergaderende den tribupt. Eñ seer cozteliic hebben si veertich talentē te hoop gebzacht / want al so vele warē si noch tachter oft schuldich bleuē. Aldus heeft Agrippa te dyer tijt die bzeygementen der oozlogē in aldusdanigher manieren nedergelept eñ bedwongē. Vooz ts heeft hi gepzoeft den volcke wijs te maken / eñ daer toe te bzengen / dat si Flozo wilden onddanich wesen / tot datter een anō in zijn stede vanden Keyser gesondē werde. Om welcher redenen die menichte so seer vergramt is gheweest / dat si haer ooch niet bedwonghen en hebbē smadelike woozden tegen den Coninck te spzekē / eñ si hebben hē terstont wter stadt ghestooten / sommige vanden oproerighen hebbē ooc doozen steenen na hem wozpen. Die Coninck dan siende dat het gedzupsch vandē muytmakers niet te bedwingen oft om te settē en was claghen de ooc dat si hem verstaetheden aenghedaē hadden / heeft haer Pzincē metten anderen machtigē ghesonden aen Flozum te Cesarien / dat hi eenige van dien kiesen soude / die den tribupt vāt gheheel lant vergaderen souden: maer hi is wechgetrockē na zijn Coninckrijck.

¶ Hoe dye Joden hebben begonst teghen die Romeynen op te staen. Cap. xvij.

OP den selue tijt zijn die sommige vandē gheenen dye dese oozloge opructen vergadert / eñ metter macht geuallē in een sterctе oft casteel dat Massada genoemt was. Eñ als si dat heymelijck ingenomen haddē / so hebben si alle dye Romeynē die daer binnen waren ghedoot / eñ daer ander bewaerders in gheselt van haren luyden. Eñ inden tempel van Jerusalem is gheweest een ghenaemt Eleazarus Ananie des ouersten pziesters sone / eē wtermaten stout ionghelinc / die te dyen tiden een capitepn der chzijchsmānē was. Dese heeft die dienaers der sacrificiē daer toe geradē eñ ghebzacht / datmen nyemants ghifte oft offerande ontfangē en soude / die van dē Joetschē volcke niet en ware. Eñ dit heeft geweest een beginsel eñ een materie vander Roomscher oozloghen. Want hi heeft des Keysers offerandē verwozpen / diemē plach vooz Roomsch volck te offeren. Eñ als die ouerste pziesters eñ andere edele mannen hierom seer gebedē haddē dat si niet en wildē achterlatē die gewoonlike manieren van te bidden vooz die Coningē / so en hebben si nochtans niet willē daer nae hoozen / groot betrouwē hebbēde op haer menichte. Wāt alle die cracht eñ vzomicheyt van dē genen dye dē stact des lants begeerden te vanderen eñ vernieuwen halp seere harē wille / maer aldermeest haddē si haer oogе op Eleazarum / die te dier tijt (als wy

gheſept hebbē) ouercapiteyn was. Hierom zÿn dā vergadt gheweeſt alle die machtighe mettē ouerſten Prieſters/eñ met die edelſte vandē Pharizeē/ eñ ſiende met hoe ſwarē quaden dat deſe die ſtadt tonōbrachten/hebbē gheordineert den ſin vandē muptmakers/eñ twiſtige te proeuen/eñ te beſtoottē/eñ roepēde die menichte te hoope voor die poort te die metalē genoemt wert (wāt deſe poorte was int binnenſte deel des tempels/ooſtwaerts ſiēde) hebbē ſi ten eerſtē veel clachtē ghedaen van haer afuallinge/eñ dat ſi den lande ſo ſwarē oorloghe beroctē/ daer na hebbē ſi getoōt dat dit opſtel geē reden en hadde groot ghenoech zÿnde/ſegghende ooc hoe dat haer ouōs harē tēpel verciert hadden met eē groot deel vā der heydenē giften/eñ dat ſi altÿt die giftē der vreemder buptēlanders ontfan ghen hadden. Eñ dat ſi niet alleen met verworpē en hadden haer offeranden (want dat ſeer ongoddelÿc ware) maer hadden ooc om gheſien te worden eñ om te bliuē tot deſer tÿt toe/haer offerandē gheſtelt in des tempels dienſtē. Maer dat ſi lieden die nv der ſtomeynen wapenē verwecten eñ haer ſtridē niet en achtē/ eē nyeuwe maniere vā Gods dienſt opſtelden/makende dat die ſtadt ſoude ghe houdē oft gheacht weſen voor ongoddelÿc/waert ſake ſi ſulcx ware dat in haer gheen buptē menſch dan alleen dye Joden en ſoude moghen offerāde doē/oft comē om te biddē. Wāt al waert ſake ooc dat deſe wet gheſtelt ware teghē eenigen gemeynen menſch alleen/ſo mocht ſulc menſch nochtans te rechte vā onuriendelichz ouer ons clagē. Maer nv worden die ſtomeynen verſmaet/eñ die keyſer wort voor ongoddelÿc gehouden. Daerom waert wel te ſorgen/dat dē ghenē dye die offerandē nyet en willen latē voor die ſtomeynē offerē/ ooc voort aen ſouden verboden worde voor haer ſelue ſacrificiē te doē/eñ dat deſe ſtadt ſoude worde ſonō heerlichept/ten ware dat ſi haeſtelÿc harē ſin keerdē eñ die offerandē wedom deden/eer dye tidinge van deſer ſtoutichept den ſtomeynē ter oren quame/cot welcker vſmaethept dit opſtel begōſt was Eñ met dat ſi dit ſeyden/ſo brachtē ſi te voorſchine die alō gheleertſte eñ die alderbeſt wiſtē haerō voorvaderen manieren/eñ die Prieſters ooc/om haer te vertellen hoe dat haer voorouōs altÿt der vreemder luyden ſacrificien ontfanghen hadden. Maer niemant vandē ghenen die nieuwe werringhe ſochtē/en achte opt tgene datter gheſept werde/eñ des outaers dienaers en quamē ooc te voorſchine niet/als voorberedēde die materie der oorlogē. Die edelmanē dan ſiende dat die mupterie ſo verre gecomen was/dat die door haer ghehoort oft macht niet te bedwingē en was/eñ dat ſi deerſte perikel vanden ſtoomſchen beſtriden ſoudē liden/ ſo hebben ſi het beſte ghedaen ſo verre als ſi mochtē/eñ hebben gearbeyt/om die ſakē der oorloghen wech te doen/ eñ ſi hebben noch ander legaten aen Floxum geſonden/ waer af hooftman was Symon Ananias ſone. Eñ noch anō hebben ſi aen Agrippam geſondē/ waer onder warē dalder edelſte Saulus eñ Antipas/eñ Coſtobar?/die ooc den Coninc van maetſchap beſtondē. Eñ ſi badē deſe beyde dat ſi met eē heyr wildē opwaerts comen in die ſtadt/om die mupterie te bedwinghē eer die onuerzachlÿc werde. Maer dit quaet was Floxo als eē goede blide tidinge oft bootſchap/eñ hi willende die oorloghe noch meer ontſteken/en heeft den legaten niet geantwoort. Maer Agrippa ſparende die alle beyde/te weten/ die Jodē dye afuallich waren/eñ die ſtomeynen waer tegē dye oorloghe gheruert werde/eñ willende ooc die Joden onō die ſtomeynen houden/ eñ den Joden haren tempel eñ haer ſtadt bewaren ooc wel wetende dat hem ſulcke beroeringhe eñ werringhe niet en diende oft onbaerlÿc en was/ heeft dyp duyſent peerdevolck den volcke ter helpen geſondē/ te weten/die Auraniters/eñ die Bataniers/eñ die Thraconiters/ onō Dario den rupters Capiteyn/maer met eenē oppercapiteyn Philippo Jachimus Sone. Als deſe dan daer gecomē waren/ſo hebbē die beſte maunē metten ouerſtē Prieſters/eñ met alle die menichte die ruſt begeerde/ het opperſte vanō ſtadt inghenomē/want dat nederſte deel der ſtadt eñ den tempel was in die macht vanden muptmakers. Aldus hebbē ſi met ſchichtē eñ ſlingerſteenē ſonder ophouden gheſtreden/ eñ van beyden ſidē werden ſonō ophouden veel pilen wt gheſchoten eñ ſomtÿts liepen ſi liſtelÿc wt/ hant teghen hant met malcanderē ſtridēde. Maer die muptmakers waren ſtouter dan dādere/ maer des conincx volc wiſt den crÿchſchandel beter. Eñ deſe haddē voor haer meeſte voornemen den tempel te crighen/eñ daer wt te drÿuen die ghene die dien ontſuperdē. Maer die oproerige die met Eleazaro waren/die begeerden bouen tghene dat ſi in haddē/ het ouerſte deel vanō ſtadt ooch te beloopen eñ te winnen Aldus zÿnō ſeuen daghen lanck veel doot ſlaghen ghedaen/eñ gheen van beyde die partē en werde verdreuen vanō plaetſen die ſi in haddē. Daer na alſſer aequam een feeſte die genoemt is Xylophorias/dat is des houtbrēgēs feeſte/op welcke feeſte die maniere is/eenen grootē hoop houts ten tempel te voerē/om datter nēmermeer des viers voetſel ghebreken en ſoude. (Want daer blÿft altÿt eē vier ſonō bluſſchen bernende) ſo hebbē ſi haer wederpartye vā deſen Godsdienſt wtgeſloten eñ belet ghedaē. Maer daer zÿn onder het cranſte ghemeyn volck doorghebrokē veel ſweerdelaers oft heymelike moordēs (want alſo noemē ſi die moorders/ die ſteechſwaerden in haren boeſem dragē) eñ die veruolchden dit werck ſeer ſtoutelÿc dat ſi begōſt haddē. Maer des conincx partye werde vwonnē van haer menichte eñ cloecheyt. Eñ aldus zÿn ſi gheweken wt het ouerſte deel vander ſtadt/ daer deſe muptmakers terſtont in gheuallen zÿn/ eñ hebbē Ananie des ouerſtē Prieſters/eñ Agrippe eñ Berenices pallaſen mettē viere aēgeſtekē/ eñ daer nae hebben ſi ooc tvier gheſteken ut ghemeyn huys der ghemeyn ſeriften eñ brieuen/willē de te niete doē alle tbeſcheet vandē wederſchuldē om datter niet en ſoude wezē daermē die rekeninghe aen ſoude moghen kennen oft weten vanden geleendē oft ſchult gelde/eñ dat ſi alle die menich te der ſchuldenarē ſouden mogen tot haer trecke/ eñ den armen vrÿen oorlof geuen teghē die ryckē haer op te rechten. Eñ als dye bewaerdē van dyē ghemeyn ſcriften eñ brieuē weech vlodē/ ſo hebbē ſi tvier int huys ghewozpen/eñ als ſi aldus die ze-

nuen oft die macht vanō stadt verbrant hadde/ soe vielen si op haer vpanden. Ten welcke tide hebbē sommige vandē Bisschoppē eñ edel mannē/ haer selues in heymelichedē verborgen/ maer die sommighe zijn met des Coninex volc int opperste vā des Coninex huys gheuloden/ haestelijc die dozen vast toe sluytende. Onder die welcke waren Ananias die ouerste Priester/ eñ Ezechias zijn broeō/ eñ die ghene (daer wi af gesept hebbē) die legaten waren ghesondē aen Agrippā. Die muytmakers doen ter tijt te vredē zijnde metter victoriē eñ metter vrantstichtingen hebben opghehouden. Maer des anderen daechs/ te weten/ op den vijfthienstē dach der oogstmaent/ hebben si eenen oploop ghemaect tegē trasteel Antonia/ eñ alle dye ghene dye daer binnen waren/ hebbē si (na tbeleg van twee daghen) gheuangen eñ ghedoot/ eñ die stercte hebben si verbrant. Maer daer na zijn si ghegaen tot in des Coninex hof/ daer Agrippas ruyters in gelueght waren/ eñ bedeylēde harē hoop in vier deelen/ hebbē si ghearbeyt om die mueren om te worpen. Maer niemant vandē ghenen die binnen waren en dorsten wt comen/ om die menichte der bestriōs/ maer si stondē bedeylt op die torrē eñ borst weren/ doodende die ghene die daer onō quamen/ also datter veel moordenarē onō dye muerē doot bleuen. Eñ desen strijt en hiel niet op bi daghe oft by nachte/ mits dat dye oproerighe muytmakers meyndē dat si die gene die in die stercte warē souden dwinghen tot wanhope/ bi ghebreke van victalie/ oock wāt die van des Coninex partye hoptē dat den bestriōs den arbeyt verdrietē soude. Binnen desen tijt isser geweest een ghenoemt Manahem/ een sone Jude vā Galileen des seer scalcken Sophist/ die in voortiden onō den President Cyreno den Jodē ǒwetē hadde/ dat si na God ooch onōdaen waren den Romeynen/ dese heeft met hē ghenomen sommige vandē edelen/ eñ is ghereyst tot Massada/ daer des Coninex Herodis wapenhuys was/ eñ als hi dat opgebrokē hadde/ so heeft hi die moordis eñ ander gemeyn luyden neer stelijc ghewapent/ eñ nemēde dese voor die trauwanten is hi wederom na Jerusalem gecomen als een Coninck. Eñ aldus is hy gewordē als een Prince vā deser werringē beschikēde het beleg. Maer si hadden ghebrec grooter stormgeweyē/ eñ si en mochten die muerē niet opēbaerlijc ondergrauē/ mits dat haer vpanden van bouen scichtē wierpē. Hier om hebben si een lanc hol onder deerde van verre begonst te grauen/ brengende dat tot onder eenen torre/ eñ also hebben si dien doen wanckelijc staen op materie die si daer onō stelden/ eñ daer na hebben si twier gesteken in die houtē die den torre ondersteelē/ eñ also zijn si wtgegaen. Eñ aldus is dē torre (als die stoenhouters verbrant warē) terstōt gheuallen/ maer daer werde terstont eenē anderē muer gesien van binnen ghetimmert: Want des Coninex volc te vozen vernemende haer opstellinghen/ eñ ooc bi auontueren wt het beuen vandē torre/ hadden voor haer haestelijck eenen anderen muer gemaect. Maer doē die stormers die terstōt meynden den strijt te winnen/ den anderen muer ghesien haddē/ so zijn si van grooten verwonderē mat geworde. Maer des Coninex volc heeft noch tauwaen Manahem/ eñ aen die anō Capiteyns vā der muytersscher oorloghē gesonden/ biddēde dat si haer wilden laten wech gaen. Eñ doen Manahē dit gecōsenteert hadde alleen des Coninex volcke/ eñ den anderē van haerō religien/ so zijn si terstont wech ghegaen. Maer die Romeynē dye doē alleen verlaten waren/ zijn grootelijc verbaest eñ flau van herten geweest/ want si en warē niet ghelijc van machte om met ghewelt teghen so groote menichte te striden. Eñ te bidden dat si haer ooch lieten wtgaē/ dat docht haer schāde te wesen/ hoe wel haer dit ooch niet en dochte sonder perikel te wesen/ al hadde het haer gecōsenteert geweest. Dus hebbē si die onōste plaetse verlaten die Stratopedon ghenoemt is als die lichtelijc mocht ghewonnen worde/ eñ zijn op des Coninex torrē geloopē/ Waer af den eenē hiet Hyppicos/ den anderē Phaselus/ eñ den derde Mariāme. Maer die met Manahem waren/ zijn terstont metter macht gheuallen in die plaetsen/ daer die ruyters wt gheuloden warē/ doot slaēde die ghene die si daer noch vōden eñ al dānō ghereetschap roouende/ hebbē si Stratopedū verbrant. Dese dingen zijn aldus ghedaen op den sesten dach der maent Septembris.

Hoe Ananias die bisschop eñ Manahem eñ die Roomsche chrijchschknechten verslaghen zijn ghewest. Cap. xviij.

Des anderē daechs werde Ananias die Bischop die ontrēt die heymelike watergangē van des Coninex huys verborgen was geuangē/ eñ vandē moordenarē ghedoot met Ezechia sinē broeder. Eñ die oproerige muytmakers beleyden ooc die torren/ wachtende datter niemant vanden ruyters en soude moghē ontliedē. Maer Manahem is tot grooter wreethept opgheuē door dat verderuē der vaster plaetzē/ eñ door Ananias des Bisschops doot/ eñ mits dat hi meynde niemandē zijns ghelijc te wesen/ so werde hy een onuerdraghelijc tyran. Maer daer isser twee opgestaen vā Eleazarus ghesellen/ die te samen sprekēde seydē dattet niet en betaemde dat si liedē die wt begeerten van vrijheyt den Romeynen af vielē/ die selue vrijheyt soudē ouerleueren/ eñ verradē eenē vā haren ghemeynen volc/ eñ hem voor eenē heere hidē/ die welcke (al en was hi haer nyet ouerlastich oft ghewelt doēde) was nochtans snooder van state dan si waren. Want waert ymmer van noode dat ter yemant soude douerste zijn van haer allen/ dat soude yemandē andrs/ wie hy ooch ware beter betamen dan Manahem. Eñ aldus ouer een ghecomen zijnde/ zijn si hem aenghegaen inden tempel/ derwaerts hy ghegaen was met grooter pomperien/ ghecleet met Coninclijken habite/ hebbēde in wapenen die ghene die goet zijns waren. Als dan die ghene die by Eleazarum warē/ tegen hem opghestaen waren/ so heeft het ander volck doe steenen gheraept/ eñ hebben den Sophist ghesteent/ meynende dat dye heel werringhe soude besticht zijn/ als hi ghedoot ware. Maer Manahems trauwanten een luttelken weder staets biedende/ zijn nochtans wechgheuloden/ elck derwaerts dat hy mochte/ na dat si ghesien haddē dat dye heele menichte op haer viel. Eñ daer geschieden veel moorden vanden ghenē die ghegrepen werdē/ eñ daer

Na werde een onderſoeck ghedaen der gheenē die verborgen waren / eñ een luttel van henliedē zijn van daer heymelijc in Maſſada gheuloden / waer mede was Eleazarus Jairus Sone / Manahems neue / die namaels te Maſſada tyrannie bedreuen heeft. Maer na dat Manahē geuloden was in een plaetſe die Ophlas genoemt is / daer hi ſnoodelijc verborgen lach / hebbē ſi hem gheuangen / int opē baer wtgetrocken / eñ met veel tormenten te vorē ghepinicht eñ ghedoot. Deſgelijcx hebben ſi ghedaen den Capitepnē die onder hem diendē / eñ dē principalen helper van zijnē tyrannie Abſalomō ghenaemt. Eñ het volc heeft hier in (als ic geſeyt hebbe) gheholpen / hopende dat daer na eenige beterniſſe der geheelder werringen volghen ſoude. Maer deſe muytmakers hebben Manahem ghedoot niet om dat ſi die oorlage ſoudē bedwinghē / maer om dat ſi die met meerē vrijheyt ſoudē voeren. Want ten laetſten doen het volc ſeer badt dat ſi ophouden wilden vant beſtridē der Roomſcher rupteren / ſo vielen ſi noch te meer daer aē / tot dat die rupters niet langer en mochten weder ſtaen / ſo dat Metilius die Capitepn der Romeynen / eñ die anē geſonden hebbē tot Eleazarum bidde dē dat hi haer wilde conſenteren dat ſi haer leuen alleen mochten behouden / maer dat hi haer wapenen eñ alle dandere dat ſi hadden nemen ſoude / dwelc ſi haer gauen. Dye welcke hebben haer begeerte ter ſtont aengenomen / ſendende wederom tot henlie den Gorionē Nicodemus ſone / eñ Ananiam eenē Saduceer / eñ Judam Jonathas ſone / die haer dye rechte handen geuen / eñ den eedt doē ſouden. Als deſe dinghen ghedaen waren / ſoe heeft Metilius zijn rupters wtgelept. Maer ſo langhe als die Romeynen haer wapenē hielen / ſo en heeft er niemāt vanden muytmakers eenich bedroeh teghen haer opgeſtelt. Mer doē ſi na die voorwaerde alle haer ſchilden eñ ſweerden neder gelept hadden / eñ nyet quaets meer vermoedēde wech gingen / ſo hebbē Eleazarus trauwanten eenen oploop tegen haer ghemaect / eñ die alle ghegrepē eñ ghedoot. Aldus zijn deſe ymmer ſeer wreedelijc ghedoot geweeſt ſonder Metilium: maer dit was den Romeynē eē cleyn ſchade / want tot haer ſeer breede heyrē warē daer ſeer luttel verſlaghen. Maer dit ſcheen te weſen het beghinſel van der Jodē gheuangeniſſe eñ verderffeniſſe. Als ſi dan ſagē datter nu ſware saken van oorlogen voor voghen waren / eñ dat dye ſtadt met ſulc quaet feyt beſmet was / daer Gods verbolgenheyt nu af aencomēde was / al en haddemē ooc niet gheureeſt voor eenighe wrake van den Romeynē / ſo heuet volc openbaerlijck rou eñ gheſcrey ghemaect / eñ die ſtadt was heel verdruet van droefheden. Eñ die redelike werden ſeer ontſtelt eñ verſtrict / als die ooc voor die muytmakers ſouden moeten reden gheuen. Hiſonō om dat deſe moort ghedaen was op dē Sabboth op welchē dach dat ſi door den Godſ dienſt / oock van heyligher wercken ruſten moeten.

¶ Van een groote moort der Joden die ghedaen is te Ceſarien / eñ ouer gheheel Syrien. Cap. xix.

Mer op den ſelven dach eñ ſelue vre / hebben die vā Ceſariē (als door eenige Gods voorſienichept) die Jodē ooc ghedoot die bi haer woō. dē / alſo datter op eenē dach meer dā twintich duyſent menſchen verſlaghen worden / eñ dat gheheel Ceſarien ydel bleef van allē Jodē: Want die gene die ontulodē waren / die heeft Florus gheuanghē eñ ghebondē in die ſchermplaetſe gebracht / eñ al daer doen dooden. Na deſen ſlach vā Ceſarien / is tgheheel volck verwoet ghewordē: eñ die Joden hebbē haer gedepit / eñ hebben terſtont verdoruen alle die vrijhedē van Syrien / eñ die bi liggende ſteden / te wetē / Philadelphiā eñ Gebonitin / eñ Geraſam / eñ Pellam / eñ Scytopolim. Daer na zij ſi ooc gheuallen op Gadaram eñ Hippon / eñ Gaulanitidem / eñ ſommige plaetſen verderuende / die anō verbrandende / zijn ſi ooc ghetrocken nae Cedaſam ō Tyriers ſtadt / eñ na Ptolomaidē / na Gabam ooc eñ Ceſarien. Eñ nochtans en heeft harē oploop gheen belet gheweeſt / noch Sebaſte / noch Aſcalon: maer ſi hebbē deſe ooc metten viere verdreuen / eñ voorts Anthedona eñ Gaſam om ghe worpen. Eñ ontrent die palen vā deſen ſtedē werde veel roofs gehaelt wt die dorpē eñ lanthuyſen / eñ daer toe ooc een ontallike moort ghedaen van den mannen die daer gheuanghen werden. Maer die Syriers en hebbē gheen minder menichte van Joden verdoruen / maer ſi hebben oock die ghene die in die ſteden woonden gheuanghē eñ gedoot / niet alleen om den ouden vee oft hate / maer oock om dat ſi het aenſtaende periкel verraſſchē ſoudē Aldus heeft gheheel Syrië in grooter beroertē eñ werringhen geweeſt eñ elcke ſtadt werde in twee heyren ghedeylt / eñ deen was des anders behoudeniſſe waert dat ſi haer verraſchten ſlach te leuerē / eñ die daghen werden met bloetſtortinghen ouerbracht / maer dē anext maecte die nachtē noch veel ūdrieteliker dā die daghē / wāt al ſcheent dat ſi die Jodē vā haer heerdē / eñ te niet brachtē / ſi vreeſ dē nochtās al voor veel anō lupdē die na ō Jodē wijſe leefdē. Eñ ō dat dit in deſe ſcheē twifelachtich te weſen / ſo en wildē ſi die ſonō oorſaec niet doorſlaē / ter contrariē ooc om die gemeynſchap der ſelver religiē / ſo ontſagē ſi dye / als heel vreemde linghē. Die gierichept heeft er ooch vele tot moorden ghebracht / die te vorē ſachtmoedich warē geweeſt Want ſi roofdē al om het goet der ghedoode Joden / eñ ghelijc verwinners voerden ſi dē roof vā den ghenen die ſi ghedoot hadden in anō huyſen. Eñ die alder meeſt ſulck goet vergadt hadde / dye was dalō eerlicſte eñ meeſt ghepreſen / recht oft hi veel van dyē door zijn vromicheyt verwonnē hadde. Eñ men mocht daer ſien die ſtedē vol dooō on begrauender lichamē / eñ die ouds oock ligghēde onbegrauen metten kinderen / eñ dye vrouwē ooc ontdect aen haer ſcamelheyt. Eñ tgheheel lātſchap was vol onſprekeliker iāmerē eñ ſchadē / eñ nochtans haddē ſi noch vreeſe van meerō quade auontueren die noch aenſtaende waren / dan dye gedaē waren eñ voorledē: eñ tot hier toe hebbē die Jodē teghen die vreemde geſtredē. Maer doen ſi inder Scytopoliters palen quamē / ſo hebbē ſi die Jodē ooc voor vyanden gheuonden die daer woonden: want deſe tſamen metten Scytopoliters ouer een comende / eñ haer eyghē profijt meer achtende dā haer maechſchap / hebbē mettē heydenē teghē die Joden gheſtredē. Maer nochtans haddē die Scy-

topoliters quaet vermoeden vanden Joden dat si so strijtgierich waren. Ten laetsten hebbē die Scytopoliters (wt vreesen dat dye Joden des nachts toter stadt gaē souden/ eñ met haren grootē iammer vooz die bozgers harē afual ontschuldighen) haer openlijc wtgheseyt eñ beloeft/ waert sake dat si vaste eendrachticheyt met malcāderē wildē maken/ eñ den vreemdelingen trouwe bewisen/ dat si met allen haren kinderen dan wilden gaen tot m haers afgods bosch/ eñ als dye Jodē dit dedē sonder eenich quaet vermoedē/ so hebben die Scytopoliters stil geseten twee daghen. Maer ten derdē nacht hebben die bespieders sommige Joden ouerhoets die andere slapēde ouerualle/ eñ hebbē se haestelijc alle ghedoot/ die in ghetale warē derthien dupsent/ eñ daer na haer goet ghercoft. Het dunct mi oot wel scriuens weert/ te vertellen Symons doot/ die welcke was Sauls eens edelmans sone/ eñ vā zijns lichaems sterckeyt/ eñ zijs moets stoutichept was hi seer vermaert/ welcke gauē hy beyde mis bzupet heeft ter schadē eñ verdziet zijns volcx: Want hi veel Jodē bi Scytopolim wonēde daghelicx doode/ eñ dicmael heeft hi gheheel hoopen neder ghewozpen/ also dat hi alleen die macht van een heel hapz was. Maer hi is bevanghen ghe weest met een bozgers punitie/ die hi wel verdient hadde: wāt doē die Scytopoliters rontsomme die Joden ghestropt/ die selue ouer al met pilen doozt bosch doozschotē/ so heeft Symō zijn swaert wtgetrochē/ maer gheenen oploop gemaect teghē eenighen vpant/ want hi sach wel dat hi in so grooten menichte geē pzofijt doē en soude/ maer allēdichlijc eñ luyderoepēde/ heeft hi gheseyt: O ghy Scytopoliters/ ic lide nu na mijn verdiēste/ om tghene dat ick qualic ghedaē hebbe/ die dooz so veel mooz den van minen bozgeren/ v lieden heb kenlijc ghemaect onse vriēdelijcheyt die wi tot v haddē/ maer te rechte is ons het vreemt volc nu onghetrouwe/ mits dat ick met so groote onghenadicheyt teghē ons gheslachts volc mis daen hebbe/ dus sterue ic als een ongoddelijc mensch met mijn eyghē handen/ want ten betaēt nyet dat ic dooz vpants handē sterue soude. Eñ dit eynde sal mi wesen een gerechtighe punitie vā mijn misdaet/ eñ een eere vā mijnder vzomicheyt/ te weten/ op datter nyemant vanden vpanden hē en sal moghen beroemen van mijnē doot/ oft mi bespottē als ick sterue. Dit seg gēde/ heeft hi met iammerlike eñ rasende ooghen zijn familie al om ouersiē/ want hi hadde eē hupsvzouwe eñ kinderen/ eñ seer oude ouders. Aldus heeft hy ten eerstē sinen Vader ghegrepen mettē hapze van sinē hoofde/ eñ op hem staende heeft hy diē met zijn sweert doozstekē/ na den welckē heeft hi zijn moedt niet heel teghen haren wille ooc ghedoot/ eñ na dese heeft hi metten selue sweerde zijn hupsvzouwe eñ kinderen doozsteken/ daer elc van desen bi na tsegen tswaert liepē/ begheerende dye vpanden te verrassche. Als hyt dan al gedoot had de dat hē bestont/ so heeft hi op die gedoode staende/ zijn rechte hant wtgestekē/ om dat hi van eenē pegelikē mocht gesiē wezē/ eñ heeft het swaert geheel in zijn binnēste gestekē. Het was sonder twijfel eē ionc mā/ dye om de sterchz zijns lichaēs eñ vzomicheyt zijns moets wel ontfermens weert was. Maer aengaēde die trouwe die hi dē vzēdelingē beweset hadde/ is hi gestozuē eē doot na zijn ūdieste.

Van noch een ander meerder mooz der Joden. Cap.xx.

NA desen slach eñ mooz die te Scytopoli gedaen is geweest/ so hebben die ander steden ooc die Jodē ouerualle die bi haer woonden. Eñ die Ascaloniters hebbenō twee dupsent eñ ses hōdert verslagen/ maer die stadt Ptolomais heeft er twee dupsent ghedoot. Die Tyriers hebbenō ooch veel gebondē/ eñ veel hebbē si van dyen ghedoot/ maer veel meer van dien hebben si ghebonden in gheuangenisse geleuert. Die Hippeners eñ Gadarensers hebben ooch dye als stoutste Joden vā cant geholpen/ maer die bloode hebben si naerstelijch doen bewaren. Eñ dander steden hebbē eick teghen die Joden ooc beroert gheweest. Maer die Anthiocheners eñ dye Sidoniers eñ Apameners/ hebben alleen dye Joden dye met haer woonden ghespaert/ eñ si en hebben niet eenē Jode gedoot/ oft in gheuangenisse gestelt/ dwelc si bi auontueren ghedaen hebben om dat si betrouwen hebbēde op haer menichte niet geacht en hebben op der Joden beroerte/ al hadden si ooch eenighe ghemaect. Maer mi dunct dat si meer wt medelijden tot henlieden bewerecht waren/ mits dat si saghē dat si gheen quaet op handen en hadden. Desghelijcx en hebben die Scraseners ooch gheen quaet ghedaen den Joden die bi haer begheerden te bliuen/ eñ die wech gaen wilden/ hebbē si wtgheleyghedaen tot haer palen toe. Maer daer is noch eē plage in Agrippas rijck opgestaen teghen die Joden/ want Agrippa was seluer tot Cestium Gallum gherepst te Antiochien/ latende het regiment eenen van sinen vziendē Varus ghenoemt/ die eē neue was des Conincx Soheemi. Dus pst gebeurt datter ghecomē zijn woen lande van Batanea tseuentich mannen in getale/ die dalō edelste eñ wijste van haren bozgheren waren om hulpe te begeren/ dat si (waert sake datter bi henlieden ooch eenighe beroerten opstonden) mochten hebben een bequaem garnisoē oft hoede/ waer mede si mochten bedwinghē die ghene dye daer opstaen mochten. Maer Varus (sepndende vooz wt sommighe ghewapende mannē van des Conincx volc) heeft dese op den wech alle doen dooden. Eñ dit leelick sept heeft hi dozren bestaen/ sonō Agrippas ractt eñ om zijn ouergroote gierichept en heeft hy vpet ontsien/ so groote onghenadicheyt te bedzuen teghē zijn volck. Eñ aldus heeft hi tgheheel Conincrijck verargert/ te weten/ bluēde vooztaē na sulcken beghinsel boosheyt doende/ tegen die geheel Joetsche natie/ tot dat Agrippa dye saken onderuondē hadde/ waerom dat hi nochtans hem met en heeft dozren dooden/ mits dat hy van des Conincx Soheemus maechschap was/ maer hi heeft hē af ghestelt vā des lants schapo regimēt. Eñ die muptmakers hebben ingenomē een sterete/ ghenoemt Cyprus comēde aen die palen vā Jericho/ eñ si hebbē die bewaerōs ghedoot. Maer dye beuestinge des selfs hebbē si af gebzokē. In die selue dagē heeft ō Jodē menichte te Macherunta geradē dē Romeynen die daer in garnisoen gelatē waren/ dat si tasteelken souden verlaten/ eñ haer dat ouerleueren

Eñ die stomeynen sorgende dat si daer toe soudē ghedwongen werdē/hebben eē voorwaerde ghemaect met haer om wech te gaen/eñ nemēde van haer tgheloone/hebben si de sterete ouerghegeuē dwelck die Macherunters met naerstighe bewaringhen hebben begonst te behouden.

¶ Hoe dye Joden tot Alexandriē verslaghen zijn gheweest. Capit.xxi

BInnen Alexandrien hadden dye inwoonōs altoos werringhe tegen die Joden/vā dyer tijt af dat Alexander veel vrome Joden gebesicht hadde tegen die Egyptenaers/waer voor hy haer te loone gaf het borgerschap van Alexandrien/eñ den oorlof om in Alexandrien te wonē/eñ ghelijc recht mettē Heydenen te ghebruyckē/welcke eere hebben si bliuen houdende ooc by Alexanders nacomers. Dat meer is si hebbē haer in een deel der stadt een eygen plaetse ghegheuen/om dat si in alles een superiō leuen hebben souden/verscheydē wesende vā dat gheselschap ō Heydenen. Ooc hebben si henlieden verleent dat si Macedoners ghenaemt werden: Eñ in den nacomenden tijt/doen Egypten onder stomeynen heerlijcheyt ghecomē was/so en heeft die eerste Keyser Julius/noch pemant na hem die eerlicheden verminōt die Alexandē den Jodē ghegheuen hadde/maer si hadden bi na altijt werringe eñ strijt tegen dye Griechē/eñ mits dat die rechters daghelicx recht dedē ouer vele van beydē siden/so ontstac die werringe lanc so meer. Maer doen ter tijt alst by ander natien al in werringe was/so is desen twist so veel te meer tot Alexandriē ooc ontsteken. Want doen die borghers van Alexandrien te hoop vergadt waeren/om te ordinerē een legatie oft bootschap vā seker saken aen den Keyser Nero ouer te dragen/so zijn der ooc veel Joden onder die Griecken ghemengt daer teghen ghecomen. Eñ als haer vyanden dese ghesiē haddē/hebbē si terstont begōst te roepē dat die Jodē vyādē eñ bespiedes warē/eñ daer na zij si haer aenghevallen/eñ hebbē haer handen aen dye ghesiekē/maer die andere zijn al vliedēde ōstropt wtghenomē dryc die si grepē eñ trocken als oft si die al leuende wildē verbrandē. Maer alle die Joden werdē beroert om dyen te hulpe te comen/eñ hebben eerstmael na die Griecken met steenē geworpen/maer daer na hebbē si berruende fackelen ghenomē/eñ also op die gemeyn speelplaetse met ghewelt comende/eenē oploop gemaect/dreyghēde haer dat si ter selver plaetsen so grooten volc al te samen verbrandē soudē/eñ si haddē haer dreyghementen bi na metter daet volbracht/en hadde Tyberius Alexander dye ouerste vanō stadt haer grammoedicheden niet bedwongen. Maer nochtans en heeft hi dit bedwāc nyet begonst met wapenen oft striden/maer hi heeftet sommige vā haren edelen ghesonden onō harē hoop/vermanende haer dat si wildē ophouden/eñ dat si die stoomsche rupters tegen henlieden niet verweckē en souden: maer die oproerige hebbē met die vriēdelike bede ghegeet eñ Tiberiū versmadelijc na gheroepen. Als hi dan gesien heeft dat dye muytmakers niet en souden sonō groot iammer eñ schade moghen bedwongen worden/so heeft hi twee stoomsche benden teghen henlieden gesonden die in die stadt waren/eñ hier mede noch ander vijf dupsent chrijchsmannē/die auontuerlic wt Libyen quamē ter mooyt vandē Jodē. Dus heeft hy hen beuolen dat si die Jodē niet alleē en soudē doot slaen/mer dat si haer goet ooc rouē eñ haer huysen vbrādē soudē. Die welcke terstōt tsamē loopēde ter plaetsen die Delta genoemt wert (want daer was der Joden menichte vergadt) hebben seer vromelijck volbracht dat haer beuolē was/nochtans niet sonder een bloedighe victorie. Want die Jodē tsamen ouer hoop vergadt (stellende voor die best ghewapent waren van henlieden) hebbē eenen tijt wedstaen/maer doē si eens ter vlucht ghekeert warē/so werden si dootghe slagen. Eñ dit dooden en gheschiede niet op eē maniere/mits dat dye sommige onō den hemel int velt achterhaelt eñ ghegrepen werden/eñ die anō ghesloten werdē in haer huysen/welcke die stomeynen ooc verbranden/tsamē oock rouende al dat si daer in vonden/mits dat si niet beweecht en werdē noch door ōtfermē der ionger kinderē/noch door eerweerdicheyt der ouder luyden/maer si dooden dye alle ghelijchelijck seer wreedelijck/waer af die gheheel plaetse vloeyde van bloede/eñ daer werdē vijftich dupsent dooder lichamen vergadt. Oock en soudē daer gheen ouer gebleuē hebben/en hadden si haer tot biddē niet ghegheuen/waer door Alexander haerō ontfermende dye stomeynen heeft doen wech gaen. Maer dese die ghewoon waren den geboden onderdaen te zijn/hebbē ten eersten na zijn beuel opghehouden van dooden/maer het ghemeyn volck van Alexandrien om haren grootē haet op die Joden/hebben seer qualijc af te trecken geweest van dat quaet spel datter begōst was/eñ nauwelicx en condemen die vanden dooden lichamen getrechē. Aldus danich heeft doen ghestreest ō Joden val te Alexandrien.

¶ Vander Joden doot slach dye ghedaen is van Cestio. Cap.xxij.

MAer Cestio en dochtet geē tijt te wesen om stil te zijn/als die Joden al om wedsien waren. Hierom vracht hi met hem wt Antiochien die twaelfste geheel bēde/eñ wt die andere twee dupsent wtghecozen voetknechten/eñ vier vloghelen peerdevolcx/eñ daer toe noch ō coningen helpers te werē/twee dupsent peerdevolcx/eñ drye dupsent voetvolcx/eñ alle die scutters vā Antiochus/eñ vā Agrippa ooc also veel voetvolcx eñ duisēt rupters te peerde/daer Sohem? ooc na volchde/vō selscapt met vier dupzēt mānē/waer af het derde deel peerdevolc was/eñ veel scutters: eñ alō? is hi wt Ptolomaidē getrockē. Maer daer isser noch vele wt die stedē hē te helpē gecomē/die voorwaer so wel den crijchl)ādel niet en wistē als die rupters/mer dat haer daer aen ghebrac hebbē si voldaen door den haet eñ den bliden moet die si haddē tegen die Joden om die te bestriden. Agrippa was ooc selue bi Cestio/als een hooftman raet gheuēde so wel van tghene datter profijtelijc was/als vanden wech te kiesen. Cestius is dan aldaer niet eē af gelept deel des heyrs/in die stereste stadt vā Galileen getrocken te Zabulon/die ō mannē stadt ghenoēt wert die ooc Ptolomaidē schept vanō Jodē palē. Maer als hi die beyonden heeft heel verlaten vandē bor-

gheren (want die menichte was op die berghē geuloden) maer vol van alōhāde goet/so heeft hi dat den rupters te rooven ouerghegheuen. Maer dye stadt (hoe wel hi hem verwōderde vā haer schoon heyt: Want si hadde huysen getimmert alle te Tyren eñ te Sydon eñ tot Gerithē zijn) heeft hy verbrant. Eñ doen hi met eenē ouerloop die heel contreye doorreyst hadde/so heeft hi vdoruen alle dat hem in zijn ontmoet quam/eñ als hi die vrijheden eñ dorpē rontsom dese stadt ontstekē hadde/so is hi wedom na Ptolomaiden ghekeert. Maer doē die Syriers noch bi het rooven bleuen/eñ besonū die Gerithers/so hebben die Joden wedom cloecheyt ghecreghen (want si vstaen hadden dat Cestius wech was) eñ si zijn onuerschīlic gheuallē op die ghene die daer ghebleuen waren/eñ si doodē daer van dien tot twee dupsent toe. Maer Cestius gerepst zijnde vt Ptolomaidē/is selue te Cesariē ghecomē/eñ hi heeft een deel vā zijn heyr voor vt ghesondē te Joppen/met alsulcker beuelingē/dat si die stadt bewarē soudē/waert sake dat si die crighen mochtē/oft bi also dye ingesetene dē oploop te voren vnomen haddē/dat si als dan soo wel zijn als der anō rupters aencomst verwachtē souden. Dus zijn dye sommighe van henlieden ter zee/eñ dandē te lande ghetrocken/eñ hebben van beyder siden die stadt lichtelijc ingecreghen/also dat die inwoondē ooch gheenen tijt en haddē om te vlieden/veel te min dat si hen hadden mogen tē stride bereyden. Als si dan daer aen geuallen waren/so hebben si alle die luyden met haren huysghesinne gedoot/eñ die stadt berouēde hebbē die verbrāt. Eñ tgetal der ghedoodē was acht dupsent eñ vierhondt. Desghelijcx heeft hy inō Sarbatenen heerlicheyt/die aē Samarie lept veel rupters te peerde ghesonden/dye ooc een deel der palen ingecreghē hebben/eñ een groote menichte der binnenlandē ghedoot/eñ als si haer goet gerooft haddē/hebbē si die doorpen ooch verbrant.

Van Cestius strijt teghē Jerusalem. Cap.xxiij.

IN Galileen heeft Cestius ooc ghesondē Cestennium Gallum/den hooftmā der twaelfster bendē/eñ hi heeft hem so veel rupters toeghesciet als hem docht genoech te wesen om dat volc te bestriden eñ te verwinnē. Desen heeft die machtichste stadt vā Galileē Sepphoris met vriētschap inghelaten. Eñ die anō stedē deser wisen ract volghende/hebben ooc gherust. Maer die Joden dye haer met werringen eñ mooriē behielpen/zijn wechgegaen op eenen berch van Galileen vā allen siden int midden liggende teghen ouer Sephorim/eñ wort ghenoemt Asamon. Tegen dese heeft Cestius Gallus eē heyr ghelept. Maer dese (so langhe als si douerste waren) hebben lichtelijc die opclimmende Romeynen afgedreuen/eñ van desen meer dan twee honōt verslaghē. Maer doē si sagen dat die Romeynen door eenen omgaendē wech totten oppersten gecomen waren/so hebbē si terstont die victorie verlorē/want si en conden den strijt niet verdraghē/mits dat si mīn gewapēt waren/eñ als si den rugge ter vlucht keerdē/so en mochten si ooch des peerdevolcx handen niet ontuliedē/also datter een luttel in die rouwe plaetsen verborghen bleuē/maer daer isser meer dan twee dupsent doot ghesaghen. Als Cestius Gallus nu sach datter gheē nieuwicheyt opgheset en werde in Galileen/is hi wederom na Cesarien ghetrocken. Ende hi wederom comende met zijn gheheel macht is in Antipatridem ghereyst. Ende beuindende datter een groote menichte van Joden vergadt was in eenen torre die Aphec hiet/heeft hy te voren sommighe wtghesonden die daer teghen striden souden/maer eermen totten strijt quā/zijn die Jodē wt vreesen vstropt gheweest/eñ dye rupters hebben haerlieden legerē nu verlaten zijnde inghenomen/eñ dye metten doorpē daer rontsomme ligghende verbrant. Cestius is wt Antipatridē te Liddam gereyst/eñ daer heeft hi die stadt vdel van mannen geuonden: Want om die feestdaghē der Scenopegien/dat is der tabernakel stellingē/was alle volc na Jerusalem opwaerts ghereyst/eñ als hi daer vijftich mannen gedoot hadde dye hi daer noch vant/eñ die stadt verbrant hadde/soe ghinch hy voorts: reysende dan door Gethoron/heeft hy sinen legher gestelt in een plaetse die Gabao ghenoemt wert/liggende van Jerusalem vijftich stadien. Maer als dye Joden sagen dat die oorloghe der stadt aenquam/so hebbē si die vierte der feestdaghen laten varen/eñ liepē haestelic ter wapenē. Eñ seer groot betrouwē hebbēde op haer menichte/liepen si ongheschicktelijck met een ghecrūsch ten stride/niet achtende op dye lege seuen daghē/wāt het was doen Sabboth/die by henlieden met seer groote naersticheyt onderhouden werde. Eñ die selue raserije die haer vandē Gods dienst af ghetrocken hadde/heeft haer ooch in den strijt douerhant doen hebben. Want si zijn met so machtigen ghedrupsch op die Romeynē geuallen/dat si hen slach orden doorbraken/eñ alsser eenen weeh doorghemaect was om te slaen/so zijn si int midde van hēlieden geuallen. Eñ en hadden die rupters te peerde van achterom draepēde nyet te helpe ghecomē den deele chrijchsmannē die haer plaetse noch niet verlozen en hadden/eñ dat voetvolc dat noch nyet vermoeyt en was/so hadde Cestius geheel heyr in perikel gheweest. Dus zijnd vijf hondert eñ vijfthien Roomsche rupters verslagē ghebleuē/waer af die vierhondt voetknechten waren/eñ die anō peerdevolc: eñ der Jodē en isser maer tweeētwintich bleuen. Maer dalō sierste van henliedē schenē te wesen die na maghē Monobazi des coninx van Adiabenē/Monobazus eñ Cenedeus/eñ nae dese Peraita die swerte/eñ Silas die Babiloniter die totten Jodē vandē Coninc Agrippa ouerghetrochē was/onō wien hi voortijts een rupter gheweest hadde. Als dan die Joden van voren achterwaerts gedreuē warē/so keerdē si wedom na dye stadt. Maer Symō Giorras sone heeft die Romeynē bestootē die nae Gethoronō opwaerts trochē/eñ hi heeft er vele vādē na driuers des achterstē heyrs ghequetst/eñ veel wagenē met packen wedom in die stadt gebracht. Maer doē Cestius dyp dagē in die veldē bleef liggēde/so hebbē die Joden die opperste plaetse ingenomē/wachtende daer zijn passagie/eñ si en soudē certeyn nyet opgehoudē hebbē/haddē dye Romeynē begonst voorts te trecken.

Van tbeleggen van Jerusalem van Cestio ghedaen/eñ vanden slach. Cap.xxiij.

Als Agrippa dan sach dat die Romeynē ooch niet vrij en waren van perikel/ midts datter een ontallike menichte haerō vpandē die berghen al om beset hadden/ soe heeft hi voor hem genomē die Joden met woordē te proeuen/ meynende dat si alle hem souden volghen/ eñ vandō oorlogē ophouden/ oft waert sake datter sommige teghē waren/ dat die andere dan weōm soudē ghetrocken werden/ die van eenen anderē sin waren. Hierom heeft hi van sinen medeghesellen gesonden Gorceum eñ Phoebū/ die hi wel wist dat hēlieden seer bekent warē/ dat die haer soudē beloven een verbont van vrientschappen van Cestio/ eñ seker ghenade van harē mis dadē vandē Roomschē volcke/ waert sake dat si haer wapenē af werpende/ met henliedē eendrachtich wildē wesen. Maer die oproerighe muytmakers/ soghende dat die gheheel menichte wt hope vā vrijheyt tot Agrippam ouer trecken soude/ hebben geordineert die legatē doot te slaen. Eñ si hebbē ymmer Phoebum/ eer hi een woort spraec/ terstont doot ghe slaghen/ maer Gorceus vlt gewōt ontloopē. Maer dat gemeyn volc/ die dit sept swaerlijc namen/ hebbē si met stocken eñ steenen in dye stadt ghedreuen. Ende mits dat Cestius haer tweedrachtichheyt teghē malcanderē ghesien heeft/ so heeft hi eenen bequamen tijt ghevonden om haer te ouerualle. Dus heeft hy tgheheel heyr teghē haer ghelept/ eñ als hise ter vlucht ghekeert hadde/ so heeft hy haer vuolcht tot Jerusalem toe. Maer doen hi sinen legher gestelt hadde, ter plaetsen die genaemt wort Scopus seuē stadien verre vandē stadt af gheleghen/ so en heeft hy binnen dry dagen niet teghen die stadt ghearbeyt te doen/ meynende bi auontueren dat de ghene die daer binnen waren pet ophoudē souden/ maer hy heeft een groote macht rupters wt gesonden om coren te rouē. Eñ op den vierdē dach welck was den dertichsten der maent Octobris/ heeft hy zijn heyr al in orden geschictelijc binnen die stadt ghebracht. Het volck werde vanden oproerighen bewaert/ maer si seluer duaert zijnde vandē Romeynen conste eñ geschictheyt int striden/ hebben ghewelē van die buytenste deelē der stadt eñ zijn gheludē int binneste deel des tempels. Maer Cestius ghetrochē zijnde ouer Gezetham/ welc so ghenoēt wert/ heeft vbrāt Cenopolim/ eñ die merct die genoemt wert der materiē merct. Daer na als hi tot die opperste stadt ghecomē was/ so heeft hi bi des Conincx hof sinē leger gestelt. Eñ hadde hi doen willen met gewelt binnen der mueren bzcken/ soe hadde hi die stadt terstont ghecreghen/ eñ der oorloghen een eynde ghemaect. Maer Tyrannus eñ Priscus die veltheeren ō legeren/ eñ veel meesters vanden peerdevolck van Florus daer toe ghehuert met gheide/ hebbē zijn opstel eñ voornemē ommeghekeert. Waer door die Jodē namaels onuerdra ghelike schadē gheleden hebbē. Binnen desen tijt zijnd vele vanden edelsten des ghemeynen volcx ghewest/ eñ Ananus Jonathas Sone/ die Cestiū riepen recht oft si hem die poorte wilden opē doē. Maer hi dit wt gramschappē verontweerdigēde/ eñ om dat hem docht datmē den Jodē npet te vele en mocht gelooven/ heeft so langhe dit ongheacht ghe laten/ tot dat die verraderie beuondē wert/ eñ dat die oproerige na Ananum mettē anderē vanden muer van bouen met steenē geworpen hebbē dwonghende haer weōm in haer huysen te vliedē. Maer si van tore te tore ghestelt zijnde/ weō stonden die gene dye den muer bestieten. Als dan die Romeynē vijf dagē lanc aen allen siden ploeghden/ so debē si verlozen arbeyt. Maer op den sestē dach is Cestius met veel wtghecozen mannen/ eñ schutters vandō nooztsiden den tempel aengheual len. Eñ die Jodē weōstondē wt dat voor pooztael ooc die Romeynē die si (als si aē dē muer quamē) afgekeert hebben/ eñ ten laetsten als si verdzeuen warē van die menichte der scichtē/ zijn si wechgegaen. Aldus hebbē die Romeynen dye voorgingē een welsel gemaect also zijt noemē/ te wetē/ mits dat deerste haer schilden stieldē teghen die muerē/ eñ die daer nae volchden hebbē dzen op dandō veruolgens des gheliex haer schildē daer van bouen aē geuoecht/ waer door dat die scichtē dye daer op vielē verlozē warē eñ schadeloos: eñ aldus hebbē die rupters sondē eenighē hinder die vesten ondergrauen/ arbeydende ooc om dye poorten des tempels te verbranden. Eñ die oproerige werdē seer veruaert/ eñ vele vlodē wter stadt/ recht oft die terstont soude ghewonnen werden. Maer hier door werde het volck te blid/ eñ so de alderbooste meer vielen/ so veel te naerō quamen si om die poorten open te doen/ eñ Cestium inne te late/ als dier wel aen haer verdient hadde. Eñ voorwaer hadde die victalie int belech gheduerich geweest/ hi hadde terstont die stadt gewonnen ghehadt. Maer ick ghelooue dat God die die alderbooste haet eñ quelt/ eñ zijn heylichdommen belet hebbē/ dat die oorloghe dien dach gheen eynde en heeft gehadt. Want ten laetstē eer hi des volcx sin/ oft der beleyd wanhope vnomen hadde/ heeft hi terstōt die rupters wederom gheroepen/ eñ sonder eenich mishopen is hy te seer onwiselic eñ onrechtelijc af getrochē. Maer zijn vlucht daer gheen vermoordē af en was/ heeft der moordenarē stoutichept vnieuwet. Dye welcke zijn gheuolcht die alder achterste/ eñ hebbēder sommighe vanden voetvolcke eñ peerdevolc doot ghe slaghen. Eñ doen is Cestius inden leger ghetrochē die hi te Scopon gesterct hadde/ maer des anderen daechs noch voorō wech trekende heeft hi zijn vpandē noch meer verweert/ eñ doen die Joden zijn achterste heyr achterhaelt haddē/ so hebbē si dier veel ghedoot/ eñ daer na die twee siden des weechs besettē de/ hebbē si pijlen geschotē na haer dweerselfs/ eñ die achterste en dorstē haer niet om mekeerē tegen die ghene die haer van achter rughe quetsten/ meynēde datter een ontallike grote menichte haer nauolchde/ noch si en condē ooc vā beside dat ghewelt der gheenō die haer praemdē/ niet weder staē/ mits dat si swaer gheladē waren/ eñ sorchden seere haer oorden te brekē/ eñ want si ooc saghen dat dye Jodē licht waren/ eñ rasch om te loopē waer af dat si veel quaets eñ schadē ledē/ daer si nochtans hier tegen haer vpanden gheen hinō en deden. Hierom zijn si den gheheelen wech lanck verserict eñ verbaest met hoopen nederghe worpē/ tot datter vele vanden Roomschē rupters ghedoot zijn ghewest. Onō die welcke was Prisc tus die hooftman der sester benden/ eñ Longinus

cē rotmeester/ eñ Emilius Jucūdus Capiteyn vā eenen vlogel peerdevolcx/eñ aldus zijn si nauwelicx in Gabao gecomen/ daer si te vozē haer legeren gheſtelt haddē/met verlies van veel haerō bagagien. Als Ceſtius hier twee daghen ghebleuen was gheenē raet wetēde wat hi doen ſoude/ mits dat hy tē derdē daghe een meerō ghetal vpanden geſiē hadde/eñ alle die plaetſen int rōde vol Jodē heeft hi bekent dat zijn traecheyt hem ghehindert hadde/eñ bleef hi daer noch/dat hi dan noch meer vpanden crigen ſoude. Aldus heeft hi tot een hulpe der vlucht/doen af leggē/ alle dat den rupters becommerlijck was/doodende die muylen eñ ezelen eñ andere ontallike beeſten/ſonder die ghene die de pilen eñ ſtormgeweyzē dzoeghē (want deſe dede hi bewarē als die noch te paſſe comen ſoudē) hiſondē want hy zorchde dat den Jodē deſe dinghē ſoudē te baten hebben ghecomē/ haddē ſi die ghenomen oft ghecregen/ſoo is hi na Gethozon ghetrocken voozt heyz. Maer dye Jodē en pzgemden henlieden niet in die bzeetſte weghen: maer in die enghe wegen/eñ in die nedergangen/ſo verbodē die ſommighe henliedē den wtganck/die anō ſtieten dachterſte vandē heyz in die vallepe/eñ alle die menichte gheſtropt dooz die hoochtē des weechs/ hebbē die Roomſche rupters met pilen ouerdect/ daer ooc het voetvolck twifelde hoe dat ſi malcāderē te helpe ſoudē comē/mer des peerdevolcx perikel was noch meerder/ want ſi en mochten niet gheſchictelijc repſen/om der pilē wille die haer belet dedē. Eñ die ſteyge opganghē beletteden haer dat ſi tegen haer vpandē niet en conden ghegaen/ want die weghen den peerdevolck niet ganchaer en waren/eñ die rootſen eñ vallepen waren al om beſet van der Joden ſcutters eñ ſlingherwozpers eñ alſſer eenige vanden ghenē dye af doeldē daer in quamē/ dye werdē terſtont ghedoot/eñ daer en was gheē bequaem plaetſe noch om vlieden noch om weder te ſtriden. Als die Romeynen dus ſondē ſeeren raet warē/niet wetende wat doen/ hebbē ſi begonſt iammerlijc te huylen eñ te crijſſchē ghelijc ſi pleghen dye heel bupten hope eñ trooſt zijn: Waer tegen hebbē die Jodē ooch gheroepen/ als malcanderen verweckēde eñ den ſtrijt aendzuēde metten geroep vanden anderē Joden die bliſchap maecten/oft wzeethept bedzeuen/alſo dat Ceſtius gheheel hepz bi na ſoude verlozen hebbē gheweeſt en hadde die nacht niet acngecomē /in den welckē die Romeynen in Gethozon ghelucht zijn. Maer die Jodē hebben daer alle die plaetſen int rōde belept/bewarende haer paſſagien. Als dan Ceſtius gheen hopē en hadde dooz den openbaren wech te paſſeren/maer dachte te vlieden/ſo heeft hi outrēt vierhondt vanden vzoomſtē rupters wtghecozen/ eñ die op die hoochſte vandē dalen gheſtelt/eñ deſen heeft hi bevolē dat ſi wtroepen ſouden die teykenen der wakers die inden leger die wachte houden/ om dat die Joden meynen ſoude dat alle tgetal der rupters daer noch bleef. Maer hi is metten anderen ledichlijck tot dertich ſtadien voozts van daer ghetrocken. Als dan die Joden des mozgens die plaetſen daer die Romeynen nederge ſlagē waren ſagen verlaten/ ſo zijn ſi te hoepe geloopē teghen die vierhondert/daer ſi af bedzogen waren/ eñ die hebbē ſi terſtont met pilen doot gheſchotē/ eñ terſtont zijn ſi Ceſtiū na gheloopē. Maer mits dat hy des nachts eenen grooten wech af gheleyt hadde/ſoo vloot hi des daechs noch veel ſterckelijker/alſo ſeere dat die rupters vā vzeeſe vbaeſt weſende/die ſtozmgeweyzē/eñ die groote boghen/eñ veel ander inſtrumentē achterlieten/ dye die Jodē doen wechgenomen hebben/beſighende die ſelue namaels teghen henlieden dieſe achter gelatē hadden. Dus zijn die Joden die Romeynē veruolgēde tot Antipatridem gecomen. Daer na als ſi die Romeynen niet achterhalen en conden / hebbē ſi van daer comēde die ſtozmgheweyzen met haer wechghedzaghē/eñ die dooden geplupſtert/eñ dē roof die daer bleuen was vergadert/eñ ſingende liedekens van triumphē/zijn ſi wederom in haer hooft ſtadt gecomē/niet veel vanden harē verlozen hebbende / daer ſi nochtans vandē Romeynē wel vijf dupſent eñ dzyhondt voetvolcx/eñ negenhondert eñ tachtētich peerdevolcx verſlagen haddē. Deſe dinghē zijn gheſchiet op den achtſtē dach ō maent Nouēbzis/it twaelfſte iaer vā Neronis keyſerrijc.

Cvanden Damaſceners wzeethept teghen die Joden/eñ van Joſephus naerſticheden in Galileen ghedaen. Cap.xxv.

DA Ceſtius nederlaghe eñ quade auontuere/ zijnō vele vander Joden edel mannen wter ſtadt gheſwommen/ als wt een ſchip dat te grōde gaē ſal. Dus zijn Coſtobarus eñ Saulus gebzoeders tſamen met Philippo Jachimus ſone die opperveltheere was vā Agrippas heyz/vā daer heymelijck wtghegaen ende gheuloden tot Ceſtium. Maer hoe Antipas vanden muytmakers gedoot is/met deſe vooꝛſeyde mannen belegert in des Coninex hof/mits dat hi niet en wilde vliedē/dat ſullen wi elders vertellē. Ceſtius dan heeft Saulum eñ die andere aen Neronem in Achaiē gheſonden om dat ſi ſouden haren eyghenen noot te kennen gheuen/ eñ keeren die ſaken der oozlogen op Florum: wāt Ceſtius hoepte/ dat Neronis gramſcap op Flozum vallen ſoude/ eñ dat zijn perikel aldus afgheleert ſoude wozdē. Maer doen ter tijt als dye Damaſceners vernomē hadden vander Romeynē mooꝛt eñ nederlaghe/hebben ſi die Joden bi haer woonende willen verdzucken. Eñ als ſi die in die ghemeyn badeplaetſen vſaemt haddē. (Wāt daer op hadden ſi te vozē toegelept om tquaet vermoeden te ſchouwē) ſo docht hen dat ſi haer opſtel eñ voornemen wel lichtelijc ſoudē moghen volbzengen. Want ſi ont ſagē haer hupſvzouwē/die alle gaā (wtghenomen een luttel) der Joden manierē hieldē/eñ geleert waren in haer religie eñ Godsdienſt/waerom dat ſi ſeer beſozcht warē/om vooꝛ henlieden te verberghen/wat ſi op handen haddē Aldus hebbē ſi thien dupſent Jodē ouerualien/eñ die al binnen een vze ſondē vzeeſe ghedoot/dweick henlieden ymmer wel doenlijck was / mits dat ſi daer in een enghe plaetſe warē ooc alle onghewapent. Maer die Ceſtium veriaecht hadden/zijn te Jeruſalem wedōm ghecomen/die welcke hebben alle danō te henwaerts getrocken/die ſi noch vōden vzientſchap houdēde metten Romeynen/eenſdeels met gewelt/eñ eenſdeels met ſmeechinghē: eñ tſamen inden tempel vergadt zijnde/hebbē ſi

ghesloten datmen veel Capitepnē van deser oorlo
ghen soude hiesen. Dus is daer verclaert dat Jose
phus Gorions sone/eñ Ananus die ouerste pries
ter alle dinghen beuelen soudē diemē in die stadt
doen moeste/eñ alōmeest dat si der stadt muer op
maken soudē. Maer Eleazarum Symonis sone/
hoe wel dat hi den roof ō Romeynen/ eñ tgelt dat
Cestio ontnomē was/eñ hier toe noch meer ander
dinghen wt die ghemeyn schatten onō zyn macht
hadde/en hebben si nochtās niet gestelt ouer eeni
ghe nootsaken/ om dat si sagen dat hy hem selue
hoouaerdeliken verhief als een tyran/ende dat die
ghene die hem aenhinghen oft volchdē/leefdē als
trauwantē. Maer Eleazarus door geltgierichept
heeft allenxkens het volc daer toe gebrocht/dat si
hem in alle sakē onderdanich waren. Maer om in
Idumeen te senden/ hebben si anō hooftmannen
der rupters begheert/te wetē/Jesum Sapphus so
ne/eenē vanden oudstē Priesters/ eñ Eleazarum
des npeuwē Bisschops sone. Maer Nigrum Pe
raitā/die doē Idumeen regeerde/die geborē was
wt een lantschap ouer die Jordane ghelegē/waer
af dat hi Peraita toe genaemt was/ hebben si be
uolē dat hi den Capitepnē soude onōdanich wezē
Maer die anō lātschappē en docht haer nyet goet
te verlaten. Dus zynder ghesonden Josephus Sy
mōs sone in Jericho/eñ ouer dē vloet Manasses/
eñ te Tammam Johānes die Esseer/om dyer lan
den heerlichedē te bedienen. Maer desen Johāni/
waren noch daer toe ghegheuen Ydda eñ Joppe/
eñ Amaus. Maer vā dye lantschappē der Sophi
niters eñ der Arrabateners/is Johānes Ananias
sone tot een regeerō gestelt. Eñ van beyde der lā
dē van Galileen is regeerō ghemaecht Josephus
Mathias sone/ wiens heerlichept oock toegeschiet
is Gamala/die alō sterckste stadt van alle die daer
waren. Aldus heeft elc van desen regeerōs na zyn
naerstichept eñ wyschept bediēt het tgene dat haer
beuolen was. Maer doē Josephus in Galileē ge
comē was/so heeft hi ten eersten ghearbeyt dat hi
die vrietschap vandē inwoonōs mocht vercrighē
wel wetende dat daer door veel dingen soudē mo
ghen ghedaen werden / al waert dat hy in anō sa
ken misdede. Voorts bemerct hebbende dat hy die
alōmachtichste best soude te vriende hebbē/waert
sake dat hi haer deelachtich maecte zynder macht
eñ heerlichept/eñ ooch alle die menichte des volcx
waert dat hi sommighe saken dede doen/door die
inghesetene des lants/so heeft hi tseuentich vādē
wysten mannen wt dien volcke gecozen/eñ die re
geerōs ghemaert van ghheel Galileen/eñ in elc
ke stadt heeft hi seuē rechters gestelt van die min
ste saken eñ twistē: want die swaerste sakē/eñ dye
den liue aen ginghen oft criminael warē heeft hy
doen voor hem brengen/eñ tot die tseuentich wise
mannē. Als hi dan voorts aldus het recht ghestelt
hadde dat si onō malcanderē ghebruycken souden
vā stedē te stedē/soe heeft hi ooc beuoet hoe si vā
huyten mochten beurīt werdē. Eñ versekert zyn
de dat die Romeynē in Galileen comen soudē/ so
heeft hi die welghelegē steden/met mueren be set
te wetē/Jotapatam/eñ Bersabee/eñ Selamin/eñ
Peracho/eñ Japha/eñ Digoph/ eñ den berch dye
ghenoēt was Itaburio/eñ Taricheas eñ Tyberia
da. Daer toe heeft hi ooch sterck ghemaect die spe
luncken die ontrent het breet staēde water bi Ge
nesar zyn/in neō Galileen. Eñ in hooch Galileē
heeft hi ghesterct Petram die der Achabers stede
wert ghenoēt/eñ Seph/eñ Jamnith/eñ Meroz eñ
int Gaulaniters lāt Seleuciam/eñ Soganen / eñ
Gamalam die met sterctē al om besettēde. Maer
alleen heeft hi den Sepphoriters oorlof ghegeuē/
dat si voor haer selue vesten maken souden/mits
dat hi sach dat si seer rijck van ghelde eñ bereet tē
stride waren/ooch sonō yemants beuel. Desghe
lijcx heeft Johānes Ieuias sone op hē selue/door
Josephus beuel Gischalam met eenen muer al om
beset. Maer in alle die ander cleyn stedekens was
Josephus selue bi/ghebiedende eñ ooc mede hel
pēde. Ock heeft hy wt Galileen eē heyr vergadt
tot meer dan hondert duy sent mannen/die hi van
wapenē stoffeerde/vergaderēde alle sins oude wa
penen. Voorts ouerleggende dat der Romeynen
macht daer door meest onderwinlīe was/om dat
alle haer rupters seer gehoorsaem zyn haren leyt
mannē oft Capitepnen/eñ dat si haer naerstelijck
tot striden eñ ghebruych van wapenen oeffenden
so en heeft hi nochtans die leeringe des crighens
niet gheacht/maer meynende dat die ghereethept
van onderdanich te wesen/soude te crigen wesen
vanden rupters/ waert datter veel regeerders eñ
hooftmannen waren/ghelijct onō die Romeynen
plach te sine/so heeft Josephus het heyr ghedeylt/
eñ veel Capitepnē oft hooftmannē der oirdenē ge
maect. Eñ als hy verscheyden natien oft manierē
vā crijchsmannē gestelt hadde/so heeft hi die som
mighe gestelt onō rotmeesters van thien mannē/
die ander onō Capitepnen van hondert mannen/
eñ die anō onder hoopmannen van duysent man
nen/eñ ouer dese heeft hi noch regeerders gestelt
eñ besetchers vā die meeste sakē. Eñ hi heeft haer
gheleert die maniere van teykenen te geuē/ eñ het
opwecken eñ wedōm trecken vanden trōpetten/
eñ die beginselen der horzenen/eñ die ordeyndingē
eñ hoe dat die sterckste moeten ter helpen comē den
ghenen diet te quaet hebbē eñ in last zyn/eñ die pe
riculē mede deylen mettē genen die vermoeyt zyn
ende voorts heeft hy haer gheleert alle dat tot des
moets vromichept eñ des lichaēs verdzachlichept
dienēde is. Maer alōmeest heeft hyse gheleert stri
den/in alles haer der Romeynē strijts maniere ver
tellende/ eñ hoe dat si soudē moetē teghen mannē
striden/ die door sterchept haerō lichamen eñ ver
herthept haers moets/bi na die gheel werelt ver
wonnen haddē. Hier toe heeft hi haer ooc gheleert
hoe si ten tide van oorlogen sinen beuelingē moe
stē onderdanich wesen/waer af dat si nv soudē ex
proeue doē/ waert sake dat si haer nv onthielē vā
haer ghewoonlike misdadē/te wetē/van dieuerpē
moorderyen eñ roouerye/eñ dat si ooc dē heyde
nen gheē bedroch en daden/achtēde die schade vā
haren besten vrienden oft bekenden voor haer pro
fyt oft ghewin: Want sulche oorloghen alderbest
gheuoert eñ bedient werden/welcher rupters een
goede consciencie hadden: maer die wt haer selue
arch zyn/en sullen niet alleē haer weōpartye/mer
God ooc tot haren vyant hebben. In deser manie
ren heeft hi haer veel vermaninghē bluen doēde.

De schrijuer van deser hystorien Flauius Josephus leert van hē selue.

Dit heeft hi ghedaē na dē raet die Jethro Moysi gaf Exod. 18.

Eñ daer wasser doen tsamen vergadt / so veel alsser ten stride bereet was. Want Josephus hadde tseffich duysent voetknechten / twee hondt eñ vijf tich peerdevolck / eñ sonē dese noch vier duysēt eñ vijf hondt gehuerde soudeniers daer hy alōmeest betrouwē op hadde / eñ noch ses hondert wtgecoren trauwanten / bewaerdē zijns lijfs. Eñ wtghenomē die Soudeniers / so werdē die andē rupters lichtelijck vandē steden ghenoet: Want als elckē hoop vā die wi gestelt hebbē / zijn helft indē stryt sant / so sonden si dander wt om victalie voor haer te crigen / op dat het een deel soude wtgheschey dē zijn tē stride / eñ dander om die werckē te doen Eñ die in die wapenē waren gauen wederō voor haren loon den ghenē die hen victalie aenbrachtē / dat si henlieden beurdē vanden vyanden.

Wan Josephus periculen / eñ hoe hijt ontquam / eñ van Joānis des Giscaliters archept. Cap. xxvi

Als Josephus aldus Galileam regeerde / soe is teghē hē opghestaē een verrader / vander stadt Giscala geborē / Ieuias Sone / Johānes ghenoemt / seer schalc eñ vol bedrochs / eñ vā archept was hi die vmaertste bouē al / die te vorē arm hadde geweest / welcke armoede hem cē luttel tijts een letsel ghewest was zijnō archept: hy was seer bereet om lichtelijc te lieghē / eñ een seer wonderlijc constenaer om zijn logenen gheloouelijc te makē / die ooc bedroch voor duecht achte / dwelck hi oock ghebruyte aen zijn meeste vrienden / want hi hem voor goet eñ beleest veynsde / maer wt hope vā gewin was hi bloet eñ mooytgierich / wāt hi altijt na onmatelike dinghen ghestaen hadde / eñ zijn hope hadde hi met lichte quade feytē vermeerdt / wāt hi was eē stractrooner op hēselue sonō gheselschap / daer na heeft hi ooc gesel schap vondē in zijn stoutichept / ten eerstē een cleyn gesel schap / maer noch meerō in sinen vooytganck. Hi was ooch besorcht niemāt aē te nemen die bloode was / maer die seer vroom vā lichaem warē / groot van moede / eñ dpeden crijchhandel wel wisten / dese koos hi wt / tot dat hi dier eenē hoop van vier hondert vergadert hadde / waer af datter veel warē wt ō Tyriers palen eñ dorpen. Eñ hi beroofde geheel Galileē / eñ vele die wt sorghē vandō toecomender oorloghen twifelachtich warē / heeft hi heel verdorue. Als dese dan ouerlanghe seer ghierich was geweest om rupters te regeren / eñ seer stout na groote dinghē so werde hy langhe belet eñ achterwaerts ghouden doorzijn armoede. Maer doen hi sach dat Josephus hem verblide van zijn behelpsaemheyt eñ cloecheyt / so heeft hi hem eerstmael wijfghemaect eñ daer toe bracht / dat hi hē dpe sorge vandē stadt muer te makē beuelen soude / waer in dat hi groot ghewin gedaē heeft vandē rijcken. Daer na heeft hi een seer schalc bedroch opgestelt / be gerēde dat men soude willen olie sendē aen die biliggēde palen / recht oft hijt hadde gedaen / om dat alle die Joden die in Syrien waren haer hoeden soudē vanō olien die van haren volcke niet gehandelt eñ ghemaect en was. Eñ als hi vier potten olien gecocht hadde voor eenē Tyriers penninc / die vier Griecxsche penningen dede / so vercocht hi eenen halven pot om den seluē prijs. Eñ mits dat Galileen seer veel olien voortbrachte / eñ dat doen seer vruchtbaerich iaer was / so heeft hi cē ontallijck gheit vergadert / mits dat hi alleen veel olien sandt tot sulcke plaetsen daer dyer ghebrec was / welck gheit hi terstont ghebruct heeft tegē Josephum / die hem dit profijt ghedaen hadde. Ooc meynende ten laetstē dat hi regeerder van Galileen soude werden hadde hi Josephum af ghestelt. Dus heeft hi dē mooy denaren daer hi ouersie af was bevolē dat si stercxelijc rooven souden / op datter veel nieuwe werringhen souden dooy die contreyen opgestelt werden / eñ dat hi dan Josephū dē lantvoocht erghers doot slaen mochte / bi also hy yemanden ter helpen quamc zoft bi also hi die rooverye niet en achte dat hi hem dan daer af soude beschuldigē aen des lāts mghesetenen. Eñ eenen tijt te vozen hadde hy een rumoer ghestropt / dat Josephus het iant van Galileen den stoneynē wilde verraderlijck ouerleueren / eñ veel dier ghelijcke dingē hadde hi tot zijnder ōderstenissen opgesielt. Aldus ist ghescheet in dien tijt datter sommighe vter Babaruers dorpe die in garnisoē laghē int groot velt / aenueert hebben Ptolomeum dē rentmeester van Agrippaen Berenice / eñ namen hem af alle zijn bagagien dye hi voerde / waer onō veel costelike cleedrē waren eñ veel silueren drincnappen / eñ ses hondt goudē penninghen / eñ mits dat si dien roof niet en mochten heymelijc verhandelen / so hebben si dien ghebeel te Taricheas tot Josephū gebracht. Maer als hi haer van dit ghewelt gestraft hadde / so heeft hi die gheroofde dingen doen wechleggheu / bi eenē seer machtigen man vā dyer stadt / bereet om dye haren heerē wederō te gheuen ten bequamē tide / waer af hem een seer groot perikel gecomē is / om dat dye rooners qualijck namen dat si ghen deel vanden rooue ghecregen en hadden / eñ siende dat Josephus haren archept dē Coningē schunchē wilde / so zijn si doo die dorpen bi nachte geloopen eñ hebben ouer al elckē gesept / dat Josephus een verrader was / eñ metten seluē geruchte hebben si die naeste stedē vol ghemaect / alsoe datter honāt duysent ghewapender mannen den eersten morghen stont teghē Josephum ouerhoop liepē. Eñ als die menichte vergadt was in die camp plaetse bi Taricheas / so riepē si vele verscheydē dingē wt grammoedichept / deen deel begeerde datmen hē af stelde / danō deel datmē den verrader verbrandē soude. Maer Johānes verwecte die sommige / eñ met hem een Jesus ghenaemt Sapphus sone / die doē was regeerder van Tiberiadē. Aldus zijn alle Josephus vrienden eñ lijf knechtē veruaert wesende vā dē oploop vā so grote menichte wechgeloopē wtgenomen viere. Maer Josephus noch slapēde ooch doē men twier bi na aen zijn huys stack is opgestaen. Eñ als hem die viere knechtē die daer bi hē gebleuē waren vermaendē dat hi vliedē wilde / so en is hi niet verbaest gheweest ō dat hi verlaten was vā sinē vriendē / noch vā die groote menichte der gheender die teghen hem quamen / maer hy is voor henlieden vooytgecomē / met geschoorde cleederen / eñ met gestubbe op zijn hooft gestropt / eñ metten handē achter sinen rugge onmeghekeert eñ met een sweert aen sinē hals gehecht. Eñ dese dinghen hebben zijn vriendē / bisonō die Taricheaters tot ontfermen bewesche. Maer het lantvolck

eñ die boerē vanden biliggēde palen/dē welckē hi vdzicteliker scheē te wesen/hebbē hē gebodē/npet sonō schamperlike woozdē/dat hi tgemeyn gheit voozbzachte/ eñ dat hi die feytē vāzijnō vraderiē soude beliden/want wt zijn gedaente eñ gheselt-heyt meynden si/ dat hi niet met allē loochenen en soude/van alle daer te vozen tquaet vermoeden af ghecomen was/eñ dat hi om genade te verrighē alle dese dingē dede/daer hi bermhertichept mede soude moghen verweruē. Maer dese zijn ootmoe-dichept maecte sinen raet eenen voozwech/eñ met dese behendichept/bedzoch hi henliedē/die teghē hem vergraint waren/eñ om dat si tusschē malcā deren souden twistich werdē/heeft hi beloeft dat hijt al beidē soude. Eñ als hy daer na oozlof had-de ghecregen om te sprekē. Ic en heb (sept hi) npet ghedacht dit gheit Agrippe wedom te senden/oft dat tot mijn eyghē profijt te keeren: Wāt verre si dat van mi/dat ic pmmermeer voor minē vziēt sou de houden/die v lieō vpant is/oft dat ick mijn pro fijt soude soecken wt eenich dinc/daer ghy al te sa mē aen beschadicht sout wesen. Maer o ghi Tari-cheaters om dat ick sach dat v lieō stadt aldmeest siercte behoefde/eñ dat ghi niet gelts genoech en hadt om v vesten op te maken/eñ mits dat it oock vzeesde voor tvolck vā Tyberien/eñ voor die anō stedē die seer gretich zijn na gherooft gheit/so heb ic voor mi ghenomē dit gheit allenxkens te bewa-ren/om dat ick v lieden met eenen muer beheymē soude. Dus ist dat v dit niet goet en dunct/so sal ic tgheit ter stont halen/ eñ laet dat roouen wie dat wilt. Maer heb ic hier in wijsselijc te rechte gedaē so benaudy nv eenen die beter aen v verdiēt heeft. Dese woozden aldus van hem gesprzoken/hebben die Tarichcaters met gonstē wel genomen/ maer die Tiberianen metten anderē zijn woozdē verar-ghcrende hebben daer toe hen ooc ghedzepcht/eñ aldus werden si onō malcanderen kiuende/ eñ lie ten Josephum varen. Eñ als hi nv betrouwē had de op die gene die met hē waren (want dat waren wel. xl. dupsent Tarichcaters) so heeft hi wat vzijli ker die menichte aenghesprzoken/eñ seer swaerlijc straffende haer ouerdadicheyt/ heeft hi gesept dat van desen teghenwoozdigen gheide die stadt Ta-richea soude bemuert wozden/eñ dat hi desgelijcx besorghen soude dat die ander steden oock beurijt souden werden/wāt daer toe gheen gelt en soude ghebzeken/wilden si concozderen metten ghenen waer af dit gheit te crigē was/eñ dat si niet en wil den beroert werden tegen hē die dit gheit ghereet maecte. Aldus is die anō menichte die bedzoghen was (hoe wel dat si grā was) weck gegaē. Maer twee dupsent ghewapenō mannen hebben eenen oploop teghen hem ghemaect. Eñ mits dat hy te vozen onō tdack gegaē was/soe vielen si hem aen met dzepgementē. Dus heeft Josephus teghen de se noch een anō bedzoch ghebesicht/eñ doē hi opt hoochste vandē dake ghecommē was/eñ met zijn rechte hant het gherupsch ghestilt hadde/ so sepde hi dat hi npet en wist wat si van hem wilden ghe-daen hebben/om dat hi die stemmen onō een ghe-mengt niet en verstont. Maer dat hijt al doē soude dat si beuelē wildē/waert sake dat si die sommige van henliedē binnē hy hem soudē/ om met hem te spzekē met mwoepten eñ onge hinōt. Als si dit ghe-hoozt hebben soozijnō twee die edelste metten re-gimentmeesters by hem tot binnen ghegaen/ dye welcke hi gelept heeft tot int binnenste vandē hup se/eñ aldaer heeft hi die met gheslotenō dozen soe langhe gegeesselt/tot dat alle haer binnenste ghe-bloet waren. Twolck stont binnen desen tijden al rōtsom vā buptē/ mepnēde dat si met lāge redenē tegē malcanderē stredē: Maer Josephus haestelic die doze opē doēde/ heeft haer also bebloet latē wt gaē/waer af dat die dzepgers met so grote vaert hept bevangē zijn geweest/ dat si haer wapenē af wozpēde wechvlodē. Hier dooz is Joānis mdichz meer en meer gewassen/eñ hi heeft Josepho noch anō lagen gheleyt: Want hi heeft hem gheveynst siecktē wesen/eñ heeft met eenē bzief begeert dat Josephus hem wilde oozlof geuen tot een medeci ne te mogen ghebzupcken die werme waterē van Tyberiadem. Eñ Josephus (mits dat hi van dyen verrader noch gheen quaet vermoeden en hadde) heeft tot die ouerste vanō stadt gheschzeuen dat si Johanni soudē herberghe eñ hupsraet verleenen. Eñ als Johannes dese dinghen vercreghē hadde/ so heeft hy twee daghē lanc ghedaen tghene daer hi om gecomē was/ eñ die sommige met bedzoch verlepdende/eñ dander met gelt corrumperende/ daer toe bzacht/dat si Josepho verlaten eñ afgaen soudē. Als Silas (den welcken Josephus ouer die hoede gestelt hadde) dese dingen vernam/so heeft hi hem haestelijc ghescreuen van deser verraderiē Eñ als Josephus desen bzief ontfangē hadde/so is hi bi nachte haestelijc gherepst/eñ des mozghes vzoech tot Tyberiadem ghecomen/eñ die anō me-nichte is hem te ghemoete gegaen. Maer Johan-nes (hoe wel dat hy vermoede dat hy teghen hem quam) heeft nochtans een van sinen bekendē tot hem ge sonden/vepnsende hem siec te zijn/hē ont-biedende dat hi tot sinē dienste niet comē en was/ mits dat hi te bedde lach. Als dan die Tyberianen in die loopbane vergadt waren van Josepho/ om dat hy haer aensprzeken soude van tghene dat aen hē ghe screuen was/so heeft Johannes gewapēde mannen wtgesonden/eñ dyen bevolen dat mē Jo-sephum doot slaē soude. Maer als twolc dese heeft sien haer sweerden wter schepden bloot trechē/so hebben si lupde gerocpē/eñ aldus heeft Josephus ommesiende na haer stemme/gesiē dat het sweert bi zijn kele was comende/so is hi afghespronghen tot het nederste vandē hoeuel die ses cubitus hoo-ghe was/ daer hy op ghestaen hadde doen hy het volc aensprack/eñ van daer is hy met twee zijn lijf knechten geclommen in een schipkē dat daer aen ghecomen was/eñ daer mede is hi int middē van den bzedē water gheulodē/maer zijn rupters ter-stont haer wapenē nemende/ liepen op dye verra-ders. Mer Josephus terstōt sozgēde dat dye stadt heel vdezuen mocht wozden/om die mdichept vā luttel menschen/waert datter eē mupterssche ooz-loge opgestaē hadde/heeft eenen bode aē die sine ghesonden/ om haer te vmanen dat si alleen haer selven saluceren souden/maer dat si niemanden en souden doot slaen/oft straffen van mis daden. Eñ dese hebben sinen beuele onderdaen ghewest eñ gheruft. Maer die rontsom der stadt woonden op

op die acherlanden/gehoort hebbende die verrade rien/eñ wie die opgestelt hadde/zijn teghē Johannem gecomen / maer hi was te vorē te Giscala in zijn stadt gheuloden. Doen zijn die Galileeusschen met ghetheel steden tot Josephum vergadt/eñ alsser veel dupsent gewapender mannen vergadert waren/dye al riepen dat si gecomen warē teghen Johannem den verrad der ghemeynd weluaert/ eñ dat si hem metter stadt die hem ingenomē hadde soudē verbrandē. Daer op heeft Josephus ghe-antwoort dat hy in goeder weerden nam/eñ prees haerlieder vriēdelicheyt eñ beleeftheyt: maer hi sprde dat haer hittigheyt moeste bedwongē zijn/wāt hi zijn vyanden wilde meer met wijsheyt verwinnen dan doodē. Maer die ghene die van elcker siede met Johanne afuallich waren geweest/ werdē bi name wtghenomen (want het volck melde elck die sine met bliden moede) eñ daer werde verrondicht door dye stemme der wtroepers/dannen dye goeden der gheenē dye Johannem niet en verlieten binnen vijf daghen al verrouen soude/eñ haer hupsen metten hupsghesinne al verbranden. Eñ ter stont heeft hi bij dupsent mannē van hem werdē doē keerē die vluchtich haer wapenē voor zijn voeten gheworpen hebben. Maer Johannes heeft hem mettē anderen ontrent dupsent vluchtighers Spriers wedom gheketert tot zijn heymelijke lagen van die openbaer verraderien/ eñ door sommighe bodē die hi heymelijc te Jerusalē ghesondē heeft/ besthuldichde hi Josephū/dat hi een groot hoep vergadt hadde/eñ dat hi corteliughe (tē si dat hi met gewelt vrascht werde) soude comē als gheweldich heere vander hooftstadt. Maer het volck desse dinghen van te vozen wetende/en heucs niet gheacht / nochtans hebben sommighe machtighe eñ vanden regimētmeesters wt nidicheyt heymelijck gheit ghesondē aen Johannem om soudenieren te crighē/dat hi daer mede mocht oorloge voeren teghen Josephum/ eñ si hebbē een vaste ordinancie onder henlieden ghemaeckt/dat Josephus soude afstaen van dat regimēt der crijchsmannen maer dat en docht haer noch niet ghenoech te wesen. Dus hebbē si noch twee dupsent eñ vijf hondert ghewapenē mannen ghesonden/eñ vier edelmannen/te weten/Joazarum/des wergheleerden soue eñ Ananiam den Saducear/eñ Symon eñ Judam Jonathas sonē/die alle seer machtich eñ welter talen warē/op dat die vrietschap eñ ionste des volcx door haer vermanunghe mocht van Josepho gheleert werden/ eñ waert sake dat hi selue daer quame/dat si hem dan soudē laten zijn verantwoordē seggen/maer bleef hy achter/ dat si hem dan voor vyant houdē souden. Aldus hebben Josepho zijn vriendē gescruē datter eenen hoop rupters tot hē comē soude/maer die sake en gauē si niet te kennē want zijnē vyanden raet was verborghen: Maer door ist gebeurt (om dat hi dit te vorē nz en conde verhoedē) datter vier steden ter stont tot zijn vyanden ouer trochē/te wetē/Sepphoris eñ Gamala/ eñ Giscala eñ Tyberias/die welcke Josephū noch tans terstōt sondē wapenē oft strijt wederom ghecreghē heeft. Eñ als hi gheuangē hadde haer vier Capitepnē/eñ die fierste vandē gewapendē mannē/heeft hi die bi rade wederom te Jerusalem ghesonden / waer teghen het volc met grooter gramschappē is beroert geweest/eñ si souden die eñ die ghene daer si af gesonden waren ghedoot hebbē en haddē si te vorē niet wech gheuloden gheweest. Choe die stadt Tyberias van Josepho wederom ghecreghen werde eñ Sepphoris. Cap. xxvij.

Maer Johannes die hē vā Josepho ontsach/ ontliet hem binnē die vestē vā Giscala. Eñ een luttel dagen daer na is die stadt Tyberias weder afuallich geworde/eñ die ingheseetene hebben den Conine Agrippam tot hen geroepen. Eñ doē hi ten gesettē dage tot hen niet ghecomē en was/ eñ daer een luttel stoōsche rupters te peerde gecomē warē/zijn si Josepho af geuallē. Als Josephus dit vernomē heeft bi Taricheas/die doen zijn rupters om corzen te halē wtghesonden hadde/ soo en heeft hi alleen niet dorrē wt trecken teghen die afvallighe/nochtans en conde hi hem selue niet wel bedwingen/ vreesende dat des Conincx volck die stadt innemē soude/die wile dat hi zijn coomste wt stelde: want des andrē daechs door belet vandē Sabboth/en mocht hi niet doē. Aldus heeft hi gedacht die ghene die hem afgeuallen warē met een bedroch te beleyden. Dus heeft hi die poorten van Tarichea doē stupten/dat nyemant sinen raet dē Tyberianen en soude ouerdragē eñ melden/waer teghen dien aenghenomen werde. Als hi dan alle die schuptē vergadt hadde dye hi in dat vreet water vant (die welcke waren twee honderd eñ dertich eñ niet meer dā vier schippers in elcke schupte) so is hi haestelic na Tyberiadē gescheept. Eñ doē hy noch so verre van daer was/ datmē hem niet lichtelijc sien en mocht/so heeft hi die ydel schepen int water achter ghelaten/eñ is selver (hebbende met hem seuē ongewapende rupters) naerō ghecomē also datmē hem sien mocht. Maer als zijn vyandē hem noch vulocckende/van op die vesten hem gesien haddē/so zijn si vā vreesen ōschuet gheweest/ meynende oot dat die schuptē vol gewapenō mannen warē/hebbē si haer wapenen wechgeworpē/ eñ baden met wtgesteken handen/dat hi der stadt wilde genadich wesen. Maer na dat Josephus hē met veel dreygementē eñ verwitinghen ghestraft hadde/ten eersten dat si als doorloghe tsceghen die Romeynē aengenomē was/haer macht verdorue/ eñ crimtē haer selue door onderlinge tweedracht eñ mupterie/eñ also haerō vyanden begeertē voldeden. Voorts dat si hē den besorghere haerō vrijheyt/wilden haestelic van cant helpē /eñ haer nyet en schaemdē die stadt voor hē te stuptē /diese selue met mueren besiotē eñ al om beset hadde/so heeft hi ten laetsten ghesept/dat hijt niet wepgheren en soude/waert datter eenighe quamen vander stadt die hem voldeden/door welcker middel hy mocht wedom vaste vrientschap metter stadt maken. Aldus zijnd ter stont thien vanden machtichsten van Tyberiade tot hem gecomē/eñ als hy dese ghenomē hadde in eē visschers schupte/eñ verre wech geuoert hadde/so heeft hi noch doen comen dye andē vijftich ractheerē/besonō die edelc/als oft dye hē oot hadden moeten beloste doē. Daer na heeft hy onder tdesel van een verbont/noch andē oorsaken ydacht/eñ heefter noch ādere eñ daer na noch andere wter stadt gerorpē/ eñ hi heeft dē schyplupdē

der schepē die vol warē/ bevolen dat si ter stont na Tarichcas wedom warē souden/ eñ inden hercker steken alle die si wech gevoert hadde/ eñ dit vreest hi so langhe ghedaen/ tot dat hi den ghelee stadt vaet/ die vijf hondert eñ vijftich mannen warē/ eñ twee dupsent vanden ghemeynē volc ghevanghē eñ met schuptē te Tarichcas wechgevoert hadde. Eñ doē die anō riepen dat een Clitus ghenoemt die principael stoker vā deser afvallingē was ghe weest/ begeerēde dat hi zijn gramschap wilde versaden met die pruninge vā desen muytmaker/ so en vreest Josephus nochtās niemanden willē doodē/ maer hy heeft ceuen van sinē trauvanten Levias ghenoēt doē vtgaē/ om Clitus handē af te slaen. Maer doen dien trauvant vt vreesen met en wilde allēē gaen in der vpanden hoop/ eñ Clitus sach dat Josephus in die schupte staēde/ daer om gram werde/ eñ dat hi selve wilde comē/ eñ hē recht doē so badt hi dat hi hem ten minstē wilde een hant laten. Eñ doē Josephus dit niet en ontseyde/ bi alsso hi die een hant hemselvē af hiel/ so heeft hi metter rechter hant zijn sweert vtgetrocken/ eñ zijn slinke hant selver afgehouwē/ so seer was hi van Josepho veruaert. Aldus heeft Josephus met ydelen schupten/ eñ seuen trauvantē het volc ghevanghē/ eñ Tyberiadem wederō met hē veracvoerdeert. Eñ een luttel dagen daer na/ heeft hi Giscala die met ten Sepphoriters afgevallen was/ den crijch smānen laten berouē/ eñ al den vercregen roof heeft hi den ghemeynē volcke wedom ghegheuen. Des ghelijcx heeft hi ooc ghedaē den Sepphoriters eñ dē Tyberianen: wāt dese heeft hi ooc willen straffen doox schade vā berouinge doen hi die inghecreghē hadde/ eñ die selve doox wedō gheuen van haren goeden/ wederom tot vzientschap vzengen.

¶ Hoe die van Jerusalem haer ter oorloghen berept hebben/ eñ van Symoniq Gioze tyrannie. Cap. xxviij.

TOt hier toe waert werringe in Galilee mer si hebbē doen gerust vā onderlinge striden/ eñ bereyden haer tegen die Romeynen. Maer binnen Jerusalem hebben Ananus die Bisschop/ eñ die machtichste die metten Romeynen met en waren/ haer ghehaest om die mueren te vernieuwen/ eñ volmaken/ eñ die ghebreel stadt doze/ maertemē veel oorloochsche ghereetschappen/ als pilen ende ander wapenen/ eñ die tonghers waren seer neerstich te doen dat haer bevolen werde/ eñ het was daer al vol gheruchts: maer die verstandige eñ redelike waren vol druex. Daer wasser ooc vele dye die toecomēde plagē eñ schaden voorsiende/ haer niet en conden van weenen bedwinghen: eñ den ghenen die vzede begheerden waren alle dese dinghen verdrietelijck. Maer die stokers der oorlogē versierden voor de hant al wat haer beliefde/ ende der stadt staet/ was doē als eender stadt die vgaen moet/ ooc eer die Romeynen quamen. Maer Ananus werde bedwonghen die ghereetschappē der oorlogē te laten/ eñ dye raserne der muytmakers diemen Zelotas noemt te keeren/ welcke Ananus nochtans vervonnen is ghevveest/ eñ wat ende dat hy ghehadt heeft/ dat sullen wy int achterste verclaren. Maer in die heerlichept van Acrabatenen/ heeft Symon Giozas Sone veel myeusgheri-

ghe vergadert/ eñ hem tot rooven ghekeert/ eñ hy en brack niet alleen met machte inō rijcker lieden huysen/ maer hy quelde haer lichamen ooch met slaghen/ eñ hy begonst doen openbaerlijck zijn tyrannie. Maer doen teghen hem van Ananus ghesonden waren der stadt chrijschluechten/ soo is hi metten ghenen die hi hadde ontuloden tot die rooveres dye te Massada waren/ eñ daer blijuende tot dat Ananus eñ zijn ander vpanden doodtghe slagē waren/ heeft hi Idumeen metten anderen verdoruen eñ beschadicht/ alsoo seere dat die ouerste des lants eenē hoop ruyters vergadert hebbē/ om dye menichte der moorden eñ der rooven te beletten/ eñ hebben die dorpen met garnisoen bewaert. Aldus hebben doen ter tijt der Joden saken ghestelt ghevveest.

¶ Hier eyndt dat tweede boeck Flauij Josephi.

¶ Hier beghint die tafel des derden boeck Flauij Josephi.

VAn Vespasiani des Capiteyns aencomst/ eñ van tweederhande slagen der Jodē. Cap. j.

Die beschrijnghe der landen van Galilee Idumeen eñ Judeen. Cap. ij.

Vanō hulpen die den Sepphoriters ghesonden is/ eñ vanō Romeyscher crijchshādelinghe. Cap. iij

Van Placidus oploop eñ ghedruysch tegen die stadt Jotapata. Cap. iiij.

Hoe Galilee van Vespasiano ouervallē werde. Cap. v.

Hoe die stadt Gadara bestormt eñ ghevvonnen werde. Cap. vi.

Van dat belech der machtigher stadt Jotapata. Cap. vij.

Van tbelech van Jotapata doox Vespasianum eñ van Josephus naerstichept/ eñ vanō Jodē scarmutsinghen teghen die Romeynen. Cap. viij.

Hoe Vespasianus Jotapatam bestormt heeft/ eñ vanden storminghevveyre dat den kam heet/ eñ van den anderen oorloochschen ghescutten. Cap. ix.

Hoe die van Jotapata wederom bestormt werden. Cap. x.

Hoe dye stadt Japha van Traiano eñ Tito bestormt eñ ghevvonnen is ghevveest. Cap. xi.

Hoe die Samaritanē van dē Capiteyn Cerealis vervonnen zijn ghevveest. Cap. xij.

Hoe die stadt Jotapata ghevvonnen eñ verdoruen wert. Cap. xiij.

Hoe Josephus ghevanghen wert/ eñ zijn leuen ghelost heeft met vercken eñ vvoorden. Cap. xiij.

Hoe die stadt Joppe vvederom gevvonnen werde. Cap. xv.

Hoe dye stadt Tyberias opghegheuen werde dē Romeynen. Cap. xvi.

Van tbelech der stadt Tarichea. Cap. xvij.

Vanden vzeeden water oost zee van Genesar/ eñ van den oorspronghen vanō Jordanen. Cap. xviij

Hoe dye stadt Tarichcas verdoruen is ghevveest. Cap. xix.

¶ Hier eyndt die Tafel des derden boecx.

¶ Hier beghint het derde boeck

Van Vespasiani des Capiteyns aencoemst / eñ van tweederhande slaghen der Joden. Cap. J.

ALs Nero vernam dat die saken in Judeen niet gheluckelijck vergaen en waren / soe werde hi (alst wel reden was) met een bedeerde verwonderinghe eñ vreese bevanghen. Maer int openbaer ghelaet hi hem hoovaerdelijc eñ stoorde hem seere / wt hem selue seggende dat het tghene datter gheschiet was / meer ghecomen was door die onachtsaemheyt der Roomscer Capiteyns / dā door der vyanden vromicheyt. Ende hoe wel hem dochte betamelijck dat hi om den last des Keyserrijcx die droevighe tidinghen niet achten en soude om dat schinen soude dat hy eenen onverwonnen moet droech teghen alle quade avonturen / nochtans werde zijn ontstelt herte doort sorghen bethoont / mits dat hi hem berade wien dat hi dat lāt in Orientē best mocht betrouwen eñ beveelen / dye te samen mocht wrake doen over die wederspannighe Jodē / eñ te voren oot die natien daer by ghe leghen eñ metter selver qualen bevanghen / mocht verwinnē. Dus heeft hi Vespasianū alleē gheven dē tot sulcken saken bequaē / die so groote oorloghe soude mogē aennemē / wāt hy een vān was dye vā zijn ionghe daghen tot zijn ouderdom int oorlogē groeffent was / eñ die nv corts die westlandē metten Roomsche volcke in vreden ghevracht hadde / dat door der Duytscher werringe verstoort eñ betoert was gheweest / eñ die oot Brittānien vercreghē hadde / welc lant te vorē nopt bestredē en was vandē Romeynē / waerom dat hy Claudio Vespasianus Vader ooc verleēt hadde / dat hy sonē sinē eygen arbeyt triumpheerde. Nero hierom betrouwen hebbende op alle dese dingē / siende oock dat Vespasianus ouderdom metter const vā oorlogen ghestadich waren / eñ dat zijn kinderē ghijsels oft borgē warē vā zijn trouwe / eñ dat haer bloeyēde iuecht dye handē waren vā haers Vaders wijsheyt / mits dat God hi avontuerē vandē gheheelen ghemeynē state nv net ordineerde / so heeft hi hē gezō dē om te regerē die heyrē dye in Syrien warē / den welcken hi na den eysch des tijts / met veel vriēdelichedē eñ eerlicheden heeft moet gegeuē / als dat sulcken noot pleech te vereysschē. Dus heeft Vespasianus terstont wt Achaien (daer hi met Neronem was gheweest) Titum sinen sone gheschickt na Alexandrien / dat hi van daer die vijfste eñ thiēde bende soude voortbrenghen. Maer hi ouergevaren zijnde in Helle spontum / is te lāde in Syriē gecomen / eñ aldaer heeft hi die Roomsche machtē eñ veel hulpen vandē bvliggende Conningen vergadt. Maer die Jodē na Cestius onghelucighen strijt / waren van een onghewoonlijck gheluck so moedich ghewordē / dat si dye drifticheyt haerder moedē niet en condē bedwinghen / maer recht oft die fortvne haer gedreuē hadde / werdē si opgheruct / eñ voerdē die oorloge al voorder eñ voorder / also dat si daer na haren geheelen strijtbarichsten hoop eñ macht vergadt hebben / soo groot als hy was / eñ zijn daer mede na Ascalō getrockē / dwelc is een oude stadt seuen honderd eñ twintich stadien vā Jerusalem ghelegen / eñ vandē Jodē altijt ghehaet / waer wt gecomen is / dat haer docht dat dese stadt die naeste was om eerstmael van haer beloopen te werden. Eñ si hadden dry mannen tot Capiteynen van deser oploopingen / die seer excellent warē vā sterckheyt haers lichaems / eñ vā wijsheyt / te weten / Nigrum dē Peraiter / eñ Silam den Babiloniter / eñ Johannem den Essear. Ascalon was met eenen seer sterckten muer al om beset / maer si was bi na heel al ydel van bewarinche oft garnisoen / wāt si werde bewaert alleē vā een ror voetlinechten / eñ eenen vlogel peerdevolck / daer Antonius ouercapiteyn af was. Die Joden hebbēde vā grammoedicheyt rasschelijc diē wech ouerbracht / warē daer terstont tegenwoordich / recht oft si vā seer bi gecomen hadden. Maer Antonius (wāt hi vā harē oploop niet en wist) hadde zū peerdevolc doen wter stadt ghelept / eñ sonder ontsien vāder menichtē / oft vā haer stoutichz / hreft hy het eerste aenvallen der vyandē vromelijc wederstaen / eñ hi heeft se achterwaers ghehouden / doen si haestelijc den muer wilden bestormē. Maer die Jodē hebbē ongescictelijc over hoop geloopē / te wetē / sulcke die dē trijchshādel niet en wisten / metten anderen dyē wel wistē / het voetvolc mettē peerdevolck / die ongescicte mettē ghenen die in orden warē / eñ die licht ghewapent waren metten wel gewapende / meer volgende haer grammoedicheyt dan goedē raet oft voorsienichevt / eñ aldus stredē si tegē dye ghehoorsamighe Romeynen / die alle dingē deden na dē raet vā harē Capiteyn / mer door si lichtelijc van haer overwonnen eñ verdreven werden: Want so haest als der Jodē eerste slachoordē ontstelt eñ verstoort was / so keerdē si haer ter vlucht / eñ loopēde ten muer waerts in die gene die haer vā achter rugge praemdē / werden si haers selfs vyandē / tot dat si alle vandē repsigers beloopen eñ verwōnen zijnde / over tgheel velt verstroyt werdē welc velt seer groot was / eñ geheel bequaem dē peerde volc / het welck den Romeynen geholpē heeft / dat si die Joden met eenē grooten slach neā wierpen want si verraschten die vluchtighe / eñ liepen voor haer / eñ dā keerden si haren loop wedom teghen henlieden / eñ die si recht tegen quamen / hebben si alloopende doorsteken / eñ also ontallijc vele ghedoot: Maer die sommighe hebben die anō Joden werwaerts dat si haer keerden omringelt / eñ ghelaecht / eñ also lichtelijc met pilen verdruct eñ ghedoot / also dat den Jodē haer eygē groote menichte / mits dat si geē hope en haddē vā te ontuliedē) docht een verlatēheyt te wesen. Maer hoe wel die Romeynē seer luttel warē tē stride / si werdē nochtans door haer voorspoedicheden / eñ gheluck also gemoet / dat haer docht dz si noch te veel volcx waren. Maer mits dat die Jodē haer teghen spoeden wilden sterckelijc doorbreken eñ verwinnen / eñ si haer schaēden haestelijc te vliedē / so hoeptē si dat die avontuere veranderē soude / maer die Romeynen gheen ffus vermoet wesende int ghene dat si voorspoedelijck deden / hebben dien strijt gehouden totten meestē deele vandē daghe eñ tot datter thien dupsent Joden verslaghen waren met haer twee Capiteynē Johānes eñ Silas. Maer die andere al meestdeel gequetst / met Nigrum Peraitā / die alleē vanden Capiteynē overbleven was / zijn gheuloden in een stadt van Idumeen Salis ghe

noemt. Eñ sommige vãden Romeynen zijn oock ghewont gheweest in dyen stryt. Maer der Jodẽ hooftaerdigen Gheest en is niet so grooten slach eñ nederlaghe noch niet gestilt geweest/maer harẽ dyuc heeft haer stoutichept veel te meer vwect. Eñ wyet achtẽde hoe veel doodẽ datter voor haer voeten laghen/ om dat si voorleden dinghen gheluckichlijc ghedaen hadden/so werden si noch tot een anõ schade getrocken. Wãt corts daer na binnen so clepnẽ tijt tusschẽ beyde /dat nauwelicx ghenoech en was om haer wonden te genesen /hebbẽ si alle haer macht wederom vergadert/eñ zijn met meerõ grammoedichept/eñ met veel meerderen hoop wedom nae Ascalonẽ gheloopen/daer haer sonõ die onwetenheyt eñ ander ghebreckẽ des stridens/die selue auõturere volchde die si te voren ghehadt haddẽ: Wãt doe Antonius listige laghẽ ghelept hadde ter plaetsen daer si doze moestẽ passerẽ/so zijn si onuersiẽs daer in gevallẽ / eñ vanden peerdevolc omringt/eer si haer ten stride stelden/ eñ aldus isser van henliedẽ meer dã acht duysent ghevallen/maer die andere zijn alle geulodẽ / met Niger den Peraiter/die veel freytẽ van grootmoedicheyt bedreef doen hi vloot. Eñ mits dat die vp anden haer hart aen volch den eñ praemdẽ /so zijn si ghedreuen in eenẽ toze die seer sterck was in een dorp/dwelc ghenoẽt is Hezedel. Maer Antonius metten sinen/om niet lange te bliuen by den torre die niet winlijc en was/eñ den alder vroomste capiteyn haerõ vpanden met leuende te latẽ / hebbẽ twier onõ aenden muer ghestelt. Eñ als den torre heel vernẽde was/so zijn die Romeynẽ blischap makende wech gegaen/recht oft Niger die Capiteyn oock verbrant hadde ghewest. Maer hi was van den torre ghesprongẽ int binnenste eñ diepste hol oft helder vanden torre/eñ also die doot ontgaen. Eñ als hem zijn gesellen dyp daghen lãch met tranen sochten om te begrauen/so heeft hi dien hem selue vertoont/eñ also met een groote vruecht dye bouen hope was/alle die Joden verblijt/als oft hi door Gods voorsienicheyt voor hẽlie dẽ bewaert ware ghewest tot eenen Capiteyn.

¶ Mer Vespasianus heeft zijn heyr tot Antiochiẽ ghebracht (welc is die hooft stadt van Syrien/dye sonõ twisel van groothept eñ vã ander weeldichedẽ onõ alle die steden die int Roomsche rijck zijn die derde is) daer hi ooc vant Agrippã den coninc met alle zijn macht/verbeydẽde na zijn coemste/eñ vã daer is hi haestelijc nae Ptolomaiden ghetrocken. In dese stadt zijn hem te ghemoete ghecomen die borgers vã Scythopolis / woonẽde in een stadt van Galileen / alleen met vreetsamigheyt moede/ die welcke so wel voor hen weluaert besorcht /als der Romeynẽ macht wel wetende/haddẽ ooc trouwe geloeft Cestio Gallo/eñ hem die rechte handẽ ghegeuẽ/eer Vespasianus quãm: eñ haddẽ oock een garnisoẽ Roosscher ruyters ingenomẽ/dye welcke doẽ ooc seer vruendelijc desen Capiteyn ontfangẽ hebben/eñ met blijden moede hẽ hulpe beloeft ooc teghen haer geslachte eñ lantslupden. Den welckẽ Vespasianus tusschen beyde na haer begeerte verleent heeft een garnisoen vã so grooten getal van peerdevolc eñ voetvolck/alst hem docht ghenoech te wesen teghen die oploopen /waert dat die Jodẽ haer yet haddẽ begonnẽ te roeren: Wãt ten scheẽ gheen cleyn perikel te wesen voor dye toecomẽde oorloghe/waert dat haer die meeste stadt van Galileẽ Scythopolis af genomẽ werde/ dye ooc in een seer beurijde plaetse gheleghen was/ die den gheheelen volcke soude wesen voor een bewaringhe.

¶ Die beschrijnghe der landen van Galileẽ/Idumeen eñ Judeen. Cap. ij.

DAer zijn twee Galileẽ/waer af deen genoẽt wort dopperste / eñ dander dye nederste/eñ dese worden vã Phenicen eñ Syriẽ omringt. Eñ Ptolomais met die palen vãzijn contreyen/scheyt Galileam ten westen / eñ dẽ berch Carmelus dye wilen den Galileeusschẽ/maer nu dẽ Tyriers toebehoort / waer vast aen gheleghen is Gabaa/der reysigers stadt/die hierõ also ghenoemt wert/om dat die ruyters te peerde vandẽ Coninck Herodes afgedãct/daer werdẽ gelept õ te woonẽ. Van dye suytside paelt dat lant aẽ die Samariters eñ Scythopoliters/tot aendẽ vloet der Jordanẽ. Maer vã die oostside/ comẽ zijn palẽ aẽ Hyppene eñ Gadaris eñ ooc Gaulanitis/welc ooc des coninc Agrippas palẽ zijn. Maer zijn noortside paelt aẽ Tyrum eñ aen der Tyriers palẽ. Die lengde van neẽ Galileen is vã Tyberiade tot Zabulõ toe/waer bi gelegen is Ptolomais in die plaetsen aen die zee comẽde. Maer in breyde yst groot vãt dorp Xaloth dat int groot velt lept tot Bersabeen/vã waer ooc die breede des ouerstẽ Galileẽ beghint totẽ dorp Baca dat der Tyriers lãt schept. Maer haer lẽgdẽ street van dẽ dorp Thella bi die Jordane/ tot Meroth toe. Eñ hoe wel dese lãden beyde so grooter zijn eñ met so veel vreemde volckẽ van alle siden besetten/nochtãs hebben si altijt alle periculen vã oorloghen weõstaen. Want dye Galileusische mannen zijn van ioncx stryt barich/eñ tallen tijden seer vele in getale/eñ haer mannen en waerẽ nopt met vreesen bruangẽ / oft haer lãtschap met armoedẽ oft dieren tijt/wãt dese landẽ zijn geheel weeldich eñ vruchtbarich/eñ beplãt met alderhãde boomẽ/ also dat si door haer vruchtbaricheit tot bouwerie verwechẽ ooc dye ghene die daer gheenen sin toe en hebben. Ooc zijn dese landen heel ghebouwet eñ daer en is gheen deel van dien ledich. Daer toe zijnder oock veel steden/ eñ al om veel dorpen vol volcx/alsoe dat het minste dorp wel vijfthien duysent acherlupdẽ heeft. Daerõ al yst dat yemant dit deel van grootte/ sept te wesen minõ Galileẽ dã dlãtschap ouer dẽ vloet /die sal dit lãt nochtãs vã machte voor beter houdẽ/want dit wort heel ghebouwet/eñ is heel vruchtbarich. Mer dat ouer dẽ vloet is/hoe wel dat meerõ is / nochtãs yst te veel plaetsen rou eñ woest lant/eñ om etcliche vruchten voort te brengẽ onbequaẽ. Maer die saechtcheyt eñ nature vã Perea is vruchtbaer/wãt het heeft veldẽ met verscheydẽ boomẽ beplãt/ aldermeest met olijfgardẽ eñ wijngaerdẽ eñ palmgarden gebouwet/eñ het wort ouerloedelijc verruerscht vã dye berchbeken/ eñ met fonteynen van ewige water vloedẽ/als die bekẽ door die hitte vanõ hontsterrẽ inden somer verdroogẽ. Eñ zijn lengde is vã Macherunta tot Pellam toe / mer zijn breyde vã Philadelphia totter Jordanen toe. Eñ Pella/dye wy voorghenoemt hebben/is zijn noortside/maer die

Jordane die weſtſide. Die zuÿt ſide paelt aen dlant vā Moab. Eñ aen die ooſtſide/ paelt dit aen Arabien eñ Silbonitide/ eñ ooc aen Philadelphia eñ Geraſis. Maer dlātſchap vā Samarie is tuſſchē Judeen eñ Galileen ghelegen/ want het beghint int dorp dat int plat velt ghelegē is/genoemt Ginea/eñ het eynt aen die heerlicheyt van Acrabatenen/maer vā naturē en yſt nyet verſcheyden van Judeē. Wāt deſe landē zÿn beyde boſchachtich eñ veltachtich/eñ om ackeren te bouwē ſaecht eñ vet eñ ooc vol boomen/eñ ſi hebben veel oefts ende boomwzuchten/ſo wel te lÿck als wilt/om dat die landen vā natuere dzooghe zÿn/eñ regens ghenoech hebben. Eñ die waterē zÿn daer ouer al ſeer ſoete/eñ daer is oueruloedelÿc goet gras/eñ bouē anō landen/zÿn haer beeſtē oueruloedich vā melcke/eñ dat het beſte teyhē van haer duecht eñ rÿckdommen is/beyde dye landē zÿn vol mannen. Bÿ deſer palen is ghelegē het dorp Anuath dat ooc Horceos ghenoemt wert/welck is die pale vā Judeen vanden noorden. Maer zÿn zuptdeel alſmen dat in die lengde metet/paelt aen dat biliggende dorp vā Arabiē/dwelc ghenoemt is Jardā. Maer zÿn bzeyde ſtrect vāder Jordanē af tot Joppe toe. Eñ het middelſte daer af is Jeruſalē/ waerō hebbē die ſommighe/niet ſonō redene/ deſe ſtadt des lants nauel gheheeten. Het Joetſch lant en is ooc niet ſonō weelden der zee/wāt ſi is tot Ptolomaiden toe ſtreckende verre aen die zeecanten. Eñ dit lant is in elf deelen gedeylt/waer af deerſte is dye Coninclike ſtadt Jeruſalem/ bouē danō ſtedē onder alle die daer by liggen wtſtekende/ als thooft int lichaem: die anō deelen hebben byſonder heerlichedē bedeylt/ Gophna is die tweede/eñ daer na Acrabata/na deſe is Thāna eñ Lidda. Itē Amaus eñ Pella/eñ Idumea eñ Engadda/ eñ Herodium eñ Jericho. Daer na zÿn Jānia eñ Joppe douerſte vanden biliggende ſteden. Eñ ſonō deſe Gamalitica eñ Gaulanitis/eñ Bathanea/ eñ Thraconitis/welcke ooc deelen zÿn vā Agrippas rÿck. Eñ teſelue lant beghinnende vandē berch Libanus eñ die fonteynē der Jordanē/ſtrect hē in bzeydē voort tot dat ſtaēde groot water by Tyberiaden. Maer vanden dorpe dat Arphas ghenoemt wort/totter ſtadt Juliada ſtrecket in die lengde/eñ het wort bewoōt vanden Jodē eñ Syriers onō een ghemēgt.

Wander hulpen dye den Sepphoriters ghe-
ſonden is gheweeſt/eñ vander Roomſcher crÿchs-
handelinghe. Cap.iij.

Tanden Joetſchē lande/eñ met wat lantſchappen dat ſi rontſomme byliggende heeft/heb ick nw/ten cortſten als ick mocht/verclaert. Maer dat volc dat Veſpaſianus dē Sepphoriters ter hulpen hadde geſonden/te weten/een duyſent peerdevolcx/eñ ſes duyſent voetvolcx/ welcker regeerō was die Capiteyn Placidus/ hebbē haren legher gheſtelt int groot velt/eñ werdē in twee deelē ghedeylt/want dat voetvolc bleef in die ſtadt/ om die te bewaren/maer het roſvolc bleef in den legher. Eñ mits dat ſi van beyde ſiden altÿt wt quamen/ eñ alle die ſteden daer outrent beliepē/ ſo hebbē ſi Joſephum eñ ſinen geſellē (hoe wel dat ſi ſtil waren) groote ſchade eñ vdziet aengedaen. Eñ daer bouen beroofdē ſi die ſteden van binnē/eñ alle der borgherē naerſtichept eñ opſtellinge (als die ſomtÿts eenige ſtoutichept hadden om een ſpzincrepſe te doen) hebbē ſi weō ſtaen. Joſephus heeft nochtās te ghen die ſtadt eenen oploop ghedaen/hopēde die inne te crigen/die welcke hy/ eer ſi vanden Galileenſſchē af viel/alſo met nuerē rontſomme beſet hadde/datſe den Romeynen ooc onwinlÿck was/waerom dat hi ooc vāzÿn hope bedzoghen wert, mits dat hi die Sepphoziters noch met ghewelt/ noch met radē eñ vermaningē te hēwaerts trechē en mochte/maer hi heeft die oorloge in Judeen te meer ontſicken/ mits dat die Romeynē deſe verraderlike liſten ſeer qualick namen/die ooc daer om/noch by daghe noch by nachte op en hielen/ vanō landen verder ffenſſe eñ beroouinghe/ maer ſi roofdent al vÿlÿc wat ſi daer vondē. Eñ als ſi die ſtrÿtbare mannē altÿt dooden/ſo hebben ſi tot ſlauernie genomen die ghene die niet ſtrÿtbaer en warē. Eñ geheel Galileen was vol bzāts eñ bloets/eñ daer en was nyet vÿ vā deſer bitterheyt eñ ſchade/eñ die vluchtige en hadde maer een hope der behoudeniſſe/te weten/die ſiedē dye Joſephus ſelue met muerē al om beſet hadde. Maer Titus wt Achaiē ouergeſeylt nae Alexandriē haeſtelÿker dā men meynde/dooz dē winter/heeft die macht der rupterē/daer hi om geſonden was/aen ghenomen/eñ ghеſtadelÿck repſende/is hi vzoech te Ptolomaiden ghecomen. Eñ als hy daer ſinen vader geuondē hadde/ſo heeft hi tot dye twee legionen oft bendē die hi hadde /welck waren dalō edelſte/te wetē/die vÿfſte eñ die thienſte/ooc ghedaen die vÿfthienſte die hi met hē ghebzacht hadde/eñ deſe volcheden noch achthiē rotten oft cleyn benden/daer ooc wt Ceſarien noch vÿf rotten toe comen waren/met eenen vloghel peerdevolcx/eñ noch vÿf vloghelen Syzierſche rupters te peerde. Eñ van die thien cleyn bendē/ hadde elc een duyſent voetknechtē. Maer in die ander derthien rotten/warē ſes honōt voetknechten/ eñ hondert eñ twintich rupters te peerde. Ock iſſer hulpe ghenoech vergadt geweeſt vanden Coninghē. Want Antiochus eñ Agrippa eñ Sohemus/ hebbē gheleuert twee duyſent voetknechtē/eñ duyſent ſcutters te peerde/daer Malchus die Connic vā Arabien ſonō dye vÿf duyſent voetvolcx/ooc duyſent rupters te peerde toegeſonden hadde/waer af den meeſtē deel ſcutters warē/ alſo dat dye heel macht gherchēt tſamen met der Coningen hulpe/ontrēt teſtich duyſent voetvolcx eñ peerdevolcx maecte ſonder die troſſers eñ naloopers/der welcker ſeer vele theyr volcheden/die ooc ſo wel ten ſtride ghewent waren/datter cleyn onōſtheyt was tuſſchen die deſe eñ die ſtrÿtbarichſte mannē/want tē tÿde vā vzede/ ſo dienden ſi haer heerē in haer oeffeninghe/maer in die periculē des ſtridēs/ſtieldē ſi haer ooc in dauontuere/alſo dat ſi noch in dye conſte/ noch in vzomicheden/van nyemanden ōwonnen en werden dan van haren heerē: waer in datmen der Romeynē voorſienichept wōderlikē ſeere pziſen moet/die haer knechten alſo leerē/ dat ſi haer niet alleen in haers leuens noodienſtē/ maer ooc in des crÿchs nooden nut zÿn. Eñ yſt ſake dat yemāt ooc aenmercken wilt/ alleen haer ander gheſcicthept eñ ordinancie haerder rupteren/ ſo ſal hy

voorwaer beuindē /dat si die ouerste heerlichz der werelt ghecregen hebben/ npet dooz der fortunpē gaue/maer dooz haer eygen const eñ macht/want si en beginnē niet eer smael in dooz loghe dye wapenen te hāteren/eñ si en roerē met alleē haer handen alsi nood is/oft na dat si stille gheweest zijn/in tiden van peyse/maer si handelē dagelijcx die wapenen sonder verdzach/ als oft haer dye vā natueren aengewassen waren /eñ si en verbeydē gheen tiden/maer si oefenen haer altijt sonder ophoudē ten stride. Eñ haer pzoef offeningen en zijn npet seer ongelijc den warachtighen stridē. Maer tot elcken daghe wert elc ruyter ghecffent in alderhande wapenen/ als oft hy nu waer in den stryd ghestelt/waer dooz si ooc seer lichtelijck die stridē verdzaghen/want die versuymenisse haerō ozdenen en verstroytse niet van haer gewoonlike ghe schicthept/eñ die vreese en maecktse npet verbaest oft verstelt/noch die ōmoethept ō slaut/waer wt comt dat si altoos victozie crigē ouer die gene die si so vast eñ vroē niet en vindē. Ooc en soude sulcx niet doten/die haer pzoef stridē/ noemde te wesen velt slaghen sonō bloet/eñ contrarie haer warachtighe stridē te wesen pzoef stridē met bloet: Want men machse npet verdzucken met eenigen onuersienlijken oploop der vpanden/want waer si comē in eenigher vpandē lant/so en suilē si gheenē stryt leueren/voor dat si eerstmael harē heyrleger sterc ghemaect hebbē/welcken legher si met op en maken met eenich licht werck/oft in een quade onbequame plaetse/ noch si en beschriuē dien niet ongescictelijc: maer is dlāt daer oneffen /so makē si dat pleyn/eñ si teyknen dyen met vier hoechē: Want dē heyre volcht altijt eē groote menichte van alō ley werclydē/timmerlydē eñ smedē/eñ veelderhāde yserwerchē/die totter tymmeragiē behoozē. Eñ het binnēste deel vandē legher wozt bedeylt in ō schepden tenten. Maer harē buytenstē omloop/ is ghelijc eenē muer oft veste/ daer ooch tozren op gheozdineert zijn/ghelijckelijck van malcanderen bedeylt. Eñ tusschen deser tozren middelen /stellē zyt al vol groote schutgeweyzen eñ groote boghē eñ andere instrumentē/daermē steenē mede schiet oft werpt/eñ die vullē si met alderhāde geschuttē op dat alle manierē vā gheschuttē pilen oft wozp steenen ghereedt moghen wesen. Ooch maken si vier poozten in haren leger/daer dye lastdzaghēde beesten eñ si ooch wel lichtelijck doze moghen/als hen pet praemt /eñ binnēwaerts zijn die seer wijt. Van binnen bedeylē si die legherē met brede straten/als in open stedē oft dozpē/ eñ int middel stellē si die tenten van haren Capitepnē eñ rotmeesteren/eñ tusschē dese een recht huys oft plaetse seer ghelijc eenen Gods tempel/ also dattet gheheelije schijnt te wesen een stadt met haesten onuersiēlijc opgetimmert. Ooch isser een merct eñ een plaetse daer die ambachters haer stacie hebbē eñ sidt plaetsen voor der ruyters Capitepnē eñ Pzincē der ozdenen/daer si recht doen/ofter eenighen twist oft crijch op stont onō die andere. Maer het bewanck oft omloop vandē legher eñ alle datter binnen is/ wozt terstōt eermen dat soude connē verdincken/ sterck gemaect eñ beuesticht dooz die menichte eñ cōste der werclydē/welck bewanc alsi nood is van buytē met eē grachte al omringt wozt /vā vier cubitus diepe eñ ooch so wijt. Eñ si woonē in haer tentē al ghewapēt bi setter gheselschappē/eñ houdē hen fraepelijc eñ rustelijc. Eñ alle dingē wozdē onder heuliedē gheseetelijck eñ voozsichtelijck bi gheselschappen gedaē/gelijc als si hout oft water oft cozen van doene hebbē. Ooc en pst eenen pegelijken niet gheoozloft noenmael oft auontmael te doen alst hem belieft/desgelijcx hebben si alle eenē tijt om slapen/maer dye waken eñ dē tijt vanō waken wozt metten trompettē beteyckent/eñ daer en is gheen dinck dat sonō ghebot gedaen wozt. Des morghens comen dye crijchsmannē tot harē rotmeesier oft honōtste man/eñ dye rotmeesters gaē tot haer hooftliedē om die te groetē/met die welcke gaen voozts alle die hooftluydē van alle die ozdenen totten opper veltheere. Eñ dese geeft haer dte teyknē na ghewoontē/eñ voozts ander beuelingen diese haren ondersaten moetē ouerdzaghē/ waer dooz si in die slachoozden eñ stridē al omme gheleert wozdē werwaerts dat van noode is/om die vpandē aen te loopē eñ wederom af te loopē. Maer alsinē wtē leger vtrecken moet /so gheeftmen een teyknē met een trompet/eñ daer en is dan niemant ledich. Want als si ooc dooz eenen knecht vermaent wozdē/so nemen si die tenten op/eñ berydē alle dinghē totter reysen/daer na gheest dat trompet wederom een teyknē dat si berept moeten wesen. Maer als si haer lastdzaghende beesten eñ muylen geladen hebbē met packen/so slaen si naer het teyknen en wachten gheliemen plach indē waghenstryt oft waghenspel te doene. Haer leghers verbzanden si/mus dat si lichtelijc eenen anderen wel connen sterck maken/ eñ op dat haer leghers den vpandē niet te baten en souden comen. Maer ten derden teyknen vandē trompet/wozte kennen gheuen datmē wt trechē moet/eñ aldus dwinghen si die om eenige sake achterblijuen oft te langhe vertrechē/ op datter npemant zijn oozden latē en soude. Eñ die wtroeper oft trompetter staet aē die rechte hant vandē veltheere/vzagēde dzymael in haers lāts tale oft si berept zijn ten stride/eñ dā antwoozden si ooc so dicmael met lupder eñ vzolijcker stemmen dat si berept zijn/ia si verrasschē den vzaghen somtijts/eñ verruilt zijnde met eenen oozloothschen Gheest/ stelen si haer rechte handē op met een gheeruysch. Eñ aldus fraepelijc eñ ledichlijck voortgaende wandelen si/een pegelijck zijn ozden bewarēde ghelijc si doen in dooz loghe. Die voetknechten zijn ghewapent met een helmet/ eñ eē bozstgeweyz oft sweerdē aen beyde siden/eñ haer sweert aē die slincke side is veel lāger. Maer tsweert op haer rechte side en is niet langer dan die spanne van een hant. Maer die wtgecozen voetknechten die om den hooftmā gaē/die dzaghē lancien eñ schildē oft targiē/maer den anderē hoop dzaecht spietsen eñ lange schildē eñ daer toe ooc een sage/eenē cozf / eē schuppe oft spade/eñ een bijl/ooc eenē toom/een sickel/een keten/eñ victalie voor dyp dagē/also datter cleyn onderschept is tusschē die geladen muylen eñ peerdē eñ die voetknechten. Maer dye reysigers hebben een lanck sweert aen haer rechte side /eñ een corte spietse oft stanghe in haer hant/eñ eenē dweersen

schůlt aen die side vandē peerde/eñ in harē pylkoker hangen dzy oft meer scichtē met bzeede pomtpseren die niet mmō zijn dan der spezen. Sy hebben ooch helmettē eñ creestē oft bozstighewezen als die voetknechtē/eñ die wtgecozen repsighers die om dē Capitcyn zijn/en zijn anōs met ghewapent/dan die ander die in die vlogelen zijn. Eñ dē het lot valt die gaet vooz die hoopē. Hulcx zijn dan die hey:vaderē eñ heyzlegheren der stomepnen/eñ haer verscheydē wapenen. Maer int stridē en doē si niet onberadelijc oft onuersichtelijc/ mer alle haer dingen wozdē ghedaen na goet beraet/eñ na datter te vozē gheozdineert is/also doen si/eñ daerom en dolē si niet lichtelijc/oft ist dat si dolen oft missen/dat wozt luchtelijc ghebetert. Eñ si houdē dat vooz dbeste datmen raet volcht alyst ooc dat dpen niet wel en vergaet/ dan datmē pet auontuerlijck crijcht: Want si laten haer voozstaen/dat een auōtuerlijc goet oft een goede auontuere/dē menschetrect om veel saken onberadelijc te doen eñ onwiselijck/doozt betrouwen der voozledender goeder auontuerē. Maer dingē die te vozen wel bedacht zijn/al yst ooch dat die qualich vergaen/die leeren nochtās sulche voozbedachte menschē/haer beter te beradē eñ te verhoeden dat haer tselue wederō niet en gheschiede. Ooc seggen si dat een mensch hem niet en can toegeschriuen als oft hijt selue wel ghedaen hadde/tghene dat hem auontuerlijc wel ghecomen is. Maer in tegē sporden die yemandē gheschieden teghē zijn wel bedacht voornemē/yst eenen troost dat hy hem ten minsten te vozen wel beradē hadde/eñ dat dit quaet dooz zijn ōwijshept oft onbehoethept niet comē en is. Eñ dooz die oeffeninge eñ daghelicxsche hādelinge der wapenē/crigen si dat haer rupters niet alleen sterckter van lichaem/maer ooch vzomer van moede zijn. Maer haer naerstichept coēt meest wt vzeesen/wāt haer crijchswetten oft strijdtrechten zijn seer stranghe/wāt daer en wozden niet alleen ter doot ōwesen/die afuallige oft veltvluchtige/ maer ooc veel andere om seer cleyn onachtsaemhedē/eñ haer hooft mannen zijn noch veel stranghер oft vermaerlijker dan haer wetten oft rechten. Maer si doē daer teghen den goedē so veel eeren aen/dat si daer dooz niet en wozden vooz wzeet gehouden int castiden oft straffen der quaē. Eñ si zijn haren Capitcynē met so grooter gedienstichept onderdanich/dat si ten tide vā vzede hen eerlijc zijn/eñ in die slachooz den schinet tgeheel hey: eē lichaem te wesen /also zijn haer oydenen tsamen geuoecht/soe wacker eñ willich om heerē eñ weyndē/eñ seer scherp int luysteren na haerō Capitcynen ghevoden/ eñ mettē ooghen na die teyckenen siende/eñ metten handen berept te doen datmen hen gebiet/ eñ daer wt zijn si altijt vzome van daden/eñ om te liden seer langsaem. Daerom wanneer si haerō Capitcynē willen vōstaen/ so en ontsiē si noch menichte der vyāden/noch onbequamichept der plactzē/ia si en achten ooc die quade auontuere niet: want daer dooz laten si haer dunchen dat die victozie dies te seker der is. Hierō mits dat haer wercken van ripē raet beginnen/eñ haer heyzen dye voozradē so vzomelijc te wercke stellen/so en ist gheen wonē dat dye palen van haer heerlichept so bzeet zijn/ te weten/ vanden Oosten den vloet Euphzates/eñ vanden Westen die zee Oceanus/eñ vāder Zuytsidē/ dat alder vzuchtbarichste lant vā Affrichen/eñ vandē Noozdē dē rijn eñ dye Danouwe/ daermen nochtens rechtelijc wel af seggen mocht/dat die erue oft heerlichept noch minder is dan die heerē. Dit heb ic aldus int lanck verhaelt/mpet pzincipalijc tē ioue oft pzijs der stomepnē/ maer ten trooste van den verwonnen Joden/ eñ om dat ic die nieusgierighe die genepcht zijn om nieuwe werringhe op te stellen soude veruaren eñ af keeren vā haer opstel. Ooc sal dit by auontueren baten den ghenen die ghecrne goede consten leeren eñ onderstoecken/ eñ dien der stomepnen crijchsmanieren onbekent zijn. Maer ic wil wederom keeren totter materiē/ daer ick af ghegaen ben.

Van Placidus oploop eñ gedzupsch teghen die stadt Jotapata. Cap.iiij.

VEspasianus bleef pmmer met sinē sone Tito tusschen beyde gebleuen in Ptolomaide/ eñ ozdineerde daer zijn heyz. Maer Placidus was in Galileen ghetrocken metter macht/daer hy eē seer groote menichte van Galileeusschе mannē/ daer hi aencomen was/verslagen heeft/maer dit was den crācsten hoop vandē Galileeusschē dye clepnmoedich waren. Maer doen Placidus sach/ dat die vzoēste eñ strijtbarichste altijt vlodē in die besotē stedē die Josephus gesteret hadde/so heeft hi sinē oploop gekeert tegen Jotapatam/ die dalder beurijtste eñ sterchste was/ meynende dat dye dooz eenē onuersienlijken oploop lichtelijck soude ghewonnē werden/ hopende daer dooz ooc groote eere te behalē bi die ander Capitcynen/eñ dpen ooc een groot behulp te doē/om haer ander saken haerselfs te volbzenghen/want hi dachte dat die ander stedē haer lichtelijc opgeuen souden / als sy saghen dat die alderstercste stadt inghenomē ware/maer hi is seer bedzogē geweest in zijn voornemen: Wāt doen die Jotapatenaers te vozen sinen aenloop vernomē hadden/so zijn si hem tegē ghecomē ontrent die stadt/eñ tegen die stomepnē stridende/hebben si die (mits dat si veel waren eñ berept tē stridē) ter vlucht gekeert/wāt si voozwaer vzomelijch streden/ als vooz haer o lants / haer der hupsvzouwen eñ kinderen welvaert eñ behoudenisse. Ooc hebbē si veel stomepnen ghequetst/eñ maer seuen doot geslagen/want die stomepnen en trocken wten stridē met ongheschictelijc/eñ mits dat haer lichamen al om met wapenē beurijt waren/so en warē si niet seer gewōt. Ooc om dat dye Joden haer meer betrouden van verre na haer te schieten oft te wozpen/ dan hantuast te slaen tegē die ghewapende stomepnē /eñ vā dien Jodē ysser ooc dzy verslagen geweest/eñ daer bouen eē luttel ghewont. Hierom is Placidus afghedzeuen eñ afgheuloden van der stadt.

Hoe Galileen van Vespasiano ouerualle werde. Cap.v.

MAer Vespasianus seer begherende Galileē te bestriden/is ghetrocken wt Ptolomaidē met geschicter repsen der rupterē/also die stomepnen plegen: Want die hulpers oft soudeniers die licht gewapent waren/eñ die scutters heeft hi doē vooz gaē/om die onuersienlike oft haestige oploo

pen der vpanden te bedwinghen/ eñ dat si ondersoechē soudē die bosschagiē/die daer toe bequaem waren oft daermen af vermoedē mocht datter enighe laghē gelept mochtē wesen. Na dese volcxde een deel vanō Romeynē voetvolc eñ peerdevolck/ na die welcke quamen der thiene wt elckē honderden die haer wapenē dzoeghē/eñ die maten der legheren. Daer na ginghē si die die straē oft weghē ruymdē eñ beterdē/eñ die quade houelen slichten eñ die rouwe plaetsen effen maectē/eñ die hinderlike bosschagien af hielen/om dat het heyr npet en soude vermoeyt werdē dooz enighe commerlike weghē. Daer nae heeft hi geschict zyn eñ zynō ondercapiteyn bagagyē eñ packen/eñ ter bewaringē van dese veel peerdevolck. Waer na Vespasianus selue quam/vzenghende met hem die wtgheczen voetknechten eñ peerdevolck eñ ander die langhe spietsen dzoeghen / eñ by hem was die bende van zyn repsigers. Eñ van elcken hoop hadde hi honderd eñ twintich repsighers die hem toegheschict waren. Na dese volcxden andere die die stormghe weyzen eñ ander groote gheschutten voerdē om die stedē te bestormen/eñ daer na die rotmeesters eñ hooftluyden/die elck hē rupters bi haer haddē. Eñ na dese ontrēt die baniere mettē Arēt/ die ander vanen / welcke vane metten Arent bouen alle dander vanen is/ om dat den Arent die Coninc is van alle voghelen/eñ dalder sierste/dacrom houden si dyen voor een teyken haerō heerlichept oft ouerhept/ eñ voor een gheluckich teyken / teghen wien dat si oorloghen. Na dese heyligbe teykenen der vanē/volchden die hozenblasers eñ veltrompetters/eñ daer na die slachoordenen ses rupteren vzeet. Eñ na die gewoonte was vast bi henlieden een hooftmā/om die crijchsmanierē eñ die ozdē te bewaren. Maer die knechtē van elcker legioenen waren alle metten voetvolche/ met muylen eñ andere lastdzagende beesten/ voerende der rupteren bagagiē. Maer na den lestē hoop/daer die menich te der gehuerder soudeneren in was/quamen die ghewapēde rupters eñ veel repsigers. Als Vespasianus alduszyn reyse gedaen hadde/is hy gheromen aen dye palē vā Galileen/ eñ aldaer heeft hy synen legher gelept/stil houdende die rupters/hoe wel si ten stride berept waren/tsamen oot vertoonende zyn heyr / om dat hy daer dooz dye vpanden veruaren soude / gheuende henlieden oot tijt van berou/waert datter yemant vooz den strijdt synen wille veranderen wilde/ nochtās en heeft hi dyes niet te min bereptsel gemaect om die muerē te beleggen. Hierō heeft alleen het gesichte van desen Capiteyn/veel weder spannige Jodē doen vliedē/ eñ haer allen veruaert ghemaect. Want als Josephus gheselden die haren legher gemaect hadden niet verre van Sepphozi/ vernamen dat den strijt aenquam/ eñ dat dye Romeynen terstont henliedē bestriden wilden/zyn si ter vlucht vstropt/niet alleen vooz den strijt / maer oock eer si die vpanden eenichsins gesien hadden. Als dan Josephus met luttel volcx verlatē zynde/mercte dat hi niet sterck ghenoech en was om die vpanden te weder staen/ eñ dat den Joden den moet ontuallen was/eñ datter oock vele af vallen souden totten Romeynen/ waert dat dit gelooft hadde ghewest/so heeft hy van striden gheheelic gherust/eñ is ten alder eerstē wten periculē vertrocken/eñ met hem wechleydende die hi noch by hem hadde is hy gheuolgē in Tyberiaden.

¶ Hoe die stadt Gadara bestormt eñ ghewonnen werde. Cap. vi.

Als dan Vespasianus dye stadt Gadara bestormde/ so heeft hi dye mettē eerstē storm ghewonnen /mits dat hy die ydel vant van strijdt baer mānē. Eñ daer na is hi vooyts binnēwaerts lants getrocken/ eñ heeft alle die manbare oft bejaert waren doot ghe slaghen/mits dat die Romeynen dooz haren haet opt Joetsche volc/ eñ om dye memozie vanō nederlaghen dye Cestius gheledē hadde/gheen bermhertichept en haddē/ ouer ione oft out. Eñ hi en heeft niet alleē die stadt verbrāt/ maer oot alle die bylighghende dozpen /eñ somm ighe clepn stedehēs die heel blaten waren /eñ ooch sommighe steden/ welcker ingesetenen hi geuanghē hadde. Mer Josephus heeft die stadt vol vzeesen gemaect die hi gecozē hadde/ vooz zū beurijdē oft bewaringe: wāt die Tyberianē gheloofdē dat hi nemmermeer en soude geulodē hebbē/ en hadde hi gheheelijc niet mishoept vāder oorloghē/eñ hier in en waren si niet verdoelt. Want Josephus sach waer op dat der Jodē saken wt comen soudē/ eñ dat si maer eenē weech en haddē om behouden te werdē/te wetē/waert dat si haer vooznemē hadden willē veranderē. Maer hoe wel hi noch hoepte ghenade te verrighen vanden Romeynen/ soo hadde hi nochtans dicmael lieuer ghehadt te sterue/dan zyn lant te verradē / eñ met schāde vandē dienst die hem betrout was/weeldichlijc bi die Romeynen te leuen/ waer teghen hi ghesonden was als een Capiteyn. Dus heeft hi vooz hem genomē den ouersten van Jerusalem warachtelijc ouer te scriuen hoe die saken gestelt waren/op dat hy terstont met en soude gestraft wesen van bloodicheit oft veruaerthept/bi also hy der vpanden macht te seer vbief / oft dat hi haer npet en soude te moedigher makē/waert dat hi hen die Roomsche macht niet genoech te kennē en gaue/ wāt haer by auontueren berouwen mochtwesen dit spel dat si gheroct oft begonst haddē / eñ om dat si terstont wederom scriuen mochten/oft haer beliefde een verbont metten Romeynen te maken/oft wildē si die oorloghe voeren/dat si hem daer toe een heyr souden seynden groot eñ machtich ghenoech teghen die Romeynen. Als hi desen brief geschreuen hadde so heeft hy terstont eenen bode ghesonden dye dyen na Jerusalem dzaghen soude.

¶ Van dat belech der machtigher stadt Jotapata. Cap. vij.

Vespasianus ymmer groote begeerte hebbē de om Jotapatam te verderuē (mits dat hi vstaen hadde dat daer in veel vanden vpanden gheulucht waren/eñ dat dit haer sterste toeulucht eñ bewaringhe was) heeft vooz wt gesondē een voet volc met seker peerdevolck/ dye den berchachtigē wech effen maken soudē/welck seer rouwā steenē was/eñ dē voetvolche swaer om ouer te gaē/mer den peerdevolche heel ongācbaer. Eñ dese hebbē binnen vier daghē volbracht dat hen bevolē was eñ den heyre eenen breeden wech geopent. Maer

op den vijfsten dach / welc was den xxi. dach vañ maent Nisan / is Josephus te vozen in Jotapatã ghecomen van Tyberiaden / eñ heeft der Jodẽ verualleñ moeden wedẽ op ghericht. Maer doen zijn ouertrechẽ Vespasianus dooz eenẽ verloopenẽ Jode geboot schapt was / die welcke hem ooc vñecte / dat hi terstont na die stadt soude trecken / recht oft hi met die stadt geheel Judeen soude ghewonnen hebbẽ / hadde hi Josephum mogen in zijn bedwanc crigẽ / so heeft Vespasianus dese boot schap ghenomẽ vooz so groot gheluc / meynende dat dit dooz Gods vooz sienichept geschiet was / dat suic die dalñ vooz sienichste der Jodẽ scheen te wesen / hem hadde vrijwilichlijc in eẽ bewarenisse oft gevangenisse gheghenen. Dus heeft hi Placidũ met dupsent repsigers terstont der waerts ghesonden / eñ daer toe den hooftmã Ebutium / die eẽ seer excellent mã was vã wijchept eñ vromichept / beuelende henliedẽ die stadt te beleggen / dat Josephus daer niet heymelijch wt en vlode / eñ des anderen daechs soo is hy haer gheuolcht met zijn ghehеel macht. Als hi dan gherepst hadde tot na middach toe / is hi vooz Jotapatam ghecomen. Eñ doen hy het hepz gebzacht hadde aen der stadt nooztside / soheeft hi sijnen hepzlegher ghelept op eenen hoeuel oft hoochde / seuen stadien vander stadt ghelegen: want hi begeerde wtermaten seer van zijn vanden gesien te wozdẽ / om dat si dooz dit aẽ sien soudẽ verualert eñ verbaest wozden / dwelc ooch alsoghe schiet is / want si werdẽ terstõt met so grooter vzeesen beuãgen / datter niemant bupten die vestẽ en dozste gaen. Maer den Romeynẽ en heuet npet ghelust die stadt terstont te beloopen / mits dat si moede van repsen waren / eñ daer om hebbẽ si dye stadt met een dobbel hepz omlept / stellende vã bupten het hepz der repsigers / besluptende also dẽ Joden alle haer wtganghen. Maer dit heeft den Joden wt wanhope vã te mogen ontgaen te stouter ghemaert / want gheen strijtbarigher salie en isser in doozloge / als dẽ noot. Als dã des ãderẽ daechs eenẽ oploop gedaen werde teghen die mueren / so hebbẽ die Joden in haer plaetsen blijuẽde / den Romeynen die vã bupten haren leger hadden / wederstaen. Maer na dat Vespasianus den schutters eñ den singerwozpers / eñ alle die soztẽ der werpers eñ schutters / heeft laten alderhande gheschut ghebzupchen tegen henliedẽ / eñ hi metten voctlinechten teghen den hoeuel die teghen hem stont / ende vã daer die stadt winnelijch was / heeft begonst te arbepden eñ te stozmen / so creech Josephus vzeese vooz die stadt / eñ daerom is die gheheel menichte der Joden met hem tsamen wtgetrocken / eñ hebben die Romeynen crachtelijc bestredẽ / alsodat si die verre vandẽ muer hebben doen vertrechẽ / bedzuẽde veel vzome septẽ dooz haer macht eñ cloec hept / nochtãs leden si wel so veel schadẽ als si den Romeynen dedẽ / want so seer als si verhit werdẽ dooz dat mishopen van te moghen ontgaẽ / so seer werden dye Romeynen daer tegen ontsteken van schaemptẽ. Die Romeynen warẽ ghewapent dooz haer consie vã oozlogen eñ vzomichept / maer dye Jodẽ wt grooter tooznichept werden vsieret dooz haer wzeede straffichept. Ten laetsten alst den gheheelen dach gestreden was / so heeft den nacht den strijt ghescheyden / in welcken strijt veel Romeynẽ ghewont zijn gheweest / eñ derthien verslaghen. Maer onder die Jodẽ wasser ses hondt ghewont eñ seuenthien verslagen. Eñ dies niet te min / zijn si den Romeynẽ (doeu si des anderẽ daechs weder om aen vielẽ) teghẽ ghecomen / eñ hebbẽ die noch veel sterchelijker wedstaẽ / daer wt betrouwẽ hebbende / dat si die des daechs te vozen haddẽ wederstaen: maer si hebbẽ die Romeynen ooc vzomer int striden gheuonden / mits dat die schaemte haer gram schap ooc ontsteken hadde / want si lieten hen duncken dat si verwonnen waerẽ / ten ware dat si haestelijc die victozie crighen mochten. Als dã die Romeynen vijf daghen lanc niet op en hielen van aenuallen eñ stozmen / so deden die Jotapatenaers ooc veel wtloopen / eñ die mueren werden sterckelijker beslooten / nochtans en ontsagen die Joden haer der vpanden macht niet / eñ die Romeynen en werden ooc niet vermocht dooz die swarichept dã die stadt te winnen / want die stadt Jotapata is bp na geheel een rootse / eñ van alle dander siden is si met onmetelijke diepe vallepẽ heel steych / alsoe dat si swimelen int sien die dese vallepẽ diepte willẽ doozt gesichte begripẽ / eñ men mach daer npet dã alleen vandẽ nooztsiden aencomen / daer si gheimmert is ouer dye tweerse side van den eynde des berchs / het welcke Josephus mz dẽ stadtmuer ooc bevangen hadde / om dat die vpanden niet en soudẽ comen gecomen totten hoochstẽ vanden toppen. Ooc was die stadt al om met ander berghen alsobedect / datmen die niet sien en mocht eermen daer aen quam / aldus was Jotapata beruẽt. Vespasianus dan siende dat hi moest striden teghẽ die natuere oft ghelegenthept vander plaetsen eñ teghen der Joden stoutichept / heeft vooz hem genomen dat belech seer sterchelijch aen te legghen / eñ rocpende tot hem zijn Capitepnẽ / heeft hi raet ghehouden hoemẽ die stadt soude best besiozmen moghen. Eñ alst haer goet heeft gedocht / datmẽ een hooch bolwerc daer vooz makẽ soude aen die side des muers daermen best aẽ comẽ mocht / so heeft hi het geheel hepz wt ghesonden om materie daer toe te vergaderen / eñ als si die naeste berghen wtghehouwen haddẽ / so hebben si een groote macht van houtẽ eñ steenen vergadert / stellẽde ooc schãsen van hozden lanex die wallen / om die geschuttẽ te verhoeden die van bouen quamẽ / eñ hier mede beschermt zijnde / maectẽ si een groot bolwerc. Eñ si en hadden gheenen oft seer cleynen hinñ vandẽ geschuttẽ die vandẽ muer geschotẽ werden. Die ãdere vzachtẽ desen aerde aẽ / grauẽde die wtẽ naesten houelen sonder ophouden / eñ aldus waren si in dzy manierẽ bedeplt / so datter niemãt ledich en was. Maer die Joden wierpẽ met grooten steenẽ eñ alderley geschuttẽ op haer ouerdeselẽ / die welcke seer groot gelupt gauẽ / hoe wel dat si niet dooz en gingen / dwelc den werclupden een veruaerlijc letsel was. Doen heeft Vespasianus daer rontsom doen stellen die groote schutgewepẽ (welch al te samẽ waren hondert eñ tsestich) gebiedende datmen geschutten soude schieten na die gene die op die mueren stondẽ. Daer toe werdẽ wt die groote bogẽ spiessen geschotẽ / eñ groote steenen wozden daer ghewozpen met groote wozpghewepen / eñ

vier met seer groote menichte vā pijlē /waer door die Joden niet alleen aen den muer/maer ooc binnen den schote oft worp van desen tot een groote spacie niet comen en mochtē/want dye macht der Arabischer schutters eñ worpers eñ der slinghers werpers/ eñ alle die schutgeweyē schotē eñ wierpen alōhande geschuttē. Maer die Jodē hier door beledt wesende/en hebben nochtans niet gherust/ maer bi hoopen wtloopende als roouers/hebben si der werclupden decsels afgetrocken/slaēde ooc die gene die si ontdect hadden/eñ als die geweliē warē/so brakē si dat bolwerck/ eñ die beheymselsder wallē metten horden verbrandē si/tot dat Vespasianus bevont dat dese schade quāter sakē van het bedeplen der werchen/midts dat die ruymten tusschē beyden liggende den Joden plaetse gauen om aen te comē /dus heeft hi dye decselen versaēt/ eñ die machten tsamen vergaderende/heeft hy die spruckreysen der vyanden belet. Als dan dit bolwerck bi na al opgericht was/also dat dit by nae so hooghe was als der Joden borstgheweyren/so heuet Josepho schāde gedocht daer niet teghen te arbeydē dat der stadt behoudenisse dienē mochte. Dus heeft hi die metsers oft muermakers tsamē gheroepen/gebiedende haer dat si den muer hooghер op maken souden/ maer doen si sydē dattet niet moghelijc en ware te timmerē oft metsen/om tbelet van so veel geschuts/ so heeft hi dit bescermsel voor henlieden verdacht: hy heeft staken doen vast makē/ eñ daer aen heeft hi verschse osse vellē doē wt spannen/die der geschuttē steenen wijchēde ontfanghē souden/eñ waer af die andē geschut ten wederom botten souden /eñ dat het vier vandē vellen vochticheyt zyn cracht soude verliesen. Als hy dese dā voor die muermakers gestelt hadde/so hebbē si den muer nacht eñ dach werckēde/ twintich cubitus hooghe opgericht / veel toren oock daer op stellende/eñ sterche geweyē daer toe ghepast/het welcke den Romeynē die nv meynden in die stadt te wesen/groote swarichеyt eñ vdziet gemaert heeft/mits dat si so wel van Josephus beyē dichеyt als van der Jodē cloecheyt verwaert warē.

¶ Van tbelech vā Jotapata door Vespasianum/ eñ van Josephus naerstichеyt/eñ vandē Jodē scarmutsinghen teghen die Romeynen. Cap. viij.

MAer Vespasianus werde door zynder vyan den loosen raet eñ stoutichеyt/ianc so meer gherept/die nv sulc betrouwē hadden ghecregen wt haer beurtheyt/dat si die Romeynen vā selfs bespringen/ also datter daghelicx bi hoopen scarmutsingen eñ verraderlike listen/ als die moordenaers oft roouers plegen/eñ auontuerlike roouerien met brantstichtingen ghedaen werdē/ tot dat Vespasianus zyn ruyters heeft doen rustē vā striden/willende die stadt beleggen/om die door ghebrech van victalie te crigen/ wāt hy liet hem dunckē dat die Joden vā honger souden bedwonghē worden ghenade van hem te versoechē / oft dat si van honger souden vergaen/waert sake dat si ten wtersten wilden in die selue hertneckichеyt blijē/ ooc dat hi die stadt lichteliker soude moghen verwinnen/waert sake dat hi dye na eenen middelen tijt tusschē beydē bestormde als si vol anrt waren. Hierom heeft hi alle haer wtganghen doen bewaren eñ wachten. Maer die van Jotapata hadden corens eñ alderhāde victalie ghenoech/sonder sout/ ooc werden si seer benaut door ghebreck van water/want daer gheen fonteyne in die stadt en was eñ al warē die inwoonders te vredē metten reghen water/maer het reghende daer seldē in die somer maenden. Op welcken tijt werden dye belegerde noch meer gequelt door een ordinācie die gheuon den was om den dorst te vslaen/want si swaerlijc liden mochtē datmē dit dede /recht ofter gheē water meer geweest en hadde/wāt als Josephus sach dat die stadt ghenoech hadde vā andē dinghen /eñ dat die mannen wel vroem gemoet warē/so heeft hi (om den Romeynen het belech langer te maken dan si meynden) den borgeren bp maten den dāt doen geuē. Maer datmē het water aldus bewaerde docht haer swaerder te wesen/dan ofter gheen gheweest en hadde/eñ het maecte haer meerderen lust daer toe/ om dat si gheē vrijheyt en hadde om te drinckē/eñ aldus en condē si dē arbeyt niet verdraghen/recht oft si den wtersten dorst hadde ghehadt. Maer dat si aldus gestelt warē/en mocht dē Romeynen niet verborghen bliuen/die van eenen hoeuel tegen ouer liggheēde ouer die muerē henlieden sagen ouer hoop comen op een plaetse /eñ aldaer een mate dranck nemen/tot welcker plaetsen ooc veel van haren geschutten raliende / veel van henliedē gedoot hebbē. Maer Vespasianus hoorde dat die stadt corzelinge (als die putten al wt geschepē souden wesen) hem vā noots wegen soude opgheghеuen werdē. Maer Josephus om dese hope Vespasiano te minderē/heeft beuolē datter vele van henliedē soudē cleederē int water gedoopt al nat hangen op die wtstekende cātеelen der muren /dat die terstondt druppen souden van water. Waer wt die Romeynen beureest eñ bedroest zyn gheweest/ siende dat si so veel waters onnuttelijc in spotte verdeden dye si meyndē groot ghebreck waters te hebbē. Ten laetstē als Vespasianus dye oppervelthеere ooc gheen hope meer en hadde vā die stadt te crighen door ghebreck van victalie/ soo heeft hi sinē raet wederom gheкeert/tot ghewelt te doen eñ die te bestridē. Het welck die Joden ooc alderliefst haddē/mits dat si gheen hope en haddē van die stadt oft haer selue te mogen saluerē / eñ si haddē lieuer in doorloghe al stridende te sterue/ eer si vā honger oft vā dorste verghingē. Maer Josephus heeft bouē dit noch eenē anderen raet verdacht om victalie te crigē door een ongēbaer vallеye/die daerō ooc vādē wachters nyet nauwe bewaert en werde. Dus heeft hi brieuē gesondē aen die Jodē westwaerts woonēde buptē die stadt/eñ van desen heeft hi alle dingen ghecreghē dye den noot druft aengingē/eñ datter in die stadt gebrac/ beuelende den gheнē dye ouer eñ wedom ginghē dat si meestendeel cruppē soudē voorbi die schiltwachte/ouerdect met vellen/op dat die gheне dye haer bi nachte ter auontuerē sien mochtē/meynen soudē dattet honden warē. Eñ dit is dicmael ghedaē ghеweest/tot dat die wakers het bedroch ghewaer werdē/eñ die vallеye al ō besettē. Josephus dā siende dat hi die stadt niet langer en soude moghē tegen houden/ ooc gheē hope hebbēde vā zyn leuē/waert sake dat hi daer binnē bleef/heeft met-

ten beſten vanden ſtadt raet gheꝛouden van te vlie-
den. Maer het volck heeft dit vernomen/het welc
ront ſom hem vergaēt is te hoope/biddende hem
dat hi haer niet en wilde verlaten/op wien alleē ſi
haer betrouwē hadden/want hi was der ſtadt be-
houdeniſſe als hi daer bleef/mids dat ſi alle met
wackeren eñ vroliken moede ſtriden wilden ter ſa
ken van hē/eñ bi alſo ſi verwonnē werdē/ſoe ſou-
de hi haer een ſolaes weſen. Ock ſeyden ſi dat hē
niet en betaemde voor zijn vpanden te vlieden/oft
zijn vrienden te verlaten/ oft te ſpringhen als wē
ſchepe dat vandē tempeeſt verdruct is/die daer in
gheꝛomen was doē die zee noch ſtille was. Want
hi ſoude alſo te meer die ſtadt doē verſtiēlē/mits
datter niemant en ſoude den vpanden doꝛren we-
derſtaen/waert dat hi wech ware gegaen/daer ſi
al haer betrouwē op haddē. Maer Joſephus ver-
boꝛghende dat hi hem ſelven wilde bewarē/ſeydē
dat hi wilde wtgaē tot haren profite: Want bleef
hi in die ſtadt/ſo en ſoude hi henlieden niet groots
connen ghedoen al werdē ſi behouden. Eñ waert
ſake dat ſi verwonnē werden/ſo ſoude hi om niet
oft te vergeefs met haer verloꝛē gaen/maer waer
hi verloſt wt dat beleech/ſo mocht hi henlieden vā
bupten groot profijt doen: want hi ſoude terſtont
wt dat lātſchap veel Galileuſſche mannē ver ga-
deren/eñ alſo met eenen anderē ſtrijt die ſtomep-
nen van haer ſtadt doen af trecklē/maer nv en ſach
hi niet wat profijt dat hi doē mochte bi hē blijven
de/dan dat hi daer door die ſtomeynen noch meer
ſoude tergen eñ verwecken dat beleech te voꝛderē/
mits dat ſi groote begeerte hadden om hē te van-
ghen/maer waert ſake dat ſi vnamē dat hy wech
gheuloden ware/ſo ſouden ſi met beleggē ſeer ver
ſlappē. Maer Joſephus en heeft dat volc met deſe
redenen niet connen omgeſtellen/maer hi heeft ſe
te meer ontſteken/dat ſi hem omringdē. Ten laet-
ſten zijn die kinderē eñ ouds/die vroulēs met ha-
ren cleynen kinderens al weenende voor zijn voe-
ten neder gevallen/eñ hebben hem omhelſt eñ ghe
houdē/hem met veel ghecruſchs biddende dat hy
haerd auontuerē mede geſelle wilde weſen/dwelc
ſi begeerden niet dat ſi hem zijn weluaert benēdē
(na dat ick meyne) maer wt hope van haer eyghen
weluaert/ want ſi meynden dat ſi niet quaets lidē
en ſouden ſoo langhe als Joſephus by haer bleef.
Maer hi houdēde dit voor bedē/ waert dz hi daer
bleef/eñ voor een gheuangeniſſe oft bewaringhe
werde hi met ghewelt daer toe ghedwongē (mits
dat het ontfermē ouer die clachten zijn voornemē
van wech te gaen ſeer gebroke hadde) heeft voor
hem ghenomen daer te blijven. Eñ ghewapēt oft
verſteret zijnde met die gemeyn wanhope d ſtadt/
ſeggheude ock dattet nv tijt was den ſtrijt te be-
ghinnen/ alſſer ghē hope der behoudeniſſe meer
en was/eñ datter eerlijck was het leven te gheven
oft te laten om eenen loffelijckē naem te crigē/eñ
te ſterven alſmē eenich vroem ſept ghedaē hadde
ter gedencheniſſe vanden nacomers. Aldus heeft
hi hem tot die werchen gheheert/eñ is met dalder
vroemſte vechters wtgetrockē/eñ heeft die wach-
ters verdreven/ eñ alſo een ſpringhrepſe gedaē tot
aen der ſtomeynen legher toe/als nv heeft hi ock
die vellen die op die wallen lagē/ daer onder ſi haer
geſchuttē ſpandē/ghe ſchoort/als dā heeft hi twier
in haer wercken gewoꝛpen/eñ des anderē eñ der-
den daechs/eñ noch veel dagē eñ nachten daer na
en heeft hi niet vermoept geweeſt van ſtrijdē. Maer
als Veſpaſianus ſach dat die ſtomeynen door deſe
ſcarmut ſingē ſeer beſchadicht warē (wāt ſi ſchaē
den haer voor die Joden den rugghe te keeren/eñ
ſi en waeren nyet raſch ghenoech haer inder vlucht
te achterhalē/om tgewicht haerder wapenē/daer
die Joden altijt wat bedreuē eñ eenighe ſchade de
den/eñ wederom in die ſtadt vluchtē eer ſi eenige
ſchade ledē) heeft hi den gewapenden mannē ghe
boden dat ſi wijcken ſoudē van haer aenloopingē
eñ ſcarmuſingen/eñ dat ſi niet ſtriden en ſouden
teghen die menſchē di na die doot iaechden/want
niemāt ſtercker en is dā die vtwijfelde. Maer haer
hittichept ſoude daer door verſlagē werdē/waert
dat ſi haer voornemē niet en conden volbringhen
gheliic een vlamme vergaet/ als ſi gheen materie
meer en vint. Ock ſeyde hy/dat die ſtomeynē be-
hoordē wijſſelijcker victorie te crigen die om haer
heerlichept te vermeerderē/niet om den noot ſtrij-
dende warē/maer hi heeft die Jodē meeſtdeel ver
dreuē door die Arabiſche eñ Spaenſche ſchutters eñ
ſlingerwerpers eñ met ſteenē door grote geſchu-
ten wtgewoꝛpen/wāt daer en kuſtē geē ſchurghe-
weyr daermē pilen oft andē ſchichten mede ſchoot.
Als dan die Joden hier af ſeer gequelt ſwaren/ſo
weken ſi af. Maer nochtās liepen ſi ondē dye ghe-
ſchuttē die van verre geſchoten werden/eñ vielen
den ſtomeynen wreedelijck aen/mids dat ſi noch
haer lichaem noch haer leven en ſpaerden/maer ſi
ſtredē by beurten van beyde ſiden/ een yeghelijck
den ſinen die in laſt waren helpende.

Thoe Veſpaſianus Jotapatā beſtoꝛmt heeft/ eñ
vanden ſtoꝛmgewerpe dat den Ram heet/ eñ van-
den anderen doorlooch ſchen ghe ſchutten. Cap. ix.

HIerom heeft Veſpaſianus hem laetē duncke
dat hi door den langhen tijt eñ der vpanden
ſcarmut ſinghen eñ oploopē ſelver belegert was.
Dus heeft hi voor hem ghenomē metten Ram die
mueren te beſtooten/mits dat die bolwercken nv
bi na ſo hooghe waren als der ſtadt mueren. Den
Ram is voorwaer een groot werc oft geſticht/ ge-
lijc eenē maſtboom/welcx eynde is met een ſwaer
yſer voor beſlaghen/ gemaect op die maniere van
eenē Ram oft wedē/daert oock den naem af ghecre-
ghen heeft/eñ deſen hangt met zeelen wt eenē an-
deren balc/als die tonghe in een waghe vā beyde
ſidē wel onderſet met ſtilē/die wel geneſticht zijn/
eñ als dien achterwaerts geſtootē wert met groo
te ſtercte vā veel mannē/eñ dan door die ſelue we-
derom voorwaerts geſtootē wert/ſo ſtoot die vo-
re met zijn weſtekende yſere die muerē/eñ daer en
is gheenen ſo ſterckē toꝛre/oft ſo breeden omgāck
van mueren/die weder ſtaen mach het dickmael be-
ſtooten van deſen Ram/ al ſyt dat hi die eerſte aen-
ſtooten ſterckelijck verdraghen mach. Dus heuet
Veſpaſiano der ſtomeynen opper veltheere goet
ghedocht dannen dit proeuen ſoude/want hy dye
ſtadt be gheerde met ghewelt coꝛts te winnē/mits
dat het beleech hē docht ſchadelijc te weſen/om dat
die Joden gheenſſins en ruſten. Aldus hebben die
ſtomeynē die ſchurgeweyren eñ andē inſtrumentē

om te schietē eñ te worpen naerō aen die stadt ghe
brocht eñ die gheschicht/op dz si te lichteliker moch
ter gheracct worden die vandē mueren teghē haer
schenē te arbeydē/en die schutters eñ slingerwor-
pers en waren ooc niet verre van die stadt. Alsser
dan niemant vandē Jodē/ om des geschuts wille/
en dorste op die mueren climmen/so hebbē die Ro-
meynē dē Ram aengebrocht/ dye bouen ouer dect
was met horden eñ vellen/so wel tot hemlieder als
tot des instruments bescherminge. Eñ mettē eer
sten stoot hebben die vesten ghedauert /eñ daer is
een seer groot geroep des volcx opgeresen /recht
oft si doen verwonnē hadde gheweest. Maer Jo
sephus siende dat die selue plaetse dicmael bestoo
tē werde/ eñ dat dē muer corts soude omgworpē
worden/ herest vdacht met wat subtijlheyt hy tghe-
welt van dat stormgeweyr soude allenxkens mo-
ghen doē faelgeren: want hy heeft sacken met caf
gheuult doen neder laten vandē muer ter plaetsen
daer si saghen den stoot vandē Ram aencomē op
dat die twee de stootē also souden mussen /oft door
die slappicheyt der sackē die stooten te beletē/ dat
den muer te min gequetst werde: Welck dinck dē
Romeynen een groote moeyte eñ vtreck gemaect
heeft/want werwaerts dat si haer stormgeweyr
keerdē/ derwaerts trocken si die op den muer stō-
den/die sacken mettē casue geuult/ stellende die te
ghen haer stootē/eñ aldus en werde dē muer door
dat her stootē niet beschadicht/tot dz die Romeynē
hier teghen oock een ander dinck gheyxactxeert
hebben. Want si hebben lange spiessen berept /eñ
aen deynde van desen hebbē si sichelen ghebondē
daer si die zeelen vanden sackē mede af snedē. Als
dan het wercken mettē Ram aldus cracht hadde/
eñ dē muer die noch versch was/ wijcte vā die sto
ten/so hebben Josephus eñ zijn gesellen het wter-
ste gesocht / haer selue metten viere behelpende/
eñ ontstekende alle die drooghe materie / hebbē si
die van dry plaetsen doē bernen. Eñ si hebben der
Romeynen stormgeweyrē/eñ borstgheweyrē met-
ten wallen verbrant. Maer die Romeynē quamen
daer teghen niet sonō haer schade/mits dat si ver-
uaert waeren van der Joden clopechept/eñ want si
ooch belet werden door die vlammē/ eenighe hul-
pe daer teghen te doen/want midts dat dye vlam-
mē drooghe materie vondē / eñ daer toe ooc harst
peck eñ solfer so vlogen si ouer al/haestelijcker dā
men mepnde/alsō dat si der Romeynē werchē dye
met grooter naerstichept gemaect waren bmuen
een vre tijt geheel verdoruen. Eñ te deser tijt isser
gheweest eē Jode Eleazarus Tameus sone wter
stadt Saab in Galileē gheborē/die weerdich was
gheprezen te sine eñ datmē zijns langhe gedenckē
soude: Want dese heeft eenē grooten steen hooch
opgheheuen/eñ dien met so grooter cracht vandē
muer op den Ram ghewozpen/ dat des stormghe-
weyrs hooft af brack /het welck hi wt het midden
der vpanden/daer hy met eenē spronghe onō ghe-
komen was/wechghenomen heeft/ eñ dat sonder
eenighe vreese wederom aen den muer ghebracht
Ten laetstē als hy den vpanden vore stont als een
tepkē daer si haer pilen na schieten mochten/ so is
hi in zijn bloot lijf met vijf pilen ghewont eñ doo-
schotē. Maer als hi gheen van die pilen aenmere-
kende/op den muer geclommen was/ daer hi van
alle man mocht ghesien worden/is hi door zijn ey-
ghen stoutichept daer bliuē staende/eñ als hy ver-
cramp door der wonden pine/so viel hi van bouen
neōwaerts metten Ram. Nae desen hebben twee
ghebroeders dye vroemste gheweest / Netiras eñ
Philippus geboren uten dorpe vā Galileen Ru-
ma ghenaēt/die welcke/na dat si ghesprongē wa-
ren op die Roomsche rupters vanō thienster ben-
den/zijn met so grooten gedruysch eñ gewelt daer
teghen gheualien/dat si der Romeynen slachordē
doorbraken/eñ dedense alle vliedē die teghen haer
quamen oft haer weōstonden. Eñ sonō dese heb-
ben Josephus eñ dye ander menichte brandende
facheleu ghenomen/eñ aengesteken die stormghe
weyren eñ vluchtstedekens mettē werchē der vijf-
tier eñ der thienster bendē dye den rugge geheert
haddē. Maer danō die terstont daer na volchden/
hebbē dye instrumenten eñ alle maniere vā mate-
rie verdoruen. Maer die Romeynen hebben wedō
den Ram opgericht ontrent dē auont/ eñ dyen
ghebracht aen die side des muers die lest bestootē
eñ ghequetst was geweest/op welcken tijt heester
een vander Jodē voorverhters Vespasianus voet
een luttel gequetst/ om dat die macht vanden pile
door die lange spacie vergaen was/het welck onō
die Romeynē een groote werringe gemaect heeft:
Want als die gene die daer bi warē verstrict wer-
den/siende het bloet/so quamenō vele met verwō
deringe eñ vreese tot harē opperrapitepn/ eñ voor
al quam daer Titus voor sinen Vader zorghende/
waer wt gecomen is dat dye goetheertichept tottē
opper veltheere/eñ die beuret sthept zijns soōs die
menichte heel verwert maecte. Maer die vaō Ves-
sianus heeft lichtelijc sinē sone wter vreesen ghe-
bracht/eñ het hery wt die ōtstelthept/wāt hy heeft
die pine van deser wonden verwonnen/begerēde
ghesien te wesen van alle die ghene dye om sinen
wille beureest warē gheweest/eñ hi heeft dē strijt
teghē die Jodē te hardelijker aengedreuē/ wāt een
peghelijc begheerde hē in alle periculen te stellen/
om haers Capitepns leet te wrekē. Hierōzh si deē
dē anderen met een geroep verwechēde/weō aen
den muer gheuallen. Eñ hoe wel Josephus met
die sine dicmael vielē vā die menichte der geschut
ten/nochtās en werdē si dacrom vā dē muer nyet
ghedreuē/maer met vier eñ met yserē wapenen eñ
steenē bestredē si die Romeynē die dē Ram voors
stietē bedect met hordē/maer si dedē luttel oft geē
profijt/mits dat si sonō ophoudē neder vielē/slaē-
de int aensien der vpandē/die si nochtans niet siē
en condē / want men sach die Jodē claerlijck door
haer vieren/als oft dach hadde geweest/ eñ aldus
waren si den vpandē cē seker tepken daer si haer
pilen na micken eñ schieten mochten/eñ mits dat
die stormgeweyren niet verre ghesien en werden/
so en condē si haer voor die pilen niet gewachten/
aldus gheschiedet datter veel vanden Jodē tsamē
doorschotē werdē/door die cracht der groter scut-
gheweyrē eñ der pilen. Eñ die steenē die wtē schut-
geweyren gheschotē werdē/ wierpē die rantceelen
vandē vesten af/eñ braken die hoecken vandē tor-
ren. Eñ daer en waren gheen mans so vast bi een
ghebrongben/die door deser steenen groothept eñ

ghewelt upet en werden nedergeworpen/ooc totten wterstien vanden heyre toe. Eñ men mach wel verstaen die cracht vã desen gewepre/ wt dye dinghen die dyen nacht geschiet zijn. Wãt daer mede is eenen die bi Josepho stont op dẽ muer zijn hooft afgeschotẽ met eenẽ steen/ eñ zijn hooft is dry stadien verre gheulogen / als oft met eenen slinghen hadde gheworpẽ gheweest. Inden dach is ooc een der beuruchter vrouwẽ bupch doorschotẽ geweest eñ het kint is een half stadie verre vã haer geworpen/ sulchẽ macht was in dit gheschut/ eñ daer om was het gedrupsch eñ ghenupsch vanden pilen oft gheschotẽ steenen veruaerlicker dan die schutghewepren selue/ eñ dye menichte der dooden als dye vandẽ mueren wechgedreuen werdẽ / gauẽ groot ghelupt / eñ daer wt werde een iammerlijc eñ bitter ghecrijsch der vrouwen vanbinnen verweert/ eñ van bupte maecte het suchten eñ kermẽ der sieruender mannẽ ooc een gherupsch/ eñ den gheheelen omloop vander vesten daer tegẽ datmẽ street/ vloepde van bloede/ eñ men mocht wel tot op den muer climmen ouer dye hoopen der dooder lichamen. Die berghen ooch wedergholpt gheuende maectẽ den grouwel noch veel meerder/ alsoo dat dyẽ nacht niet en gebrack/ dat den oozen oft dẽ ooghen mocht veruaerlichept aenbrengẽ. Dus pfferseer veel strijdẽde voor Jotapata vromelijc gestoruen/ eñ veel isser gewont geweest/ maer nochtans en heeft den muer nauwelijcx gefaelgeert oft ghewesen den menichfuldigen aensiotẽ der stormgheweprẽ/ dan ontrent die morghenwake/ eñ doẽ hebbẽ die Joden het deel datter af gheworpẽ was wederom beurijt met doode lichamẽ eñ wapenẽ/ eer die Romeynen daer brugghen aen leyden.

Hoe die van Jotapata wederom bestormt werden. Cap.x.

DEs morgẽs vroech heeft Vespasianus theyr aẽgebracht om die stadt in te nemẽ/ het welc heyr nv vandẽ nacht arbeyt een luttelkẽ vermaect was. Eñ begerẽde dye ander voorwechters ooc te vrijuen van dat gebrokẽ deel des muers/ heeft hy dalder sterckste repsigers van haren peerden doen gaen/ eñ die in drydertey manieren gestelt / op dat si met haren wapenen bedect/ dye ghebroken side des muers al om wel besettẽ soudẽ/ eñ haer spiessen voor haer wtstekẽ/ eñ alsmẽ begonste die brugghen aen te brengen/ dat si dan deerste in die stadt gaen souden. Eñ na dese heeft hi dalder vroemste voetknechtẽ ghestelt/ maer dye anõ menichte des peerdevolcx / heeft hy nae dye rupmte des muers ouer die berchachtige plaetsen breet wtgestelt/ op datter niemant en soude verborghen blauen/ vliedẽde wt der stadt verderffenisse. Daer na heeft hi die schutters gestelt/ om dese te volgen/ den welcken hi beuolẽ heeft haer pilen ghereet te hebben/ eñ des gelijcx ooc die slinghenworpers/ eñ dye tot die schutgewepren gestelt warẽ. Maer aen die ander deelen des muers die onghescheut warẽ/ heeft hi leederẽ doen oprichtẽ/ op dat die Joden die dese opclimmers wildẽ beletten verlatẽ souden die bewaernisse oft het beschermẽ vã dat gebrokẽ deel des muers/ eñ dat die andere verlast wesende van alle den geschutẽ der Romeynẽ gewelt als si daer inne brachẽ/ wijcken soudẽ. Maer doen Josephus dit beuroet hadde / heeft hi gestelt aen den onghequetstẽ muer die ouders eñ die van arbeyt dmoept warẽ/ als die daer niet en haddẽ moghẽ ghequetst werdẽ/ maer acht vernallẽ deel/ heeft hi die alderstercxte eñ cloecste gestelt/ eñ hi heeft ses mãs bi lote wtgestelt/ endẽ die welcke hi ooc een was/ om die periculẽ te verwachtẽ voor alle dãdere. Desen heeft hi ooch bruolen haer oozen te stoppen/ dat si door tgehuyl der heyrẽ oft door eenige vreese niet en soudẽ ontstelt oft bewoecht worde/ eñ dat si teghen die menichte der pijlẽ haer soudẽ beschermẽ van bouẽ met schildẽ/ eñ dat si een luttel vtrechen souden tot dat die schutters haer pijlhokerẽ al wtgheschotẽ hadde. Maer waere sake datter brugghẽ vandẽ Romeynẽ aenghebrocht werden/ soo belal hi haer dat si selver daer eerst opspringen souden/ eñ also den vyandẽ met hen selfs gereetschap weder staẽ. Voorts seyde hi dat een yeghelijc nv moeste vechten / niet als oft hi dye stadt wilde beschermẽ om niet ghewonnẽ te werden/ maer oft hi zijn stadt nv verdoruen wesende wilde wrekẽ. Eñ dat si voor oogen nemẽ soudẽ/ recht oft hen zijn ouders eñ kinders daer doot geslaghẽ werdẽ/ eñ dat haer hupsvrouwẽ nv bi na gheuangen werden vanden vyanden eñ also die heel macht haerder aenstaender verderffenissen nv op haer vyandẽ stortẽ / dye hen dit iãmer aendedẽ/ aldus heuet Josephus aen beyde dye muerẽ beschiet. Maer nae dander stadt ghemeyn volck wert niet strijtbaer en was/ als die vrouwẽ eñ kinderen/ die stadt saghen met dryderhãde heyren belegert (want daer en was niemant vandẽ wachters een stride ouergestelt) eñ hoe dye vyandẽ met bloode swoerdẽ hart aenmielen/ aẽ die side vandẽ gebrokenẽ muer/ eñ dat alle die berchachtige plaetsen van bouen bimetẽ van die wapenen/ eñ datter een vanden Arabischers des schutters sonõ op houdẽ pilen leuerde/ so hebben si met het wterste ghupi groot ghelupt gegeuen/ als oft de stadt nv hadde gewonnen geweest/ datmẽ soude ghemeynt hebben dat der stadt verderffenisse niet aenstaende maer nv daer tegenwoordich had de geweest/ waerom heeft Josephus die vrouwen met dreygementen in haer hupsen doẽ stupten/ eñ haer doẽ swigen/ dat si door weemoedichept haerder mannẽ moeden nyet en soudẽ bloode eñ vrouachtich makẽ. Maer hi is voorts ouergegaen tottẽ deel des muers dat hem bi lote gheuallen was/ maer op die gene die die leederẽ aenstelde en heeft hi niet geracet / maer alleen aensach hy dat geweit eñ ghedrupsch der pilen. Ooch hebbẽ daer toe die trompetters van alle die bendẽ tsamen ghe slaghẽ eñ gelupt ghegeuen / eñ het heyr heeft veruaerlijc gherupsch ghemaecht. Eñ alst tepken ghegheuen was/ so zijnd van alle siden pilen wtgeschoten / so dat het licht heeft begõst te verdupsterẽ. Maer Josephus gheselten ghedachtich wesende zijnd ghebodẽ/ hebbẽ haer oozen gestopt teghẽ tgheroep/ eñ haer lichamen bedect tegen die geschutten. Eñ als die gestichtẽ der brugghẽ aengebrocht werdẽ/ so hebbẽ si die met eenẽ loop inghenomẽ/ eer haer vyanden haren voet daer op stelden / eñ hebbens daer af gedreuen doen si arbeyden om daer op te climmen/ toonẽde daer menigerhãde vrome feytẽ haerẽ hãdẽ eñ moedẽ. Eñ si warẽ neerstich dat si

in haer weterste verderfenisse niet blooder oft onzomer en soudē schinen te wesen/dā die Romeynen die sonder haer perikel tegen henliedē vzoeg waren/eñ si en schepdē vandē Romeynē niet/voor dat si yemant verslagen hadden oft selver verslaghen bleuen. Als dan die Joden dus ghestadelijck bi ruē stridēde/eñ si geē anō voor vechters en haddē die haer haddē mogē onōstant doē/daer die Romeynē altijt verschoke stelde in die plaetse vā dē vermoeydē/alsodatter altijt ander quamen voor die ghene die door gewelt afghedzeuen waré/soe hebbē si malcanderen vermanende eñ opweckende/side aen side vast bi een genoecht/eñ van bouē bedect wesende met lange schilden/zijn si eenē onuerwinliken hoop ghewordē/verdzuēde dye Joden met harē geheelē heyr/als met eenen lichaē/ eñ aldus hebbē si haren voet op dē muer ghestelt. Doē heeft Josephus in dese benauthept dē wterstē raet inō noot ghebesicht/eñ vdenckende met wanhopen eenighe practike/heeft hy gebodē datmen die Roomsche rupters met heete olien begietē soude/die vā haerō schildē derselē beschermt waren. Eñ hier mede hebbē die Jodē (dye der heeter olien veel bereet haddē) terstont op die Romeynen ghegoten/wozpēde ooc die ketelen tsamen op hēlieden/die van hitten siedende waren/welck dinc der hittiger Romeynē heyr verstroyt heeft/eñ met seer swaere smerte vielē si vā die muerē/want dye olie vloeyde lichtelijc vandē hoofde totten voetē/ onder haer wapenē ouer haer geheel lichaem/eñ het verteerde haer vleesch als een vlamme viers/ mits dat die olie van natuerē lichtelijck heet wozt eñ om haer vettichept niet lichtelijck wedom cout en wozt. Eñ want si gebonden waren in haer helmetten eñ creesten/so en condē si dyen bzant npet ontlieden/maer als nu spzingende als dan haer schuen wzingende van pinen vielē si vander bzugghen/eñ vā haer volc die teghē dzonghen/en condē si sonō perikel niet besiden af depsen/om dat si lichtelijc vanden ghenen die haer achteruolchdē ghequetst werdē. Maer dē Romeynē en gebzack gheen macht in desen tegenspoet/noch den Joden voorsienichept/want al scheent dat dye Romeynē met olie ouergotē wonderlike pijne ledē/nochtās stozmdē si sterchelijc teghē die Jodē die haer ouergoten hadden/een peghelijc loopende op den ghenē die voor hem was/als oft die sinē stozm beledt hadde. Maer die Jodē hebbē der Romeynē voortgange met een ander schalcheyt bedzogen/want si hebbē die planckē vander bzuggen met ghesoden griecx hoy ouergoten/waer door si slipperden eñ vielen/eñ aldus werdē si achterwaerts gehoudē/ so datter nauwelicx pemāt vanden ghenē die vloden oft die aenquamē mochte vasten tert oft ganc hebbē/maer die sommige achterwaerts vallende werden vertredē op die planckē vander bzugghē/ eñ vele andere werden daer af ghewozpen op die wallen/eñ die geuallen waren/werdē vanden Joden geschoten/mits dat si door af spzinghen der Romeynē vzij van striden waren/eñ also te lichtelijker haer pilē te recht mictē eñ schoten. Als dā die oppervelthere Vespasianus sach dat zijn rupterē veel schadē leden in desen stryt/so heeft hy dye ontrent den auont wederom geroepē/waer af daer vele Romeynen verslagen werdē/maer noch veel meer gewont/maer onder dye van Jotapata isser sesse doodtbleuen/eñ meer dan dry honōt ghewōt/ wechgedzaghen. In deser manieren isser ghestreden geweest op den twintichsten dach der maent Junij. Vespasianus heeft het heyr vtroost van die sakē die daer gheschiet waré/maer na dat hi ghesien heeft dat zijn rupters vā gramschap ontstelē waren/eñ meer na die dadē dan na raden oft vermaningen haerden/so heeft hi die wallē doē hooghen opheffen. Eñ dry torrē vijftich voetē hooghe oprechtē/die van alle siden met pser bedeet waré/ op dat si door tgewicht soudē stantuastich wesen eñ datmense mettē viere npet en soude mogē verbzandē/dese heeft hi op die wallē gestelt/vol werpers eñ schutters/eñ alderhande clepn schutghewepē/eñ ooc van die stereste slingerwozpers. Eñ mits dat dese niet gesien en werdē om die hoochept vandē torren eñ haer pserē beslach/so hebbē si die Jodē op die muerē staende dye lichtelijc gesiē werden/met pilen geschoten. Maer doē die Jodē van die pilen die van bouen quamē/npet lichtelijc wijchē en mochten/eñ si haer ooch npet wzekē en conden op die ghene die si niet en sagen/mits dat die hoochept der torrē die pilen te bouen ginghen die metter haut geschotē werden/eñ mits dat het pseren beslach tegen het vier ongeschent bleef/so hebben si het beschermen der mueren verlaten/eñ zijn rasschelijc gheloopen teghē dye bestozmers. Aldus hebbē dye Jotapatenaers doē den Romeynen wederstaen/hoe wel datter vele telchē daghe verslagē werden/eñ si daer tegen haren vpanden gheen schade en dedē/om dat si dien sonder haer perikel niet en conden wederstaen.

¶ Hoe dye stadt Japha van Traiano eñ Tito bestozmt eñ ghewonnen is ghewest. Cap. xi.

Jn die selue dagē werde Vespasianus afgheroepē tot een stadt npet verre van Jotapata ghelegē/ghenaemt Japha/die nieuwe werringhe opstelde/eñ daer door moedich werde/ō dat si gehoort hadde dat die Jotapatenaers den Romeynē (alsmen niet en hoepte) aldus wedstaen hadden. Dus heeft hi derwaerts gesonden Traianum den hooftman vanō thienster benden/gheuendc hem twee duysent voetknechten/eñ duysent rupters te peerde. Maer als dese die stadt vant seer sterck teghen tbestozmen (want sonō die natuere haerder yheleghenthept waer door si seer beruyt was/soo was die ooch met een dobbel veste al om beset) eñ als hi ooch sach dat die bewooners vander stadt hem berept ten stride tegen quamē/heeft hi teghē hen gestreden/eñ hi heeft die hoe wel si een luttel tijts wederstridēde waren/ter vlucht geheert. Eñ die Romeynē hen op den voet volgēde eñ achterhalende/zijn met henlieden metter macht geloopē binnen die buptenste veste daer si in geuloden waren. Maer als si aen den binnenstē muer quamē/ so hebben haer bozgers die stadt voor hen gesloten/eñ dat tot vzeesen/sozghende dat die vpanden met henlieden ooc wederō binnen comen souden/ maer God gaf voorwaer den Romeynē der Galileeusscher nederlaghe/aengesien dat hi doen ter tijt ooc het gheheel volck van dyer stadt ghesloten buyten haer eygen vesten/leuerde haren vpanden/

die seer hittich waren na haerlieð verderffenisse: want veel van dyen Galileeusschē loopende metter macht aen der stadt binnen pooztē/eñ by name aenroepende der stadt ouerste om ingelatē te sine werden dootghe slagen die wile dat si hier om baden/mits dat die vyandē vooz henlieden den eenē muer/eñ die bozghers den anderen gesloten hadden/eñ aldus benaut zijnde tusschē die twee mueren/werdender veel van henliedē doozsteken metten swoerdē van harē medegheselle/maer ontallike vele meer werdender van dye stomeynē doot gheslagen/want si en conden gheenē moet gecrighen om haer seluen te weyzē oft te wzeken/want sonder dye vzeese haerder vyandē was harē moet doot heel ghebzokē/dooz die verraderie haerð bozgeren/also dat si steruēde die Jodē eñ niet die stomeynen veruloecten/tot dat si alle gedoot werdē tot twaelf dupsent menschē toe/waer wt dat Traianus gheneynt heeft dat dye stadt ydel was van strijtbaer mannen oft al waren daer noch somnighe binnen/dat die niet en souden dozren doen wt vzeezē. Dus heeft hi deser stadt wterste verderfenisse vooz dē opperveltheere achterwaert gehouden/eñ hi heeft hem met bodē doen bidden dat hy Titum sinen sone sendē wilde/die der victozīē een eynde makē soude. Maer Vespasianus meynende datter noch al wat arbeyts te doē ware/heeft sinē sone met een heyz rupters derwaerts gesonden/te weterē/met vijf honðt peerdevolcx eñ dupsent voetknechtē. Titus dā haestelijck na die stadt gherepst zijnde/heeft het heyz also geozdineert/dat hi Traianū stelde ter slincker sidē/eñ dat hi het belech soude bestierē aen die rechte side. Als dan die rupters tot alle siden die leederen aenstelden/so hebbē dye Galileeusschē die vesten terstont verlaten/na dat si een luttel van bouen daer teghē ghestreden hadden. Maer Titus eñ zijn medegeselle zijn af ghespzongē tot beneden/eñ hebben terstont die stadt ingheecreghen. Doen werde daer eenē sterckē strijt ghestreden teghen die ghene die haer van binnen ouer hoop vergadert hadden/midts dat die aldervzoemste als nu dooz die enghe straten met macht aen quamen/eñ mits dat die vzouwē vander huysen dakē alle geschuttē wierpen die si bi ghelucke vindē mochtē. Eñ in deser manieren hebbē si den strijt ghehouden totter sester vzen toe. Maer doē die strijtbaer mannen al vermelt waren/so werde die anð menichte som onder die opē locht/som in die huysen die ouders mettē iongers tsamen doot gheslaghen/also datter gheen manlike persoonē te liue gebleuen en zijn/dan die cleyne kinderkens die metten vzouwē tot slauen wechgelept werdē. Dus is tghetal vanden verslaghenen binnen dye stadt/eñ int eerste actuallen geweest vijfthiē dupsent/maer tgetal der gheuanghenē was twee dupsent een honðert eñ dertich. Dit ongheual eñ schade is den Galileeusschen gheschiet op den vijuentwintichsten dach der maent Junij.

Hoe dye Samaritanen van den Capitepn Cereale verwonnen zijn gheweest. Cap.xij.

OOck en zijn die Samaritanē niet vzy vā schaden geweest: Want dese zijn vergadert geweest op den berch Garizim/den welcken si vooz seer heylich houden. Eñ haer versaminghe scheen wel te comē wt eenē oozlooch schē Gheest/eñ daer toe dzeyghende/si en werdē ooc niet te wiser dooz die schade van haren gebuerē/maer sonð beuroeden van haerlieð cranckheyt/zijn si vander stomeynē voozspoedichedē veruaert geweest/maer dooz si heel willich eñ bereet waren tot werringhe/eñ oproerige. Vespasianus hadde lieuer haer beroerte te verrasschē/eñ haren oploop vā vozē te beletten: Want hoe wel het gheheel lant vā Samarien al om beset was metten garnisoen der stomeynē/nochtans haddemen sorghe vooz dye menichte eñ eendzachtichept der gheenð die daer versaemt waren. Eñ ter saken van dien/heeft hi Cerealem den hooftman vanð vijfster bendē derwaerts gesondē/met ses hondert repsigers eñ dzy dupsent voetknechten. Maer desen en heuet niet seker oft goet ghedocht aen dē berch te comē/eñ strijt te leueren/om datter seer veel vyanden op waren. Maer dye rupters hebbē dye ondersten des berchs van allen siden belept/bewarende die Samaritanē den geheelen dach lanc. Eñ this ghebeurt datter doē seer swaer hitte opstōt/so dat die Samaritanē waters ghebzec hadden (wāt het was doē den somer tijt) eñ het ghemeyn volc en hadde haer selue niet wel versien van victalie/waer dooz die sommighe van dozste stozuē/maer veel ander die lieuer haddē geuanghen slauen te wozden dan alsoo te steruē/zijn ouergetrocken totten stomeynen. Als dan Cerealis wt desen vluchtigen verstaen heeft/dat dye andere die daer bouen bleuen/noch wel gemoet waren/so is hi op den berch ghecommē/eñ als hi zijn heyz rōtsommē zijn vyandē gestelt hadde/so heeft hi hen eerstmael vermaēt om condicien van peyse aen te nemē/biddēde hen dat si lieuer haer behoudenisse wilden verkiesen/beloouende henliedē dat si vzy eñ sonder perikel soudē wesen/waert dat si haer wapenē wechwierpē. Maer ten laetstē doen hi henliedē hier toe niet gebzengē en conde/heeft hise bestreden eñ haer alle te samen dootghe slagē. Eñ henlieder hoop was elf dupsent eñ ses honðt. Dits gheschiet op dē seuenentwintichstē dach der maent Junij/eñ met dye iammerlike ōderfemisse zijn die Samaritanen verdzuet gheweest.

Hoe die stadt Jotapata ghewonnen eñ verdozuen wert. Cap.xiij.

ALs dye van Jotapata dus langhe volherdē/eñ (bouē dan men meynde) haer tegenspoeden verdzoegen/so zijn op den seuenenweertichstē dach des belechs der stomeynen wallen bouē der muerē hoochept opgheruē. Eñ daer is een vluchtich mensch op den seluē dach tot Vespasianū ghecomē/die hem vercondichde datter lutter bozgers binnen waren bleuen/eñ dat die ooch onmachtich warē/mits dat die doozt waken eñ daghelicx strijden so seer verdozuen waren/dat si gheen gewelt meer en souden connen verdzagē/maer dat mense ooc met lisichedē soude mogē bedzieghen/waert dat yemāt beneerstichde/want hi sepde dat si ghemeynlijc sliepē ontrēt dē lestē waer tijt/alst scheē dat si wat rustē haddē vā haer quellingē/eñ als dē wakers den mozghē slaep alōmeest benangt/dus rier dese datmense ter seluer vzen soude bestozmē. Maer Vespasianus die wel wist hoe getrouwe dz dye Joden malcanderen zijn/eñ met hoe grooten

moede dat si die pinũgen ỏsmaden/en heeft ghẽ
goet betrouwẽ in desen vluchtigen gehadt: Wãt
te vozen wasser een Jode wt Jotapata geuanghẽ
gheweest/die alder hande tozmentẽ vzomelijc ghe-
leden hadde. Eñ doen hi onderuraecht werde van
zijn vyanden/ooc dooz die pine der vlammen/wat
men binnẽ die stadt dede/ so is hi nochtans sonder
pet te melden die doot bespottende ghecruyst ghe-
weest. Maer nochtans maectet desen ouerdzage-
re geloue/datmẽ bi na wel dachte dat hi bi auon-
turẽ die waerheyt seyde. Eñ Vespasianus die wt
zijn bedzoch geẽ sozge en hadde vooz eenich groot
quaet/heeft den man doen bewarẽ/eñ het heyz be-
reyden om die stadt in te nemen. Dus is hy ter vzẽ
die hem gheseyt was/al stillijc aen die muerẽ ghe-
gaẽ/eñ Titus ghinck voze met eenen vandẽ Capi-
teynen Domitio Sabino/met een luttel gheselle
wter vijfthiẽster bẽdẽ. Eñ als si die wakers doot-
ghe slaghen haddẽ/so zijn si in die stadt gegaen/eñ
na haer hebbẽ Sextus Cerealis die Capiteyn/eñ
Placidus haer ruyters dye onõ haer waren daer
ooc ingebzocht. Als dã die bozcht ingenomẽ was/
eñ die vyandẽ int middẽ vanõ stadt wandelden/eñ
het nv claer dach was/so en hebbẽ nochtãs die Jo
dẽ die nv verwonnẽ warẽ/haer ỏderffenisse noch
niet beuroet/ mits dat si ỏmachtich warẽ vã swa-
rẽ slaep eñ arbeyt. Eñ wasser pemãt die ỏwaecte/
diẽs gesichte werde vdupsiert vã dẽ neuel/die doẽ
ter tijt seer veel was gheuallen eñ ỏspzaept ontrẽt
die stadt tot dat tgheel heyz binnẽ was/eñ tot dat
si alleen dooz tperikel haerỏ ongeluckẽ ontwaect
werdẽ. Ten laetsten hebbẽ si al sieruẽde eerst ver-
staen dat si verwonnen eñ verdozuen waren. Eñ
mits dat dye Romeynen ghedachtich waeren der
schadẽ die si van hen geleden hadden ten tide van
den belegge/so en hebben si gheen bewegen ghe-
hadt om pemãt te sparen oft ontfermhertigheit te
bewisen. Maer si hebben volc wter bozcht neder
waerts gedzeuẽ/eñ die also seer lichtelijc doot ghe-
slaghẽ/want daer soude dye onbequamichept der
plaetsen ooc den stzijtbaren mannen hinderlijck
gheweest hebben om te wederstane. Want si wer-
den ghedzonghen vanõ straten enghicheyt/ eñ af-
loopende ouer dye nedgaende plaetsen werden si
vertreden van der vyanden strijt die haer vã bouẽ
heel ouerliep. Het welcke heeft veel wtgelesen mã
nen die met Josepho warẽ verwect hen seluẽ met
haer eyghen handen te verlossen / want doẽ si sa-
ghen dat si nyemant vanden Romeynen en soudẽ
connen ghedoodẽ/so hebbẽ si der Romeynen han-
den verrascht/dat si daer af niet en souden gedoot
werdẽ / eñ hebbẽ int wterste deel vanõ stadt haer
seluẽ gedoot. Maer die wakers die eerst ghewaer
werden dat dye stadt gewonnen was waren ghe-
vlucht in eenẽ tozre nooztwaerts staende/eñ daer
hebben zijt een luttel tijts wederstaen. Maer daer
na als si van der vyanden menichte heel omringt
werden/hebbẽ si te spade haer rechte handen ghe-
boden/als genade begerende. Eñ als die Romey-
nẽ hen hart aẽ vielẽ / so hebbẽ si haer goets moets
ter doot ouergheuẽ. Die Romeynen haddẽ haer
wel moghen beroemen dat si het eynde van desen
belegghe sonder haer bloet vercreghen haddẽ/ en
hadde een van harẽ hooftmannen Antonius daer
niet doot ghebleuẽ/die verraderlijc ghedoot was:
Want een vanden Joden die totten spelunckẽ ge-
uloden waren (dier seer veel was) badt desen An-
tonium dat hi hem wilde zijn rechte hant wtsichẽ
op geloue vã zijn leuen te behoudẽ/ eñ bescermt
te wesen/dat hi sonder perikel soude mogen wter
spelucken opcomẽ. Maer doẽ Antonius onwijs-
selijc zijn hant wtgestoken hadde/so heeft die Jo-
de hem verrascht/eñ ghestickẽ onõ zijn iegernisse
eñ also terstont ghedoot. Dus hebben die Rome-
nen op dyẽ dach die menichte gedoot die int claer
eñ openbaer quã. Maer daer na in dye nauolghẽ-
de dagen hebbẽ si ondersocht dye verbozgẽ plaet-
sen eñ doozghegrauẽ holen eñ spelucken/ out eñ
iongh wzeedelic doodende/sonõ die cleyn kinder-
kens eñ vzouwen. Aldus waeren daer dupsent eñ
twee hondert gheuangenẽ vergadert/maer veer-
tich dupsent doodẽ zijnder tsamẽ ghetelt ghewees
binnen dẽ tijt des belechs/eñ der voozgaeder stri-
den. Voozts heeft Vespasianus beuolẽ datmẽ dye
stadt heel verderuen soude / eñ alle haer casteelen
heeft hy verbrant. Aldus is Jotapata ghewonnen
gheweest/int elffte iaer vã Neronis Keyserrijc/op
den eersten dach der maent Julij.

Hoe dat Josephus gheuanghen wert eñ zijn le-
uen geloft heeft met werckẽ eñ woozdẽ. Cap. xiij.

De Romeynẽ hebbẽ Josephũ seer ghesocht/
eens deels wt haer eyghen toozmichept / ooc
om dat hen docht dat hi harẽ Capitepn oozbaerlic
soude wesen (want maer hy gheuangen/so hadde
dmeeste deel vander oorloghen gedaẽ gheweest)
dus hebbẽ si hem seer ghesocht onder die dooden/
ende onder die ghene die daer verbozghen waren.
Maer hy was dooz een goede auonturere int ver-
deruen vander stadt/ doozt midden der vyanden
ontcomen/eñ in eenen diepen put ghespzonghen/
daer een groote spelucke bi was aẽ deen side/die
niet sien en mochtẽ alle dye van bouen inden put
liekẽ oft saghẽ. Eñ daer heeft hi veertich heerlike
mannen verbozgen gheuondẽ/ daer toe ooch ghe-
reetschap vã victalie eñ noodtelike dingen/eñ dies
ghenoech vooz vele daghen. Maer midts dat dye
vyandẽ alle die plaetsen besaten/ so berchde hy hẽ
daer in den dach/ maer des nachts clam hy wt/ eñ
bespiede die schiltwake/om te vliedẽ. Maer doẽ al-
le dye plaetsen om sinẽ wille naerstelijck bewaert
werdẽ/eñ hi gheen hope en hadde hy lissten te ont-
comẽ/so daelde hi weedom in die spelucke/eñ bleef
daer twee dagen verbozghẽ. Maer op den derden
dach isser een vzouwe gheuangen dye met henlie-
den geweest hadde/eñ daer dooz is hi gemelt ghe-
weest. Doen heeft Vespasianus haestelijc twee ca-
piteynen/te weté/Paulinum eñ Gallicanum der-
waerts gesonden/hen ghebiedẽde dat si Josepho
vzede souden gheuen/eñ hem vermanen dat hi op
quame wtẽ putte. Maer nochtans en heeft hy hen
niet willen volgen/hoe wel si hem dat baden/nae
dat si bi hem comen waren/belouẽde hem zijn be-
houdenisse: Want hi vzees de seere/ouerleggende
wat hi verdient hadde te liden/ die veel tegen dye
Romeynẽ mis daẽ hadde/waer wt hy meer quaets
ỏmoedẽs creech/dã hope wt die natuerlike sacht
moedichept der gheẽder die hem baden/sozgende
dat hi so wtgelockt werde ter pinnighen/tot dat

Vespasianus oock den derdē Capiteyn sant/Nicanor genoemt/die kentschap eñ gemeynschap met Josepho wilen gehadt hadde. Eñ dese hem vertellende hoe saechtmoedich van natuerē die Romeynē waren/tot die ghene die si crens verwonnē hadden/eñ hoe die Capiteynē hen meer verwonderdē van zijn vromicheyt dan si hem haetten/eñ dat die opperveltheere Vespasianus nyet en begeerde hē te dooden/dweic hy oock wel mocht doen sonder zijn opgheuen/maer dat hi hem als eenen vromen man begheerde te behoudē. Hier toe seyde hi oock dat Vespasianus finē wiēt daer toe niet sepndē en soude/waert sake dat hy door eenich bedroch pet quaets op hādē hadde/eñ dat hi Nicanor selue die verraderie/welc dalū quaetste dinck is niet en soude doen onū tdecsel van vrientschap/welck dalder beste is/eñ dz hi ooc Vespasiano niet en soude hebben willē dienen in sulck stuck daer hy sinē vrient soude moetē bedriegē. Maer doen Josephus noch twifelachtich bleef/ooc na Nicanors woorden/so hebbē die rupters wt grāmoedicheyt twier willen in die spelunche stekē/mer dye Capiteyn heuet hē verboden/groot achtēde dat hy mocht Josephum leuende crigen. Als Nicanor dan bleef hē radende dat hi wt quame/eñ Josephus ooc verstōt dat der vpanden menichte hem dreyghde/so werde hi ghedachtich zijnder nachtdroomē/waer in hem God vertoont hadde die toecomēde schaden eñ verderf fenissen d' Joden/eñ dat dē Roomschē Capiteynē noch toecomende was: Want hy was ooch gheleert droomen te beduyden/eñ hy conde oock wel gheraden tghene dat van God doncherlijck gheseyt werde/mits dat hi der heyliger prophetē boecken verstont/wāt hi eē Priester was/eñ van prieſterlike ouders ghewonnen. Hierō heeft hi te dyer vren/als vervult zijnde van God/eñ ouerdencken de die grouwelike droomē die hi corts gesien hadde/God heymelike gheheden gheoffert/seggende.

Josephus bidet tot God in sinen noot.

¶ Wāt v o schepper d' werelt belieft heeft dat der Joden dingen souden vallen eñ ghecrenct werdē/eñ dat die geheel fortune oft gheluc nv ouerghe trocken is tot die Romeynen/eñ ghi mijn siele vercoren hebt dat si toecomende dingē soude te vorē segghen/so gheef ick mi vrywillichlijc ouer dē Romeynen/eñ blijue te leuen. Maer ic neem v te ghetuyghe/dat ic tot hen niet gaen en sal/als een verrad/maer als v dienaer. Eñ als hi dit gheseyt hadde/so heeft hi consent ghegheuen in Nicanors begheerte. Maer na dat die gene die tsamen met Josepho daer geulucht waeren/verstondē dat hi Josephus/den Romeynen die hem badē consent gaf/hebbē si rontsomme hem gestaen eñ gheroepen/eñ der vaderen wetten seer beclagende/gheseyt.

¶ Waer zijn nv die dingē dye God den Jodē toegheseyt heeft/dē welchē hi sielen gegeuē heeft die die doot versmadē? Och Josephe v leuē is v benomē/suldy ooc het licht mogē sien als ghi een slaue sult wesen/och hoe haestelijc hebdy ws selfs vghetē/hoe menighē mēsch hebdy daer toe geradē dat si storuē voor die vrijhz/voorwaer ghi hadt eenen valschē nae vā vromicheyt eñ vā wijsheyt/ist sake dat ghi hoept behoudē te wesen bi die ghene daer ghi so teghē gestredē hebt. Eñ al waer v behoude nisse v ooc vt selert bi dē Romeynē/soudy nochtās van henlieden begheeren behoudē te werdē? Eñ al ist sake dat der Romeynē geluckicheyt eñ weeldicheyt v doet ws selfs vergetē/so sullen wi nochtans ter eerē van onsen lande eñ geslachte/v onse rechte hant eñ ons sweert leenē. Aldus wilt doch willichlijck sterue een Capiteyn der Joden/want ist dat ghi noode wilt sterue/so suldy een verrader sterue. Nauwelicx en hadde si dese woorden ghesproken/si en hebben hem met haren wtgheslekē sweerdē ghedreycht te dooden/waert sake dat hy den Romeynen wilde volgē. Josephus hierom ōtsiende harē oploop/ooc meynende dat hi een verrader soude wesen van Gods gebodē/waert sake dat hi die niet en hadde ouerghedragen/eer hi van der doot vrasicht waer/so heeft hi zijn gesellen begōst te tractere met redenē der wijsheyt/seggēde:

¶ O mijn lieue gesellē/waer toe zijn wy so gheyrich ō ons seluen te doodē? oft waer om willen wi twist makē oft doen scheydē dye twee alderliefste dingen/te weten/onse siele eñ ons lichaē? Demāt mach segghen dat ick veranōt ben/maer dat weten die Romeynen wel. Tes alder best in die oorloghe te sterue/dats ymmer waer alsmē daer sterft nae oorloothys recht/te weten/als wy verslaghen worden vandē verwinners. Daer om waert sake dat ick mi ontsaghe voor der Romeynē sweert/so waer ic voorwaer weerdich met mijn eygen hant eñ sweert gedoot te worden. Maer yst sake dat sy lieden haren vpant sparē eñ het leuen gheuen/hoe veel te meer behooren wi ons seluen te sparē? wāt this voorwaer een groote dwaecheyt dat wy ons seluen sullen dooden/daer wi tegen hen ghestredē hebben om niet gedoot te werden. Maer pemant mocht seggen/this eerlijt voor die vrijheyt te sterue. Dit beide ick ooc/te weten/alsmen ghedoot wort inden strijt vanō hant der gheender dye ons die vrijheyt benomen hebben/maer nv en zijn dye Romeynē int striden tegē ons niet/noch si en doden ons oock niet. Ock is sulcke voor bloode eñ cleynmoedich te achten/die niet en wilt sterue alst noot is/so wel als dye sterue wilt alst gheē noot en is. Voorts wat vreese verbiet ons totte Romeynen te gaen? voorwaer die vreese der doot? Sullen wi dan ons seluē die seker doot aendoen/die wile dat noch in twifel is oft die Romeynen ons doodē willen oft niet? Maer pemant mocht segghen dat die vreese der slauernie eñ onvrijheyt ons verbiet totten Romeynen te gaen. Hoe? zijn wi nv ymmer seer vry? Een anō mocht segghē/dattet eens vromen mans werc is hē seluen te dooden. Maer na mijn dunckē is dit rēs seer bloodē menschs werc: Wāt ic houde sulckē schipman seer bloode/die wt vreese van eenigē tempeest zijn schip al willēs verdrinct voor tgeweit des onweds. Voorts dat meer is/hem seluē te doodē met zijn eyghen hant is contrarie alō dierē ghemeyn natuere/eñ in deser manieren wort een groot mis daet gedaen teghē onsen schepper dē opperstē god. Daer en is doch geē dier dat bi zijs selfs wille eñ wete sterft/oft dat hē seluen al willēs doot/wāt die crachtichste wet der natueren/waer door alle gedierte begheert te leuē is hen allen ingeboren/eñ daerō die ons dleuē nemen willen/die houdē wi voor onse vpandē/eñ wi

verualgen sulcke met pinighe/die liften legghen om ons te dooden. En meyndy ooc niet dat God swaerlijc eñ qualijck neemt als eē mensch zijn gaue verſmaet: Want vā hem hebben wi ontfanghē dat wy leuen. Voorts ooch ons wesen oft leuen te eynden/dat moeten wi hem ooc wederghenen eñ bevelen. Tys ymmer warachtich dat wi alle sterfelike lichamen hebbē/van vergāckelike materie ghemaect.

Hier spreket hi als een Jode/ want onse sielē enzijn gheen deelkēs Gods die nz ghedeelt en mach worden/ maer ſ zijn van nyet na dē beelde gods ghemaect.

¶ Maer onse siele is altijt onsterfselijc/eñ eē deelken Gods in een lichaem gestelt. Dus pſt sake dat yemant eens menschs pāt die hē betrout is/ steelt oft mishandelt/die wort terstont voor dalō quaetste eñ voor een verrader eñ wantrouwich mensch gheacht. Desghelijcx pſt dat yemant Gods pandt wt zijn eyghen lichaem wort/ meynt sulck dat hy verborgen sal bliuen voor hem/dien hi bescadicht eñ vertoornt heeft/ mē houdet ooc voor rechtuaerdich wrake te doen ouer die slauen die wech loopē al pſt ooc dat ſ quade heeren ontloopen zijn. En sullen wi dan niet ongoddelijck eñ boos schijnē te wesen/ dye Gode willen ontloopen/ende den alō besten God? En weet ghy niet dat die ghene dye wt dit leuen scheyden na der natueren wet/ eñ betalen Gode haer schult die se van hem ontfangen hebben/als hijt ontfangen wilt/diet hen eerſt ghegheuen heeft/dat sulcker eewigē lof/hups eñ ghe slachte altijt stantuastich zijn.

Hier volghet Joseph⁹ die de linghe van sommighe Heydenen die meynden dat onſe sielen vā deē lichaē in dander ginghen.

¶ Eñ die puer sielen eñ dye Gode ghehoorsaem zijn/houdē een seer heylige plaetse indē hemel dye ſi verkregē hebben/eñ daer na als die tiden weder om vloopen/so wort hen ghebodē wedom in supuer lichamē te woonen. Maer die al rasende haer seluen gedoot hebbē/dier sielen ontsangt die duyster helle/ maer God haer Vā die doet wrake op dye ouer daōs tot haer kints kinderē. Daer om hē seluen te doodē is van God ghehaet/ eñ het wort van onsen alōwijsten wet geuere verboden: Wāt alsser yemāt hem seluē doot/die wort by ons liedē totter Sonnen onōganck onbegrauen verworpē na ōs wet/daert nochtās geoorlooft is die vpandē te begrauen. Bi sommighe ander natien wort bevolen datmē haer rechte handē af snijt die so ghestorben zijn/om dat dye teghen haer seluen hebbē ghewapent gheweest: Want ſ lieten hen dunckē dat die hant so verscheydē behoorde te zijn vandē lichaem/als dlichaem vander sielē was. Daerom pſt eerlijc o mijn lieue ghesellen/oprecht ghenoelē eñ gheloone te hebben/eñ der menschē allendiche den niet te vermeerderē om den schepper van alle menschen niet te verstoorzen door sulcke onghenadicheyt/pſt dat wi willen behoudē wesen. Eñ dat leuen en sal bi hen niet ouedel wesen/den welcken wy onse vromicheyt met so groote daden betoont hebbē. Maer pſt dat ons ymmer believt te sterue/ so pſt seer eerlijc van henlieden ghedoot te worde/ die ons gheuanghen sullen hebben. Ick en sal niet ouertrecken ter plaetsen vā die vpandē om mijns selfs verraēt te wesen/wāt alſo soude ic veel dwaser wesen dan die ghene die vrijwillichlijck totten vpanden ouertrechē: Wāt ſi doen dit ymmer om behoudē te wesen/maer ick salder gaen om seluer ghedoot te worden/nochtās begheer ic grootelijc der Romeynen verraderye te liden: Want ist sake dat ſi mi dooden na dat wi ons rechte handen tsamen vereenicht hebben/so sal ic met eenen grootē eñ berepden moet sterue/dzagēde met my die onghetrouwicheyt van haer logene/voor een solaes der victorien. In sulcker manierē heeft Josephus ghesproken om zijn gesellen om te setten/van hen seluen te dooden. Maer ſi die haer oozen verstopt haddē door die wanhope/waer door ſi hen seluen der doot ouergheghenen hadden/ werden dies te meer ontsteken teghen hem/eñ ſi liepen toe deen van hier eñ dandō van daer met haeren sweerden/ verwitende hem zijn slappicheyt eñ flauwē moet/ eñ elc man ginck hem aen/als oft hy hem terstont soude ghesiagen hebben: Maer doen hi den eenē bi sinē name aenriep/eñ den anderen aensach met eens Capiteyns ghelaet/eñ des andes rechte hant greep om te houden/eñ den anderē met biddē verſmeecte/ met verscheyden bewegen zijns hertē vſtoort (alſt plach te zijn in sulcker noot) so heeft hy haerō alder sweerden van hem geheert/ altijt zijn aensicht heerende totten genē die hem ghenaecte ghelijc die wilde eñ wreede beesten pleghen die al om besloten zijn. Dus werden haer rechte handen wat verslapt/mits dat ſi hen lietē duncktō datmen eenen Capiteyn behoort eere te bieden/oot in den wtersten noot/eñ die sweerdē vielen wt haer handen/eñ veele lieten haer sweerdē van selfs vallē als ſi haer handen na hem keerdē. Maer Josepho en ghebrack gheenē raet in desen vertwifelden staet want betrouwē hebbēde op Gods voorsienicheit heeft hi zijn weluaert int perijkel gestelt/seggheende tot zijn ghesellen: Neughe sien dan dat ghy vaſt ghesloten hebt te sterue/wel aen/laet ons dan by lote malcanderē doodē/ eñ daert lot eerſt op valt/ die sal sterue door die hant vanden nauolgende/ eñ aldus laet elck auontuere door gaen/eñ en laet niemant ghedoot worde door zijns selfs hant: wāt het waer onrecht datter yemant soude te leuen bliuen diet berouwen mocht als dandō ghedoot waren. Dus docht hen dat hy dye waerheyt seyde/eñ dat hi gheraden hadde werde ghedaen/ eñ als yemāts lot viel/ die gaf hem willichlijc ouer om ghedoot te worden vandē genen die hē volchde/recht oft Josephus ooch terstont soude sterue/wāt met Josepho te sterue docht henliedē soeter dan te leuen. Ten laetsten is hi ouergebleuen met eenē anderen/tſi oft men dat noemē mach gheluc/ goede auonture/oft Gods voorsienicheyt. Eñ wijsselijc voorsiende dat hi niet en soude beswaert worden door lot/ al hadde hi ooc ten laetsten wech ghegaē/ maer ymmer besmet geworde door dye moort vā sinen lantsman/so herst hi dien met rede van trouwicheyt daer toe geraden/dat hy het leuen behiel. Eñ als hy aldus verlost was vandē Romeynen eñ zijnder lantsluyden oorloghe/werde hi door Nicanozem tot Vespasianum ghelept. Eñ alle dye Romeynē quamē daer teghē om hē te sien/eñ doē die menichte hem praemde ontrēt dē opperveltheere so was daer menigheriey gherucht/mits dat dye sommige hen verhuechden om dat hi gheuanghē was/die andere dzeyghdē hem/eñ die ādere siredē om hem naerō te sien. Eñ die verre van hem waren/ riepen datmen den vpant doot slaen moeste. Maer die naerder hem waren/ouerleggende zijn

vzome fepten werden dooz veranderinge heel verwondt. Maer daer en was niemant vanden veltheerē oft regimentmeesters/hoe wel dat hy te vorē gram was op hem/hi en werde sachter vā moede dooz t aensien vandē man. Maer bouen al werde Titus bewoecht tot bermhertichept/dooz Josephus vzomē moet die hi in die allendicheden gheha dt hadde/eñ dooz zijn ouderdom/ als hy dachte hoedanich hi cozts in die stridē geweest hadde/eñ hi ooc sach hoedanich dat hi nu was in zijnē vpanden handen. Ooc quā hem te vozen hoe machtich dat die fozturne was/eñ hoe haest dat die oozloge gheheert wozt/eñ datter niet gestadich oft eewich en is in der menschē saken/waerom datter hy ooc vele ghetrochē heeft om bermhertichept met Josepho te hebbē. Eñ hi heeft hem die eerste eñ meeste oozsake vā zijn behoudenisse geweest bi Vespasianē sinē Vadē/ nochtās heeft Vespasianus gebodē datmē hē seer naerstelije bewarē soude/om hē den Keyser ouer te senden. Als Josephus dit gehoozt heeft/so heeft hi gheseyt dat hy begeerde een dinc hē alleen te seggē. Eñ als si alle vā hem wechghedaē warē/wtgenomē Titus met twee zijnē vziendē/so heeft hi tot hē gesei: Ghi Vespasiane meynt alleen dat ghy Josephū gheuanghē hebt/maer ick come tot v als een bode van meerē saken vā Gode voozt wt gesondē tot v: Wāt en hadde dat ghedaen/ic wist der Joden wet wel/eñ hoe der heyzen Capitepnē behoozen te steruen. Ghi seynt mi aen Neronem. Hoe so: sieght oster noch eenige waren die nae Neronem Keysers wozden souden vooz v. Ghi Vespasiane zijt Keyser/eñ opperhere der werelt/eñ dese v sone ooc. Daerom bewaert mi noch nauwer gebonden vooz v: want ghi zijt die Heere niet alleen van mi/maer ooch vā aertrijch eñ vander zee/eñ vā tgheel menschelijck ghe slachte. Eñ ghy moet my bewarē tot meerē pijne/ pst sake dat ic dit vooz die hant wt mi seluen haestelijck versiere tegen minē Heere. Eñ het scheen dat Vespasianus dese redenen niet terstont en geloosde / want hi meynde dat Josephus dit vsierde om hē seluen te salueren/maer allenxkens werde hi ghetrochē/ om dit te gheloouen/mits dat God hem nu vooztijts verwecte totten Keyserrijc/ betoonende hem te vozen die heerlijcheden/met veel voozteyhenen Ooch hadde hy Josephum in ander dinghen warachtich geuonden. Maer doen een van Vespasianus vziendē seyde dat hē verwonderde (en waren dit gheen dwasernpē) hoe dat Josephus noch den bozgers van Iotapata noch hē seluen niet en hadde te vozen gepzopheteert vā haer gheuāgenisse/ dat hi die graenschap hadde mogen van hē keeren so heeft Josephus geantwoozt/dat hy dē bozgers van Iotapata te vozen geseyt hadde/ dat si na den seuenenveertichsten dach souden vdozuen wozde/ eñ dat die Romeynen hem soudē leuende gheuanghen houdē. Als dan Vespasianus bevāt dat dese dinghē int secreet beraecht vanden gheuangenē warachtich waren/so begonst hi ooc vooz gheloouelijc te houdē tghene dat hi vā hem gheseyt hadde/maer nochtās en ontsloech hi Josephum niet bewarenisse oft wtē bandē niet. Maer hy begifte hem sonder ophouden met cleederen eñ ander gauen seer goedertierlijck/waer toe Titus ooch veel dede tot zijnder eeren dienende. Maer op den vierden dach vanō maent Julij/ is Vespasianus wedom in Ptolomaiden gheheert/eñ van daer is hi in die plaetse aen die zee gecomen te Cesarien / welc die grootste stadt van Judeen is/eñ die meest deel bewoont wozt vanden Griechē. Dus hebben dye ingesetenen het Roomisch heyz eñ harē opper velt heere met alō eerē eñ vziendelijcheyt ontfanghen wt sondlinghe liefde die si tottē Romeynē hadde/ maer veel meer om den haet der Joden die vā hen verdozuen waren: Waerom datter ooch veel van henlieden met een gheroep hem ghebeden hebbē dat hy Josephū rechtē wilde. Maer Vespasianus heeft dese begheerte/als van een onwise menichte versocht/niet daer op anno vooztende/ voozbi laten gaen. Eñ hi heeft die twee legioenē oft bendē ghestelt te Cesarien/om daer te ouerwinteren/wāt hi sach dat die stadt daer bequaē toe was. Maer dye thienste eñ die vijfste benden heeft hi gesondē na Scytopolim/op dat het geheel heyz die stadt van Cesarien niet te seer verlasten en soude/want Scytopolis was des winters ooc al wat somerachtich so seer als si te heet was indē somer / als gheleghē in een plat lant eñ by die zee.

¶ Hoe dye stadt Joppe wederom ghewonnen wert. Cap.xv.

Die wile dat dese dinghen gedaen werdē /so ysser een groote menichte vergadt dye den vpandē afgevallen was in dye muyterpē / eñ som ooc ontulodē waren wt die verdozuen steden. Eñ dese hebbē vooz haer vlucht stedē Joppē vernieut die Cestius te vozen verdozuē hadde/ eñ om dat si verdzeuen waren wtē lande dat hi verdozuen hadde/so hebbe si vercosen in die zee te verhupsen. Eñ als si roof schepē gemaect hadden /zijn si ouer gesplt in Syrien eñ Pheniceu/eñ ooc mede in Egypten/veel menschē met moozderien bevooudē/ maēde allen schepen die zee vā dyer siden onweplich Maer als Vespasianus vernomē hadde wat dese opgestelt hadden/so heeft hi in Joppen voetvolc/ eñ peerdevolc gesondē/die welche zijn des nachts in die stadt (mits dat die niet bewaert en was) gecomen. Maer die ingesetene en hebbē den Romeynen niet dozren wedstaen/ooch doen si dat inzien te vozen ōnomen hadden / maer verscrict wesende/zijn si wt vreesen met harē schepen wechgeuloden/ eñ daer in zijn si dē heelen nacht gebleuē/ so verre vandē oeuer alsmē met penen pijl myet en soude moghē raken. Maer mits dat die stadt Joppe van natueren onbequaem is tot hauenen /wāt si heeft ten eynde eenē rouwen eñ hooghen oeuer die ooc van beyde sidē met twee hoozuē crom is/ die seer grouwelijc bouen wtsteken/eñ met grooten onweō die zee turbel maken/ daer nu ooch die teyhenē van Andzomedes keteuē wtsteken / waer dooz die waerheyt betoont wozt vanō ouder fabulen. Maer als den noozden wint tegen die oeuren slaet/so maecte hi seer hooghe baren teghen die te ghenstaende rootsen/dwelck die stacie oft hauene der scepē dicmael periculoser maect dā die woeste oft wilde zee. Als dan die vā Joppe in die zee wāc kelden/so isser ten eersten morgenstont eenē wint opghestaen / den welcken het volc dat daer vaert/ Melamboream noemt. Desen heeft sommige vā

haren ſchepen teghen malcanderen/eñ die andere teghen die rootſen gheſtooten. Eñ alſſer vele van dien met grooter macht teghē den ſtoꝛm arbeydē eer zeewaerts in te comen (want ſi ontſagen haer ſeere vooꝛ die ſchadelijke oeuerē/eñ vooꝛ haer vyā dē die daer op ſtonden) ſo werdē ſi opgeheuen eñ verdꝛouchē vanden goluen. Dus en hadden ſi nerghers plaetſe om te vlieden/eñ die daer bleuen en hadden gheen hope vā behouden te wozden/mits dat ſi van zee vooꝛ die tracht der winden/eñ van der ſtadt/vooꝛ die macht der vyanden afgedꝛeuen werden. Aldus iſſer veel gheruyls eñ gheꝛuſchs ghehooꝛt van die ſchepen dye teghen malcanderē ſtieten/eñ veel crakens van die gebꝛoken ſchepen. Eñ aldus iſſer eē deel vandē Joppenaers vdꝛonckē van der zee baren/eñ een deel iſſer gheſtozuen dooꝛ tzelen der ſchepen/eñ die ſommige hebben haer ſelues met ſweerden ghedoot/die zee verraſſchende/als oft dat beter hadde gheweeſt.

De wrake Gods en liet die Joden nergers hulpe vinden.

¶ Eñ veel van henliedē wt dye baren ontcomen zynde/werdē vā die rootſen vermelt/alſo dat dye zee vloeyde vā bloede/eñ alle die zeecanten werdē vol van doode lichamen/mits dat dye ſtomeynen aendē oeuer ſlaēde/ooc doot ſloeghen alle die daer leuende te lande acnquamen. Eñ die wtgewozpē doode lichamen/waren in getale vier dupſent eñ twee hondert. Aldus hebben dye ſtomeynen deſe ſtadt ſondē eenighe moeyte oft arbeyt inghenomē eñ die te gronde verdozuē. Aldus is Joppe binnē corten tide tweemael vandē ſtomeynen verdozuē: mer Veſpaſianus (om dat die zeerooueꝛs daer niet meer vergaderen en ſoudē) heeft daer eenen leger op die bozcht geſtert/eñ daer eē heyꝛ peerdevolck gelatē met een luttel voetknechtē/dat dye in haer ſteden bliuende/dpen ſelue legher ſouden beſchermen/eñ dat die repſigers alle dlātſchap int ronde dooꝛrepſende totte palen vā Joppe/dye dozpē eñ ſtedekens verbꝛandē ſouden. Dus hebbē deſe ſinē gheboden gehooꝛſaem gheweeſt/eñ daghelicx wt loopende/hebben ſi gheheel landen verdozuen eñ verwoeſt. Maer doen te Jeruſalem gebootſchapt was het ongeluck eñ die verderffeniſſe van Jotapata/ſo en hebben ſi dat ten eerſten niet gheloofst om die groote iāmerlijke ſchade/eñ om datter ooc niemant aengecomen en was/die ſeyde dat hy ſelue gheſiē hadde tgene daer die fame af was: Wāt te Jotapata en was niet een te leuen bleuen/diet hadde mogē bootſchappē oft ſeker lijc ouerbꝛenghē/maer alleē werde die verderffeniſſe dooꝛ dye ghemeyn fame ouer al vercondicht/die lichtelijck plach quade tidinghen ouer te bꝛengen/maer dye waerheyt begonſt allenxkens tot dye bpliggende plaetſen ouer al kenlijck te wozden/alſo dattet hy alle menſchē ſondē twifel vooꝛ warachtich gehouden werde. Eñ daer werde al noch wat meer toegeſept eñ verſiert dan daer gheſchiet was/eñ mē ſeyde dat Joſephus ooc mede int vderuē der ſtadt doot ghe ſlagen was/het welcke dye ſtadt van Jeruſalem vol grooter dꝛoeffeniſſen gemaect heeft. Eñ van hups te hupſe/eñ vā ge ſlacht tot ge ſlachte/werde eic die daer doot bleuē was/van dye ſine beweent eñ beclaecht. Maer dē rouwe die ſi vādē Capitepn Joſepho haddē/was ouer al gheme yn: Want als deen zyn gaſten/dandē zyn na maghen/ die derde zyn vꝛienden/eñ die ſommighe ooc haer bꝛoeds beweendē/ſo beweenden ſi Joſephum alte ſamen/alſo ſeere dat die beclagingen niet op en hielen tot dertich daghen lanck/eñ dat ſi ooc om grooten loon lijck pipers oft muſyckers huerden om claechſangē truerlijck te ſpelen. Maer als dye waerheyt metter tijt int claer quam/eñ dattet warachtich bevonden werde tgene datter van Jotapata gheſept was/maer ghelogē oft vſiert datter van Joſephus doot ouer al ghedꝛaghen was/eñ dat hi noch leefde/eñ dat hi bi die ſtomeynē was/eñ bouen dē ſtaet der gheuangenen/vandē ſtoomſchen Capitepnen in eeren gehouden was/hebbē ſi ſo groote gramſchap eñ haet op hem noch leuēde getregen/als die vꝛientſchap was die ſi te vozē betoonden/doen ſi meynden dat hi doot was. Eñ bi die ſommige werde hi vooꝛ bloode/vanden anderen/vooꝛ een verraē ghelaſtert eñ miſpꝛeſen/eñ die geheel ſtadt was vol gramſchappē teghen hē/eñ ſi beſchimptē eñ laſterden hem alle gad. Maer dooꝛ deſe plagē eñ ſchadē zyn die Jeroſolimiters van ſelfs meer eñ meer verwert/eñ lanck ſo meer ten ſtride ontſtekē dooꝛ deſe teghenſpoedē eñ onghelucken/eñ het ontfanghen van ſchade oft hinder/dwelt den wiſen eñ vooꝛſienigen plach eē ooꝛſake te gheuen/haer beter te hoeden eñ te bewarē om ſulcx niet meer te liden/dat poꝛde deſe als eenē dꝛyf ſtock oft ſteechyſer/tot meerē ſchadē eñ iammeren/eñ het eynde van deē ſchade/werde haer eē beghinſel van een ander ſchade/want hier dooꝛ werden ſi noch met meerē ghedꝛupſch oft onghedueriheyt teghen die ſtomeynen gedꝛeuen/als oft ſi mede wꝛaec wilden doen ouer Joſephum. Met al ſulcher werringhen werden doen die nigheſetene van Jeruſalem beroert.

¶ Hoe die ſtadt Tyberias opghegeuen werde dē ſtomeynen. Cap. xvi.

Maer Veſpaſianus begeerte hebbē de Agrippas coninckrijck te beſien. (Ooc om dat dye Coninck Agrippa hem daer toe vſocht hadde eñ ghenoot/bereet weſende om hem met ſinen heyre tē ontfangen/eñ te tracteren met zyn conincklike rijcdōmen/eñ daer dooꝛ ooc te bedwinghē ſommighe deelen zyns rijcx dye tot werringe gheneycht waren) ſo heeft hi ſinen legher vtrocken wt Ceſarien bi die zee ghelegen/eñ is ouer gherepſt in dye ſtadt vā Ceſarien die Philippi genoemt wert. Eñ als zyn rupters daer dertich daghē lanc vermaect eñ verfraept waren/ſo heeft hi ooc Gode danckē de/blide maeltiden gehoudē. Maer na dat hi ghehooꝛt hadde/dat die ſtadt Tiberias na nieuwe werringhe ſtont/eñ dat Taricheas afuallich was (die beyde tot Agrippas rijc behooꝛden) eñ hy vooꝛ hē ghenomē hadde bi hem ſelue/die Joden vā allen ſiden te verderuē/ſo heuet hem bequaem eñ tidich ghedocht het heyꝛ tegē die wt te leyden. Ooc mede om dat hi Agrippe vooꝛ zyn beleeftheyt eñ herbergingen wedom deſe duecht bewiſen ſoude tot een vergheldinghe/mits dat hi deſe ſteden zynder macht ouerghegeuen hadde. Hierom heeft hi ſinē ſone Titum in Ceſarien gheſonden/om van daer die cruchſmannen ouer te bꝛengē na Scitopolim: Want deſe ſtadt is dye meeſte van dlant der thien ſteden/eñ ſeer bi Tyberiaden. Eñ als hi daer ghe-

comen was/ so verwachte hi daer sinē sone. Daer na is hi met dyp legioenē oft benden voordēr ghetrocken/ tot die dertichste stadie by Tyberiadē/ eñ aldaer heeft hi in een plaetse die gesien mocht worden vanden ghenen die nyeuwe werringen sochten/ Enabzis ghenaemt/ sinen legher gestelt. Eñ van daer schicte hi wt Valerianum den Capiteyn/ met vijfstich rupters te peerde/ om die borgers vāder stadt met vreedsamige redenē aen te spzekē/ eñ haer te vermanē dat si trouwe houdē wildē. Wāt hi hadde ghehoort dat het ghemeyn volck vzede begheerde/ eñ dat si mupteren leden vā dye sommighe diese stierden om te voorloghen. Als dan Valerianus bi der stadt muer gheromen was/ soe is hy van sinen peerde ghespzongen/ beuelēde sinē medeghesellen tselue ooc te doen/ om dat niet schinen en soude dat si quamē om dien strijt aen te rucken. Maer eer hi een woort ghespzoken hadde/ soe zijn dye muptmakers al gewapent teghē hem wtgheloopen/ die machtiger waren dā hy/ hebbende tot eenen Capiteyn eenē die Jesus genaēt was/ Thobias sone/ die hooftmā was vā desen rouers hoop Maer Valerianus en docht nyet vzij te wesen/ te stridē/ sonder zijns Capiteyns beuel/ al hadde hi ooc der victozien versekert geweest/ siende ooc dattet eenen sozgheliken strijt soude wesen/ waert dat si die luttel waren teghen vele/ eñ onbereet teghen ghewapende mannē striden wildē. Ooc versiert zijnde vā die ongeloouelike stoutichept der Jodē/ is hi selue te voete wech gheloopē/ eñ vlue andere des gelijcx/ haer peerdē achterlatende: Welcke peerden hebbē Jesus eñ zijn ghesellen (als oft si die al stridende eñ nyet verraderlijck ghecregen hadde) blidelijc in die stadt ghebzocht. Maer doo hebben die ouders eñ die heerlijcste vanō stadt gheurest/ eñ zijn ouergeuloden mō Romeynen heyzlegher. Eñ nemende tot henliedē den Coninck Agrippa/ zijn si Vespasiano te voete gevallen/ biddende hertelijc/ dat hi haer niet en wilde versmaden/ eñ nyet meynen dat dese rasernie der gheheelder stadt ware/ die van luttel menschē ghedaen was/ maer dat hi het volc vanō stadt wilde sparen eñ ghenadich wesen/ dwelc altijt vzientschap metten Romeynen ghehoudē hadde/ eñ dat hi wilde wzake doē ouer die stokers van deser afuallingen/ vanden welckē si tot noch toe belet waren om tot papse met henlieden te comen/ dwelc si ouerlanghe gheerne gedaen haddē. Door dese bedē van henlieden heuet haer Vespasianus vergenē (hoe wel hi op die gheheel stadt ōgramt was om der peerdē roof). Wāt hi sach dat Agrippa om dye stadt ooc seer beanxt was. Als dan door henlieden den volcke gelooue ghegheuen was/ so en heuet Jesu met sinen ghesellen niet goet eñ sonder periikel ghedocht te wesen/ langer binnen Tyberiaden te blijuen. Hierom zijn si na Tarichees gheuloden. Eñ des anderen daechs heeft Vespasianus Traianum voor wt gesonden na die borcht met eē deel peerdevolcx/ om die menichte te onderzoechē oft si alle ooc pays begheerden. Maer na dat hy verstaen hadde dat het volc vanden seluen sinne was/ als die suppliante oft bidders verclaert haddē/ so leyde hi het heyr nae die stadt. Eñ die ingesetene hebbē hem die poortē gheopent/ eñ zijn met ghelyckbiedingen eñ groeten/ hem teghen wter stadt ghegaen/ hem aenroepende dat hi haer behoudē eñ weldaē was. Maer doen die enghe poorten dē rupters een belet dedē om rasschelijc binnen te comen/ so heeft Vespasianus een deel vanden vesten aen dye zuytside doen af worpen/ eñ aldus heeft hi den ingank bzeder ghemaect. Maer ter liefden vandē Coninc/ heeft hi den rupteren geboden dat si nyemant beroouē oft onrecht doē en soudē/ eñ ter liefden vandē selue heeft hi die muerē ooc ghespaert/ mits dat hi beloofde/ dat die ingesetene voortaen metten anderen soudē eendzachtich wesen/ eñ in ander manieren heeft hi dese stadt (die qualijc ghestelt was) vā die werringhe verlost.

Van beleech der stadt Tarichea. Cap. xcij.

Vespasianus hier na vā daer getrocken zijnde/ heeft sinen legher gestelt tusschē dese steden Tyberias eñ Tarichea/ eñ heeft dyen legher met eenen muer sterc gemaect/ te vozen siende datter een langhe oorloghe soude moetē wesen/ mits dat alle muptmakers die werringhe sochten/ te Tarichea vergaderden/ betrouwen hebbende op deser stadt sterckept/ eñ op dat groote bpliggēde water/ dwelc vanden inwoonōs genoemt wozt Genesar: Wāt Josephus hadde dese stadt/ die ooc onder eenen berch lept/ gheliic Tyberias/ aen allē siden daer si niet beurijt en wert vandē grootē water daer aencomende/ met eenē seer sterckē muer beset. Eñ int begin sel vanō afuallinghen hadde hi dese stadt met veel gelts eñ machts sterck ghemaect. Dus hebbē die bleuelinghen vā Josephus milthept dē Taricheers te baten getomē. Si hadden ooc seer veel clepn schepē in dat groot water bereet om daer in te vlieden/ bi also si te lande bestredē werdē eñ verwonnē. Ooc waren si bereet tot eenē scipstrijt/ bi also haer dat vā noode ware. Als dan die Romeynē haer legeren sterck maecten/ so zijn Jesus eñ zijn gesellen/ niet vervaert zijnde vāder vpanden menichte/ noch van haren constigen crijchshandel/ met eenē loop teghē henlieden gheromen/ eñ hebben metten eersten gedzupsschē die muermakers verstropt/ eñ een deel des werex gebzoken. Maer doen si sagen dat dye ghewapende mannen vergaderden/ so zijn si wederom na haer volck gheuloden eer si eenige schade leden/ eñ die Romeynen haer vast volgende/ hebbense doē vlieden tot haer schepē. Eñ als si so verre vādē ouer gescheept warē/ vā daer si die Romeynē met strijden eñ pilen mochten raken/ so hebben si haer anckeren wt ghewozpen/ eñ gheliic die stachozdenen pleghen hebbē si die schepē vast bi een ghebzacht/ eñ also teghen haer vpanden dye opt lant stonden eenen schipstrijt ghestredē. Maer doen Vespasianus gehoort hadde datter eē groote menichte van henlieden vergadt was/ op plat lant by der stadt ghelegen/ heeft hi Titum sinen sone met ses hondert wtgherozen repsigers derwaers ghesonden. Eñ als dese daer eē ontallike menichte der vpādē vonden hadde/ so heeft hi sinē Vaō ontboden datter noch meer hulpē van noode was/ maer siende nochtans datter sommighe vandē repsigers wel ghemoet waren eñ wacker/ ooc eer die hulpe aenquam/ eñ datter sommige van haer der Jodē menichte ontsaghen/ so is hi ghestaen op een plaetse/

Titus vermaninghe totzijn rupters.

van daermen hem wel hoozen mocht/ segghende. ¶ O ghi Romeynē this eerlijck datmen v ten eersten vermane van v afcomste oft ghe slachte/ dat ghi weten moecht/ wie ghi zijt/ eñ wie si zijn daer ghy tegen vechten moet: Want onsen handen en is nopt vpāt ouer alle die wereld ontgaē: maer dye Joden (op dat wi ooc wat vooz haer spzeken moeghē) die tot nv toe vwonnē zijn en wozdē nochtās niet moede. Hierom pst van noode (als si in tegenspoedē so ghestadelijc stridēde bliuen) dat wi ooch in voozspoedē dies te vzomeliker eñ volstādeliker sullen arbeyden. Je verblide my seere/ dat ick v lieden sien met ontdecten aensichten seer wacker eñ vzolijc/ maer nochtans sozghe ich/ dat dye sommighe van v lieden al heymelijc beureest mocht maken so groote menichte der vpanden. Daerom sal een yeghelijc van v lieden wederom dencken wie ghi lieden zijt/ eñ teghen hordanighe mannen ghi stridē moet/ eñ hoe dat die Jodē (al zijnse stout genoech/ eñ die den doot niet en achten) nochtās ongeschict zyn eñ den crijchshādel niet en weté. Daerom mochtmen haer vergaderinge beter noemen eenē hoop gemeyn volcx/ dan een heyr: maer wat noot pst veel te seggen van v lieder conste eñ ghescicthept int striden: want daerom wozdē wi vooz waer alleen in die wapenē gheoeffent/ ooc tē tijde van vzede/ om dat wi ons in doozloge nyet en souden tegen onse vpandē ghelijcken oft reknen nae ons getal oft menichte/ want wat pzofijt soudē wi hebbē van onse eewige rupterschap/ waert dat wi altijt in ghelijcken getale teghē dye ongeoeffende streden: Doe wilt aenmercken dat ghi lieden striden sult ghewapent tegen die onghewapende/ eñ peerdevolck teghen voetvolck/ eñ beurijt dooz wys Capiteyns raet/ tegen die ongeschicte die sondē regumētmeester zijn. Eñ dat dese duechden ons maken vooz een groot volc/ eñ die gebzekē der vpanden minderē haer getal oft maken dat mn crachtich/ wāt die groote menichte der mēschē hoe wel dat die ooch seer strijt baer zijn/ en crijcht alleen die victozie in doozloge niet/ maer pst sake datter vzomichept si ooc in luttel volcx/ wāt dese zy licht om schichē/ eñ om malcanderē ondēstant te doē: maer die ouergroote hoopen volcx/ crigē somtijts meerderselen eñ schadē van haer selué/ dan vā haer vpanden. Die Joden werden getrocken eñ voozts ghestierr ten stride dooz stoutichept/ wzeetheyt eñ vertwifelheyt/ oft haerō herten ongenadicheyt/ welc in voozspoedē een luttel helpen/ mer met die minste schadē oft wederstooten/ werdē die wtgelischt. Maer ōs regeert des moets vzomichept/ eñ eenen onderdanighen wille/ eñ ooc sterckheyt/ die in gheluchighe auontuere altijt machtich is/ eñ ooc nyet bedzoghen en wozt totten wtersten in quader fortunen. Ock hebbē wi meerder saken om stridē/ dan die Joden: Want pst sake dat si dye periculen der oozlogen verdzaghen om haer vzijheyt/ eñ om haer lant/ wat is ons beter dan onsen heerlijcken naem eñ vermaertheyt: dus moetē wi strijden/ op dat niet en schine dat wi na die vertregen heerlicheyt der ghebeelder werelt dye Joden ghecreghē hebben/ vooz vpanden dye onsr macht wedēstaen mogen. Daer toe mert voorhoe dat wy ghē vzese en moeten hebben van eenich onverdzaghelijth quaet oft schade te liden in dese oozloge/ mits dat wi veel hulpers hebben/ eñ die ooc seer by ons/ eñ wi moghen die victozie terstont gripen. Het waer ock eerliker dat wy die victozie mochten crighen vooz henlieden die wi hopen dat tot onser hulpen sullen ghesondē wozden van minē Vadere/ op dat die victozie dan te meerder mocht wesen/ als wy gheen ghe sellen en sullen ghehadt hebben int vol vzingen van desen vzomē feytē. Eñ ic meyn vooz waer dattet nv van my/ van minen Vader/ eñ van v lieden een ghelijc oozdeel geschieden sal: wāt is hi tot eeren eñ weerdichept gecomen na dat hy te vozen veel heerlike feyten gedaē hadde/ so ben ick vooz waer zijn soue/ eñ ghi mij rupters. Dus want hi gewoon is te verwinnē/ sal ick dan ghedooghē verwonnen tot hem weder te keeren? Eñ hoe en suldy v niet mogen schamen dat ghy twelt niet en sout behoudē/ als v Capiteyn hē selué int perikel steit: Want ick sal mi in dauontuere stelle gheloues mi/ eñ ic sal deerste dooz die vpandē vzeke/ dus niemāt van v liedē en schepde vā mi/ ghelouende dat mijn macht onthouden wozt dooz Gods hulpe/ eñ wilt sonder eenich twifel betrouwen hebbē dat wi veel meer doen sullen ghemengt onder die vpanden/ dā oft wi vā buptē teghen haer streden. ¶ Na dat Titus dese redenē openbaerlijc ghesept hadde/ so is den rupterē eenderhande Goddelike vzolichept ingevallen. Eñ om dat Traianus vooz den strijt met vier hōdert repsighers aenquam/ so namē si dat noode/ als oft haer victozie dooz haer geselschap verminderd soude wesen. Vespasianus heeft ooch der waerts ghesondē Antonium Sūonem/ met twee dupsent schutters/ dat si den berch soudē innemen die tegē die stadt ouer was/ eñ dat si van daer der mueren bewaerders soudē af dziuen. Eñ van die zijn bedzoghē geweest (alsoot bevolen was) die Jodē die van dyer siden wilden onderstant doē. Mer Titus heeft zijn peert doē rennen/ eñ is deerste tegen die vpandē gheloopen/ eñ die ander zijn met een gheerijsch hem so bzeet ooc na gelooper/ als die slachoozdē was van dē vpanden/ waer dooz si schenē veel meer te zijn dā si waren. Eñ hoe wel die Joden vanden Romeynē aenval eñ conste van stridē veruaert waren/ nochtās hebben si een luttel tijts deerste aenstooten weēhouden/ mer namaels werden si gestooten metten langen spiessen/ eñ van der peerden macht nedergewozpen/ eñ aldus vertreden. Alsser dan vele verslaghē warē/ werdē si verstropt eñ vlodē wech na die stadt/ elc na dat hi rasch was int loopē: mer Titus heeft die sommige van achter aen dziuende eñ die sommige vā besiden int voozts rijden doot geslagē/ eñ die sommige vrasschende heeft hi met eenē slach daen sicht doozhouwē eñ hi herster seer vele die deen op dandē vielen ghedoot/ hy vraschte ooc alle die ghene die na die vestē vloden/ eñ dzeef die wederom na welt/ tot dat si metter cracht van haer menichten doozbzaken/ eñ in die stadt vluchten. Maer terstont werde daer eenen swarē twist in die stadt/ want den ingesetenē en behaechde vā erst dese oozloghe nyet/ eñ dat ter saken van harē goede/ eñ der stadt/ bisonder mits dat doen qualijc ghestreden was. Maer het bupten volck dat daer vzoits comen was/ dwelck seer vele was/ dede ghe-

welt den anderen/eñ daer was een geroep onderlinghe tusschen die tweedzachtighe/als oft die nu teghen malcanderen ghestreden hadden.

¶ Als Titus dit gehoort heeft (wāt hi en was niet verre vandē mueren) so heeft hy lupde gheroepē: Dits den tijt/waer na toeuen wi o lieue medegheselle/neemt nu die victorie/ als God ons die Jodē ouerleuert. En hoordy dit geestrijsch niet: die onsen handē ontgaen zijn/zijn nu twistich. Wi hebbē die stadt/bi also wi ons haesten/maer nochtans moeter oock moet wesen totter rasschept/want gheen groot fept en wort volbracht sonder perikel. Dus moeten wi verrasschen niet alleē dye eendzachticheyt onser vpandē/dye door dē noot cozts wederō suilen tot accoort comen/maer ooc dye hulpe van onsen medegesellen/op dat wy sonder die victorie waer door wi die luttel zijn so grote menichte suilen verwinnen/eñ moghen alleen die stadt in onse macht crigē/eñ terstont (als hy dit gheseyt hadde) is hi op zijn peert ghesprongen/eñ so gheloopen totten breeden water/ eñ daer door is hi haestelije in die stadt ghegaen/ eñ nae hem zijn dander gheuolcht. Eñ dese stoutichept heeft die bewaerders der mueren so seer verualert ghemaect/datter niemant en heeft connē striden/oft zijn incoemste beletten. Maer Jesus met sinen ghesellen die hoede der mueren verlatende/ yst ontuloden ten veldewaert/eñ dander na theet water loopende/ vielē onder vpanden handē die teghē haer quamē/maer die andere werden doodtgeslagen als si in die schepen clommen/eñ desgelijex sommighe andere/die al swemmende wildē comen aē die schepē die wat verre vanden oeuer waren. Daer geschiede doen een groote mooit van menschē alle die stadt doze/ bisonder vandē buptenlanders die wederstant deden diet noch niet ontuloden en waren. Maer die inghesetenen werdē verslaghen sonder strijt/wāt mits dat si hoopten peys te vercrighen/eñ si ooch gheenen raet en hadden ghegeuen tot deser oozlogē/so en dozstē si niet wederstridē/tot dat Titus als alle die misdadige ghedoot waeren/barmhertichept heeft gehadt ouer die inghesetene/ophoudende van haer gheheelic te dooden. Maer die int theet water gheuloden waren/siende dat die stadt ghewonnē was/zijn ten alō veerstē vandē vpanden wechghcuaren. Titus heeft sinē Vader doot wtgeschicte repsigers die geschiedenissen geboot schapt. Eñ als hi dit vernomen heeft (alst wel wesen moest) is hi seer blide geweest/so wel vā zijns Soons vromichepdt/ als van dye heerlichept des septs (want het scheē dat den meestē deel der oozlogen nu volbracht was) eñ hy heeft doen terstōt die stadt doen al om met bewaerders besettē/datter niemant wt ontuliedē en soude/eñ die doot ōtgaen. Maer des anderen daechs doen hy nederwaerts ghecomē was totten breedē water/ heeft hi vloten doē maken teghen die ghene die daer int water gheuloden warē/dye welcke door die oueruloedichept der materien eñ menichte der werchlupden terstont tsamen gheuoecht werden.

¶ Vandē breeden water oft zee van Genesar/eñ van die oorspzongen vander Jozdanē. Cap. xviij.

DAt breedt water oft zee van Genesar/wort gheuoemt vandē lande daert aen coemt eñ is breet veertich stadien/eñ hondert stadien lanck/ eñ heeft soet drinckelije water/want het heeft veel subtijlder water dā dye dicke brackwaterē zijn/eñ callē siden eyndet aen oeuers eñ sandcantē. Het is puer/eñ daer toeooc getempert om te scepppen/eñ het is saechter dā vloetwater oft sōtepnwater/eñ this altijt coelder/dā die breethept vā breede wateren liden mogen/ eñ als zijn wateren in die somer nachtē onder die locht ouerblasen werden/so wozden die so cout als sneeu/want dat plegen die inwoonders des lants te doē. Eñ daer in zijn menigherlep manierē van visschen verschepdē in smake eñ in gedaente dan dye visschen van anō plaetsen. Int middē wort dit water doorstueden van dē vloet Jozdanis. Den oorspzonck vander Jozdanē/ schijnt te wesen Panium/maer inder waerhept so coemt die Jozdane ōder deerde bedect/tot hier toe gheuloten wten water dat Phiale genoemt wozt. Eñ dit is dwater daermē dooze opwaerts repst na Thzacontidē/hondert eñ twintich stadien vā Cesarien/ter rechter handt/niet verre vanden wech. Eñ seer bequamelije wort dit water wt zijn routhept Phiala dat is een schale genoemt/ hebbende zijn gedaēte gelije een rat/mer zijn water blijft altijt bunnen zijn cantē/nemmermeer vergaende oft oueruloedēde. Eñ doenmē tot dier tijt toe niet anders en wist dan dit het beginsel vander Jozdanē was/so ist bevonden gheweest van Philippo den vorst des lantschaps van Thzacontide/want dese heeft stroo gheworpen in die Phiale/eñ heeft dat gheuonden wederom ghecomen inden Panium/ waer wt men te voren meynde dat die Jozdane sinen oorspzont nam. Want dye natuerlike schoonhept van Panium is seer hoerlije verciert geweest met die rijcdommē des Coninex Agrippa. Maer den openbaerē vloet vander Jozdanen begunnede wt dit hol/doorsnijt dye modderachtige brackwaterē van Semechonitis/ maer alst noch honōt eñ twintich stadiē geloopē heeft achter dye stadt Juliada/eñ doozt middē des waters vā Genesar gepasseert is/so gaet dat daer na door eē groote woestine int staēde groot water Asphaltitis/maer aen dat breet water van Genesar/ strecht voor wt een lantschap den seluē naem hebbende/seer wonderlije van lustichept eñ van natueren/ wāt door zijn vzuchtbaerhept/en wey ghert dat gheender hande plantagie vā boomen/ eñ dye bewooners hebbē dat lant al vol boomē beplant/wāt die ghetēperthept der locht is ooc seer bequaem tot verschepdē boomen eñ vzuchten/ wāt die nootboomē die onder alle boomē meest coude begeren/ groepē daer sonō gheta!/ eñ daer zijn ooc palmboomē dye van des somers hitte gheuoedt werdē/eñ bi dese ooch vijchboomē eñ olyf boomē/den welckē een saechter locht toegeschiet wert/ also datmē seggē mach dat dit des lāts grootdadichept is/die gewelt daer toe doet/ dat daer tsamē vereenighē die van naturen malcanderen contrarie zijn/ eñ dat daer eenen goedē strijt is onder die tijden des iaers/ recht oft die ele bisonder/met een bisonō naerstichept desen lande gonstich waren. Want ten voet nyet alleen (tegen datmē meynen soude) boomvzuchtē/maer het bewaert se ooc/eñ die ooc seer wtnemende/als bi na Conincliike vzuchtē/want dzupuen eñ vigen

brenghet sonder ophouden voor thien maenden lanch/maer die ander vruchten werden out binnē eē iaer/ wāt sonder die soetichept vanō locht wort dat lant ooc verruerscht met een seer oneruloedige fonteyne dye Capharnaum vandē ingesetenē ghenoemt wort welcke fonteyne die sommige meynē te zijn eē ader van den vloet Nilus/om dat die vischen voorts brengt dye ghelijck zijn den Alexandrijnschen visch Coractinus genoemt. Eñ die lēgde van desen lātschap sinen naem hebbēde ontrēt die oeueren ghelijt het water/ streect hē wt tot. xxx. stadien/eñ die breede tot twintich. Eñ dit is deser landen eñ wateren natuere.

Hoe die stadt Tarichеas verdoruen is geweest.

Capit. xix.

Als die vloten ghemaect warē/so heeft Vespasianus daer een macht rupterē op gestelt so groot alsi vāноode was teghē die Joden/die in dat breet water ghevlodē warē/eñ hi is met haer ooc gevaren. Eñ die int water waerē en mochten aen dlāt niet comē/al werdē si daer toe ghedwonghē/mits dat hen al tegē was/si en condē ooc met gheliecker hant gheenē schipstrijt ghestriden/wāt haer eleyn roof scheepkēs warē cranc eñ onmachtich tegē die vloten der Romeynen/eñ mits datter luttel menschē in elc schipkē waren/soc en dorsten si den Romeynen die haer al te samē hart aen quamen/niet genaken/nochtans hebbē si ontrent dye vloten ghescheept/ eñ ooc somtijts naerder gecomen van verre met steenen na dye Romeynē worpende/maer si en deden metten steenē niet anders dan veel gelupts/wāt si wierpen die steenē teghē die gewapent waren/ eñ si quamen henlieden binnen schoets. Eñ als si dorsten wat naerder comen so cregen si wat lidens eer si yet dedē/eñ si werdē met harē schepen verdroncken. Eñ vele vandē Joden die de Romeynē quetsen wilden/eñ die niet en mochtē gheraect worden met eē Roomsche spiesse dese hebbē dye Romeynen springēde in haer schepen/som met sweerdē doorsteken/eñ die sommige die bevangen worden tusschen die vloten tsamen tegen malcanderen comēde/ werden mettē schipkens gheuangen. Eñ vanden ghenen die vdroncken waren eñ haer hoofden ophieuen/ werdē dye sommige met pilen verrascht/ oft vandē vlotē beuanghen. Eñ als si wt mistroostichept ghedwonghen werdē om aen haer vandē te swemmen /so werden haer hoofden oft haer handē afgeslaghē/ eñ aldus was hēlieder moort veel eñ menigerley/ tot dat si die vlucht namē / eñ dāder zijn aen dlant ghecomē als haer scheepkēs al om beslotē waren maer veel vandē ghenē dye ondergaē warē/werden daer in dat breet water met pilē doorschoten/ maer die Romeynē hebbender vele ghedoot die te lande wtghecomen waren/ also datmen dat breet water sach gheheel met bloede ghemengt / eñ vol dooder lichamē/want daer en is npemant leuēde ontgaen. Maer in die nauolghende daghen heeft dat lant seer verlast ghesweest doot eenen swaren stanck eñ een leelike gestelthept/ want die oeuers waren vol gebrokē schepen/ eñ dicke opgeswollē lichamen. Eñ als die doode lichamē begonsten te verwermen eñ te rotten/ so corrumpeerden si dye locht/also dat dit ongeual niet alleen en scheen alendich te sine den Joden /maer was ooc den Romeynen quellijck dier ghedaen hadden. Eñ dit is het eynde ghesweest van desen schipstrijde. Daer zijn doorbleuen metten ghenen die te voren in die stadt ghedoot warē/ses duysent menschen eñ vijfhondert. Maer doen desen strijt volbracht was/so heeft Vespasianus sittende in een rechter stoel te Tarichеas/het buyten volck vanden inghesetenen eñ borghers ghescheyden/mits dat die buytēlanders schenen te wesen die verwetters vander oorloghen. Eñ hi beriet hem metten Capiteynen/ oftmen die ooch soude laten leuen/eñ als dye Capiteynē seydē dat deser verlossinge schadelijc soude wesen/want si niet en soudē connen rustē werden si vrij ontslaghen/mits dat si gheen eygē stadt en hadden/eñ ooch machtich waren om ghewelt te doen/eñ te strijden teghen dye ghene daer si toe vlieden souden/so heeft Vespasianus ymmer wel verstaen dat si niet weerdich en waeren dleuen te behouden/eñ dat si noch opstaen souden tegē dye ghene diese verlost oft behouden hadden/maer hi dachte in wat manieren dat hise doodē wilde: wāt werden si daer ghedoot/ so en souden die borgers niet ghedoogen datmē so veel biddender menschē bi henlieden dooden soude. Ooch verdroot hē dat hise dooden soude die haer op zijn gheloue opgegheuen hadden. Maer hy werde van sinen vrienden verwonnen/die seyden dat alle dingen geoorlooft waren teghen dye Joden/eñ datmē het prosijt moeste meer achten dan eere oft recht/al snen dat beyde t samen niet crigen en mocht. Als hy desen dan eenen ontwijfelicken oorlof gegeuen hadde/so heeft hise laten wt der stadt gaen alleē doorden wech die na Tyberiaden gaet. Eñ als si lichtelijck gheloofden tghene dat si begheert hadden/ eñ verselschapt wech gingen derwaerts dat haer gheboden was/niet sorgende voor haer gheit/soe hebbē dye Romeynē den heelē wech tot Tyberiaden toe beset/op datter niemāt ontgaen en soude/ eñ als si in die stadt besloten warē/so is Vespasianus haer terstont gevolcht / eñ heeftse al te samen gestelt in die plaetse daermē plach te campen. Eñ daer heeft hy die ouders metten gheenen die nyet strijtbaer en waren doen doodē/maer ses duysent seer vrome wtghecoren iongher mannen heeft hi Neroni den Keyser tot Isthmon gesondē. Die ander menichte tot dertich duysent eñ vier hondert menschen heeft hy vercocht/ sonder dander dye hy Agrippe geschoncken hadde/want metten ghenē die wt Agrippas rijck waeren /heeft hi hem laten doen dat hem beliefde. Maer dye Coninc Agrippa heeft dese ooc vercocht. Vander ghemeyn volck waren Trachoniters eñ Gaulaniters eñ Hippenisters/eñ veel Gadariters/oproerighe muytmakers eñ vluchtighe ballingen/eñ sulcx die door des vreets verstoringhe ter oorloghen verweckt waren. Dese zijn ghevanghen gheweest/den achtsten dach van September.

Hier eyndt dat derde boeck. Flauij Josephi.

Dits die tafelrs vierdē boecx

VAn thelech der stadt van Gamala. Cap.J.
Hoe den berch Itaburius van Placido in ghenomen is gheweest. Cap.ij.
Hoe dye stadt Gamala verwonnen eñ verdoruen is gheweest. Cap.iij.
Hoe dye stadt Giscala van Tito ghewonnen wert. Cap.iiij.
Van dbeghinsel der verderffenissen vā Ierusalem. Cap.v.
Hoe die Idumeiters voor Ierusalem ghecomē zijn/eñ wat si daer ghedaen hebben. Cap.vi.
Vādē slach ō Jodē tegē die Idumeiters. Ca.vij

Hier eyndt die tafel des vierden boecx.

Van thelech der stadt van Gamala. Cap.J.

ALle die Galileeusse die na die verderffenisse van Iotapata/ den stomeynen afgheuallen waren/hebbē hen wederom mettē stomeynen vereenicht na dat de Tarichcaters verwonnen waren. Eñ die stomeynē hadden alle die casteelen ende steden inghenomen/wtghenomen Giscala/ eñ die ghene dye den berch Itaburiū inghenomen hadden. Met dese was oock asuallich ghewoꝛden die stadt Gamala /teghē ouer Tarichcas ghelegen opt groot staende water/die welcke tot Agrippas palen eñ heerlichept behoorde.

Item Sogane eñ Seleucia/ die beyde waren van dlantscap van Gaulanitide/des ouerste deels van Sogane ghenaēt Gaulana/eñ des onderste deels Gamala. Maer Seleucia lept aē dat groot water Semechonitis. xxx. stadiē hꝛeet/eñ. ix. stadien lanc dat zijn staēde poelen strect tot Daphnē toe/welck lantscap gheheel lustich eñ weeldich/heeft bisonō nochtans sommige fonteynen/die de cleyn Iordane (alsomen dat noemt) maken eñ leyden die onō den guldē Iupiters tempel tot in dye groote Iordane. Maer Agrippa hadde die inge setene vā Sogane eñ Seleucia int beginsel vanō asuallinghen dooꝛ een verbōt met hem vereenicht/maer Gamala en wilde hem nyet wijckē/betrouwē hebbende op die sterchept haerder stadt die onwinlicker was dan Iotapata/wāt daer is een scarpe hoochde vā eenen hoogē berch comēde/ eñ dat heft int middē eenē hals op/eñ daert bouē wtsteect/daer strecket lanck wt/so seer teghē die delinge als van achter rugghe/also dattet schijnt ghelijc te wesen eenē kemel/waer af dat ooc sinē naem heeft/hoe wel dat die inwoonōs dat niet en connen volcomelick wt spꝛeken/dwelc van voꝛe eñ van besiden woꝛt ghedepit in ongācbaer vallepen. Maer het deel waer mede dat vandē berch hangt/is eē luttel beter om ouer te comen/maer dese side hebben die inwoonders ooc ongancbaer ghemaect/mits dat si daer dooꝛ eenē dweersē gracht wtgehouwē hebbē/ eñ daer waren veel hupsen ghetimmert int hanghen vandē berch/eñ mits dat die steychept so groot is/ so scheēt dat die stadt vallē wilde/die welcke haer strecte na tsupden. Maer daer was int supden ooc eenē houel ōmetehūe hooch wtstekēde/dwelc der stadt was vooꝛ eē bozcht sonō muerē / eñ de ouerste steērootse behoozende aen die vallepe. Eñ binnē der stadt muerē was een fonteyne aen welcke fonteyne de stadt eynde. Eñ hoewel dese stadt vā haer ghelegenthept onwinlic was/nochtās hadde Iosephus die met grachten eñ holen noch veel stercker gemaect doen hi die met muerē al om beurijde. Die inwoonōs vanō steden waren om dye ghelegenthept vanō plaetsen/ veel stouter dā de Iotapatenaers/maer minder in ghetale eñ niet so strijtbaer als die. Maer si lieten haer duncken dat si meer warē in getale dā haer vpanden/dooꝛ betrouwen dat si haddē op die sterchept haer ō plaetsen/want die stadt was vol volcx/mits datter vele daer in vloden/om dat si seer beurijdt was/ waer dooꝛ dat zijt ooc seuen maenden ghehouden hebben tegen die ghene die vā Agrippa vooꝛ wt gheschict warē om die te beleggē. Maer Vespasianus ghetrocktē zijnde wt Anmaus (welc so veel te seg ghē is als werm wateren/ wāt daer een fonteyne is seer bequaem om der luchamē trāchedē te ghenesen) daer hi sinen legher gestelt hadde vooꝛ Tiberiaden/is vooꝛts gecomen tot Gamala. Maer dese stadt (ghelegen also wp vooꝛsept hebben) en heeft hi niet connē gheheel beleggen/maer daert wesen mocht heeft hi wacht hoeden gestelt/ eñ hi heeft dē oppersten berch ingenomē/daer zijn rupters (so si pleghen) haren heꝛleger hebbē met eenen muer omringt/eñ so ten laetsten begonst bolwerckē te maken. Eñ vanō oostsidē in de hoochste plaetse bouē dit stadt was eenē toꝛre / daer dye vijfthienste eñ oot die vijfste bende wꝛacht teghē dnudden vanō stadt/maer die thiēste bende vulde die grachten eñ vallepen. Eñ die wile daemen dit dede/so heefter een vanden slingerwoꝛpers wter stadt/den conine Agruppā aen sinen rechten ellen boghe met eenen steen geraect/doē hy aen dye vesten ghecomen was/om metē beschermers vanō stadt te spꝛeken vā haer op te gheuen / dus werde die conick hier om van sinē vꝛienden eñ hupsgenoten omringt. Maer dye stomeynē werden seer vergramt eñ ōweert tot dat belech / eens deels om den conine/eñ eens deels wt sozghen vooꝛ haer selues/gelouende dat die Joden alle wꝛeerhept besighen souden tegē die vꝛeemde wtlandōs/die aen eenen heere vā haren lande/die haer ooch dbeste rade/soe wꝛeet ghewees waren. Als dan dye bolwercken dooꝛ der handē groote menichte eñ des werex gewoōte ter stont volmaect warē/so bꝛachten si die slozinghewepen aen. Maer Chares eñ Iosephus die dalder machtichste van ō stadt waeren/hebbē die gewapende mannen (hoe wel si vā veruaerthept ō slaghen waren) in ozden gheselt. Eñ hoe wel si wel dachtē dat si dit belech niet lāghe en souden mogen verdꝛaghen oft wederstaē (mits dat si noch waters noch ander victaliē ghenoech en haddē) nochtans hebben si het volc vermaent eñ tot aen die vesten gebꝛacht. Dus hebbē si ymmer een luttel tijts den aencomenden slozm ghewepen wederstaen/ maer naemaels veruaert zijnde van die groote ghescutten eñ bogen/ zijn si wederom af ter stadt waert in ghegaen. Dus zijn die stomeynen aengecomen/eñ hebben den muer te dyre steden beslooten eñ nedergheworpen eñ ter siden daer hi neder gewozpen was/ zijn si met een groot gherupsch van wapenen eñ gelupt van trōpettē ouer hoop in die stadt geuallen/ eñ selue ooc

erbſſchende hebben ſi tegen die borghers gheſtre
den. Die borghers den eerſten aenſpronck hardelic
wederſtaende/hebben den Romeynen belet dat ſi
niet voorꝫ en quamē / maer ten laetſten als ſi door
die macht eñ menichte der Romeynen overmen
waren/ſo vloden ſi van alle ſiden na die hoochſte
ſtreden vander ſtadt. Eñ daer na weder afcome-
de/ vielen ſi weꝛom teghen haer vpandē die haer
ſeer praemden/ſtootēde dye vā bouen neꝛwaerts
in die ſteyghe plaetſen/ eñ alle die ſi in die ongele-
ghenthept oft benauthept der plaetſen verdꝛuckē
mochten/die ſloeghē ſi dood. Eñ mits dat die Ro-
meynen haer niet weꝛſtaen en cōden dye van bo-
uen ſtreden/eñ aen gheen ſide ontcomē en moch-
ten/ſo vlodē ſi in die huyſen die opt pleyn ſtondē.
Maer als die huyſen vol waren/ſo vielen ſi neꝛ-
waerts/want ſi den laſt niet verdꝛagen en moch-
ten. Eñ alſſer een huys neꝛwaerts viel/ dat dede
ock meer ander vallen dye nederwaerts ſtondē/
eñ deſgelijcx vielē die noch ander ter neder: waer
dooꝫ dat veel Romeynen gheꝺoot zijn gheweeſt/
want aengheſien dat ſi niet en wiſtē wat doen/ſo
vloden ſi nochtās na die huyſen/ al ſaghen ſi veel
van dien vallen/ eñ aldus iſſer vele van haer ver-
ſmacht geweeſt uit vallen der huyſen. Eñ veel vā
henlieden meynēde daer wt te ontcomen werden
verdꝛuct eñ gheꝺoudē met een deel haers lichaēs:
daer iſſer ooc vele verſtict gheweeſt eñ gheſtoꝛuē
vant geſtubbe. Maer dye Samaliters namen dit
tot henlieꝺ bate/eñ niet achtēde haer eygē ſchade/
hebben ſi den vpanden hardē aenghevallen/dwin-
ghende henlieden in haer huyſen te vlieden/maer
die dooꝫ dye enghe eñ ſteyghe wegen gheuallen
waren/ dye doodē ſi met pijlen van bouen neder-
waerts ſchietēde/want ſi cregen ooc ſteenen ghe-
noech van der huyſen verualling hen/eñ van haer
doode vpanden tregheu ſi pſeren wapenen /mits
dat ſi der dooder Romeynen ſweerden namen/eñ
beſichtden deſe tegen dander die half doot waren.
Vele vanden Romeynen wierpen haer al willens
neꝛwaerts wt als dye huyſen begonſtē te vallen/
eñ ſtoꝛuen alſo. Eñ die achter rugghe keerden/en
mochten ock niet lichtelich ontuliē. Wāt mits
dat ſi die ſtraten niet en wiſtē/ eñ ooc malcanderē
om die duyſterhept des geſlups niet en kendē/ſoe
doelden ſi ſeere/eñ werden ontrent malcanderen
doot geſlaghen. Maer ten laetſten hebben ſi nau-
welicx eenen wtganck vonden /eñ zijn alſoo wter
ſtadt wechgegaen. Maer Veſpaſianus dye ſinen
rupteren int perikel ſtridende altijt bi was/werde
bouen maten ſeer bedꝛoeft/als hi die ſtadt ſach op
zijn rupteren vallen. Eñ verghetende zijn eyghen
beſeer munghe/is hi allenxkens gheꝛomen tot opt
hoochſte vander ſtadt/eñ daer is hy ghelaten ghe-
weeſt met luttel zijnder rupteren int midden der
periculen/ wāt zijn ſone Titus en was doen bi hē
niet/die onlancx aen Mutianum in Syrien geſon
den was. Eñ achter rugghe te keeren en docht hē
niet eerlijc/noch ock ſonē perikel te weſen: mer
ghedachtich weſende zijnē ſeptē dye hi vā zijnder
ionchept aen ghedaē hadde /eñ zijnder eyghender
vꝛomicheyt/ſo heeft hi (recht oft hi van Gode ver
laut hadde geweeſt) die lichamē eñ wapenē vā ſi
nē medegeſellē al vaſt bi een gebꝛacht/eñ met deſe
heeft hy den ſtrijt van bouē neꝺerwaerts comen-
de ge houdē/eñ hi bleef daer by/hem niet ont ſien-
de voor der mannen oft der geſcuttē menichte die
te ghen hem quamen/ tot dat zijn vpandē zijn vol-
herdicheyt voor een godlijc teyken aenſiende niet
ſo hittelijck meer op hem en vielen. Eñ doen ſi nu
ſlapperliker hē beſtredē/ſo heeft hy hem wat ach-
terwaerts vtrocken / maer hy en heeft den rugge
niet gheheert/ voor dat hi bupten der ſtadt muerē
gheꝛomē was. In deſen ſtrijt bleuē veel Romeynē
doot. Eñ onē deſe was een Ebutius die rotmee-
ſter/eē man die niet alleen in deſen ſtrijt daer hy in
doot bleuē is/ maer ooc altijt te vorē voor een ſeer
vꝛoom man bevonden eñ geacht is gheweeſt/dye
den Joden ooc groote ſcade ghedaē hadde. In de-
ſen ſtrijt was ock een rotmeeſter Gallus ghe-
naemt/dye met thien knechtē in een huys verbor-
ghē was/die welcke gehooꝛt heeft hoe die bewoō
ders des huys onder malcanderen ſpꝛekende /t ſa
uonts ouer maeltijt ſepdē wat raet dat haer volck
ghehadt hadde tegē die Romeynen. Eñ als hy dit
gehooꝛt eñ verſtaen hadde (want hy een Syrier
was/eñ ooc die ander die met hem warē) ſo heeft
hi die des nachts ouerualleu/ eñ als hi die al te ſa-
men verſlagē hadde / is hi onbeſcadicht tottē Ro-
meynē ontuloden met ſinen rupteren. Maer Veſ-
paſianus ſiēde dat zijn heyꝛ truerich was van de-
ſer quaē auontueren/ eñ dat ſi tot dyē tijt tot gheē
ſulcken ſcadelijken ſlach geleden en hadden: noch-
tans alōmeeſt haer daer af ſcaemden / dat ſi harē
opperveltheere in die periculen vlaten hadden/ſo
heuet hem noodelic ghedocht haer te vertrooſten/
niet met allen ſeghende van hem ſelven/om dat
niet ſchinen en ſoude dat hy pemandē int beghin-
ſel beſculdicht hadde/ſeggende dat men behooꝛde
vꝛomelick te lidē die ghemeyne quade auontuerē
denckende op die maniere oft condicie ō oꝛlogē/
eñ datter gheen victoꝛie ſonē bloet oft ſchade wel
te crighen en is/eñ hoe dat die foꝛtuyne lichtelijck
wederom keert. Ock aengeſien dat ſi veel duy-
ſentich Jodē vſlaghen hadden / ſo was die ſchade
ſeer cleyn te achtē die ſi daer voor geleden haddē.
Eñ ghelijc dye beroemelike hen ſelven plegē bo-
uen maten te vheffen in voorſpoedichedē/alſo ple
ghen die onaerdige eñ bloode menſchē in tegen-
ſpoeden te ſeer beureeſt te zijn. Dus aengheſiē dat
die foꝛtuyne lichtelijc van deē op dandere dꝛaept.
Daerom wort ſulck voor een vꝛoom man gehou-
den/die redelijc ghemoet is / ooc in ſaken die qua-
lich vergaen zijn/altijt blijuende in eenen gelijchē
moet / beterende dooꝛ goede raden tghene datter
qualich oft onwijſſelijc gedaē oft gecomē is / hoe
wel nochtās dat het gene dꝛ doē geſciet was/niet
bi comē oft gedaen en was dooꝛ haer ſlappicheyt
oft der Jodē vꝛomicheyt/mer dooꝛ die onbequaē-
heyt der plaetſen/welc den Romeynē gheweeſt is
die ſake van eenen quaderē eñ haer van eenen be-
teren ſtrijt/in welck ſtuck (ſepde hy) pemant (niet
ſonder redene) wel mocht ſtraffen die vermetelic-
heyt vā vlieden wacherheyt: Want doē dye vpan-
den geuloden warē op die hoochſte plaetſen van-
der ſtadt/ſo hadde ghi moeten ophouden/ eñ npet
volgē die periculen int hoochſte/maer als ghy die
beuſtenſte ſtadt ingenomē hadt/ſo behooꝛde ghy

v vyanden wederom te trechen tot eenen stryt die v lieden niet sorgelijc maer ghestadich hadde moghen wesen: maer nv door te grooten haestichept om die victorie te crigē/en hebdy nyet geacht hoe onbehoedelijc dat dit ghedaē werde/eñ eenen onbedachten eñ rasendē oploop des stryts is teghen der Romeynen maniere/die alle dinghē doen met gescictheit eñ wijshept/maer dit is die maniere eñ ghewoonte der Barbaren/waer door dye Joden ooc aldermeest ghedreuen worden. Dus moeten wi wederom comen tot onse eyghen vromicheyt/ eñ gestoort wesen meer dā bedroeft vā dese groote schade die wi geleden hebbē. Voorts sal een yeghelijc den alder besten troost van zijn handē soecken/ want also salt geschiedē dat wi wrake sullen moghen doen van onsen gesellen die wy verloren hebbē/eñ ons leet wreckē ouer die ghene diese verslaghen hebben. Ic sal oock selue (als ich te voren ghedaen hebbe) proeuen so wel als ghi liedē/ om deerstе ten stride te trechē/eñ die laetste daer wt te gaen. Als Vespasianus dese redenē gesept hadde/ so heeft hi theyr seer vraept. Maer die Gamalieters/mits dat gelucksichlijc met haer vgaen was/ hebben wederom een luttel moets ghecregē/hoe wel haer dat ghelucke niet ghecomen en was door eenige redelike sake/ oft door haer groot dadichz: maer terstont daer na denckende dat si nv gheen hope meer en hadden om eenigē peys vandē Romeynē te vercrigen/eñ si haer gheēsins en mochtē ontlieden (want haer victalie gebrach) so warē si seer droeuich/eñ werden wedom te clepmoedigher/ maer nochtans en lieten si niet haer selue te bescermē so seer als si mochtē. Maer die de alō vroomste warē/ hebbē bewaert die plaetsen daer die vesten omghewrpen waren/ eñ danō hebbē die gheheel vestē beset eñ bewaert: Maer doē dye Romeynen bolwercken maectē/ eñ wederom arbeydē om in dye stadt met gewelt te comē/so zijnder vele wter stadt door ongēbaer valleyen daer gheen wachters en warē/eñ door bedecte grachten/goten/oft waterloopē geuloden/eñ dye daer binnen bleuē wt vreesen van gheuangen te worden/vergingen van honger: Want alle die victalie werde vā alle sidē alleen tot die ghene die striden mochten aen ghebrocht/maer in desen ongevalle bleuen si noch ghedueric.

¶ Hoe dē berch Itaburius van Placido ingenomen is gheweest. Cap.ij.

Maer tusschen dbesciehen vā desen beleghe heeft Vespasianus noch een werc begonst teghen die gene dye den berch Itaburium inghenomen hadden/ die gheleghen is tusschē het groot velt eñ die stadt Scytopolis/ welck hoocheit climt op tot dertich stadien toe/eñ vanō noortsiden en cammē daer met op comē/eñ opt hoochste heeft hi een effen breedheyt vā.xx. stadien al heel met eenē muer omringt. Eñ dit so grootē bevāc van vestē hadde Josephus binnen veertich daghen opghemaect/ mits dat hē van die nederste plaetsen water eñ anō materie daer toe geleuert werde/ want die daer bouen woonden/en hadden anōs gheen water dā regēwater. Eñ om dat daer een groote menichte vgadt was/ so heeft Vespasianus Placidum derwaerts gesondē met ses hondert reysighers te peerde. Maer dese en hadde gheenē raet om op den berch te comē. Dus heeft hy veel vanden Joden dye daer op waren vermaēt tot vrede/ op hope vā genade eñ verbont vā peyse te vercrighē. Eñ si quamē ooc benedē by hē/ om hē laghē te legghen: want Placidus sprack teghen henlieden seer sachtmoedelijc/om dat hise beneden int plat lant soude moghen vangen: eñ si quamē tot hem/als oft si zijn woorden geuolcht hadden/om hem (als hy onbehoet ware) te oueruallen/ maer Placidus scalchept heeft douer hant ghecreghen: want doen die Jodē begonsten te stridē/so gelijt hi hem als oft hi wt vreesen geuloden hadde. Eñ als hi henlieden na hem loopēde ghetrocken hadde tot eē groot deel des velts so heeft hi die macht der reysigers wederō tegen henlieden ghekeert: eñ alsser veel den rugge keerden/heeft hi sommighe van dien verslaghen/eñ dander menichte die vanden berch af ghetrocken was/heeft hy beledt van daer wederom op te climmē. Dus hebbē dye sommighe van dien den berch Itaburium vlaten eñ zijn na Jerusalem geuloden. Maer die inwoonders des berchs/ mits dat si waters ghebreec hadden/hebben scherhept ghenomen/eñ also haer selues eñ dē berch op geloue Placido opghegeuē.

¶ Hoe die stadt Gamala verwonnen en verdoruen is gheweest. Cap.iij.

Binnen Gamala waren verborghen dalder stoutste ingesetenen/die door die vlucht verstropt waren/ eñ die nyet strijtbaer en waren verginghē van honger/maer die macht vāden strijtbaer mannen hielen het belech tegen tot dat gheschiede/op den.xxij.dach van October dacter drie stoomsche ruyters wt die vijfthiēste bende ontrec die morghenwake onō eenen den alderhoochstē torre quamē/die aen haer side stont/ eñ onāgrocuen dyē al stillijc/daer nochtans die wachters die daer aen gestelt warē/haer niet ghemerct en hadden (want het nacht was) noch doē si daer toe ginghen/noch na dat si daer geweest hadde. Eñ doē die selue ruyters (wachtēde datter gheē gerupsch en quame) vijf seer harde steenē daer wtgetrochē eñ gheheert hadden/ so zijn si daer af gesprongē/ eñ terstont is dien torre met een groot gelupt nederghevallē/ eñ die wachters vielen ooc daer mede nederwaerts. Maer danō die elders die hoede hadden/wt veruaerthept liepē wech van daer/eñ die stoomeynen hebbenō vele doot ghesla ghē vanden ghenen diet ontloopē wilden: Onō die welke heerster een Josephū staende op een deel vāden ghebrokenē muer/ ghescotē eñ gedoot met eenen pijl/maer dye binnen der stadt warē door t gelupt verslaghē zijnde werdē seer veruaert/loopēde herwaerts eñ derwaerts/als oft alle die viādē binnē hadden ghecomen geweest. Doen is Thareg dye seer cranck lach ooch gestorue/ mits dat die groote vreese zū siecte ūmeerderde ter doot. Maer die stoomeynen gedachtich wesende der voorledē der scaden/en zijn binnen die stadt niet gegaen totten dryentwintichstē dach der voorsepē maēt. Maer Titus (die nv daer was) vstoort wesende om dye groote scade die de stoomeynen geledē hadden die wile dat hy wech was/ heeft twee reysighers wt ghecozen/eñ is ledichlijc in die stadt gegaen. Eñ

Dit was bi auontuerē Josephi Gorionis sone/ daer af staet voren/int.ij. boeck int. xxv. cap.

als hi gepasseert was/so hebbent die wakers vernomen/ hae stende haer met een geroep ter wapenen. Maer doen si bevondē hadde dat Titus binnen gecomen was/so hebben die sommighe haer kinderen gegrepen haer huysvrouwē ooch mede trecke nde/ en zijn met een groot ghehuyl en geroep in die voorste gheloden. Die ander zijn Tito ommoet/en werden alsoo sonder verdrach doot ghe slaghen/maer die belet warē in die voorste te vlieden/niet wetende wat doen/vielen in der Romeynen stacie/en daer was een onspreke like harminghe der gheenē dye ver slaghē werden/en dbloet rennende neder waerts door die hellende plaetse/ vloeyde ouer alle die stadt. Mer Vespasianus heuet t gheheel hey ghelept teghen die ghene die de voorste ingenomen hadden/welcke voorste was eē groote steenachtige hoochde seer quaet om aē comen/en vā allen sidē door veel steē rootsen sleych/ van waer af hebbē die Joden met steenen en gheschichten van bouen neder waerts gheworpē/ aldus die Romeynē achten waerts houdēde dye tot haer opquamen/mits dat daer gheen pilen hēlieden raken en mochten/om dat si in so hooge plaetse gheselt waren. Maer ter Jodē onderssenisse isser door Gode gaue een onweder op ghestaen/waer door der Romeynen pilen tot die Joden op waerts ghedreuen en der Joden pilen vandē Romeynē gheheert werden/en ter sidē diveers af geuoert/ alsoo dat si op die hooge steyghe plaetsen niet en mochten staende blijue door die cracht des wints/waer door alle dingen dauerden/si en condē oock die Romeynen tot hēlieden comē de niet ghesien. Aldus zijn die Romeynen bouē tot hemlieden ghecomē/ en hebben die sommige die weder staen voden/en sommighe andere dye haer handē gauen te vorsen ghegrepen/en si hebben seer wreet gewerst tegē hen allen/ door aendencken haerō ghesellen dye si inden eersten slozen vlozen hadden. Maer daer wasser veel vandē Joden dye vā alle siden besloten waren/en gheen hope en hadde vā te moghen ontcomen/die haer kinderen en huysvrouwen en haer selues ooc van bouen neder waerts wierpen in een diepe valleye seer byeet onō die borcht gheleghen. En daer wt isser gecomen dat ō Romeynen grāmoedicheyt te sarchter werde/door die wreetheyt die si haer selues aendeden die daer verwonnen waren: want vanden Romeynē warenō vier duysent Joden gedoot/ maer vanden gheuen dye haer selue vanden bouē ne dwaerts ghewozpen hadden/isser vijf duysent bevoden. En daer en is nie mant te leuen ghebleuen dan twee vrouwen/ dye Philippus susters warē/ welcke Philippus was Jachimus eens heerlicx mans sone/dye ooch onō dē coninck Agrippa opperveldheere geweest hadde/dese zijn behouden ghewerst/ om dat si vrogh gen waren voor der Romeynen oploop/doē dye stadt verdozuen worde: Want dye Romeynen en spaerden niet so veel als die cleyn onmondige kinderkens/maer si hebbenō veel van dyen elck een ghegrepen/en die vanō borcht nederwaerts ghewozpen. Aldus is Gamala verdozuē gewerst op den. xxiij. dach der maēt Octobris/die dē. xxi. dach der maent Septembris hadde begonst wedspannich en afualluch te werden.

Hoe die stadt Giscala van Tito ghewonnen wert. Cap. iij.

ALdus en was daer doē maer een cleyn stadt in Galileen Giscala ghenoemt noch onbedwonghen ghebleuen/ daer die vozgers nochtās meest deels tot vreden genepeht warē/want daer vele van dien lantlieden waren/dye haer hope en neringhe altijt in des lants vruchten gestelt hadden/ maer si waren vargherd door vermenghen van eenē hoop inozdenarē oft oprocrigher mannen/met welcker qualen ooch sommighe vanden bozgeren bevaangen waren. En dese werden verweet en vergadt tot afsuallinghe door eenen Johannem Leuias sone/dye een roouraer was ende een bedzieger/ongestadich van manierē/ en staut om na groote dingen te staen/ en wonderlijc volbrengende t ghene daer hi hope af hadde/ dye ooc van eenen peghelikē daer voor ghehouden en bekent was/dat hi dese oorloge beghoerde/door eer gierichept/ staende na hoochept oft eenighe heerlichept. Desen was onō danich den hoop ō muytmakers te Giscala/ter saken vanden welcken het ghemeyn volck soude by auontuerē legaten ghesonden hebbē om dye stadt ouer te leueren/ maer si beyden na der Romeynen aencoemste/ om met haer te spreken eenigen tijt der oorloghen. Maer Vespasianus heeft teghen die vā Giscala Titum ghesonden met duysent ruysigers/ maer die thien de bēde seicte hi ontrēt Scytopolim/ en hi is metten anderē tweē weder ō na Cesarien gheheert/ want hem docht datmē dien behoorde wat rusten van haren arbeyt te gheuē/ vā dye ouervloedighe victalie der steden/om haer lichamen en moeden weder om te vermaken en te verfraeyen tegē dye toecomende striden/ want hi te vorē sach dat hem noch eenen grooten arbeyt stont te doene teghen Jerusalē/die de coninclike stadt was/en douer ste bouē t gheheel Joetsche lant en natie/ en mits dat alle die Joden die wtē striden vloden daer in vergaderden/en die stadt van natuer liker ghelegent heyt en door haer der mueren timmeragie seer bevrijt en sterck was/ so wes hi daerō seer besorcht/ vpsonō om dat hy bevonden hadde dat der Joetscher mannē Gheerst en moedicheit onuerwinlijc was/al waren si ooch bupten ost sonder muren/ en daerom docht hē dat die rupters daer toe moesten berept en te vorē gheoeffent zijn/ al smen den campers plach te doene. Mer Tits dochte dat die stadt Giscala (want hi daer bi geredē hadde) licht om winnen was: maer selver wel wetēde dat het ghemeyn volc vandē rupteren soude ōmelt vorden als die stadt gewonnen ware/ en ontfermen hebbēde metter menichte (want hy nv van swaer moozt slaghen versaet was) mits dat daer sonder eenich onderschept metten schuldigē die ontschuldighe ooch verslaghen werden/ so heeft hi liever begheert die stadt door een verbont van pepse/ om der zijn bedwāc te crighē. Als dā die veste vā Giscala vol menschē warē/ waer af den merste hoop was vā die arghe rouers partye/ soe heeft Titus ghesept hoe dat hy hem ōwonderde op wat ract si haer betroudē/ dat si alleen der Romeynē strijt dorsten verwachtē/ als alle danō steden ghewonnen warē/ daer si saghen datter veel stercker stedē

met eenen stoꝛm ghewonnen eñ verdoꝛuē waren/ eñ ooc dat sule vꝛylijck haer goet ghebꝛuycken dye der ſtomeynen rechte handē betrout hadden ende peys met haer gemaect/die hi haer ooc pꝛeſenteerde/want hi hem niet en belchde van haer moedichheyt/mits dat hy dit henliedē toegaf/om die hope der vꝛijheyt die ſi ſochten/dwelck nochtās niet weſen en ſoude/al waert ooc alſo datter yemāt ommeghelike dingen bleef begherende. Maer waert ſake dat ſi deſe ſeer beleefdelike redenē niet en wildē volgen/eñ ſi der ſtomeynen rechte handē gheē gheloouē en wilden gheuen/ſo ſoudē ſi coꝛts eenē wꝛeeden ſtꝛijt gheuoelen/ eñ terſtont bcuindē dat haer muerē maer eē ſpel en ſoudē weſen vooꝛ der ſtomeynen ſtoꝛmgheweyꝛen/ op welche muerē ſi nochtans ſule betrouwē hadden/ dat ſi alleen onder alle die ſtedē van Galileē toondē/ dat ſi hooch moedighe eñ vermetelike gheuangenē warē. Als Titus deſe redenen geſeyt hadde/ ſo en heeſter nie mant vanden gemeynē volcke nyet alleē moghen antwooꝛdē/maer ooc moghē comen aen die veſtē Want die mooꝛdenaren hadden die gheheel veſte beſet/eñ daer waren wachters aen die pooꝛtē ghe ſtelt/op datter niemant en ſoude moghen wtgaen om eenich vbont vā peyſe te makē/oft ooc eenich vans ſtomeynē peerdevolc in die ſtadt te laten comen. Maer Johannes heeft gheſeyt dat hi die con dicien ontfinck oft aen nam/eñ dat hi den gheenen die hier teghē wilden zijn/ſoude met redenen daer toe vꝛenghē/oft met ſtride daer toe dwingē: maer hy ſeyde datmen dyen dach den Joden moeſte vꝛy laten om haer wet/ want henliedē niet gevooꝛloeft en was op dyē dach eenige ooꝛloghe op te ſtellen/ oft ooc van peyſe te tꝛacteren: Want die ſtomynnen ooc wel wiſten dat die Joden op den ſeuenſtē dach moeſtē ruſten eñ ledich weſen van alle werkē/eñ bi alſo ſi deſen vierdach hier dooꝛ violeerdē ſo en ſoudē ſi lieden niet min miſ doē die daer toe ghedwongen werden/als die ſtomeynen die haer daer toe dwonghen/eñ Titus oock ſelue/want hy en conde wt dit verbeyden vooꝛ gheen ſchade ſoꝛghen/als oft ſi den tijt van eenen nacht begheerdē om binnen dyen tijt raet te ſoecken van te vlieden aenghеſien dat niemant haer die die ſtadt beleghē haddē en cōde belettē dit gade te ſlaē eñ te vbocdē Maer het was hem een groot gewin dat hy zijns lants manieren niet en verachte: Ooc ſo betaēdet Tito wel die henlieden vꝛede pꝛeſenteerde/welc ſi niet en hoeptē/dat hi haer wet ooc wilde latē houdē als hi haer dleuē liet. Met deſe wooꝛdē begeerde Johannes Titum te bedꝛieghen beſoꝛcht zijnde niet ſo ſeere vooꝛ die heylichеyt vanden ſeuenſten dach/als vooꝛ zijn eyghen leuen eñ welvaert/ wāt hi ſoꝛchde dat hi alleen ſoude verlaten werdē/ als die ſtadt ghewonnen oft ingenomē ware/die alle zijns leuēs hope in dē nacht eñ in die vlucht geſtelt hadde. Eñ het is gheheurt dooꝛ vooꝛwaer Gods wille/die Johannē wilde noch int leuē behouden/ dat Titus niet alleen Johānis redene en ontfinck maer ooc ſinen leger ſtelde aē die ouerſte ſide vā der ſtadt/bi Cydeſſam/welc is een ſeer ſterck mid delantſee vꝛijheyt der Tyriers/altijt vandē Galileeuſſchē gheheact. Des nachts als Johānes bi der ſtadt gheē hoede oft wake der ſtomeynen en ſach heeft hi die bequamicheyt te baten ghenomen/eñ heeft met hē wech geleyt/ niet alleē die gewapende mannē die hi bi hem hadde/ maer oock veel ouders met haren hupſgheſinnen/vliedende alſo na Jeruſalem. Maer tot die twintichſte ſtadie ſcheēt eenich ſins mogelijc te weſen/dat hy die vꝛouwen ende kinderen/eñ die ander menichte der ouderen met hem mocht leydē/ mits dat hi gheiaecht werde dooꝛ die vꝛeeſe van ghedoot oft gheuangen te weſen/maer doen hi vooꝛder ghinck/ſo werdē deſe van hem verlatē/eñ daer ſtont doē op een grouwelijck ghecrijſch der gheender die achterbleuen want hoe ſi verder warē van haren gheſelſchape hoe haer docht dat ſi naerder haren vyanden waren. Eñ mits dat ſi meynden dat die ſtomeynen terſtont daer weſen ſoudē om haer te vanghen/ſo beeſden ſi vā vꝛeeſen oock vandē gheruyſſche dat ſi ſelue maecten met harē voeten int loopen/ altijt ommeſiende/recht oft die ſtomeynē na haer gheloopen haddē/vanden welcken ſi gheuloden waren. Eñ daer vielder vele te ſamen/eñ ontrent den wech werden daer vele gequeſt eñ vtreden dooꝛt dꝛingen eñ ſtriden om vooꝛe te gaē. Maer het ſteruen der vꝛouwen eñ kinderen was ſeer deerlijck/ want als ſi eenige ſtemme wt lieten/ſo ꝛiepen dye ſommige haer mās oft haer maechſchap aen/biddende dat ſi haer verbeydē wilden/maer Johānis vmaninge werdē meer gehooꝛt/ dye altijt ꝛiep dat elc hē ſelue ſoude ſaluerē eñ derwaerts vliedē dair ſi ſouden mogen wꝛaeck doen ouer dye ſtomeynē vooꝛ deſe die ſi achterlieten/bi alſo die vanden ſtomeynen gheuangē werdē. Dus is deſe menichte der vluchtigher nae elcx macht terſtont verſtroyt geweeſt: Maer alſt claer dach was/ ſo is Titus aē die veſten ghecomen/om het verbont te makē/ eñ het volc heeft hem die pooꝛten open ghedaen/ comende hem te ghemoete met haren hupſvꝛouwen eñ ꝛiepen hem aē als haeren weldaēdie haer ſtadt van haer gheuangeniſſe verloſt hadde. Oock gauen ſi hem te kennen hoe dat Johannes wech ghe uloden was/biddende dat hi henlieden wilde ghe nadelijc ſparen/eñ wꝛake doen ouer dye muytmakers die daer noch waren ouerbleuen vanden ghe nen die nieuſgierich waren. Titus aldus verſocht weſende dooꝛ des volcx beden/heeft een deel peer devolcx wtgeſondē om Johannem te vuolghen/ maer ſi en hebbē hē niet connen achterhalen/wāt hi binnen Jeruſalem was ghecomen eer ſi aen hē comen mochten/ maer ſi hebben onꝛ weghen ontrent twee duyſent menſchen ghedoot die te ſamē met hē vloden/ eñ luttel min dā dꝛy duyſent vꝛouwen eñ kinderen hebben ſi weder om gekeert eñ met heu gheuanghē ghebꝛacht. Maer Titus was ſeer qualijck te vꝛeden/ dat hy ter ſtont nyet hadde connen wꝛake doen ouer Johannes van zijn bedꝛoch/nochtās liet hi hē dunchē dat dye menichte der gheender dye daer van Johannes volcke gheuangen warē eñ ghedoot/ trooſts ghenoech was om ſinen grammen moet te pacyē. Dus is hy met bliſchappē in die ſtadt ghegaen/eñ gebiedende ſinen rupters een deel vandē veſtē af te bꝛekē/ heeft hy vooꝛts dye opruckers vander ſtadt twiſt meer met dꝛeygementen dan met ſtraffinghē bedwonghen/want hi ſoꝛchde datter vele vanden inghеſe

tenen sommige ontschuldighe souden beschuldicht hebbē wt eenigē eyghē haet oft vyantschap/ hadde hi willē onōschept doen vandē gheenē dye ōdient hadden ghestraft te wesen/eñ het docht hem beter dat hi die schuldige liet in vreesen twifelachtich/dā eenighen ontschuldigen met die schuldige te doo den/ want die schuldige souden by auontueren te beter werdē/wt vreese der straffingē oft wt schaē ten die si trigen souden wt die vergiffenisse haerō voorledenō misdadē/ maer dye pininghe oft doot der onnooselē en soudemen geen sins connē bete ren. Hier om heeft hi die stadt al om met garnisoē beset/so wel ō die oprechte te bedwinghen/als die vredelicke die hi daer liet in meerō betrouwen te vestighen. Aldus is tgheeel lant van Galileen (na dat den stomeynē veel arbeyts aenghedaē hā de) verwonnen eñ tonderghebracht gheweest.

¶ Van dbeghinsel der verderffenissen van Jeru salem. Cap.v.

Als Iohannes binnen Jerusalem ghecomen was/soo heeft alle twolck hem seer ouerloo pen/eñ ontrent de gene die met hem daer gheuo den waren/werde veel volcx vergaēt/ vraghende wat slaghen oft schaden si bupten geleden haddē Eñ al gaf den iachtighen eñ corten adem ō vluch tighen ghenoech te kennē dat si in noode gewest hadden/ nochtans waren si in sulcken tegenspoet al euen hoochmoedich/ seggbende dat si daer toe niet ghedwonghen en waren door der stomeynen gheweld / maer dat si met haren wille daer ghecō men waren/om met henlieden in een beurō stadt te striden / want het een teyken ware van onwijse eñ onnutte menschen/onwiselijc hen selven in pe rikel te stellen voor Giscala eñ sulcke anō crancke stedekens alsmen behoort die wapenen eñ vromic heyt te besigen / voor die hooftstadt eñ die behou den:maer nits dat si te kennē gauen dat Giscala ghewonnen eñ verdoruen was/so hebben si ghe noech ghe seyt / datter veel wel verstonden dat si gheuloden waren / hoe wel si seyden dat si eerlijc van daer gescheyden waren. Maer na dattet ghe hoort werde wat die gheuangenē van haren volcke onō weghen gheleden hadden/soo heuet volck seer ontstelt eñ vnaert geweest / houdēde dit voor een groot teyken van haer eyghen verderffenisse/ maer Johānes en schaemde hem niet seer vanden ghenen die hi in die vlucht achter ghelaten hadde/ maer hi heeft al om elcken aenghesproken/ eñ die met hope ten stride verweert/seggende dat die sto meynen cranck warē / verheffende ooc dye macht der Jodē/eñ aldus heeft hi veel onwijse met ydelē woorden bedroghen/seggbende ooch dat dye sto meynen (ia al creghen si ooc vloghelen) nemmer meer en souden ouer die muerē van Jerusalē mo ghen comen /dye so veel scadē geleden hadden om die dorpen oft open steden vā Galileen te winnē/ eñ dye op henlieō mueragien haer stormgheweyr ren ghebroken hadden. Door dese woordē werde een groot macht van iongheliughen verarghert/ maer daer en was niemant vanden voorsienighē eñ ouderen/si en voorsaghen tghene datter toecō mende was / die ooc die stadt so bewerndē als oft die nv ōdoruen hadde geweest/ in dese werringhe is doen ter tijt het volck te Jherusalem ghewest.

Maer in dye landouwe van Jerusalem hadde der boerē hoop begōst twistich te wezē/voor die mup terie eñ twist vā Jerusalem: Want Titus was vā Giscala na Cesariē gereyst/ eñ Vespasianus was na Jamniam eñ Azotum getrocken / die hy beyde tonderbracht/eñ als hi daer garnisoen in gheselt hadde/so is hy wederom ghecomen / brenghende met hem een ouer groote menichte van mannen/ dye haer door ōbont van peyse met hem ōeenicht hadden. Maer alle die steden werden van binnen ghequelt met beroeringen eñ mupterssche oorlo ghen / eñ so veel respijts oft verlichtinge als si vā den stomeynē crighen mochten/ so seere keerdē si haer handen reghen malcanderē / mits datter een vreet eñ twistich gelijf was tusschē dye gene dye vrede eñ danō die oorloghe sochten. Eñ dye hert neckicheyt der gheender die vulen twistich warē/ werde eerstmael ontsteken tusschē die verschepdē hupsen oft ghe slachtē tot dat ten laetsten ooc twis tich werdē tegen malcanderē sulcke lupden die te vorē seer groote vriendē warē / eñ elc vergaderde bi die ghene die van ghelijcken sinne eñ wille wa ren/tot dat si een menichte vergadert hadden / eñ also openbaerlic weder spannich werden eñ afual lich/aldus warē onō alle die Jodē veel tweedracht icheden. Maer dye nieusgierighe eñ die strijt be gheerden/waren van iongheden eñ door haer wa penē eñ stoutichept veel stercher dan die ouds eñ verstandighe. Eñ ten eerstē hebben die ingheseten ne des lants begonst te rooueē / elck bisonder:daer na verzaemdē si bi hoopen eñ beroofdē het lant schap ouer al/ also datter gheen onōschept en was tusschē die stomeynen eñ haer eyghen lantsluden aenghaēde die wreecheyt eñ onrechtueerdicheit/eñ dat den genē die verdoruen eñ beroost werdē van haer selfs volc/lichter docht wesen die ōderffenis se oft scade die haer vandē stomeynen aenghedaē werde. Eñ die stoosche garnisoenē der Joetscher steden bewaerōs en deden ghē oft seer cleyn hul pe den ghenen die beschadicht werdē/ eēsdeels om dat haer verdroot daerom te arbeyden /ende ooch eensdeels om dat si die Joetsche natie haetten/tot dat die capitepnē vanō rooueers hoopen van allen sidē vergaēt werdē doorr mede deplen van haer lieō rooueē/eñ zijn soe in eenen hoop versaemt in Jerusalē metter macht getrockē / welcke stadt vā niemandē gheregeert en werde/ die ooc na ouder ghewoonten alle des lants ingesetene sonder on derscept binnen liet comen/bisonō nuts dat si doē ter tijt alle gaō meynden / dat si wt vrientschappē haer ter hulpen quamē alle dye daer vergaderden welck dinc heeft dye stadt (ooch sonder den twist) namaels onō die voet gebracht eñ verdoruen /om dat die ōnutte eñ onaerdige menichte dye victalie verteerde/ dye den strijtbaren mannen hadde mo ghen genoech wesen / die welcke heeft bouen dye oorloghe ooch twist eñ dieren tijt gemaect. Daer zijn ooc anō rooueers wten landē ouer ghecomen/ eñ versaemt wesende metten ghenen die si binnē vonden die noch wreeō waren / en hebben si ghē grouwelijc sept achter ghelatē/ want haer stoutic heyt en was niet te vreden met rooueen eñ plupste ren/maer si quamen ooc tot mooxden / want si en ōmooxden niet alleē int heymelijc oft des nachts/

noch ghemeyn menschē / maer mettē daghe openbaerlijc voer mooyden si die alder edelste: Want ten eersten hebben si ghevanghen eñ in bewarenisse ghestelt Antipam / eenen man van der couninghen ghe slachte / eñ also machtich onder dye booyseren / dat hy onder zijn gheloove die ghemeyn scharen te bewaren hadde. Na desen hebbē si oock ghevanghē eenen heerlikē man Ieuas ghenaemt / eñ Sophiam Magueis sone / dye beyde vāden coninck hupse waren / eñ daer toe oock alle die ghene die bouen dandē eenen die meeste oft beste te wesen. Eñ het volck werde met grooter vreesen bevangen / wāt een yeghelick sorchde voor zijn leuen / recht oft die stadt gewonnē hadde geweest. Maer dye rooners en hebben niet te vredē geweest dese ghevanghen te houden / want haer met en docht sonder perikel te wesen / sulcke machtige mannē langhe ghevanghen te houden / wāt si eñ haer hupsen werdē van veel volck besocht / die ooc daer door soudē bequaē geweest hebbē dese te wrekē / eñ het volc soude by auontuerē ooc tegē die rooners ghestredē hebbē / beroert zijnde van sulcke ongherechtichept. Als si dan gheordineert hadden datmense dooden soude so hebben si eenen wt haren hoop ghesonden Iohannem ghenaemt / dye seer berept was mooyden te doē / die in haers lāts sprake Boxadis sone ghenoemt werde / eñ hem volchden thien andere met sweerdē gewapēt totte kercker toe / eñ dese hebbē doot ghe slaghen alle die si daer in vonden. Eñ si versierdē voor rē sake van dit onmenschelijck sept haerder doodinghen / dat dese metten ouersten mede spraeck haddē ghehouden / om die stadt haer ouer te leueren: dus sepden die rooners dat si die verraders der ghemeynder vrijheyt ghedoot haddē / om dat si van haer stoutichept soudē mogen glozieren eñ eere behalen / als oft si der stadt behouders eñ weldaders hadden geweest. Eñ ten laetstē is des volcx clepmoedichept eñ vuaerthept / eñ der rooners stoutichept eñ hoochmoedichept so verre gecomen / dat dese rooners in haeren wille eñ macht haddē het kiesen eñ stellen vandē ouerstē bisschop also dat si die geslachten hebben veracht eñ afgestelt / daermē die ouerste bisschoppē bi afcoemsten plach wt te makē / eñ steldē andere onbekende eñ onedel mannē in dien stact / om dat si dye tot ghesellen souden hebbē van haren boosen feytē / wāt die bouen verdienstē die meeste eerlichedē vererē ghen hadden / moesten alsulche boeuen volgen eñ ghehoorsaem wesen die haer tot sulcken stact ghe holpen hadden / want met verscheyden practiken eñ versierdē redenen vwecten si die eerlicste mannen tegen malcanderen / makende die tweedrachtich / soeckende een oorsake van meerder quaet te doen wt den twist der gheenē die haer haddē mo ghen beletten / so lange tot dat si so versaet waren die menschen te vervolghen / dat si ooc ten laetstē Gode vsmaethept aēgedaen hebbē / want si hebben met haren onreynē voetē in dye heylige plaetsen begonst te gaen. Eñ doen wolc teghen henlieden vwect werde (dwelc dede Ananus dye outste eñ wijste vandē bisschoppen / dye ooc by auontueren die stadt soude behoudē hebbē / hadde hy zijnder listigher vyanden handē moghen ontgaen) so hebben dye rooners den tempel teghen des volcx menichte als een casteel eñ bewaringhe voor haer ghemaect / den welkē si hielē voor een wonninghe van haerē tyranschap. Eñ tot dese bitterlike stadē worden noch vileynighe spotterijne van haer ghedaen / dye noch meerē droef hept maecten dan alle haer andē septen / want dye rooners (om te proeuē hoe vermaert dat het volck was / eñ hoe machtich dat si waren) hebbē willē douerste bisschoppē maē bi loterie / daer die (als wy gesept hebben) moesten ghemaect zijn wt een seker afcoemste oft ghe slachte. Eñ tot een verantwoordē van dit bedroch brachten si die oude maniere voort / want si sepdē datmen in voortijden het ouerste bisdom plach te gheuen by loterie: maer inder waerhept was dit opstel een afsettinge der vaster wet / door die ghene die gheerne hadden vrijhept gheeregheu / om te mogen ouerste makē na haer believen. Misser dan een vanden ghehepliehden ghe slachten geroepen was dat Eliachim ghenoemt is / so wierpē si dlot om douerste bisdom / eñ bi auontuere so viel dlot op eenen mensch / waer door haer boosheyt alder meest betoont werde / die Phanus hiet / Samuels sone / wtē doorpe Aphthasi / die welcke niet alleē nz en was wt den bisschoppē ghe slachte ghecomē / maer om zijn boerachtichept en wist hy ooc nyet met allen wat dat ouerste bisdom was. Dus hebben si desen tegen sinen wille wtē doorpe oft velde met ghewelt gheuocken / eñ hebben hem verciert metten habijt van eenen anderē persoon / te wetē des ouerste bisschops ghelijcnē in die waghenspelen plach te doen / eñ als si hem metten heylighen bisschops clederen gheclect haddē / hebben si hē haestelick gheleert wat hy soude moetē doen / achtende so grooten misdaet voor spel eñ iock. Maer die andē Priesters van verre siende daermē die met bespottede / en conden nauwelicx haer trauen bedwingen / eñ si suchten eñ beclaechden seer swaerlijck dat die eere der heylichdommen dus veracht worde. Maer tghemeyn volck en heeft dese stoutichept der rooners niet connen ghelijden / maer si hebben alle gader eenen moet ghemaect om dye tyrannie af te leggen: want die bouen dander seenen te wesen Gozion Iosephus sone / eñ Symeon Gamaliels sone hebben omghegaen / soo wel aen elcken bisonder als aen haer allen tsamen vermanende die met pzeninghen / dat si ten laetsten eens wildē gaē wzake doē ouer die verderuers haerder vrijhept eñ dat si die heylige plaetse wildē terstont suyueren van die boose menschen: Ock hebben dalē beste vanden bisschoppen / te weten Gamala Iesus sone / eñ Ananus die Sone Anani het volck dierwils vermaent eñ in haer vergaderingen haer verweten henlieden traechept eñ onachtsaemhept / eñ aldus hebben si die vwect tegen die Zeloters / (want also noemdē die rooners haer selue) als die groste vierichept eñ sorghe hebbende waeren tot goeē heylicheden / dye doch in alle onmenschelike boosheden die meeste waren. Als si dan het volck haddē doen tsamē roepen om haer aen te spreken / het welck al seer verbolgen was dat die heylighe plaetsen aldus ingenomē waren / ooc om dye roouen eñ mooyden / maer noch niet berept om wzake te doen / mids datmen meynde dat dye Zeloters onuerwinlijck warē (dwelc ooc waerachtich was)

so heeft Ananus gheslaē ūt midden van henliedē eñ dicmael opstende na den tempel/met zijn oogē vol tranen/heeft gheseyt.

De vermaninghe des bisschops Anani teghē die rouers tottē volcke van Jerusalem.

¶ Voorwaer ick behoorde eer te sterue dan te sien Gods wooninghe met so veel vooshedē vuult/eñ dat die heylighe plaetsen daer niemant in gaen en mach/dagheliex souden betreden werden van der booser menschē voeten/maer eylaes ick leue noch ghecleet metten priesterliken habite/ dragēde ooc dalō heylichste tekenen der weerdigher namen/eñ ick soude noch geerne leuen/eñ ick en lide noch na mijn ouderdom gheē eerlike doot. Hierom wil ick alleen gaen/eñ ic sal mijn siele in dye eenicheyt aleen gheuen om Gode: Want wat noode pyst mp langher te leuen onō sulck volck dat zijn schade eñ iammer niet en gheuoelt/eñ ouder die welcke niemant dye teghenwoordighe schaden eñ quadē en belet: want als ghi beroost woxt so verdraechdijt/ eñ als ghi gheslaghen zijt/so swijchdy/ eñ nyemāt en derret openlijck suchten oft beclaghen die ghedoode: O wreede eñ bitter tyrannie/och wat sal ic mp beclaghen vanden tyrannen: Eñ zijn si van v door v lieder lijtsaemheyt oft slappicheyt niet ghenoet eñ opghecomen: Eñ hebdy henlieder hoop niet vermeerdert doē ghy deerste (als haerō noch luttel was) ongeacht liet ende sweecht: Eñ hebdy haer wapenen teghen v lieden upet gekeert/ mits dat ghy sit hebt gheweest doen si in die wapenen waren/daer ghi haer eerste opstellen hadt moeten eñ mogē breken eñ beletten/ als si v lieder maechschappē scandelijc handeldē: Maer ghi liedē hebt door v onachtsaemheyt dese boose menschen tot v lieder berooninghe verwect/ mits datmen gheen achte en hadde oft recht en dede ouer die beroofde hupsen: eñ doen nv der hupsen heeren ghegrepen werden/so en quam haer niemāt te hulpe/als si doxt midden vanō stadt ghetrocken werdē ten lester cker/ dus hebben si die ghene die van v ūlaten eñ ghesleuert waren/ooc in handen ghestelt. Ic en segghe niet wie eñ hoe groote mannē/ maer ic beclage dat niemāt dese gheholpē en heeft/ dye noch beschuldicht noch gedoemt en warē/dus ghetrocken daer noch toe/sulcke mannē te sien dooden/eñ dit hebben wi ooc ghesien/eñ recht oft er wt een cudde onredelijker beesten een slachofferāde ter doot gheleyt werde/so en heeft er nyemant zijn stemme om wt te ghelatē/veel te minzijn rechte hant wt te sticken om die te beletten. Schuldy daerom ooc lidē/ schuldyt ooc verdraghē dat ghy nv siet die heylighe plaetsen vertreden ende versmadē: Ende als ghy alle die graden der stoutichcyt desen boosen menschen hebt laten opclimmen/schuldy dan ooch haer hoochcyt in eerē houden: wāt si soudē voorwaer nv tot meerder boosheden voortgaen/ waert sake datter yet meerder te vinden ware/dat si mochten vertreden eñ verderuen. Die alder sterckste plaetse vanō stadt woxt ymmer inghehouden/na den naē als eenen tempel/ maer inder waerheyt pyst nv een borcht oft een casteel. Als dā so groote tyranschap teghen v lieden gewapent is/eñ v vpanden bouē v hoofden ghestelt zijn/hoe siedy dan: wat denckt ghy: oft werwaerts keerdy uwen sin: Verwachte ghi die Romeynē/ dat si uwen heylichdommen te hulpe wildē comē: voorwaer thys nv also met onser stadt gestelt/eñ wi zijn tot sulcker allenden ghecomē/dat ons vpandē medeliden met ons hebbē: En suldy noch niet opstaen o ghy natuighe menschen: eñ als ghi v wonden aensiet/en suldy v dan niet gaen wreken ouer die ghene dye v ghequetst hebben tghene datmen die wilde dieren ooch siet doen: En sal een yeghelijc zijnder scaden niet ghedachtich wesen/stellende voor zijn ooghen wat hi al geleden heeft/eñ also sinen moet ter wrakē ont steken: maer (na mijn dunckē) is by v lieden verloren het beste eñ natuerlicste beweghen des herten te weten die liefde der vryheyt/eñ wi hebbē nv lieuer in slauernyen eñ bedwanc verheert te wesen/ als oft wi van onsen ouderen gheleert hadden onder bedwanck te leuen/ daer dye nochtans seer machtighe oorloghe ghehadt hebben eñ ghehoudē om in haer vryheyt te bliuē/eñ dat si der Egiptenaren oft der Meden macht niet en soudē wijcken/eñ om dat si niet en soudē moeten doen tghene dat hen beuolen soude worden. Maer wat pyst van noode van onsen voorvaderen te spreken: siet aen dese oorloghe die wy tegen die Romeynē voeren. Ick en wil niet seggen oft wi die wel oft qualijck voeren/ymmer this openbaer dat dese andere gheen sake en heeft dan om onse vryheyt te behouden: sullen wy dan ons laten verheeren eñ tyrannie verdraghen van ons eyghen lant lieden/ dye den Romeynen alder wereit heeren niet dienen en willen/hoe wel datment plach het ongheluck oft der quaēder auontueren toe te schriuen/als eenighe onder bedwanck vā vreemden heeren comē/door welcker overlast si verwonnē zijn/maer dat hem yemant gheeft tonder oft verheeren laet vandē alderquaetsten luyden zijns lants/ dat is een werck van onaerdighen menschen die slauernie ende bedwanck soecken/oft begheren. Voorts ooch/mits dat ick mencie ghemaect heb vanden Romeynen/ so en wil ick v lieden niet verswighen dat my indē sin gheualle is die wijse dat ic dit vermane/dwelck is dit/dat wi/ al waren wy vanden Romeynen verwonnen (welck perikel verre van ons moet wesē) nochtans niet arghers en souden lijden van hen/ dan tghene dat ons dese boeuen ghedaen hebben. Eñ hoe mach dit onbeweent wesen/datmen sict inden tempel der Romeynen giften/eñ dye rooue onser lant lieden die den edeldom van deser alder grootster stadt beroost hebben/eñ hoe moghē wy sulcke mannen ghedoot siē/ den welcken dese rooners ooch souden hebben moetē onderdanich wesen: Ooch en hebbē die Romeynen nopt indē tempel doxren gaen ouer die gemeyn plaetse/ oft te ouertreden yet van onsen heyligben ghewoonten: maer voor het beuaet van dalō heylichste plaetse (al en sagē si dat maer vā verre aen) verstroemdē henliedē. Maer nv moetē wi siē dat sommige lieden die hier ghebozen eñ onder onse manieren opgheuoetzijn/eñ Joden ghenoemt werden/wandelen ūt midden van dalō heylichste plaetsen/welcker handen noch werm zijn van haerlieō lantsluyden bloet: Wie sal dā die oorloge teghē die vreemde ontsien/als hi daer teghen aenmerct die oorloghe der binnenlanders/inder onse vpandē zijn ons veel ghenadigher: want alsmen alle dinghē soude noemē met haer eyghē namen so salmen vp auon-

tueren beuinden / dat dye stomeynen onser wettē
behouders zijn ghewreest / maer dat wi onse vyan-
den binnē bi ons hebbē / dus ist seker dat dese ver-
raders eñ verderuers onser vrijheyt / die doot ver-
diēt hebben / eñ datmen gheē so pijnlike doot ver-
dinchē en mach die swaer genoech waer om haer
groote mis dadē na recht te punierē. Ic weet ooc
wel dat ghy al te samen vanden seluen gheuoelē
zijt ghewozden / eer ic v lieden aengesprokē had-
de / eñ dat ghi dooz haer seytē meer dan dooz mijn
woozdē ouer lange genoech teghen haer beroert
zijt. Maer vele van v liedē ontsien haer by auon-
tueren van henlieden groote menichte eñ stoutic-
heyt / eñ ooc ō dat si in die ouerste plaetse zijn: maer
dese dingē (hoe wel dat die dooz uwe onachtsaem
heyt t samen ghecomen zijn) sullen nv ooc te meer
voozgaen eñ toenemē / ist dat wy langher beydē:
want harē hoop vermeerōt van daghe te daghe /
mits dat nv dalder quaetste boeuen al meest elck
tot haers ghelijche aenuallen / eñ si wozden ooc te
stouter / om datter noch ghēe belet of hinder tus-
schen beyde teghē haer gecomen en is / eñ si sullen
die ouerste siede gebuyckē / eñ dat ooch met vooz
bereytselen der oozloghē / pst dat wi henlieden res-
pyt gheuen. Maer pst dat wi teghen haer beghin-
nen te comen / so sullen si te clepnmoedigher we-
sen / doozt wzoeghen haerō conscientien / eñ twooz
deel vanō hoochsten plaetsen sullē si vliesen dooz
aendencken haer ō mis daden. Ooch sal die godli-
ke maiesteyt vā haer nv ō smaet wesende / bi auon
tueren teghen haer stridē eñ haer schichten weder
op haer seluē keerē / eñ so sullē die ongodlike boo-
se menschē dooz haer selfs sciehten verdoruē woz
den / alleenlijck laetse ons sien / si sullen ō slaghen
eñ ō scrict wesen / hoe wel dz eerlic is dat wi (aisser
eenich periikel aē staende is) ooch steruen mogen
vooz die heylige dozen des tempels / eñ dat wy on
se sielen mogē wtstortē / en ist niet vooz onse hupf
vzouwē eñ kinderē? pnmer vooz God eñ vooz zijn
heylichdom amen. Ic sal ooch mijn hāt eñ sin daer
toe doē / v lieden en sal gheenen raet ghebzickē om
dit behoedelijc aen te leggen / eñ ghy sult sien dat
ic mijn lichaem ooc niet sparen en sal. Met desen
redenē heeft Ananus vvolc vermaent eñ verweet
tegen die Zeloters / wel wetende datmen dye nv
nauwelicx en soude mogē ō winnē om haer ouer
groote menichte / eñ om dat si ionc waren eñ hert
neckich van moede / eñ aldermeest om dat si wel
wisten hoe dat si veel mis daen hadden / eñ want
si niet en hoepten ō giffenisse te crijghen van alle
tquaet dat si bedzeuen hadden / nochtans dochtet
Anano beter alle tquaet te liden hoedanich datter
ware / dan tgemeyn pzofijt eñ weluaert ongeacht
te laten / in so groote werringe eñ ongheseicthey t
van alle saken. Maer vvolc riep eñ badt datmense
lepden soude tegen dese / daer si om ghebedē wer-
den / eñ elck was bereyt om dyē strijt te auontue-
ren. Maer doen Ananus sommighe wt die ander
scepde / die daer toe meest bequaē warē / eñ die ten
stride sterc / so hebbē dye Zeloters alle zijn opstel
vernomen (want si hadden seker verrādo oft be-
spiedo diet haer al te nemen gauen) dus werden
si seer beroert teghen den ouersten bisschop / eñ si
liepen wt als nv met seker hoopē / eñ dan al te sa-
men / nyemandē sparēde die daer ōtmoetē. Maer
Ananus heuet volck ter stont vergadt / dwelck in
ghetale machtigher was dan die Zeloters / maer
van vaste sterche wapenē en waren die Zeloters
die onmachtichste niet / mer die vlitichey t eñ moe-
dichey t vermuldet in beyde partyen dat haer ghe-
bzack / want die bozgers haddē een grammoedic-
hey t ghecregē die stercker was dan die wapenen.
Eñ die Zeloters die wten tempel gecomē warē /
haddē sulcke stoutichey t die machtigher was dan
een groote menichte van volc. Dye bozgers lietē
haer dunchen dat si ghenssins en souden mogen
in die stadt woonen / ten ware dat si die Zeloters
daer wt hadden gedzeuen. Eñ die Zeloters wistē
wel dat si alle pine soudē moeten liden / ten ware
dat si desen strijt wonnen. Duo hebbē si den strijt
begōst / volghende haerō herten beroertē als hae-
ren capitepnen. Ten eersten hebben si binnen dye
stadt bi den tempel van verre met steenen malcā-
deren bestredē / eñ alsser eenighe partye den rug-
ghe keerde / so besichdē die ō winners haer sweer-
den / eñ alsser vele ghequetst warē / so werdē daer
ooch veel moozden van beyde siden toe ghedaen.
Die ghequetste oft doode bozgers werdē vā haer
lieō vzienden in die hupsen ghedzaghen. Maer so
wie vandē Zeloters ghewont werde / die clam op
inden tempel beslortēde met sinen bloede die hey
lighe eerde / datmen met rechte wel seggen mach /
dat die heylichey t der plaetsen alleenlijc met harē
bloede geuoleert is geweest oft onheylicht. Die
rooners ō wonnen altijt in haer wtloopingen eñ
scarmuitsingen. Maer die ghemeyn bozgers ver-
gramt wesende / ooc want haren hoop altijt ver-
meerderde / hebbē die traghe gestraeft / eñ die ach-
ter quamen / ooch en maecten si den vluchtighen
ghē plaetse oft wech om weō te keerē / eñ aldus
deden si die teghen haren danck striden / keerende
alle haer partye teghen die vyanden. Maer mids
dat die rooners des volcx geweit nyet verdzaghē
oft weōstaen en mochten / eñ daer om allenxkens
nae den tempel weō keerden / soo is Ananus met
sinē ghesellen met henliedē daer ooc gheweldich
lijck ingheb zoken / waer dooz ist ghe schiet dat die
rooners ō uaert werdē / om dat si wt dat buytēste
benanch des tempels gedzeuen waren / dus zijn si
gheuloden binnen die binnenste muerē / sluytēde
haestelic die dozen toe. Maer ten belieffde Anano
niet / den heylighen dozen eenich geweit te doen /
ooc aenghe sien dat dye vyanden vā bouen neder-
waerts scoten eñ wierpēn eñ al hadde Ananus die
victozie ghecregē / so dochtet hem sonde te wesen
dat hi vvolc inden tempel soude ghebzacht hebbē
eer si ghesuyuert hadden geweest / maer nemende
ontrent ses dupsent ghewapenō mannen wt alle
sinen hoop / heeft hy die ghestelt aen des tempels
pooztē om die te bewarē / eñ dooz ts heeft hy noch
ander ghecozdineert die dese verscaren souden int
wachten eñ walten. Maer veel eerlike mannē die
daer toe ghecozen warē vandē ouerstē des volcx /
sondē arme lupdē in haer stede om te wachtē / dye
si daer toe gehuert haddē: Maer Johānes heeft
alle desen eē oozsake haerō ōderssemisse geweest /
van welckē Johānes wi te vozē gesept hebbē dat
hi wt Giscala gheulodē was / wāt hy was vol be-

dyorchs/altijt seer grootelijc staēde na heerscappie waer doo; hy ouerlange op handē hadde gehadt die gemeyn we luaert te verderuen eñ beroertē te makē. Dus heeft hi doē ter tijt hē geuepnst als oft hi mettē ghemeynē boyghers hadde geweest/ eñ hi was altijt bi Anano so wel des daechs als hi hē berade metten eerliestē lieden/ als des nachts als hi die wacht hoeden ginc ouersien/eñ alle haer secreten voortscapte dese Johānes den Zeloters/eñ doo; zijn ouerdragen wisten die vpanden alle des volcx raden ooc eer die gheslotē waren. Eñ hi belieste Ananō eñ des volcx ouerstē seere/ doo; zijn groote dienstē/altijt soeckende middel/eñ arbeydende dat si gheen quaet vermoeden van hem en soudē crighē. Maer dese zijn eerbiedinge oft ghedienstichept werde in contrarie verkeert/wāt wt zijn verscheyden flatteringhen creghē si quaē vermoeden van hem/ eñ om dat hy altijt daer bi haer quam/ooch als hy daer niet gheroepen en was/so hielen si hē doo; eenē bespieder eñ verrader /wāt Ananus bevaant dat die vpandē alle zijn raden vernamen eñ wisten/eñ die dingē die Johānes dede maecten een vmoeden van zijn verraderie/ maer ten was niet licht doenlijc oft mogelijck hem wt te slupten/om dat hi soo boos eñ daer bouen ooch sterck vā vriendē was/mits datter veel edel mannen/die ooc in die meeste saken ten rade gheroepen werden/veel van hem hielē. Dus heuet haer goet ghedocht dat si van hem eenen eet souden epsschē ter saken van vaster vrientschap/eñ hy heeft sondē eenighe wepgheringe gheswozen dat hy den volcke soude ghetrou wesen/ eñ gheen van des volcx daden oft raden haren vpanden ouer dragen oft openbarē/ eñ dat hi met haer ooc soude zijn beste doen met handen eñ wille/om die opr oerighe eñ wederspannighe nuptmakers te verwinnē. Als dan Ananus met sinen ghesellen hem nu betrout hebben (mits dat hy desen eedt ghedaen hadde) so hebben si hem sonder eenich quaet vermoeden in haren raet ghenomen/eñ terstont is hy vandē selnen ter saken vā een accoo;t te maken/als legact binnē den tēpel gesonden aen die Zeloters/want si dzoeghen groote sozghe om te vhoeden dat dē tēpel niet ontsupuert en werde doo; eenige henlieder sculd/eñ dat daer binnē niemāt vandē Jodē en soude doot gheslagen werden. Maer Johānes is binnen den tempel gegaen/recht oft hi den Zeloters eedt van ghetrouwichept gedaen hadde ghehadt/eñ niet ter contrarie/ eñ hi is gestaē int midden vanden rooucrs/ seggēde hoe dat hy dicmael ter saken van henlieden in perikel geweest hadde om dat si alle die secreten wetē soudē die Ananus met sinen ghesellen voo;genomen hadden/ maer dat hy nu hem seluen met haer allen in een groot perikel stellen soude/tē ware datter eenige Gods hulpe tusschen beyde haer bystant dede/ aengesiē dat Ananus nu niet en rustē/maer dē volcke gheraden hadde bodē wt te sendē aen Vespasianum/ dat hy hem terstont haeste te comen om dye stadt in te nemen/eñ dat hi een supueringe des anderē daechs den volcke geboden hadde/om dat si doo; die geuepnsde heylichept souden inden tēpel ghelaten woo;dē/oft metter macht gheweldichlijc striden/eñ dat hi niet en sach dat si pet langhe dit belech souden mogen wederstaen oft striden tegen so groote menichte. Ooc seyde hi/hoe dat hi doo; Gods voo;sienichept gesondē was om eenē peys te maken tusschē beyde partyen/ eñ dat Ananus henlieden dese hope te vozen leyde om dat hi haer soude onuersienlijc moghen beloopen eñ bestridē als si gheē quaet vmoeden en hadden/ dus waert haer vā noode bi also datter pemāt sozghe dzoech voo; zijn leuen oft weluaert/ dat si die beleggers souden om genade bidden/oft van buytē eenighe hulpe soecken/wāt die eenighe hope hadden ghenade te vercrighen als si verwonnen waren/ dye moesten ooch ondachtich wesende haerō stoutichept/ghelooucn dat dye ghene diet onghelijc van haer geleden hadden/ haer terstont dit vergheuē souden/ als si sagen dat haer leet ware dat si misdaen hadden. Maer nu moesten si dencke dat het verou der quader menschen dicmael ooc ghehaet woo;t/eñ dat die gramschap der gheenō die bescadicht zij dicmael wzeeō woo;t/als si vrijheyt crijcht, haer te wzekē. Ooch seyde hi den rooucrs dat dye vrienden eñ maghen vanden genē die si ghedoot haddē seer hart aen vielen/ eñ dat het geheel volc seer vbolghen op henliedē was/om dat si die wetten eñ rechten vsmaet eñ ghebzokē haddē. Daerō al waer daer eenich deel des volcx tot ghenaden gheneycht/ die souden moetē wijcken den meestē hoop der gheenō die op haer verhit eñ vergramt waren. Suicke vschepden eñ valsce redenē bzacht Johānes voo;ts/vuarende die menichte der Zeloters/maer van wat buyten hulpe dat hy spzack/ dat en doo;ste hy nyet openlijck te kennen gheuen/ wāt hi meynde die Idumeiters. Eñ om die pzincē der Zeloters noch meer te beroerē/ so beschuldich de hi Ananum meest nā wzeetheyt/ seggende dat hy die Zeloters aldermeest dzeyghende was.

Thoe die Idumeiters voo; Jerusalem ghecomē zijn/eñ wat si daer ghedaen hebben. Cap. vi.

DJe Pzincen der Zeloters warē Eleazarus Symons sone/die ooch bouen dandē scheen bequaem te wesen goeden raet te geuen/eñ te vol bzenghen tgene dat hi gheradē hadde. Item Zacharias Amphicalus sone/ beyde van tpziesterlijc ghesla chte ghebozen. Als dese dan sonder die gheme yn dzeygementen ooch vstonden dat Ananus partye die stoutmoedichept vanden volcke/ om daer doo; selue die macht eñ heerlichept te crigen (want dat hadde Johānes daer toe vsiert) soe warē si lange in twijfel wat si doē wildē/mits dat si benaut waren doo; den coztē tijt/want si dachtē dat het volc berept was coztes daer na haer te bestriden/eñ dat haer niet wel mogelic en was/ eenighe hulpe van buyten te crighen/om dat si van haerō partyē listighe laghen verrascht warē/want si souden aldhande stade geleden hebbē/ eer pemāt van haren hulpers dat vnemen mochte/ nochtās heuet haer goet gedocht die Idumeiters ter hulpen te roepē Dus hebben si eenen coztē bzief geschreuen aē die Idumeiters/te wetē/hoe dz Ananus het volc daer toe verleyt hadde/dat si dye hooftstadt souden dē stoutmoedē vraden eñ leuerē/ eñ dat si liedē ō haer vrijheyt twistich wesende tegē hēliedē/ indē tēpel besotē eñ belegert warē/eñ dat si maer een luttel tijts hope en hadden om te moghen ontgaen/ ten

ware dat si henliedē terstont quamen helpen / anders souden si terstont moeten comen in Ananus eñ haerder vpanden macht eñ bedwanck / eñ dye stadt onō tbedwanck vanden Romeynen. Voorts hebben si haren boden veel dinghen bevolen om die den regeerders van Idumeen mondelinge te seggen. Hier toe zijn ghecozen twee neerstighe eñ seer welsprekende mannē bequaem genoech / om met redenen die sake te beleggen / eñ die hoozders te trechē / eñ dat in dese sake noch tbeste was / ooc seer rasch te voete int loopē: Want het was schier dat die Idumeiters terstont soudē hier na hoozen om dat dye natie onghesciet eñ boerachtich was / seer staende na werringe eñ striden / eñ altoos bereet tot beroerten eñ oploopen / verblidende haer van nyeuwe veranderinghe / eñ sulcx dye met seer cleyn smeechinghen lichtelijck bereet zijn eñ ghetrocken werden ter oozlogen / loopende ten stride als tot eenige blide feestdagē oft kermissen. Mer si moestē dye bootscap seer haest hebben eñ desen boden en ghebzack gheen wacker heyt / die welcke hietē alle beyde Ananias / dus zijn si terstont tot die regeerōs van Idumeen ghecomē / dye welcke seer verwondt zijnde vandē bzieven eñ bootscappen / begonstē als rasende menschē ouer alle twolc van Idumeen te loopen / eñ die oozloge wt te roepen. Terstont (eermen dat wel soude connen seggen) isser een groote menichte vergadert / eñ si namen alle die wapenen aen om die vzijheyt vander hooftstadt te bewaren. Dus zijnd vergadert ghewees t tot twintich dupsent mannē toe met vier capiteynen / eñ dese zijn te Jerusalem gecomen / welcke capitenē warē Johannes eñ Jacobus Sosas sonē / met Symon Cathlas / eñ Phinea Clusoths sonen. Mer Ananus eñ zijn wakers en hebbē dit wtrepsen van der Zeloters boden niet ghweten maer dē oploop vandē Idumeiters en heeft haer niet onbekent geweest: want doen si dyen te vozē vernomē haddē / so heeft Ananus die poortē voor haer ghesloten / eñ hoeders aen die vesten ghestelt maer nochtās en heuet hē nyet goet gedocht tegē dese Idumeiters te stridē / mer eerstmael haer met redenē tot eēdzachtichept eñ peys te trechē docht hē beter. Dus is Jesus die doutste bisscop was na Ananū / gestaen op eenen tozre / eñ heeft ghesept:

Jesu des bisscops vermaninghe tot die Idumeiters

CNa dat dese stadt met verscheyden werringhen is bevanghē geweest / so en is haer ongeluck nerghers in so seere te vwonderen als hier in / dat dē alder quaetsten menschen / ooch buytē meyninghe veel gheluex te baten coēt / want ghi liedē nu ooc zijt teghē ons lieden ghecomē / om die alderbooste menschen te helpen / eñ dit doedy met soo grooter vlijtichept / als ghy nauwelijex en sout behoozē te doene al waert ghy vā deser hooftstadt gheroepē teghen die Barbaren. Eñ waert sake dat ick v lieder eendzachtichept sagh e ghelijck te wesen deser menschen / die v tot haer hulpe gebeden hebbē / so en soude mi nyet dunckē dat uwē oploop sonder reden ware / want gheen dinck en maect soo vaste eendzachtichept / als ghelijchept van manieren oft van leuen: Maer nu / wilt yemant deser menschen manierē eñ leuen onderzoecken / so sal hy beuindē dat si dupsentich dooden vdient hebben: Want si en zijn anders nyet dan bespotters eñ scuym vā allen boeuen / die dooz ouerdadichept henlieden erfenissen verdaē hebbē / eñ na dat si in die naeste doozpen eñ stedē haer grote stoutichept bedzeuē hadden / zijn si ten laetstē al heymelijc in dese heylighe stadt ghecomen als moordenaers eñ roouers / eñ hebbē die heylige eerde met ouergrouwelike sonden ontsuyuert / wāt men siet se sonō vyer se dzonken tusschē die heylichdōmen / eñ dooz haer buyex gulsichept vtreynde die roouen der gheēder dye si vermoozt hebben. Maer v lieden menichte eñ het cieraet van uwen gewapēde mannen is sulck alst behoozē soude te zijn / hadde v dye hooftstadt gheroepen dooz ghemeynen raet om haer teghen dye vreemde wtlandōs te helpē / wat mach dan yemant hier anōs af seggē / dā dat dit is een onrecht der fortunē oft een ongeluck / alsmē siet dat dye gheheel armeye van uwer natie vgadert eñ vast ghemoet is / om die alder archste boeuen te helpē. Ick en heb voorwaer cozts te vozē niet connen geuindē / wat wesen mach dat v lieden so haestelijck beroert heeft: want ten heeft nyet mogen geschiedē sonder groote redene dat ghi ten stride sout comē voor die roouers eñ moozds / teghen het volc van uwen geslachte / maer wat pst! hebdy yet hooren seggē vanden Romeynen eñ van eenige verraderye: want die riepē nu cozts sommige van v liedē teghen ons / seggende dat si gecomen waeren om die hooftstadt te vlossen eñ te beschermen / waerō dat wi ons bouen dander seer verwondert hebbē van die verste dogheneē deser misdadiger / wāt si en mochten v liedē (die vā natuerē liefhebbers der vzijheyt zijt / eñ daerom seer bereyt teghen die vreemde vpandē te strijden) anōs niet teghen ons tot grammoedichept verwechē / dan dooz het middel van deser loghenen / dat die vzijheyt soude verdozuen ende verraden wesen: maer voorwaer ghi moet aenmercken eñ beuroedē wie si zijn die ons beschuldicht eñ belogen hebben / eñ die waerheyt teghen ons vernemen wt ons gheneyn saken eñ daden / eñ niet wt eenich vsiert wooxt oft redene / want wat scaden oft ouerlast hebbē wi gheleden dat wy daer om ons souden ouergheheuen hebben den Romeynen / daer wi int beghinsel hadden mogen bliuē onder haer heerlichept / eñ daer nyet afuallē / oft terstont wederom ghenade verweruē eñ metten Romeynen peys te maken van dat wy daer af geuallen warē / eer dat al ontrent ons / verdozuen hadde geweest / want nu en soudē wy niet lichtelijck mogen metten Romeynen tot peyse comē / mits dat si nu hoochmoedigher zijn ghewozden na dat si Galileen vwonnen eñ inghenomen hebben / eñ mits dat ooch een scande is swaerder dan die doot / die vpandē te bidden oft te vzeden te stellen als si nakende zijn / want voorwaer so veel alst mi aengaet / heb ick lieuer te sterven dan peys met haer te maken / eñ als ic eens met oozloghe bestooten ben gheweest / eñ den strijt begonst is / soo duncket mi beter een eerlike doot te verkiesen / dā dleuen van een gheuanghen slaue te leydē. Maer wat mogen dese loghenaers seggen / dat wy (die des volcx ouerste regeerōs zijn) pemāt al heymelijck totten Romeynen gesonden hebben / oft dat alle twolc dat gedaen heeft dooz ghemeynen raet? Ist dat si seggen dat wi dit gedaen hebben / laet

haer dan oock ſeggheñ wat vrienden wi daer aen gheſonden hebbē/ oft welc die dienaers gheweeſt zijn van deſer verraderien. Iſſer yemant bevondē derwaerts gaende/ oft gheuangen als hi vā daer quam: hebben ſi die vrieuen gheceghen: Eñ hoe ſouden wi hebbē moghē verborghen blijuen voor ſo groote menichte daer wy altijt mede vñeeren: Hoe hebben dan een luttel menſchē die ooc ſo beſloten zijn dat ſi uten tempel niet en mogē tot in die ſtadt comē/ connen vernemē oft weten tgene dat buyten der ſtadt ghedaen ſoude weſen: Hebbē ſi nv dit eerſt vnomen/ als ſi ſoudē gheſtraft worden van haer ſtoute miſdadē: want ſoe langhe als ſi ſonder vreeſe waren/ en hebben ſi gheen quaet vermoeden van yemanden onſer lieden ghehadt dat wi verraders waren: Maer iſt dat ſi deſe ſake willen op volc leggheñ/ daer tegē is dat het volc daer eenen gemeynen raet af gehouden heeft/ eñ nyemant en is wt die vgaderinghe gheſlotē gheweeſt/ eñ dus ſoude dit openbaerlijker tot v lieden ghecomen hebben door die gemeyn fame. Maer wat noot waert ons legaten te ſenden totten ſtomeynē/ waert ſake dat wy ſekerlijc ouer een ghedragen hadden peys te makē metten ſtomeynen/ laet henlieden ſeggheñ wie hier toe gheordineert was om totten ſtomeynē te gaen/ maer dit zijn al verſierde clappernyen van menſchē die ſcandelijc ſteruen moeten/ eñ ſeer beghepzen die aenſtaende ſtraffinge eñ verdiende pinen te ontgaen. Voorts ooc/ waert datter van God alſo gheordineert ware dat deſe ſtadt ſoude moetē verraden worden/ ſo meyn ic dat deſe die ons beſchuldighen tſelue ooc wel ſoudē doen beſtaē/ welcker ſtoutichept nyet en ſchijnt te gebrichē dan verraderie. Dus aenghe ſien dat ghi lieden hier nv teghenwoordich zijt/ ſo behoordy ten eerſtē die hooftſtadt te helpē (dwelc het rechtueerdichſte is) eñ tſamē met ons deſe tyrannen te verdriuē/ daer dye rechtē door verduyt zijn/ die die wetten onder die voeten ghetreden eñ verſmaet/ eñ die rechten harē ſweerden ouerghegheuen hebben. Ooc hebben ſi veel edel mannen die niet beſculdicht en waren/ int midden vander merct gegrepen eñ die in bandē gheſtelt/ eñ daer na niet achtende haer roepen oft bidden die ſelue ooc ghedoot. Ghy moecht ſelue ſonder oorloghs gheweyr binnē comen/ eñ ſien die bewiſingē der dinghen die ic gheſeyt hebbe/ te wetē/ veel huyſen die heel verlaten eñ ydel zijn door haer roouerien/ die huyſvrouwē eñ familien der gheenē dye van haer gedoot zijn/ in rou cleedrē/ eñ veel geweens eñ gheluyds alle die ſtadt doer: want nyemant en iſſer vry gheweeſt van deſer booſer menſchē vervolginghe/ die tot ſulcker onſinnichept gheromē zijn/ dat ſi haer moordadige ſtoutichеit niet alleē en hebben ghebracht wt dye doorpen oft anō ſtedē in deſer ſtadt/ die thooft eñ daenſicht des Ioetſcē volcx is. Maer ſi hebben die ooc van die ſtadt in den tempel ghebrocht/ ia ſi hebben den tempel in ghenomen/ om oploopen te doē/ tot een toelucht eñ dē tempel is haerlieder ſchatcamer eñ haer gheme yn roof huys van tgene dat ſi van ons crighen moghen. Die heylighe plaetſe die der gheheelder werelt eerweerdich is/ eñ die gheeert wort vā alle buytenlanders eñ vremdelingen/ die herwaerts comen vā dye vterſte palen der werelt/ deſe wort nv vtreden eñ onteert vā deſen booſen wichte die bi ons opgewaſſen zijn: Maer ſi als vtwifelde mēſchē geē hope hebbēde/ verhuegē haer daer in dat deen volck teghen dandē/ eñ ſteden tegē ſteden opgheruct worden/ eñ dat die liedē haer eygen leden wreedelijck beſtriden/ daer ghy behoordet (als ick gheſeyt hebbe) het beſte te doē/ eñ dbetameliefte dat is/ met ons die miſdadige te ſtraffen eñ te verdriuen/ eñ dit bedroch te wrekē/ dat ſi ſo ſtout ghe weeſt hebbē v tot haer hulpe te roepē/ die ſi ſoudē behoorē te ontſien als wrchers van haer archept. Maer yſt dat ghy ymmer v laet dunchen dat ghy het biddē van ſulckē menſchen npet en behoort te vachten/ ſo moechdy ſelue in die ſtadt comen (by alſoo ghi v wapenen af legt/ aen nemende thabijt van vrienden) om middelaers te zijn tuſſchen ons eñ onſe vpanden/ eñ recht vonnis te geuen vā onzē twiſt/ hoe wel ghi nochtās wel merchē moecht wat voordeels dat ſi ſullen hebbē als ſi haer verantwoordē ſullen voor v liedē vā ſo veel eñ openbaer groote miſdaden/ die ſonunighe ander onbe ſculdichde menſchē npet een woort en hebbē latē ſpreckē tot haer verantwoordē. Laet ſe dit voordeel hebben door v aencoemſte/ maer yſt ſake dat ghy met ons lieden niet en wilt ſtriden tegē deſe booſe menſchen/ noch ooc oordeelē tuſſchē ons eñ henlieden/ ſo doet ymmer het derde/ te weten/ dat ghi beyde partyen vlaten wilt/ noch en helpt die vpanden deſer hooftſtadt niet tot onſer ſcandē/ wāt yſt dat ghy ſeer groot vmoeden hebt datter yemandt van ons liedē mettē ſtomeynen gheſprokē heeft/ ſo moechdy die woghen beleggen eñ bewaren/ eñ alſo dā deſe hooftſtadt beſchermē/ alſt blijckē ſal datter yet ſulcx van ons ghedaen is gheweeſt als v ouerghebraghen is/ eñ dan doet wrake ouer die ghene diet ghedaen hebben: Want dye ſtomeynē onſe vpandē en hebben ymmer v lieden noch niet verraſcht/ oft haren legher ontrent dye ſtadt ghemaect: maer yſt ſake dat v gheen vā deſen redenē eñ conditien en behagen oft redelick en dunchen/ ſo en laet v niet verwonderē dat die poorten ghe ſloten blijuen/ ſo langhe als ghy ghewapent blijft Deſe redenen heeft Ieſus gheſproken. Maer dye menichte vā Idumeiters en achte daer niet op/ verhit weſende van grammſcap/ om dat ſi terſtont niet ingelatē en waren/ eñ die capiteynen hebbent onweerdelijck ghenomen datmen haer ſeyde vā dye wapenen af te leggheñ/ meynende dat dit een teyken van gheuangenen oft verwonnen menſchen ware/ dat ſi haer wapenen door eenich ghebodt ſouden af leggen. Maer een van haren capiteynē Symon Cathlas ſone/ heeft het gherupſch vā zijn volc nauwelijx gheſtilt/ eñ ſtaende op een plaetſe van daer hi mocht ghehoort worden vanden Giſſchoppē/ heeft geſeyt dat hem nv niet en verwonderde dat die beſcermers der vrijheyt indē tempel belegert waren eñ beſloten/ als ſi die ſtadt (die dē heelen Ioetſchen volcke ghemeyn was) voor hen lieden oot gheſloten hadden/ eñ ſi by auontueren bereet warē om die ſtomeynē ooc met gewonde eñ verſierde poorten in te latē/ die die Idumeiters van die torrē nv aenſpraken/ gebiedē de haer dat ſi haer wapenen ſouden af leggheñ/ dye ſi om

tbeſcermen der vrijheyt aengenomen hadden/eñ dat ſi haer eygen volck nyet en betroudē der ſtadt bewaringhen/ willende van haer maken rechters haerder tweedrachticheden/eñ dat ſi lieden die an der menſchen beſchuldigē/als oft ſi die onbeſchuldighe borghers ghedoot hadden/ſelcker dye gheheel Joetſche natie ſcandelijck verſmaden eñ doemdē mits dat ſi lieden die vry ſtadt die voor alle vreēde wtlanders plach open te weſen/ nv voor haerlieden eyghen lant ſlieden ghe ſloten hielen. Voorts ſeyde hi totten Priefters: wi hebbē ons ſeer ghehaeſt teghen v lieden te comē/om te ſtridē teghen die heydenen/eñ wi zijn daerom ſo haeſtelijck ghecomen dat wi v lieden ſouden in v vrijheyt houden/aldus hebben deſe v lieden ooc mſ daen die ghi beſlotē hout eñ beleghert/ ic denck wel dat ghy ſulck vermoeden ooch van henlieden ghecreghen hebt/ſoo ghelijc der waerheyt als tghene is dat ghy van ōs hebt/ghi hout binnen gheuangen die beſcermers der ghemeynē weluaert/ghi ſegt ooc dat die ſtadt die voor alle tgheheel volc dat v naeſte maechſcap is/geſlotē was/ouerlaſt lijdt vā tyrannē/daer ghy ons wilt doen volghen ſo ſcandelike ghebodē vā ons wapenen af te legghen/ eñ ghi legt den naem der tyranſchap op die andere/ die van v lieden tyrantie verdruct worden: Wie mach deſe ydele redenē van v lieden liden/daer hy contrarie ſiet inden waerheyt: want aengeſien dat ghi nv ons Idumeiters buyten ſluyt (belettende ons van onſen Godſ dienſten) ſo mach dan yemant henlieden met rechte beſchuldighen die nv inden tempel beſloten zijn/dat ſi van v lieden nyet eer ſmaet begonſt en hebben/ eñ dat ſi die principaelſte leden van deſer verraderien niet afghehouwen en hebben/doen ſi haer vyanden die verrads te dooden/ die ghy ſegt dat edel eñ onſchuldige mannen waren/om dat v medegeſellen waren in dit leelick feyt/maer al yſt dat deſe te ſlap hebbē gheweeſt dant van noode was/ wi Idumeiters ſullen nochtans Gods tempel bewaren/eñ ſtridē voor tghemeyn lant/wzake doende ſo wel teghen dye vyanden die van buyten den tempel beſprongen willen/als teghen die gene die dyen van binnen verradē willen/eñ wi ſullen hier voor die veſten ghewapent blijuen/ tot dat die ſtormeynen dit aenſiende v lieden ſullē comen verloſſen/oft tot dat ghy verandt ſult weſen/ ſorghe draghende voor die ghemeyn vrijheyt.

¶ Van den ſlach der Jodē tegen die Idumeiters. Cap.vij.

Als deſe redenen geſeyt warē/ gaf alle tvolc van Idumeen met een ghecroep te verſtaen dat dit ooc haer meyninge was. Maer Jeſus ginc al drooenich van daer/mits dat hi ſach dat die Idumeiters wter maten ſeer ōgramt waren/ eñ nyet cleyns op handen en hadden/ eñ dat dye ſtadt met een dobbel oorloghe beſtridē werde/mits dat die grāſcap eñ hoochmoedicheyt der Idumeiters niet en ruſte/wāt zijt ſeer ſwaerlijck tot haerō ſchandē namen/dat ſi wter ſtadt geſloten waren/ aenghe-ſien dat ſi oock meynden dat der Zeloters macht ſterck geweeſt hadde /ſo ſcaēden ſi haer dat ſi henlieden niet en conden ghehelpē/alſo ſeere dat haer oock leet was dat ſi daer ghecomen waren/ maer die ſchaempte dan weder om te keeren ſondē pets weerdichs ghedaen te hebben/ was noch meerō eñ ſtercker. Dus hebben ſi geordineert haer tentē bi die mueren te ſtellen eñ daer te blijuen /maer op dien nacht iſſer een onſprekelicke couwe eñ onwe der opgherefen/met ſtercke winden eñ reghenen/ eñ veel blixemen zijnō gheweeſt/met grouwelike donōſlaghen/eñ groot gherupſch van aertbeuinghen/alſo dat alle menſchen voor ſeker hielen/dat des werelts ſtaet ontſtelt eñ verſtoort was/om eenighe verderfeniſſe der menſchē/eñ dat deſer dinghen teyckenē/gheen cleyn dinck en bedieden. Eñ die Idumeiters eñ die borghers hadden beyde een gheuoelen hier af: wāt die Idumeiters lieten haer dunckē dat God geſtoort was om deſe oorloghe/ eñ dat zijt niet en ſoudē moghen ontcomen/waert dat ſi teghen die hooftſtadt ſtredē: Maer Ananus met ſinen gheſellen meynden dat ſi ſonder ſtrijdt die victorie haddē ghecregen/eñ dat God die oorloghe voor haer voerde. Maer die bedupders der toecomendē dinghen/ warē voorwaer bedroghen/ eñ ſi prophetecrden tſeghē die vyandē/tghene dat ſi lieden ſelue moeſtē liden /want die Idumeiters verwermden malcanderen by hoopen haer lichamen tſamen dringende/eñ haer hoofden met haer ſchildē dechende/ waer door ſi niet ſeer vandē reghen ghehinōt en werdē/maer die Zeloters warē meer beſorcht voor ō Idumeiters dā voor haer ſelfs perikel/eñ tſamē vergadt zijnde hielē ſi raet/ oft ſi eenich liſtich opſtel mochtē vindē ō die Idumeiters te helpen / eñ den alō hittichſten mannen vanden Zeloters heuet goet gedocht/ datmē met ghewelt der wapenē die wachters des tēpels ſoude beſtridē/eñ alſo openbaerlijc door die ſtadt met eenen ghedrupſch loopende/die poorten harē hulpers openē/ wāt dye bewaerōs oft wachters ſoudē lichtelijc verſtoort worden/eñ die menichte der borghers en ſoude niet lichtelijck moghē vergaderen/ mits dat eick meeſt in zijn huys was om den reghē/ooc al waert datter eenich perikel oft ſchade tuſſchen beydē af quame /ſo waert beter al te verdraghen/het ſi wat ware/dan ſo grooten heyr ongheacht te laten/ dat om haerlieden wille ſcandelijc vergaen ſoude/mer die wijſer waren die ontriedē dit ghewelt te doē: wāt ſi ſaghē dat niet alleen om harē wille die wachters vermeerōt werden/maer dat die veſtē ooc neerſtelijker bewaert werden om die Idumeiters/ eñ dat Ananus al om tegēwoordich was/eñ ſi meynden dat hi tallen vrē die wachters beſochte/ dwelck ooch op ander nachten alſo ghe ſchiet was/maer op dien nacht ruſte Ananus niet wt zijn traecheyt/maer om dat hy eñ die macht vanden wachters door Gods voorſienicheyt ghedoot ſouden worde: Want aiſt nv diep inden nacht was/eñ het onweder lanck ſo meer wies/ſo zijn dye wachters vandē ſlape verwonnē die int poortael des tempels geſtelt waren / eñ den Zeloters quā eenen raet in/dat ſi met die gheheylichde ſaghē des tempels die grendels vandē poorten ſoudē in ſtucken ſaghen/eñ tghelupt vanden winde eñ die donder ſlaghē quamen haer te batē/ dat dit ghenpſch niet gehoort en werde. Als ſi aldus wten tempel ghegaen waren/ſo zijn ſi al heymelijck aen die veſten ghecomen/ eñ hebben dye poorte open ghedaen die tegē over die Idumeiters was. Die Idu-

metters meynēde dat Ananus pet op handē hadde/hebben elck zijn hant ter stont aen haer swaert ghestelt/om te weēstaen: maer als sise kenden die tot haer quamen/so gingen si binnen. Eñ hadden si doen haer macht willen tegen dye stadt keeren/so hadde alle twolck sonder eenich belet doen verslagen ghewees/met so grootē grammoedicheyt werden si gedreuen. Maer si haesten haer om die Zeloters eerstmael wt haer gevangenisse te verlossen: wāt dit baden si haer oock seere diese inghelaten hadden/dat si haer niet en wilden versmadē die daer binnen beleghen waren/waer om si oock ghecomen waren/eñ dat si dien ghеen meerō perikel aen en brochten/want als die wachters ghevangen waren/so soude die stadt te lichteliker moghen bestreden worden/maer werdē die eens opgheruct/so en souden si niet mogen bedwonghen worden/si en souden alle damē ter stont vergaderen als zijt vermanē/ siellende haer tegen die ghene die opwaerts climmen wilden. Dus heeft den Idumeiters tselue oock goet gedocht/eñ si gingen terstont door die stadt ten tempel waerts/daer die Zeloters met grooter vreesen eñ verlangen haer verwachten. Als dan die Idumeiters binnē comē waren/so zijn si oock cloeckelijck wt het binnenste vandē tempel gecomen/eñ vermengt mettē Idumeiters/zijn si op die wachters metter macht ghevallē. Eñ doē si sommige vā dyē die ont slapē waren/ghedoot hadden/so is alle twolc vā het roepē der wakers opgewect/eñ gripēde haer wapenen zijn si met grooter verwonderingē haestelijc gheloopen om weēstant te doen. Eñ ten eerstē meynēde si dat die Zeloters alleen pet voort sielden/eñ si betrouden haer dat si die door haer menichte wel verwinnen souden. Maer doē si sagen datter vā bupten al anō lupden vergaderden/soo hebben si verstaen dat die Idumeiters inghehroken waren. Eñ den meesten hoop vanden borghers wierpen haer wapenen af/eñ haren moet gauen si verlorē maniere iammerlijc geschreyt: maer een luttel iongher mannen die wel ghewapent waren/zijn den Idumeiters teghen gecomen/eñ hebbē haer slapste menichte beschermt/dye ander hebben den inwoonds der stadt verondicht dat die stadt gewōnen was/maer niemant van dyē en dorste haer te hulpen comen/als si vernomen haddē dat die Idumeiters daer in ghecomen waren/maer si hebben oock ghеroepen dat al verlozen was antwoordende met een ghеschreyp. Daer is oock een groot ghehupl van vrouwen opgestaen alsser eenighe vanden wachters in eenich perikel gecomē was. Dyē Zeloters hebbē oock der Idumeiters ghеroep vermeerōt/eñ die tempeest des onwеders maecte dye stemmē vā haer allen veel verualerlijker. Dye Idumeiters en hebben niemandē ghespaert/mits dat si van natueren seer wreet zijn/eñ tot moordē seer ghenepcht/eñ si waren seer ontstelt vanō couden des winters eñ onweds/eñ daerom hanteerden si als haer vyanden die borgers die haer bupten dyē stadt ghesloten hadden/al euen seer ghestoort eñ wreet ouer die ghene dye haer om genade baden/als die haer niet en baden/want si hebbender vele met swaerdē doorstekē die haer voorleydē hoe dat si haer maechschap warē/biddende haer dat si dē ghemeynen tempel wilden ontsien eñ eeren. Eñ daer en was ghеen plaetse om vlieden/oft ghеen hope om gesalueert te worden/si werden oock ghedoodt/verdronghen van malcanderen/meer dan metter macht verdruct/wāt si ghē plaetse oft tijt en hadden om te ontuliedē/eñ die moorders van moordē niet op en hielen: maer met wetende wat doen/wierpē si haer van bouē nederwaerts in dit stadt/die welcke (als mi dunct) dies te allendigher waren om dat si vloden/eñ nochtans een wreeder doot storuen/tot dat den tempel bupten van bloede oueruloyde. Eñ op dē dach zijnd acht dupsent eñ vijf hondert dooden ghevonden/nochtans en is der Idumeiters gramschap daer mede noch niet versaet ghewees. Maer heerende haer handen teghen die stadt hebbē si alle die huysen beroost/eñ wie si auontuerlijck vonden/die dooden si. Ende het docht haer verlozen moeyte te wesen/dye menichte des gemeynen volcx te doodē/maer si sochten die Bisschoppē/eñ daer tegē vielē si meest/eñ als si die vondē so dooden si die terstont/eñ staen de op haer lichamē ōweten si haer/als nu Ananos des volcx vzientschap/als dā Iesu het ghene dat hi van op die veste tegen haer ghesprokē hadde. Eñ si quamen oock tot so groote onghenadicheyt/ dat si deser lichamen onbegrauē werdy ghewozpē hebben/daer nochtās die Jodē so grootelijck besorcht zijn voor die begrauinge/ dat si na der sonnen onderganck begrauē oock die ghene die na recht ghecruysst worden. Eñ voorwaer ick en soude niet dolen/waert dat ic seyde dat Ananus door een begin sel was van der stadt verderfenisse/eñ dat der Joden gemeyn regimēt eñ welvaert verdorue was/doen si haren ouerstē Bisschop eñ den regeerder haerō salicheyt sagen vermoortliggen/ tot middē vander stant: Want het was anders oock een loffelijc man eñ seer rechtueerdich/eñ sonō die hoocheyt van zijnō edelheyt/ weerdicheyt eñ eerlicheyt daer hi mede verciert was/versaēde hy hē ghеerne mettē alderneederstē/eñ altijt socht hi tgemeyn profijt meer dan zijn eyghen bate/ bouen al vzede sorchende: want hi wist wel dat die Romeynē niet dwinlijc en waren/eñ hi voorsach oock wel dat die Jodē ganselijc vergaen moestē/ waert dat si met ouercomen en conden metten Romeynen. Eñ op dat iet cortelijck segghen mach/hadde Ananus te leuen ghebleuen/so souden die Joden tot pepse eñ verbont gecomen hebben: wāt hy hadde een wonderlike gracie vā wel sprekē/eñ hy conde dē volcke wonderlijken wel wijs maken/eñ trecken wertwaerts hi wilde/eñ hy haddese alle tander vacht so wel die hē ietsel deden als die teghen hē streden. Eñ die Joden souden den Romeynē een groot bet ghedaen hebben onō sulcken hoofman/want met desen Ananus was Iesus oock dselschapt/dye by desen ghelaten minō was/maer bouen dānō verheuen. Dus dunct mi dat God die dese ontheylighde stadt heeft willen latē door roter vergaē/eñ als zijn heylige plaetsen suyueren/daer om wijsselijck heeft ersmaet laten haer lieō besthermers af brauen/die dese heylige plaetsen in seer grooter weerdē hielen. Aldus mochtmen doē sien/hoe die dienaers vā die vermaertste gheesticheyt/die te vozen metten heyligen habitu ghecleet warē/

die ooch in grooter eeren gehouden werdē vandē ghenen die altijt vā allen siden in die stadt quamē nu naect lagen tot eenen roof eñ aes der honden/ eñ der wilder dierē/welcke mannē die duecht seluer (als ic meyne) beclaecht hebbē/beweenēde dat den onduechden so veel geoorlooft oft toeghelatē is gheweest.

Hier eyndt dat vierde boeck Flauij Josephi.

Hier beghint die tafel des vijfden boecx Flauij Josephi.

VAn den tweeden slach ende wedercomē der Idumeiters eñ vander Zeloters wzeethept. Capit.J.

Van der Jerosolymiters muyterie eñ strijt teghen malcanderen. Cap.ij.

Hoe die van Gadara haer opghegeuen hebben/ eñ van haer nederlaghe. Cap.iij.

Hoe sommighe steden ghewonnen zijn/eñ het beschriuen vander stadt Jericho. Cap.iiij.

Van dat bzeet staende water Asphaltites/dweic ghenoemt wozt die doode zee. Cap.v.

Van die verderffenisse van Gerasa/eñ van Neronis Galbe eñ Othonis ō Keyserē doot. Cap.vi.

Van Symon den Gerasenaer/die een capiteyn is gheweest vā een nieuwe beroerte eñ werringe binnen Jerusalem. Cap.vij.

Van die Roomsche Keyseren/Galba/Othone/ Vitellio ende Vespasiano. Cap.viij.

Van Symons feytē teghē die Zeloters. Ca.ix.

Hoe Vespasianus Keyser gecozen is gheweest. Capittel.x.

Van die ghelegenthept des lants van Egipten eñ Pharen. Cap.xi.

Hoe Vespasianus Josephum wten ghevanghenisse verloste. Cap.xij.

Van Vitellius doot eñ manieren. Cap.xiij.

Hoe Titus van sinen Vader teghen die Joden ghesonden werde. Cap.xiiij.

Hier eyndt die tafel des vijfsten boecx.

Van den tweeden slach eñ wedercomē der Idumeiters eñ vander Zeloters wzeethept. Cap.J.

ALsulcke doot zijn Ananus eñ Jesus gestozuē. Eñ na deser doot hebben soo wel dye Zeloters als dye Idumeiters ouer al tgemeyn volck als beesten ouerualle eñ ghedoot/want tghemeyn volck sloeghen si al doot waer zijt vonden/maer die edele eñ longhelingē namen si ghevanghen/eñ stelden die ghebonden in gevanghenissen/ hopende datter sommighe van dyen haer souden tot henlieder geselschap voeghen/als haer die doot wtgheselt werde. Maer niemant vā henlieden en werde daer dooz bewoecht/ want si hadden alle lieuer te sterven/te minsten dat si nyet en souden moeten teghen haers lants weluaert strijden/nochtans leden si te vozen seer wzeede slagen eñ gheesselinghen/eñ als si heel doozwont waren van slaghen eñ tozmenten/so werden si ten laetstē metten swoerde ghedoot/eñ die si des daechs ghevangen hadden die lepdē si des nachts in die ghevangenisse/eñ alsser yemāt daer in stozf/ dyē troc-

ken si wt eñ wierpen hem wech/om datter plaetse soude wesen vooz danō ghevanghenen. Eñ wolc was so seer veruaert datter niemant ooch weenen en doozste int openbaer/oft zijns vzients oft maech schaps doot lichaem begrauē/ maer si weendē int heymelijc/op dat dit nyemāt vandē vyanden hooren en soude/eñ si suchten al om stende/ want wie eenige ghedoode oft ghevangene beclaechde/die leet terstont dat selue dat hi in dye andere beweēt oft beclaecht hadde/maer si haeidē des nachts een luttel eerden met haren handē eñ wierpen dat op die doode lichamen/eñ somtyts deden si dat des daechs ooc alsser yemāt wat cloecker was. In deser manieren zijnō gestozuen twaelf dupsent edel mannen/maer die Zeloters nu eens deels ver saet zijnde van moozden/hebben sonō eenige schaemte in spotternie willen conterfeyten die maniere eñ macht van recht te doen eñ onderzoeck van saken. Als si dan voorghenomen hadden te dooden eenen Zachariam genoemt Baruchs sone (want si werden op hem ghetercht/ om dat hy der alder quaetster vpāt was/eñ der goeder vzient/ eñ daer toe was hi ooc seer rijc) waer dooz si hoeptē nyet alleē zijn goet te rooven/ maer ooc dyen mā wech te helpē/die machtich was haer af te stellen. Dus hebben si tseuentich vanden eerbaersten mannen wt den ghemeynen volcke tot haer gheroepē met beuelinghe/eñ hebben dye gestelt op een maniere vā rechters/hoe wel si des geē macht en haddē eñ dooz dese hebben si Zachariam aengesproken/eñ betticht/als oft hi die stadt dē Romeynē wilde verraden/eñ dat hy aen Vespasianum gesonden hadde ter saken vā verraderien/mer si en haddē noch bewijs noch thoon van dit mis daet dat si hem opleyden/alleenlijck wilden zijt ghehouden hebben dooz eē seker ghetuygenisse der waerhept/om dat zijt geseyt hadden. Als Zacharias dan sach dat hy gheen hope en hadde te ontgaen die dooz verraderie gebzacht was/niet in een vierschare van rechte maer in een ghevangenisse/so en heeft hem noch tans dye wanhopē zijns ieuēs zijn vzijmoedicheyt niet benomen. Maer beginnende te spzekē/ heeft hy terstont ghetoont al spottēde dat die seyten die men hē opleyde der waerhept niet ghelijck en waren/ eñ hy heeft hem seluen daer af cozteliick verantwooz: maer heerēde zijn redene tegen zijn wederpartye die hem beschuldicht haddē/heeft hi alle haer boosheden veruolgens int langhe verhaelt/ seer beclaghende dat zijt al in werringhe ghestelt hadden. Die Zeloters hier tegen roepēde/en conden haer seluen nauwelicx bedwinghen van haer swoerden te besigen/maer si begheerden dese ghemaecte maniere van gherechte totten laetsten toe te bliuen/om te pzoeucu oft dese rechters in so zoz ghelijken tijt ooc souden die rechtueerdicheyt ghedachtich wesen/eñ die volgen. Dus hebbē dese tseuentich mannen het vonnisse vooz Zachariā ghegheuen/hem ontslaende/eñ hebben lieuer gehadt vooz hem te sterue /dan datmē zijn doot haer toeschriuen oft witen soude. Als Zacharias dus ōtsla ghen was dooz vonnisse/so hebben die Zeloters ouerluyde gheroepē/ eñ zijn seer vergrāt geweest op die rechters/ om dat si niet verstaen en hadden dat haer dese macht ghegheuē was bi ghemaecte

ghecruycyfthept. Maer twee vandē stoutsten Zelo
ters zijn Zachariā aengecomē eñ sloeghē hē doot
int midden vanden tempel/eñ al spottende seyden
sijns hebdy van ons ooch een schermō vonnisse/eñ
aldus hebben si hem terstont wten tempel vā bo
uen nederwaerts gheworpē/int dal dat daer onder
leyneñ die rechters hebbē swt ūsmaetheden met
ghekeerde swoerden wt des tempels bevane ghe
dzeuen/want si en wilden die niet dooden/om dat
si alle die stadt doze ūstroyt/alle dē volcke ghetup
ghen souden wesen van tbedwanck der Zeloters
daer si in ghecomen warē. Maer het was dē Idu
meiters doen berouwē dat si daer gecomē waren
wāt dese dingē en bi haechdē haer niet. Eñ als dye
Idumeiters tsamē vgadert waē/so isser een ghe
weest die haer seer eteliche te kennē gaf alle der Ze
loters opstel/eñ hi heuet haer geroōt dat dye Ze
loters boosliick gedaen haddē/die haer ter hulpē
gheropē haddē/hoe dat si die wapenē aē genomen
haddē/recht oft die hoofi stadt vāden bisschoppen
dē Romeynen vraden hadde geweest/maer dat si
ghecn teyken van eeniger verraderien gheuondē
en hadden/eñ dat dese die haer ghelieten als oft si
die stadt wilden beschermen/haddē dozen bestaen
dozlochsche eñ tyranssche feytē te doen/eñ datmē
die darom ten eerstē hadde moeten bedwingē.
Maer nochtans aengesien dat si eens int ghesel
schap vander muyterien oft bozgheren strijt ghe
comē warē/so behoozden wel dat si eens cē eynde
maetten van haren misdaden/eñ dannen suicken
menschē gheenē moet oft voet meer en gaue/dye
der Vaderen wetten eñ manieren verdozuen ende
vreden: want al waert dat si te vozen seer swaer
lijck namen dat die poztē vooz henlieden gesotē
hadden geweest/eñ dat si vter stadt ghesotē wa
ren/daer haddē si genoech vooz gheledē diet ghe
daen haddē/wāt Ananus was doot ghesteken/eñ
op eenen nacht was bina alle twolck verslaghen:
eñ si geuoeldē wel datter veel van henliedē wa
ren/den welcken dese dinghen leet waren/si sagē
ooch die onghemetē wzeethept der Zeloters/van
den welcken si ter hulpen gebedē waren/dye haer
ooch niet en scaemden vooz die oogen van haren
hulpers (daer si dooz behoudē waren) die alsboo
ste feyten te doē/eñ hoe dat haer onrechte werckē
den Idumeiters opgelept souden wozdē/so verre
si die niet en beletten/oft vandē Zeloters niet en
scheyden. Aengemerct dan datter bleke valsch be
drocht te wesen/datter gesept was vander verrade
ryen/eñ men vooz gheenen oploop der Romeynē
en vreesde/eñ want daer teghen die stadt een on
uerwinnlike macht der Zeloters gesteret was/dat
si daerō behoozdē thupswaerts te gaē/op dat si ō
booser geselschap vlirdē de/also mochtē alle haer
misdaden afleggē eñ beterē/ō welcker si derlach
tich ghewozden waren niet al willens/maer dooz
bedzoch. Welcken raet der Idumeiters gheuolcht
hebben/dus hebbē si ten eerstē dye ghcuangenē
verlost/welck warē ontrēt twee duysent gemeyn
luydē/eñ als si terstont dye stadt verlatē hadden/
so zijn si tot Simonē gecomen/daer wp namaels
af seggen sullen/eñ voozts zijn si thuys ghecomen
van Jerusalem: Maer dit scheyden vāden Idume
ters heeft beyde den partyen verwondert/als en
bedacht te vozen/want het volck niet wetende vā
haerlieō berouwē/is een luttel verblijt gheweest/
moet crigēde als oft si vā harē vpāden vlicht had
dē geweest. Die Zeloters zijn ooc te hoochmoedi
gher eñ spitiger ghewozdē/niet als oft si haer hul
pe verlozē haddē/maer om dat si vlosi waren van
die gene waer vooz si wt scaemptē eñ ontsiē haer
te vozen al wat bedwongen vā haer boose feyten
vzylick te doen. Dus en hadden si voortaen gheē
belet meer oft vbeyden/maer met onbedachte eñ
haestighe raden hanteerden si alle saken/eñ wat
haer beliefde te doen/dat deden si haestelicker dan
mē verdenchē mocht. Maer si toondē haer wzeet
heyt aldermeest int dooden van die heerlicste ende
stercste mannē/want si doozt ontsien der duechdē
den heelen edeldom wt midchept vermeten wildē
houdende dit vooz haer beste hoede waert datter
niemant vandē besten mannē en bleef te leuē. Al
dus is Gozion ooch met veel andere ghedoot ghe
weest/die een heerlic man was van state eñ vā af
coomste/die hē verblijde dat het volc meer machts
creech/een seer ghersticht man/eñ bouen alle Jodē
een liefhebber der vzijheyt/den welcken nochtās
sonē zijn ander duechden die vzijheyt ooc ter doot
gebracht heeft. Ooc en is Peraita Niger haer hā
den niet ontgaen/die een seer vzoō man beuonden
is in die striden teghen die Romeynen/die ooc die
maelroepende/eñ die luttekenen zijnder wonden
toonende/die hi in die striden tegē die Romeynen
ghecreghen hadde/nochtās doozt midden vanē
stadt ter doot gestrockē werde: Maer doē hy bup
ten der stadt pooften ghebracht was/eñ nv gheen
hope meer en hadde van zijn leuen te moghen be
houden/so badt hi dat hi ymmers mocht begrauē
wozden. Maer die boose Zeloters hebben hē sma
delijc te vozen ghesept dat si hem die begraefnisse
die hi begheerde niet en souden verleenen/eñ ter
stont daer na hebbē si hē gedoot: die welcke noch
tans doē hi gedoot werde/heeft haer ghewenscht
eñ God gebeden dat dye Romeynen ouer henlie
den noch wzake doen mochtē/eñ dat si totter ooz
loghe ooch dieren tijt eñ pestilentie liden mochtē/
eñ bouen alle dese/wenschte hy haer oorloghe eñ
strijt teghen malcanderen. Eñ alle dese dinghen
heeft God vast gemaect tegē die boose menschen
wat hi heeft ghedaen dat dalder rechtueerdichste
was/te wetē/dat si malcandēs onghenadighe stou
tichept terstmael selue proefden dooz onderlingē
twist eñ strijt teghen malcanderen. Als Niger al
dus ghedoot was/so zijn si ontladen vanē vreesen
die si hadden/dat hy haer soude verdzuct hebben/
maer daer en was gheē deel des ghemeynē volcx/
daer gheen oesupn teghen verdacht en werde om
die te dooden/wāt die sommige werden ghedoot
om dat si wilen den anderen bozgeren wederslaē
hadden: maer die niet misdaen en hadden/die wer
den betticht met eenige onbedachte saken indē tijt
des vzeets gesthiet. Eñ wie niet vzijlick tot hēlic
den en quamē/die hielen si vooz haer versmaders
eñ die haer seer gedienstlich warē/die achtē si vooz
vraders oft lagē leggers/eñ alle misdadē so wel
die minste als de meeste werdē vā henliedē metter
doot gestraft/eñ daer en is nie māt haer hāden ont
vlodē/dā die heel arm ongeacht eñ onedel waren.

Wander Jerosolymiters mupterie eñ strijt tegē malcanderen. Cap.ij.

MAer alle die stomepnē haddē haren sin heel ter stadt waerts/want si namē haerē vpandē tweerdracht voor haer ghewin eñ bate. Eñ si ūwetten Vespasianum die douerste beueel sman vā deser oorloghen was/daer toe seggende dat haer vpanden door dye hulpe vā Gods voorsienichept teghen malcāderen gekeert warē/maer dat nochtans die ocsupn dicmael seer corts duerēde is/wāt die Jodē wedom lichtelijc wel souden vereenicht worden/eñ des strijts teghen malcanderē moede wordē/oft berou crigē. Totten welcken heeft Vespasianus gesept/dat si npet met allē en wistē wat men behoorde te doen/oft wat best ghedaen ware als oft si in een speelbane warē/eñ daer wildē dye lijc vertoonē met haer perikel meer hoe machtich dat si van wapenen eñ van handē waren/dan te ouerleggen wat best ghedaen ware: Want waert sake dat si terstont die stadt wilden bestormen/so souden si den borghers een oorsake van pepse eñ accoort wesen/eñ also haerlieder macht (die noch sterck was) op henlieden keerē/maer waert dat si noch wat vertoefden/so souden si tegen veel min eñ slapper volc te doen hebbē/alsser veel vernielt waren door haer mupterssche striden/want God besiectet beter dan si deden/die den stomepnen die Joden ouerleuerde sonder eenigen haren arbept/eñ den stoomschē hepre sonder eenich perikel dye victorie sconck/dus behoordē si (die wile dat haer vpanden vnielt werden van haer eyghen handen/eñ si heel in werringhe waren met dat alōmeeste quaet/welck is mupterie/eñ onderlinghen twist) haer periculen eñ schaden ledichlijck te aensien/dan te strijden teghen menschen dye doodtzakich warē/rasende vā haer mupterssche strijden: maer wilder pemant segghen dat die glorie oft eere vāder victorien daer door vermindert werde/als die sonder strijt ghecreghen wert/sulck moest weten (sepde hy) dat veel beter is in eē onseker auōtuere des strijdts/ter minster moepten te volbrenghen/dat mē voor handen heeft: want si en worden npet min gepresen van harē daden dye eenich ghelijck sept ghedaen hebbē met ghetemperthept eñ wijshept/als danō diet ghedaen hebben met vromicheptharō handen eñ cloeckhept. Daer toe comet noc te baten dat die rupters binnen dyen tijt rustē van haren arbept die si langhe ghedaen hebbē/eñ also mogen si te vromer wordē om ten strijde aen ghelept te wordē/die wijle dat die vpandē vā haer selucn ghecrenct werden. Voorts seyde hi dat doē ter tijt noch gheenē tijt en was om die eere der victorien terstont met haestē te halen/wāt die Joden niet becommert en waren met wapenen te makē/oft vesten/oft om hulpe te vgaderen/dat daer om het/vbepden scadelijck mocht wesen/maer si warē hoochmoedich door haer mupterssche stridē teghen malcanderē/waer door si dagelicx iammerliker scaden leden/dan si haer souden moghen aē doen/al waert oock dat si daer binnen waren eñ haer vwonnen hadden. Dus tsi oft pemant wilde die vzighept aenmercken/so behoordemē henliedē te laten/dye haer seluē verdoruen eñ vernieldē/tsi oftmen oock sach na die meeste eere te behalen/so en behoordemen sulcke lupden niet met gewelt te bestriden/die onder malcanderen stridende warē/want dan mochtmen met rechte segghen/dat dye victorie henlieden niet toe en behoorde/maer den twiste. Dese redenen heeft Vespasianus gesept/eñ terstont hebben dye beueelsmannen der rupteren zijn woordē oock gheuolcht. Oock heuet terstont ghebleken hoe nut dat sinen raet gheweest was/want daghelijcx quamender lancx so meer Joden ouer tot hem/vliedende vā die Zeloters/nochtās en waert niet licht om vliedē/mits dat alle dye wt ganghen met wachters beset waren/ende soo wie daer ontrēt om eenighe sake beuonden werdē/die werden doot ghe slagen/als oft si totten stomepnē begheerdē te gaen: maer die haer nochtans gheit gaf/die passeerde sonder schade/eñ die niet en gaf werde voor een vrader ghehouden. Aldus werdē die arme daer alleen vermoort/mits dat die ricke haer seluen losten/eñ ouer alle die weghen laghen ontallike veel dooden ouer hoope/eñ veel vanden gheuen die begheerden ouer te trecken totten stomepnen/haddē liever in die stadt te sterue/want op hope vā begrauen te werden/dochtet haer verdraghelicker in haer eyghen stadt te sterue. Maer die Zeloters warē tot so groote ōgenadige wreet hept ghecomē/dat si gheenen dooden eerde en verleendē/tsi oft sulcke binnē oft buptē op die wegē doot ghe slagē warē/maer recht oft si ghe sworen haddē/met des lāts wettē ooc het natuerlijc recht te versmadē eñ te niet te brengen/eñ met dat onrecht tegē de menschē ooc die Godhept te ōteerē/also lietē si die doode lichamen liggen rottē in die sonne. Eñ die haerō vriendē lichamen begroeuen stondē int self perikel der doot/die den ouerlieds aenghedaē werde/eñ sulc hadde terstōt selue ooc noot begrauen te wesen/die eenē anderē begrauē hadde. Eñ ten cortstē gesept/gheē goet beweghen des hertē en was in dyen slach so seer vergaen als die bermhertichept: want die boose menschē werden veel te meer tot quaet getercht/als si eenighe allendichedē sagē/keerende haer gramschap vanden leuenden op die dooden/eñ van die dooden op die leuende. Eñ mits dat dye vreese bouen maten groot was/so scheent dat dye doodē die rust vereghen hadden/saligher waren dan die leuende/eñ die in gheuanghenissen waren by gheliicken van haer liden/toonden dat dye onbegrauē doode ooc veel gheluckigher waren dan die leuende: Want vā desen arghen Zeloters werde alle menschelijc recht versmaet/si spotten met God/ende met der Propheten woordē maecten si harē spot/als oft ydel fabulen hadden geweest. Maer na dat si veel insettinghen der voor Vaderen van die duecht eñ onduechden vsmaet hadden/soe hebben si tē laetsten ooc ghetoont door haer eynde dat die woorden waerachtich waren die van deser stadt eñ lande te voren ghesproken waren.

Dese gheschiedenisse leest slate Pauwelus ij. Thess. ij. dar voort laetste oordeel eñ des werelts eynde God sal verklaren wordē vā Antechrist eñ dz voor Antechrist eē twistighe afscheydinghe comen sal.

Wāt het was een out segghē ouer al ghemeyn dat die stadt dan soude verwonnē werden/eñ dye heylighe plaetsen vbrant door strijdts recht/alsser een twistighe oorloghe opghestaen soude wesen tusschen die borgers/eñ dat den tēpel om supuert soude wesen/door der Joden eygen handē/dwelc door dese Zeloters volbracht is gheweest/die aen

die waerheyt van desen woorden niet en twifelde
Hoe die Gadara haer opghegeuen hebben / eñ
eñ van haer nederlaghe. Cap. iij.

MAer Johannes die ouer lange na heerschappie staende was / liet hē dunchen dattet scāde was ghelijcke eere te hebbē met zijns gelijcke / dus heeft hy allenxkens noch arghер menschē tot hem versaemt / scheydende hem vander Zeloters vrientschap: want mits dat hy altijt niet en wilde hooren na ander heeren gheboden / maer zijn gheboden straffeliker wilde gedaen hebben / so waert claer genoech dat hy allē begheerde heer scappie te hebben. Eñ met hem versaemden die sommige wt vreesen / dañ wt gonsten (want hy was wonderlijken seer behendich int spreken eñ bedriegen / om alle dingen den luyden wijs te maken wat hy wilde) eñ vele hinghen hem daerom aen / dat haer docht minder perijkel te wesen / datmē die scult der voorleden mis daden eenē man toe screef dan haer allen. Voorts want hi vroom van handen was / eñ seer cloeck van radē / so hadde hy veel trauwanten oft lijflinechten / hoe wel hem een groot deel van zijn weder partye verlaten hadde / die oock van nidicheyt ghequelt waeren / den welcken dat swaer docht dat si haer stellē souden onder eenen die eerst te vorē haers ghelijc hadde ghereest: maer noch quelde haer die vreese meer / dat si niet en wildē onder eens mans heerscappie leuen / want si en hoopten niet / dat hi lichtelijck soude moghen afgestelt worden / bi alsō hi eens die heerscappie verkreech / eñ si vreesden dat hi een oorsake teghen henliedē hebben soude van twist / om dat si hem int beghin sel wedstaen hadden / daer om hadde elck voor hē ghenomen lieuer alle dinc / wat dat waer / te lijden in doorloghe / dan willichlijc haer seluen onder Johannus bedwanck gheuende / als slauē ghedoot te worden / hier door is dan een twistighe partischap wt een gheschepden. Johannes hadde regiment ouer die partye die van anderē sinne waren / maer tusschen henlieden waert al om met wachters beurijt / eñ als si malcanderen ten stride beructen / so en deden si niet oft niet veel / maer si hielen alder meest haren crijch teghen tghemeyn volc / stridēde van beyde siden / wie dē meesten roof halen soude Als dan die stadt dus belast was met een swaer tē peest van dryder hande quaden / te weten / van oorloghe / opstel van een nieuwe heerschappie / eñ vā muyterie / so dochte den gemeynē volcke dat dese oorloghe van binnen teghen dañ gheleke dminsie quaet was / dus hebben si ten laetsten haerō sieden woningen ghelatē / vliedende tot die vreemde natien / eñ door den Romeynē beleefthеyt behielen si dleuen / daer si onē haer eyghē volck af misboeptē. Meer daer is noch wierde quaet op gestaē tot des volcx vōderffenisse / want niet verre vā Jerusalem was een seer sterck casteel / dwelc vanden ouden coningen ghetimmert was / om aldaer die rijcdommen eñ gerecetschappen der oorlogē in bewarenisse te stellē eñ om die lichamē te beschermen dwelc Massada ghenoemt werde / dit hadde sommighe moorts mghenomē die sweerdelaers ghenoemt werden / om dat si wt vreesen belet werdē / van seer groote rouē te halen. Als dese dan saghē dat der Romeynē heyr ledich was / eñ dat te Jerusalem die Jodē om die heerscappije twistich warē eñ van malcanderō ghescheyden / so hebbē si meerder septen bestaē te doen. Op dē feestdach der onghedeessemō broodē (die by die Hebreusssche ter ghedenckenisse haerō verlossinghē / waer door si wt die slauernie vandē Egyptenaren verlost waren / eñ quamē in haerō vaderen lant / iaerlicx gheviert wert) hebbē si des nachts bedroghē die ghene die teghē haer gestelt waren / eñ hebben inghenomē een stedekē genoemt Engaddi / daer si die Joden wter stadt ghedreuen hebben / mits dat die verrascht waren eñ verstropt eer si haer wapenen conden nemen eñ t samen vergaderē. Maer die in die vlucht van vermoedichеyt achter bleuē / te weten / die vrouwen eñ kinderen / hebben si doot ghe slaghen tot meer dan seuenhondert menschen toe Als si daer na die huysen berooft hadde / so hebbē si die vruchten die doen rijp waren ooc gherooft / eñ die in Massada ghedragē / dus hebbē dese rouers alle die dorpen ontrent dat casteel gheleghen eñ alle dlant schap berooft / eñ daer viel noch eenē grooten hoop verdoruenō menschē daghelijcx aē henliedē. Daer toe zijnō noch andere ouer alle die hoeckē van Judeen verweet tot rouē / die tot dier tijt toe gherust hadden: eñ ghelijck in een lichaem alst principael lidt / te weten / thooft met swerē ge oft siecten beladen is / alle danō leden ooc moeten qualijck te passe zijn / alsoo hebben die alder boosste menschen oock vrijheyt ghevonden om te rouen door die werringe eñ tweedracht vanō hooftstadt eñ als si elck haer eyghē dorpen verdoruen hadde dan liepen si wech in die woestijne. Eñ als si vergadert waren eñ bi hoopē malcanderē trouwe swoeren / min volck hebbende dan een heyr / eñ meer in getale wesende dā eēs rouers hoop plach te wesen / so liepē si op die tempelē eñ steden / eñ hier na volchde ooc (alst in die oorloge plach) dat si weder om beschadicht werden vandē ghenen die si beschadicht haddē / maer die wrake werde verrascht / als die rouers terstont wederō vanden roof op stonden / eñ daer en was gheen deel vant Joetsche lant dat met die heerlicste stadt Jerusalem nyet en verginch. Dese dinghen werden Vespasiano vanden overluchtighen te kennen ghegheuen / want hoe wel dat alle dye wtganghen vanden oproerighen muytmakers bewaert werden / eñ dat hi doot ghe slaghē werde wie daer by quam / nochtans waren daer sommighe die al heymelijck totten Romeynē vloden / die oock den overcapiteyn vandē Romeynen vermaenden eñ baden / dat hy der stadt wilde ter hulpen comen / eñ behoudē dat overblijfsel des volcx / seggende dat daer veel Joden ghedoot waren die den Romeynen gonstich waren / eñ datter noch vele der ghelijcke in groot perijkel overbleuē warē. Aldus heeft Vespasianus doē begōst ōt sermē te crigē op haer tāmerlike scadē / eñ hy is haer naerō ghecomē / als oft hy Jerusalem hadde willen belegghen / maer hy dedet inder waerheyt om die stadt vā tbelech te verlossen / hopende dat hy te vorē alle dādere soude overwinnē / eñ alsoe niet achterlaten dat hem een hinō oft letsel soude moghen wesen vā dit belech. Als hy dan te Gadara ghecomen was in die sterckste hooftstadt van dlant ouer dē vloet / so is hy op dē vierdē dach vandē Meerte

in dye stadt ghecomen: want dye beste vanē stadt (sonder wete der muytmakers) hadden te voren legaten aen hem gesondē / om die stadt hem in handen te gheuen / dwelc si deden so wel om dat si vre de begheerden / als dat si ooch sorchden voor haer goet; want in Gadara woondē veel rijcke lupdē / welcker boot schap haer vpandē niet en wistē / maer si vernamē dat eerstmael doē Vespasianus nv by die stadt quam / eñ dye oprocrighe gheen hope en haddē die stadt te moghē houdē / om dat si in ghetale minder waren dan haer vpanden van binnen eñ si sagen dat die Romeynen nyet verre vā daer en waren: maer al haddē si willē vlieden / so dochter haer schande te wesen dat te doen eer si eenige wrake ghedaen hadden ouer haer mis dadighe / eñ eer si haer bloet ghestort hadden. Dus hebben si Dolesum gegrepen (want dye en was niet alleen deerste eñ dye meeste vanē stadt van state eñ van edeldō / maer hi was ooc die principaelste die dese bootschap aen Vespasianum gesondē hadde) eñ si hebbē hem ghedoot. Eñ nae dat si door haer ouer groote grāschap ooc zijn doot lichaem ghe slaghē hadden / so zijn si vter stadt wech gheloopen. Als dan het Roomsche heyr naerder die stadt quam / so heuet volc van Gadara Vespasianum met aenroepinghen in die stadt ontfanghen / eñ hebben van hem huide ghenomen door ontfangē der rechter handen / eñ een garnisoen vā voetvolck eñ peerde volck / teghen die oploopen der vluchtiger ballinghen: want si haddē haer vesten selue afgeworpē / eer die Romeynen dat begeerden / om datmē henliedē daer door te beter betrouwē soude dat si vrede sochten / wāt het so blijcte dat si nyet en souden connen doorloghe ghehoudē / al waert dat zijt ooc wilden doē. Maer Vespasianus heeft Placidum vtghescict met vijf hondt repsighers eñ dry dupsent voetknechten / teghē die gene die vt Gadara gheuloden waren / eñ hy is metten anderen heyre wedom nae Cesarien ghetrocken: maer na dat dye vluchtige onoorsienlijc die Roomsche repsighers saghen achter rugge na haer loopen / so zijn si ghevlucht in eē cleyn stadt Bethenabrin ghenaēt / eer si tē stride quamē. Eñ als si daer vondē eē groote menichte ionger mānen / hebbē si die half mr harē wille / eñ half met gewelt gewapēt / eñ zijn met die also ongesetteliick teghē Placidū eñ zijn rupters tē stride gecomē. Maer Placidus met sinē rupters zijn ten eerstē oploop een luttel achterwaerts ghe deyst / eñ dat vt eē behēdicheyt / om dz si haer verr van die vesten souden doen vertrecken. Daer nae hebben si dye vluchtige op een bequaē plaetse om ringt / eñ haer also met pilen van verre ghescotē / eñ ghequetst. Maer die vluchtige Jodē werdē vā den peerdevolck achterhaelt eñ verrascht / eñ dye slach ieuerdē werden vandē voetvolcke verslagē / niet meer cloecheyts bewisende: wāt als si die Romeynen bestietē die seer vast by een waren eñ met haer wapenen al om beurt als met eenen muer / so en vondē si ghēe plaetse oft middel om haer te raken met haren pilen oft gesciitten / si en waeren ooch nyet machtich ghenoech om der Romeynen slachoorden te breken / maer vā harē pilen werden si doorstoten / eñ ghelijc seer wilde dieren liepen si van selfs in dijsere / eñ si werden nedergeslaghen / die sommige ghewōt in haer aēsichte / dye andere vertreden eñ verstoort van dye repsighers: want Placidus besorchde altijt dat hy haren loop totter cleynder stadt waerts haer beslupten soude / eñ hy liep dicmael daer voorby henē / keerdē wederom die daer af weken / ondertusschen ooc slaende dye ghene die daer bi waren / maer door veruaerthept dzeef hi wederom die ghene die verre vloden / tot dat die stercste ontliepē eñ vlodē tot aen dye mueren: maer die wachters van dye mueren en wisten niet wat doen / want si en ledē niet gheerne dat die van Gadara souden vtgeslotē worden / om dat si haerlieden vrienden waren / eñ waert dat si se binnen lieten / so sagen si wel dat si met henlieden verdozen soudē wesen / want doen si tot aē die mueren ghedzeuen waren / so warē der Romeynen repsighers bi na met henliedē ooch daer in ghecomē. Maer doen die poortē te vorē gheslotē waren / so heeft Placidus zijn rupters daer aen ghebracht / eñ heeft totten auont toe so sterckelijck daer op ghestormt dat hi die vesten eñ dat stedelien ingheeghen heeft / daer doē al dat bloode ghemeyn volck doot ghe slagē werde / maer die stercste namen die vlucht / die hupsen werden vandē rupters beroofst eñ tstedelien verbrant. Maer die van daer ontcomen waren / hebben alle dlantschap daer ontrent doen vlieden / haer eygen iammerlike schadē groter makende dan si waren / seggende dat het gheheel Roomsch heyr aēquā. Dus hebbē si alle volc al om met vreesen benaen eñ in roeren gestelt / eñ als si tot eenen grooten hoop vergadt waren / zijn si na Jericho geuloden / want in dese stadt hoptē si noch behouden te worden / midts dat dye sterck was eñ vol volcx. Maer Placidus betrouwē hebbende op die dinghē die hi gheluckichlijc ghedaen hadde / is mettē peerdevolck haer na gheuolcht / eñ totter Jordanen toe doode by alle die ghene die hi achterhalen conde. Maer alle die gheheel menichte is tsamen ouer hoop vergadert aen dē vloet / eñ als die door den sterchen stroō belet werden ouer te comē / om dat dien vandē reghē so vermeerdert was datmen door den gront niet gaen en mochte / heeft Placidus die met eenē openē strijt bestormt Dus heeft haer den noot tot striden ghedwonghē om dat si gheen plaetse en hadden om vlieden / eñ verbeyt staende langer den ouer weder stonden si die oploopē der repsigers / eñ die seichten der voet knechtē / waer af datter veel verslagen in dē vloet achterwaerts ouer vielē. Eñ die metter Romeynē handen verslaghen zijn / waren derthien dupsent: dādere die haer gewelt niet wederstaē en conden / zijn vā selfs in die Jordane ghespronghē / der welcker was eē ontallijck ghetal / eñ sonder dese zijnder noch ontrent twee dupsent eñ twee hondert mans gheuāgen / met eenen seer grooten roof vā scapen eñ ezelē / hemels eñ runderē. Dese iāmerlike scade die doē den Joden gedaē werde (hoe wel die den voorleden slaghen ghelijc was) scheen nochtans meerō te zyn dan si was / nyet alleen om dat den wech aldaer si gheuloden waeren vol dooder lichamen was / maer ooch om dat die Jordane soo vol was vā verdroncken menschen / datmen daer niet ouer en conde comen. Ooch was het bzeet staende water Asphaltites vol doodē / die door veel vloedē

tot daer gheuloten warē. Als Placidus nv voorspoet eñ victorie ghecregē hadde/ so is hy ghetrocken na die naeste dorpen eñ vrÿheden/eñ als hi die stedē Abila eñ Juliade eñ Besemoth eñ alle dāde re totte brēdē water Asphaltites toe ingenomen hadde/heeft hi daer bequame luyden vāden overuluchtigē in ghestelt. Daer na heeft hy eē deel ruyters in schuytē gestelt/eñ daer mede tonderbracht alle die ghene die int breet water geuloden warē/ aldus is tgheel lantscap ouer den vloet der Jordanen in der Romeynen macht ghecomen/eñ this al verwonnen gheweest tot Macherunta toe.

¶ Hoe sommighe steden ghewonnen zÿn/ eñ het beschreuen vander stadt Jericho. Cap. iiij.

Als dese dingen gheburden/quam daer een nyeumare hoe datter ontrent Gallien veel beroerten opgestaen waren/ eñ dat Vinder mettē besten vanden ingheseten des lants Neroni af ghevallen was/ daer elōs neerstelijcker af ghescreuen is. Dese nieumaren hebben Vespasianum opgheruct totten stormdes strÿts/want hy doen dye toecomēde oorloge der Romeynē teghē malcāderen eñ die periculen vāden geheelen Keyserrÿcke voorsacht: maer hē docht datmē voor Italien noch niet en dorste besorcht zÿn/waert dat hy die Oosterssche landē te voren besticht hadde/ eñ in vredē ghestelt. Maer mits dat hem den winter belet dede/so heeft hi in die vrÿheden eñ steden garnisoen ghelept/eñ stellende capiteynen in die stedē/heeft hy veel steden weō op ghetimmert die verdoruen waren: maer te voren was hi metten heyr ruyters die hi te Cesarien ghebracht hadde in Antipatridē ghecomen. Eñ als hi daer binnen twee daghē dye stadt besticht hadde/so is hi tē derdē daghe voorts ghetrocken na Iddam eñ Jamniam/ alle die heerlichept rontsom Thamnam verbrandende eñ verderuende. Eñ doen beyde dese steden haer op ghe gheuē hadden/ eñ hy daer bequaē inwoonōs ghestelt hadde/is hy te Amaunta ghecomen/ eñ besettēde die passagiē na haer hooftstadt leydēde/heeft hy sinen legher met eenen muer al rontsom beset latē de daer in die vÿfste bēde met dye anō macht. Dus is hy ghetrocken in dye bysonō heerlÿchept des lants vā Bethlepton/eñ als hi die eñ dlātscap daer bi ligghēde eñ ontrent Idumeen mettē viere verdoruē hadde/so heeft hi seker casteelen die hem wel gheleghen waren/sterck ghemaect. Eñ als hi int midden van Idumeen twee vrÿheden ghewōnen hadde/te weten/Gegabri ende Catartophym heeft hy daer meer dan thiē duysent menschen vslaghen/eñ ontrent een duysent gheuāgen/eñ die ander menichte des volcx daer wt drouende/heeft hy daer een groot deel van sinen ruyters ghestelt/ die alle dye berchachtige stedē ouerloopende verdoruen/maer hi is mettē anderen hasp weder om na Jamniam gekeert. Eñ vā daer is hi door dlāt vā Samarie eñ Neapolim die vanden inwoonōs ghenoemt werde Mraborta/repsende op dē twee den dach in Junio te Corream ghecomen/eñ als hi daer sinē legher gestelt hadde/soe is hi des daechs daer na te Jericho gecomē/eñ daer is een vā sinen capiteynen Traianus geweest die zÿn cruÿchsmannen die hy bracht van dye steden ouer die Jordane heeft tot zÿn heyr versaemt/na dat hÿt daer al vervonnē hadde. Maer wt Jericho was eē menichte vā volcke gheuloden eer die Romeynen aen comen warē in het berchachtich lāt teghen ouer Jerusalem/dus werden daer ghedoot veel menschen die daer ghebleuen warē. Vespasianus heeft die stadt Jericho ydel gevondē/welck gheleghen is in een platte lādouwe/daer ouer dat eenen blooten ende onruchtbarigen berch lept/die oock seer lanc is: wāt vā die noortside street hy tot die ackerlanden vā Scytopolis/eñ van dye Zuytside coemt hy tot aen dlant vā Zodoma/eñ tot dat breet water Asphaltitis/eñ hy is gheheel rou eñ steenachtich/eñ om dat hi gheen vrucht voort en brēgt/so en wert hi niet bewoont. Hier teghen lept noch eenē anderen berch/beginnende vā Juliade eñ vā die noort side/eñ is seer lāc wtghestreet na tsuyden tot Sacra toe/welcke stede die pale schept van Petra een stadt vā Arabien. In dit lant is ooc eenē berch dye Oseren genoemt wort/die lāck is strechende hem tot aen dlāt vā Moab. Eñ tusschen dye twee berghen is een lātschap dat genoemt wert het groot velt/beghinnende vā tdorp Semnabara/eñ voort hē vrÿpdende tot aen dat breet staende water Asphaltitis/welck velt is tweehondert eñ dertich stadien langh/eñ hondt eñ twintich stadien breet/ eñ wort int midden vanō Jordanē gedeylt. Eñ daer zÿn twee breede staēde wateren/te wetē/Asphaltites eñ dwater vā Tyberien/die contrarie vā natucrē zÿn: want dat een is sout eñ onruchtbaer/ maer dwater van Tyberien is soet eñ vruchtbaer. Eñ inden somer tijt wort dit plat lāt vbrant door die hitte vanō sonnen/eñ wert verdoruen door eē quade locht/mits dat daer ontrent al dorre is/ son der bi die Jordane/waer af oock coēt dat die palmboomen die aen die oeueren ō Jordanen staē meer groeyen eñ bloeyē eñ vruchtbariger zÿn: maer die verre vā daer staen en zÿn so vruchtbaer nyet. Eñ by Jericho is een ouerloedighe fonteyne/seer bequaem om die lādouwe te veruersschē/ sprungēde wt ontrent die oude stadt (::) dye Jesus Naue der Hebreeusscher ouercapiteyn eñ leptsman alō eerst creech eñ verwā in dlāt vā Chanaā. Eñ men sept dat dese fonteyne plach te vderuen niet alleen des lāts eñ der boomen vruchten/ maer ooc die vruchten der vrouwen/eñ dat die alle dingen met argernisse eñ pestilencie verdorf. Josue. bi. cap.

¶ Maer dz die namaels is so natuerlikē seer goet ghewoorden eñ vruchtbarich vā Helizeo/die wilen een Prophect was/die kennisse hadde eñ gemeynscap met Helias den Prophect/in wiens plaetse hi namaels Prophect werde: Wāt doē hi vāden luyden vā Jericho ter herberghē ontfangen was/ so heeft hi (om dat hy die beleeft hadde gheuonden) haer eñ alle dlātschap gheloont met een eewighe gaue eñ gratie: Wāt hi ghinc tot die fonteyne eñ wierp daer in een eerden vaetken vol souts. Int vierde boeck ō coninghen cap. 2.

¶ Eñ doen heeft hi daer by zÿn rechte hāt ten hemelwaerts opgheheuen/eñ die fonteyne met soete woordē beleſen/haer biddende dat si haer waterē wilde versoeten/eñ soeter aderē ontslupten. Oock badt hi Gode/dat hi die waterē wilde met vrucht barigher lochten temperen/eñ gheuen dē inwoōders so wel vruchtbaerheyt des lāts/als voorthē ghē vā kinderē/ eñ dat dit vruchtbaer water haer Iosephus schrijft dye hi beleſe hi stoten nae de Joetsche gloſen..

niet en ghebzake oft en begaue so langhe si rechtueerdich bleuen. Eñ tot desen gebedē heeft hy na die const metten handen ooc veel dingen ghedaen eñ aldus die fonteyne heel veranöt/ so dat dese die te vozen henlieden was een sake dat dye vzouwen niet vzuchtbaer en waren/ eñ datter dieren tijt int lant was/ naemaels een sake der vzuchtbaerheyt eñ goeder victalien is ghewozdē/ also dat namaels dit water int veruersschē so crachtich is geweest/ dat tet veel bequamer is alst die eerde slechts genaect heeft/ dan als die wateren daer langhe op bliuen. Eñ daer af comet dat si min profijts daer af hebbē diet oueruloedeliker besighē/ eñ seer veel profijts diet spaerliker ozbozē. Dese fonteyne vuerscht oock bzeeder plaetse dan eenige ander fonteynen: want si loopt ouer een plat lant dat tseuentich stadien lanch is eñ twintich stadien bzeet/ eñ dus voe der seer goede boomgaerdē/ seer dicke beplant/ eñ seer veel verssche palmboomen die verscheydē vā name eñ vā smake zijn/ waer af dalū vetste vzuchten metten voeten getreden wozden/ eñ also toēt daer honich wte/ dwelc niet veel arger en is dan dander ghemeyn honich/ hoe wel dat het lātstrhap ooch seer veel honich voozbzengt/ eñ balsem sap/ welc dalder costelicste vzucht is van alle dat daer wast. Ooc bzenght het voozts Cypren eñ Myzabolanē/ also dat sulc niet dolen en sonde die dese contreye seyde Goddelijc te wesen/ als van God sonderlinge begaeft daer sulcke vzuchten seer veel eñ goet wassen die dalū costelijcste zijn. Eñ vā anderen vzuchten en isser ooc gheen lāt schap in die gāsche werelt dye haer lichtelijc te bouen mocht gaē oft gelijc wesen/ also seer vermenicht suldicht daer alderhāde saet dat daer ghesaept wert. Eñ die sake van desen/ dunct mi te wesen die minlike cracht des waters/ eñ die wermte vanū locht: want dese locht trect opwaert/ eñ doet hooghe eñ bzeet wassen al datter wt spzupt/ eñ die vochtichept des waters hout alle spzupten met seer vaste wozteles/ eñ gheeft diē cracht ten somer tide/ als dat lāt so seer vbzāt eñ vsengt wozt/ datter niet lichtelijc groeyē en can oft wt der eerdē ghecomen. Maer nochtāns bi also men dit water seept vooz der sonnen onder gane/ so werdet coel vā die wermte vander locht/ nemende een cōtrarie natuere dā die locht is: mer indē winter wozdet lau/ seer saecht eñ verdzaghelijc den gheuē dye daer in gestelen oft ghedoopt werden. Eñ die locht is daer so soet eñ getempert dat ten tide alst elders in Judeē sneeuwet/ so gaen die bewoonders deses lants alleen in een linē cleet ghecleet. Eñ dese stadt is van Jerusalem hondert eñ vijftich stadien ghelegen/ eñ vander Jozdanen tsestich stadien/ eñ die vlecke liggende tusschē Jerusalem eñ Jericho/ is gheheel woest eñ steenroot sich: maer aē die Jozdane eñ aen dat groot staēde water Asphaltidis is die plaetse ooc also onrucht baer eñ ongheoeffent/ hoe wel die vlecke neerder is. Maer dit is nu ghenoech ghesept van Jericho/ eñ hoe weeldich eñ gheluckich dat die is.

¶ Van dat bzeet staēde water Asphaltites/ dwelc ghenoemt wert die doode zee. Cap.v.

OOck dunchet mi wel vertellens weert te verclaren die natuere eñ conditien van dat bzeet water Asphaltites/ wāt dat is sout ende onrucht baer/ eñ om zijn ouergrote lichticheyt so swemmē alle dingen daer boue op/ al yst ooc swaer datmen daer inne wozpt. Ooc en sonde daer niemant lichtelijck comē te gronde sinckē/ al waert dat hi ooc daerom arbeydde: Wāt doē Vespasianus daer gheComen was om dit te besien/ so heeft hi sommige mannen die niet swemmē en conden haer handen op harē rugge doen binden/ eñ also die in dit water te gronde doē wozpē/ maer het gebeurde haer allen dat si al bouē vlotē/ recht oft si vā eenē sterckē wint van onū opwaerts hadde weder om ghedzeuen geweest. Daer toe heuet noch eē wonderlike veranderinghe vāzijn verwe: want dmaels sdaechs wozt dye coleur vā dopperste des waters veranöt/ eñ dooz die radien der sonnen werdet weder blickende veranöt/ eñ te veel steden werpet wt swerte clouten lijmo oft peck die opt water vlietē/ so groot eñ gheliic vā faetsoene als eenē barre oft os sons hooft. Eñ als dye ghene die hē in dit water ghenerē daer aen comen eñ ghetregen hebben datter aengecomen is so trecke si dat na haer schepen/ eñ mits dat tap eñ clibberachtich is/ so en connen die schepen daer af niet lossen als die vol zijn/ maer het cleeft aenden hoop als een schupthē dat ghebondē is/ tot dat af gheschepden wozt met dye humozen van der vzouwen maen/ sondē eñ pisse. Eñ desen lijm oft peck en is niet allē goet tot der schepen dichticheyt/ maer het wozt ooch in veel remedien gemengt tot ghenesinghen van der menschen lichamē. Die lengde vā dit staende water/ is van acht hondert eñ tachentich stadien/ eñ strecht hem wt tot Zoara een stadt vā Arabien/ ende zijn bzeydde is van hondert eñ vijftich stadien.

Dit hier af Gen int 18.19.cap. bzeeder eñ dit t' beteyckt.

¶ Hyer aen is het lant vā Sodoma gelegē/ dwelc in vooztidē plach seer voeldich te wesen so wel vā vzuchten als vā rijcdommen haerō steden/ maer is nu heel verbzāt: Wāt mē sept dat dit lāt om dye hoochept der ingeseetenen dooz blixemen heel verbzāt is geweest. Ooch machmen daer noch sien seker teyckenen vā dyen bzant vā God ghesonden eñ vā die vijf steden/ eñ dye asschen die in des lāts vzuchten wederom wassen/ die vā verwen schijnē buyten ghelijck andere etelike vzuchten/ maer als si metten handē af ghepluct wozden/ soe verheerē eñ verdwinen die in rooch eñ asschen. Dus danigē gheloue heeft het out seggen vā desen Sodomitischen lande/ tot dese teyckenen eñ ghedaente.

¶ Van die verder ffenisse vā Gerasa/ eñ vā Neronis Galbe eñ Othonis der Keyseren doot. Cap.vi

VEspasianus begherende dye ingeseetene van Jerusalem te beslupten vā allen sidē heeft ca steelen opgericht by Jericho eñ Adidam/ stellende in beyde garnisoenen vāden Soudenieren eñ van den tioonepnen/ eñ hy heeft Lucium Annium met een deel peerdevolck ende veel voetvolck gheSonden na Gerasa/ die welcke heeft ten eerstē oploop die stadt ghewonnen/ eñ daer een duysent iongher mannen gedoot/ die verrascht warē/ so dat si niet ontlieden en mochten: die huysgesinnen eñ ghesslachten heeft hi gheuanghen mede gelept/ eñ het goet heeft hi den ruptere laten rooven. Als hy dā die huysen ghebzāt hadde/ is hi na die naest ghelegē steden gereyst/ dus vlodē si al wech dier vzoū waren/ maer die cranck oft niet vzoom en waren/

werden al doot ghe slaghen/eñ alle steden die hi in creech/die verbrande hy. Eñ als alle die steden eñ plaetsen so wel int gheberchte als int tgheel plat lant door dese oorloge verdruct waren eñ verdoruen/so en hadden die ingeseetenen van Jerusalem gheenen vrÿen rotganck/midts dat die ghene dye begeerdē te vliedē vandē Zeloters bewaert werden eñ ghehouden/eñ dat alle dye ghene die doen noch der Romeynen vyandē waren van allen siden doort belech der stadt vandē Roomschen heyre bedwongē eñ benaut warē. Als dā Vespasianus vā Cesarien wederom gecomen was/eñ nu op handen hadde met alle zÿn oorloochsche macht te trecken op Jerusalē/so werde hem die boot schap ghebracht hoe dat Nero die Keyser ghedoot was/na dat hi derthien iaren ende acht dagen Keyser geweest hadde/van welcken Keyser Nero hoe hi het Keyserdō onteert heeft/midts dat hi het regiment des ghemeynen rÿcx ghestelt hadde in die handen van twee arghe boeuen/die donweerdichste warē vā sinen gheuriden dienaren Symphidius eñ Tigillinus genaemt/eñ hoe hi doot haer verraderlike laghen gheuāgen is geweest/eñ verlatē zÿnde vā alle sinen Roomschē raetheeren ghemoedet is/in een lanthuys aen die stadt ghelegen/eñ hoe hi aldaer hem seluen gedoot heeft/eñ hoe die ghene die hem af gestelt hadden/na eenen langen tÿt ghestraft zÿn geweest/eñ hoe die oorloge in Galiē ghestelicht is geweest/eñ hoe dat Galba Keyser ghemaeckt zÿnde wt Spaengien ghecomen is/eñ hoe hy vandē ruyters is beschuldicht geweest/als dat hi te cleyn van moede ware om Keyser te sine/eñ aldus int midden vanō merct ghedoot is geweest/eñ dat na hem Otto Keyser gemaect is geweest/eñ hoe dese zÿn ruyters tegē Vitellius heyr gelept heeft/eñ oock vā Vitellius werringe eñ strÿt ontrēt dē Capitolium/eñ hoe Antonius Primus/eñ Mutianus Vitellium doot ghe slagen hebben/eñ also der Duytscher ruyters bende/eñ den ruyterschen strÿt binnē Roome ghestelicht hebbē vier af en heb ic niet willen schriuē/selcerlÿc gheloouen de dat dese dinghen al te male van vele Griecsche eñ Roomsche hystorÿschrÿuers breet beschreuen zÿn. Maer om onse dinghē te vervolghen/eñ dat onse historie niet en soude tusschen beyde gebrokē zÿn/so heb ic dese dinghen int corte willen vertellen eñ te kennē gheuen. Aldus heeft Vespasianus op diē tÿt ten eersten die reyse na Jerusalem wat tÿts wt ghestelt/verbeydende werwaerts dat het Keyserdom keeren soude na Neronis doot. Daer nae als hi vernomen hadde dat Galba Keyser ghewordē was/hadde hi voor heyn genomē wet meer teghē Jerusalem te arbeydē/voor dat Galba wet aen hē vanō oorloghen soude schriuen. Dies heeft hi Titū sinen sone aen Galbā ghesonden/dat hi hē soude groeten eñ geluck biedē/eñ van hem hooren wat hem belieste de vandē Joden ghedaen te hebben: eñ om die selue saken is Agrippa oock tot Galbā te schepe geuarē/mer die wile si voorby Achaiē met langhe schepen voeren (mits dat winter was) soo ghebeurdet dat Galba doot ghe slagen werde/na dat hi seuē maenden eñ seuen daghen Keyser geweest hadde. Daer na heeft Otto het Keyserdom ghecregen/eñ dry maenden des rÿcx staet besiet. Eñ Agrippa niet vernaert zÿnde vā dese veranderinghen/heeft opgestelt voorts tot Roomē te reysen: maer Titus door sondlinge Gods beweghen is van Achaien wederom in Syrien geschreept/eñ vroech te Cesarien bi sinen Vaō gecomen. Als si dan heel twifelachtich werden vā alle saken/recht oft het Roōsch rÿck wanckelbaer hadde gheweest so en hebbē si op dese Joetsche oorloghe nyet vele gheacht: want aenghesien dat si sorchden eñ vreese hadden voor haer eyghen lant eñ stadt/soo en docht haer gheen tÿt vreemde luyden te bestriden.

Van Symon den Gerasenaer/die een capitein is gheweest vā een nieuwe berorte eñ werringe binnen Jerusalem. Cap. vij.

Tusschen desen middelē tide/is te Jerusalem eenen anderen strÿt opgheresen: want daer is geweest Symon Giozas sone van Gerasenen geboren/ioncx vā iaren/dye niet so scalck en was als Johannes/vā wien die stadt in bedwāck gehoudē werde/mer in vromicheyt des lichaems eñ in cloecheyt ginc hi Johānem verre te bouē: waerom hi ock aen die moordenaers eñ rooners gheuallen was die Massadā ingenomen hadden/na dat hi vā Ananus den bisschop wtgestooten was wt het regiment der heerlicheyt van Acrabatane. Dese was eerstmael in soo quaden vermoeden eñ gheloouе/dat dye rooners hem deden ouer trechē tot dat nederste vanden casteele metten vrouwen die si met haer gebracht hadden/wāt si woonden int opperste. Maer hi scheē wederom ghetrouwe sine/mits dat hy van gheliycher manieren was als si liedē waren: want hy was haer capitein eñ leyt smā als si wt trochē om te rooqē/eñ hy beroofde met heuliedē die cōtreye vā Massada/nochtās en ontsach hi hem nyet die selue tot meerō feyten verwechende. Als Symon dā seer staēde was nae heerschappie eñ na groote dingen/eñ hy beuondē hadde dat Ananus doot was/so is hi wechgetrocken in die gheberchten/eñ daer heeft hy den slauen vrÿheyt/eñ den vrÿē mānen loon beloeft/eñ aldus heeft hi dalder archste die daer warē/tot hem vergadert. Eñ als hy nu eē groote menichte vgadert hadde/so beroofde hi die dorpen eñ opē steden int gheberchte liggende/eñ mits dat hem altÿt langh so meer gesellen aen quamen/so vercloecte hi hem ock af te comen tot die nederligghende plaetsen also dat die steden hem ock begonsten te ontsien eñ veel machtige luyden werden seer besorcht vā zÿn groote macht eñ gewelt/eñ om dat hi in veel dingen voorspoet creech: Wāt ten laetstē en was zÿn gesellschap niet alleen een heyr van slauen oft rooners/maer daer waren ock veel gemeyn luyden onder/die hem dienden als eenen coninck: eñ hi dede veel sprynckreysen opt lant vā Acrabatanē eñ tot in groot Idumeen/want hi hadde het dorp Nain met eenen muer al om beurÿt/eñ dit hiel hy tot sinen beschermen voor een casteel/maer in dye vallеye die Pharan ghenoemt wert/heeft hy veel speluncken verbrept/eñ hy heefter ock vele bereet gheuonden/eñ dese besichde hi/daer in borgende eñ bewarende zÿn rooues. Ock leyde hi daer op die gheroofde vruchten/eñ daer verheerden ock veel van sinen luyden/eñ men en twifelde niet/hy en maecte ghereetschap van volcke ende wapenē

om op Jerusalem te comen. Dus hebbē die Zeloters sorghe ghehadt voor verradelike laghen/ eñ begherende hē te verrasschen die teghē haer mach tich werde/ zijn si som teghē hem wtgetrocktē met wapenen. Maer Symon is haer tegēn ghecomē eñ stridende tegen haer/ heeft hy dyer veel verslaghen/ eñ dander wederom ghedreven in die stadt. Maer want hi hem noch niet genoech en betroude op zijn macht/ so en heeft hi het belech niet dorrē beghunnen/ maer hi heeft ghearbeyt om Idumeē eerstmael onder zijn bedwanck te crighen: hier om is hi met twintich duysent mānen aen die palē vā Idumeen ghecomen. Maer die princen van Idumeen hebbē haestelijc wt die dorpē bi na twintich duysent strijtbaer mannen vergadt/ van des lants ingesetene/ latēde thuys noch meer volcx om haer goet te bewaren/ tegen dye oploopen der roouers die te Massaden waren/ eñ aldus hebbē si Symonem verwacht aen haer palen. Eñ als daer eenen strijdt eñ slach ghedaen was die den heelen dach lanch duerde/ so is Symon wech ghetrocken sonder verwinnen/ oft verwonnen te wesen/ eñ hy is nae dorp van Nam wedom ghekeert/ eñ die Idumeiters zijn thuyswaert ghegacn. Maer nyet langhe daer na is Symō met noch meer volcx na haer palen getrocktē/ eñ als hi sinē legher gemaect hadde in een dorp dat Thecue ghenaemt was/ so heeft hi Eleazarum eenen van sinen ghesellen aen die bewaer dō des casteels Herodium ghesonden/ dweke niet verre vā daer en was/ om hēliedē te raden dat si t casteel hē wilden ouergheuē. Desen hebben die hoeders sonder eenich vbeyden ingenomē/ niet verrēde waerō hi ghecomē was/ maer terstont als hy twermaē hadde ghedaē vā t casteel op te gheuen/ so hebbē si hē met bloote swerdē na gheloopen/ tot dat hi ghē plaetse vindende om te vliedē/ hem sel uē vā dē muer nederwaerts heeft gedorpē in dye valleye daer onder ghelegē/ eñ aldus is hi terstont ghestorben. Maer wāt die Idumeiters Symons mat ht ontsagen/ so heuet haer gort ghedocht dat si (eer si een strijde quamen) Symons heyr trachtē souden eerstmael doen bespriedē; eñ hier toe heeft hi hē selue met bereydē moede gepresenteert. Jā cōli/ cē vandē regeerders oft capiteyns/ dencklīe verraderye te doen. Als hy dan ghereyst was van dorp Oluro (wāt daer was doen der Idumeiters heyr vergadert) is hi gecomen aen Symonem/ eñ heeft hem tē eerstē beloeft dat hy tē zijn lāt soude leueré/ op trouwe eñ codicie dat hi vā hē voor zijn aldlieffste vriēt soude gehoudē werden/ eñ terstont heeft hi Symon zijn hulpe toegesept/ om gheheel Idumeē te crigē. Eñ als hi ō dese sake seer beleefdelijck ten auontmael getracteert was vā Symonem/ eñ met seer groote beloeftē ghemoedt/ so is hi wederom tot zijn volck gecomen/ eñ daer heeft hy ten erstē valschelijc ghesept dat Symōs heyr in menichfuldighē getale veel meerō was dan haer heyr/ eñ als hi daer na die capiteynen eñ allen rīes voor die nuttichte des volcx verlaert hadde/ soo raedt hi hemliedē Symonem voor haer heere te ontfanghen/ eñ dat si hem sonder strijt die gheheel heer schepe ouer gheuen wilden. Eñ die rōsle dat hi dit rade/ so ontboot hy Symonē voor met seker bodē dat hi aen qualme/ beloudē hē dat hi die Idumeiters verstropen soude/ dweic hi oor ghedaē heeft. Wāt doē Symons heyr nahēde was/ so is hi dalō eer si op zijn peert gecommē/ eñ soe ontliedē met sinē gesellen die vandē seluē septe der vraderscap waren. Dus pst gheheel heyr der Idumeiters seer verwaert ghewordē/ eñ eer si strijt leuerden/ zijn si eich na huys sonder ordene: oft ghesciedt hept wech ghetrocken: aldus is Symon sonder bloetstortinge bouē zijn hope in Idumeen ghecomē. Eñ als hi tē erstē die vrijheyt vā Chebron onderstelijc bestormt hadde/ heeft hi die inghenomē/ waer wt hi eenen seer grooten roof heeft ghecreghen/ eñ veel vuchten eñ victalie ghekooft. Eñ dye inwoonōs vā dyer plecken/ seggē dat Chebron ouder is/ niet alleen vā alle die steden vā dyen lande/ maer ooch ouder dā Memphis/ die oude stadt van Egypten want men sept dat si twee duysent eñ drij hondert iaren out is. Ooch septmē dat dese stadt Abrahās der Joden oude Vaders woonstede ghewest is/ na dat hi die woninghe vā Mesopotamien vliet/ eñ dat zijn nacomelinghen vā daer in Egypten ghetrocken zijn/ daer noch tephenē vā begrauenissen af zijn in die selue stadt vā den beste marmorsteen seer rijchelijc gemaect/ eñ ses stadiē vā deser stadt sietmē staē eenen seer groote Terebinthus boom waer af mē sept dat hi daer ghestaē heeft vā dē beginne d werelt tot noch toe. Vā hier heeft Symō gheheel Idumeē lāt doorloopē/ niet alleē die dorpē eñ steden bervouēde/ maer oor geheel heerlicheē verderuende/ want sonder zijn ghewapende strijt baer mannen/ volthē hem noch veertich duysent mannen/ alsoo dat si nauwelicx en conden victalie ghenoech ghecrigen. Eñ tot deser allenden quam oor Symons grammoedichepe eñ wreechept/ waer door gheheel Idumeen te meer verdorben is ghewest: eñ gelijcmen na den ouerloop der sprinchaen oft sprengers plach die bosschen te sien af gebladert/ also ooch waer Symon doorghetrocken was/ daer liet hi achter hem een verwoestinge eñ gruwelijcke verderffenisse/ wāt sommige steden verbrande hi/ die andere wierp hi neder eñ verderfde eñ al wat er in dye stedē oft lāthuysen ghewassen was/ dat verdorue eñ vertredē zijn hepr met harē voeten/ oft si vertreyt dēt/ eñ also vernueldē zijt al te male. Eñ als si door eenich gebouwet lāt passeerdent/ so maectē si dat harder dā een ouruchtbaer woest lāt/ also dat si in die verdorue steden eñ landen nauwelicx een tephen en lieten van tgene dat die te voren een ghewest hadde. Alle dese dinghē hebben die Zeloters wedom verweet teghē Symonem/ maer si en hebben niet dorren tegen hem openbaerlijc ten stride comen/ ende slach leueren: Maer si hebben hem verradelike laghen ghelept op die weghe/ waer door si Symons huysvrouwe ghetregen hebben/ eñ veel vā sinen luyden die hy in sinē dienst hadde/ daer na (recht oft si Symonē seluē gheuāgen hadde) zijn si in die stadt wederō ghecomē met grooter blijscap/ wāt si hoepten dat Symon nv zijn wapenen soude neder legghen/ eñ hemliedē terstont comē bidden om zijn huysvrouwe. Maer Symō en werde niet bewecht tot herm hertichept tot zijn ghekroofde eñ gheuāghen huysvrouwe/ maer hi werde vergramt: eñ doen hy aen die vesten vā Jerusalem gecomen was/ so heeft hi

Hier wort dē Idumeers geloō es goud tquaet dat si te Jerusalē gedaē hadde/ al voren staet in .xiij. boec int .7 capit.

zijn raſende gräſchap wtgeſtort op alle die ghene die hi daer vant oft crighē mocht/ghelijc eē wilde eñ wzeede beeſte die gequetſt is/eñ niet en cā ghecrigē die gene die haer gequetſt hebbē. Dus heeft hy voozts ghegrepen ſommighe ionghe eñ oude lupdē/die wter ſtadt pooztē comē waren om hout eñ hoſcrupt te halen/ dye welcke hi totter doot toe ghe ſlaghē heeft/alſoo dat zijnē grammoedicheyt eñ wzeethept aldā niet meer en ghebzach dan dat hi der doodē menſchen vleeſch hadde ghetē. Ooch heeft hi velc vā dpen haer handen af ghehouwen/ eñ alſo wederom laten in die ſtadt gaen/ hier dooz zijn vpandē veruarēde/ eñ beghierēde oot het volc af te trecken van die quaetdoenōs: deſen beual hy ooc dat ſi ſegghen ſouden/hoe dat Symon ſwoer bi God diet al regeerde/dat hi (ten ware dat ſi hē cozts zijn hupſvzouwe wederom gauen) den ſtadt muer doozbzeken ſoude/eñ aldus mishandelē alle die daer in die ſtadt waren /nyet ſparēde ionck oft out/oft hi ſoude die ontſchuldige vā die miſdadighe onderſcheyden/ ſo dat ten laetſtē dooz deſe ſine beuelighē niet allē volc maer die Zeloters ſeer veruaert werden/ſeyndēde hem wedom zijn hupſvzouwe / waer dooz hi een luttel geſacht weſende heeft een luttel tijts op gehouden van roouen eñ moozden.

Van dye Roomſche Keyſers Galba/ Othone/ Vitellio eñ Veſpaſiano. Cap. viij.

Maer niet alleen en waſſer inupterſſce oozloghe eñ tweedzachticheyt in Judē/ mer ooc in Italien: want nae dat Galba int midden vanden merct te Roomē verſlaghen was/ ſo worde Otho Keyſer ghemaect/die oozloge voerde teghē Vitellium/die ooch na thepſerrijc ſtont/dē welcken dye Dupeſche benden doen ghecozen hadden. Als dan Otho eenen ſlach ghe ſlagen hadde by Bebziacū/ een ſtadt in Gallien herwaerts tgeberchte/ teghē Valent eñ Cecinna Vitellius capiteynē/ſo heeft hi ten eerſten daghe die ouerhant ghecreghen/maer des anderen daechs creghen Vitellius capiteynen die victorie. Eñ Otho heeft hi Vitellium hē ſelue ghedoot / nae dat hi dzy maenden eñ twee daghen Keyſer gheweeſt hadde: eñ Othonis ruptérs zijn ooc tot Vitellius capiteynē ghevallē /eñ Vitellius ſelue quam wt nietē heyre ooc na Roomē/die wille dat Veſpaſianus op dē vijfſtē dach vā Junius tot Ceſarē getrocktē was na die Joetſche landē die hi noch niet verwonnen en hadde. Dus heeft hy int lant der ghebeerchten daer hy eerſtmael aenguam ghewonnen twee byſondē heerlijcheden/te weten/ Sophnite eñ Acrabarenē / eñ daer na die vijfhedē vā Bethel eñ Ephrem/eñ als hi daer garniſoen in ghelept hadde/ is hy tot by Jeruſalem gereden/eñ heeft veel verſlaghen vanden ghenē die hi doen creech / eñ veel gheuanghen. Maer een van ſinen ouercapiteynē Cerealis ghenaemt / heeft met een deel peerdevolck eñ voet volck het lant verdoruē datmē hooch Idumeen noemt / eñ het caſteel Caphetram dat hi onder weghen want/ heeft hy verbzant. Maer een ander dat Capharin ghenoemt wert/heeft hi met ſinē ruptere beſtormt / het welc was met reneē muer beſet dye ſterc genoech was/ eñ doen hi daer inepnde noch langer te bluren/ſoo hebben die ingeſetenen haeſtelijck hē die poozten opē gedaen/haer ſeluen ootmoedelijck met beden opghegheuen in zijn handen. Als deſe dan tonderbzacht warē/ſo is Cerealis tot die ander ſeer oude ſtadt Chebzon ghereyſt/ ghelegen (als ick gheſept hebbe) int geberchte/niet verre vā Jeruſalem. Eñ metter macht in die ſtadt comēde /heeft hi alle dye menichte die hi daer vant/ metten ionghelinghen verſlagen eñ die ſtadt verbzāt. Alſt dā al verwonnen was / wtgenomen die caſteelen Herodium eñ Maſſadam/eñ Macherunta/die vanden roouers ingehouden werden/ ſo was Jeruſalem alleen dē Romeynen vooz oogē/ dye noch te verwinnē was ten laetſten ghebleuen.

Van Symons ſepte tegē die Zeloters. Cap. ix.

Als Symon dan zijn hupſvzouwen wedom gheeregen hadde vanden Zeloters/ſo is hy wederom wt ghetrocken om die ouerghebleuene van Idumeen te veruolghen. Eñ als hi dye natie der Idumeiters al om gedzeuē eñ veruolcht hadde vā alle ſidē/ſo heeft hi die ſommige ghedwonghen na Jeruſalem te vlieden / doen hy haer ooch derwaerts volchde. Als hi dan die veſten vā Jeruſalem beleghert hadde/ eñ hy eenighen weerman vinck die wten veldē ginc na die menichte/ſo doode hi dien: dus was Symon den volcke van Jeruſalem vā bupten verſaerlijker dan die Romeynen/ eñ binnen hadden ſi die Zeloters die weeder waren/dā beyde deſe vpandē vā bupten /dye daer toe vanden Galileeuſſchen met nieuwen vonden eñ ſtoutichept vā partijſſcappen noch veel arger ghemaect werde/want die Galileeuſſche hadden Johannē ghebzacht tot zijn machtichept eñ ouerhept. Eñ Johannes willende henlieden loonē vooz die macht die ſi hem ghecregē hadden/ heeft henliedē laten doē alle dat ſi begheerden/die welcke waren onuerſadelijkē gierich om rooué /onderſoechende der rijcher lupden hupſen / alſo dat het vermoozdē der mannē eñ verercrachtē der vzouwen vooz ſpel gheyouden werden. Eñ als ſi haren roof meesten bloedt gheten hadden ſonder eenige vreeſe/ſo werden ſi na haer vſaethept hutich van vzouwen luſt/ eñ ſi hebben ooc met vercierden hayre haer ſelue met vzouwen cleederen gecleet / waſſchende haer ſelue ooc met rooſ riechende olien /eñ om dat ſi vā ſchoonhept behaghelijker weſen ſoudē: hebben ſi haer ooghen ooch gheſchildert/niet alleen het cieraet/ maer ooch dye onſcamelhept der ouerbaer vrouwen na volgende/eñ aldus verſochten ſi ſeer onnamelijke eñ onbehoozlijke verſamingen/als oft ſi openbaer gemeyn vzouwē in bordeelen hadden geweeſt/ eñ aldus ontſuyerdē ſi dye gheheel ſtadt met harē leelijken eñ duplen ſeyten. Eñ hoe wel ſi haer aenſichtē na vzouwen maniere vercierdē/ ſo hadden ſi nochtans haer handen altijt bereedt tot moordē/eñ al ghingen ſi eenen teeren ganck als weerche vzouwen/ nochtās werden ſi ter ſtont onuerſienlijck ſtridende mannen/wāt van onder haer coſtelijke cleederen vā verſcheyden verwen trochē ſi ſweerdē tot/eñ doozſtaken die lupden die haer by auonturen ontmoetē. Eñ dye Johannē ontginghē/die quamē tot Symons handē dye noch weeder tot moozdē was dā Johannes/ eñ die den eyā van binnen ontſoldē was /werde ghedoot vandē anderen die bi der ſtadt was/eñ alle weghen warē

henlieden beſlotē die tottē ſtomeynen begheerdē ouer te trechē oft te vliedē. Maer alle die Idumeiters die onō Johānis heyr warē/werdē twiſtich/ eñ als ſi haer van die ander Zeloters ghe ſcheydē hadden/ ſo werdē ſi als vpanden ſtrijdende tegen den tyran Johannem ſo wel om dat ſi hē benijden van zijn macht/ als ooc midts dat ſi hem haeten om zijn wreethz. Als ſi daer na dā tē ſtride gecomē zijn teghen malcanderē/ ſo hebbē die Idumeiters vele vanden Zeloters verſlagen/ eñ dye ander in des coninex hof ghedreuen/ dat Grapte ghevlicht hadde welcke Grapte was eē nichte vā Izates des coninex vā Adiabenē: Maer dye Idumeiters zijn metter macht tſamen met henlieden daer in gecomen/ eñ als ſi die Zeloters vā daer gedreuen hadden tot inden tempel ſo roofdē ſi Johannis gelt/ wāt in dat voorſeyde coninex hof woonde hi ooc/ eñ daer hadde hi in bewarenijſſen ghelept die rooven van zijnō tyranſchap. Ginnē deſen tijt zijn die anō Zeloters/ die ouer alle dye ſtadt ōſtroyt waren/ vergadert tot die ghene die inden tempel geulodē waren/ eñ Johannes dachte die wt te ieydē om te ſtriden teghen tghemeyn volc eñ teghē dye Idumeiters. Mer die Idumeiters en vreeſden ſo ſeer niet voor henlieder beloopen (mits dat ſi om ſtriden machtiger waeren) als ſi deden voor haer ſtoutichz/ want ſi ſorchdē dat ſi des nachts al heymelijck wten tempel comē ſoudē/ eñ ſlaen henlieden doot/ dye ſtadt ooc vbzandende. Dus hebbē ſi haer vergadt metten ouerſtē Priēſterē/ eñ raet ghehoudē/ hoe dat ſi deſen overlaſt eñ ſtrijt ſoudē mogē verhoeden/ maer God heeft voorwaer hen lieder raet in een argher vkeert: want ſi hebben een remedie gedacht om haer te ſaluerē/ dz arger was dan die doot/ wāt om Johannē te vwinnen eñ te verdriuē/ hebbē ſi geſlotē Symonē te ontfā gē eñ inne te nemē/ eñ met veel biddēs noch eenē anderē tyran ouer haer ſeluē te ſtellen. Aldus hebben ſi deſen ghesloten raet ghevolcht/ eñ hebben Matthiam den opperſten Priēſter geſonden aen Symon/ hē ſeer biddēde dat hi tot henliedē binnē comē wilde/ dē welckē ſi dicmael ōtſlē haddē: eñ met deſen badē ooc ō tſelue alle ſulcke die wt Jeruſalē om ō Zeloters wille geulodē warē/ hopeñ eñ begerēde daer door haer hupzē eñ goet wederō te crigē. Dus heeft Symon ſeer hooaerdichlijc haer beloeft dat hi haer heere ſoude wezē/ eñ alſo is hi in die ſtadt ghecomen/ als oft hi die verloſſē ſoude/ want het volc heeft hem feeſtelijc willecoē gheheeten eñ hem aengeroepen/ noemende hem den verloſſer eñ beſchermer zijns volcx. Maer ſo haeſt als hi binnen ghecomē was/ ſo heeft hi raet ghevocht om hē ſeluē machtich te makē/ houdēde voorzijn vpandē ſo wel die ghene die hē gebeden hadden om binnen te comen/ als dandō waer tegē hi binnen ghecroepen was. Als Johannes dā met die menichte ō Zeloters benaut was/ dat hy wtē tempel niet en mocht comē/ hebbende ooc verlozē alle dat hi in die ſtadt te vozē hadde (want Symō met ſinen ghevellen haddent terſtont al gherooft dat Johān toebehoorde) ſo en hadde hi nv gheen hope meer vā te mogen ontcomen. Dus heeft Si mon met des volcx hulpe den tēpel beſtozmt/ mer die Zeloters ſtaēde op die voorpoztalen eñ vorſt ghewerpē dzeuē die ſtormers af/ eñ daer iſſer vele van Symons volc doot ghebleuē/ eñ vele ghewōt wechghedzagen/ wāt dye Zeloters haddē op dye rechte ſide douerſte plaetzē/ eñ daer om en mocht men haer niet quetſen oft raken/ eñ al waren ſi te machtigher door haer hooghe plaetſen/ nochtans hadden ſi noch vier ſeer hooghe torren ghemaect om dat ſi vā bouen hooghe ſouden moghen haer gheſchutten werpen/ den eenē aenden oſthoeck den anderē aen den noozthoeck/ eñ den derden op die logie der campers in den anderē hoeck teghen die neder ſtadt/ maer dē vierdē torre was gemaect op het ſop vanō Priēſters woninge/ daert die ma niere is datter een priēſter na middach op ſtaet/ eñ met een tröpet ſlaēde teykē geeft/ als eickē ſeuen ſten dach begint/ eñ des anderen daechs tſauonts weder om teyken geuende dat den ſeuenſtē dach wt was/ aldus den volcke vercondighende datter als nv vierdach/ als dā werdach was. Eñ op deſe torren hebben ſi groote gheſcutten geſtelt eñ ſcutters eñ conſtige ſlingerwerpers. Aldus werde Symon wat ſlapper eñ tragher in dit werck/ mits datter ooc veel van ſinen volcke verſlaptē maer betrouwen hebbende op zijn groot heyr/ is hi naerō ghetrocken/ want die ſchichten die wten grooten gheſcutten verre ghedzeuen werden/ vele vanden ſinen ſtrijders dooden.

Hoe Veſpaſianus Keyſer ghecozen is geweeſt Capit.x.

OP deſen ſelven tijt werdē de ſtomeynen ooc met grooten ongheualle eñ overlaſt bevanghen/ want Vitellius was doē aen gecomen wtē Duytſchen lāden met zijn heyr/ leydēde noch met hem een ander groote menichte vā volcke. Ende als die plaetſe die ſinen rupters toeghe ſchict was haer niet groot genoech en was/ ſo hadden ſi dye geheel ſtadt vā ſtoomē voor harē heyzleghere/ eñ hi heeft alle die huyſen vol gewapenō mannē geſtelt. Als dan die wtlanteſche rupters der ſtomeynē rijcdommē aenſagē (dwelc haer oogen onghewoon waren) eñ ſi haer bouen maten ſeer vwonderdē van alle tgout eñ ſilver dat ſi daer ſagē/ ſo en condē ſi nauwelicx haer begeerlicheyt bedwingen/ maer ten laetſten ſteldē ſi haer tot rooven/ doot ſlaende alle die ghene die dat vbieden oft belettē wildē/ aldus waert als doē in Italiē geſtelt. Maer na dat Veſpaſianus al vdozuen hadde dat bi Jeruſalem ghelegen was/ ſo is hi wederom na Ceſariē ghekeert/ eñ daer heeft hy gehoort vanō ſtoomſcher turbatien eñ werringhen/ eñ hoe dat Vitellius heere vā ſtoomē was gewozden: eñ al waert alſo dz Veſpaſianus ſo wel mocht heerſcappie vōzaghen als ſeluer heerſcap weſen/ ſoo is hy nochtans vbolghen ghevveeſt hier af/ eñ heeft hē vonweerdicht ſulcken heere te liden/ diet thepſer rijck als verlaten met ghewelt ghecregen hadde. Dus dan ongemoetich zijnde van dzoeſheden/ en mocht hi deſe quellinge zijns hertē niet liden/ ooc en conde hi hem tot gheen ander oozloghe ghegeuen als zijn eyghē ſtadt vōdozuen werde/ nochtās hoe ſeere hi dooz zijn graunſchap gedzeuē werde om dit te wzeken/ ſo ſeere werde hi achterwaerts gehoudē/ als hy dachte dat hy ſo verre vā ſtoomē was/ wāt dye auontiere hadde veel nieuwichedē

moghē doē / eer hy hadde moghē in Italien comē
visonō indē winter/dus bedwāch hy zijn grāscap
die nochtās lanc so meer wies. Maer die ouer ca-
pitepnē zijns heyrs / metten rupters raet houdēde
eñ tsamen sprekende/tracteerden nv openbaerlijc
van een veranderinge te maken/ eñ met grāscap
roepēde/be sculdichdē si die rupters die te Roomē
waren/eñ in wellustichedē leefden/ dat si nauwe
lijcx den naē van oorlogen en hadden/eñ nochtās
het Keyserdō gauen den genen diet henlieden be
liefdē/makende Keysers op hope van haer eyghē
bate oft gewin/eñ dat si die so veel arbeyts gedaē
hadden/eñ in die wapenē oudt ghewoordē waren/
den anderen souden dese macht laten hebben van
pemant Keyser te maken/daer si bi henliedē eenē
haddē die weerdiger was Keyser te zijn/eñ waert
sake dat si lieden dese oorsake eñ tijt vlozen/so en
saghen si niet wāneer oft hoe si rechteliker harē
capitepn mochtē dancbaerheyt bewisen voor zijn
weldaden eñ ionste tot henwaert. Voorts seydē si
ooch/dat Vespasianus soo veel rechteliker mocht
Keyser worde dan Vitellius /als si beter warē dā
die ghene die Vitellium Keyser gemaert hadden:
want si en haddē gheen minō periculen gheledē/
dan die rupters die wten Duytschē lande gecomē
warē / ooc en waren si in die hāteringhe der wa-
penen niet argher dan die gene dye van daer eenē
tyran gebracht hadden. Voorts en souō gheenen
crijch wesen om Vespasianū Keyser te makē wāt
het Roomsch volc eñ die raetheeren en soudē Vi
tellius ontamelijcheden eñ ouerlasten niet lieuer
hebben dan Vespasianus eerbaerheyt/ noch eenē
wreeden tyran voor eenen goeden Keyser/oft den
sone voor den vaō begherē tot haren heere/ aen-
ghesien dat het meeste behoedt des vreets ware/
die warachtige duechtsaemheyt des princes. Hier
om waert sake datmē het Keyserdō schuldich wa
re te gheuen die wijsheyt vāden ouddom/ so had
dē eñ hielen si Vespasianū voor sulcke/waert ooc
datmen dit behoorde te gheuen eenen vromē ion
ghen man/so haddē si Titū sinen sone/dus moch
ten die Roomeynen wt dye ouddom van haer bey-
den nemen dat haer best diende. Ooch en souden
si alleen die macht der oorlogen niet doruen voe-
ren/voor den ghenen die si Keyser wilden makē/
hoe wel si nochtans dry legioenen hadden eñ der
Coninghen hulpe/maer daer soudē ooc mede stri
den tgheheel Oostlant / eñ een deel vā Europen/
dwelc Vitellium niet en vreesde. Voorts ooc sou-
den in Italiē voor Vespasiano strijden zijn broeō
eñ zijn aōt Sone/ want met den eenen van desen
(als si hoepten) souden aenuallē vele ionge edele
eñ heerlike mannē/eñ den anderē was die bewa-
renisse der stadt vā Roomē eñ douerste regument
bevolen/het welcke seer veel helpē soude om the
ghinsel van Vespasianus Keyserdom te vorderen
Ten laetstē al waert sake dat si liedē Vespasianū
gheen Keyser en maectē/so souden hy auontuerē
die raetheeren vā Roomen hem Keyser maken/
die welcke zijn eygen rupters die hem bewaerdē/
sulcke eere niet en deden. Dese redenen seydē dye
rupters eerstmael in haer gheselschappē / daer nae
hebbē si malcāderē opgewect/eñ hebbē Vespasia
num Keyser ghenoemt/ hem biddende dat hy het
Keyserdō (dwelc nv in periculē gestelt was) sou-
de willē beschermen eñ bewaren. Maer hoe wel
Vespasianus ouer lāghe sorghe hadde ghedragē
voor alle saken den Roomschen rijcke aengaende
hy en wilde nochtās geēssus Keyser wesen/ wāt
al hiel hi hem selven daer weerdich ghenoech toe
om zijn voorleden vrome feytē/nochtās hadde hy
heuer te leuen in gemeynē nederen staet die vryer
is/dan in eenen periculosen staet vā grooter eerē.
Als hi dan dese eere niet en wilde ontfangen/soo
vielen hem zijn Capitepnen noch stercker aen/eñ
die rupters hem ommringēde met sweerdē dreych-
den hem doot te slaen/ ten ware dat hi leuē wilde
also hi weerdich was eñ wilen vōdient hadde. Als
hi dan hier langhe teghen gewoorstelt hadde /soo
heeft hi ten laetstē het Keyserrijc aenuaert/dwelc
hi eerstmael niet en wilde / mits dat hijt henliedē
niet ontraden en conde die hem het Keyserrijc toe
gheschict hadden.

¶ Van dye gelegenthey des lants van Egipten ende Pharen. Cap. xi.

Als dan Mutianus eñ dye andē Capitepnen
die hem tot dat Keyserrijck getrocken had
den/eñ het andē heyr riepen/ dat hi haer teghē alle
zijn vyandē lepdē wilde/ so heuet hē goet gedocht
eerstmael dē staet vā Alexandriē te besorghē/ wel
wetēde dat het lāt vā Egiptē het meeste deel des
Keyserrijcx was/om dleueren vanden corē. Dus
hoepte hi Vitellijs ooc metter macht neder te wor
pē waert dat hy Egiptē in zijn macht mocht hou-
den staende/want het Roomsch volck en soude hē
niet mogen liden als si met hongher oft dierē tijt
benaut waren. Ooch begheerde hi tot hem te crij
ghen die twee legioenē dye te Alexandrien warē.
Voorts dachte hy dat dit lātschap hem soude tot eē
beschermsel wesen tegen onsekier quade auontue
ren/want this een lant daermē qualijck aen comē
mach/eñ ten heeft gheē bequaem hauenen aē dye
zee/eñ aen dye westside pst ghelegē aen dat doorc
lant van Libyen/ van die zuydt side heuet zijn pale
die Syenen van dat Mozianen lant schept/eñ die
hooghe neduallen vanden vloet Nilus daer men
met gheenē scepen in varen en mach. Voorts aen
dye Oostside heuet dye roode zee dye haer sprept
tot die stadt Copton/eñ aen dye noordt side heuet
voor een beurijthept een lāt tot Syenē toe. Eñ dye
zee die die Egypsche zee ghenoemt wert en heeft
gheē hauenen om te schepe daer aen te comen/ eñ
tusschē Pelusiū eñ Syenen is spacie gelegen van
twee dupsent stadiē/eñ aldus is Egiptē vā alle si-
dē beurijt. Maer vā Plinthine tot Pelusiū is een
steepuaert dry dupsent eñ ses hondt stadiē lāc /eñ
indē vloet Nilus vaertmē te schepe opwaerts tot-
ter stadt vā Elephātinē toe/ wāt hooger en mach
mē niet varē (also wy gesept hebbē) om haer hoo-
ge neduallen die dat daer beletten. Maer die hauē
ne vā Alexandriē is den steepen seer moeyelijc om
daer aen te comen/ooc ten tide van pepse: want si
heeft eenen seer engen ingāck/eñ met bedecte ver
borghē steenrootsen keert si besidē af vandē rech
tē loop eñ die slincke side is al om beset met armē
die met handen ghemaect zijn. Aen die rechte side
is gheleghē dat eylant Pharus / dwelc eenen seer
grootē torre heeft/die met viere dē schippers te see

varende licht gheeft tot dyp hondert stadiē verre/ alſo dat ſi vā ſeer verre haer mogē verhoedē voor die plaetſē daermen qualijck door varē mach/ oft die ſcepen aen brengen. Eñ rontſom die eylāt zijn ſeer groote muerē als caepen/ ſeer werchelijc ghemaect/ waer tegē die zee ſlaet/ eñ daer tegē ſlaēde gebzokē wert/ dwelc ooc die paſſagie veel rouwer eñ ſorgeliker maect om in te comē door de engichz maer binnē is die hauene ſeer vyp eñ dertich stadiē groot/ in welcke hauene ſo wel gheyocht woyt alle tghene dat deſen lande ghebzeect ter woelden/ als ooc wt geuoert in alle dye werelt tghene dat haer vā haren goede ouert. Hier om was Veſpaſianus niet ſonder redene beghericht/ om dye ſaken vander ſtadt vā Alexandzien te beſlichten/ tot een vaſticheyt vāden geheelen Keyſerrijck. Dus heeft hi ter ſtont eenē bzief gheſondē aen Tyberium Alexandzium die Egypten eñ Alexandzien regeerde/ ghe uende hem te keunē dye goetheytcheyt zijnēs rupterē/ eñ hoe dat hi (wt bedwanck eñ noot) het Keyſerdom aēuert hadde/ eñ zijn hulpe daer toe oock aen nam. So haeſt als Alexandēr dan Veſpaſianus bzief gheleſen hadde/ heeft hi terſtont ſeer willichlijc zijn legionen/ eñ het volc van Alexandzië gheheden dat ſi Veſpaſiano wilden eedt doen/ dwelc ſi beyde ſeer gheerne ghedaen hebben/ mits dat ſi des mās vzomicheyt eñ duecht ſaēhept/ wt het bedienen van zynder officien wel kenden. Dus heeft Tyberius (want hem die macht eñ commiſſie ghe gheuen was) alle dinghē bercet ghemaect dye tot des pzinceu coemſte eñ der Keyſerlijker eeren nooelijck oft oozboozlijck waren.

Hoe Veſpaſianus Joſephum wten ghevanghe niſſe verloſte. Cap.xij.

Eñde eer datmē meynē ſoude/ ginck die tidinghe ouer al die Ooſtlandē hoe dat Veſpaſianus Keyſer was gewozden/ waer af alle die ſtedē vierdaghen gehouden hebben/ eñ ſi bedzeuē groote blijſchap vā deſe bootſchap/ offerende ooc ſacrificiē vooz zijn welvaert. Eñ die legioenē der ſtoōſcher rupteers die in Mypſen eñ Pannoniē laghen/ die ooc te vozen vgramt warē van Vitellius ſtoutichept/ hebben met meerder blijſchap Veſpaſiano trouwe geſwozē eñ hem vooz harē Heere gehult. Maer Veſpaſianus weō gheheert zijnde van Ceſarien/ was te Berytum gecomen/ daer veel legaten wt Syzien eñ veel wt andere landē hem te gemoete quamen/ pzeſenteerde hem croonen eñ andionſtighe bootſchappē eñ ſchenckinghen van die ſtedē. Ooc heeft daer tegenwoozdich geweeſt die Pzeſident vā Egypten Mutianus/ geuende hē te kennen die blijſchappen des volcx/ eñ dye trouwe die ſi hem als haren Pzince geſwozē hadden. Als dan die foztune al om nae Veſpaſianus begeerte keerde/ eñ die ſakē des Keyſerrijcx meeſt deel met hē vielen/ ſo heeft hi begonſt te dencken dat hi ſonder Gods vooꝛſienichept het keyſerrijcx niet en hadde aengenomē/ maer datter een rechtuaerdige reden vā Gods vooꝛſienichept dye ouerhept vā alle ſaken tot ſinen beuele al om geheert hadde. Ende ghedachtich weſende der teptienē eñ der andē dinghen (want hem warē veel dinghen gheſchiet die hem tkeyſerrijck vooꝛ beweſen) ſo zijn hem ooc te vozen gecomē Joſephus woozden/ die hem hadde dozren Keyſer noemē ten tijde als Nero noch leuē de was. Eñ hi verwonderde hem ſeer vandē man die hi noch in banden hadde/ roepende hierom tot hem Mutianum metten anderē heerē eñ beneelſmannen heeft hi henliedē verclaert eñ wt gheleyt hoe vzoem dat Joſephus gheweeſt hadde/ eñ wat grooter arbeyt hy om Joſephus wille hadde moeten doen int ſtriden eñ winnen vandē ſtadt van Jotapata. Voozts ooc van zijn pzopheticn die hi doen ter tijt meynde verſiert te weſen wt vzeeſen/ maer metter tijt eñ ten eynde der geſchiedeniſſen beuōden warē Goddelijck te weſen. Ooc heeft hy ghezept dattet oneerlijc ware alſulckē man noch vooꝛ eenen gheuangenen te houden eñ in quade auonturen latē/ die hem het Keyſerdom te vozē ghepzopheteert hadde/ eñ een dienaer eñ bode hadde gheweeſt vā Gods ſtemme. Dus heeft hy Joſephum tot hem geroepen eñ hem doen wten banden ſnellen/ eñ als dit gedaē was/ ſo hebben die capiteyns dooꝛ die gratie die hi eenen vzeēden man ghedaen hadde/ haer laten dunckē dat ſi ooch wel groote eerlicheden van hem hopen mochtē. Maer Titus die met ſinē vader daer tegēwoozdich was/ heeft geſeyt: this recht lieue vader dat Joſephus niet alleen vanden banden/ maer ooch te ſamen vander ſchandē ontſlaghen werde/ want het ſal weſen als oft hi noyt te vozen gebondē en hadde gheweeſt/ yſt dat wi zijn ketenen niet en ontbinden/ maer vā een in ſtuckē ſlāē: toāt men dat plath te doen aen gheuangenen die met nae recht gheuanghen ende ghebunden en zijn geweeſt/ tſelue heeft Veſpaſiano ooc beliefft/ eñ daer is een tuſſchē beyde gheco men die hem dye ketenen met eene bile af ghehouwen heeft. Aldus is Joſephus vooꝛ tghene dat hy ghepzopheteert hadde begaeft geweeſt met eenē eerlicken naem tot eenen loon/ eñ hi werde ghehou den vooꝛ weerdich dienē vooztaen vā toecomende dinghen gheloouen ſoude.

Van Vitellius doot eñ manieren. Cap.xiij.

Als Veſpaſianus den legatē antwoozde ghe gheuen hadde/ eñ die officien reechtelijck nae elcx verdienſten beſtelt hadde/ is hy te Antiochien gecomē. Eñ hē bepeynſende werwaerts dat hi een eerſten trechē wilde/ ſo heuet hem beter ghedocht te beſoꝛghen het ghene datmē te Roomē doen ſoude/ dā na Alexandzien te repſen/ want Alexādzien was geſtadich eñ in vzedē/ maer te Roomē wacre al in roerē dooꝛ Vitellū. Dus heeft hy Mutianū vooꝛe in Italien geſondē/ met een groote menichte van peerdevolck eñ voetvolck/ die welcke hē noch tans ontſiende tſchepe te varen op den ſtranghen winter/ heeft het hepr te lande gheleyt dooꝛ Capadocien eñ Phrygien. Tuſſchen deſen middelē tide is Antonius Primus haeſtelijc ouer ghecomē om teghen Vitellium te ſtriden/ vzenghende met hem die derde legioen oft bende vanden ghenen dye in Mypſen lāē warē (wāt dat lantſchap regeerde hy) om tegen Vitellium oozloghe te voerē. Maer Vitellius heeft Cecinnam teghen hem geſondē met een groote macht/ eñ deſe wt Roomē ghetrocken weſende heeft ten eerſten Antonium achterhaelt ontrent die ſtadt van Gallien Cremona/ dye vaſt aen Italien lept. Eñ als Cecinna daer geſtē heeft zijnē vpandē menichte eñ geſchichept/ ſo en heeft

hi teghen haer niet dorren ten stride aencomen/eñ wāt hem schaude docht te vlieden/so heeft hi raet ghenomen om hem met verraderie te behelpen.

Als hi dan zijn capiteynē eñ opper veltheeren tsamen gheroepen hadde die onō hem waeren/heeft hi haer gheraden dat si ouer trecken soudē tot Antonium/lasterende Vitellius sakē/eñ groot maken de Vespasianus macht/segghende ooch dat Vitellius alleen den naem des Keyserdoms hadde/eñ Vespasianus die macht eñ weerdicheyt/eñ dat hē lieden beter ware dat si vā selfs dadē tghene dat si ooc soudē moeten doen/eñ dat si willichlijc het perikel te vozen verhoeden wilden/aengesien dat si souden anders moeten verwonnen worden vā Vespasianus heyrs menichte/want Vespasianus was bequaem ghenoech ooch sonō henlieden om alle dandere te verwinnen eñ te crigē/maer Vitellius en was met henlieden ooc niet machtich ghenoech om te behoudē tghene dat hi nw hadde. Als hi dan veel redenen in deser manierē ghesept hadde/heeft hi henliedē dit wijs ghemaect alsoot hem beliefde/eñ hi is met sinē crijchsvolc tot Antoniū ouer gheuloden. Op den seluen nacht is dit sinen rupters verouwen ghewerst/want si hebben ghe ureest dat Vitellius van wien si wt gesonden waren dit wrechen soude waert dat hy douerhant creghe/eñ wt trechende haer sweerdē hebben si Cecinnam willen doot slaen/dwelc si ooc soudē ghedaen hebben/en haddē die capitepnen haer te voe te vallende dit niet verboden ghehadt. Dus en hebben si hem niet gedoot/maer si hielen hē ghebonden om hem ouer te sendē tot Vitellium als eenen verradē. Als Primus Antonius dit gehoozt heeft so heeft hi terstont zijn heyr doen op trecken/eñ hy heeft se met haer wapenen gheteyt tegen die actual lighe rupters van Cecinna/die welcke bereyt zijn de/hebben een luttel tijts daer teghen ghestreden maer terstont werden si achterwaerts van haer plaetse gedreuen/eñ dus zijn si na Cremonā gheuloden. Mer Primus met een geselschap vā veerdevolck heeft haren loop verrascht/eñ voor die besloten stadt heeft hi een groote menichte van henlieden verslaghen/eñ als hy danō bestreden hadde/so heeft hi den rupters die stadt latē beroouen/waer in veel vreēde cooplyden eñ veel inghesetenen mede verslagen werden met Vitellius geheel heyr vā dertich duysent eñ twee hondert mannen/daer teghē heefter Antonius ooc vier duysent eñ vijf hondert verlozen van sinen rupters die hy wt Keysen gebracht hadde. Maer Cecinnam heeft hi wten banden ontslaghen/eñ dyen ghesonden aen Vespasianum om hem die bootschap te dragē der ghescheedenissen: eñ als hi binnen ghebracht was voor Vespasianum/so is hi vā hem ghepresen ghe weest/eñ die schāde vā die verraderschap heeft hē Vespasianus afghenomen/doende hē groote eere bouē dat hi gehoept hadde. Als Sabinus Vespasianus broēder te Roomē ghehoozt heeft dat Antonius aenquam/so heeft hi betrouwen ghecregen/eñ vgaderende die scaren der wakers/heeft hi des nachts het Capitolium inghenomen/eñ alst dach ghewozden was/zijnder veel vanden edelen hem aengeuallē/eñ Domitianus Vespasiani zijns broeders sone/die een groot deel der victozien was. Vitellius en heeft op den eersten dach niet gheacht/maer vergramt wesende op die ghene die met Sabino hem af ghevallen warē/eñ doorstich wesende na der edelen bloet wt zijn inghebozen wreethept/heeft int Capitolium gesondē een macht rupters die hi met hē gebracht hadde/daer seer veel stoute seyten bedreuen zijn van desen eñ van den ghenen die den tempel in hadden. Maer ten laetstē hebbē die duytsche rupters (mits dz si die meeste menich te waren) den houel ghewonnē. Eñ Domitianus ontquamt met veel heerlike mannē/door eeniger hande Gods raet/maer dander gheheel menichte werde al verslaghen/Sabinus werde voor Vitelliū gebracht eñ ghedoot: maer die rupters hebben die costelike gegeuē cieraten van het Capitolium gherooft/eñ den tempel verbrant. Eñ doen is des anderen daechs Antonius aen gecomen/eñ Vitellius rupters zijn hem ten stride teghē ghegaen/eñ na dat si dry verscheyden striden hadden ghehadt/so zijn Vitellius rupters daer alle doot ghebleuen Eñ Vitellius quam al droncken voorts wten pallase/heel sadt ghelijc hi plach (na lāge eñ ouerdadighe brasseryen) te wesen/dus werde hy vanden volcke ghetrocken/eñ met verscheyden manieren van smadicheden onteert/is hy int midden vāder merct ghedoot/na dat hi dat Keyserdom hadde beseten acht maenden eñ vijf daghen. Eñ ick meyne dat het geheel Keyserrijck niet en soude ghenoech ghewest hebben zijnder ouerdadicheyt/hadde hi langher gheleeft. Maer van die ander ghedoode/isser ghetelt geweest meer dā vijftich duysent. De se dinghen zijn gheschiet op den derden dach der maent Octobris/maer des anderē daechs is Mutianus met zijn heyr binnen Roomē ghecomen/eñ heeft Antonius rupters van doot slaē bedwonghē (want si ondersochten doē noch die herbergē/doordende Vitellius rupters/eñ vele vandē volcke dye met hem ghewest haddē/dicmael vā gramschappē nyet seer neerstelijc dye saken ondersoechtende) Voorts heeft hi Domitianum Vespasianus Sone int opēbaer gebracht/eñ den volcke dyen ghestelt tot eenen regeerē tot dat zijn Vader aenquame.

Maer alst volc nw wter vreesen vlost was/so hebben si Vespasianum voor haren Keyser al om verconditht eñ ghepresen/blidelijck groote feeste makende/so wel om dat hi vast Keyser was ghewozden/als om dat Vitellius af ghestelt was.

Hoe Titus van sinen Vader teghen dye Joden ghesonden werde. Cap. xiij.

Als Vespasianus dan tot Alexandrien gheco men was/so is hē die tidinghe gebracht der dinghen die te Roomē geschiet waren/eñ die lega ten wt die gheheel werelt zijn tot hem gecomen/hem geluck biedende: eñ hoe wel Alexandrien dye meeste stadt was naest Roomē/soe scheen si nochtās te cleyn te sine der menichtē die daer vergaderdē. Als dā het Keyserdom der gheheelō werelt nw vast ghemaect was/eñ des Roomschē volcx saken bouen hope behoudē warē/so heeft Vespasianus sinen sin gekeert op die bleuelingē des Joetschen lants/eñ hi maecte gereetschap om na den winter na Roomē te reysen/nemende voor hem die saken van Alexandriē ten eersten te beschikē. Maer Titum sinen sone heeft hi met wtgelesen benden vā

rupters na Jerusalē gesonden/om die stadt te verderuen/die welcke doozt lant ghetrocke zynde tot Nicopolim toe/welck twintich stadien verre geleghen is vā Alexandriē/heeft van daer zyn rupters in langhe schepē gestelt/eñ also is hi dooz dē vloet Nilus vooz by die contreye van Mendesium tot Thmuin ghecuaren/eñ als hy van daer opgecomē was te lāde/is hi af ghetrochē na die stadt Tanin/ van waer sinē tweedē legher is geweest die stadt Heraclea/eñ Pelusium den derden. Eñ als hi hier dry daghen lanc zyn rupters vermaect hadde is hi ouer die palen van Pelusium getrocken/eñ heeft een dach reyse ghedaē dooz die woestinē/stellende sinen leger by den tempel Casij Jouis. Des anderen daechs heeft hi gheleghert bi Ostracinē/welcke woonstede heeft waters ghebzeck/waerom die inwooners water besighen moeten dat van buyten daer aen ghebzocht wozt. Eñ vā hier repsende heeft hi gherust bi Rhinocolurā/eñ vā daer voozt ghegaen zynde tot de vierde woonstede/is hi gecomen in Raphiam/welck de erste stadt vā Syriē is van dyer siden: maer dye stadt Gaza heeft dye plaetse gheweest van sinen vyfsten leger/eñ daer nae is hy ghetrocken tot Ascalon/eñ van daer tot Jamniam/eñ voozts tot Joppe/eñ vā Joppe is hi te Cesarien gecomen/ hebbende vast vooz hē ghenomen dat hi vooz al noch meer ander heyzen van rupteren wilde vergaderen.

Hier eyndt dat vyfste boeck Flauij Josephi.

Hier beghint de tafel des sestē boecx Flauij Josephi.

Van dzieder hande partyfschappen binnen Jerusalem. Cap.J.

Hoe Titus int bespieden van Jerusalem in perikel gheweest is. Cap.ij.

Vander Joden spzincrepsen eñ scarmutsinghē teghen die Romeynen als dye haren legher maecten. Cap.iij.

Vanden mupterfschen stryt binnen Jerusalem in die daghē der ongedeessemder bzooden ontrēt Paesschen. Cap.iiij.

Vander Joden bedzoch tegē die Roomsche rupters. Cap.v.

Van dye gheleghenthept der stadt van Jerusalem. Cap.vi.

Hoe die Joden haer niet en wildē ouer gheuen eñ hoe si die Romeynen bestredē hebben. Cap.vij

Hoe daer eenen tozre der Romeynen neder gheuallen is/ende hoe daer twee vesten ghewonnen zyn. Cap.viij.

Van eenen Jode Castoz ghenaemt/die metten Romeynen spottede. Cap.ix.

Hoe den tweeden muer tweemael ghewonnen is gheweest. Cap.x.

Vanden bolwerckē die teghen den derdē muer ghemaect zyn/eñ van Josephus langhe redene tot ten Joden/dat si haer souden willen op geuen/eñ vanden hongher binnen Jerusalem. Cap.xi.

Vanden Joden die gecruyst waren/eñ hoe die bolwerckē verbzant zyn ghewest. Cap.xij

Vandē muer oft wal die het Roosche heyzronts om Jerusalē op dzy dagē ghemaect heeft. Cap.xiij

Vanden honger die in Jerusalem was/ eñ hoe dat tweede bolwerck ghemaect werde. Cap.xiij.

Hoe die Joden doot ghesaghen werden binnē eñ buyten Jerusalem. Cap.xv.

Van die berooninghe des tempels/ eñ vanden dooden lichamē die wter stadt ghedzagen zyn/ eñ vanden hongher. Cap.xvi.

Hier eyndt die tafel des sesten boecx Flauij Josephi.

Hier beghint dat seste boeck.

Van dzyder hande partyfschap binnen Jerusalem. Cap.J.

Als Titus dan aldus wt Egiptē tot Syzien toe dooz dye woestijne ghepasseert was als wy vooz sept hebben/so is hi te Cesarien ghecomen/ want daer hadde hi vooz hē ghenomen zyn heyzre scicken. Maer ten tide als hi noch met sinen Vader te Alexandriē het Keyserdom bestelde/ dwelck hem God cozte linghe hadde laten crighen/so yst ghebuert dat den tweedzacht binnē Jerusalem vermeerdert eñ in dzy verscheydē partyen ghedeylt werde/eñ dat haer deen partye tegē dandē heerde/ dwelck men plach vooz seer goet te houden alst tusschen dye quade gheschiet/ als een werck van Gods rechtuaerdicheyt/ want hoe dye heerscappie der Zeloters ouer twoie (waer af der stadt verderffenisse meest ghecomen is) eerstmael begonst is/ eñ dooz welcke dye vermeerōt werde/ heb ick te vozen naerstelyck verclaert. Maer van dezē tweedzacht oft mupterie/mochtmē met rechte wel seggen dat een mupterie was in die mupterie oft tusschē die muytmakers/ dwelc was recht oft eē verwoede beeste haers selfs ledē verscoozde als si niemant anders en vant die si byten mocht. Want aldus heeft Eleazarus Symons sone ghedaen/die ooc van eerst dye Zeloters vandē volcke inden tempel geschaydē hadde/ghelatende hē als oft hi gram hadde gheweest om die boose dinghē die Johannes stoutelijc bedzeef/ daer by selue van doot slagē niet en ruste/maer hi dede dit inō waer heyt wt zyn hoochmoedicheyt/ om dat hi niet lidē en mochte/dat hi soude onderdaē zyn Johāni dyē tyzan/die na hem op ghestaen was/want hi selue douerste macht eñ regument begheerde alleen te hebben. Dus is hi vanden anderen af gheuallen/ nemende tot hem ooch Judam Chelcias Sone/eñ Symon Ezronis sone/ seer machtighe manneu/ sonō die welcke was ooc met haer Ezechias Chobarus sone die niet onedel en was/wāt elcken van desen volcheydē veel Zeloters. Eñ als si den binnēsten ingane des tempels inghenomen hadden/so hebben si bouen die poozte van dien ingane in die heylighe dozen haer wapenen eñ ghescutten ghestelt. Eñ si hoopte noodzufts genoech te hebben want daer was ghenoech vā des tempels gheheylichde victalie /wāt si en achtēt niet vooz ongodde lijck/ maer si vzeesden alleen dat haer der te luttel was/ dus bleuen si meest in haer plaetsen ledich. Maer hoe Johānes machtigher was in menichte van mannen/so seere werde hi verwonnen vā dye plaetse/mits dat hi zyn vpanden van bouē hadde/

want hi ſonder vreese gheen ſtormen en dede / nochtans en conde hi vā grāmoedicheyt niet gheruſtē. Eñ al leet hy meer ſchadē / dan hy Eleazarus partye doen mocht / nochtans en hielt hi niet op / want daer werdē veel ſtormen gedaen eñ veel geſchuts wt geſchoten / eñ den geheelen tempel werde van den doot ſlaghen ontſuyuert. Maer Symon Gioras ſone / welcken het volc binnen hadde gheroepen / ten tide aiſt ten quactſten was / tot eenen tyrā op hope van biſtant / die ouerſte ſtadt / eñ een groot deel vanden neder ſtadt inne hebbende / heeft doen veel cloecheliker Johannem eñ zijn geſellē beſtreden / mits dat die van bouen ooc beſtreden werdē. Eñ Symon was benedē haer handē geſtelt / gheliick Johānes oock was beneden die handen van Eleazarus partye die bouen hē was / dus gheurdet mits dat Johannes tweehande ſtrijt leet / dat hi ſchade dede eñ oock ſchade lede / eñ ſo ſeer als hy van bouen verwonnē werde om dat hy neder ſtōt dan Eleazarus / ſoo veel te meer ſchade dede hy in Symons volck / om dat hi hooghер ſtont bouē hē / want als hijſe beſtreet die beneden ſtonden / ſo werſtont hi die alleen metten handen ſonder arbeyt. Maer die van bouen wten tēpel nedwaerts wierpen oft ſchoten / die veruaerde eñ bedwāch hi met grooten gheſcutten / want hi beſichde veel groote gheſcutten eñ lancien / eñ ander inſtrumentē daer men groote ſteenē mede werpt / waer mede hi niet alleen die ſtrijdē doode / maer oock veel andere dye ſacrificie deden: want hoe wel ſi als raſende ghedreuen werden tot alle manieren vā booſheydē / nochtans ontfingen ſi die gheene die ſacrificie begheerden te doen / eñ dat met quaden vermoedē eñ met wachters / die binnenlantſche onderſoeckēde / wāt die vreēde wtlanders die van haer wreethept verbeden hadden / dat ſi mochten binnē comen om ſacrificie te doē / werdē door deſe mupterſſche ſtridē tuſſchen beyde vernielt als ſi wtgaē wilden / wāt die groote geſcutten dreuen ſeichten eñ ſteenē wt met groot ghewelt tot aenden outaer eñ den tēpel toe / eñ deſe vielen op die Prieſters dye den Gods dienſt deden / alſo datter vele die van dupterſte der werelt gheromen waren met haeſten / tot deſe alder heylichſte plaetſe voor haer offeranden eñ ſacrificien doot vielen / beſprenghende met haren bloede den outaer / welckē outaer oock vā alle den Grieken ende Barbariſſchen aenbeden werde. Ende die doode binnenlanders werdē ghemengt onder dye wtlanders / eñ dye Prieſters onder tghemeyn leeck volck / eñ ouer die heylige vloerſtede des tempels hadde dbloet van verſcheyde doode lichamen loopende / eenen grooten poel ghemaect.

Josephus achte oer die adt van eruſalē.

¶ O alder allē dichſte ſtadt / wat hebdy alſulcx ghe leden van die Romeynen: die mettē vierē in v ghecomen zijn / om v mupterſſche ſtriden door twier te ſupueren / want ghi en waert doē niet meer Gods ſtede / eñ ghi en moecht daer oock niet meer bliuen mits dat ghy een begraueniſſe waert gheworden der dooder lichamen van uwen hupſghenooten / die oot van uwen tempel door mupterſſche ſtridē eñ begraueniſſe gemaect hebt der doodē menſchē. Maer ghi mocht (ſeg ick) noch wedom worden dat ghi geweeſt hebt / pſt ſake dat ghy tot eenighē tijt God te vreden ſtelt die v verdoruē heeft. Mer ic moet my bedwingen hier af meer te ſprekē dat mi ſeer deert / wāt nu geē tijt en is mijn eygē clacht tē te verhalē / maer na ſcriuēs recht / mijn voorghenomen materie te veruolgē. Dus ſal ick die ander booſe ſeyten deſer mupterien veruolghen.

¶ Als dan deſe verraēs in dry partyen gheſchepden waren / ſoe waren Eleazarus eñ zijn gheſellen die die heylige offeranden van deerſte vruchtē bewaerden / ſeer hittich eñ raſende teghen Johannē Maer die Johannem volchdē / beroofden twolck eñ ſtreden teghē Symonem / eñ twolck vanden ſtadt hielp Symonem tegen die mupmakers van dander tegenpartye. Eñ wanneer Johannes dan van twee ſiden beſtreden werde / ſo keerde hi zijn gheſellen daer tegen / wāt teghen die ghene die vā beneden wter ſtadt quamen / weyrde hy hē met gheſchichtē van bouen wten voor torens eñ voorſtgeweyren / maer teghen die ghene die van bouen nederwaerts wten tempel ſteenen op hem wierpen / ſtreet hi met groote ſteenboghen. Eñ als hy ondē tuſſchē wat ruſten hadde van bouen (wāt die dicmael op hielen eñ ruſten van vermoetheydē eñ van dronckenſchap) ſo ſtormde hy te vrijlicker eñ met meer volcx teghen Symonem / eñ altijt verbranden Johannes dye hupſen vol corens eñ alöhande victalie / ſo verre als hi zijn vpanden ter vlucht drijuen mocht in die ſtadt. Eñ als hy wedom ghinck / ſoo dede Symon deſghelijcx hem veruolgende / recht oft ſi met voordachten eñ gemeynē raet ten voordeele vanden Romeynē alle die dingē wilden verderuen / die daer berept waeren teghen het belech vanden ſtadt / eñ aldus haer epghen macht heel breken. Dus pſt ten laetſtē ghebuert / dat daer al te ſamen verbrāt werde dat ronts om dē tempel gheleghen was / eñ dat die ſtadt met haer epghen heyren teghen malcanderen ſtridende / een woeſte eñ ledighe ſtrijtplaetſe werde. Oock werde daer verbrant bi na alle haer corē dat haer hadde genoech gheweeſt tegen het belech vā veel iaren. Dus zijn ſi ten laetſten door den hongher verwonnen gheweeſt / dwelc niet en ſoude mogelijck geweeſt hebben / en haddē ſi die dierte haer ſelue niet aen ghedaen / doort verbranden van haer epghen victalie. Als dan dye verraēs eñ die by gheleghen naclen aen alle ſiden die ſtadt beſtredē / ſo werde twolc int midden / als eē groot lichaem iammerlijc vſchoort Maer die oude lupden eñ die vroukēs ſeer vbaeſt van deſe inwendighe mupterie / baden God voor die Romeynē / eñ wenſchtē dat ſi van buytē mochten beſtreden werden vanden Romeynen om verloſt te ſine van die inwendighe ouerlaſtinghe der Zeloters. Sy waren oock met grooter vreeſen eñ ſeer ſcandelike verſchrickt heuanghen / ſi en hadden oock gheenē tijt om haer te beraden van harē ſin eñ wilte veranderen / eñ ſoo wie begheerde te vlieden oft te ouer comē mettē Romeynen die en hadden daer af gheen hope / mits dat alle die ſtedē bewaert werden: Want al waren die prinсen der rouers tuſſchen malcanderen twiſtich / nochtans ſloeghen ſi doot als haer gemeyn vpandē / alle die ſi merktē goet Roomſch te weſen / eñ alle die tottē Romeynē vliedē wilden. Dus waren ſi alleen endrachtich int doot ſlaen vandē gheenē die weerdich waren bleuen te behouden / eñ het geroep vanden

striders duerde altijt nacht eñ dach / maer het claghen eñ karmen vandē bedructē was noch swaer der dan die vreese / wāt die sware bitter schadē eñ iammeren die daer altijt geschieden / gauē dē volcke altijt ontsuyne van groot geclach te makē / nochtans hiel die vreese het ghecrijsch binnen / eñ als si wt vreesen in haren druck moestē swigen / soe ledē si door haer heymelijc suchten noch meerder pyn. Dē leuendē en werden van haer eyghen hupsghenoten gheen eere bewisen / eñ die doode en werdē niet begrauen / die sake van dese was / om dat elck mishoopte van hem selues / want si gauē dē moet heel verlozen in alle dingen / nerghens op achtēde die metten muytmakers niet aen en hielen / recht oft si terstont in alle manieren gedoot soudē werden. Maer die oprechte mupters hebbē die doode lichamen te hoope vergadert eñ vertreden / eñ daer op ghestreden / nemēde stoutlicheyt wt het aēsien vanden dooden dye si onō haer voeten saghē liggen / eñ dus werdē si te wreedē / altijt wat nieus verdinckende dat in hem selues schadelijc eñ arch was / eñ sonder eenich ontfermen volbrenghende alle dat haer beliefde oft goet dochte / alsoo dat si ghecn middel oft maniere van moordē oft wreetheyt achter en lietē / ia si hebbē so boos geweest / dz Johānes geheylichde materien des tēpels mishādelt heeft / makende daer af oorlooch sce instrumēten / want aengesien dat cozts te vozē dē volcke eñ den overstē Priesters göet gedocht hadde datmē den tempel soude vercieren / eñ dien twintich cubitus hooger makē / soe hadde die coninck Agrippa daer bequaem materie toe geleuert van den berch Libanus / met grootē costē eñ arbeyt / te wetē / boomen die wter maten seer groot / lanck eñ recht waren. Maer doen dat werck geschorst werde door het ouercomen vanō oorloghē / so heeft Johannes dese houten gebroken / eñ daer tozren af gemaect om dat hi die lanc ghenoech vant / eñ dye heeft hy gestelt teghen zijn vpanden / die van bouen op den tempel streden / brenghende die tozren achter tbeuanck vanden mueren teghen die sprcer eamer aē die westside / daer hi alleen aen mocht comē / ō dat die anō siden van verre met graden beslagen waren. Dus heeft hi zijn vpanden meynen te verwinnen met dese stormgheweyzen dye hy boosliick eñ ongoddelijc ghemaect hadde / maer God heeft gethoont dat sinen arbeyt verlozen was / want God heeft die stormeynē aen die stadt ghebracht / eer Johannes yet op dese tozren ghestelt hadde: Wāt na dat Titus een deel des heyrs tot hē vergadert hadde / eñ den anderen gescreuen hadde dat si te Jerusalem hem tegen comen souden / so is hy na Cesarien getrocken / eñ dit waren dzy legioenē die onō sinen vaō Vespasiano / het Joetsche lant wōlē verdozuen hadden / eñ die twaelffde bende oft legioen die wylen met Cestio qualijck ghestreden haddē / die sonder dit stuck seer vermaert was vā vronne heyt / maer door die ghedenckenisse der schadē dye si doen geleden hadden / warē si veel bereeder om haer ouer die Jodē te wrekē. Dus heeft Titus dye vijffde bende van desen / hem doen tegen comen te Ammaunta / maer die thiēde heeft hi doen op trecken door Jericho / eñ hy is ooc metten anderen wt ghetrocken / waer mēde waren ooc der conunghen hulpen veel meer dander laetstwerf warē / eñ veel Syriersche soudeniers. Ooc is den vier legioenē om die vol te makē / so veel volcx toegeschict alsser Vespasianus wt gecozen eñ met Mutianum nae Italien gesonden hadde / wāt daer isser twee dupsent gecozen wten Alexandrijnsschen heyre / eñ hē volcde ooc een heyr vā dzy duysent knechten van den vloet Euphrates. Eñ die alder ghetrouste eñ wijste vrient Tyberius Alexander die te vozen Egypten bestiert eñ ghere geert hadde / is dōē ter tijt weerdich gehouden theyr te regeren eñ ouer capitepn te wesen / om dat hi deerste geweest is die Vespasiano int beghinsel zijns Keyserdoms ter herberghen ontfangen heeft / eñ met seer eerlike trouwe hem bistant gedaen in zijn onseker auontuere / eñ hem ooc altijt bi was / welcke Tiberius vā oudt heyt eñ veel onderwindens een sonderlinge raetsman was in saken van oorloghe.

¶ Hoe Titus int bespieden van Jerusalem in peril ghewest is. Cap. ij.

Als Titus nder vpanden lant trock / so toghē voor hem alle die hulpē die hē vandē conincghen eñ van elders toegeschict waren / eñ nae dese quamen die straetmakers / eñ die den legher maecten / eñ daer na der capitepnen bagagien eñ wapenen / eñ na dese volchde Titus selue / hebbende met hem andere wtgelesen cruchsmannē eñ vaendzaghers / welckē hoop volchdē die repsigers te peerde / eñ dese ginghen voor dye stormgheweyzen eñ groote ghescutten / eñ by dese ginghen tsamē metten coorlinghē die rotmeesters / eñ die ouercapitepnen met haren benden / eñ daer na ontrēt den arēt ghingen rontsomme die vaendzaghers mettē vanen / eñ voor die vanē die trompetters / daer na het heyr van den ouden mannen by ordenen bzeet wt ghesprept / maer den tros vanden knechten ghinc achter elck legioē / eñ voor dese die bagagiē / maer ten alderlaetstē quamen die gehuerde soudeniers eñ haer bewaerōs / die theyr vā achter aen dzeuen Aldus fraepelijc met sinē heyre voort trecktē / na de stoomeynsce maniere / is Titus door Samariē in Gophnam ghecomē / welcke stadt te vozē oock van sinen vaō ughenomen was / dye doen ooch met garnisoen besedt was. Eñ als hy daer eenen auont gebleuē hadde / is hy des morghens vroech van daer gereyst / daer na noch een dachreyse ghedaen hebbende / heeft hy sinen legher ghestelt ter plaetsen die die Joden in haer tale noemen Acanthonaulona / bi eē vijfheyt genoēt Gabath Saul / dwelc te segghē is / Sauls valleye / ontrent dertich stadien van Jerusalem ghelegē. Eñ vā hier heeft hi ontrent ses honāt peerde volcx wt ghecozen / eñ daer mede is hi nae die stadt Jerusalem ghetrochē om die te bespieden / hoe beurēt dat die was / ende van wat sinne die Joden waren / oft si bi auontueren hem gesien hebbende / henlieden opgheuē willden eermen begonste te striden / wāt hi hadde ghehoort (dwelc ooch waer was) dat het volck binnē Jerusalem vanden muytmakers eñ moordēs alsoo verlast eñ verdruckt was / dattet peys begheerde / eñ dat daer om niet en arbeydde / mits dat crancker was dan die wederspannighe.

¶ Maer so langhe als hi ouer den wech reet dye na die veste gaet / so en sachmē daer nyemāt buytē

die poorten. Maer doen hi sinen wech besiden af nam/na den tore Psephinon/eñ hy den hoop van sinen repsigers dweers leyde/ so zijnd haestelijck ontallike veel mannē wter stadt ghespronghē/ter siden diemen noemt der vrouwen tore/eñ wter poorten comende die tegē ouer Helenes begrauenisse staet/hebbē si den hoop van Titus repsigers ghescoort eñ ghevlohē/belettēde die andē die doen ooc in den wech liepen/dat si haer niet versamen en souden metten ghenē die besiden af reden/ siel lende haer daer teghen van vore. Dus hebbē dese Titum met luttel volcx van sinē meestē hoop gheschepden/also dat hi niet wel verder ouer rydē en mocht/wāt vāden vestē af waert al om vol grachten/eñ ter siden warē boomgaerdē met veel mueren eñ thuynen besedt. Voorts oock en was daer gheen hope van te moghen weder keeren tot zijn volck die op den dijck warē/mits dat zijnd vpanden macht tusschen haer beyden was/eñ vele van zijn volck en wist niet van haers capiteyns perijckel/maer meynende dat hy met hen lieden weder om keerde/vloden si ooc selue wech. Maer Titus siende dat dye hope zijns leuens alleen in zijn vromicheyt ghelegē was/ heeft zijn peert omme ghekeert/vermanende zijn gesellen met een gheroep dat si hem volchden/eñ aldus is hi int middē zijnder vpanden metter macht geloopen/begherende met gewelt tot zijn volck door te breken. Op welcken tijt heefmen sonderlinghe moghen mercken dat God des oorloochs auontuerē eñ der capiteynē periculē besorcht/wāt als daer so veel schichten op hem ghescotē werden/eñ hi oock niet ghewapēt en was met een borstgewey: oft helmet want hy derwaerts niet ghecomen en was om strijden/ maer om onderspeck te doē (als ic voorseyt hebbe) so en heeft daer nochtans gheen van dien geschutten zijn lichaem geraect/ maer recht oft zijt haddē al willens verhoet/so vloghen die schichtē al voor hi hem/ sond raken/eñ met sinen sweerde scheyde hi alcijt die ghene die hem van ter siden hardt aen vielen. Dus heefter hi vele voor hem doot ghesla ghen/ drijuende zijn peert ouer die ghene die neder vielen. Eñ zijnd vpanden roep was dat si op Titū vallen souden/ om zijnd cloecheyt wille/nochtans werwaerts hy sinen loop keerde/ daer vloden eñ scheyden si haer alle seer haestelijck af. Eñ in dit perikel hadden zijn gesellen haer selue mede ghestelt dye van achter eñ van besiden nedghewo:pē werdē/want si en hadden elck maer een hope om dleuen te ontdragen/ te wetē/dat si met Tito gheweldelijck eenen wech souden openen om dleuen daer door te ontdraghē. Ten laetstē isser twee van den moedichsten geweest/ daer af deen verslaghē is gheweest met sinen peerde / eñ dandere af ghewo:pen eñ verslagē/ eñ zijn peert wert wech gheuoert. Maer Titus is mettē anderen onghescheē tot in sinen legher ontuloden. Die Joden werden hier af voorwaer seer moedich/ō dat si in die eerste schaermutsinghe het velt behouden hadden/ on wijsselijck hier op hopende/ eñ dese corte auontuere heeft haer een groot betrouwen ghegheuen in den nauolghenden tide.

¶ Vander Joden sprinckreysen eñ scarmutsingē teghen de Romeynen als die haren leger maecten.

Cap. xij.

MAer als die Keyser des morghens van daer ghetrocken is (na dat hi des nachts die ben de wt Amaus met hem versaemt was) so is hy tot Scopon aen gecomen/van waer men die stadt eñ die groothept des tempels claerlijc sien mach/aen welcke side die neōste plaetse/comēde aē die zuytside der stadt/wert eygentlijc Scopos ghenoemt/ liggende vanō stadt seuē stadiē. Eñ daer heeft hy dē twee legionē te samē eñ der vijfster legionē dry stadiē achterwaerts doē legers makē eñ sterckē/ wāt het docht hē beter dat die ruyters die door dē arbeyt vā der nacht reysen ō moeyt waren verder soudē trecke/ op dat si sonder vreese soudē moghen eenē muer om haren legher makē. Maer ter stont als dit werck begōst was/soo is die thiende bende daer ooc gecomē door Jericho/welcke stadt te vorē vā Vespasiano ingenomē was/eñ daer was eē deel vā die bēde toe garnisoē in gestelt. Deser werde bevolē/dat si ses stadiē vā Jerusalē harē leger maken souden/aen welcken hoeck ghelegen is dē berch die van Olyueten genoemt wort/ teghē dye stadt ouer oostwaerts/eñ desen is met eē diepe vallepe af gescheyden vander stadt/ welcke vallepe is ghenoemt Cedron. Dus is den ewighen twist eñ strijdt binnen dye stadt doen eerstmael haestelijck bedwongen gheweest/door die oorloghe vā buyten aen comēde. Eñ als de twistige muytmakers met grooter verbaesthept der Romeynen leghers aen sagen/ so zijn si (die te voren in dry verscheydē quade hoopen ghedeylt waren) eendrachtich gheworden. Eñ si vraechden van malcanderen die redenen van ghene dat si verwachten/ eñ wat haer gheschiet was/ dat si dese dry mueren hadden latē maken tegen ouer haer stadt/eñ dat si (als die oorloghe haer so vrijlijc verbreyde) met geslotē vestē stille saten/ als besiendes van goede eñ profitelijke werckē/met slappe wapenē ende handen. Doen heefter een ouerluyde geroepē/seggēde: Och wy zijn alleen vroom int stridē tegen ons selue/ maer dese stadt sal den Romeynē in handen comē sond haer bloet te storte/door onsen twist. Met dese redenen hebben si doen dand vergadert eñ verweet/ eñ nemende haestelijc haer wapenen zijn si teghē die thiende Roomsche bende wt geloopen/ eñ als si haren oploop gemaect hadden door die vallepe/ so hebben si met een gheestrijsch op die Romeynen begonst te strijden/ dye den muer vanden legher maecten. Maer die in dit werck bedeylt waren/eñ ter saken van desen wercke/ haer wapenen ooc af ghelept hadden (want si niet en meynden dat dye Joden souden dorren wt comen/eñ al waert oock dat zijt wilden doen/ so meynden si dat haerlieder sinnen hier af souden getrockē worden door harē inwendigen tweedracht) zijn buytē haer meynunghe verslagen gheweest oft verbaest/eñ si hebbē dwerck terstont verlaten/ dye sommighe ter stont wech loopende/ maer vele van henlieden haer haestelijck keerende tot haer wapenen werdē gheslaghen eer si henliedē teghen haer vpandē keerden. Eñ der Joden hoop vermeerderde lanck so meer mits dat si grootē moet eñ betrouwē haddē wter victorien der Joden die voor henlieden gestreden hadden/eñ haer dochte dat si veel in ghetale warē

so wel voor haer selven als teghen haer vyanden/ om dat si wat voorspoets hadde/maer die Romeynen die alderneest ghewoon zijn in ordene gheselt te worden/eñ met fracpichept eñ beuelingē haerō capiteynē oorloghe te voerē/waeren vernaert om haer ongeselthept / dus hebbē si doen ooch (mits dat si verrasscht waren) ghewichen sonder striden/ maer wanneer si haer selven ommekeerden /verrasscht wesende vandē Jodē die haer vervolchden/ so benamen si den Joden haren loop/eñ dye minst op haer hoede warē door dat ghedrupsch/die sloeghen si. Maer als dien oploop der Joden langh so meerder werde/so werden die Romeynen meer eñ meer ontstelt/eñ ten laetsten zijn si wt harē legher ghedreuen/eñ tscheen dat dit gheheel legioē soude int perikel ghecomen hebbē/en hadde Titus haer niet te hulpe gecomē / doen hem dat ter stont ghebootschapt was. Dus heeft hi zijn volck (met veel redenē haer straffende van haer slappichept) wter vlucht wederom gerocpē/ eñ is van besidē op dye Jodē gevallē met die coorlingen die hy by hē hadde/veel Jodē doot slaēde eñ veel quetsende/mer tē laetstē heeft hi alle dander doen vliedē/dzuēde die in die vallepe van bouen nederwaerts. Eñ als dye Jodē in dese nedergaēde plaetse veel schadē ghelidē hadde/so hebbē si haer seluē wederō gedraept/ na dat si in die plaetse daer tegē ouer ontcomē waren/eñ aldus tegen die Romeynen ghestreden tusschen beyde hebbēde die vallepe/aldus heeft desen strijt ghedurt totten halven dach toe. Maer een luttel voor dē middach/als Titus die gene die met hem waren in die hulpe gestelt hadde/eñ sommighe andere vanden hoopen teghen die wtloopers geschict/so heeft hi dandō heyr wederom ghesondē om den muer voorts te mahē int hoochste vanden berghe/ende den Joden dochte dat dit een vluchte was. Maer als die wachter die si op dē torre ghestelt hadde doort schuddē van sinen cleederen een teyken ghegheuen hadde/ so ysser een ouer groote menichte met so grooten ghedruysschē wt gheloopen/dat haren loop was ghelijc den loop vā wee de eñ wilde beestē/also datter niemant vandē Romeynen die int heyr daer tegen ouer stondē haren oploop en heeft verbeyt/maer als oft si met eendē bussen oft stormgheschut hadden ghe slagen gheweest/zijn si terstont vā een gheloogen / eñ achterwaerts ghedreuen zijnde vloden si op den berch. Maer int midden van des berchs op ganch is Titus met een luttel zijnder knechten achter bleuen. Eñ doen hē zijn vrienden (die om haers capiteyns eere het perikel niet achtēde hem bi ghebleuē waren) hem vermaendē dat hi den Joden wijckē wilde/die de doot socchten/eñ dat hy om dese hem int perikel niet en behoorde te stellen/die voor hē niet en moesten te leuen bliuen/maer dat hy sinen slaet soude aen mercken eñ groot achten/ want hy niet en stont inden dienst vā eenen slechten crijchsman maer een heere des lants eñ der gheheelē werelt was/eñ dat hi (daert al op ruste) in so grote vlucht niet en soude stille staen oft achter bliuē. Maer Titus ghelacende hem oft hi dese woorden niet ghehoort en hadde/ heeft vromelijc weōstaen den ghenen die hem bestreden eñ aen liepen/eñ slaēde dye voor int aensicht doode hi die/ als si metter macht tegen hem streden/haestelijc nederwaerts gaende na die delinge/ōstoorde hi die menichte der vyanden. Maer dye Joden vnaert zijnde van zijn sterchept eñ vromichept zijns gemoets/en zijn nochtās doē noch niet in die stadt wederom geuloden/maer wijckende aen beyde siden van hem/hebben si wederom die vluchtige Romeynē vervolcht/die welcke heeft Titus nochtans vā besiden bestreden/eñ aldus haren oploop belet. Als dese dingen geschieden/so zijn die Romeynen ooch verraert gewordē die op dopperste vanden berch warē/ als si die andere beneden saghen vlieden/eñ tgheheel heyr wer de verstropt/mits dat si mepnden dat der Jodē oploop niet verdraghelijch en was. Ooch mepndē si dat Titus ter vlucht ghekeert was/ want si dachten dat dandō nemmermeer en souden gheuloden hebben/hadde hi blijuen staende. Dus zijn si beuāghen gheweest met een ouer sienlike verscrichz/ eñ vloden deen herwaerts eñ dandō derwaerts/tot datter sommighe den Keyser siende in des strijts midden met een gheroep van grooter vreesen der gheheelō benden zijn perikel vercondichden. Dus zijn si van scaempten wederom ghekeert / eñ verwijtende malcanderen dat si haren heere hadden verlaten/dwelck argher was dan die vlucht/ hebben si met haer gheheel macht wedom teghen dye Joden gestreden. Eñ als si die eens bestootē hadden/so dreuen si die door die hellende plaetsen nederwaerts: maer die Joden allenthens wech gaēde/streden nochtans/hoe wel die Romeynen machtigher waren/om dat si bouen haer waren/ eñ ten laetsten zijn alle die Joden in die vallepe ghedreuē. Maer Titus viel hart aen den ghenen dye teghen hem waren/ghebiedende der benden dat si wederom souden gaen tot dat weerck wanden muer/ende metten ghenen die hy te voren hadde/heeft hy dye vyanden achterwaerts ghehouden. Daer om (als ich ymmer dye waerheyt moet seggben) sondyet wt gonsten daer toe te doen / oft wt nijt daer af te trecke/so seg ic dat die Keyser Titus doen dat gheheel legioen wten perikel verlost heeft/ eñ also dē crijchsmannen vrijheyt verleent om haren heyr legher te sterckē.

Vanden mupterschen strijt binnen Jerusalem in die daghen der ongheheefder brooden/ ontrent paesschen. Cap.iiij.

Als dan doorloghe van buyten een luttel verslapt was/ soo heeft die twistighe mupterie wedom een oorloge van binnen opgeruct. Want als den dach der ongheheefder brooden naende was/welck is den veertheinsten dach der maent Aprilis (wāt die Joden houdē dat si op desen dach eerstmael wt dye macht der Egyptenaren verlost zijn) so heeft Eleazarus met sinē gesellē die poorte des tempels een luttel open gedaen/ begherēde dat het volc binnen comen soude/dye den tempel begheerden te eeren eñ daer in te aenbiddē. Maer Johānes heeft desen hoogen feestdach gebesicht om zijn verraderie daer mede te bedecken/ende hi heeft er sommighe vanden sinen/die minst bekent waren/onder haer cleederen ghewapent/waer af die sommighe ooc onsuyuer warē / eñ die heeft hy ooch al heymelijc metten anderen derwaerts ghesonden om den tempel in te nemen. Als dese dan

Dit was den hoochsten feestdach van Paesschen

daer binnen ghecomen waren/hebbē si haer cleederen af ghewozpē/ eñ also sachmen dat si al ghewapent waren. Eñ terstont is daer een groot ghe rucht eñ werringhe ontrent dē tēpel opghestaen/ midts dat het volck (dwelck gheen partye en was van die twistighe mupterie) meynde dat si alle mā wildē in perikel brengē/ maer die Zeloters meyndē dat dese verraderye alleenlijck om haren wille opghestelt was. Dus hebbē dese die bewaringhe vā die poozten verlaten/ ende dander zijn van die bozstigheweyzen af ghespronghen/ eñ (eer dat tot stridens quam) in des tempels heymelijcheden gheuloeden. Maer die ghemeyn lupden ghedzonghē zijnde tot aen den outaer/ eñ ronts om den tempel werden vertredē/ midts dat si met stocken eñ met pseren wapenen ouer al gheslaghen werden. Eñ veel vanden vianden der gheender die doot ghesla ghen waren/ hebben die wt harē eyghen haet ghedoot als gheselen van haer contrarie partye/ eñ so wie te vozen pemanden vouonden hadde hē lagen legghende/ die werde doē ter doot ghelept als een Zeloter. Maer die doē met grooter wzeethept die ontschuldighe doodē/ gauē den booseñ eñ misdadighen bestaut eñ wtstel/ eñ si hebben die wten heymelijcheden laten comen/ eñ vyt weech gaen. Dus hebben si den binnensten tempel met alle zijn ghereetschappē inne gehoudē/ eñ bestredē Symonem noch veel stoutelijker. Aldus is die mupterie eñ binnē partijsschap die dzie scheydich was/ in twee partyen gedeylt. Maer Titus begherēde sinen leger naerder die stadt te brengen van Scopo/ heeft teghen der Joden wtloopinge ghestelt wtghecozen voetknechten eñ repsighero/ so vele alst ghenoech was/ eñ den anderen heyze heeft hi beuolen dat si alle dye ruymte totter stadt muerē toe soudē essen maken. Als dan alle die muerē wallen eñ thupnen afgebzoken warē/ daer die inghesetene haer boōgaerden eñ houen mede beheymt eñ bezijt hadden/ eñ alle gheboōte (al warē die voe vzuchtbaer) daer af gehouwen waren dat teghē dye stadt lach so hebben si ooc alle dieptē gheuult in die valleyē/ eñ die hoochste wtstekende steenrootsen hebbē si met pseren instrumenten gecozt/ eñ aldus hebben si alle die contreye pleynder eñ neerder ghemaect van Scopo tot Herodis begrauenisse toe/ welc in haer beslupte der serpenten poel/ die in vooz tiden Bethara ghenoemt werde.

¶ Vander Joden bedzoch teghen dye Roomsche rupters. Cap. v.

In dese daghē hebbē dye Joden den Romeynen aldus dapighe lagen ghelept. Dye alder stoutste vanden muptmakers zijn ghegaē bupten die tozen die mē noemt der vzouwen tozre/ ghelatende haer gheueynsdelijck/ als oft dye ghene dye peys begeerdē haer wter stadt gedzeuen hadden/ eñ dat si daer tusschē beyde bleuen/ om dat si der Romeynen gheweld ontsaghen/ eñ dat deen onder dander schupide om behoedt te wesen/ maer haer ander geselen hebben haer seluen ghestelt op die vestē/ veynsende haer oft si tgemeyn volck haddē gheweest/ met een gheroep biddende om vzede/ eñ om verbont te maken mettē Romeynen/ beloueden dat si haer die poozten open doē soudē. Eñ aldus locten si die Romeynen aen/ eñ als si dit riepen/ so wierpen si ooc steenen na haer gheselen die bupten waren/ recht oft si die wilden van die poozten dziuen. Eñ dese gelieten haer/ als oft si die poozte soudē hebbē willen met gewelt open breken/ eñ somtijts oft si den bozghers hadden om ghenade ghebeden/ maer als si dicmael ghingen na die Romeynē/ so quamē si weder omme als oft ōdwaesde menschen hadden gheweest. Eñ dese haerlieder stalcke geueynsthept/ heeft dē Romeynen warachtich gedocht/ hier om hebben si haer ghehaest om dit werck te volbrengen/ recht oft si die Joden die bupten warē in haer handē hadden om die te doodē/ hopende ooc dat die van binnē haer die poozten open doen souden. Maer Titus hadde quaet vermoeden van dese haerlieder aenlockinghe/ om dat die gheen reden en hadde/ wāt doē si daechs te vozē dooz Josephum versocht warē om eenich verbont te maken metten Romeynē/ hadde hy beuondē dat si noch grootē moet hadden. Dus heeft hi sinen rupters doē ter tijt ooch beuolen/ dat si in haerlieder stede bleuen. Maer sommighe vanden werclupdē hadden haer wapenē te vozen ghenomen eñ begonstē tot aen dye poozten te gaen. Eñ die ghene die schenē wt gestooten te sine/ depsden ten eersten achterwaers. Maer daer nae als si bp die tozen quamē vanden poozte/ so hebben si der Romeynē werclupden met eenen loop bedzoghen eñ vā achter veruolcht. Eñ die op die vesten stonden wierpen een groote menichte van steenen/ eñ scoten alōhande scichten na henlieden/ also dat ser vele dooden eñ vele woudē/ want si en condē niet lichtelijck vanden stadtmuer vlieden/ mits dat die andere haer van achter seer hardt aen drielen/ ende poozts dwanc haer die scaēpte ooch/ eñ dye vzeese in dit misdaet te volherden/ om dat si hier in teghē haer capitepnen misdaen hadden. Hierom hebben si langhe tegen haer vpanden ghestreden/ eñ nae dat si seer ghewont waren eñ haer vpanden ooch niet min ghewont haddē/ so hebben si ten laetsten haer vpanden verdzeuen/ daer si af bedzogē warē/ maer dye Joden hebben haer gheuolcht int wech gaē tot die begrauenisse Helene/ dzijuēde haer met ghescutten. Daer na hebben die Jodē die fortuyne veruloect/ eñ die Romeynen seer hooghaerdelijc beschimpt/ dat si so haest aē geloct warē/ eñ dzaeyende haer schilden om hooge/ maecten si groote vzlichept ouerlupde roepende van blischappē. Maer die capitepnē eñ die Keyser hebbē dese crijchsmanren van haer onwijshept eñ onghehoorsaemhept met alsulcke redenen ghestraft/ segghende.

¶ Die Jodē die alleen dooz wāhope haers leuēs bestiert werden/ doen alle dinghen met voozdachticheyt eñ loosheyt/ verdenckēde bedzoch eñ verraderien/ eñ dye auontuere is haer loosheden mede/ om dat si gheuolchsaem zijn/ eñ malcanderen gonstich eñ getrouwe. Maer die Romeynen den welcke die fortuyne plach mede te sine om haer consten van striden/ eñ ghewoonte van haren capitepnen onderdanich te wesen/ die doen nu al contrarie/ eñ si wozden bestreden dooz haer mishādelen/ eñ dat dāt quaetste is/ dit doen si in des Keysers teghenwoordicheyt/ vechtende sonder capitepn oft roemeester. Voorwaer seyde Titus die oorloochs rechten zullent noch seer beclagen/ eñ boue al myn Vader

Vespasianus als hi van deser schaden hooren sal/ mits dat hy dye in dooghe op gheuoert eñ oudt ghewoondē is/ nopt in sulcker manierē misdaen en heeft. Die rechtē sullēt ooc beclagē/ mits dz die ter doot ōwisen sulcke rupters die pet cleyns mis doē tegen dordinācie/ eñ moetē sien datter eē heyr af vallich eñ onghehoorsaem is. Maer nu (seyde hi) sullen si weten die dit vermeteliic feyt gedaē hebben/ dat by den Romeynen ooc scande eñ mis daet is/ victorie te crighen sonder beuel des capiteyns.

Als Titus dese rede nen tot die capiteyns ghesproken hadde met grammoedicheyt/ so wist hi seerlijck wat recht hy ouer haer allen doen soude. Dus zijn dese al te samen mismoedich geworden als oft si nu terstont soudē hebben moetē steruen na recht. Maer die bendē zijn rontsom Titū ghecomen/ biddende hem om genade voor haer medeghesellen/ begerende dat hi die vermeteliicheyt van den cleynē hoop wilde ōghneuen/ om dye ghehoorsaemheyt vā haer allen/ beloouēde hem dat si dit tegēwoordich mis daet soudē beterē met meerder vromicheit in toecomēde tidē. Dus is die Keyser te vreden gheseit geweest door haer beden/ eñ aenmerc des profijts. Want hi dachte datmen die castidinge van eēs menschs mis daet wel behoort te werck te stellē/ maer der menichten mis daet behoort ten laetsten ōghneuen te worden om beters wille. Dus heeft hi die rupters in ghenade ghenomen haer swaerlijck vermanende dat si voortaen soudē beter voor haer sien eñ wijser wesen/ maer hi dachte hoe dat hi dese verraderie der Iodē soude mogen wreken. Dus heeft hi die plecht die vā hem tot aen der stadt mueren lach/ binnē vier daghen doen pleynen/ begherende die bagagien eñ die anō menichte sonder peritel daer ouer te voerē. Voorts heeft hi die vroomste rupters tegē der stadt muer voor ghestelt van die noordtside westwaerts in een seuē dobbel ordē/ stellēde het voet volck voor/ eñ na haer het peerde volc in dye heyren/ eñ int midden van desen die scutters. Als dan der Iodē wtlopingē eñ sprincreyzē door dit groot garnisoen belet warē/ so zijn dye bagagien oft dē tros van die dye legioenen eñ die ander menichte door ghepasseert sonō sorghe. Eñ als Titus selue ontrent twee stadiē vanden vestē was/ so heeft hi sinen legher ghestelt aen deen deel vander vesten hoeck/ teghen ouer den tore die ghenoemt wert Psephinos/ aen welckē tore dē omgāc der vestē keert vanden noordē westwaert. Maer dander deel des heyrs werde met eenen muer al om beurijt teghē den tore die Hyppicos ghenaēt wert/ oock twee stadiē verre vā die vestē. Maer die thiēde bēde bleef op den berch vā Oliuetē daer si warē.

Van die gheleghenthept der stadt van Ierusalem. Capit. vi.

DIe stadt Ierusalē was al om beset met drie dobbel vesten/ sonō op sommighe plaetsen daer si met diepe grauē oft valleyen dye nyet passeerlijc en warē/ beset was/ wāt aē die side en hadde si maer eenen muer/ eñ dye stadt was op twee houelen oft cleyn berghen ghesticht/ recht teghen malcanderen ouer gheleghen/ dye nochtans ghescheyden warē van malcanderen met een valleye tusschē beyde/ in welcke valleye veel huysen warē staen een vā desen berghē daer die ouerste stadt op stont/ is veel hoogher/ eñ langer wtghestrect/ also dat dye om zijn beurijtheyt wilen werde des coninck Dauids stadt genoemt/ wāt die was Salomons vader/ welcke Salomon eerst dē tempel maecte/ maer vā ons werde die genoemt dopperste merct. Den anderen berch die Acra ghenaemt is/ hout die onderste stede/ en is van allen sidē nederwaerts gaēde. Eñ teghē ouer desen was noch eenen derden houel dye van naturen neerō was dan Acra/ eñ vā voren met een breede valleye afgheschepden/ maer namaels ten tide dat die Asamonei regneerden/ hebben si die valleye met eert hoopen gevult/ om den tempel aen die stadt te vestigen eñ te vsamen/ eñ die hoochde van dē berch Acra/ hebben si ghemineert eñ ghenedt/ om datmē wt die valleye den tempel die daer bouen stōt soude mogē sien. Maer die valleye die Tyropeon ghenoemt wert/ waer mede (als voy voorseyt hebben) den hoochsten stadt berch ghescheyden woert vandē nedersten/ strect haer tot Siloam toe/ wāt also noemden wi eē sontepnie die soet was eñ seer overuloedich. Eñ dese twee stadt bergen/ waren van buyten al om met diepe grauen beset/ eñ van beyde siden door belet vandē steenrootsen/ en comen daer nergers aen comē. Maer die oudtste muragie oft veste vā die drie/ en was nyet licht ō wūnē/ om die vallеyē/ eñ om dē berch die daer bouē hooch opwaerts stōt/ daer hi op gemaect was eñ bouē dit dat hi beter gelegē was/ so was hi ooc seer sterck gemaect/ met swaere costē die Dauid eñ Salomon/ eñ sommige anō Coninghen daer aen ghehangen hadden. Eñ aen dese side begunnēde vanden tore Hyppicos ghenoemt/ gaende totte tore die Xystus genaemt is/ eñ daer na comende aē thof/ eyndet aēt westwoortael des tēpels. Maer aen danō side westwaerts gaēde/ eñ neōwaerts valēde door die plaetse die Hetyso genaemt wert tot der Essenen poorte/ eñ vā daer voorts voorbi die sontepnie Silea Suytwaerts draeyende/ ende van daer wedom oostwaerts keerende daer Salomons breet water is/ ende comende voorts ter plaetsen die Ophlan genoemt wert/ stuptet hem met dat ooster sch poortael oft voorwerc des tempels. Maer den tweedē muer hadde zijn beginsel van der poorten af diemē Genath noemde/ wāt dese hadde geweest des eersten muers poorte/ eñ desen muer alleen om die noortside gaende/ clam opwaert totten tore Antonia genaemt. Den derden muer begonst vandē tore Hyppicos/ vā daer voort gaende na den noordē/ eñ van daer voorts comende totten tore Psephinon tegē Helenes begrauenisse/ die der Adiabenen coninginne hadde gheweest/ des coninck Izate moedr/ eñ alsoe verre voort gestrect door die counclilie spelūchē/ dzacy de hy om vandē tore af die inden hoeck stont/ teghē die plaetse die des voids graf ghenoēt wert. Eñ metten oudē muer beenicht/ eynde dye in dye valleye diemē Cedrō noemt/ met desen muer hadde die coninck Agrippa beset het deel vā der stadē dat hy daer aen ghehangen hadde/ doen tselue te voren heel bloot was/ wāt die stadt seer overuloedich van volcke werde allenxkens vbrept buyten die vesten/ also dat die noort contrepe des tēpels

vast aen den houel eñ by die stadt ghelegē allenx-kens voortghegaen was/alsō dat den vierden houel oft berch ooc bewoont werde die Gezetha genoemt werde/ghelegē teghen ouer den toyre Antonia/eñ met seer diepe grauen af geschеydē/die welcke daerom gemaect warē/datmē daer (dooz die fundamenten van Antonia die vast aendē houel comen) niet lichtelijc en soude moghen aen comen/als niet so hooge wesende. Dus maecten die diepe grauē den toyre veel hooger/eñ die aenhāgsel vanō stadt/werde op des lants tale ghenoemt Gezetha/dwelc te seggē is npeu stadt. Eñ als die bewoonders van deser nieu stadt begeerden beheymt eñ beurijt te zijn/so hadde des coninex Vader ooc genoēt Agrippa/desen muer (so wi vooz sept hebben) begonst/mer sozgēde dat die Keyser Claudius wt die heerlijcheyt vā deser tymmeragien quact ūmoeden mocht crijghen dat si wildē eenighe nieuwe werringe oft asuallinghe op stellen/so heeft hi dwerc laten ligghē/doen by alleen lijck die fundamenten ghelepdt hadde. Want die stadt en soude niet winlijc gheweest hebbē hadde hi die vesten volmaect/alsō hi die begonst hadde/want daer werden in genoecht steenen die twintich cubitus lanc warē/eñ thien cubitus breet/die men met gheen yser lichtelijc en sozde hebbē moghen doorbreken/oft met eenige stozmghewerē bero eren/eñ met desen steenen was den muer verbrept/welck werck voorwaer ooc hooghet soude geweest hebbē/en hadde zijn groot dadicheyt dit werck begonst hadde npet belet gheweest. Maer den seluen muer is wedom dooz der Joden neerstichepyt opgericht gheweest/tot dye hoochde van twintich cubitus/eñ hi hadde canteelen vā twee cubitus/eñ wt stekende bozstgewerpen van dzp cubitus/alsō dat die geheel hoochde quam tot vijftwintich cubitus toe. Mer bouē die muerē waren viercantige toyrens ghestelt/die twintich cubitus hooghe eñ twintich breet waren/dye ooch als dē muer vol eñ dicht warē. Boozts en warē dese met selrpen eñ die scoonheyt der steenē niet argher dā den tempel. Eñ bouen dese dichte hoochden der toyren tot twintich cubitus ūheuen/waren bouē ooch camerkens eñ eedtplaetsen eñ ontfanghers van reghenwater/eñ breede windelgraden in elcken toyre. Eñ sulcker toyrens negentich hadde dē derden muer/dye welcke stonden twee honūt cubitus vā malcanderē/maer dē middel muer was bedepit met veerthien toyrēs/eñ den ouden muer met sestich toyrēs. Eñ dē geheelē omganck van der stadt was dziendertich stadien lanc/welc was meer dan vier mylen. Eñ hoe wel den derdē muer gheheel wonderlijc was om te aensien/nochtans was noch meer om ūwonderen dē toyre Psephina die inden hoeck noozdtwaerts eñ westwaerts keerende/hooch ūheuē stont/ aen welcke side Titus sinen legher gestelt hadde. Vā wt desen toyre (die tseuentich cubitus hooge was) mochtmē (als die sonne op gegaen was) dlant van Arabien siē/eñ totter zee toe/eñ ooc die wterste palen des Hebreusschē lants. Desen toyre was achtcantich eñ teghē desen toyre ouer was dē toyre Hyppicos/eñ daer by waren noch twee andē toyren/welck Herodes die coninck inden ouden muer ghemaect hade/die in groothept schoonheyt eñ sterckz alle dye toyrēs vandē gheheelē werelt te bouen ghinghen/want die comne Herodes heeft bouen zijn natuer like milthept eñ heerlijcheyt/ooch wt sondlinghe liefde tot dese stadt/die heerlichz deser werckē/na zijns herten lust gemaect/ stellende die ter eeren/eñ ter gedencheniſſen van dzp personē die hi wter maten seer lief hadde gehadt/noemende die toyrē ooc met dyer personē namen/te weten/ter ghedencheniſſen van sinen broedē/ eñ een sinen vriēt eñ zijnē hupsvzouwē/welche hupsvzouwe hy wt ialourcheyt hadde doen dooden/eñ dye andē twee hadde hy in doozloghe vlozen nae dat si seer vzomelijck ghestreden haddē. Dē toyre Hyppicos na zijns vzients naem genoemt was viercantich. Eñ dese toyren warē eich vijftwintich cubitus breet eñ lanch/eñ si waren dertich cubitus hooghe/nergers ydel/eñ bouen dese dichtheyt eñ vaste metselrye vā groote steenē/was eenen put/vijf cubitus diepe om reghenwater daer in te ontfanghen eñ hier bouē was een hups met een dobbel solderinghe vijftwintich cubitus hooghe/eñ in verscheyden dreten ghedeplt/eñ bouen was dit hups al om beset met canteelen twee cubitus hooghe/eñ wtstekende bozstge weyzē dzp cubitus hooghe alsō dat die gheheel hoochde vā dese toyre werde ghemetē tot vijftachtētich cubitus. Den tweedē toyre die hi na zijns broeds name hadde ghenoēt Phaselon/was alsō breet eñ lanck als den anderē vā veertich cubitus/eñ binnē so veel cubitus ghemaect op die maniere vā eenen mozrier/ende zijn hoochde ghinc opwaerts heel dicht/ eñ hier bouē was een hooch gewelft werck vā x. cubitus/met armē gemaect/eñ met bozstgewerpē omringe/eñ int midden vanden gewelfden werck stont eenen anderen toyre hooch wtstekende/ghedeplt in seer heerlike woninghen eñ baden oft stouen/om dat daer niet en soude ghebzeken tot des Coninex behoef. Eñ int hoochste was hy verciert eñ beurijdt met bozstgewerpen eñ canteelen/alsō dat alle dye hoochde van dien toyre op quā bi nae tot negentich cubitus/eñ van ghedaente scheen hy ghelijck te wesen dē toyre Phari/die dē genē die na Alexā dziē scepē/vā verre vier thoont/maer hi was veel wijdē: eñ desen toyre was doē ter tijt eē roof hups vā Symons tyrānie. Maer dē derden toyre Mariāmes genaēt (wāt dit was zijnē hupsvzouwen naē) was tot twintich cubitus dicke/eñ noch twintich cubits wijt/ eñ hadde bouē noch heerlicker eñ cierlicker woninghen staende dan dandere/midts dat dē coninck dochte hem wel eyghentlijck te betamen/dat den toyre na zijn hupsvzouwe genaēt/schoonē soude wesen/dā die na der mans personen ghenoemt waren/ghelijc die mans toyrē ooc stercker waren dan desen die na een vzouwe ghenaemt was/wiēs heel hoochde quam tot vijftich cubitus toe. Eñ hoe wel dese dzp toyrē dus groot waren/nochtans schenen si veel hooger te wesen vanō plactsen daer si op gestelt waren/want den ouden muer daer si in stondē/was op een hooghe plactse ghemaect/eñ den top vanden houele stack hooghe bouen wte/tot ontrēt dertich cubitus/op den welkē die toyrē staēde/ groote hoochde daer doōr ghecreghen hadden. Ooch was seer wonū-

lijck die groothept der steenen/wāt die tozren en waren nyet ghemaect van gemeynen steenen oft die de menschen mochten dzaghen/maer vā ghehouwē marmozsteenē/eñ elcken steen was twintich cubitus lanc eñ thien cubitus breet eñ vijf cubitus hooghe/die met malcanderē so vast aen eē waren geuoecht/dat elckē tozre scheen maer eenē steen te wesen/wāt si waren dooz der werckluydē handē van vozen eñ aen die hoecken also effen aen een geuoecht/datmē nergers eenich voechsel oft iuncture sien en mocht. Eñ als dese aldus aē dye nooztside ghestelt warē/soe was des coninex hof daer binnē aen gemaect/dwelc heerlijker was dā men soude conmē met woozdē wt legghen/want die heerlichept eñ dat maecsel des werex en was in gheenē manieren te vbeteren. Eñ dit was ooc gheheel beurijt met eenen muer van dertich cubitus hooghe/eñ was oock met seer cierlike tozrēs gheliickelijck van malcanderen staende al om beset/verciert met mannē/wooningē/eñ eedtcameren der capitepnen/ so dat in elck honōt mannen mochtē logeren/eñ ten waer niet om vtellen hoe menigerhande verscheydē marmozsteenē daer in warē/wāt daer was veel dinex vgadert/dat elōs selden oft qualijc te vinden oft te sien was/die daken warē ooc seer om verwonderē van die hooch de der balcken/eñ schoonhept der cieraten/ eñ die menichte der wooningē eñ ontallike veel manieren der timmeragiē waren al om vol hupsraets/ waer af in elcke camere bysonder veel hupsraets was/heel vā goude eñ van siluer/eñ hier en bouē warē daer ooc veel ghewelfde galerpen deē dooz dander int ronde dzaepende/ eñ in elcke van dpen waren columnen/ eñ die plaetsen die tusschē dese onē den blooten hemel open waren (hoe wel dye met boomen eñ groene houen onderscheydē waren) haddē nochtans langhe wandelplaetsen omringt met diepe waterloopē/eñ ooc vijvers oft cisternen al om vol metalē tephenen/ daer dwater mede wt gestozt werde/eñ veel tozrē van tamme huys dupuē ontrent die waterē. Maer this vooz waer onspzeckelijc hoe danich dat des coninex hof was/ eñ het gedincken vā desen doet my wee als ick vtelle wat grooter dinghen den bzant der rooers vnielt heeft/ wāt dese en zijn vandē siomepnen niet verbzant/ maer vandē muytmakers van binnen/also wi te vozen verhaelt hebbē int begin sel der werringen eñ tweedzacht. Want den bzāt heuet al vnielt eerst vā dē tozre Antonia comende/eñ is voozts gecomen tot des coninex hof toe/ eñ heeft ooc vbzant alle die ouerste timmeragien van die dzie tozrē. Maer den tēpel was gemaect (als ic voozsept hebbe) op eenē seer hardē houele/ eñ tē eerstē en was die pleynhept int hoochste geleghen nauwelicx groot genoech voor dē tempel ende zijn buyten plaetse om dat dien houel vā allen sidē stepch was eñ nederwaerts gaende/mer doen die conine Salomon/ die den tēpel ooc ghetimmert hadde/ daer af een deel aē doostside met eenē muer beset hadde/so isser een ghewelft vooz werck op den dijck ghestelt/ eñ dit bleef vā dandē siden bloot/tot datter in nacomende tiden vandē volcke altijt wat eerde aen gebzacht werde/ waer dooz die pleyn plaetse vandē houel bzeedē ghewozden is. Eñ als si den muer aen dye nooztside een deel gebzoken hadden/ so hebbē si so veel ruymten daer aen genomen/als naemaels des geheels tempels omganc besloten hadde. Als dan de sen houel met dzy dobbel vesten al om beset was/soo pste een meerdē werck ghewozden dan men soude hebbē moghē hopen oft wenschen/ daer ooc veel tijts ouer vsieten is gheweest/eñ alle dye heylige scattē/ die geuult warē van die offerādē eñ ghiften die wt die geheel werelt Gode gesondē werden/waren verdaen tot die timmeragiē dye daer gemaect waren/so wel in dē hoochsten omganck als inden benedensten tempel/ waer af si dalō nederste met dzy honōt cubitus beuesticht hadden/ eñ in veel plaetsen mochtmē die diepte vādē fundamenten sien/ maer nyet die geheel diepte/mits dat die valleyen seer ouerdect warē/ om dat si die enghe straten van Ierusalem effen soudē maken. Maer die steenen waren veertich cubitus groot/ midts datter veel gheits was eñ twolck oock seer milt was/dus arbeyden si om dinghen te maken die meerdē waren dan men soude moghē wt spzeken/ daermē ooc gheē hope af en hadde dat ment ymmermeer soude mogen volmaken/ dwelc ooc so langhe dueren mochte alsmē niet en soude moghen segghen/eñ op sulcke fundamenten waren wercken gestelt die dier wel weerdich warē. Alle dese gewelfde voozwerchē waren dobbel/die onderhoudē werdē vā columnē/dye vijuentwintich cubitus hooge waren/ elck van eenen besonderē steen vā witten marmozen/ eñ hier bouen waren ouerdecsels vā Cedzinē welfselen/welcker welfselē natuerlike costelichept/eñ om dat die vā ghescaefden houten gemaect waren/ eñ seer wel aen een voechden maecten den besiēders groote verwonderingē eñ docht haer wel besiens weerdich maer van buytē en werden dye niet verciert dooz eenighe schilōs oft beelt snijders werck/ si warē oock dertich cubitus breet/eñ allen haren omgāc wozde in ses stadiē totten tozre Antonia besloten Eñ die gheheel rupmte onē die opē locht was in verscheyden manieren ghemaect/ghepaueyt met alōhande steenen. Maer daermen tot dat tweede deel des tempels ghinck/ was met steenen traliē al om beset/die dzy cubitus hooghe warē/ die ooc seer constelijc ghemaect eñ ghewzacht waren/ eñ daer stonden ooc desghelijcx columnen al euē verre van een/die som met Griecxschē/ som met Latijnsche letterē die aēcomers vermaendē van dye wet ō superhz/dat die vzeēde luydē niet en mochten voozts gaē tot in die heylige plaetse/wāt het anō deel des tempels hiet heylich/ eñ daer ghincmen vā deerste deel opwaerts met veerthien graden/dwelc bouen viercantich was/ eñ met eenen eyghenen muer al om besloten/welcx buytenste hoochde hoe wel die tot veertich cubitē quā/werde nochtans vā die graden bedect. Eñ die binnenste hoochde was vā vijuentwintich cubitus/ wāt om dat die in die hoochste plaetse by graden ghestichte was/so en sachmē dat binnēste deel niet geheel/mits dz vandē houel bedect was. Maer achter die veerthien gradē/was een ruym plaetse tot ten muer toe van dzy hondert cubitus/ heel effen. Eñ van hier ghincmen met vijf ander graden eñ

leederen tot op die poorten/te weten/van noordē eñ westen met achte/dat is/aen elck side met vier trappē/maer twee aenden Oosten. Ooch wasser noodelijck een bisondē plaetse om der religien wille voor die vrouwen geschict/eñ die was mz cenē muer ondēscheyden/ eñ dus scheent vā noode dat ter noch een poorte wesen soude. Maer tegē deerste poorte/was noch af geschepden voor die ghene dye wt ander contreyen quamen een zuptsche poorte eñ een noortsche/ door dye welcke men in ghinc tot die vrouwen/ wāt ten was niet gheoorlooft door die andē poortē tot dye vrouwen binnē te gaen. Ooc en mochten die vrouwen haer poorte niet voorby gaen/ mids dat den muer daer tusschen beyde stont/want die plaetse was opē voor alle binnenlantsche eñ buytenlātsche vrouwē die wt deuocien tē Gods dienst daer quamen. Maer die weste side en hadde gheē poorte/mer daer was eenen heelen muer voor ghemaect/eñ tusschē dye poorten waren voorpoortalen oft gewelfde galerien vandē muer binnē al bi tegen ouer die schatkusten/ eñ dese werdē van groote eñ seer schoone columnen ondēhouden/eñ si warē enckel/eñ sonder dye groothept en waren si in gheen dinc den ondersten ongelijc. Eñ deser poorten sommige warē met gout eñ siluer van alle siden ouerdect/ desghelijcx ooc die stilē eñ die voorste tymmeragiē maer daer was eē dore buptē dē tempel ouerdect met coper vā Cozinthien/die verre te bouē ghinc in eeren/de andere die vgult oft versiluert warē Eñ in alle die ingangen waren dobbel dozen/dertich cubitus hooghe/eñ vijfthien cubitus breedt. Maer na den ingāc binnenwaerts/daer die poorten wijd werden/ hadden si groote cameren aen beyde sidē vā dertich cubitus/ die na dexemplier vandē tozren lanck eñ breet waren/eñ opwaerts meer dā.xx. cubitus hooge/eñ elcke camere stont op twee columnē dye twaelf cubitus dick waren eñ dye groote vandē anderē poorten was al gheliic. Maer die poorte des tempels die op Chozintia stont/ daer die vrouwen vergaderden die aen dooste side open ghedaē werde/ die was sonder twijfel meerder/want si was vijftich cubitus hooge/ eñ hadde dozē van veertich cubitus/eñ veel heerliker cieraet/ wāt si was mz dicker gout eñ siluer ouerdect/dwelc ouer die negen poorten ghedaen hadde Alexander/Tiberius vaē. Eñ met vijfthiē graden vandē muer die de vrouwē af sloot/ ginc men tot die meeste poorte/ want dese waren vijf graden cozter dan die andē die na dander poorten leyden. Maer op den tempel selue int middē gheselt/welc dalē heylichste deel des tempels was/ ghimenē met twaelf graden/ eñ van voze hadde zijn hoochde eñ breyde hondert cubitus/maer achter was dyen veertich cubitus engher/want daer waren langhe ingangen/als twee vloghelen aen beyde sidē van twintich cubitus. Mer zijn eerste poorte was tseuentich cubitus hooghe/eñ vijftwintich cubitus breet/eñ si en hadden gheen doren/want si beteyckende den hemel die breet ghesien wert vā alle siden. Eñ die gheheel voorwerken waren vgult/eñ deerste huysinghe was heel doorluchtich van buptē. Dus scheent den ghenen diet van bupten aen sagen/dat het binnenste deel vanden tēpel rontsom heel blinckēde was. Mermits dat het binnēste deel des tēpels onderslaghē was met een geraemte/so sachmen die plaetse oft huysinghe daer aen gheiegē tot een ghestadighe hoochde/eñ werde vheuen tot.xx. cubitus toe/eñ was.xl. cubitus lāc/eñ.xx. breet. Maer die binnēste poorte was heel vgult (als ick gheseyt hebbe) eñ rontsom die/eenen vguldē muer/eñ daer bouen hadde gheldē wijngaert bladeren/daer druyuen aen hinghen so lanck als een mensch. Eñ om datter een geraēte oft solderinge tusschen beyde was/ so scheen den tempel neē dan dat buptenste deel. Eñ het hadde guldē dozen/vijfenvijftich cubitus hooge/ eñ sesthiē cubitus breet/eñ daer toe een tapijt van gelijcker lengden/dwelck was een Babilonissce gozdine oft voorhāgsel/geborduert vā Hyacynthē side/eñ wit linen garen/van ghelu eñ purpur side neerstelijc gewracht met een wonderlijc werck/dwelc ooc seer schoō om sien was/ om die vmenghinghe der verwen: Want het beteyckende die ghelijckenisse van alle dingen/ wāt door die ghelu verwe scheent gelijc den viere/eñ door wit lijnwaet der eerdē/ eñ door dye blauwe Jacint verwe der locht/eñ door die purpurē vwe der zee/eensdeels om die ghelijckheyt der verwen/ eñ eensdeels om den oorsprouck als lijnwaet eñ purpur/want het lijnwaet coemt wter aerden/eñ die purpur vwe wter zee/eñ daer in was beseyckeuen alle den loop des hemels/sonē die teyckenen. Eñ die binnen den tempel ghingen/quamen terstont in donēste deel/welck hoochde was vātsestich cubitus/eñ die lengde ooch vā so veel/eñ die breyde was vā twintich cubitus. Eñ deerste deel tot veertich cubitus toe/was af gesloten/eñ hier in waren dry werchē/die allen menschen seer wōderlijc eñ prijselijc waerē/te weten/eenen tādelaer/ een tafel/eñ een wierooc vat. Eñ die seuen lampē op dē tādelaer beteyckēde die seuen dolēde sterrē/ wāt so veel lāpen sprotē wt den tādelaer. Die.xij broodē op die tafel gestelt beteyckēdē die.xij. teeckenē vandē circkel des hemels/eñ tgeheel iaer. Mer wierooc vat door die derthiē wel riechēde speciē daer dat mede vmult werde wt der zee/daer gheēmēsch op herbergē oft woonē en mach/beteyckeñ dat alle dingē gode toebehoordē/eñ gode diendē.

Dit zijn al groue Joetsche exposition ofte duydinghē meer natuerlic eñ lichamelic dā gheestelijc.

¶ Maer het binnēste deel des tempels was van twintich cubitus/ eñ dit werde af gheschepdē eñ af gesloten van tbuptenste deel door een voorhāgsel oft tapijt/eñ daer en was niet met allen in ghestelt. Eñ dit werde gehouden also datter niemāt inne comē en mocht/ om dat onbesmet soude blijuen/eñ niemant en mocht ooc sien/eñ het werde ghenoemt dalē heylichste plaetse. Maer by die si den vanden neōsten tempel/daer waren veel deelen daer mē in gaē mocht/die met dry dobbel solderinghe waren ouerdect/eñ aen beyde die siden was daer toe eenē openen ingāc van die poorte. Maer dopperste deel des tēpels/en hadde die selue af gescheyden deelē niet/ maer door dat so enghe niet en was/maer het was hoogher veertich cubitus/eñ ten was soe heerlijc niet als donderste deel/wāt die geheel hoochde was begrepē in hōdert cubitus/daert in deen alleē maer veertich cubitus en hadde. Eñ het buptēste were des tēpels

Int binnēste des tempels plach Gods arcke te staen: maer die was voortijts gebrocht vā Jeremias dē prophect/ alsser ghescreuen is. 2. Mach. 2.

was al te mael sulc / datter hē elcx herte eñ ooghē mochten af verwonderen / want het was aen alle sidē met seer swaer guldē platē ouerdect / blinckē de met een vierich schijnsel / meer dan den eerstē op ganck der sonnen / also dat die oogen vanden ghenen die daer op sagen wederblicten eñ weder slaghen werden als vā der sonnē schijn. Den vreemden iudē die derwaerts quamē / scheen den tempel vā verre te wesen als eenen sneeu berch / wāt waer den tempel niet vgult en was / daer was hy seer wit blinckēde. Eñ it hoochste waert vol gulden spitsen oft pinnen / die seer scarp warē / dat die vogelen daer nyet op rusten en souden eñ dat besmettē. Eñ sommige steenen des tēpels warē. xlv cubitus lanck / vijf cubitus dicke / eñ ses cubitus breet. Den outaer die voor den tempel stont / was vijfthiē cubitus hooghe / maer lanc eñ breet veertich cubitus / viercantich staende / hebbēde aen die vier hoecken als hoornen bouen wt stekende / eñ van die zuytside was eenen opganc niet steyghelijc opgaende tottē outaer / desen outaer was ooc sonder yser ghemaect / eñ gheen yser en hadde dyen opt genaect. Eñ om den tēpel eñ den outaer was een schoon tralie vā seer scoonen steen ghemaect / eenen cubitus hooghe / die wolc vanden priesters scheyde. Dye onsuyuer warē van den saetloop eñ die melaetsche / werdē wt die geheel stadt gestooten / eñ den vrouwē die maensuchtich warē / was die stede ooc ghesloten. Maer ouer dese pale vand tralie / en mochtē ooc die suuer vrouwē niet comē Den mans die niet ganschelijc repn en waren / werden vboden in die binnēste sale des tempels te comē / eñ die repn waren / werden nochtās vanden priesters verscheyden. Maer die vand Priesters gheslachte warē / eñ om haer blintheit dofficie niet en bedienden / die waren metten onghescheyden / eñ ghesonden binnen dese binnenste pale / eñ cregen deelen van harē geslachte / maer si warē ghecleet als ghemeyn luyden / wāt alleenlijc werden si mit priesterlike clederē ghecleet / dye den Gods dienst deden. Totten outaer eñ den tempel ghingen alle die Priesters die gheē gebreck en hadde / ghecleet met een wit cleet van finen lijnwaet / sondelinghe haer wachtēde vā wijn te drincken / eñ heel sober wt vreese des Gods diensts / om dat si niet misdoē en souden indē Gods dienst. Die ouerste priester oft Bisschop ginc met henliedē daer op / nochtās niet altoos / mer alleenlijc op die seuenste daghen eñ op deerste daghē vandē maendē / oft als haers lants groote oft iaerlickxsce feestdagē vandē volcke gehoudē werdē. Dese dede sacrificie / voor geschort met eē voorcleet / eñ daer mede ouerdect / vā zijn beenē tot zijn scamelbz toe / hebbēde ooc onder aen een wit linen cleet buytē wt hangende totten voeten toe / eñ daer bouen eē blau iacintinen rontcleet / daer boorden onder aen hinghen / in die welcke hinghen veruolghens deen tusschen dand gulden bellekēs eñ granaet appelen / bi welcke bellē werdē die donderen beteyckent / eñ bi die appelen die blixemen. Het borstcleet werde met huyuē om gort / van vijfderhāde verwen verscheyden ghewracht / te wetē / van gout / purpur / ghelu / wit / eñ blau: Waer af (als wi gheseyt hebben) die tapijtē eñ voorhancsels des tempels ooc ghemaect warē. Oock hadde douerste Priester eē ouercleet aldus ghetempert dat daer meer gouts in was / eñ int aen doen des cleedts waert ghelijck een borst harnasch / eñ het werde met twee guldē hakē als met twee slangen tsamen aen een ghehecht / daer twee seer groote eñ goede Sardonix steenē in gestelt warē / daer die namē van der Joetscher geslachten in ghegraueert waren. Eñ vā dandē side hinghen noch twaelf andē costelike steenen / te weten / eenen Sardius / eenen Topasion / eenē Smaragdus / eenē Carbunckel / eenē Jaspis / eenē Sapphier / eenē Achates / eenen Amethistus / eenē Licurius / eenen Onix / eenē Berillus / eenen Chrysolitus / eñ in elcken vā desen was eenen bisonderen naem gesneden. Bijn hooft decte hi met eenē mytter vā finē lijnwaet gemaect / dye ghecroont was met Jacinten / eñ om dye was noch een andē gouden croone / hebbende in haer letteren ghescreuen welck waren die vier vocael letteren. Eñ dit cleet en besichde hi altijt niet / maer hi besichde daghelijcx eē andere / dat ooc costelick eñ heerlijck was.

Het was oock bouē Iosephus ōtant hier af dē rechtē gheestelijken sin te verclaren.

Maer dit cleedt dede hy aen als hy alleen int binnenste des tempels ghinc / eñ daer ghinck hi alleē binnen eens tsiaers / op welckē dach een gewoon te was dat sl alle Gode vasten moesten.

Maer van dese stadt eñ den tēpel / eñ vand Joden manieren eñ wetten sullen wy breeder eñ bescheedelijker spreken op een andē plaetse. Want dese dingen en zijn niet cleyn / om die int corte te verclaren. Voorts stont dē torre Antonia indē hoeck vā twee ghewelfde voorwerckē / die westwaerts eñ noortwaerts saghen / eñ dyen was gebout op een steenroot se van vijftich cubitus hooge / eñ vā allen siden heel steych / dwelck des coninex Herodis werck was / daer hi alōmeest die heerlijcheyt zijnd natueren bethoont heeft. Want ten eersten was die steenroot se vā benedē den gront / met effen glatte platen ouerdect / om het werck te vcieren / eñ om dat se lichtelijc vallen soudē die daer op oft af wilden climmē. Voorts was voor die metselrye vandē torre / eē veste oft muer vā dyr cubitus hooge / eñ binnen desen muer vhief hem alle die breyde vanden torre / tot veertich cubitus toe. Eñ van binnē hadde dye een breyde eñ veel onderscheytselē van cēs coninex huys / bedeylt in alle manieren vā woonsteden eñ cameren / te weten / het hadde voorplaetsen eñ badeplaetsen / eñ salē seer bequaē om eē hepr rupters daer te legherē oft logerē / also dat aengaende den noodelijckē gebruyke desen torre oft casteel scheē een stadt te wesen / eñ van zijnd heerlichept weghē scheent te wesen / cēs coninex hof oft palleys / mer het was gemaect in alle manierē als eenen torre / die nochtās noch met vier andē torren beset was aen zijn hoecken / waer af dye twee waren vijftich cubitus hooge. Maer die andere die aen die Oost eñ Suyt hoecken stonden / warē tseuentich cubitus hooge / also datmen vā daer den geheelen tempel sien mocht Maer aē die side daer die aē die poortalen oft gewelfde voorwerckē quam / daer waren vā beyde siden af gangen / daer die wachters op eñ af ghinghen: Want daer waren altijt stoomsche rupters inne / eñ bewaerders met wapenen / om te belettē dat het volc op die feestdaghē niet meus opstellē

Dit is een Joetsche grone beduydinge.

en souden. Wāt den tempel was als eē casteel bo uen die stadt ghelegen/eñ den toꝛre Antonia was bouen den tempel als een vooꝛcasteel gheleghen. Eñ in dit pooꝛtael (als ick vooꝛsept hebbe) warē hoeōs; eñ een ander casteel vanō opperster stadt was Herodis hof. Aldus werde den houel Bezetha (ghelijck ick ghesept hebbe) afgheschеydē vā den toꝛre Antonia / welckē toꝛre (mits dat hi den alder hoochsten was) quam ooc vast aen die nieu stadt/eñ was alleen teghen den tempel staende aē die nooꝛdtside. Maer aenghesien dat ick van deser stadt ende van haer vesten wederom elders in meyninghe ben noch volcomelijcker te scriuen/soe heb ick nu hier af ghenoech ghesept.

Hoe die Joden haer niet en wildē ouer geuen/ eñ hoe si die Romeynen bestredē hebbē. Cap. vij.

Die alō strijdbarichste eñ twistichste menich te binnen Jerusalem was met Symon tot thien dupsent menschē toe/sonō dye Idumeiters/ onō die welcke waren vijftich capiteynen vā dye thien dupsent mannen/bouen die welcke Symon ouerheere van allen was. Eñ die Idumeiters die van zijn partye waren/die ooc vijf dupsent sterck waren/hadden thien capiteyns. Ende die heerlijc ste oft ouer capiteyns van desen/ schenē te wesen Jacobus Sosas sone/eñ Symon Cathlas Sone. Maer Johannes die den tempel hadde inghenomen/hadde ses dupsent gewapēder mannen met hem/die geregeert werden van twintich capiteynen. Eñ doen waren hem aen geuallen twee dupsent eñ vier hondt vanden Zeloters haren twist af leggende/ dye si te vozen haddē tot capiteynen Eleazarum eñ Symonem Arrius sone. Eñ doē dese tegen malcanderen streden (als wi vooꝛ ghe sept hebbē) so was tgemeyn volck den loon haers strijdēs/eñ het deel des gemeynen volcx/die tselue niet en deden/dat si deden/werdē van beyde dese partyen berooft. Dus hiel Symon in zijn bedwāc douerste stadt / eñ den grootsten muer tot Cedzō toe/eñ so veel vandē ouden muer als dyē dzaeyen de is van Siloa Oostwaerts eñ neōwaerts gaet tot die sale Monobazi/die Coninc was des volcx vā Adiabenē / woonende ouer dē vloet Euphzates. Symon hadde ooc in den berch Acra/welc is donōste stadt/tot dz hof Helene/die Monobazus moeō was gheweest. Maer Johannes hadde dē tempel/eñ eens deels die plaetsen ontrēt den tem pel. Item Ophlam/eñ die vallеye die Cedzō ghe noemt was / eñ midts dat zijt al verbzant hadden datter tusschen hen beydē int midden lach/so heb ben si rupm plaetse gemaect om die vooꝛloghe/die si tusschen malcanderē voerden. Want al waren die Roomsche leghers bp die vesten gestelt/ so en ruste nochtās die mupterye niet binnen die stadt/ maer na dat die muptmaiers ten eerstē aen loop vanden Romeynen/ een luttel tijts schenen vsoēt eñ vrecht te sine/ nochtās nyet te mīn zijn si tot haer oude quale eñ twist wederom gekeert ende wederom twee schеydich ghewozdē. Eñ elc street vooꝛ zijn partye alle dingen doende/ also dye Ro meynen haer beleggers begheerden: Want si en hebben vanden Romeynen gheen swaerō schade ghеledē dan si haer seluen aen ghedaen hebbē/eñ na dese en heeft die stadt ghē meuwe iammeren gheleden: Want dese stadt heeft te vozen swaerō ongheuallen eñ schaden geleden eer si ver dozuen werde/mer diese bestredē hebben vā buyten/ heb ben meer daer toe ghedaen. Want ick segghe dat die twistighe mupterie die stadt verwonnē heeft maer dye Romeynen hebben dye mupterie tonō bzacht eñ verwonnē/die seer beurijt was dooꝛ die stadt vestē. Daer om mochtmē met rechte die sca den eñ tegenspoeden van deser stadt haren inge setenē wel toescriuen eñ wijtē/mer die rechtuaer dicheyt dē Romeynē. Maer een peghelijc sal nae maels noch beter vstaen dat hem den dach leeren sal. Als dan die saken aldus gestelt waren binnen die stadt/so heeft Titus met wtgecozē repsighers van buytē omgaende bespiet/al waer hi die vestē best mocht bestozmen. Eñ als hi hier af in twife linge was/aengesien datmē aen die stadt te voete niet comē en mocht van die side daer vallеyē wa ren/ eñ aen dandere side schē dien muer stercker te wesen dan dye stozmgewerpen souden moghē bzeken. Dus heuet hem best ghedocht die stadt te bespringē aen Johannis des ouerstē prieſters be graeuisse (mits dat dese alleen eñ deerste neder ghelegen plaetse was) noch ooc nyet en versaēde metten twee den muer/ eñ die sterchеyt was daer ongeacht ghelaten/ om dat die nieu stadt niet ge noech bewoont en werde. Hier om mochtmen al daer ooc lichtelic totten derden muer comē/waer dooꝛ hi die opperste stadt /eñ dooꝛ dē toꝛre Anto niam den tempel dachte mne te nemē. Als hi dese dingen aldus besach/so isser een van sinen vrien den Nicanoꝛ ghenaemt / aen zijn slincker schouē met eenē pijl gheschoten /als hy daer naerder ghe gaen was met Josepho/willende den ghenen die op die vesten stondē radē dat si vozede namen/wāt hi was wel ter talē. Als dan die Keyser Titus der Joden vooꝛnemen vstaen hadde / wt desen dat si sonder noot quetsten suicke die haer theste raden tot haer lieder behoudenisse/ so werde hi beroert om het belech te volbzenghen / latende ooc sinen ruyteren die buyten steden vderuen. Eñ hy dede alōhande materie vergaderen om eenen wal oft volwerck te maken. Als hi dan het heyr tot desen werche in dyen gedeylt hadde/so heeft hi die slin gerwerpers eñ scutters tusschē beyde op die wal len gestelt/ eñ vooꝛ haer die groote gescutten en de die ander stozmgheweyren ende instrumenten om steenen te schietē/waer mede hy der vyanden spzincreysen eñ wtlooninge teghen zijn werchen wilde beletten eñ ooc wederstaen allen den ghe nen die vanden vesten daer tegen souden yet pinē te doene. Als dan alle die boomē biō stadt af ghe houwen waren/so zijn daer op eenen coꝛten stont die vooꝛsteden gebloot /daer si die houten verga dert haddē tot die wallen/eñ het geheel heyr daer mede becommert was /so en waren die Jodē ooc niet ledich oft traech. Dus hadde tgemeyn volck van binnen dat iammerlijc beroost eñ vermoort werde hope dat si wat respijts eñ vlichtinge heb ben souden/dye wile dat die roouers eñ twistige muptmaiers becommert waren tegen die buytē vyanden/meynēde ooc dat si haer seluen noch vā den mis dadigen wzekē souden/bi also die Romey nen douerhant tregen. Eñ hoe wel Johānis ghe-

sellen wilden wtloopē teghen dye bupten vyādē/ nochtans bleef hi binnen wt ontsien van Symon Maer Symō en ruste niet/want hy was naest het belech/hebbēde op den muer dye ghestutten ghestelt die hi cortelinghe den Romeynen ghenomen hadde/eñ die int casteel Antonia ghenomen warē maer al hadden si dese ghecreghen ten baette vele van henlieden niet/mits dat si die niet en wistē te ghebruyckē/eñ een luttel van henliedē dye vandē afualligheyt oft vluchtigē hier af onderwesen waren gebruycten die instrumenten qualijc/nochtās waren si seer lastich met steenē eñ pijlen schietēde op die Roomsche ruptere diet bolwerck maecten/ eñ bi hoopē wtloopende stredē si ooch hant teghē hant. Maer die werclupden werden opt bolwerc beschermt van groote hoyden die tegen haer ghestelt waren/eñ alle die legioenen hadden tegē der vpandē spyncrepsen wonderlike groote schutgewepzen/maer bysonder warē die groote gescuttē vā dat thienste legioen oft bende veel crachtigher eñ die groote steenboghen/waer mede niet alleen ghekeert en werdē die haer oueruielen oft aē quamen/maer ooc die op der stadt muer stondē/want elcken steen was wel een talent swaer/welc is ontrent seuenenweertich pont/eñ die werdē verō dā een stadie ghedzeuen/dwelc is een half vierendeel van eenō milen/eñ den slach van dese steenen en was niet alleen onuerdzaghelijck den eerstē daert aen quam/maer ooc den achtersten. Maer die Joden hoeden haer voor die steenen/mits dat die al wit waren/eñ si en werden niet alleen ghemercht wt haer ghelupt oft gerupsch/maer ooc door haer wittichept vā verre gesiē/eñ die wachters op den toyre sittēde/scydē haer te voyē wāneer die groote geschutten wt ghedzeuen werden eñ werwaerts dē steen gedzeuē quam/roepēde op haer lāts tale/ die sone coemt/eñ aldus wistent die Joden te voyē op die welcke die steenē quamen/eñ dan mijden si die schoten/eñ hier af quamt dat die cracht vandē steen verlozen viel/ midts dat si af welken vanden schoten. Dus hebbē die Romeynē vdacht die steenen met inct swart te makē/want doen en hadden si gheen onseker schotē/maer si vdoyuender vele met eenen schote/maer hoe qualijck dat dye Jodē ghehandelt waren/si en lieten nochtās dē Romeynen niet vyplijc dat bolwerck maken/maer in alle manieren deden si haer belet by daghe eñ nachte. Als dan die wercken volmaect waren/so hebben die timmerlupden een coyde met een loot/vandē walle gewozpen eñ also dye rupmte ghemetē van daer tot dye vesten vander stadt/want anders en mocht dat upet gheschieden om dat si van bouen met pilen geschoten werden. Eñ als si stoyzmram men hadden gheuonden dye effen so lanck waren als die rupmte oft spacie vandē walle tottē muer/ so hebben si die aenghebracht. Eñ doen die stoyzm rammen ghestelt waren/so heeft Titus den muer van dyr siden doen bestooten/ om dat dye vanden muer niet en souden belet werden oft afghekeert Maer doē dit ghelupt rontsomme die stadt groot gherupsch maecte/so isser eē groot geroep der boyghereu opgheresen/eñ die mupt makers zijn ooch beureest gewozden/eñ want dit perikel henlieden beyde scheen aen te gaē/soe dachten si nu int ghemeyn hier tegē ghelijckelijc te wederstaē/wāt die tweedzachtighe riepen onder malcanderen dat si alle dingē deden ten gherieue van haren vpandē/ eñ al en gaue haer God geenē eewighē vzede met malcanderen/so moesten si ymmer nu ter tijt tegē die Romeynen tsamē eendzachtich wesen. Hierom heeft Symon eenen wtroeper gesonden eñ heeft vyr oozlof ghegeuen allen den ghenen die wilden wt den tempel comen na die vesten. Tselue heeft Johannes ooc ghedaen/hoe wel hy Symonē niet wel en betroude/dus zy si (achterlatēde harē haet eñ twist tegen malcanderen) tsamen in een lichaē dat is/in eenen hoop vsaemt/eñ staende al om op die muerē hebben si seer vele bernēde fackelen vā daer wtgewozpē teghen der Romeynē stoyzmghereetschappē eñ tegē die aēdzuers vādē stoyzmrammē/schietēde sonder vdzach op die selue. Maer dalder stoutste liepen by hoopē wter stadt/vschozēde die ouerdeksels van die stoyzmghewepzen/ vallēde ooch op die ghene die daer aenghestelt waren/ eñ dus bedzeuen si veel feytē met luttel wetēhept oft conste vā oozlogē/ maer met grooter stoutichept. Maer Titus quam altijt ter hulpē den sinē die in last eñ perikel waren/ stellēde by beyde die stoyzmghewepzen peerdevoet eñ scutters/eñ aldus dzeef hi die Jodē af die voor aen bzachten/bedwingēde ooc die scutters die vandē toyren sc hoten/makēde also dat die rammen respijt cregē om scade te doē nochtās en faelgeerde dē muer niet vā die stoyzmē oft stooten/alleenlijc heeft den stoyzmram van dye vijfste bende beweecht cenē hoeck vanden toyre. Maer den stadt muer bleef onghescheut staende/ want hi en voelde terstont het perikel niet metten toyre/die seer veel hooger was/ eñ gheen deel van den muer met hem en mocht trechē ten valle. Als dan die Joden een luttel tijts gherust hadden van harē spyncrepsen oft wtloopinghē/eñ si gemerct hadden dat dye Romeynē verstroyt warē op haer wercken eñ in haer leghers mits dat si meynden dat die Joden van vmoetheden eñ van vzeesen af ghetrocken waren/so liepē si wederom heymelijc wt der stadt poortē/daer dē toyre Hyppicus was/ eñ wierpen voier in der Romeynen wercken/ooch zijn si cloecktelijc voozts ghetrochē teghen die Romeynen/tot die wallen van harē leger. Eñ om dese wten perikel te helpen/zijn dye andē Joden verwect die daer bi waren eñ die verre van daer waren/eñ zijn aldus tsamē vergadt/ maer die crijchshandelinghe der Romeynē/ vwan der Jodē stoutichept. Eñ als si die Joden haddē doen vliedē die si daer eerstmael vondē/so vielen si hart aē teghē die andere die daer ooc vergaderdē/ dus isser eenē swarē strijt ghescheet by die stoyzmgewepzē/ mits dat die Joden dese instrumentē wilden vbzanden eñ die Romeynen dat wildē beletten/eñ vā beyde sīden hoozdemē een groot onseker gheroep/daer isser ooc vele gheualien vandē ghenē die voor int hepr stonden. Maer die Jodē vwonnen met stoutichept also dat haer vier die werckē v Romeynen gheraect hadde/ eñ het soude al te male metten instrumenten vbzant hebben gheweest/ en hadden die tuerlingen van Alexandzien daer niet teghen gheweest seer vzomelijck stridende/ andō dā men van henlieden meynde/wāt si zijn in dese oozloge

Stoyzmrāmen warē instrumētē bā grootē balckē ghemaect /om die mueren oft vesten v stedent e dzeken.

ghepresen geweest bouen dalder vermaertste ruptere/ want dye capiteyn van haren peerdevolck is met zijn vroomste ghesellen op die vyandē metter macht geuallen/ daer hy self twaelf mannen ghedoot heeft die tegen hē streden/ eñ wt vreese van deser doot/ zijn die Joden al wech gheuloden/ dye welcke hy dwāck wedom in die stadt te loopē/ eñ aldus heeft hi die bolwerckē vanden vyant vloost. In desen stryt isser eē Jode geuāghen gheweest/ den welckē Titus heeft doē crupē voor die vestē vander stadt/ op hope dat die ander bi auontuerē doort aensien van desen/ veruaert zijnde/ haer op gheuē souden. Maer na zijn vtrecken is der Idumeters ouercapiteyn Johannes/ die wile hi voor die vesten spyae met eenen bekendē rupter/ in zijn vorst met eenē pijl doorschotē vāt eenē Arabischer eñ is terstont gestorue/ eñ hy heeft dē Jodē groot gheclach/ eñ dē Idumeiters groote droefheyt achterghelaten/ want hi was seer vroom van daden/ eñ seer wijs eñ cloeck int raden.

¶ Hoe daer eenen torre der stomeynen neder ghevallen is/ eñ hoe daer twee vesten ghewonnen zijn. Cap. viij.

OP den nauolghenden nacht/ isser een onghelooueliick gherucht onder die stomeynen op ghestaen. Want doē de Keyser hadde doen manē dry torren om die op die wallen te stellen/ eñ datmē daer mede die vyandē op die vesten staende te lichteliker soude moghē doen van daer vliedē/ so isser een van dien torrens van selfs op dien nacht neder gheuallen. Alsser dan een groot ghelupt af quam/ soo is theyr vserict gheweest/ eñ meynende dat die Joden yet op handē hadden/ liepē si rasch tot haer wapenē/ eñ hier door wasser een turbatie eñ beroerte onder die legioenē oft benden/ eñ die wile datter niemant en conde gheseggē wat daer ghebeurt was/ so bleuen si lange murmurerende deen dit dandē dat vermoedende. Alsser dan gheē vyanden tusschen beyde en quamen/ so creghen si vreese eñ quaet vermoeden van malcanderen/ vraghende ele vā malcanderē den roep oft het tephē van haer bende/ recht oft dye Jodē nu den legher inne ghecregen haddē/ eñ het scheen dat si met eē haestighe verscrictheyt heel verstaghen warē/ tot dat Titus vnemende wat dat was/ haer allen die waerheyt van deser saken te kennen dede gheuen Dus is tē laetstē deser berderre door dese bootscap ghesticht geweest/ maer die Joden alle dandē vromelijck wedstaende/ zijn seer verlast ghewerst vā deser torren/ want daer wt werden si gheschotē eñ gheworpen met lichte gescutten van die slinghers worpers eñ scutters/ eñ steebussen. Oock en condē si so hooghe niet ghestaē als dye torren waren/ eñ si en hadden gheē hope van die torren te moghen verderuen/ nuts datmē die niet lichtelijc om werpē en cōde om haer swarichēyt/ noch oock vbrandē om dat die al met yser beslagē eñ ouerdect waren. Dus zijn si ghedwongen eenen boothschuert weechs van die vestē te vliedē/ eñ also en belettē si dat stormen eñ stootē vandē stormrammē niet/ die sonē ophoudē stootēde/ allenxkens vorder dē. Als dan den muer begonste te wijckē van der stomeynē grooten stormram/ den welckē dye Joden Nicona noemdē/ om dat hijt al vwan/ hoe wel si te vorē vmoept waren vā striden eñ waken/ ten tide als si niet verre vanē stadt bupten vernachtē/ nochtās hebbē si door ōachtsaēheyt oft door quadē raet haer laten dunckē dat desen muer haer vā gheenē noode en was/ mits dat si noch twee andē beschermsels haddē/ hierom zijnē vele vā vmoetheden wech gegaē. Als dā die stomeynē ter plaetsen daer desen Nicon den eersten muer gebroken hadde op geclommen waren/ so zijn alle die Jodē haer wachtplaetse verlatende/ wech geuloden na den tweeden muer. Dus hebben die stomeynē die ouerghegaen waren die poorten open gedaen/ eñ also theyr in gelaten. Als si dan in deser manieren den eersten muer ghewonnen hadden op den vijfthienstē dach vandē Meye/ so hebbē si het meeste deel van dyen af ghevorpen/ eñ die noortside van der stadt/ die Cestius te voren vdoruen hadde. Titus dan bemerckende die plaetse daer der Assyriē casteel is/ heeft zijn rupters derwaerts vtrocken/ beslaende alle die plaetse die tusschē Cedron was eñ buyten schuets van dē tweedē muer ghescheyden wesende/ heeft hi eenē stormterstont begonst te doen. Doen hebben die Joden op den muer bedeylt staende/ den stomeynē seer vromelijc wederstaen. Johannes met sinen gesellen streden wten casteel Antonia eñ wt dat noortpoortael des tempels van Alexanders begrauenisse. Eñ Symons heyr hadde den ingane besloten totter poortē toe/ al daer dwater in dē torre Hyppicon coemt. Maer dicmael lirpen si ooc ter poortē wt/ eñ stredē hant vast teghen die stomeynē/ maer si werdē wedom in die stadt ghedreuen/ mits dat si vwonnen werden vanden stomeynen die dye crijchshandelinge beter wisten dan si lieden/ mer int stridē op die vesten daer haddē dye Joden douerhāt. Dus haddē die stomeynen tghelue eñ die conste van strijdē te baten/ maer die Jodē werden onduchtouden vā haer stoutichēyt/ die vā vreesen te meerē was/ want si vā natuerē in teghenspoedē hartneckich zijn. Hiertoe haddē die Joden noch hope te ontgaen eñ dye stomeynen hoptē torts victorie te crighē/ hierom en werden si gheen van beyden moede/ maer heel daghen lanck deden si scarmuytsingen/ spruckreysen eñ stormen tegen die vestē by hoopen/ eñ daer en gebarck gheē maniere vā stridē/ also dat sulcke striden tusschē beyde partyen vā tsmorghens seer vroech begonstē/ eñ eerst gescheydē werdē by den nacht/ die haer swaerd was dan den dach/ om dat si niet en stierpen/ mits dat dye Jodē altijt vreesdē dat die stomeynen haer mueren souden vwinnen eñ inne crigen/ eñ die stomeynen daer teghē sorch den dat die Joden haren legher beloopen souden. Hierom bleuen si heel nachten in die wapenē/ eñ des morgens so haest alst licht was/ warē si beyde berept ten stride. Ondē dye Joden was eenē crijch wie van henliedē hemselven meest in dauontuere eñ perikel stellen sonde/ eñ also te meerē danck behalen aen haer capiteynen/ bisondē nochtās vreesden si Symon alōmeest/ want alle zijn ondersatē waren hem so ghedienstich/ dat si ooc bereet waren haer selue te doodē/ hadde hijt henliedē bevolen. Maer die gewoōte vā victorie te crighē/ stierde den stomeynen alōmeest tot vromicheyt/ endewāt si niet ghewoon en warē vwonnē te werden

voorts oock haer eewige ruptersschap eñ oeffenunghe des strijdes/eñ haer groote heerlicheyt/maer voor al werden si ùwect door Titus/die al om selue daer tegenwoordich was/want onaerdich oft niet vroō te wesen/als dye Keyser selue dat aēsach eñ mede hielp stridē/docht haer eē seer groot misdaet te wesen. Eñ soe wie vromelijc eñ wel street/dyen was Titus seluer een ghetuyge eñ loon gheuer zijnd vromicheyt/oock waert zijn profijt dat een vroō man alleenlijc bekent werde sinē princc/daerom thoodē si som dat si meer moets eñ cloecheyts hadden dā haer cracht ùmocht. Aldus doen daer in dien seluen daghen een seer machtich heyr van Joden in orden gestelt was voor die vestē/eñ die gesutten vā alle siden wt ghescotē waren/so isser een Longinus genaēt/een vanden Roomschē reysigers wt den Roomschē heyr gheloopen eñ is int midden vand Joden slachorden met ghewelt ghereden. Eñ doen hi die hadde doen scheyden/so heeft hi met diē gedruysschc twee seer sterckc Jodē ùslaghen/den eenen die hem teghen quam/in zijn aensicht staende/eñ den anderē dye vluchtich was doorstekende in zijn side mettē seluen wapēstock die hi wt den anderen ghetrocken hadde/eñ daer na is hy wt het middē der vpanden alō eerst sinen heyre wedom teghen ghecomen. Dus was die om zijn vromicheyt seer heerlijc/daer isser oock vele ghewest dye zijn vromicheyt nae ghenolcht hebben. Maer die Jodē niet achtende wat schade si leden/saghen alleenlijc aen wat schade si haren vpanden doen mochten/eñ die doot achtē si voor dminste oft dlichste als si sioruē/na dat si ymmer eenighen vpant ghedoot hadden. Maer Titus en droech niet min sorghen voor zijnd rupteren welnaert/dan voor die victorie/houdende dye ùmetelike stoutichedē voor ùtwijselt hept/segghēde oock dat die warachtighe vromicheyt daer in gheleghē is/als pemāt wijsselijch eñ behoedelijck sond zijn eygen schade eenich vroom feyt dede. Hier om bual hi sinen knechten dat si haer manlijch hebben souden alōmeest in sulcke dinghen daer mūst perikel in ware.

Van eenen Jode Castor ghenaemt/die metten Romeynen spottede. Cap. ix.

ALdus heeft Titus den stormram doen aen brenghen tegen den middelsten torre aē die noort side. In welchē torre was een loos eñ quaet scalc Jode Castor ghenaēt/met thien andē zijnder rupteren ùbor ghē/na dat dye ander daer wt ghelaecht waren/wt vreese van die pilen. Als dese dā een luttel tijts stil hadden gewerest vol vreesen/onder haer wapenen schuplēde/so zijn si opghestaen als den torre van thestooten dauerde: eñ Castor heeft met wt ghesteken handen ootmoedelijc den Keyser aen gheroepen/biddende met een iammerlike stemme dat hi hē ghenadich wilde wesen. Titus desen gelooue gheuende wt zijn oprechticheit meynde dāt die Joden vā deser oorlogē begonstē veron te hebbē/dus heeft hi die stormrammē doē op houden van stooten/ùbiedende oock den schutters dat si op die Joden niet en schotē/die nu ghenade schenen te soechē/eñ Castori heeft hi oorlof ghegeuen te segghē dat hem beliefde. Als Castor dan gesept hadde dat hy begheerde tot peyse te comen/so heeft Titus gesept dat hi hem daer af verbliden soude/waert dat si alle vā dyen seluē sinne zijn mildē/wāt hy soude seer gheerne oock ō gheheelō staēt ghenade gheuen. Als dan van Castoris thien gesellen die vore haer ghelietē oft si ooc om ghenade haddē ghebedē/so hebben die ander vijue gheroepen dat si in der Romeynen bedwanc nemmermeer comen en souden/als si ymmer vrp mochten sterucn. Die wile datmen hier af redenē hadde/so werde den storm opgehouden/binnē desen tijt heeft Castor aen Symon gesonden/hē vermanēde dat hi (die wile dē tijt respijt gaf) raet name van treffelike saken/wāt hi een luttel tijts wilde den Roomschē Keyser bedriegē. Eñ dit doende so scheent oock dat Castor zijn andē medegheselle die van anderen sinne waren vermaende om den vrede te aenuecrdē: mer dese veynsdē haer als oft zijt noode eñ qualijc haddē ghenomen/eñ stekēde bloote swerden tegen haer borstharnasch/vielē nedē/recht oft si haer seluen ghedoot haddē. Titus eñ zijn gesellē hebbē haer seer ùwondert vā deser hertneckichept/mits dat si nedwaerts staēde niet wel ghesien en conden datter gheschiet was/eñ si ùwonderden haer seer van die cloecheyt/eñ daer tot ontfermde henliedē oock vā dier allendicheyt binnen desen tijt heefter een Castorem gescoten aen zijn een bille/maer hi heeft dē pijl wt ghetrocken eñ den Keyser ghetoont/clagende dat men hē onrecht dede. Titus heeft den rupter ghestraft die den pijl geschotē hadde/eñ hy heeft Josephus dye hi hem stont willen sendē om Castor dye rechte hant te geuē/in tepen vā peyse. Maer Josephus heeft Tito geantwoort dat hi derwaerts niet gaē en soude/eñ sinen vriendē die derwaerts gaē wilden heeft hi tselue oock ùboden/seggende dat die ghenade soeckers nyet goets op handē en haddē. Aldus isser eē ouerluchtich Jode geweest Eneas ghenaemt/dye seyde dat hy tot hem gaen soude. Desen heeft Castor aen gheloet/seggēde oock dat hi wat met hem brochte daer hi een deel ghelts in ontfangen mochte/dus is desen Eneas met eenē ontplupeten schoode na hem geloopen/eñ Castor heeft eenē grooten steen vā bouen op hē ghewoorpen/maer bi gheluckc en heefc hy Eneā niet geracet/mits dat hi hem daer voor wachte/maer dē steen heeft eenen anderē rupter gequest dye daer bi was. Die Keyser dit bedroch aēmerchēde/heeft verstaē dat die genade oft bermhertichept in dooghe schadelijc is/eñ dat die wreede onghenadichept/minst vā die loose scalchept bedrogē oft ghehmōt wort. Dus heeft hy (vergramt zijnde voor dit bedroch) veel te meer den muer doen bestootē metten stormrā/maer Castor eñ zijn gesellen hebben dē torre (die nu van thestootē begonst te wijcken eñ te faelgeren) ontsteken/eñ in dese vlammē zijn si wtghegaen van ond deerde/waer door dye Romeynen haer geacht hebbē voor grootmodighe mannē/recht oft si haer seluen verbrāt haddē Titus heeft op die side ten laetstē desen muer ooc ghewonnē/op den vijfstē dach/nae dat hi den eerstcn ghewonnen hadde. Eñ die Joden daer af iaghende is hi daer binnē gegaen/met duysent wtgheczen ghewapend mannen dye hy ontrent hē hadde/ter plaetsen daer die nieu staēt was/eñ die

wolle vcoopers / eñ dye coperſmeden/eñ die cleeder comenſchap/eñ daer enghe eñ dweerſe wegē ten muer waerts ghingen. Maer voorwaer hadde hi terſtont het meeſte deel van dyen muer omgheworpē /eñ na oorloochs recht al verdoruē dat hy ghewonnen hadde/ſo gheloone ick dat hy deſe victorie ſonder zijn ſchade ſoude ghehadt hebben/ Maer want hi nv meynde dat die Joden hem om ghenade bidden ſoudē/ſo en heeft hi den inganch niet breeder ghemaect om lichtelijck wederom te keeren/dwelck hem nochtans wel doenlijck was/ want hi en dachte niet dat die Joden hem eenighe verradelike laghen legghen ſouden/welcker wel-uaert hy ſochte.

¶ Hoe den tweeden muer tweemael ghewonnen is gheweeſt. Cap. x.

Als Titus dan binnen is gecomē/ſo en heeft hi niemant laten dooden vanden Joden die daer ghevangē werdē/ noch oock dye hupſen latē vbranden. Maer hy heeft den oproerighē muytmakers oorlof ghegeuen te ſtridē teghen hem/by alſo dat ſi begheerdē ſonder des ghemeynen volcx ſchade/eñ den ſelue volcke beloofde hi dat hi haer goeden henlieden weder gheuen ſoude. Want daer waſſer vele die begeerdē eñ baden dat hi henliedē die ſtadt eñ der ſtadt tempel wilde ongeſchent bewaren/dus hadde hi twolck te vorē bereet /tot het ghene daer hi haer toe vermaēde. Maer die oproerighe ſtriders achten zijn beleefthept oft goethept voor een ſlappicheyt/meynēde dat Titus wt eenē verſaechten moede deſe condicie voortbracht/ om dat hi dander deelen vanē ſtadt niet ghewinnē en conde/dus dreyghden ſi tvolck te dooden bi alſo ſi eenighe woordē vā dye ſtadt ouer te geuē maectē oft peys noemdē / dat ſulck terſtont ſoude gedoot worden. Eñ tegē dye ſtomeynē die binnē ghecomē warē/ weder ſtondē ſommige Joden in die enghe ſtratē /die anō ſtreden daer teghen wt die hupſen/ die anō quamē ouer dē muer door douerſte deelen eñ hebbē begonſt te ſtridē/waer af die ſtoomſche wachtrupters vſtoort weſende hebbē haer ſelue vandē muer latē neō vallē/eñ verlatēde die torren zijn ſi wederō in harē leger geloopē. Eñ ō ſtoomſcher rupterē ghetrijſch binnē die ſtadt werde ghe hoort om dat ſi vā harē vpādē omringt waren/eñ vā buytē hoordemē een tegē ger oep der rupteren die buytē warē/eñ voor haer mede geſellen vreeſdē. Als dā der Jodē hoop groter werde binnē der ſtadt/eñ die ooc douerhant creghen om dat ſi dye plaetſen eñ ſtratē der ſtadt wel kendē eñ wiſtē/ſoe werdē daer veel ſtomeynē verſlaghen/eñ die anō achterwaerts ghedreuē vandē Jodē die haer hart aen vielen. Eñ die ſtomeynen moeſtē te meer weerſtant biedē om dat ſi niet vele t ſamen en condē ghevliedē door het enghe gat vandē muer /eñ dye daer door ghecomē waren ſouden daer by na alle doot gebleuen hebbē/en hadde Titus haer gheen hulpe gedaen: want hy ſteide int hoochſte van die ſtratē ſom mige ſchutters/eñ ſelver daer by ſtaēde daer die meeſte menichte was/heeft hi met pilē eñ gheſchuttē die vpandē wech ghedreuē. Eñ met hē was Domitius Sabinus die in deſen ſtrijdt oock een goet man bevondē is gheweeſt/ wāt hy heuet ſo langhe tegē ghehoudē met pilen harē oploop achterwaerts houdēde /tot dat alle die ſtoomſche rupteren wech waren ghepaſſeert. Aldus zijn dye ſtomeynen ten laetſtē achterwaerts ghedreuē nae dat ſi den tweedē muer gewonnen hadden/ maer die inghe ſetene vanō ſtadt zijn daer door te moordiger ghewordē/eñ vā gheluchtige auōturere werden ſi vōdwaeſt/meynende dat die ſtomeynen niet meer en ſoudē dorrē aē die ſtadt comē /eñ dat ſi lie dē niet en mochtē vwonnen werdē/ by alſo ſi ten ſtride wtgaen wildē. Want om dat ſi booſe eñ ongoddelike menſchē waren/ ſo was God haerlieō meyningen eñ raden teghen/ alſo dat ſi niet en ſaghē datter noch meerō macht van ſtomeynē ouer bleuen was/dan die ghene die ſi vōdreuen hadden. Ooc en beuroeden ſi den hongher eñ dierte nyet/ die nv begonſt al ſtillijck op te comen in die ſtadt/ mits dat dye quade noch vanō ghemeyntē ſchade onthouden werden / eñ der ſtadt bloet droncken. Maer die goede haddē nv lāge begonſt ghebreckt te lidē/eñ vā gebreke der victaliē waſſer vele ghestoruē. Maer des volcx ſterſte eñ ōder ſſenijſſe hielen die muytmakers voor haer vlichtinghe /want ſi en begeerden niet datter pemant te leuen bleef/ dan alleen dye ghemeē peys metten ſtomeynen en wilden maken/eñ die daer teghen ooc begheerdē te leuē/ maer dat die menichte dye hier tegen was vernielt eñ verdorē werde/ daer vblijden ſi haer af/aldus warē ſi geſint tot haerlieō partye / maer den ſtomeynen hebben ſi weōſtaen / mits dat dye wedē marcheyden in dye ſtadt te comen / ſtellende haer met haren lichamen tegen die gaten daer dē muer ghebroken was/eñ aldus hebben zijt dyp dagh en tegē gehouden vromelijck ſtridende. Maer op den vierden dach en hebben ſi Titum niet moghen wedſtaen/mits dat hi doen veel gheweldich liber haer aen viel. Dus werdē ſi met gewelt ghedwonghē wedom te vliedē /ter plaetſen daer ſi te voren gheſlucht waeren. Als Titus dan wedom den muer gewonnē hadde binnen deſen middelē tijde/ſo heeft hi alle die noort ſide van dyen af gewoorpen/maer op die zuyt ſide/heeft hy garniſoen op die torren gheſtelt.

¶ Vanden boiwerchē dye tegen den der dē muer ghemaect zijn/ eñ van Joſephus lange redene tot ten Joden/dat ſi haer ſouden willen op geuen/eñ vanden hongher binnen Jeruſalem. Cap. xi

Aldus dachte Titus nv dē derdē muer te beſtormen/maer hem dochte dat deſen tijt des beleechs te cort was/eñ dat beter ware dē oproerighen reſpijt te vleenen /om te beſien oft ſi na dat af woorpen vandē tweedē muer/ eñ wt sorghe van den hongher eenich ſins vmorwen oft veranderē mochten / want haer toouē en mochten haer nyet langher genoech weſen/om daer bi te leuē. Oock was die ruſte eñ ledicheyt Tito gherieſſelijc/maer als dē dach quam datmen den rupters moeſt haer victalie eñ ſoudye betalen/ſo heeftſe Titus op een plaetſe gelept/ die vanden vpandē mocht gheſien worde/ eñ daer heeft hy dē capitepnē beuolen dat ſi elcken rupter gelt ſoudē gheuen ſtellende theyr ordren. Dus hebben die rupters elck haer wapenē genomē wt haren bagagien/ eñ daer medezijn ſi ſtratpelijc voort ghecomen als monſter doende eñ die reſpijgers brachtē haer peerdē wel verciert

alſo dat die plaetſen vanō voorſtadt ſeer bycct eñ wijt blinctē van gout eñ ſiluer. Eñ gheen dinc en docht den ſtomeynē gheuuechlicker eñ den Joden vuaerlicker dan dit te aenſiē/alſo dat die oude veſten eñ die nooyt contreye vol beſiendō waren/ia men mochter huyſen vol beſienders mercken/eñ daer en was gheen deel vanō ſtadt/dat niet ouerdect en was vā die menichte der beſiendō. Waer dooy alle die Jodē hoe ſtout dat ſi ooc waren/veruaert werdē/aenſiēde tgheel ſtoomſch heyt ſamen/eñ die ſcoonheyt der wapenē/eñ die gheſeirt heyt der mannen. Eñ bi auontuerē ſoudē die oproerighe haren ſin veranōt hebben wt dit aenſiē en hadden ſi niet miſhoept vanden ſtomeynē ghenade te crigen/om die ouergroote wzeetheyt dye ſi tegen tghemeyn volck gethoont hadden. Dus want ſi ymmer ſoudē hebben moetē ſteruen hadden ſi ſtil gheſeten oft opgehoudē/ſo haddē ſi liever in den ſtrijt te ſteruē/ooc dede dit Gods verhoyrgen voordeel eñ ſeker voorſienicheyt/die gheordineert hadde dat die ontſchuldige mettē ſchuldighen/eñ die ſtadt metten oproerighen ſoudē verdoyuen werdē. Dus hebben alle die legioenē vier daghen lanc victalie eñ ſoudye ontfanghen/maer op den vierdē dach als Titus alle dingen doende eñ proeuende alle manierē/ vōrſtont dat dye Joden niet met allen geſint en waren tot payſe/ ſo heeft hi zijn heyr intwee deelen gedeylt/eñ begonſt nae den toyre Antonia aen Johānis begrauenisſe bolwerchē te makē/meynēde dooy deſe ſide die ouerſte ſtadt/eñ dooy Antoniam den tempel te crigen. Want en hadde hi den tempel niet ghecregen/ſo haddet hem ooc ſeer periculoos geweeſt die ſtadt te crigen. Eñ daer werden twee bolwercken opgericht/van elcker bendē een/eñ die by die begrauenisſe wzachten werden belet vanden Joden eñ vā Symons geſellen die haer ouerlaſt dedē/mer die bi den toyre Antoniā wzachten/werden belet vā Johannis geſellen eñ vā die menichte der Zeloters/niet alleen om dat die vā hooger plaetſen ſtredē/maer ooc om dat ſi nv gheleert hadden die groote geſcuttē te beſigē/ wāt allenxkens haddē ſi met dageliex te doene/die handelinge eñ töſte ghecreghen. Eñ ſi hadden dyr honōt groote ghe ſcuttē/eñ veertich inſtrumentē om groote ſteenē te ſchietē/waer mede ſi het makē vāden bolwerken dē ſtomeynē ſeer laſtich maectē. Maer Titus wel wetende dat zijn auōtuere goet ſoude bliuen eñ die ſtadt vōdoyuen werden/heeft mede ſeer gearbeyt om dit belech te volbzengē/ nochtās altijt den Joden ſonō ophouden radende dat ſi haren ſin wildē vānderen/ mengende goede raden met zijn cloecke dadē/wetēde ooc wel hoe dat een goede redene oft aenſpzake dicmael crachtiger is dā wapenen oft ſtrijt/ſo heeft hi henliedē ghebeden dat ſi haer ſelucn ſaluerē wildē/ eñ hem dye ſtadt ouer gheuen/dye nv ſcheen gewonnen te weſen. Daer toe heeft hy Joſephum ooch aen henlieden gheſonden/dieſe in haers lants tale ſoude aēſpzeken/hopende dat ſi wt die vermaninghe van haren lantſman pet ſoudē vermoyrwet woyrden.

¶ Joſephus dan om die veſten gaēde/ eñ bupten ſchuets ſtaende/ter plaetſen vā daermē hem beſt mocht vōſtaen/als hi ſpzac/heeft haer ſeer veel gebeden dat ſi haer ſelucn eñ haren volcke/dē tempel eñ haer ſtadt wilden ſaluceren/eñ dat ſi tē achterdeele van deſe/tegen die vzeemde lupden niet te hart vallē en ſouden/ wāt dye ſtomeynē hielen die heylige plaetſen in eeren/die nochtās met hēlieden gheen gemeynſchap en haddē/wāt ſi haer handē tot noch toe daer af gehoudē hadden/daer nochtās ſi liedē ſelue die hier toe vā iōcx geleert warē/eñ deſe mochtē in eerē houdē vyrwillichlijc tot haerō heylichdommē vōderſſenisſe liepē. Dus behooyde ſi ymmer te aenmerctē hoe die ſtereſte muerē geuallē warē/ eñ dat de crācſte waren dye daer noch ſtondē / vooyts moeſtē ſi ooc beuroedē hoe ſi der ſtoomſcher macht niet en condē wederſtaē/eñ dat niet myeus en was onō deſer bedwāct te weſen/biſonō den Jodē die dat te voyē noch gepzoeft haddē/wāt al waert eerlijck vooy haer vyheyt te ſtrijdē/ dat behooyde vā eerſt gedaē te weſen. Maer die eens vwonnen is geweeſt eñ tondgebzacht/eñ ooc eenen langē tijt in bedwanc hadde onōdanich geweeſt/ eñ namaels dat bedwanc wilde af woyrpē/ſulc ſcheen meer begerich te weſen eenō quaō doot / dā een lieſhebber der vyhyt. Ooch behooyden ſi haer te vōweerdigē/ te weſen onō thedwanck van eenige cleyn heerē/maer niet onō dye ſtomeynē diet al in haer macht hadden. Wāt wat volc oft lant was der ſtoomſcher macht ontgaen/dā ſulcke landen die om de groote coude oft hitte ōnut eñ onruchtbaer warē/ia dat meer is/vā alle ſiden quamē die gelucken dē ſtomeynē aen geloopē/eñ God die douerſte heerlicheyt ouer elcke natie heeft gheleydt/was nv in Italiē. Wooyts ſeyde hi/hoe dat deſe alōcrachtichſte wet/ſo wel den wildē eñ wzeede dierē/als den menſchē geſielt was/dat ſi den machtichſtē moeſten wijcken/eñ dat die victoyie was bi die ghene daer die meeſte macht der wapenen was/ eñ dat daer om haer vooy vaderē (hoe wel dat ſi vzoomer eñ beter waren van moede/van lichamen / eñ vā andere behulpighe dingē) nochtans den ſtomeynen gewcken hadden/dwelck ſi nemmermeer en ſouden gheleden hebbē/en hadden ſi niet gheweten dat God gonſtich hadde geweeſt dē ſtomeynē. Dus moeſtē ſi denckē waer op ſi haer betrouden/om tot noch toe te weder ſtaen / als die ſtadt meeſtdeel verwonnē was/eñ al waren die muerē noch al onghe ſchent /ſo begheerdē die boyghcrē nochtans al te ſamen dat dye gehyoken mochten werdē. Wāt die ſtomeynē wiſtē wel wat honger datter in die ſtadt was/ eñ hoe het gemeyn volck nv ōnielt werde vā honger / maer coyts hier nae ſoudē die ſtrijds ooch ōnielt werdē: wāt al hielen die ſtomeynen nv op/eñ ſi dat belech verlietē / eñ die ſtadt niet en oueruielē met bloottē ſweerdē/ ſo ſoude dē Jodē nochtās een onuerwinlike ooylogh aē bliuen/die tallē tidē vermeerōt ſoude werden/te weten/teghen die dierte /tē waer dat ſi by auontueren ooc haer wapenen wilden/eñ ſtrijdē teghen den honghcr oft dierte/eñ dat ſi alleē dye quade auontuere mochten vwinnen. Hier toe ſep de Joſephus ooc / dat dalder beſte eñ wijſte ware haren ſin te vanderē vooy dupterſte eñ onuerdya gheliefte ſchade eñ iammer / eñ dat ſi gordē raet volchden alſt doenlijc ware /want die ſtomeynen

en souden niet verbolgen wesen om tgene dat si te vozen haddē bedzeuen/ ten ware dat si tē wterſten hoochmoedich bleuē/ want si waren van natuerē saerhtmoedich in haer heerlichz/ eñ si volch dē meer haer pzofijt dā haer grāscap. Dus docht haer nu ooc het pzofitelijcste dat si die stadt mochten hebbē niet heel ydel vā mannē/ eñ dlant schap niet heel vlatē oft verwoest/ eñ daer om begheerde die Keyser haer nu peys te geuen/ want hy niemant sparen en wilde/ bi alsō hi met ghewelt die stadt verwōne/ bysondē aēghemerct dat si in haer wterſte allendicheyt gebeden zijnde/ hem niet en hebben willen hoozen. Eñ dat den derden muer ooch cozts soude ghewonnen werdē/ dat mochtē si wel gheloouen/ mits dat dye voozſte vesten gewonnē warē/ al waert ooc alsō dat haer beurijdtheydē oft vestē onuerwinlijc warē/ so soude nochtans den hongher teghen henlieden vooz die Romeynen strijdē. Als Josephus haer met dese redenen vermaende/ soo hebbender vele op die vesten staende hem beschimpt/ eñ vele hebben smadige woozden eñ pilen na hem geschoten/ maer als hy haer met haer openbare allendicheden niet en cōde beweghen/ so keerde hy zijn redenen tot haers volcx eyghen hystozien/ roepende.

Josephus vmacht dye Joden tot bekeeringe wter scrifture.

¶ O ghi catiuige menschē/ die uwer hulpers heel ondachtich zijt/ ghy wilt met handē eñ moedē teghen die Romeynē oozloge voerē/ als oft wy oyt pemant anōs alsō verwonnen hadden. Wanneer en is God alder dūghen schepper der Joden beschermer niet/ als si beschadicht werdē: En suldy nemmermeer tot vstande comen? Waer af sidy ghecomen die nu dus strijt/ eñ hoe grootē hulper bevijsdy oneere? En sidy niet ghedachtich der Godlikker werchē van uwē ouds/ eñ deser heyligher plaetsen/ hoe groote oozloghen dat dye ons somtijts neder gheleyt heeft. Maer ick ontsie my Gods werchē te vtellen in vlieden onweerdige oozen/ maer nochtans hoozt toe/ op dat ghy weten moecht dat ghi niet alleē den Romeynē maer ooc Gode weōstaet. Nochtas die coninck vā Egyptē was/ die ooc Pharao genoemt was/ is met eē ontallike menichte af gecomē/ eñ heeft met gewelt Saram genomē dye ons Coninghinne eñ moedē ons geslachts was/ maer wat heeft Abzahā onse ouer oude Vaē hier toe ghedaē? Ic meyne dat hy met gewelt van wapenē dat onrecht niet gewzokē en heeft. Hy hadde voozwaer daer toe wel dzy honōt eñ achthien capiteynen onō hem/ eñ onder elcken vā dese was noch een ontallike menichte/ maer hi heeft lieuer stil gesetē die wile God hem niet bi en was/ maer heffende zijn supuer handen tot dese plaetse dye ghy onsupuert hebt/ heeft hy vooz hem God dē onuerwinlikē hulper tot sinē strid ghecozen. En is hem doen op den tweeden auont zijn huysvozouwe onghescht niet wederom ghesonden? Eñ die Egypsche coninc eerēde dese plaetse die ghi met wse eygen volcx moozdē bloedich ghemaert hebt/ gequelt zijnde dooz wōderlike nachtdzoomē is verscrict wech geuloden/ sciencende den Hebzeusschē als dē liefslē Gods vziēden veel gouts eñ siluers. Ick wil voozts vertellē hoe onse ouderē ouer getrocken zijn om in Egypten te woonē/ die welcke als si daer vier hondert iaren int bedwanck vandē vzeemden tyrannē eñ coningen geweest hadden/ eñ haer seluen hadden moghen wzeken met haer handen eñ wapenē/ so hebben si nochtans lieuer haer seluē Gode ouer ghegeuen. Wie en weet nu niet hoe dat Egypten vol is gewozden vā alder hande serpenten/ eñ onderdanich alder hande siectē? Item hoe onurucht baer dat lant ghewozdē is/ eñ hoe dē vloet Nylus gefaelgeert heeft/ eñ van die thien plaghē achter een volghende/ eñ hoe dat ons volch daer wtgheleyt werde onghescht eñ sonō perikel/ die God wtleyde vooz zijn Pziesters. Exod. int. 5.6.7.8.9. eñ.10.cap.

¶ Ēn hebben der Palestijnē lant eñ harē afgod Dagon niet beclaecht/ dat die vā Assyriē onse arcke genomen haddē/ eñ ooch alle twolck diese ghe-rooft haddē? Wāt na dat die secrete plaetse haer der lichamē verrot waren/ eñ daer dooz haer binnenste metter spisen wtgeteyt waren/ so hebbē si met gelupt van cymbalen eñ bōmen die selue arcke met haer mis dadige handē wederō ghebzocht ver soenende onsen heyligen God met sacrificiē. Maer het was God die dit onsen ouderē bescicte ō dat si haer niet behelpende met handē eñ wapenē/ haer seluen gheheel in sinen wille ouer gauē. Die Coninc vā Assyrien Sennacherib/ als hi ghe heel Asien met hē leydende vooz dese stadt sinen legher gestelt hadde/ is hi doen dooz menschē hāden gedoot oft vslagen geweest? En waren onse ouds doen niet rustende van strijdē/ heel met bidden becommert? eñ en heefter doen niet eenē Engel dat ontallike heyr doot ghe slagen op eenen nacht. Want dye Coninc vā Assyrien des anderē daechs ontwaert zijnde/ heeft doē van sinē volcke honōt eñ vijentachtentich duysent dooden gheuonden/ eñ aldus is hi metten anderē wech ghevloden vooz die ongewapēde Jodē die hem nyet en vuolchden? Ghy weet ooc wel dat bedwanck eñ die gheuangenisse ons volcx in Babylonien/ daer si tseuentich iaren ballingen waren/ eñ nyet eer haer vzyheyt wedom en cregē/ vooz dat God henliedē dooz dē coninc Cyro die vzyheyt gaf/ die haer ooc vzy wtgeley gedaē heeft/ eñ dus hebbē si wederom harē hulper na der Pziesters maniere gediēt. Int cozte tē is nauwelicx dē arbeyt weert gheweest/ dat onse vooz ouderē met oozlogē ghedaen hebben/ oft dat si niet sonō striden/ als haer God dē oozlof gaf/ gecregē hebben/ eñ thups bliuende hebbē si (alst harē rechter beliefde) vwonnen eñ victozie ghecregen/ maer strijdende hebbē si altijt in haer hope gefaelgeert. Want doen dye coninck van Babyloniē die stadt belegert hadde/ eñ onse coninc Sedechias teghen Hieremias des Pzopheets predicatie eñ raet/ hē bestreden heeft/ so is hi selue gheuangen geweest/ eñ hy heeft dye stadt metten tempel sien vderuen. Nu besiet ghy liedē hoe veel beter dat de coninc Sedechias was dan vlieden capiteynen zijn/ eñ zijn volc dan vlieden volc/ wāt doen Hieremias riep dat si vā God verhaet waren om haer mis dadē die si mis daen haddē te ghen hem/ eñ dat si souden vwonnen eñ gheuangen wozden/ ten ware dat si die stadt op gauē/ soe en heeft die coninc noch het volck hem nochtans niet gedoot. Maer ghi liedē (op dat ick achterlate tghene dat ghy binnen bedzeuen hebt/ want ick v

Dit en selt die hystozie der bybelē aldus niet/ die meer te gheloouen is. Gen. 12. capit.

Dit gheschiede in Egyptē eñ niet in Jerusalem.

Diet hier af deerste boeck ō coninghen. cap. 5. eñ. 6.

1. Para. 32. Esaye. 36.

Int vierde boeck ō coninghen cap. 20.

iiij. Paral. 36.

Int vierde boeck ō coninghen. cap 25. Hiere. 39. ende. 52.

boosheden oock niet en soude connē na haer ydeysscē
wtleggen) ỳ smaet eñ beschimt mi/eñ schiet pijlē
na mi grammoedelijck/om dat ick v lieden ỳmane van uwen sondē/ eñ ghi en moecht myet lijden
datmen v segghe tquaet dat ghy daghelijck doet.

1. Mach. v. ¶ Tsclue heeft ooc geweest doen Antiochus die Epiphanes genoēt werde dese stadt belegherde/ doen God in veel manierē ỳgramt was: Want ons voorvaderē die doen ten stride wt trochē/zijn ỳ slaghen gheweest/ eñ dese stadt vanden vyandē berooft/ eñ die heylige plaet se bleef dry iaren eñ ses maenden ỳlaten. Maer wat noode pst meer hier af te spreken: Wie heeft doch die Romeynen eerst teghē het Joetsche volck te stride ỳwect/anders dā die boosheyt eñ misdadicheyt vā des lāts ingesetenen: waer wt hebben wy begonst in bedwāck te comen: En is dit niet bi comen wt den twist tusschē onse ouderen opgeresen/als die hittighe raserye eñ tweedracht tusscē Aristobulū eñ Hyrcanum/Pompeiū in deser stadt ghebracht heeft: eñ aldus heeft God ons die der vryheyt onweerdich waren onō tbedwanck der Romeynen ghebracht/ want ten laetstē als si drie maendē beleghert hadden geweest /hebbē si haer op ghegeuen / hoe wel si tegen God eñ zijn wettē niet sulcx misdaen en hadden als ghy lieden doet/ eñ oock meerō hulpe hadden om te oorlogen dan ghi liedē. Eñ wetē wi niet hoe dat vergaen is met Antigono Aristobulus sone: wāt die wilde dat hy het coninckrijc besat/so heeft God het misdadich volc wederom veruolcht eñ laten ỳwinnen. Eñ Herodes Antipaters sone heeft Sosiū eñ het Roōsche heyr aē dese stadt gebracht/eñ als si omringt waren so werdē si ses maenden lanch belept tot dat si ỳwonnen waren / eñ voor haer misdaden ghepunieert/ eñ dye stadt heel berooft vanden vyanden/ maer nopt en is ons volc also bestreden gheweest als nv/eñ nae dat beleg volcht sonō twijfel die ỳderffenisse. Dus (na mijn duncken) behoorē die besitters vā deser heiliger stadt Gode het oor deel ouer te geuē van alle saken / eñ dan der menschen macht ỳachten/als si vā den ouersten rechter haer scheyden dooz een quaet leuen. Maer wat hebdy gedaē van alle tghene dat die wet ghe uere wel gesept oft gebodē heeft: wat hebdy ooc achter ghelaten van alle tghene dat hy ỳbodē eñ ỳuloert heeft: wāt aengaēde dese voorghenoemde die haestelijc ỳdoruen waren/ ghy hebt henlieden ỳn boosheden verre te bouen gegaē: wāt ghy ỳonwaerdicht v heymelike sondē te doen/als die uerpen/verraderyē/ouerspelē/maer ghi hebt rooverpen eñ moordē te stride bedreuē/oock ỳdenckende nieuwe vondē van quade leelike feytē. Eñ den tempel is een herberghe geworden van allē quaetdoenōs/ eñ die plaetse die de Romeynē van verre quamē aenbidden/die oock dooz onse wettē veel van haren manierē lieten eñ af braken/is nv ontsupuert eñ onteert dooz haerō lant stiedē werckē. Eñ hier na hoept ghi noch God tot cenē hulper te crigē/tegē wpē ghi so boos hebt geweest/ this ooc redene/want ghy zijt ooc voorwaer seer rechtueerdige biddōs/ eñ ghi bidt nvē hulper ooc met seer supuer handen om te vercrijgen. Meyndy dat onse coninc in voortiden met sulcken gebedē God ter hulpen geroepē heeft/tegen dē Coninc van Assyrien/doen God dat groot heyr op eenen nacht ỳ sloech. Oft meyndy dat die Romeynē ooc sulcx doē als die Assyriers dedē/dat ghi daer dooz oock hopen eñ verwachten moecht sulche wrake Gods ouer henlieden: wāt die coninc vā Assyriē hadde daer op ghelt ghenomē van onsen conine/ dat hi die stadt niet en soude verderuen/maer hi heeft tegen sinen eedt den tempel verbrāt. Maer die Romeynen epsschē haren iaerlicschen tribupt/ die onse oudē haren ouderen pleghen iaerlijcx te betalen. Eñ bi also si dat vercrijghē moghen/so en sullen si die stadt myet ỳderuen/ noch die heylichdommen eenichsins aenroerē/ maer sullen v ooc laten v familie eñ v goeden vryelijc besitten / eñ v heylige wetten houdē. Dus ist voorwaer cē groote dwasernye te hopen/ dat God sulc soude wezē teghen die gherechtige Romeynen/als hi teghen die ongerechtighe Assyriers gheweest is/ bisondē aengesien dat hi ter stont wrake doen can/ alst behoort. Ooc so heeft hi die Assyriers op den eerstē nacht dat si by die stadt gheleghert waren/verslaghen. Dus waert salue dat hy v geslachte ooc wilde ỳlossen/ eñ hy dye Romeynē weerdich hiel om gheplaecht te zijn/ so soude hi ter stont zijn gramschap teghē haer gethoont hebben als hy teghen die Assyriers dede/vā dien tijt dat Pompeius die Roōsche prince ōsen volcke eerst gewelt dede: eñ voorts van dat Sosius na hem quam /eñ van dat Vespasianus dlant van Galileē verderf/ wāt aldus en soude nv ten laetsten Titus aen dese stadt niet gecomē hebbē. Maer die groote Pompeius eñ Sosius en hebben niet geleden/nochtans hebben si die stadt met victorie ỳwonnen. Eñ Vespasianus heeft vander oorloghen die hi teghen ons gheuoert heeft/oock het Keyserdom vercreghen Voorts doe so vloedē die waterfonteynē tē behoue vā Titus nv veel ouervloedeliker/die te voren v lieden ỳdroocht waren/ wāt ghy weet wel hoe dat voor zijn aencoemste Siloa eñ alle danō vlietende fonteynē buytē der stadt so seer vergaē waren/datmē aen die beyde het water ỳcocht/ maer nv zijn dese seer ouervloedich onsen vyandē/also dat si niet alleen genoech en zijn henlieden eñ haren beestē/maer oock den houē/ om die te verfrischē. Sulch wonderlijc voorteyckē is ooc in voortiden bevonden gheweest voor deser stadt ỳderffenisse/als dye voorseyde coninck vā Babylonē met sinen heyre ouer quam/die ooc dese stadt verwan/eñ metten tempel verbrāde/hoe wel dat ōse vaderē doen ter tijt (als ic meyne) niet so veel misdaen en hadden/als ghi lieden doet. Dus houde ic voorwaer dat God dese heylige plaetsen ỳlatende/van daer gheschepden is/eñ dat hy metten Romeynen is/daer ghy teghen strijdt. Sal een goet man zijn boose huysgenotē vlieden / eñ sulc huysghesin haten/eñ sal God bi v boose sonden bluē die ooc alle verborgē dinghen siet/ eñ hoort oock alle dingen die verswegheh werden: Maer wat quaet wert bi v lieden verswegen/wat wert daer verborgen: wat isser dat onse vyandē niet en hebbē warachtelijc vernomen: wāt v lieō boosheden en zijn (als int opēbaer staēde) niemādē onbekēt. Eñ ghi strijt tegen malcanderen dagelijcx om te

weten wie dalō archste mocht wesen/eñ ghy verthoont v archept/alsmen die duechden plach te ō thoonen. Mer nochtans isser noch eenē wech oft middel om behouden te worden/yst dat ghi wilt/ want God plach hem seer ghenadelijc te hebben teghen die gene die haer sondē belidē eñ daer penitencie eñ beteringe voor doē. Dus wordt v wapenen af/ schaempt v dat v lant nw dus ōdoruen is/keert v oogē omme eñ besiet die schoōhept der plaetsen die ghi nw den vpandē ouerleuert/besiet wat stadt/wat tempel/eñ hoe veelōhande giften vā veel ōschepden volckē dat daer inne zijn: wie bzēgt doch het vier daer inne: wie en begeert niet dat dese nw mochtē bliuen staende: Eñ wat isser arghers dat weerdiger is om behoudē te wozdē: O verherde menschen/eñ ongheuoeliker dā steenen. Ist sake dat ghi dese dingen met gewarighē oogē niet en siet/hebt doch ymmer ōt fermē ouer v huysgesin eñ familie/laet elckē vā v liedē voor oogen nemen zijn kinderē/huysvrouwen eñ ouderen/die corts hier na sullen moetē sterue doōr dese oorloghe oft van honger. Ick weet ooc wel dat hier mede mij moetē eñ mijn huysvrouwe ooc int perikel wesen sullē/eñ mijn edel geslachte mz minen huysgesinne/dwelck wilen seer vermaert eñ eerlijc was. Eñ bi auontueren meynt yemant dat ick daerom dese dinghen v lieden rade/maer ick ben te vreden dat ghi dese doot slaet eñ mijn bloet neemt tot eenē prijs van uwer behoudenissen. Ock ben ick selue mede berept te sterue/bi alsō ghi dan v lieden wildet bekeeren.

¶ Als Iosephus dese redenen met tranen luyde riep/so en hebbē die twistige eñ oproerige haren sin niet vandert/tē docht haer ooc niet vry eñ sonder perikel te wesen haren sin te vanderen/maer twolc werde beweecht om wt te vlieden/waer af die sommighe haer erue/eñ damē seer costelijcke dinghen om cleyn gheit vcocht hebben/slickende die gouden penningē in haer lichaem: om dat die rooners die niet beurndē en souden. Als si dā ont vloden eñ totten stormeynē ghecomen waren/eñ si haer ghenoech gedaen hadden/so haddē si het gheit tot harē noodzuft/wāt Titus heefter vele van dien laten gaē nae die dorpen/waer henē dat elck wilde. Eñ dit heeft die Iodē meer vwect tot ouerlieden/mits dat si daer doōr ontslagē werden van die allendichedē van binnen/eñ nochtās den stormeynē niet en moesten dienen. Maer Iohannes eñ Symon met haren gesellen bewaerdē alle die plaetsen/so wel om te belettē der stormeynē in comē/als des volcx wtloopē/eñ die dminste teyken thoonde om te willen wech loopē/werde terstont doot ghe slaghē/maer dye rijcke moesten euen wel sterue tsi oft si wechliepē oft dat si dair bleuē/wāt om haer rijcdō werden si ghedoot wt ōmoeden dat si daer om vlieden wilden. Eñ dye vertwifelinghe der oproerigher werde dagelicx meerder met den honger/eñ beyde dese plagen ōmeerderden dagheliex/want int openbaer en wasser gheen coren meer te vindē. Dus braken si die huysen open met gewelt eñ onder sochten die eñ bi also si eenige victalie daer vondē/so sloeghē si die ghene diet geloochent hadden. Maer als si daer niet en vonden/so deden si den luyden noch meerō tormenten aen/wt vermoeden dat si dat berchden. Eñ si namē voor een bewijs oft sekerhept dat sulck eenige victalie hadden/als si die al lendighe menschē saghen vroem oft sterck vā lichaem/wāt daer wt meynden si dat si tetens ghenoech hadden. Maer die wtgeteyrt warē eñ van honger sneuende/dye lieten si leuen/wāt tē schee ooc gheen reden te wesen sulcke te doodē/die terstont sterue moesten. Daer isser oock veel rijcke geweest dye al heymelijc alle haer goet gauē/ om een mudde tarwe/eñ die armer warē gauent ooc al dat si haddē om een mudde gersten/eñ daer na besloten si haer selue in die binnenste plaetsen vā harē huysen/etēde som die terwe al rou/doōr seer grootē honger/de sommighe maectē daer vroot af/na dat den noot eñ dye vreese haer tijt oft raet gaf/maer nergers en werde tafel ghestelt/mer si trockē elc vandē viere die spise eer si wel gecooct was/eñ atent also. Twas voorwaer ooc een allen dich leuen/eñ seer deerlijc ō sien/als die machtichste eñ sterckste te veel haddē/eñ dye onmachtichste haer onrecht beweenden/mits dat den honger swaerder ghehouden werde dan alle tormenten/ want gheen dinc en ōderst dē mensch so seer als scaempte/wāt dat scamelijc is/en wort indē honger niet geacht: hierom so ontrockē de huysvrouwen haren mans/die kinderen haren ouders/eñ (dat dalō allendichste was) die moeders harē cleynen kinderen die spise wten monde/eñ niemāt en was ghenadich sinen aldelieffsten/al ōdwenen die van honger tusschen haer handen/maer si benamen haer ooc die druppelen haers leuens. Eñ die sulcx aten en bleuen niet ōborgen/maer tot allen plaetsen quamen die ghewelōige die dit roofdē/ want waer die rooners ergers een huys gesloten saghen/daer meyndē si datmen eenighe spise adt eñ daer brakē si terstont die doren open eñ vielen daer in/eñ trocken haer die gekroude spise by na wter kelen/worgende die metten kaken. Die ouders werden ghe slagen dat si die spise niet en souden beschudden/die vrouwē werdē ghequetst diet berchden tgene dat si in haer handen hadden/eñ si en hadden gheen ontfermen ouer out oft iong/ maer dye iōge kinderē die aē ē mont vol vroots hingen/trocken si daer af/eñ stieten die tegen die eerde. Mer alsser pemāt die ouerloopers vrascht hadde eñ gheten hadde/dat si liedē meyndē te rooue ouer dese waeren si veel wreēd/ als van haer bescadicht wesende. Eñ si ōsierden dagelicx lanc so pijnlicker tormēten/om daer doōr eenige noodzuft te crigen/wter luyden handen/als nw pijnighende die sommighe doōr die condupten haerō scamelheyt/eñ die sommige met scarpē stockē in haer fundamēt stekende/eñ aldus leden die sommighe pinen die grouwelijc om hoorē warē/om thelidē van een vroot/eñ om dat si soudē thoonen een hant vol meels die si mochten ōborgen hebben. Maer dese wreede pinigers en leden gheenē honger (want het hadde te minō wreethept ghe schenen/hadden si van noots wegen daer toe gedwongen gheweest) maer si oeffendē haer raserne/berepdēde voor haer selue altijt victalie voor ses daghē. Eñ als henliedē teghen quamen eenighe die des nachts al heymelijc wtghecropen wa

ren dooz der stomeynē schiltwake/om wat moes eñ cruyden te'plucken/ so werde henlieden genomen dat si bzachtē als si die vpandē meynden ont loopē te sine. Eñ als die allendige seer baden/ eñ dē veruaerlicken naem Gods te hulpe riepē/ datmen henliedē ymmers een luttel liete vā tgene dz si met haers lijfs perikel vergadt eñ gecregē hadden/ so en gauen si haer te male nyet/ eñ si wildēs noch dancktoe hebbē/ dat si haer niet en dodē/ als si berooft waren/ eñ dit leden die gemeyn luyden vandē dienaers der nuptmakers. Maer die eerlicke eñ rijcke luyden werden vooz die opper tyrannen gebzacht/ waer af die sommige werden ghedoot/ dooz valschē ticht van verraderye/ die ander als oft si haddē willen die stadt dē stomeynē ouergheuē. Eñ diemael wasser eē toeghemaect getuyghe oft aenclager die te kennē gaf/ dat dese haddē willen oueruliedē. Eñ als Symon pemandē berooft hadde/ dyen sandt hi weedom aen Johannem/ eñ wyen Johannes bloot ghemaect hadde/ dyen ontsinc Symon/ eñ aldus sconcken si malcanderen het bloet vanden gemeynen luyden/ eñ si deylden der allendiger menschē doode lichamē onder malcanderē. Ter saken van die heerscappie te hebben/ waren si twistich/ maer in booser feytē te doen waren si eendzachtich/ wāt wie van haer beyden van yemants bescadigē den anderen geē deel ghegeuen en hadde/ tselue geheel behouden de vooz hem seluen/ die scheen dalō archste te wesen/ eñ die sulc deel niet gecregen en hadde/ dyen deerdet als oft hi eenichs goets schade gheleden hadde/ om dat hi gheen deel vā dyer wzeethept gehadt en hadde. Jc en soude bi sonō alle haer boosheden vā stuck te stucke nyet connen wtlegghen oft vertellē/ maer om int cozte te seggē/ so en meyne ic niet dat opt eenige stadt sulcke dingen ghelē heeft/ oft datter opt eenige natie vā volcke vāder menschen gedenckenisse wzeeō is geweest in archept/ dan dese oproerige Zeloters. Ten laetstē hebben si het Hebzeeusch volck ooc veruloect/ om dat si te min ongenadich souden schinen te wesen teghen die vzeemde luyden/ maer nochtans hebben si haer beleden te wesen tgene dat si waren/ te weten/ slauen eñ vzeemde aencomelinghen/ eñ verwozpelingen van een onaerdich eñ onedel geslacht/ want si hebbē ten laetstē die stomeynē ghedwongen dooz haer crigelheyt dat si dese dzie eue victozie hebben moeten crigen/ eñ si hebbē tvier inden tempel met gewelt ghetrocken datter niet lichtelijc ingecomen en soude hebben/ en hadde haer straffichept ghedaen. Eñ doen si die ouerste stadt saghē barnen/ so en hebben si nyet dzoeuich geweest oft geweent/ maer daer isser onō die stomeynen geuonden die dat beweenden. Maer dese dingē sullen wy te sinen tyde namaels seggen met bewijsen van die gheschiedenissen.

¶ Van den Joden die gecrupst waren/ eñ hoe die bolwercken verbzant zijn gheweest. Cap. xij.

DJe bolwerckē die Titus hadde doen makē/ vozderdē hē seere/ hoe wel zijn rupters veel te liden haddē van die vesten. Maer hy heeft een deel rosvolcx wtgesonden/ beuelende haer dat si listighe laghen soudē legghē in de vallepen teghē den Jodē die wt quamē/ om victalie in te dzaghē/ onder die welcke warē die sommighe ooc crijchslupdē die mettē roof niet te vzeden en warē/ maer dmeeste deel vandē volcke waren arm menschen/ die wt vzeesen haer buaerden te vlieden/ eñ si en hoepten niet dat dit soude hebben moghē verbozghen bliuē vooz dye oprocrighe Zeloters/ haddē si met haren hupsvzouwen eñ kinderen gheuloodē eñ si en conden niet geliden dat si dese souden achterlatē/ die ter stōt vandē Zeloters soudē gedoot hebbē geweest in haerlieō stede/ maer dē honger maecter vele cloeck om te vliedē. Eñ als si dus ōbozghen waren/ so stont haer noch te vzeesen om wt te comen eñ van den vpanden gheuanghen te worden/ eñ als si beuondē werden/ so weerden si haer selues vā noots wegē wt vzeesen des doots/ eñ te spade baden si om genade/ hierom werdē si na toechten ghesiagen/ eñ vooz haer doot in allē manieren gepuncht zijnde/ werdē si teghen ouer die stadt gecrupst. Nochtās docht Tito dese allendichept te iammerlijck wesen/ doē daer alle daghe ontrent vijf honōt/ eñ somtijts ooc meer Joden gheuangen werdē. Maer ten docht hem niet sonder perikel te wesen die gheuangenen te laten leuen/ wāt hy sach dat so groote menichte in bewarenisse te houden een gheuangenisse eñ becōmernisse ō bewaerōs soude wesen: maer alō meest en heeft hi niet ōbodē die gheuangenē te doodē/ om dat hi meynde dat die vā binnē dooz dit iāmerlijc aensiē/ haer te eer sondē beheerē/ als die desgelicx soudē lijden moetē/ tē ware dat si haer op gauen.

¶ Die rupters crupsten die Joden in verschepden manieren/ wt haer gramschap eñ spotternie/ ende om die groote menichte der gheuangenē en haddē si gheē plaetse genoech om die crupcē te stellen/ eñ ooc nyet crupcen ghenoech na der lichamē menichte. Maer die oproerige Zeloters en werdē daer dooz met allē nyet beweecht/ maer veel te meer gesterct/ want si daer dooz die anō menichte die noch binnen was veruaerden/ eñ si trochē die vzienden vanden oueruluchtigen/ eñ dye vanden ghemeynen volcke tot peyse geneycht waren tot aen de vesten/ thoonende henliedē wat martelie sy leden die totten stomeynē oueruloden/ seggende dat die ghene die daer noch gheuangen warē/ wt vzeesen van sulcker martelien/ allendige ghenade bidōs waren/ meer dan gheuanghenen. Dit heeft er vele vanden ghenen die begeerdē ouer te vlieden achterwaerts ghehoudē/ tot dat die waerhept ōnomen eñ verstaē werde: daer wasser nochtans sommige die (dit niet teghēstaende) terstont weech vloden/ als loopēde warachtelijc ter doot waerts wāt si lietē haer dunckē dat die doot vandē vpanden aengedaē/ een ruste was teghē twerdziet vanden honger geleken. Veel vāden gheuangenen heeft Titus die handen oock doen af houwen/ eñ die wederom aē Symonem eñ Johannem in dye stadt ghesonden/ om datmen die mits deser allendichept niet en soude houdē vooz oueruluchtighe oft afualligh/ ōmanende henliedē dat si ten minsten nu wildē ophoudē/ eñ dat si hem niet en dwō ghē tot der stadt vderffenisse/ maer dat si tē wterstē haren sinne veranderende/ mochten winnen haer eyghen leuen/ eñ haerlieō so groote stadt eñ den tempel/ welck ghelijc si niet en haddē. Hier toe

Hier wert ghewzokē die ōrechtuaerdichz der Joden die Christū ghecrupst hadden.

ghinck Titus ooc omme die bolwerchē/pramēde eñ dzuende die werclupden om dwerc te volmaken/als oft dye werchē terſtont nae zijn woordē ſouden volghen. Maer die Joden op die mueren ſtaende beſchimpten eñ veruloectē den Keyſer Titum eñ ſinen Vaē/roepēde dat ſi die doot niet en achten/eñ dat ſi te rechte dye doot lieuer haddē te liden dan onder tbedwanc te leuene/eñ dat ſi den ſtomeynē quellen eñ ſcade doen ſouden tot haren laetſten adem toe. Hoorts dat ſi haer lāt eñ haren tempel niet en achtē/als ſi ſelue verdoruen warē/ want Gode die wereit beter was dā den tempel/ hoe wel hi dyen bewarē ſoude die daer in woont. Eñ want ſi Gode tot haren hulper haddē/ſo achten ſi alle dzeygementē voor niet/ die mettē wercken niet en ſouden volbzocht worde/mits dat het eynde vā deſen ſtrijt alleen in Gods macht was. Sulcke woordē mengden ſi met haren ſamperpen/al roepende: Eñ tuſſchen deſen tijt is Antiochus Epiphanes ouer comen/ bzengēde met hem veel ander ghewapenē mannen/ eñ daer toe mede omringt met een bende dye genoemt were der Macedoniers bende/ al mannē van gheliſcher ouerdom/ een luttel ouder dan iongheliugē op der Macedoniers manuere gewapent eñ gheleert in die crijchandeliuge/ daer ſi ooch dē naem af hadden: Maer die ſommige en conden nochtans dye vermaerthept vā dyer nacien metten wercken niet genoech bewijſen/want Comageuus is die alder weeldichſte conine gheweeſt bouē alle dye coninghen die den ſtomeynen onddanich warē oft onder haer heerſcappie/eer die fortuyne haer keerde nochtans heeft hi in zijn oude dagen ooch wel bethoont/ datmē niemant voor zijn doot en behoort te pzijſen voor geluckich oft ſalich. Maer zijn ſone Antiochus daer teghenwoordich/ noch vroom eñ machtich weſende/ ſepde dat hem ſeer vwōderde wat weſen mocht dat dē ſtomeynē achterwaerts hiel vā die mueren te beſtormen/ wāt hy was een ſeer vroom crijchſman/eñ van natueren daer ſeer toe bereet/eñ ſoo groot van ſterchept/ dat hy veel miſdede doorzij ſtoutichept. Maer doē Titus hier af een luttel loech/ ſeggende dat den arbept ghemeyn was/ ſo heeft Antiochus alſo hy was eenen ſtorm teghen die veſten gedaen metten Macedoniers. Eñ hy wachte hem redelijc doorzijn macht eñ conſte van ſtrijdē voor der Joden pilen eñ gheſcutten/ſchietende tegen henlieden /maer zijn ionghe mannen zijn daer by nae alle gaē vernielt eñ verſlaghen bleuen/want mits dat ſi haer ſcaēden wedom te keeren/ſo hebben ſi om haer beloſte te volbzenghen te langer gheſtreden/eñ ten laetſten iſſer vele gewont af ghetrocken/ denckende voor waer dat die Macedoniſſche mānen ooc Alexanders fortuyne wel behoef dē te hebbē/als ſi ſoudē begerē vwinners te weſen. Dus zijn die bolwercken die op den twaelfſtē dach vanden Meye vanden ſtomeynē begonſt warē/nauwelicx volmaect op den. xxi. dach der ſelver maēt/na dat ſi daer geheel ſeuenthien daghen ouer gearbept haddē/ eñ daer iſſer vier gemaect die ſeer groot warē /waer af den eenen die aendē toren Antonia was/ eñ vā die vijfſte bende gemaect/ was teghen het middē vanden ſtaendē water dat Struthum ghenoemt wert: eñ het and was vander twaelfſter benden gemaect/twintich cubitus vā daer: maer die thiēſte bende die meerō was dā die voorſepde/ hadde zijn werc ghericht in die noortſide/daer een ſtaen de water is dat Amigdalon heet. Die vijfthienſte bende heeft een bolwerck gemaect/dwelc dertich cubitus vā daer was/ by des ouerſte biſſcops begrauenisſe. Als nu die bolwercken aenghebracht waren/ ſo heeft Johannes van onō die eerde ghegrauen tot aen die bolwercken na dē toren Antonia gaende/eñ in dit gegrauen hol heeft hi houtē ſtoenſels geſtelt/eñ daer der ſtomeynen bolwercken op doen ruſten/eñ als hy daer hout in ghedzaghen hadde met herſt eñ peck gheſmeert/ ſo heeft hy vier daer in geſteken. Als dā die ſtoenſels verbzant waren/ ſo is dit gegrauen hol ter ſtont inne geualien/ eñ die bolwerckē zijn met eē groot ghelupt daer ooc ingheualien/ eñ eerſtmael iſſer eenē grooten roock met gheſtubbe wtgheulogen van onder/mits dat het vier vandē val beſlotē werde/ maer doē dye materie doorbzāt was daer vier af ghepzaēt was/ſo ghinc daer ten laetſten een claer vlamme wt. Die ſtomeynen werden ſeer vſchzict van ſo onuerſienlijc werck/eñ waren ſeer qualijc te vzeden vā dit opſtel der Jodē/ eñ haer hope dye ſi hadden van terſtont die ſtadt te winnen/werde doorz dit ongeual verſlaut/ wāt tē docht haer ooc niet ſeer profitelijc daer na teghē vier eenige remedie te doē/al waert ooc datter hadde mogē wt ghebluſcht werden/als die bolwerckē te vorē verbzant waren. Maer twee dagen daer na heeft Symon met ſinen gheſellen ooch teghē dyc anō bolwercken gearbept/ want van dyer ſidē hebbē die ſtomeynen die ſtormrammē aen gebzacht/eñ dye mueren begonſt te beſtotē. Maer daer zijn gheweeſt een genoemt Tephtheus van Garſi geboren/welck een ſtadt vā Galileen is/ eñ Megaſſarus/een vā die coninclike knechten der coninginnen Mariammes/ eñ met deſe eē Adiabener Sabatheus ſone/ hebbende eenē toenaem vāzijn ongheluc Agiras/welc te ſeggē is cruepel/deſe hebben bernende fackelen ghenomē/ loopende daer mede na die ſtormgeweyē. Eñ in alle deſe oorloghe en zijnō gheen ſtouter oft veruaerlikker mannen gheuonden gheweeſt bupten die ſtadt/ want recht oft ſi tot haer vziēdē eñ niet int middē haerder vpanden wtgeloopen hadden/ſo en hebben ſi niet verbept oft ſtille geſtaen/maer ſi hebbē doorz midden der vpanden een gedzupſch ghemaect/ eñ daer doorz brekende hebben ſi die ſtormgheweyē aē geſtekē. Eñ hoe wel ſi nz pijlē daer af gedzeuē eñ met ſweerdē daer af geſtooten werdē/nochtās en gingē ſi vā daer nz/ voor dz het vier die inſtrumentē ontſtekē hadde. Als dā die vlamme nu om hooch ginc/ ſoe zijn die ſtomeynen wt haren leger gecomē ouer hoop/om hulpe te doē/maer die Jodē dzeuenſe wedom vā die veſten/ſiridēde teghen die gene die twier wilden bluſſchen/ haer liehamē geen ſins ſparēde. Die ſtomeynē arbepdē tē ſtride om die ſtormrammē weten viere te trecke/als haer ouerdeſels bzandē /maer die Jodē ſiredē daer teghē ooc doorz die vlamme/om die te weder houdē/ eñ al cregē ſi het yſer al gloepende/ſi en lietē nochtās die ſtormrammen niet gaē. Eñ hier wt is dye

vlamme voort gegaen op dye bolwercken/eñ het vier verraschte de gene die daer hulpe teghē doen wilden. Aldus zijn die Romeynē wedom na haer legheren wech ghegaen/midts dat si omringhelt vandē vlammē gheen hope en haddē van die wercken te moghen beschudden/maer die Joden vielē lanck so harder aen/wāt harē hoop lanc so meerder werde/midts datter altijt hulpe toe quā wter stadt/maer si en waren nyet behoedt ghenoech in haer oploopē/te grooten betrouwē hebbende op haer victorie. Eñ als si voorts gheloopē warē tot die wallen vandē Roomschen heyrleghere/ hebbē si een scarmutsinge ghedaen tegē die schiltwachters/wāt altijt isser een schiltwachte ghewapēder mannen voor den legher/die malcanderē by beurten verscaren/eñ teghē dese is een seer strāge wet der Romeynē/dat hi gedoot wert so wie vā desen om eenige sake van dyer plaetsen gaet. Dese schiltwakers lieuer hebbende vromelijc te steruen indē strijt/dan ghedoot te worden als misdadighe/bleuen vromelijc staende/eñ om den noot eñ bescaēthept van desen/ isser vele vandē Romeynen wedom gheheert/ die gheulodē warē/eñ met die groote gheseutē die op haer wallen gestelt warē/hebben si der Jodē menichte die wter stadt quam werdom gedreuen/die niet voorsien en was met eenich haers lichaems deesel tegen tghescut. Want die Joden streden tegen alle die ghene die haer te ghemoete quamen eñ loopēde onuersienlijc in de spiessen oft lancien/ sloegē si haer vpandē met haren lichamē: Maer si en wonnē niet meer met haren dādē dā met haer stoutichept/eñ die Romeynen wijcten meer der Jodē stoutichept/dā om dat si vā haer bescadicht werdē. Maer Titus is daer terstont ghecomen van tcasteel Antonia / daer hy gegaen was om te bespieden een andere plaetse daer hi best ander bolwercken makē mochte. Eñ hi heeft zijn rupters seerpelijc ghestraft/dat si (die haerder vpanden vesten ingenomen hadden) perikel iedē aen haers selfs vestē oft wallen/ eñ dat sy haer bi na lieten beleggen vandē Joden/die si teghen haer haddē wter stadt/als wt haren kercker latē comen. Dus heeft Titus met wghecozē rupteren die vpanden vā besiden omringelt eñ bedzoghen/ maer doen si van voze ghesiagē werden/so bleuen si straffelijc daer teghen strijdende: Maer als die slachordē gemengt was/so heuet ghestubbe die oogen/eñ tgheroep die oozen also verwonnen eñ verstopt/datter niemāt en conde sinē vziēt oft vpant gekennen. Als dan die Joden bleuē strijdende/ met so seer wt betrouwen van haer macht oft cracht/als door wanhope van te moghen ontgaen/so werden die Romeynen ooc wt scaempten eñ sorghe vā haer wapenē eñ eere te verliesen/eñ door des Keysers tegenwoordichept veel te sterker. Hierom meyne ic dat si door haer ouergroote wreethept/die geheel menichte der Joden souden gheuangen hebben/en hadden die Jodē dat wterste vanden strijt niet verrascht/loopēde wederom in de stadt. Als dā die bolwerckē verdoruen warē so waren die Romeynē seer bedroeft/dat si so langhen grooten arbeyt op eē vze al verlozē hadden/ eñ veel van henliedē en hadden gheen hope meer die stadt te winnen/als haer stoutmoedigheyden ghebroken waren.

Wandē nuer oft wal die het Roosche heyr rōts om Jerusalē op dyr dagē gemaect heeft. Cap. xiij.

TItus beraedde hem met sinē capiteynē wat men best doen mocht/eñ den alder scalcsten dochtet best/datmen alle die rupters aen die vestē brachte/eñ met gewelt die vestē ondersochte/midts dat die Jodē noch niet ghestreden en hadden dan tegen een deel des Roomschē heyrs/ maer den oploop van alle die rupters en souden si niet connen wederstaen/maer souden dan met pijlen verdruct werden. Die alō wijste eñ voorsienichste radē werom bolwercken te maken / die anō raden datmense alleenlijc soude vast belegghen sonder bolwercken/alleen hoedēde datse niet wt en quamē/ eñ datter gheen victalie in gheuoert en werde/eñ datmen aldus die stadt niet wt hongheren/sonder daer teghen te strijden/midts dat haer stoutichept onuerwinlijc was/ die alleen begheerden metten sweerde te sterue/oft andere doot te slaen/welkē lust noch wreeder is. Maer ten docht Titus niet eerlijc te wesen met so grooten heyre stil oft ledich te liggen / eñ tsegen dye Joden te striden docht hem ooc verlozen moeyte te zijn/dye haer selue pmmer verderuen souden sonō zijn moeyte. Oock docht hē te costelijc eñ moedelijck wederom nieuwe bolwerckē te maken/om datter gheen materie toe en was/voorts docht hē noch moedeliker alle die wt ganghen vanō stadt te bewaren / oft te wachten: Want men mocht die stadt rontsomme vādē heyre niet beleggē/om dat si te groot was/eñ veel onbequame plaetsen hadde/ daer mē gheē hoede stellen en conde. Ooc dachte hi dat dye Jodē nieuwe eñ verborghē wegen soeckē souden/als die openbaer weghen gewacht werden/ wt benautheden/ aengesiē dat si die plaetsen best kenden/eñ werde daer eenige victalie al heymelijck inne ghebracht so soude het beleg te langer vertrockē worden/eñ so waert te sorgen dat dye lanchept van dē tijt dye eere vanō victorien verminderen soude. Want al mochten dese dingē al volbracht worden (maer die snellichz moeste voor die eere bedacht worden) daer ō moest hi nochtans die geheel stadt met eenē wal oft muer al om beslupten/wilde hi haest ghedaen hebben/eñ wel versehert zijn/want aldus mochtē alle die wtgangen besloten werdē/ eñ dan soudē die Joden in allen manierē haer hope van te moghen ontcomen verliesen/eñ also die stadt moetē op geuen/oft pmmer vanden honger verwonnē eñ also haest inghenomen werden / wāt anōs en soude hi niet mogen rusten: maer hy moeste oock die bolwercken besorghen/ mits dat die Joden te crane warē om dat te belettē: maer docht pemanden dit werck te groot/eñ sulc dat daer niet wt en waer te gheraken/die moeste dencken dat den Romeynen niet en betaemde cleyn werchē te maken eñ dat Gode nauwelicx mogheliic en ware sonō arbeyt yet groots te doene. Titus dit gheseyt hebbende heeft zijn capiteynen verwect/ghebiedende henliedē dat si die heyren tot dese worcken soudē bedeylen. Eñ den rupters is een goddelijc aendzuen in gevallen/waer door si seer willich hier toe zijn ghewozden. Dus hebbē si desen rinch bedeylt niet alleen die capiteynen onō malcanderē / maer

Een Romeyns leg woort.

ooc die rupters by haer rotte ten stride teghē malcanderē werchēde/eñ elck rupter arbeyde om sinē rotmeester/eñ die rotmeester om sinen capiteyn/ die capiteyn om sinen ouercapiteyn te behaghen/ eñ die strijdē der ouercapiteynen ghingen den opperveltheeren aen. Maer die striden int werchen der opperveltheerē onderschepde die keyser selue want hy ghinck alle daghe omme het werck dat seer dicmael besiende. Dus heeft hi den muer oft walle die vandē Assyriers begōst was in vooztijdē/gebracht tot aen die stadt Coenopolis/ eñ van hier dooz Cedron totten berch van Gliueten wederom keerēde heeft hi dē berch van die zuytside bevangē totter sterrootsen toe/die genoemt wort Peristereonos/dat is/der dupuē berch/eñ dē naesten houel die quer dye valleye Siloam hanghet/ eñ vā daer westwaerts drayēde zijn were / quamt tot die valleye der fonteynen: van daer ghinet opwaerts tot Anani des bisschops begrauenisse/eñ loopende voozts om den berch Pompeius sinen legher ghestelt hadde / quamt weder om nae den noozden. Eñ alst voozts ghemaect was totte dooze dwelc Erebinthonicus ghenoēt wert/heeft hi dien daer na Herodis begrauenisse/ dwelc vandē oostē besloten was/vast aen sinen heyzleger ghebzacht vā daer die walle begōst was. Desen muer oft wal was een min dan veertich stadien lanc int ronde/dwelc is luttel min dan vijf milen/eñ daer aen zijn noch derthien casteelkens ghemaect/der welcker omganck oft wide was vā thien stadien/ dats een mijl eñ een vierendeel. Eñ alle dit werck is binnen dry daghen volmaect gheweest/dwelck scheen wel weert te zijn so veel maendē werchēs/ maer die snelheyt was ongheloouelijc. Als dā die stadt met desen wal al om besloten was / eñ daer wachters ghestelt waren van casteelkē tot casteelkē/so ghinck Titus selue omme in deerste wake om onderzoeck te doen/ maer die tweede wake had de hi Alexandzo bevolen/die derde wake viel den veltheeren van die benden: eñ die wakers depliden die slaep reysen onder malcanderen/ eñ si ghingē den heelen nacht omme in die spacien oft ruymtē die tusschen die casteelen waren.

Mā desen wal hadde ons Heere Jesꝰ te vo ren geseyt. Luc. int. 19 Vyandē sullē v omringhē met eenē walle eñ benauwen. ꝛc.

Vanden honger die in Jerusalem was / eñ hoe dat tweede bolwerck ghemaect werde. Cap. xiij.

HAdus is den Jodē metter vzyheyt van wt te gane ooc alle hope van haer leuē te behoudē/heel benomen/eñ den honger die nv vermeerderde/heeft geheel huysen eñ ghestachtē vernielt/ want die huysen warē vol doodē vzouwen eñ kinderen/die enghe stratē vol ouder mannē. Die ionghe mannen eñ iongelinghen ghinghen ouer die marcten geswollen als scaduwē van doode menschen/eñ waer het ongheluc haer vāt/daer vielen si neē doot. Ock en conden si die dooden niet begrauen om den arbeyt/ eñ dye noch eenige macht oft cracht behoudē hadden dien verdzoot die dooden te begrauē om datter so veel doode warē / eñ want si ooc haers leuens onseker waren. Voozts isser ooch vele gestozuē vallende op die ghene die si begrauen hadden: daer isser ooch vele te graue ghegaen/eer haren sterfdach quam/wāt si lieten alreuēde te graue waert/ eñ daer en was geē gheslach oft gewrē in die allendichedē/want die wreemoedichedē oft medelijdē werdē vandē honger verwonnē. Eñ die lāgst leefdē/aen sagē die ghene die vooz haer stozuen met dzooghē oogen eñ met onstieldē aēsichtē/die stadt was heel stille/als eenē nacht die vol doodē is/nochtās warē die roouers noch swaerō dan dese allenden/want si beroofdē die hupsen die doen der dooden grauen waren/eñ si beroofden die doode lichamē/treckende die decsels oft cleederē vanden lichamen/eñ also ghinghē si al laggende daer wt/eñ si pzoefdē die scerptē vā harē swoerden op die doode/oock hebbē si die somighe die daer liggende noch hārē adem trocken met haren swoerdē doozslagen oft doozstekē/om die te pzoeuen/ maer wasser yemāt die begheerde te steruen/viddēde dat si haer hant oft swoert hen lieden daer toe leenen wildē/dye werden spitelijc vsmaet/eñ die haren Gheest gauē/ die sterdē met haren oogen in haer doot op dē tempel/ om dat si die oproerige noch leuende achter lietē. Maer die oproerighe bevalen eerstmael/datmē die dooden met die gemeyn costen soude doen begrauē/als si den stanck niet langer en conden verdzaghē: daer na doen si dies niet machtich en warē so werpen si die dooden vandē vesten af in die grauē oft valleyen benedē. Als dan Titus om die valleyen passeerde/eñ sach die vol doodē lichamē/eñ veel etters wt die verrotte lichamē vloeyēde/so versuchte hi/ eñ nam God te ghetupge met wtgheslekē handē dat dit zijn werck niet en was: aldus iammerlijck was die stadt doen gheslelt. Maer die Gemeynen mits datter nv nyemāt van den oproerighē meer wt en doozste loopen (want si alle van trueriched eñ vanden honger geracct warē) vielen blide daghen/hebbende cozens eñ alderhāde anō victalie ghenoech vā Syrien/eñ wt die naeste lantscappē eñ veel vanden Gemeynen ontrēt dye stadtmuerē staende/thoondē henliedē die overuloedicheyt vā haer victalie/dooz haer versaethept/ haerder vpādē honger te meer ontstekende. Maer als die oproerighe om dese allendicheden niet meer en wilden wijckē/so heeft Titus met die ouerghebleuen des ghemeynen volcx/bermhertichept gehadt/ eñ begherēde cozteling te vlossen datter noch ouer ghebleuē was/ heeft hi noch anō bolwerchē doen maken/hoe wel hy qualijc conde materie daer toe ghetrigen/wāt hi hadde alle dye by ligghēde bosschagien in deerste werchē verdaē/ mer die rupters bzachten anō gheretschap aen vā neghentich stadien verre/welc was ontrēt elf milen. Aldus werden daer aē dē torre Antonia vā vier sidē nieuwe bolwercken ghemaect/die meerō waren dā deerste. Die Keyser gaēde al om die heyzē/eñ het were voozts stierende/thoonde den roouers dat hi hen lieden in zijn handē hadde: Maer het bewegē van leedtwesen/was in henlieden gansch vergaen/eñ recht oft haer sielē eñ lichamē vā een hadde gheschepdē gheweest/soo besichden si dese beyde/als vzeemde dinghen die haer niet toe en behoozden/ wāt haer sielē oft herten en werden nz bewoecht van eenich menschelijc oft soet gheuoelē / eñ haer lichamen en werdē niet beroert van eenige smerte oft pijn/want si het ghedoode ghemeyn volck als honden verschoozden/ eñ vulden dye ghemanghemisse met siecke menschen.

Hoe die Joden doot ghe slagen werden binnen eñ buyten Ierusalem. Cap. xv.

HIer na heeft Symõ Mathiam dooz wyẽ hy die stadt inne ghecregen hadde/ghepynt eñ ghedoot. Dese Mathias was eẽ sone Boethi/ wt der bisschoppẽ stam ghebozẽ/den volcke seer ghetrouwe eñ lief ghetal/eñ hy hadde wolck daer toe ghebzacht dat si Symonem tot eenẽ hulper binnẽ namen/ sonõ eenich voozgaende vbont oft condicie/niet quaets vzeesende een tidẽ doẽ twolck qualijk gehandelt eñ vlast werde vãdẽ Zeloters/daer Johãnes doẽ ooc aen gheuallen was. Maer doen Simon in ghecomen was/eñ hy der stadt ghewel dich was gewozdẽ/so hiel hi Mathiã so wel vooz eenen vpãt als d andere/ die vooz hem dẽ raet ghe gheuen hadde/als oft hi daer wt slechtichept gera dẽ hadde. Dus heeft hi hem vooztgebzacht eñ beschuldicht dat hi mettẽ Romeynen aen hiel/eñ hier om heeft hy hem (sonõ hem te verleenen eenighẽ tijt oft oozlof hẽ seluẽ hier af te vantwoozdẽ) met sinen dzy sonen gedoot/wãt zijn vierde sone was te vozen tot Titum ouergetrocken. Eñ doen Mathias badt dat hy eerst mocht gedoot werdẽ vooz zijn sonen/ begherende dat hi hem dese gracie doẽ wilde vooz dat hi hem die stadt opẽ hadde gedaẽ/ so heeft Symon tot vmeerderinghe zijns lijdens hem ten aldlaet sten doen dooden/eñ aldus werde hi op zijn kinderen die hy hadde vooz zijn ooghen sien dooden ooc ghedoot /eñ ghestelt int opẽbaer vooz daen sien der Romeynẽ/wãt Simon haddet alsoo beuolen Anano Gamadus sone/ dye dalder wzeetste was vã alle sinẽ trauwantẽ/vi spotte seg gende dat hi besien wilde oft die Romeynẽ hẽ yet helpẽ soudẽ/totten welcken hy hadde willen ouer vliedẽ/eñ haer doode lichamẽ en heeft hi niet latẽ begrauen. Na dese werde ooch ghedoot een edel man Ananias genaemt/die bisscop was/een sone Masbali/eñ een scriuer vãdẽ houe/een sterc man van Amaus gebozen / eñ met hem noch vijfthien vandẽ vmaertsten eñ eerlijcstẽ mannẽ des volcx/ maer Josephus Vaõ hielen si gheuanghẽ eñ ghesloten/eñ si hebbẽ eenen wtroeper wtghescict die wtriep datter ypemãt in die stadt wonẽde met hẽ spzeken en soude oft vsamen/ op die pene vã ghehouden te wozdẽ vooz een verraõ/eñ soe wie dese dinghẽ met hem beweenden/ werdẽ ghedoot son der eenich ondersoeck oft aenspzake. Dese dingẽ aensiende een Judas genaemt / ooch Judas sone/ die een vã Simons regimẽtmeesters was/bewarende eenen tozre die hem Symon beuolẽ hadde/ bi auõtuerẽ voc wat beweecht wesende tot bermhertichept ouer die ghene die so ongenadelijc ghe doot werden/maer veel meer sozgende vooz hem seluen/heeft tot hem geroepen thien van sinen alderghetrousten medegesellen/seggh hẽde: Hoe lan ghe sullen wi noch vdzagen dese allendighe boosheden: oft wat hope ons leuens moghẽ wi hebbẽ dienende eñ trouwe houdẽde desen alderboosten mẽsche: Siet dẽ honger bestrijt ons/die Romeynẽ zijn bi na binnen die stadt / Symon is heel onghetrouwe ooc den ghenen dye hem duecht ghedaen hebben/dus is bi hem altijt vzeese vã gestraft oft ghedoot te wesen/ maer bi die Romeynẽ is seckerẽ peys eñ ghenade te verercygen. Daer om wel aen/ laet ons den Romeynẽ die vestẽ op gheuẽ /eñ also ons seluen eñ die stadt saluieren: want Symon en sal daer af niet swaers te lidẽ hebbẽ/ysi dat hy ter stont gedoot wozt na zijn verdienste/ als hi gheen hope meer vã hẽ seluen en heeft. Als dan dese thiẽ daer in geconsenteert hebben/so heeft hi des mozghens vzoech zijn anõ ghesellen nae verschepden plaetsen wtgesondẽ/op datter niet gemelt en soude wozdẽ vã tgene dat hy ghedacht hadde te doẽ. Dus heeft hi vanden tozre die Romeynen aen geroepẽ ter derder vzen/ maer die sommige vanden Romeynen hebbẽ wt hoochmoedichept hem versmaet te hoozẽ / dye sommige en gheloofden hem niet/die andere vdzoot daer aen te comẽ oft eenighe moepte te doen/meynẽde dat si cozts die stadt soudẽ winnen sonõ eenich perikel. Maer binnen desen middelẽ tide als Titus mettẽ ghewapendẽ mannẽ aẽ die vestẽ quam/ so heuet Symon te voren vnomen/ eñ heeft dyẽ tozre haestelijck in ghenomen/eñ die bewaerds van dyen int aensien der Romeynen gedoot / eñ haer doode lichamen ouer die vesten gewozpẽ. Als dan Josephus aldaer om me ghinc (wãt hi en hiel niet op van bidden/dat si haer wilden opgeuen) werde hi aẽ zijn hooft met eenẽ steen gequetst/ eñ terstont is hi heel verbaest neder gheuallen. Doen quamen die Joden wt der stadt geloopen na sinen val/eñ souden hem in die stadt met haesten ghenomen hebben en hadde die Keyser niet seker mannen wt gesonden die hẽ beschermdẽ. Die wile dã dat si liedẽ tegẽ malcãderẽ stredẽ/werde Josephus wech ghedzagẽ/ luttel vstãts hebbẽde vã tgene datter gedaẽ werde / mer die oproerige hebbẽ blidelijc tsamẽ gheroepẽ/als oft si hem gedoot hadden/wyẽs doot si alõmeest begeerden. Dese tijdinghe werde terstont ouer al die stadt verbzept/waer af die ouerghebleuen me nichte des ghemeynen volcx bedzoeft is geweest/ meynende seckerlijc dat hi doot ware/op den welcken si haer betrouwende/dachten wech te vliedẽ. Als dan Josephus moeõ in den kercker gehoozt hadde dat haer sone doot was / soo heeft si totten hoeds dye vanden Iotapaters waren ghesept dat si dit seckerlijc gheloofde/eñ dat si harẽ sone nemmermeer leuende sien en soude/ mer al heymelijc weenende/beclaechde si tot haren dienstvzouwen dat si dit vooz eenẽ loon van haer vzuchtbaerhept ghecregen hadde/dat si haren sone niet en hadde moghen begrauen / daer si af hoepte begrauen te wozden. Maer dese logene en heeft haer niet langhe bedzoeft/oft den moozdenaers niet lange verblijt/want Josephus is cozts tot hem seluen gecomẽ/als die wonde genesen was /eñ wederom int opẽbaer comende/heeft hy gheroepẽ tot henliedẽ dat si eer yet langhe wedom souden geloont werden van zijnẽ wonden. Eñ hy vermaende weder om tghemeyn volc om gheloone den Romeynẽ te gheuen/waer af het volc betrouwen creech/maer die oproerighe werdẽ seer verscriet eñ verwondt hem aensiende. Die vluchtige spzonghen som ter stont van die vesten vã noots weghẽ/ dye sommighe gelietẽ haer/ als oft si wt haddẽ ghegaen om teghẽ die Romeynẽ te stridẽ met steenẽ/ eñ terstõt vloden si ouer totte Romeynẽ. Maer dese quamẽ noch in een mecrõ ongheluck eñ allendichept dã

si in die stadt geleden hadden/ want si werden by den Romeynen versaet van spisen/ welcke versaet hept haer eer ghedoot heeft dan den honger die si thuys geleden eñ ghelaet hadden/ want si quamē daer geswollen van hongher/ eñ opghblasen als oft si watersuchtich hadden gheweest/ eñ daer na vuldē si haer ydel lichamen soo seere dat si daer af borsten eñ stozuen sonē de gene die wōsselijc haer lusten conden bedwingen/ eñ allenxkens haer lichamē voedē met spisen die si noch niet ghewoon en waren: Maer nochtans die aldus dleuen behielen/ werden wederom met een ander allendicheit bevangen/ want daer is een vanden gueruluchtighen Joden bevondē by dye Syrierssche rupters/ wt den drech zyns lichaems goudē penningē rapende: Wāt (also wi voorsept hebbē/ si slictē haer gouden penninghen in haer lōf eer si wt quamen totten Romeynen/ mits dat die oproerighe muytmakers alle tgout sochtē/ eñ daer hadde cē grote macht vā goude in die stadt geweest/ wāt si cochten om twaelf attisssche penningen/ tghene dat te vozē vuentwintich vā die weert was/ eñ soo veel vercocht werde. Maer als dese practike der Jodē nit openbaer quam/ so is die fame ouer alle die legherē verbreyt geweest/ hoe dat die vluchtige Joden ouer quamē vol gouts. Eñ dye Arabisssche eñ Syriersche rupters drepchden haer dat sise dodē souden eñ haer buycken open snijdē. Dus meyne ich dat dye Joden noch gheen meerd iammer eñ mooyt en hebbē ghehadē dan dese/ want op eenen nacht zynder twee dupsent Joden haer binnenste open gesnedē. Als Titus dese onrechtuaerdicheyt vernomē heeft/ so soude hy die ghene die dit ghedaen hadden bi nae hebben doen omringen mettē peerdevolcke eñ die doē doot schietē/ en hadde die menichte der mis dadiger niet te groot gheweest/ want daer hadden meer rupters moeten ghedoot werden dan daer Joden gedoot warē. Maer dye capiteynen vanden vzeemden soudeniers/ eñ oock vandē Roomschē rupterē/ hebbē Titum aē geroepē/ wāt dē sommigē vā henliedē dit oock aenghe tegē werde/ so sepde hi henliedē beyde met grammen moede/ by also eenige van sinen rupteren dit dedē om een onseker gewin/ eñ dat hem elck nyet en scaemde van zyn eyghen wapenē die van goude eñ siluer gemaect warē/ eñ dat dye Arabers eñ Syriers ten eersten in vzeemde oorloghen vzijlic onrecht eñ scade dedē/ eñ daer nae haer wzeetheyt van mooydē/ eñ haer en haet op die Joden den Romeynen toescreuen/ wāt daer veel van sinen rupters besaemt warē/ als mede derlachtich deser leliker septen/ so heeft hy desen gedzeycht te doodē/ waert datter namaels pemant bevondē werde van so boose stoutichept. Eñ aen die Roomsche bendē heeft hi gesonden eñ ontbodē/ dat si onderscheē souden die gene daermē hier af eenich vermoedē hadde/ eñ daermē die hem ouerbzochte. Mer voorwaer die gierichept en acht gheē punitie oft straffinghe/ eñ den wzeeden menschē is die gierichept inghebozen. Nerghers af en coemt oock meerder schade eñ iammer als vā die gierichept/ want anō lusten hebbē haer mate/ eñ werden dooz vzeese bedwongen. Maer God die het Joetsche volck verzoorcht hadde/ die hadde haer alle die weghen eñ middelē der behoudenisssen tot haer ōderssenisse gheheert/ want tghene dat die Keyser op een pene vbodē hadde/ werdē noch al heymelijc den vluchtighen Jodē aenghedaen. Eñ alsser eenighe Jode ouergeuloden was so saghen die rupters te vozen om oft dat niemāt vanden Romeynen en sage/ eñ dan snedē si die opē/ treckende wt harē ingewādē dat vbodē eñ oupl gewin/ maer in luttel Joden werde gheit gheuonden/ maer daer isser vele ghedoot gheweest alleen op hope van gout daer in te vinden. Eñ dit ongeual heeft ter vele vandē vluchtighen Joden gheheert/ dat si niet en vloden.

Van die berooninghe des tempels/ eñ vanden doodē lichamen die wter stadt ghedzagen zyn/ eñ vanden hongher. Capit. xvi.

Mer alsser nyet meer te rooue en was vādē volcke/ so heeft hem Johannes gestelt den tempel te berooven/ eñ houdende veel ghiftē des tempels vooz hem selven/ eñ veel vaten die totten Godsdiēst nootelijc waren/ als bekers/ schotelen eñ tafelen/ ooc daer niet so veel latende als die eer den cruycrikēs dye Augustus eñ zyn hupsvzouwe daer gesonden hadden: Want die Roomsche Keysers hebben altzt den tempel gheeert eñ verciert. Maer doē ter tyt roofde eñ vercocht een Jode die ghiften der vzeemō lupden/ eñ tot sinen ghesellen seyde hi dat si moesten die dingen die totten godsdienst ghesciet oft ghegeuen waren ghebzupcken tot harē gerieue/ eñ daer bi leuen/ dye vooz Gode eñ vooz dē tempel streden/ eñ datmē hierom wel vzijlic mocht wtstozte eñ vbden dē heyligen wijn eñ olie die de Priesters bewaerden om daer mede sacrificie te doē: wāt hi heeft die inden tempel der menichtē te vozen gegeuen/ eñ si salsdē haer daer mede/ eñ dzoncken dyen wijn sonō eenighē grouwel oft vzeese. Hierom en sal ich niet vōswigē daer mi den rouwe toe dwingt/ want ic meyne/ haddē die Romeynen noch wat vtoeft te ghen die misdadighe te comē/ dat die stadt soude in deerde vōsonckē/ oft dooz een diuuie eñ oueruloet vbdzoncken hebben/ oft vergaen eñ verbzant werden dooz die blicemē eñ den bzāē dye ouer Sodoma vielē/ wāt dese stadt heeft veel argher eñ booser ghespuys in haer gehadt/ dan Sodoma dede/ want dooz haer vbwifelde hartneckicheyt is alle twole vloren ghegaē. Mer wat noot pst alle dye iāmeren eñ mooyden dysonō te vertellen dye daer gheschiet zyn/ alsmē die wt een stuck wel merckē mach: Wāt daer is eē Jode genaemt Māncus Lazarus sone/ cuer ghetreckē tot Titum dooz eē poozte die hem was te bewarē ghegeuen/ eñ dese heeft ghesept datter hondert eñ vyfthien dupsent/ eñ noch tachtentich vooder lichamē wter stadt ghedzaghen waren/ vā dyen dach af dat den Roomschen legher aen dye stadt ghestelt was/ te weten/ vanden veerthienstē dach der maent Aprilis/ totten eersten dach vanō maent Julij. Maer dit was alleē die menichte der armē/ nochtās en was hi aen dye poozte nyet ghestelt/ maer hy bedeylde den loon die men daer toe gaf vanō ghemeynten weghen/ eñ aldus moest hi die dooden tellen die wt gebzeke vā armoedē ghestozuen waren/ want die andere werden vā haren naestē begrauē/ eñ die begrauenisse was die dodē wter stadt te wozpen. Hier na zynō ancō edel man-

nen ouer gheulucht / dye seyden datter ses hondt duysent armer dooden wt dye poorten geworpē warē/maer datmē tghetal vanden anderē gheens sins en mocht begrijpen. Maer doen si niet meer machtich en warē die doodē armen wt te dragen/ so werden dye doode lichamē ouer hoope beslotē in die grootste huysen:eñ this daer toe comen dat een mudde terwen vercocht is geweest om een ta lent ghelts. Maer namaels doen die stadt also beslotē was dat si gheen cruydē meer en mochten huyten halen oft plucken/ so waren dis sommige tot alsulcken noot ghedwongen/dat si die heymelijcheden doorsocht hebben/eñ out runderen mest voor spise ghenomen hebben/eñ aldus is dē dyeck die afgriselijt om sien is haer spise gheweest. Dit hoorende dye Romeynen hebbē daer medelidē af ghehadt/ maer tē roude dē muytmakers niet diet aensaghen/wāt si lieten die stadt daer toe comen/ maer Gods verborgen oordeel eñ ordinancie die w op haer eñ op die stadt gecomen was/ maecte haer heel blint.

Hier eyndt dat seste boeck Flauij Josephi.

Hier beghint dye tafel des seuensten boecx Flauij Josephi.

HOe die mueren van Jerusalem ondergrauen werden/ eñ van dat vbrandē der bolwercken/eñ hoe Sabinus die vestē bestormde. Cap. J

Hoe dye Romeynē dē torre oft casteel Antonia inne creghen/eñ vanden Joden die daer weder af ghedreuen werden. Cap. ij.

Vandē Roomschē capitepn Julianus die wonderlijken sterck was. Cap. iij.

Hoe Josephus wedom die Joden aen ghesprocken heeft haer radēde datse haer opgeuen wildē/ eñ vander Joden overulicht. Cap. iiij.

Hoe daer weder eenē strijt is gheweest/eñ van den bolwercken dye daer ghemaect zijn / eñ vanō Joden sprinckrepsen. Cap. v.

Hoe datter veel Romeynen verbrant zijn ghe weest door der Jodē bedroch/ eñ van eenen Arcorius ghenaemt. Cap. vi.

Vander Joden honger. Cap. vij.

Van een vrouwe die vā honger haer kint ghecoort hadde/eñ dat ghebraden gheten. Cap. viij.

Hoe den muer bestormt eñ ghewonnen werde eñ den tempel verbrant. Cap. ix.

Hoe den tempel ontsteken eñ verbrant is ghe weest/teghen Titus wille. Cap. x.

Van die priesters/eñ vander scatcamer/ eñ dye galerijen. Cap. xi.

Van die voorteyckenen/waerschouwinghen eñ prophecien die voor die vberffemisse van Jherusalem gheschieden. Cap. xij.

Hoe Titus Keyser ghemaect is/eñ hoe die priesters ghedoot werden. Cap. xiij.

Vanden roof der oproerigher muyters/eñ hoe die binnenste stadt verbrant werde. Cap. xiij.

Hoe douerste deel vander stadt bestormt werde eñ ghewonnen/eñ hoe daer sommighe Joden tot Titum vloden. Cap. xv.

Hoe dander deel vander stadt ingenomē wert Cap. xvi.

Van tghetal der gheuanghenen eñ der ghedoo der Joden. Cap. xvij.

Een corte hystorie der stadt van Jherusalem. Capittel. xviij.

Hoe die Keyser die ruyters bedanct eñ beschencken heeft. Cap. xix.

Hoe Vespasianus te schepe gheuarē is na Roomē/eñ hoe Symon gheuanghen wert/ eñ vanden gaepspele dat op des Keysers geboortē dach ghehouden is geweest. Cap. xx.

Vanden iammer dat die Joden ghelden hebben te Antiochien. Cap. xxi

Hoe dat Vespasianus wederom comende/van den Romeynen ontfanghen is geweest. Cap. xxij.

Van Domitianus feytē tegen dye Duytsche eñ Walen. Cap. xxiij.

Vanden Sabbatischen vloet/ eñ van Vespasianus eñ Titus alder heerlijcxste triūphe. Cap. xxiij.

Hoe die casteelen Herodium eñ Macherus/ vā Gaffo ghewonnen zijn. Cap. xxv.

Vanden Joden die van Gaffo ghedoot zijn/ eñ hoe het Joodsche lant vercocht werde. Cap. xxvi.

Vanden schadelijkē slach des coninex Antiochi eñ vā der Alanē ouercomē in Armenië. Ca. xxvij.

Hoe het sterckste slot Massada verdoruen werde. Cap. xxviij.

Hoe die swaerdelaers verslaghen waren die te Alexandrien eñ Thebas gerudē warē. Cap. xxix

Hoe Onias tempel by Alexandrien ghesloten werde. Cap. xxx.

Hoe die Jodē gedoot zijn bi Cyrenē. Cap. xxxi.

Hier eyndt die tafel des seuensten boecx Flauij Josephi.

Hier beghint dat seuēste boec.

HOe dye mueren van Jerusalem ondergrauen werden/eñ van dat verbrandē der bolwercken/eñ hoe Sabinus die vesten bestormde. Cap. J.

DEr Joden iammerlike saken verargerden van daghe te dage/mits dat die oproerighe besloten zijnde noch meer vergramt werden van dye teghenspoeden / bysonder nae dat den honger het volck ende hē lieden oock mede begonste te pramen. Daer toe was oock seer grouwelijck om sien die menichte der dooden lichamen dye in dye stadt te hoope laghen/eñ daer quam eenen pestilencialen stanc wt also dat daer door het wtloopen der striders belet werde/ want si moesten ouer dye dooden treden/ als oft si in eenen slach hadden geweest daer veel volcx verslaghen ware/eñ diese met voeten betreden/en hadden daer gheen bermhertichept mede/ oft gheenē grouwel af/ia si en dachten tē mynsten niet dat desē vnmaethept die den dooden ghedaen werde/haer een quaet voorteyckē was. Maer als si besmet warē met haers eyghē volcx bloede/ so bereyden si haer rechte handē am teghē die vreemde te stridē/recht oft si Gode (na mijn dunckē) vnweten hadden/dat hi so langhe verbeyde wake ouer haer te doen/want den meesten deel van henliedē en streden niet op hope vā victorie te crighē/maer si werden daer felliker toe gedreuē wt wanhope

haerder salichept. Eñ hoe wel die Romeynen seer veel arbeyts deden int vergaderen vanō materiē totten bolwerckē/nochtās hebbē si binnen eenen twintich dagen die bolwercken opghericht/waer toe si alle die bosschagiē af ghehouwen haddē tot veertich stadien verre ontrent die stadt. Dus was dlant seer deerlijck gestelt/ want dat te vozen met boomgaerden eñ boomen vciert was /dat scheen doen heel verwoest/als die boomen aen alle siden af ghehouwen waren/also dat gheen vreemdelinc die te vozē die ouerschoone voorstedē eñ bpliggē de dozpen gesien hadde en soude hem hebbē connen bedwingē van tranē als hy die verwoesthept ghesien haddē/eñ hy hadde moeten suchten eñ beclaghen die groote veranderinge van haren vooz leden cieract/wāt alle die heerlijcste schoonheden waren vdozuen dooz doozloge/eñ die te vozen die plaetse wel gheken t hadde/en soude die niet meer gheken t hebben/hadde hy daer onuer sienlijc inne gecomē/maer sulck soude die stadt soeckē al waer hi daer bi. Maer van dit volmaect werck der bolwerckē/begonstē die Romeynen eñ die Jodē ghelijckelijc te vzeesen want die Jodē dachten dat die stadt soude ghewonnē wozden / tē ware dat si dese bolwercken ooc vbzanden: dye Romeynē sozchden dat si by auontuerē gheenē wille meer hebbē en souden anō bolwerckē te maken/ werden dese verbzant/want die materie was al vdaen / eñ der rupters lichamen warē mozdē gewozden vandē arbeyt/eñ haren moet was ooc verslapt dooz veel tegenspoeden/maer nochtans bedzoefdē haer die Romeynen meer dan die bozghers vā Jerusalem/ van der stadt allendichedē eñ scadē/ wāt si bevonden dat die Jodē bouē alle die scadē die haer daer af quamē met te slapperlijc en stredē tegē hēliedē. Maer d Romeynē hope minderde daer dooz seere als si saghē dat haer bolwerckē dooz listige vzacti kē/haer stozmgewepzen vā dye sterckept der vestē eñ haer handen vā die stoutichept der wederstaē der Joden verwonnē werden / eñ bysonō om dat si die Joden bouē die twistige striden / bouen den bongher eñ oozloghe van binnē/noch moedigher bevonden/ so meynde si dat der Joetscher mannē oploopē onuerwinnelijc warē/eñ dat haer groot moedicheyt niet te vwinnē en ware/die dooz grote bescadinghen eñ teghenspoeden meerō werde/ want wie soude haer moghen vdzaghen die dooz schade eñ teghenspoet tot meerō vzomicheyt verweet werden: hierom hebbē dye Romeynen haer hoede eñ wake behoedeliker gestelt. Maer Johannis bēde eñ partye was by dē tozre Antonia/henlieden daer vhordende vooz tghene datmen vzeesde/waert dat den muer af gewozpen werde /eñ si waren seer neerstich tegen die bolwerckē/eer dye stozmrammen aengebzocht werden / arbeydende dat der Romeynē arbeyt mocht vlozen zijn. Aldus zijn si met bernende fackelē na dat bolwerck ghe loopen/ maer si keerdē wederom sonō haer meninghe te volbzenghen/want eer si mael scheēt dat harē ract niet eendzachtich en was / muts dat si allenthuens eñ by poosen al vtoeuende eñ nyet sonō anept vooz quamē/eñ dat ic int cozte seggē mach/ si en quamē niet na der Joden aert/wāt haer ghebzack tgene dat der Joetscher natiē sy gē condicie zijn/als stoutichept eñ seer loopē/ eñ cē gedzupsch vā haer allen tsamen/ eñ niet weō te keerē sonder eenighe scade gedaen te hebben. Dus aenghesien dat si veel flauweliker wt quamen dan si plegen/ so hebben si dye Romeynen ooch veel rasscher eñ cloecker gheuondē dan die plegen te zijn/die ooch met haer lichamē eñ wapenen dye bolwercken al om so wel besetten dat si nerghers plaetse en lietē daer vier hadde mogen aen comen / eñ si hadden so vzomen eñ vasten voornemen gemaect / datter nyemant en soude vā zijnō plaetsen wijckē eer hy stozue/want sonō dat dā alle haer hope soude verlozen zijn/waert dat dit werck ooc verzāt werde so soudē die Roomscherupters ooc wtermatē seer bescaemt hebbē geweest/waert sake dat haer vzo michept vā die loosheyt/oft haer wapenen vā dye vermetelijc stoutichept/ oft haer constige crijchshādelinge vā die menichte/eñ ten laetsten die Romeynen vandē Joden haddē vwonnē gheweest. Ooch quamen die pilen haer te baten/vliēghende op die Joden die wt quamen gheloopen/eñ so wie neō viel die belette henlieden dye achter quamen/ eñ tperikel vanden ghenen die vooz ghinc maecte die na comers slapper int volgē. Maer dye binnē schuets quamen/werden som vstrict van die gehoopte menichte/eñ vā die constige crijchshandelinghe haerō vpanden. Die sommighe werdē met spiessen doorsteken/ eñ aldus ghinghen si achterwaerts/ eñ ten laetsten keerden si weōm sonder pet te volbzengen/malcanderē aentijgende dat si veruaert waren/ maer op den eerstē dach van Julius was den stozm op gestelt eñ begonst. Als dan die Joden van daer gegaen waren /so hebben die Romeynē haer stozmgheweyzē aenghebzacht/hoe wel dat si vandē tozre Antonia met vier eñ steenē bestreden werden/eñ met alōhande gheschutten/ welck dye Joden nō noot vindē mochten/ wāt al hadden die Joden groot betrouwē op haer vestē/ eñ si die stozmgewepzen niet en achten/nochtans arbeyden si om die Romeynen te beletten het aenbzenghen van die stozmgheweyzen. Maer die Romeynen meynēde dat dye Jodē hierom so seer arbeydē/dat vanō muerē cranchept den tozre Antonia ooc mocht bescadicht werdē/ meynēde dat desen ooch hadde op crancke fundamenten gheslaē streden hier vzomelijc teghen / nochtās en wijetet niet datter beslootē was. Mer doē daer veel ghescutten op haer gescoten werden/eñ si van gheen periculen van bouē comēde vmoept en werdē / so dzeuen si dwerck vanden stozmrammen vast aen. Eñ doē die Romeynē beneden haer waren eñ met steenen gequetst werdē/so hebben dye sommighe haer schildē op haer lichamen geweist/eñ also die fundamenten met hāden eñ scuppen onōgrauen. Als si dan aldus vier groote steenen met grooten arbeyt haddē beroert/ so herst den nacht haer beyden doen rusten eñ ophouden/eñ op dyen nacht is den muer dye metten stozmrammen gecrēct was onuer sienlijc neder gheuallē/aen die side daer Johannes dyen onōgrauen hadde/doen hi listen leyde om die anō bolwerckē te verderuen / wāt daer is die hollichept neder gheseoncken eñ in gheuallē. Maer die herten vā beyde partyen /warē bupten hope daer af verblijt/want die Joden die haer be-

hoorden te bedroeuē/om dat dē nal geschiet was ands dan si hoopte/eñ si daer voor haer niet ghehoet en haddē/betrouden haer noch op den toore Antonia/als oft dē muer noch hadde bliuē staēde maer die muer sielike bliscap der stomepnē die si creghen wt dat haerstich neū vallen vandē muer/ is corts ghetempert geweest/ als si eenen anderē muer daer teghen saghē /dye Johannes vā binnē ghemaect hadde/maer nochtās scheent dat desen muer eer soude vwonnē werdē dā dē eerstē; want doē mochtemen daer lichtelijc opclimmen door die scorē/eñ si meyndē ooc dat dē verschē muer crāēker was dā den muer van Antonia/ eñ dat die eer soude mogen verdoruen worden. Maer niemant en dorste nochtans daer op climmen/mits dat hy selerlijc die doot verwachte/ die dat eerst bestaen soude: Maer Titus denchēde dat die wachtheyt eñ vromichept der strijdē seer verweet wert door hope eñ aenspreke/eñ dat door hertelike vmanunghen eñ beloften der capiteynen dye periculē diemael vergheten oft nyet geacht en werdē vanden rupteren/ ia datmen daer door ooc plach dye doot voor niet te achten/heeft dalder vroomste tsamen vergadert/seggende.

Titus vermaninghe tot zijn ruyters voor dē meesten last des stormens.

¶ Mijn lieue medeghesellen/so wanneer men ye manden vermaent oft vwect om yet te doen daer gheen periculē in ghelegen en is/dat woert den ghenen die daer toe vermaēt worden/ eñ dye de vmaninghe doet/voor schande gehoudē/als oft si gheenen moet en haddē/eñ onaerdich oft traecht warē Maer men behoort alleen vermaningen te doen in twifelachtighe eñ sorgelike saken/wāt die dinghē die sonder periculē zijn/behoort elck wt hē seluen te doen/dus belide ic met v lieden datter v liedē seer swaer eñ sorgelijc is op desen muer te climmē: maer ic sal v verclarē hoe dat dye eergierighe eñ die glorie soeckers alōmeest behooren te strijdē teghen sware saken /eñ hoe fraey eñ eerlijc dat is met loue te sterue / eñ hoe dat ooc nyet en sal ongheloont blijuen/yst datter eenighe eerstmael hier vromc seyten doen willen/ wāt v lieden moet verwecken tgene dat die sommighe by auontuerē af trecken oft vwaren soude/te weten /der Jodē verdraghendē moet/eñ haer straffe volstandichept in tegenspoeden: Want dē stoomschē rupteren (dye ghewoon zijn/ten tijde vā vrede striden te leeren/ eñ ten tide van oorloghe victorie te crigen) waert seer schandelijc dat si met handē oft moeden soudē vanden Joden vwonnen werden /eñ dat ten eynde vander victorien daer wi ooch staen op Gods hulpe / wāt onse beschadingen comen wt der Jodē wanhopen/maer haer schaden worde door Gods hulpe/ eñ v lieē vromicheden dagheliex vermeerdert/want dē tweedracht van binnen/dē honger/ het belech/eñ het vallen vanden mueren/sonē bestooten der stormgheweyren / wat zijn dit anders dan Gods toorn teghen henlieden eñ onse hulpe. Aldus en betamet v liedē niet dat ghi sout schijnē met alleen cranckeer te wesen dē die archste/maer oock Gods hulpe te verlatē oft te versmadē. Eñ hoe en sout niet schandelijck schinen te wesen/dat die Joden den welcken ghee groote scande en is/ verwonnen te worden /mits dat si willen hebben gheleert onū bedwanc te leuē/die doot niet achtē en sonden/eñ dicmaels tot int middē vā ons liedē wt loopen/ om voort aen nyet meer in bedwāe te wesen/niet wt hope vā victorie te crigē/ maer om haer moedichept te vthoonen/eñ dat wi liedē (die verwinners zijn by na vā gheheel aertrijch eñ der zee/den welcken ooc schandelijck is niet te verwinnen) soudē ledich sitten/eñ nyet eēs cloeckelijc yet proeuen teghē onse vpandē/eñ also met desen wapenen eer eñ gheluck verwachten: bysonder daer ghijt al volbrengē moecht met een cleyn periculē. Dus ist dat wi op dē toore Antoniam climmē connen/so hebbē wy die stadt / want al waer ons dan noch te strijdē teghen die van binnē (dat ic niet en meyne) maer nochtās den vpanden ouer thooft te sitten eñ op haren adem/geeft ons een seker hope der victorien/want voorwaer ic laet voorby gaen haren lof/die in doorloge gestoruen zijn/eñ die onsterffelichept der geēder die door ridderlike cloecheyt in den strijdt ghedoot zijn/ maer ick wensche den ghenen die van anderen sinne zijn dat si ten tide van peyse moghen van siecten sterue / welcker sielen metten lichamē ter begrauenissen ghedoēt werden.

Titus spreekt hierals een heydēs mēsch/luttel kēnisse hebbende van der sielen staet na die doot.

¶ Want wie isser vandē vromen manne die niet en weet dat die sielen die inden strijt mettē sweerde van haren lichamē ontbonden werdē dat puerste element te weten het hemelsch vier ōtfangt ter herbergen/stellēde die tusschē die sterrē/ die welke haer seluē haren nacomers verthoonē als goede Gheesten eñ genadige Goden. Maer die van haerō lichamen siecten eñ quellinghē wtgheteyt werden/al zijn die ooc wel ghesupuert van haren schandelikē eñ misdadige wercken/ woordē nochtans bedect met heisschc dupsternisse onū dye aerde eñ heel verghetē/ mits dat haer gedenckenisse vergaet met harē lichamen eñ leuē. Maer yst dat den mēschc die doot noodelijc toeghescict is / daer toe is nochtās den diēst des yserē sweerts oft wapenstoer lichter behulp dā eenige siecte. Dus wiē en soude dat niet dunchen onaerdich te wesen dat yemant niet en soude willē die doot liden ten profite/die hy van noots wegen eens sal moeten lidē Maer dit heb ic gesept als oft si niet en soudē moghen te liue bluē/die hier om dese victorie yet arbeyden wilden / daer nochtans in dalō meeste periculē altijt hope is dā te mogen ontcomen/dē ghenen die eenen manlikē moet hebbē /want tē eerstē tghene datter vanden muer gheualle is/dat staet open om daer door te gaen. Voorts al datter teghen ghemaect is/mach seer lichtelijc ghebroke werden/eñ ghi liedē die seer vele zijt moecht malcanderen vermanen eñ helpen / eñ v lieden standvastichept sal der vpanden moedichept bzeken/ eñ by auontueren sal ons dit gheworden sonē bloetstortinghe/connen wi alleenlijck desen toore inne ghecrighen. Sy sullen sonder twikel arbeyden om ons af te drijuen/ist dat wi daer willen opclimmē. Maer yst dat wy heymelijck oft ooc met ghewelt yet doen willē/so en sullen si ons (al warē wy ooc luttel) niet mogen wederstaen/ eñ bescaemt moet ich voorwaer werden/ yst saēe dat ic hem die deerste dit doē sal niet also en loone/dat si hem alle sullen mogē benidē/eñ so wie vā desen te line blift die sal ouercapiteyn wesen vā zijns gelijcke/maer

dalder salichste loonen sullen volgen den ghenē die daer doot blīuē sullen. Als Titus sulcke dingē seyde/ so heeft hem nochtās die anō menichte ont siēn vā die grootheit des perikels. Mer daer was een vanden ghenen die in die cleyn bendē een rupter was Sabinus genaemt van Syrien ghebozē/ die beuondē is een vzoom man vā herten eñ van handē /hoe wel nochtās hy sulex was vā gedaēte zijns lichaems/ dat hem niemāt en soude ghehouden hebbē vooz eenē rupter dye hem te vozē gestē hadde / wāt hi was swert vā colcur/ cleyn eñ dunne vā lichaē / maer hi hadde eenē heelen goddelikē oft heerlikē Gheest in een mager lichaē/ dwelc enger was dā zijns Gheests cracht vepschte. Als dese dan deerste opgestaē was/ so heeft hi gesept. Heer Keyser ic gheue v mi selven geheel ouer met eenen vzolikē moede/ eñ ic sal vooz haer allen deerstē op dē muer gaen. God geue dat na mijnē wille eñ mijn macht v geluck volghē mach/ maer yst dat dauontuere mijn beginsel niet en vozdert/ so weet dat ic vooz v steruen sal/ niet teghen mijn hope om dat anōs vergaē is dā ic meynde / maer om dat ic vast vooz mp ghenomē hebbe vooz v te sterue. Als hi dit gheseyt hadde/ so heeft hi sinen schilt metter sinckter hant op zijn hooft gehoudē/ houdende metter rechter hāt zijn bloot sweert/ eñ aldus is hi ontrēt die sesse vze vandē dage/ na den muer gegaen/ eñ vanden anderen volchden hem noch elf mannē dye alleen begeerdē nauolghers te wesen vā zijnō vzomichept / maer hy liep verre vooz henliedē/ als gedzeuen zijnde dooz eenē god delikē dzift. Eñ dye wachters hebbē vandē muer aē alle sidē na hem met ontallike veel werpsteenē eñ pilen gescotē/ wozpende ooc af groote steenen die de sommighe vanden eluen ter neder wierpē. Maer Sabinus teghē die gescuttē loopende/ hoe wel dat hi vandē pilen ouerallē werde/ en heeft nochtans sinē stozm niet bedwongē/ tot dat hi op dopperste vandē muer gecomē was/ eñ die vpanden ter vlucht gekeert hadde/ want si werden verseriet vā zijn macht eñ cloechept/ eñ meynē de datter noch meer opgeclommen waren/ en bleuen sp niet staende. In welcke sake soudemē met rechte die sozcupne wel mogen beschuldigen/ als oft die den duechdē benide/ eñ teghen ware den heerlikē daden: wāt dese man en heeft voozwaer niet ghedwaelt van t gene dat hi begonst hadde/ eñ nochtans is hi dooz die quet singe vā eenen steen/ met een groot gheruysch van bouen neō gheuallen op zijn aensicht. Aldus yst gebuert dat die Joden weerom keerende eñ hē siende alleen liggē/ na hem van alle siden met pilen gescoten hebben/ maer hi sittende op zijn knyen eñ ouerdect met sinē schilt/ heeft hem eerstmael gewzokē op zijn vpanden/ eñ veel van die hem aen quamen gequetst / maer om zijnō wonden menichte heeft hi zijn rechte handt laten vallen/ eñ ten laetsten eer hi sinē Gheest gaf werde hi met pilen ouerallē/ een mā dye om zijn vzomichept voozwaer weerdich was eē beter auō tuere/ maer na die maniere vā zijn begonst sept/ is hi gheuallen. Die anō dzy by na opt hoochste ghecomen zijnde/ werden met steenen doot gewozpē/ eñ die achte zijn ghewont af ghetrocken/ eñ inden legher wederom ghedzagē. Dit is gheschiet op dē derden dach der maent Julij.

Hoe die Romeynē dē tozre oft casteel Antonia inne creghen/ eñ vanden Joden die daer weder af ghedzeuen werden. Cap. ij.

Twee daghē daer na zijnō twintich vanden wakers op der rupters bolwerckē vgadert die welcke tot haer geroepen hebben dē vaendzagher van haer bende/ eñ twee vandē repsigers/ eñ eenen trompet slagher/ eñ ter achster vzen vander nacht/ zijn si ledichlijck dooz die veruallinghe nae t casteel Antonia ghegaen. Eñ als si daer die hoeders doot ghe slagen hadden/ die vandē slaep verwonnen waren/ hebbē si dē muer inne gheereghen eñ hebbē een teykē doen gheuē mettē trompette/ waer dooz die anō wakers terstont mede op gheweet werden/ vliedēde wech eer si die menichte sa ghen die op den muer geclommen was. Wāt dye vzeese eñ het tropet/ maecte henliedē een fantasie dat si meyndē datter eenē grooten hoop vpanden op gecomen was. Als die Keyser Titus dit teykē ghehoort heeft/ so heeft hi haestelijc het heyr doen in wapenen zijn/ eñ hi is metten opper veltheeren eñ met eenen hoop wtghezoē rupteren daer ooc op geclommen. Als dan die Joden gheuloidē waren int binnēste vandē tempel/ so zijn die Romeynen daer ooc ingheborlen dooz den ganck onder deerde die Johannes gegrauen hadde / teghē der Romeynē bolwerckē. Maer beyde dye hoopē der oproeriger/ te weten/ so wel Johannis als Symonis partye/ gestelt in ozden/ dzeuen die Romeynen achterwaerts met grooter macht eñ vzomichept dyen weōstaende: want si lieten haer dunckē dat dit het wterste eynde van der stadt verderffenisse soude gheweest hebben/ hadden die Romeynen in die heylighe plaetse ghecomen/ dwelck henlieden ooch het beginsel der victozien gheweest is: maer vooz den seluē ingāck werde eenen seer stranghē strijt ghehoudē / mits dat die Romeynē arbeyden om dē tempel in te nemē met gewelt/ eñ die Jodē haer achterwaerts dzeuē na dē tozre Antonia / aldus en condemē hier noch gesciet noch spiessen oz booz̄ē/ maer si stredē met blootē sweerden/ eñ int stridē en mochtmē nyet wel onō schepdē vā welcker siden dat elck vocht / om dat die mannen onō malcāderen gemēgt warē/ die om de benauthept vanō plaetsen buptē ozden ongeschicteliick liepē/ mits dat ooch het groot gheroep belette dat men gheen stemme verstaē en mocht. Dus geschieden daer veel mooz̄dē vā beyde sidē/ also dat die wapenen eñ lichamen der ghedooder die daer laghē/ dē striōs groot belet dedē eñ hinderlijck waren. Eñ altijt als die wāckelbaer oozloge deen partye verlaste/ so quam daer wt een vzoom ōmaen van dye douerhāt hadden/ eñ een iammerlijc gheclach der gheenō diet te quaet haddē / eñ daer en was gheē plaetse om te vliedē oft die vluchtige te veruolgē maer die heyzen bi malcāderen zijnde/ werden die macl vermengt onō een / eñ aldus gheschiede dye nederlaghe des heyrs ooch vermēgdelijck. Maer die vooz stondē/ die moestē doot slaē oft doot gheslagē werdē/ om datter gheē plaetse om vliedē en was / wāt dachter sie vā beyde partyē dzonghē de voozste vast aen/ eñ tusschen die stridōs en lieten si gheen ledige ruymte. Maer doen der Jodē moe-

dichept der Romeynē crijchschādelinghe verwan/ eñ nv tgheheel heyr der Romeynē verdriuē werde (want si siredē van dye neghenste vre des nachts/ tot die seuenste vandē dage) so haddē alle die Joden tot een versterchen haerē vromicheyt het perijkel vā der stadt verderffenisse. Maer desen deele vā dat Roomsche heyr (mits dat die legioenē daer noch niet op geclommē en warē/ eñ dat op haerē striders hope stont) heuet genoech gedocht voor dyen tijt dat si teasteel Antonia inne hadden.

¶ Vanden Roomschē capiteyn Julianus die wōderliken sterck was. Cap.iij.

IN desen slach is geweest een hoopman van Bithunia niet onedel/den welcken ick in die oorloghe wel gheheent hebbe/dat hy was dalder vroomste vā haer allen/so wel in die conste vāder crijchandelinge/als van die vromicheyt zijns lichaems eñ Gheests. Dese siende dat die Romeynen wijcten/eñ niet vromelijc weder en streden (want hi stont ontrēt Titum bi der borcht Antoniam) is haestelijck voortgeloopen/eñ heeft die Joden die doen douerhant haddē/ alleen achterwaerts ghedreuen totten binnensten hoecvandē tempel. Eñ die gheheel menichte der Joden vloot voor hem/ latēde haer dunchē dat dit zijn macht niet en was/ oft eenighe menschelike stoutichent. Maer hi met ghewelt loopende doort midden der Joden die hi deen herwaerts eñ dāder derwaerts ūstropt hadde/sloech doot alle die hi achterhalen mochte. Eñ den Keyser en was nopt dinc wonderlijker oft dē anderē verwaerlijker om sien/dan dit seyt. Maer voorwaer sinen noot van steruen vuolchde hem noc/die vā gheenen mensch en mach ontgaē worden/ wāt nuts dat hy schoenē hadde met seer veel scharpe naghelen beslaghen/alsso die anō rupters plegen/ so is hi gheuallen doē hy liep op een plaet se die met een steenē pauerptsel belept was. Als hy dan met een groot gecranck vā sinen wapenē op sinen rugghe geuallen was/ so zijn dye vluchtige Joden wederom gecomen. Die Romeynē hebben wt dat casteel Antonia ouer lupde gheroepen om dat si voor zijn leuen sorchden/maer die Jodē hebbē hem met veel sweerdē eñ lanciē t samen vā alle siden gheslagē/ maer hy schutte die groote macht der yseren wapenen met sinen schilt. Eñ dicmael arbeydende om hem seluen op te heffen/werde hy terstōt neō ghedruct door die menichte der gheen der die hem sloeghen/nochtans heeft hi met sinē sweerde liggēde veel Joden ghequetst/ wāt hi en werde niet haest gedoot/mits dat hy met een helmet eñ borstgewey aen alle zijn ledē daermen hē hadde mogen terstont doodē/ wel bewaert was: want hy hadde ooc langhe sinē hals inghetrockē/ tot dat hem zijn macht ontginc/nae dat hē alle zijn anō leden afgehouwen warē/eñ hem niemant en dorste te hulpe comē. Die Keyser werde bouē matē seer droeuich/doen hi soe vromen mā sach doot slaē voor so groote menichte zijnō ruptersē/ eñ om dat die plaetse hem belette hem te helpē/doē hi hē wel hadde willen helpē/ maer dye anō werden vā vreesen beledt dat si hem nyet en conden gehelpē. Aldus dā na dat Julianus langhe tegen die doot ghevorsteit hadde eñ vele van sinen doot slagers ghewont ghelatē/is hi ten laetstē nauwelijc doot ghe slaghē geweest/ latēde achter hem eenē grooten lof eñ glorie van zijnō vromicheyt/ niet alleen bi den Keyser eñ die Romeynen/maer ooch bi zijn vyanden. Dye Jodē hebben zijn doot lichaem ooc wech genomen/eñ die Romeynen ter vlucht gheheert/hebben zijt in die borcht Antonia besloten. Heer vromelijc hebbē haer gehadt in diē strijt/bisonō Alexas eñ Gyphtheus vā Johānis partye; vā Symōs partye Malachias eñ Judas Mertonis sone/eñ Jacobus Sosas sone/der Idumeiters capiteyn; eñ vanden Zeloters/ twee ghebroeders Symon eñ Judas Jairus sonen.

¶ Hoe Josephus wederom die Joden aen gesproken heeft haer radende datse haer opgheuen wilden/eñ vander Joden ouerulucht. Cap.iiij.

TItus heeft ooc sinen rupteren ghebodē dye fundamentē der borcht Antonia om te worpen/eñ also den heyre eenen lichten toegāc totter stadt te maken. Maer hi heeft Josephum tot hem gheroepē (wāt hi ghehoort hadde dat op dyē dach welc was den seuenthienste ō maent Julij) den Godsdienst diē si Entelechismos noemē/dat is/ altijt duerende/ by gebreke van mannen niet gehouden en was/ eñ dat daer onme het volck seer droeuich was/ heeft hē bevolen Johanni wedom te seggē tselue dat hi hē te vorren ontboden hadde/ waert sake dat hy eenighē wreeden lust hadde om strijdē/dat hi mochte wt comē tē stride met so groote menichte alst hē beliefde/op dat dye stadt eñ dē tempel te samen met hem nyet ūdoruen en soudē werden/maer dat hi die heylige plaetse niet meer en onsupuerde/eñ teghen God niet en misdede. Eñ dat hi oorlof hadde (bi alsso hi wilde) dē godsdienst die achter gelatē was te houden eñ te vierē dien feestdach bi eenige Jodē dye hy daer toe kiesen soude. Hier om is Josephus gaen staen op een plaetse daer hi wel gehoort eñ verstaē mocht worden/op dat deser redenen Johanni alleē niet en souden gesept worden/maer veel Jodē/eñ aldus heeft hi des Keysers beuelinghe in Hebreeusscher talen verhaelt.

¶ Ten eerstē badt hi henliedē seere dat si haerlieder stadt wildē sparen/eñ wier vandē tempel aerrē/datter nv seer na bi was/eñ God zijn gewoōlike offerandē eñ diensten doen. Als dan dye tyrā Johānes Josephum met veel vloechē eñ scamperwoorden beschimpt hadde/so heeft hi ten laetsten daer toe gesept/dat hi nemmermeer en behoorde te vreesen voor deser stadt verderffenisse/wāt dye Gods stadt was. Daer op heeft Josephus met eē lupde gheroep gheantwoort. Voorwaer ghi hebt Gods stadt God oock wel supuer ghehouden/eñ die heylichdōmmē eñ heylige plaetsen zijn onghescheut gebleuē/eñ ghi en hebt gheē boosheyt ghedaen tegen hem/op wyens hulpe ghi v betrouwē stelt/maer zijn gewoonlike sacrificien werdē hem gedaen/waert sake dat vyemant v dagheliicsche spise ontname/en soudi diē niet voor uwē boosen vyāt houden/ eñ hoept ghi noch dat God v helpē sal/dien ghi berooft hebt van sinen ewighē dienste? Wildy dese sonden ooc op die Romeynen leghē/dye onse wettē nv oor beschermē/dwingēde datmen God zijn behoorlike dienstē doen soude die ghi achter ghelaten hebt eñ ghescorst? Wie en

Josephus vermaent wederom den Joden datse haer op gheuen souden.

sal niet suchtende beclagen die sake vā deser wonderlijker veranderingen eñ die stadt niet beweenē dat die vreemde eñ vpandē v ōgoddelijcheyt straffen/eñ dat ghi die eē Jode zijt eñ onō Gods wettē opgheuoet/wreeder beuondē woꝛt hier teghen dan die vreemdelingen. Maer voorwaer Johannes weet dat gheē scāde en is berou te hebben eñ beteringhe te doē van voorleden quade daden/ al pst ooc mdē wterstē noot eñ periculen/ eñ v is tot een goet exempel voꝛ oogen gheselt (bi also ghi begeert v stadt te behoudē ongeschēt) Iechonias der Joden coninc/die in voortidē/doen die vā Babylonien tegen hem streden/van selfs wter stadt ghegaen is eer die gewonnē werde/ eñ heeft met zijn geslachte eñ maechscap hem seluen willichlic ghenanghen ghegeuen/op dat hy die heylichdommen den vpandē niet en soude leuerē ter verderfenissen/eñ Gods huys sien vbrandē: eñ daerom woꝛt hy inder Joden heylige ghedenckenisse ghepresen/eñ zijn gedēckenisse duerende tallen tiden als nieuwe /maect hem bi die nacomers altijt ontsterfselijc. O Johannes dits een goet exempel/eñ hoe wel dat v perikel nakende is/nochtās beloue ic v ghenade vanden Romeynen/ eñ als ghi denct dat ic v vermane die v lantsman ben/eñ dat ick dē Joden dese dingē beloue/so behoordy te aenmercken wie die rader is/eñ vā waer dyen raet coemt/ want verre si van my dat ick ymmermeer also sal gheuangen leuen/ dat ick mijn volck eñ mijn wetten soude vergeten oft vachten. Maer ghi belicht v wedom eñ roept/eñ veruloert mi/ick bē sonder twijfel noch swaerō verstaethept weerdich die v dese dingen rade teghē Gods verboꝛghē doꝛdeel eñ dat ic v liedē wil behoudē die doꝛ Gods vonnisse ghedoēt zijt. Wie en weet doch die scriturē niet vandē ouden Pꝛophetē /eñ die pꝛophecie dye deser allēdichster stadt nw ouercomende is/wāt si hebbē te voꝛen ghesept dat se soude verdoꝛuē woꝛden als die Jodē tweedꝛachtich malcanderē doot-slaen soudē: maer nw en is niet alleē dye stadt mer ooc den tempel vol van v lieder ghedooder lichamē/maer God voorwaer/God selue brengt v nw metten Romeynē het vier der supueringen binnē/ eñ hi sal terstont verbranden die stadt die vol swaren sonden is.

Dye scriftueere sept dz hi vloot doen die stadt gewōnen was. 4. Reg. 15. eñ. Iere. 39 ende. 52.

Als Josephus dese woꝛdē met tranē weenēde vuoichde/so werde hem zō stemme benomē dooꝛ het suchten eñ hichē zijnd̄ weemoedicheyt: eñ dye Romeynē medelidē hebbende vā sinē rouwe/hebbē haer seer verwondert. Maer Johannes en zijn ghesellen werdē op die Romeynen meer vergrāt begherende ooc Josephum te vanghen: maer zijn redene heefter vele vandē edelen beweecht/waer af die sommige vreesende die hoede vandē oproerighen/bleuen in haer plaetsen/ ouer lange seker wetende dat si metter stadt souden vbꝛoꝛuen werdē. Daer wasser nochtās dye bequamē tijt vondē eñ vloden ouer totten Romeynē / onō dye welcke warē twee bisscoppē Josephus eñ Jesus/eñ noch anō bisschoppen sonen/te weten/dzy sonen Ismaelis/die te Cyrenen onthoost was/eñ vier sonen Mathie/eñ een sone vandē anderen Mathia/dye na zijns Vaders doot gheuloden was/welcken Mathiam Symon Giozas sone gedoot heeft met dyp van sinē sonen/also wy voꝛ gheseyt hebbē. Daer zijn ooc veel edel mannen mettē bisscoppē afgheuallen/ eñ dye Keyser Titus heeftse om anō saken seer beleefdelijc ontfanghē/eñ om dat hi wel wist dat haer swaer waer te leuē onder volck vā ander manieren/so heeft hi haer te Gophnam gesondē/ om daer binnen middelē tide te blijuen/belouende haer dat hi henlieden elc veel eruē wederom gheuen soude/als dooꝛloge ten eynde ware. Dus zijn si blidelijc ghegaen in die stadt daer si geseict waren met alder behoethept. Eñ als dese van in dye stadt niet meer gesien en werdē/so hebben die oproerige een rumoer verbꝛeyt dat die Romeynē die vluchtighe gedoot haddē/om dat si dooꝛ dese vreese dannō souden veruaren te vlieden. Eñ dese haer lieō scalcheyt heeft een luttel tijts cracht ghehadt alst te voꝛen dede/also dat die vreese die sommige achterwaerts gehoudē heeft die nochtās begeerden te vliedē. Maer na datse Titus heeft doē wederom halen vā Gophna/ so geboot hi dat si met Josepho om die vestē souden wandelen eñ vandē volcke ghesiē woꝛden/eñ doen isser wedom veele totten Romeynen ouergeuloden/die welcke vooꝛ die Romeynen staende tsamen vergaēt/baden die oprocrige muytmakers/ten eersten dat si die Romeynen wildē in die stadt ontfangē / eñ also haer stadt behouden/maer bi alsoo haer dit niet en beliefde/dat si ten minsten dā wter heyligher plaetsen gingen /eñ dē tempel vooꝛ henliedē verlossen wilden/want dye Romeynen en souden sonō seer grootē noot tvier inden tempel niet derrē sieken. Maer si hebbē hier veel meer teghē geweest/roepende veel schamper woꝛdē na die ouer vluchtighe/vooꝛts hebbē si werp slinderen eñ groote voghen / eñ instrumentē om groote steenē te dꝛiuen op die heylighe pooꝛten ghelept /also dat alle dye plaetse rontsom den tempel van die menichte der dooder lichamen eenō begraueniſſen/eñ dē tempel eenē casteele scheen ghelijc te wesen. Maer in die heylighe plaetsen/ eñ daermen niet in gaen en mach / liepen si stoutelijc inme met haer wapenen eñ handen die noch werm waren van haerō lantslieden bloet/ eñ si zijn ooc tot so groote versmaethept der wet gecomen/dat dye Roomsche rupters nw moesten sulcke wꝛake doē ouer die Joden dye haer eygen heylichdōmen onteerden/die de Jodē haddē selue behooꝛen te doen ouer die Romeynen haddē si dat gedaen: want daer en was npemant vanden Romeynen hy en aensach eñ aenbadt den tempel met eerweerdicheden/begherende dat die mooꝛdenaers bekeert mochtē woꝛdē/eer haer het ongheneselijc quaet ouer quame. Titus ooch medeliden met henliedē hebbēde /strafte Johannem eñ zijn gesellen seggēde. O ghy alderbooste menschen/en hebdy die heylighe plaetsen niet met een tralie af ghesloten. En hebdy daer voꝛ ooc npet met Griecrsche eñ met onse Latijnsche letterē gesneden tafelen gestelt/waer mede verboden wert datter niemāt ouer dat gestijpte oft af scutsel gaē en soude. En hebbē wi v lieden niet oorlof geghe uen te doodē alle die ghene die daer ouer ginghē/ al waren die ooch Romeynen. Hoe comet dan dat ghi in die heylige plaetse ooc die doode vertredet/ o ghi alder archste boeuē. oft waerom hebdy den

tempel besmet metten bloede van vreemde luyden ende ock van uwer stadt ofte lants borgeren: Dus neme ic te ghetuyghe mijns lants Goden/ende wat god dattet is die opt dese plaetse aensiet heeft(wāt ick mey..e datter nv gheen en is). Ooc neme ick te ghetuyghe mijn heyr/ende die Joden die bi mi zijn/ende v liedē ooc mede dat ic v niet en dwinge dese heylighe plaetse te schendē ofte te ontsupuerē/ia ooc by alsoo v heyr wilt vtrecken van dyer plaetsen/soo belooue ic v liedē datter dan niemant vandē Romeynen en sal in die heylighe plaetse gaen/ofte yet doē ter scandē ofte onecren van dyer/ende dat ic dē tēpel sal voor v lieden bewaren/oock te ghē uwen wille Thoe daer weder eenē stryt is gheweest/ende van den bolwercken die daer ghemaect zijn/ende vāder Joden sprinckreysen. Capit.v.

Als Josephus dese woordē des Keysers haer vertaelde ende ouerseyde/so werden die tyrannen ende moordenaers daer af noch veel hoochmoedigher/meynende dat sulcke redenen niet gesproken en waren wt vrientschappē/maer wt vreesen. Titus dā siende dat si geē bermhertichept en had dē met haer selue/ende dat si dē tempel niet en wildē salucrē/heeft wederom opgheselt te stormen/hoe wel hy dat noode dede. Maer den heelē hoop zijn der crijchslupdē en mocht hy daer niet binnē bringhen/mits dat die plaetse daer toe niet groot ghenoech en was: Dus heeft hi wt elcken rot van hondert/dertich dalder sterckste mannē wtgecozen/stellende ooc onder elcken capitein duysent knechtē/ende hier ouer heeft hi opper veltheere gemaect Cerealem/beuelēde haer dat si ter negēster vrē vanden nacht souden eenē storm doē op die wachters. Ende als hy ooc in die wapenen was/ende tsamē met hen lieden voorgenomē hadde nederwaerts te gaē/so hebben zijn vrienden hem achterwaerts gehoudē om dat groot perikel/ende om der opper veltheeren woordē/die welcke seydē dat hy meer profijts doē soude/bluyende in die borcht Antonia/ende daer bestierēde der rupters stryt/dā oft hi hem seluen int perikel stelde/want dye beste crijchslupdē souden alle wesen onder des Keysers ooghen/dus heeft Titus dese redenē genoicht. Daer na heeft hi die rupters aenghesproken/seggende/dat hy alleen daer achter bleef/om dat hy eē rechter soude wesen vā haerlicē vromicheyt/ende datter gheen vroom man onbeghist en soude weech gaen/ofte ooc ter contrarien/dat daer gheē bloode ofte slap rupter en soude verborghen ofte onbekent bluyen/ende dat hi mocht wesen een bestender ende ghetuyghe van haer allē/die ooc heer was ende macht hadde om te loonē ende te wreken/ende aldus heeft hy dese tē stride ter ghesetter vren laten gaē. Daer na is hy op die hooghe wacht plaetse ghegaen in die borcht Antonia/verwachtende watter ghedaē soude werdē: maer dye daer gesonden waren en vondē die wachters niet verwonnen van slape also si hoopten/maer si zijn tsamen op gestaē met een gheroep/ende aldus werden si ter stont stridende. Ende van der wakers gheruchte werden die andē ooc op ghewect/ende quamen hy hoopē ooc derwaerts wt gheloopē: Aldus hielent dye Romeynen staende teghen den storm van deerste/maer die haer volchdē vielē in haer eygen heyr/ende bestreden haer volck voor haer vpanden: want dat groot gheroep ende gerusch der partyen belette datmen die stemmen niet onderkennen ende mocht noch vstaen/ende om dē nacht en mochtmen niemant metten ooghen onderscheyden. Ende mits dat daer bouē oock die sommighe vblent werden wt hittige rasernye/die ander van gramschap/die andē van vreesen/daerom sloeghen si alle dye haer te ghemoet quamē/sondē eenich onderscept. Maer den Romeynen (mits dat dye beset waren met yet tsamen voeghen van haren schilden/ende si ooch bi hoopē voort liepen) en lette die onbekentheyt niet soe seere/want elck was indachtich zijns tegliens. Maer die Joden van een vstroyt/deden haer aenloopen ende af loopen onghescickelijc/malcanderen dicmael bestridende/als oft si vpandē hadden gheweest/want si sommige van harē ghesellen in die dupsternisse wederkeerende/ontfingen voor eenē Romeyn die haer opliep. Aldus zijnd meer Joden van haers selfs volck dan van haren vpandē ghewont/tot dat dē dach op ghinc/waer door dē stryt doort ghesicht mocht onderscheydē worde/ende dat si in slachordē staende/haer met pilē ende werpgheweyren behielpē. Maer si en wijcken gheē vā beyden/noch si en werdē nyet vermoeyt vā ar beyde/maer die Romeynē streden veel tsamē in daensien vā harē Keyser om elck die vroomste te wesen/ende elck dachte dat dyen dach heen soude een beginsel wesen van zijnd vorderinghē ende verheffinghē als hi vromelijc soude ghestreden hebbē. Den Joden maecte stout haer eyghen perikel/ende om dat sy voor haren tempel sorchden/oock mits dat die tyran Johannes daer by staēde/die sommighe badē/die andere stoech/ende met dzeyghemente verwecte om vromelijc te striden. Ende si hebben dicmael teghen malcanderen ghestreden hantvast/maer die striden werdē gheringhe ende op eenen corten stont vandert/want gheen vā beyde partyen en hadde rupm plaetse genoech om af te vlieden ofte aen te vallen. Ende na dat metten Romeynē ghinc/so werde haer aen gheroepen vandē borcht Antonia/wāt als si wonnen/so riepen haer gesellen van bouen henliedē goeden moet aē/ende als si achterwaerts vloden/so riepen si dat si bluē staen soudē. Ende aldus was dit als eē gaep plaetse der oorlogē/want Titus ende die andere die met hem waren sagent al wat daer inden stryt gheschiede. Ten laetstē is dē stryt die ter negenster vren vanden nacht begonst was/ter vijfster vren vanden daghe gheschepden na dat si gheen van beyden vandē plaetsen ghewetten ende waren daer si den stryt begonst haddē/als seerlijc vliedende maer lieten die victorie tusschē beyde in eenē twiselachtighē stryt. Ende veel vandē Romeynen hebben daer heerlijc ghestreden: maer van der Joden side streden alder vromelijcste wt Simons bende Judas Mertonis sone/ende Symō Josias sone/ende de Idumeiters Jacobus ende Simō waer af Simō was Cathlas sone ende Jacobus Sosas sone: Maer vā Johānis gesellē warē die vroōste Gyphtheus ende Alexas/ende vāden Zeloters Simon Jairus sone. Maer dye ander macht vanden Romeynen/heeft op den seuenstē dach die fundamenten vandē borcht Antonia omghevorpen/ende aldus eenen breeden wech totte tempel ghemaect. Ende als die legioenen aen den muer gebracht was-

ren/ſo hebben ſi terſtont bolwerckē begōſt te ma
kē: een tegē den hoeck vandē binnenſtē tempel/
die noordtwaerts eñ ooſtwaerts ſtont: een ander
reghē het geſtoelte datter ghemaect was aen dye
noortſide/tuſſchen twee poorten: ende van danē
twee bolwerckē hebbē ſi het eē opgherecht teghē
dat weſtpoortael des buptēſten tempels/ eñ danē
teghen het noortpoortael. Maer nochtans ghinc
dit were voorts met grootē arbeyt eñ allenduche-
den/ mits dat ſi die materien van hondert ſtadien
dat is/ontrent twaelf milen verre moeſtē aē bren-
ghen/eñ ſomtijts werden ſi ooc beſcadicht doorli
ſtighe laghen/mits dat ſi haer niet ſeer en wachtē
om dat ſi lichtelijc victorie creghen/maer die Jodē
vielen haer ſtoutelijker aen/mits dat ſi vertwiſelt
eñ ſonder hope warē: want ſommighe vanden rep-
ſighers als ſi wt gingē om hoy oft hout te halen/
lieten haer peerden tuſſchen beyde ſonder toeſē
weyden gaen/ welc dye Jodē met hoopen wt loo-
pende roofdē. Hierom doen dit dicmael geſchiede
heeft die Keyſer gemeynt/dwelc oock waerachtich
was/ dat deſe rooven gedaen werden meer door
zijnē rupters onachtſaēheyt/dan door der Joden
vromicheyt. Hier om heeft hi gedacht die ādere te
dwinghen om nauwer haer peerden te bewaren/
door een ſtraffe pene. Dus heeft hi een vandē rup-
teren dye zijn peert vlozen hadde ter doot verwe-
ſen/eñ ſoo heeft hi door die vreeſe danē haer peer-
dē beter doen bewaren: want daer na en lieten ſi
haer peerdē niet meer in die weyden gaen/maer ſi
hielen die vaſt by haer/ooc als ſi ter noot wtgaen
moeſten: dus hebbē die Romeynen deſe bolwerc-
kē op gericht/eñ den tempel beſtormt. Maer tſan
derdaechs na haer op comē/zijnē vele vāden muy
teren (dye gheen rooue meer en hadden eñ vanden
hongher ghepraemt waeren) tſamen vergadt/ eñ
ontrent die elfſte vre vanden dage/hebbē ſi eenen
ſtorm ghedaen tegen die hoede oft ſchiltwake der
Romeynen/die na den berch van Olmeten ghele-
ghert was/want ſi meyndē dat deſe lichtelijc ſou-
den mogen bedroghen worden/ ten erſten als dye
haer daer nyet voor en hoedē/ten anderē/ meyndē
ſi dat ſi ſlapen ſouden om haer lichamen te vmā-
ken. Maer als die Romeynen der Jodē opſtel ver-
nomen haddē/ ſo zijn ſi van haer eyghē wacht ſie-
dē vergadt/ weder ſtāt doende dē Joden dye daer
arbeyden om ouer den wal te loopen/ eñ dien met
ghewelt te doorbrekē. Als dan hier af eenen ſwa-
ren ſtrijt ghecomen is/ſoo zijnder veel aen beyden
ſeer vromelijck van beyde ſiden bedreuē/mits dat
die Romeynen bouē haer vromicheyt den crijchs-
handel beter wiſten/ eñ die Jodē met eenē onghe-
manierden ſtorm/ eñ met onbedwonghen mocdē
ſtreden. Die Romeynen werden aen gedreuen vā
ſcaemptē: maer die Joden dreef den noot eñ den
honger ten ſtride/want die Jodē te laten gaen dye
ſi hadden by na als met ſtricken gheuangē/ docht
den Romeynen ſeer ſcādelijc. Eñ die Jodē en had-
dē maer een hope haerē behoudeniſſen/te weten/
dat ſi den wal vanden Roomſchen legher hadden
moghen met gewelt doorbrekē. Maer in deſen
ſtrijt is ſonderlinghe een gheweſi wt dē vlogh bel
des peerde volex Pedanius genaemt/die dē Jodē
voor by gereden is/als ſi ter vlucht ghekeert eñ in
die vallepe te hoope ghedreuen warē/doende zijn
peert rennen na den berch daer tegē ſtaende/ aen
deen ſide/eñ aldus rennēde/ greep hy eenē vandē
Joden in die vlucht loopēde/die een ionc mā was
ſwaer vā lichame/eñ al om wel gewapēt/nemen-
de dyen op bi ſinen eenē voete/want ſo ſeer bucte
hy neē int rennen van ſinen peerde/eñ ſoo groote
cracht vā handen eñ zijns geheels lichaems/eñ ſo
veel conſten van ridōſchap thoonde hy/dat hy de-
ſen ghenaengenen bracht voor den Keyſer/als oft
hy eenē buet hadde geroofst. Maer Titus hem v-
wonderende van die cracht des rupters dye dyen
gheroofst hadde/eñ den ghenaenghenen om dat hi
den muer hadde willen beſtormen ter doot vwij-
ſende/heeft het beſtormē vandē tempel voorts be
ſtelt/ſeer iaghende eñ aendriuēde dat die bolwerc
ken ter ſtont mochten ghemaect werden. Binnen
deſen middelē tide na dat die Jodē met onghelue
lighe ſtriden qualijc ghehādelt eñ ſeer beſcadicht
waren/eñ die oorloghe lanch ſoo meer haer vhief
comende oock allenthens tot des tempels vderf-
eniſſe/hebben ſi gedaen alſmen plach te doen m
een drot lichaem/ af ſnidende te vozen ſulcke ledē
dye metter peſten oft quaē ſieckten beſaughen eñ
verdozuen waren/op dat dye ſieckte nyet voordē
ginge. Want ſi hebbē het een deel vā dye galerye
die vāden noordē ooſtwaerts gaēde aē die borcht
Antonia raecte/ vbrant/ eñ daer na hebben ſi dye
bi na tot twintich cubitus toe af ghebrokē/ſicken
de twier in die heylighe plaetſen met haer eyghen
handen. Maer den tweedē dach daer na/te weten
op dē vierentwintichſtē dach der voorſeyē maent
hebbē die Romeynē deſe galerye heel aengeſtekē/
eñ alſt vier ghegaen was tot veerthien cubitus vre/ſo hebben die Joden deſgelijcx het dack af ghe-
worpē/niet heel gaende vā die werckē/ſchepēde
af tghene dat aen die borcht Antonia verſaemde/
daer ſi wel hadden mogē eñ oock moetē den brāt
beletten oft bluſſchē. Als dan het vier daer in ghe
ſticken was/ſo lieten ſi dat ledichlijc voortgaen/ſo
vre alſt haer profitelijck docht: Maer ontrent dē
tempel en hielen die ſtrijdē nemmer meer op/wāt
daer gheſchieden ſeer vele ſtarmutſingen tſeghē
malcanderen. In deſe ſelue daghen iſſer gheweeſt
een Jode/een cozt mā/eñ leelic vā aensicht/ſo wel
vā afcoemſte als vā alle andere dinghē ongeacht
eñ ſeer ſnoode/Jonathas ghenaēt/die welcke ghe
gaē is tot Iohannes des biſſchops graf/ ſprekēde
daer int opēbaer veel hooualerdige woordē teghē
die Romeynen/ eñ daer toe heeft hy dē ſtereſie die
ſi hadden tot eenen biſonderen ſtrijt oft camp be-
roepen. Eñ veel vandē Romeynen dye daer teghē
cuer ſtonden/ vonwaer dichden haer daer teghen
te ſtrijden: maer daer waſſer oock onō henlieden
(alſt plach) die vreeſden: Die ſommige dachtē niet
onwiſſelijc/ dat mē niet en behoorde te ſtridē met
yemandē die de doot ſochte/oft zijn leuē veyl had-
de: want dye gheen hope en hebben van dleuen te
ontdraghen/ en pleghen niet behoedelijck aen te
vallen/noch God te ontſē. Aldus dan met ſulckē
int perikel te comē/daer gheen groote eere aen te
behalen en is al mochtmenſe vwinnen/ ende van
wyen dat ſorghelijck is met ſchandē vwonnen te
wordē en ware ghē vromicheyt/maer eendwaſe

Dit was eenen cleynē Gelias

stoutichept eñ wreetheyt. Maer doē daer nae eenē langhen tijt niemant voort en quam / eñ dye Jodē metter stomepnen ouaerheyt spotte / so ysser ghewreest een vermeteliich eñ houaerdich stomepnsch man wter repsigers hēde / Pudens ghenaemt / die hem belchde van dees Jodē spitichept / eñ bi auontuerē ooc hem verheffende / om dat hy cleyn was. Dese is onwijsselijck voortgeloopē / eñ heeft danō alle doen laggen na den strijt dye hy teghen desen Jode sloech / nidts dat die auontuere hem teghen was / want als hi gheuallen was / so heeft hem Jonathas die Jode dootghe slagen / daer na heeft hy sinen voet op den doodē ghestelt / eñ met zijn stinctē hāt den schilt / eñ metter rechter hāt het sweert van sinen vyant om eñ om gheheert / eñ dat doen blicken / eñ slaende met een gelupt op zijn wapenē bespotte hy den stomepnen eñ het heel stoomsche heyt / straffende die stomepnen diet aensaghen / tot datter een stomepn Prisc us genaemt / desen Jode aldus ydelijck glorierende eñ vruecht bedruende met eenen pijl doorschotē heeft. Als dat ghe schiet was / so isser vschepdē gheroep op ghereysen onder die Joden eñ stomepnen / maer die Jode van pijnē draepende / is op zijns vyants doot lichaem neder gheuallen / thoonēde daer door hoe haest dat eenē onredelicken strijt ghewroken woort.

Thoe datter veel stomepnen verbrandt zijn ghewreest door der Joden bedroch / eñ van eenen Artorius ghenaemt. Capit. vi.

DJe twistige muyters dē tempel inhoudēde / weder stonden openlijc ende dagheliicx den stoomschē rupterē / die op die bolwerchen stondē. Maer op den seuenthiensten dach der voorseyder maent / hebbē si aldus danighē bedroch verdacht: Sy hebbē die ledige plaetse van dat west galerye / tusschen het dack eñ die balckē met droogen ryseren eñ met solffer eñ herst geuult eñ daer na zijn si daer wt geweken als oft si daer af ghedreuē hadden ghewreest. Dus zijnd veel stoute eñ vermeteliike stomepnen gewerst / die die vluchtighe Joden hardt aen vielen / arbeydēde ooch om met leederē bouē op de galerye oft gewelfde logie te climmē: maer die wijste vā henlieden (denckēde dat die Joden gheen redē en hadden om te vlieden) bleuē in haer plaetse. Als dā dye galerye vol was van den stomepnen die daer op geclommen waren / so hebben die Joden daer twier in ghesteken / eñ doen vā allen siden die vlamme op ghinc / hebben haer die stomepnē eñ die wtē perikel warē seer vwondert eñ die vanden brāt bevanghen warē / werdē heel mistroostich / want mits dat si so omringt werden vanō vlammen / hebben die sommighe haer seluē achterwaers ouer in die stadt gheworpen / die andere wierpen haer seluen onder die vyanden / veel zijnder in putten van bouen neder ghesprongen / mepnende also haer seluen te saluerē / maer si werdē daer af ter stōt onnachtich. Die sommige werden verra scht vandē brant / die wile si arbeydē om te vliedē / die andere dooden haer seluen met harē sweerdē eer den brant haer aen quam / eñ ter stont beuinck die vlamme danō ooch in die vlucht / wāt si seer breet haer wtsloech. Maer die Keyser (hoe wel hi ghestoort was op die ghene die daer so storuen / om dat si sonō zijn beuel op die galerye ghe-

clommen warē) heeft nochtās medeliden met hēliedē ghehadt. Eñ alsser ypemāt dē brant en cōde blusschē oft wederstaen / so wert nochtans dē ghenen die daer storuē / eenderhande solaes dat si den Keyser voor henlieden bedroeft eñ besorcht sagen voor wien si bleuen verloren: Want men sach dē Keyser daer roepē eñ voor danō loopen / biddende zijn mede ghesellen om hulpe te doen / waert dat si yet helpen mochten. Dus nam elck vanden genē die daer verbrant werdē / des Keysers stemme eñ zijn hertelijcheden / voor een heerlike begrauenisse eñ also sterf hi te lideliker. Maer die sommige die gheuloden warē in dat breetste deel der galerien / ontginghē ymmer dat perikel des brants / maer si werden daer vandē Jodē onringt eñ ghequetst / ten laetsten zijn si al daer doot gebleuē / na dat zijt langhe hadden wederstaen. Ten laetsten isser ghewreest een ionc mā Longus ghenaemt / dye in dese neder lage der stomepnē groote eere behaelt heeft want hoe wel si alle die daer bleuen / weert waren altijt in ghedenckenisse te bliuen / nochtans is dese dalō vroomste bevonden. Desen hebben die Jodē vmaent op haer gheloouē af te comen / om dat hy een sterck mā was / eñ om dat si hem gheerne ghedoot hadden. Maer zijn broeder Cornelius die op danō side stont / badt hem / dat hi zijn glorie eñ dye stoomsche ridōscap niet onteerē en soude / wyens raet hi meer genoicht heeft: eñ heffende zijn sweert hooge op / om vā beyde die partyē ghesien te werden / heeft hi hē seluen doorghestekē. Maer vandē ghenen die vandē brant bevanghē waren ysser eē Artorius genaemt scalckelijck ontcomen / want hi heeft gheroepen eenen sinē medegesselle eñ mede rupter Lucius ghenaemt / seggende tot hem: Ick make v erfghenaem van alle minen goede / pst dat ghy my ontfangt. Als dan dese blijdelijck daer toe gheloopē was / so is dese leuēde gebleuen dye hem seluen van bouen neōwaerts op den anderen gheworpē hadde / maer die anō Lucius sterf ter stont / mits dat hy verbruet werde eñ ghestooten teghen het steenen pauiment / van dat groot ghewicht vā Artorius die op hem viel. Dese iammerlike schade heeft den stomepnen bedroeft / mer nochtans naemaels wijser gemaect eñ gheholpen teghē der Joden verraderlike listē / waer door si diemael bescadicht werden / mids dat si die gheleghenthept der plaetsen / eñ die condicien der menschē niet en kenden. Dus is dit voorwerck oft portael vbrant ghewreest tot Johannis torre toe / die hi (ten tidē als hy teghen Simonem street) ghemaect hadde / op dye stilen daermē mede ouer ghinc tot in die logie der campers. Het ander deel hebben die Joden af gebroken / nae dat si alle verbrant waren die daer op gheclommē waren. Tsander daechs hebbē die stomepnē ooc die galerye dye aen die noorste side stont heel verbrant / totter ooster siden toe / begripende die hoechen vant portael dat Cedrones ghenaemt wert / op die vallepe gemaect / waer door haer diep te ooch seer veruaerlijck was.

Vanden Joden hongher. Capit. vij.

ALdus waert doē ghestelt ontrēt den tempel / maer vanden ghenē die binnē dye stadt van hōger verdorue / sterf daer een ontallike menichte waer af dat ontspreutelike iammerē quamen: wāt

in wat hope datmen eenich teyken van spise sach/ daer quam ter stont eenen strijt op/eñ seer groote vyendē streden hier om teghen malcanderen/ berouwende den allendighen menschen haren noot-druft/eñ men en ghelooft de haer ooc niet die van honger storuē/dat si ghebreck ghehadt hadden/ maer die mooghs ondersochtē ooc die ghene dye si sagen sterven/ofter by auontueren yemant ghestoruē hadde/eenige spise in sinē boesem hebbēde maer si werdē bedroghē van haer hope als rasende honden/die door gebreck vā spysen al gapende loopen/si liepen ooc als dronchen menschen/stootende haer tegen die doren/eñ wt ongheduerighe mistroostichept/so liepē si onrustelijck dry oft vier mael in een huys op eenē corten stont/eñ den noot dede haer alle dingen eten/waer door si aten sommighe dinghen die dalō snootste stomme beesten niet en soudē hebbē willen smakē/wāt si en spaerden noch riemē noch schoenen/maer si aten ooc die lepren die si vanden schilden trocken: ooch hebben si oudt vupl hoy gheten/waer af die sommige het pont om vier attische penningen vercochten. Maer wat noode yst die benauthept des höghers te bethoonen aen dinghen die gheen leuen en hebben: want ick sal een stuck vertellen dat noyt ghehoort en is/noch by den Griechē/ noch by dē Barbarisschē/dwelc grouwelijck is om seggē/maer veel ongheloouelijker om hooren/waer om dat ick ooc dese allendichept lieuer soude hebben willen achterlatē /sorgēde dat die nacomers soudē seggē dat ic hier in loghe/en hadde ic niet veel ghetuygē gehadt vā dit feyt/ eñ by auontuerē soude ick myn dāck hebbē/waert dat ict verminderde int seggē/ oft verswighe tgene dat die Jodē gheledē hebbē.

Van een vrouwe die van honger haer kint ghecoct hadde/eñ dat ghebraden gheten. Cap. viij.

Daer was een vrouwe vāden ghenē die ouer die Jordane woonē/Maria genaemt Eleazarus dochter wt die vyphept vā Betezobra/dwelc bereyhēt thuys der Vsopen/edel van afcomste eñ vā rijedommē/die metter anō menichtē vliedende te Jerusalem is ontfangē gheweest/ daer si mettē anderen ooc is besloten geweest. Deser vrouwē anō goeden die si vā ouer dye zee in die stadt ghebracht hadde/hadden die tyrannen gerooft. Maer die trauwātē der mupters die met fortsen in haer huys brakē/ namen haer dagelicx die bleuelingen vā haren vbergen goedē/al waert ooc victalie/eñ voort al dat si vonden. Eñ die vrouwe werde seer vergrāt/waer door si dickmael die rouers vloecte eñ spitelijc aen sprack/verweckēde die sterckelicker teghē haer selues/hoe wel haer nyemant noch wt grammoedichedē noch wt bermhertichedē en wilde dooden: maer als si eenige spise bereyde/ so bereyde si die voor ander lieden /dus was si van alle sidē benaut dat si ghē spise meer crigē en mocht/ eñ den honger was in haer binnenste eñ in haer merch gecomē / nochtens was si meer ontsteit vā gramscap dan van honger. Aldus dan ghedwonghē wesende door haren grammen moet/ eñ door den noot des honghers/ breest si in tegenspoeden teghen dye nature ghestreden. Eñ nemēde haer soonken dat si noch suygende hadde/seyde si: Och ghy allenduy kint/ voor wyen sal ic v doch te leuē houdē/in dese oorloghe/honger eñ mupterye zwaer al blijfdy te leuē onō die clomeynen/ so suldy daer een slaue onō bedwāch wesen/maer den honger heeft die gheuangenisse ende slauernye verrascht nochtās zijn de mupters noch wreedē dā dese twee dus weest mijn spise/eñ der mupters raserye/ eñ een ghemeyn ghesegh des menschelijken leuens/ dwelck alleen der Joden allendicheden noch ghebreect. Eñ dit seggende/ heeft si haer kint gedoot eñ ghebraden/eñ also die helft daer af ghegheten/ danō heift heeft si ouerdect bewaert/ende siet die mupters zijn ter stont daer ghecomē/op den ruech vā desen alō sondichsten rooft/dreyghēde haer ter stōt te doodē/bi also si myn thoonde dat si berept hadde: Eñ si heeft geantwoort dat si ē goet deel achterwaerts gehoudē hadde/ thoonēde henliedē die bleuelingē vā haer kint/waer af die ter stōt so vergrouwelt eñ vdwaest zijn ghewordē/ dat si haer versiericten vā tghesichte. Maer die vrouwe seyde Dits mō waerhept mijn kint/eñ dits mijn feyt/ etet want ic hebber af ghetē: Ic en begeer niet dat ghi suit wellusliger zijn dā een vrouwe/oft bermhertiger dā een moedr: maer pst sake dat ghy liedē God vreesende zijt/eñ mij slachofferādē vsmaet/ so heb ic hier af getē / eñ dat ouerscot sal ic noch voor my behoudē. Hier na zijn si al beuēde wt gegaen/ veruaert wesende in dit fuic alleē/nauwelicx nochtās ō moedr dese spise latēde. Maer ter stōt is die nieuwe mare vā desen leelikē feyte alle dye stadt doze verbreyt gheweest/ eñ een pegelijck dye dit iāmerlijc werck ouerdachte/vsciete hem daer af/ als oft hi dat selue ghedaē hadde: Eñ alle dye vandē höger ghepraēt waren/ begheerdē vroech te sterven/ mē achte sulchen ooch voor gheluckich/ die ghestoruē was eer hi desen honger gheledē hadde. Dese iammerlike allende is ter stōt ooc den clomeynē ouer ghedraghen/ maer die sommighe en gheloofdent niet/die anō hadden medeliden daer af/ maer den meesten deel haette dat Joetsche volc daer door te meer. Maer dye Keyser heeft hier af gode genoech ghedaen/mits dat hy den Joden vrede ghepresenteert hadde/henlieden ooch te vorē leggende dat hijt al vry voor vergeuen eñ vergheten soude houden dat si voortijts mis daen hadde/ waer teghen si lieden lieuer voor eendrachtichept mupterie/ oorloghe voor vrede/eñ voor versaethept eñ ouervloedichept/honger eñ armoede verkoren hadde/ seggende ooch dat si lieden (die den tempel met haer eygen handen hadden begonst te verbranden/ den welcken hi haer ganschelijck gehouden hadde) seer wel weerdich waren alsulchē spise te eten. Voorts beloefde hi Gode ooc/dat hy het groot mis daet van dezē af grōsselikē etē/ ouerdechē soude met ō stadt ōderssenisse/eñ dat hi niet en soude laten gheschiedē op geheel aertrijc dat die sonne sulcke stadt beschene daer die mocōs sulcke spise getē hadde/ seggēde ooc dat dye vaās voor dye moedr eer smael weerdich warē sulcke spise tetē/die na sulcke iammerlike allendichedē haer wapenē nochtās nv af en lepdē. Eñ dit seggheñ ō stōt hi hier hoe vertwijfelt die vpādē warē/geloouēde dat si haer niet beterrē en soudē tot renō beterē sin/diet nv al gheiedē haddē/waer ō mē meynde dz si harē sin vandē rē soudē/lieuer dā si daer toe gecomē soudē hebbē

Hoe den muer bestormt eñ ghewonnen werde/ eñ den tempel verbrant. Capit. ix.

OP den achtstē dach d' oogstmaēt als die twee legioenē haer bolwercken volmaect hadde/ so heeft Titus die stormrammē doen brengē aen die groote westcamer des buptensten tempels/ na dat den sierdsten stormram ses dagen te voren dē muer sonder ophoudē bestootende/ niet met allen geuordert en hadde. Maer die groothept der steenen verwan die groote van desen ende der ander stormrammen/ dye anō groeuen van onder t fundament vanō oosterscher poortē/ eñ nae dat si seer vermoept waren/ so hebben si alleenlijck moghen die buptenste steenen wt crighen/ maer die poortē werden onderhoudē vā dye binnenste steenē. Eñ die Romeynē bleuē daer so lange tot dat si gheen hope meer en hadde in haer graef gherecstcappē eñ bzeeck pserē/ maer stellēde leederē aen die voor poortalen. Maer als die Jodē verrascht warē dat si haer opclimmen niet en condē belettē/ so stredē si vromelijc teghen henlieden: In welcken strijt si die sommige achterwaerts bzuende vā bouen nederwaerts stieten/ eñ danō die desen te hulpe quamē/ sloegē si doorooock verraschten si vele vandē Romeynen die vanden leederen op quamē/ slaende die met swoerdē eer si haer deckē conden met haren schilden. Ooc hebben si sommighe leederē vol ghewapender mannen omgheckert ter sidē/ eñ also die neder ghewozpen/ waer af die Romeynen groote scade leden. Die andere hebbē om haer banieren ghestreden/ als haer die ghenomen waren houdende dat voor haer meeste scāde dat haer banieren genomen werden/ nochtās hebben die Joden tē laetsten die banierē gheeregen/ doot slaēde die ghene dye daer mede op gheclommen waren. Maer die anō veruaert zijnde van die nederlaghe der gheender die daer verslagen werden/ daelden nedwaerts: maer daer en is nyemant vanden Romeynen doot ghebleuen/ hy en hadde te voren pet vrooms ghedaen. Onder die nuptmakers hebbē nu ooc die vroomste int stridē gheweest die in die voorgaende stridē die vroomste warē/ eñ daer toe was ooch seer vroom Eleazarus Symons des tyrās broeds sone. Als Titus dan sach dat hi deser vreemdē lupden tempel spaerde/ met schade ende moort vā sinē rupterē/ so heeft hy ghebodē datmē teier onō die poortē stake. Ommē desen tijt zijn tot hem ouer geulucht Ananus vā Amaus Symons alō weetste trauwāt oft lijf knecht/ eñ Archelaus Magadatus sone/ hopēde daer door genade te vercrighen/ om dat si die Joden hadden vlaten/ doen si nochtans douerhant hadde. Maer doen Titus dese haerlieō weerthept ghehoort hadde/ heeft hy die bepde willē onthalsen/ wāt hi sepde dat si ouer ghetrocken waren niet vrywillichlijc/ maer wt bedwāghe/ eñ dat si niet weerdich en warē het leuen te behoudē/ die haer stadt af vielē eñ verlietē/ doē die om haren wille ontstekē was/ maer het gelooue heeft die gramschap nochtās bedwongen/ eñ hy heeft se vry laten gaen/ niet dat si soudē gehouden werden in alsulcken staet oft eeren daer hy dāder in betrout hadde te stellē. Als dā dye rupters teier aen die poorten gheselt hadden/ eñ t silver af ghesmolten was/ so is door die vlamme thout ooc ter stōt vernielt geweest/ eñ daer na is dat vier haestelijck vermeerdert/ also dat die naeste galerpen ooc ontsteken werdē. Als dā dye Jodē teier routs om henlieden sagen/ so lieten si haer lichamen eñ moeden vallen/ eñ verbaest vā grooter verwonderinghe/ en heefter nyemant gearbept om te helpē oft teier te blusschē/ maer alleenlijck stondē si daer op en sagen: eñ al warē si bzoeuich om tghene datter ontsteken eñ verbrāt was/ so en cregē si nochtans gheenē moet om te beschuddē eñ te bewaerē datter noch ouerbleuē was. Dus is den bzant dyen dach eñ den nauolghendē nacht altijt meerder ghewoorden/ want die voor galerpen en mochtē nyet al te samen maer allenxkens verbrant worden. Maer t sanderdaechs heeft Titus eē decl rupterē dē brāt doē blusschē/ eñ eenen wech maken door die plaetsen naest die poortē/ op dat die heyrē soudē te lichelicker mogen op comen/ eñ hy heeft tot hem gheroepen sesse daiō ouerste veltheeren/ te weten/ Tiberium Alexādrum/ opper velt heere vandē heelē heyrē/ eñ Sextum Cerealem/ dē hooftmā der vijfster benden/ eñ Largum Lepidum/ der thiēster/ eñ Titū Phrigium/ der veerthiēster/ waer mede was ooch Eternius Fronto opper velt heere der twee Alexandrijnscher bēdē/ eñ Marcus Antonius Julianus/ regeerō van Judeen: daer toe ooch versamende die rotmeesters eñ beueelsmannē/ dē welcken hi voorghelept heeft den raet vanden tempel/ watmen daer mede best doen mocht. Den sommighen dochte datmē hier in crijchsch recht gebruycken soude/ want dye Jodē nemmermeer en soudē connen rusten vā nyeuwe werringhen op te stellē so langhe haerlieō tempel staende bleef/ waer toe si alle vergaderen waer si ooc zijn. Die sommighe radē voor haer aduijs/ datmen den tempel onghescheut houden soude/ bi also die Joden dyen lietē/ eñ datter niemāt van henliedē om en strede/ mer waert bi also dat si dien met vechtender hāt wonnen/ datmē dan verbranden soude/ wāt het soude als dan een casteel schijnen te wesen eñ nyet eenen tempel/ eñ het mis daet datter aen mis daen soude werden/ en soude Titus niet doen/ maer dye Jodē die hem daer toe dwongē. Maer doē Titus sepde dat hy nēmermeer en soude wrake doen op dingē die gheen leuen en hebben om der menschen wille in al stonden die Joden daer bouen op en streden/ eñ dat hy nemmermeer sulck werck en soude verbranden/ dwelc der Romeynē schade ware/ ghelijc dat ooc een cieraet des Keyserdoms soude wesen/ waert dat staende bleue/ so hebben si seckerlijc verstaen wat sinen sin was/ eñ aldus hebben Fronto Alexander eñ Cerealis met sinē sin geaccordeert. Doen heeft hi dē raet latē wech gaen/ ghebiedēde den rupters dat si rustē souden/ eñ desghelijcx ooc den Capiteynen/ om dat si te vromer soudē wesen als hi die besighen wilde. Voorts heeft hi ooch bevolen dat si eenen wech maecten door die veruallingen/ kiesende daer toe seker rupters wt die rotten/ eñ dat si teier souden blusschen: Dus hebben die Joden op dyen dach vā vermoetheden eñ vau vreesen haer bedwongē vā scarmutsinghē. Maer des anderē daechs als si wat crachts eñ moets wederom gheeregē hadden/ zijn si wederom wt gheloopen door die oosterssche poorte/ tegen die hoe-

ders vāden buytensten tempel/ ter wzeed vzen vā den daghe. Maer die hoeders hebben den eersten oploop vzomelijc weōstaen eñ met haren schilden bedectē si haer seluen met een dick heyz van vozē/ als oft eenen muer hadde gheweest/ mer het was scher dat zȳt niet langhe en soudē hebben moghē staēde houdē/ om dat si dooz die menichte eñ moedichept der aenstriders verwonnē werden. Maer die Keyser (desen strȳt wt dē tozre Antonia siēde) is haer ter hulpē ghecomē eer theyz gheteert werde/ met wtgelesen reysighers/ eñ die Joden en cōden zȳn ghewelt niet wederhouden. Maer als die voozste verslaghen waren/ so vloden danō wech/ eñ als die Romeynē wijcten/ dā keerden dye Jodē wedom eñ bestreden henliedē; maer als die wederom keerden/ dā liepē die Jodē wederom wech tot dat die Joden ontrent der vyfster vzen metter macht ghedwonghē werden in dē Tempel te gaē daer si in beslotē zȳ. Maer Titus is wederom getrocken int casteel Antonia/ eñ heeft geozdineert des mozghēs mettē heelen heyre aen te comen/ eñ den tempel te beslozmen. Wer desen tempel was ouer langhe dooz Gods vōnisse ten viere gedoēt/ eñ als den tȳt verloopen was/ so was doen comen dē dach dooz Gods voozsienichept daer toe geozdineert/ welc was den thiensten dach vāder oogst maent/ op welcken dach den seluen tempel vandē coninck vā Babilonië te vozen noch eens verbzāt was geweest: Maer desen bzant hadde zȳn oozsake eñ beghinsel van zȳn eyghen volck/ want doen die oproerige mupters een luttel tȳts dooz Titus vertreckē gherust hadden/ so hebben si die Romeynē wederom beslozmt eñ gestredē teghen die hoeders des tempels/ die twier blusten vāden buytensten tempel/ eñ als dese dye Jodē haddē ter vlucht gheteert/ zȳn si totten tempel toe aen ghecomen.

Hoe den tempel ontsteken ende verbzant is geweest teghen Titus wille. Capit. x.

Aldus was doen daer een rupter die sonō yemants beuel te verwachtē eñ sulck feyt niet ontsiende/ maer dooz eenderhāde Gods bewegē ghestuert zȳnde van sinen mede rupter/ werde op gheheuen/ eñ nemende vier vā bernende materie heeft dat inde gulden vensier ghesteken/ vā waer men gaet tot dye deelen des tempels die rontsom daer aen ghemaeckt zȳn van die noozt side. Maer doen die vlamme opgheheuen was/ so hebben die Joden iammerlijc begonst te roepē/ alst wel redelijck was in alsulcke scade/ eñ si liepē haestelijc toe om te helpē/ want si dachtē dat si nv niet en mochten haer leuen sparē/ oft haer crachten vermōden/ als dit vlozen ghinck/ daer si te vozen soo grooten sozghe eñ hoede vooz gehadt haddē. Dit herst een Tzo ter stont gebootscapt: Titus dit hoozende is ter stont op ghesprongē/ wāt hy by ghevalle rustic in zȳn tente so hy vanden strȳde weder ghecomen was/ eñ alle die veltheerē volchden na hem/ eñ na dese volchdē die heyzē al vervaert: Dus is daer eē groot gheroep eñ gheruchte op gheresen/ mits dat daer soe grootē heyz sonō ozden opgheroert was. Die Keyser gaf dē striders een teptē met zȳn voys eñ zȳn rechte hant/ ghebiedende datmē twier blusschen soude: maer zyn stemme en werde niet ghehoozt/ om dat het meerder gheroep haer oozē verstoptc/ eñ het teptē vā zȳnō rechterhāt en mercte si ooc niet/ mits dat die sommighe dooz den strȳt/ die anō dooz grāmoedichept heel becommert waren van sinnē. Eñ het gewelt oft ghedzupsch van den rupteren die daer indē tempel liepen/ en hoozde noch na beuelinghen noch na dzeyghementen/ maer si volchdē eñ liepen al dooz/ daer haer die rasernie henē dzeef. Eñ daer isser veel geweest die in die inganghen malcanderen ōtraden/ eñ veel Romeynen vielen daer in die verualliughen der galeryen die noch roockēde eñ bernēde waren/ eñ also werden si verbzant/ lidende tselue dat die verwonnen Jodē leden. Eñ als si aen den tempel gecomē waren/ so gelieten si haer als oft si des Keysers beuelinghe niet en hoozdē/ elck zȳn voozgaende ghesellen ōwechende/ dat hy twier daer in stake. Doē en haddē dye mupters gheen plaetse oft hope om eenichsins daer tegē hulpe te doen/ maer si werdē ouer al ō slaghen oft ter vlucht gheteert/ want die groote menichte des gemeynen volcx dweich onmachtich eñ onghewapent was/ werde ō slaghen al om waer dat bevonden werde/ eñ rontsom den outaer werde eē groot getal vā doodē vergadert/ eñ daer liep veel bloets vā des tempels graden af/ eñ dye lichamen vandē ghenen dye bouē ghedoot werden/ vielē van bouen nederwaerts. Als dā die Keyser het gedzupsch van sinen rasende rupteren niet bedwingē en conde/ eñ die vlamme douerhāt creech/ so is hi binnen metten capitepnen gegaen/ eñ het heylichdō des tempels eñ al dat daer was heeft hi besien/ die welcke beter warē dan die vermaert waren bi den wtlandē oft vzeemde nacien/ eñ niet minō dā die inlanders meynden oft seydē. Als dan die vlāme nerghers gecomē en was aen dat binnenste des tempels/ eñ die deelen noch niet en bzandē die rontsom ontrent den tempel waren dweich den warachtighen eñ principalen tempel was/ so heeft die Keyser gedacht datmē dezē noch mocht ganschy houdē. Dus is hi voozts ghecomen int opēbaer biddēde dē rupters dat si twier wildē blusschē/ beuelende Liberali dē rotmeester/ een vā sinen trauwenten/ dat hyse met stockē slaen eñ af dziuen soude die niet gehoorsaem en warē. Maer der rupters rasernye eñ den stozm des strȳts ende haren haet teghen dye Jodē ghingen al bouē het ontsien vandē Keyser/ eñ vanden af dzuē die haer belettē wilde. Die sommighe vielen ooc seer hart aen/ op hope vā goede rooue te crighen/ meynēde dat den tempel binnē al vol ghelts was/ om dat si die dozen saghen vā goude ghemaect. Hier bouen isser een rupter geweest vanden ghenen die binnē ghegaen warē (als die Keyser derwaerts gheloopen was om den bzant te blusschen) die twier ond die heyzen vanō poozten ghesteken hadde. Eñ na dat die vlamme binnē gesien werde/ so zȳn die capitepnen mettē Keyser daer haestelijc wtghegaen eñ bupten staende en heerster nyemāt dē bzātstichters verboden oft beledt ghedaen/ aldus werde dē tempel tegen Titus wille verbzāt. Eñ al duncket yemanden seer te beclaghen dat desen tempel dus verbzant werde/ dweich was een ouerwonderlijc werck/ so wel van constighe timmeragiē als van grooten/ eñ vā zȳn cieraten in alle dinghen/ eñ vā die gloze diet hadde vā zȳn heylichdonunē/ die sal

nochtans hem seer ůtroosten van dye vaste eñ seker Gods ordinantie/waer door ghestelt is dz alle wercken eñ steden ooc seckerlijck vergaen moeten/ ghelijck die leuende dieren steruen moeten. Ooch mach sulck mensch hem verwonderen dat dē tijt vā des tempels verderffenisse so ghelijckelije ghedraept is gheweest/eñ dat dit den seluen dach ghschiede als eerstmael vandē Babilonierschē den tempel verbrant was. Eñ vā dē erste maecsel des tempels dē welcken die coninc Salomon begonst hadde/tot deser verderffenissen toe/die gebeurt is int tweede iaer des Keysers Vespasiam/werdē gerekēt duysent/hondt eñ dertich iaren/seuen maenden eñ vijfthien dagen. Maer van die tweede timmeringe/die Aggeus die Prophect maecte/in dat tweede iaer des Coninc Cyri/totter ůderffenissē die die stadt ghelēdt heeft ondt Vespasianus Keyserdom/werdē ghereket dyr hondert eñ negenendertich iaren/eñ viuen veertich daghen.

Van die priesters/eñ van die schat camer eñ die galerijen. Capit.xi.

Als den tempel verbrant werde/so werdet al gheroost wat elckē in die handen quam/eñ daer werden ontallike veel menschen doot geslaghen die daer beuonden waren. Eñ gheen ouderdom oft ionghe supuerhept en hadde daer eenich voordeel/maer daer werdē tsamē gedoot ionghe kinderen metten oudē lupdē/gheestelike eñ weerlike/eñ die oorloghe veruolchde alle maniere van menschen/eñ so wel werden si gedoot die om ghenaden baden als die wedstant deden/eñ die vlamme vast voortgaende/maecte tsamen metten ghesucht der steruendē menschē groot ghelupt: eñ om dat dē houel hooge was daer den tempel op stont/ eñ dat bernēde werck seer groot/so scheent dat die gheheel stadt brande. Men mocht ooc gheen vernaerlikers dinc ůdincken dā het gheroep des volcx doen was/wāt die Roomsche benden riepen ouer lupde/eñ die rupters die door twier eñ yser besloten waren/maecten ooch een groot ghecrůsch/eñ daer toe ooc des volcx vlucht/ dwelck bouē beuonden was/met vbaesthept eñ theclaghē vā die iammerlike verderffenisse/eñ totten ghenen die op dē houel waren/quamen ooc die voysen van dye menichte des volcx datter in die stadt was. Eñ vele vā den ghenē die wtgetoyt waren van hōgher/eñ die haer oogen by nae ghesloten hadden ter doot/ hebben wederom haer stemme ghecreghen om te roepen eñ te claghē/ als si twier des bernendē tempels sagen. Eñ dlant ouer dē vloet gaf groot wederghelupt/eñ die berghē daer rōtsomme liggēde maecten dat ghelupt veel swaerder ende meerder nochtans waren die scaden eñ moordē veel meerder dan tgerucht oft ghelupt was/ wāt het scheen dat den heelē houel oft berch daer den tempel op stont/heel vandē gront op vbzant werde/also sachmen dyen vol vlammen aen allen siden/nochtans scheēt datter meer bloets dā viers was. Daer isser meer doot ghslagē dan daer doot slagers waren/ eñ alle daertrijc werde met doode lichamen ouerdeet/eñ die rupters gaēde ouer die doode lichamē veruolchdē die vluchtige in harē loop. Dus heeft die menichte der rouers eñ rupters die stompnē af ghedreuē/ eñ zijn gheuloten int buytenste vanden tempel/eñ van daer zijn zijt outcomen in dye stadt/eñ twolc datter ouerghebleuen was/ is gheuloden in die buytenste galerye. Die sommige vāden Priesterē af trechende vandē tempel scherpe steenen punnen/eñ daer na dyer basemente/welck van loot gemaect waren/twierpen dese op die stompnen/trechēde die af/eñ werpēde die voor ghescutten na henliedē. Maer doē si niet en vonden dē eñ twier haer oueruel/so zijn si in eenē muer besidē ghegaen/ die acht cubitus breedt was/ eñ bleuen daer. Maer twee vāden edelē/dye wel haddē moghen totten stompnen ouer trechen eñ bleuen behoudē/oft mettē anderē dupterste auontuere verwachten/hebbē haer selues int vier geworpen/eñ zijn also metten tempel vbzant/te weten/Meirus Belgas sone/eñ Josephus Daleus sone. Maer die stompnē (mits dat haer dochte dat si te vergeefs die tymmeragien spaerdē die rontsom den tempel warē/als den tēpel selue bzādē) hebbēt al aen ghestekē datter noch ouerbleuē was vandē gewelfden voorwercken eñ vanden poortē/ sonē dye een poorte die aē doosti side was/eñ een andere aen die zupt side/hoe wel si die namaels ooch te grōde verdoruē hebbē. Ooc hebbē si verbrant die scat camerē die si Gazophilacia heetē/ daer eē grote macht vā ghelde in was/eñ veel cleederen/ eñ andē goeden (eñ int corte te seggen) daer alle der Jodē rijtdommē in waren/mits dat dalē rijcste der waerts ghedragen hadden die rijcdommen van haer gheheel huysen. Voorts zijn die stompnē geromē tot eē gewelfde galerye dz daer noch ouerbleuē was/ daer in geulodē warē vā den volcke veel vrouwē eñ kinderē/eñ vscheyden ghemeyn volc/by na tot ses duysent menschē toe. Eer eer die Keyser daer yet af ordineerde/oft dē capiteynen beuel gaf/soo hebbē die rupters wt hittiger grāsecap die gewelfde galerye aen gestekē. Eñ hier wt quaemt datter sommige haer selues wter vlammē van bouen nederwaerts wierpē eñ stozuē also: dye andere werden vandē vlammen verteert/ alsoo datter van soo grooten getale/niemant leuende ghebleuen en is. Dese lupdē hadde een valsch Prophect in die doot ghebracht/die op dien dach in die stadt ghepredict hadde/ dat God henliedē ghebood indē tempel te gaen/ om daer te ontfangen seker teyckenen haerder behoudenissen/want doē ter tijt waeren daer veel Prophetē vanden tyrannen toeghemaect/die den volcke verconditchdē dat si Gods hulpe verwachtē souden/ om dat si daer door te minliedē souden/eñ dat haer dese hope soude houdē/die vā der vreesen eñ wachte vwonnen waren. Eñ in teghenspoeden wert elcken menschē lichteliker pet wijs ghemaect/ bysondē aes sulck bedriegher haer beloft dat hi ooch sal verlost werdē van zijn aen staende onghelucken/soo wert hy van noots weghen heel hopende/die sulck onghelucke lidet.

Van die voorteyckenen/ waer schouwingen eñ prophecien die voor dye vderffenisse van Jherusalem gheschieden. Cap.xij.

Ooch gheloofde dat allendich volc dē bedriegers die Gods wercken int quade verkeerden: Maer op die seker voorteyckenē die haer te voren vcondichden dese toecomende verderffenisse en lepden si haer herte niet/noch si en gheloofden

die niet/maer als heel verbaesde menschē eñ ghelijck die ghene die nach oogen noch sielen en hebben/soo en achten si op Gods ghebooden oft boot schappen niet.

¶ Te weten/ doen ter tijt als op dye stadt eē sterre stont ghelijck een sweert.

¶ Ende doen daer een heel iaer lanck een comete schijnende bleef.

¶ Item doen voor die afuallinge eñ die eerste beroerten der oorloghē/als twolck ō gaderde tot die feeste ō onghehoeft der vroodē/te wetē voor Paesschē/dwelck was dē achtstē dach der maent Aprilis/ter neghenster vren vander nacht/ontrent den outaer eñ dē tempel sulck licht scheē oft bliete/dat men meynde dat ouerclarē dach gheweest hadde/ dwelc duerde een halue vre lanck/dat dē onbeken den slechtē menschē docht een goet voorteyken te wesen/maer vandē geleerdē der heyliger ōholent hedē werde dat ter stōt bedupt ooc eer tgeschiede.

¶ Eñ op den selven feestdach is daer ooc een koe gheweest/dye een lam baerde/ doen dye ten slachoffer gheleyt werde.

¶ Eñ die oosterssche poorte dye metalen was eñ seer swaer/alsō datse tsauonts nauwelicx vā twintich mannen en mocht gheslote werden/ die ooc met pserē vandē eñ sloten gheslotē was/eñ hadde seer langhe grendelen die diepe ghingen in eenen steenē dorpel die vā eenē gheheelen steē ghemaect was/dese is ter sester vren des nachts gesien gheweest open gaēde vā selfs. Eñ als dit vāden tempels wachters den rade te hemmen was ghegeuē/ so is den raet op waerts ghecomen/eñ si en hebbē nauwelicx die dore weder om connen ghesluyten ¶ Maer dit dochte den ongeleerden eñ onwetendē wederom een seer goet teyken te wesen/ seggēde dat God haer die poorte van goede dinghen gheopent hadde. ¶ Maer dye ūstandichste dachten/dat het beurtsel des tempels van selfs ontbondē soude werden/eñ dat dit der vpādē gaue was/dat die poorten gheopent werden/ ooc seydē si onō mal canderen/dat door dit voorteyken een verwoestinghe oft verlatenisse beteyckent werde.

¶ Een luttel daghen na die feestdagē/ op den eenentwintichsten dach vanden ¶ Meye/ werde daer noch een visioen ghesien dat nauwe gheloouelijc is/eñ dat ick seggē sal/soude by auontueren voor een fabule gehouden werden/en warē daer noch niet leuende lupden diet gesien hebben/eñ dat die onghelucken eñ iammeren die daer na gheuolcht zijn desen voorteyckenen niet gheliē en haddē ghe weest: Want voor der sonnen onōganck zijn daer wagenen ghesien varēde door die ydel locht/heel lantscappen ouer/eñ ghewapende heyren door die wolcken passerende/eñ rontsom die stadt loopēde

¶ Maer op den feestdach diē si pinxterdach noemē/als dye Priesters na haer maniere des nachts int binnenste vanden tempel ghegaen waren om die God sdienstē te doen/so hebbē si ten eerstē een beroerte eñ een gerupsch/ eñ daer na eē hac stighe stemme ghehoort onuersienlijck seggende.

¶ Laet ons van hier verhupsen.

¶ Eñ dat noch grouweliker was dā dese dinghē Daer is ghesien een man Jesus ghenaemt Ananus sone/een slecht boer /die vier iaer voor doorlo

Dit was ō nghelē stē te/die tot ter tijt dē empel be aert hadden.

ghe/als die stadt in harē meestē vrede eñ weeldicheden was. Dese gecomē zijnde tot den feestdach/ (alst die maniere is/datter cleyn huttekēs oft huysiens van loouerē ghemaect werden vandē volcke in dē tempel) heeft ouuersielijc ouerlupde bestaē te roepen: Een stemme vandē oosten/ eē stemme vandē westen/een stēme van die vier winden/ een stemme op Jerusalem/een stemme ouer dye nieuwe gehoude mans/eñ nieuwe ghetroude vrouwē een stemme op alle dit volc: Eñ dit roepēde nacht eñ dach ghinc hy alle die stratē vanō stadt omme. Eñ sommige vandē treffelijcstē mannē swaerlijc nemēde dese quade voor boot schap oft prophecie hebbē dē mā gegrepē eñ ghegeesselt/ maer hi niet sprekēde secretelijc voor hē selue/oft tot dye gene die hē pijndē/bleef altijt roepēde eselue dz hi plach ¶ Maer die wethouderē meynende (tghene dat warachtich was) dat dees mēschs beweginghe meer goddelijc was dan menschelijck/hebben hem ghe leydt totten Presidente der Romeynē/ daer hy met slaghen totte ghebeēte toe ghequetst is ghesweest nochtās en heeft hi niemandē om genade ghebe dē/noch ooc geweent /maer tot elckē slaghe deerlijck zijn stemme neyghende/antwoorde hy: Wee wee Jerusalem. Eñ doen hem Albinus (want hy doē rechter oft presidēt was) vraechde wie hi was eñ van waer hy geboren was/oft waerom hi dese dinghen seyde/so en antwoorde hy niet. Eñ hy en heeft niet eer op gehouden van het beclaghen der allendigher stadt/ tot dat Albinus hem liet gaen/ oordeelende hē voor eenen rasendē mensch. ¶ Mer desen man totten tijt vanō oorloghen/ en sachmē nerghens gaen tot pemanden vanden voorgheren/ oft ooc yet seggē / maer hy ghinck altijt als oft hy een ghebet hadde ouerleyt/ oft by hem selven ghe sproken altijt clagende. Wee wee Jerusalē. Ock en vloecte hi nyemant als hem dagheliker pijne eñ leedt ghedaen werde / hy en dancte ock nyemant vandē genen die hem teten gauē / maer dese droeuighe voortidinge was alleen zijn antwoorde tot alle menschē/aldermeest riep hi dit op die feestdaghen/eñ dit doende verualghens heel seuen iaren eñ vijf maendē lanc/en is hi niet heesscher vā stemmen gevorden oft vermoept/tot dat zijn prophecie ghesien werde ten tide vā der stadt belegh/doē nam zijn roepen een eynde: Wāt hi ghinck weder om al rontsom op die vesten/ roepēde met seer lupdē stemmen/ Wee deser stadt / den tempel ende dē volcke. Eñ doen hy ten laetsten gheroepen hadde wee ooc my /so werde daer eenē steen wt eē groot gheschut gheschotē die hem ter stōt ghedoot heeft eñ zijn siele alle dese dingen noch beclaghende wt doen varen. Dacrom pyst sake dat pemant dese dinghen wilt ouerleggen eñ gronderē/ so sal by voor waer beuinden dat God der menschē salichept beraet/eñ dat hy haer in alle manieren te voorzen bethoont sulcke dingen dye haren gheslachte salich zijn/eñ dat si liedē door haer dwaelheyt eñ willige quade werckē verloren gaen. Want die Jodē had den voorwaer dē tēpel vierēātich gemaect/na dat het casteel Antonia gewonnen was/daer si in die heyligbe boecken nochtans beschreuen hadden dat die stadt eñ den tempel souden ōwonnen werden waert dat den tempel met vier hoecken ghemaect

ware. Maer die prophecie die haer aldermeest tot ter oorloghē twerck hadde/was twijfelachtich/dye ooc in die heylighe boecken gheuondē was/te weten/dat op een tijt een man wt haren palen soude die heerschappie hebben van gheheel aertrijc: wāt dese prophecie hebbē si genomē als oft si het Keyserdom voor haer eyghen souden hebben/ēn veel wijse luyden zijn door dese bedupdinge bedroghē geweest: maer door dese prophecie is claerlijc bespasianus Keyserdom te voren beteyckent geweest die int Joetsche lāt Keyser gemaect werde. Maer dye menschen en moghen Gods vaste ordinancie niet ontliedē oft schouwen/al pst dat si die ooc te voren sien mogen. Dus hebbē dese bedupders somighe van desen teyckenen nae haren lust bedupt/ die andere hebben si versmaet tot dat haer onghe rechtighe bedupdinghe door der stadt ēn haerlieder verderffenisse openlijch valsch is bevonden.

Hoe Titus Keyser ghemaect is/ēn hoe die priesters ghedoot werden. Capit.xiij.

NAe dat die oproerighe muyters na die stadt geuloden waren/ ēn dē tempel met alle dye plaetsen daer rontsom bijnde/so hebbē dye Romeynen haer vane gesteken in die heylighe plaetse tegē ouer die oost poorte/ēn als si daer sacrificie ghedaen hadden/so hebben si met een ouerluyde gheroep Titum verclaert Keyser te wesen. Ēn alle die rupters zijn soe rijck van rooven ghewoorden/dat mē een pōt gouts in Syrie dye helft min vercocht dan te voren. Ēn vandē priesters die in des tēpels muer ghebleuen warē/quam een kint dat dorstich was/ begherende vanden Romeynschen hoeders vrede/seggende dat dorst hadde: ēn doen si hem herthept tregheu met zijn ionchept ēn noot/ēn si hem die rechte hāt gauen/ so heuet kint ghedronckē ēn zijn vleesche ghenult dier met hem ghevlucht hadde/ēn daer na pst wederom opwaerts gheuloden bi zijn gheselschap/ also dat hem niemant van dē hoedē achter halen en conde/ maer si verulocchten des kints ongetrouwichept/maer het kint seyde dat niet ghedaen en hadde tegheu zijn verbont: want haer rechte hant hem ghegheuen was/ nyet om dat by henlieden blijuen soude/ maer alleenlijc om dat soude moghen af comen ēn water halen/ dus aengesien dat by dit ghedaē hadde/soe hadde hy zijn trouwe gehouden. Hier om hebbē si dye bedrogen waren haer seer verwondert vā des kints schalchept/ bisondē om zijnē ionchept. Maer op dē vijfften dach zijn die Priesters vā honger gedwōghen af te comen/ēn zijn vanden hoedē voor Titū ghevlucht/ biddende dat hi haer dleuen wilde laeten: Maer Titus antwoorde dat haren tijt van genaden ghepasseert was/ want nu den tempel verdoruen was/ waerom dat hy haer met rechte soude hebben moghē sparen/ maer nu betaemdet dat die Priesters mede sterue ēn verderue soudē metten tempel/ēn daer na heeft hy haer doen ter doot wech leydē. Maer die oproerige tyrannē met haren ghesellen/ midts dat si van allen siden vander oorlogen beuanghen waren/also dat si nerghers vlieden en mochten/ hebben Titum beroepen om spraken met hem te houdē. Titus dā wt zijn natuerlike goedertierenheyt ēn beleefthept/begerēde te munsten die stadt onghescheut te houden/ ēn nuts dat hem zijn vriendē ooc rieden (meynēde dat die moorders nu wat boetmoedicht ēn redelijcker ghe worden waren) heeft gestaen in dat westdeel des binnensten tempels/wāt hier warē poortē op dye ghewelfde cāpers plaetse/ ēn een brugge comende vā douerste stadt indē tempel/ welcke brugge doē int middē was tusschē die Tyrānen ēn Titum. Ēn vā beyde sidē stonden veel rupters seer dicke bye een/te weten/ die Jodē omrent Symonem ēn Johannem/hopēde ghenade te crigen/ēn die Roomsche rupters stondē by dē Keyser/ om te besien hoe die Keyser henlieden ontfangen soude. Als Titus dan den rupteren een teyken hadde ghegeuē/ dat si haer grammoedicheden bedwingen souden/ ēn haer pijlē by haer houdē soudē sonder scietē/ēn by hē hebbēde eenē vertaelder/ maer door hi bethoot werde douerhant te hebbē heeft eerst tot henliedē begonst aldus te spreken: O ghi mannen/en siet noch niet versaet van uwer stadt scadē: den welcken niet te vorē en coemt oft die niet en deuct/ hoe vroom dat wi zijn/ende hoe cranck ghy lieden zijt/ maer verderuet volck/die stadt/ēn den tempel ooc mede/door v dwase rasernye/die selue ooc na recht te sterue ēn verderuen suit/want ghy ten eersten niet op gehouden en hebt te staen nae nieuwe veranderinghē/na dat v Pompeius vromelijc bestreden hadde/ēn daer na hebdy noch openbaer oorloghe opgestelt teghen het Roomsche volck. Ick en weet niet oft ghi dat ghedaen hebt wt een betrouwen op v groote menichte/ maer een cleyn macht des Roomschen heyrs heeft v lieden ghenoech wederstaē/hebdijt ghedaen op die trouwe uwer hulpers: Maer wat macie oft volck ijser dat vijf is ēn buptē onse heerlichept/ die lieuer die Joden dā die Romeynen souden te vriende begheren: hebdy betrouwen gehadt op dye sterchept uwer lichamen: Maer daer tegē weet ghi wel dat die vrome Duytschen ons onddanich zijn/ oft hebdy v betrout op die sterchept uwer muere en: Wat muer oft beuryt hept mach doch stercher wesen dan die middelantsche zee Oceanus/daer dye vā Brytānie mede omringt zijn/ēn nochtās eeren si ēn zijn onderdanich der Roomscher heerlichept. Betroude ghi v liedē op die vharthept uwer moeden ēn scalchept uwer capiteynen: maer hier teghen wist ghy lieden wel dat die van Cartago verwonnen waren van ons. Dus heeft die goedertierenhept der Romeynen v lieden teghen haer opgheruet/die v eerstmael hebben dlaut ghegheuē/om dat te bewoonē/stellende daer conninghē inne vā v lieder ghe slachte. Voorts hebben wy ooc vos lants wetten onghescheut behouden/verleenende v lieden daer bouen/dat ghy mocht leuen niet alleen afgescheyden van alle ander nacien/maer ooch met ander luyden na uwen wille/ēn dat dalō meeste is/ wi hebben v verleent dat ghy tribupten sout nemen in Gods name/ ēn offeranden oft giftē vgaderen/ēn die sulcke ghiften offerden oft gauen en hebbē wy niet vermaēt dat te latē/oft vboden te doē/ alsoo dat ghy door v lieder rijchept onse vyandē zijt gewoordē/ ēn hebt v ghewapent teghē ons/met onsen gelde. Dus hebdy met so veel weldadē begift wesende/ v versaet hept wtgespoghē op die ghene dye v dese ghegheuen hebben/ēn ghi hebt als die wilde serpenten u

fenijn wtgestort op die ghene die v saechtelijc hantteerden eñ troetelden. Maer ic neme dat ghy Neronis onachtsaemheyt versmaet hebt / eñ dat ghy zijt ongeduerich ghewozden eñ beuonden in eenmeerō quaet / als een ghebzoken oft vercrompen lidt in een lichaem / eñ dat ghy aldus v onghetemperde gierichheden oock hebt ghestuert om quade dinghen te hopen. Maer nv is mijn vader ghecomen in v lant / nyet om wzake te doen van ghene dat ghi lieden teghē Cestium misdaen hadt / maer om v lieden met vmaninghen te beteren / die oock soude hebben moeten eerstmael tot den stam van uwen ghestachte comen eñ dese stadt verderuen / hadde hi ghecomē gheweest om v lieden te bederuen / maer hy heeft lieuer gehadt eerstmael Galileen eñ die stedē daer ontrent te vderuen / om dat hi v lieden tijt eñ respijt vā beteringe eñ bekeeringhe soude gheuen. Maer dese zijn goedtieren beleefthept / heeft v liedē gedocht crāchept te wesen / eñ dooz onse sachtmoedichept hebdy v stoutichept vermeerōt. Eñ doen Nero doot was / hebdy ghedaen dat die alō archste pleghē te doen / want ghy hebt betrouwen eñ stoutichept genomē wt onser stoomscher stadt twedzachtichedē / eñ die wile dz ic eñ mijn vader van hier ghegaē waren na Egypten / heuet v lieden bequamen tijt gedocht om een oorloge te berepdē eñ op te stellen / eñ ghy en hebt v niet ghestaemt ons te verstoozen / oock doen wy openbaerlijck stoomsche pzincen ghemaect waren Want doē het Keyserdom tot ons sinē toeluchtnam / eñ si alle in rusten waren dye daer onō stonden / eñ die buytenlantsche nacie ons dooz haer legaten gheluck boden / siet / so zijt ghi Joden weder om vpandē ghewozden / eñ hebt boden vā v lieden ghesonden tot ouer den vloet Euphzates / ter sakē van nieuwe werringhē te maken. Daer na hebdy nieu mueren om dese stadt ghemaect / eñ daer toe isser een werringhe eñ mupterie opgestaen / ende eenen crijch tusschen v tyzannen / eñ een oorloghe van binnen teghen malcanderē / die alleenlijc sulcken alderboosten menschen wel dient eñ betaemt hierom als my van mijnen vaō tseghen sinen sin beuolen is gheweest tot deser stadt te comen met dzoeuighe beuelingē / so verblide ick my seere / als ic vernomen hadde dat het volck wel ghesint was tot pepse. Dooz dooz loge badt ick v lieden dat ghy wildet ophoudē / eñ als ghi die oorloghe veruolcht det so spaerde ick v lieden eenen tijt / eñ den ghenē die vzpwillichlijch tot mi quamē gaf ick die rechte hant. Ick heb den oueruluchtigen gheloue gehoudē / oock heb ic bermhertich gheweest ouer die gheuangenen / eñ dye dooz loghe vooz t aendzeuen heb ic met slaghen ghecastijt. Seer noode heb ick die stozmannen aen v mueren ghebzacht / mijn rupters die altijt seer gretich waren om v lieden te dooden heb ic bedwonghen hoe dicmael ick victorie ghehadt hebbe / so dicmael heb ick v vzede ghepzesenteert als oft ick vwonnen hadde gheweest. Doen ick bi den tempel ghecomen was / so heb ick al willens om redene dat oorlooghs recht vergetē biddende v liedē dat ghi v heylige plaet sen wildet sparen / eñ uwen tempel bewarē / gheuende v liedē oozlof daer wt te gaen / met belofte vā vzy hept / eñ ten anderen tiden heb ic v oozlof ghegheuen strijt te leueren in een anō plaetse waert dat ghi wildet. Maer ghi hebt alle dese dingen versmaet / eñ den tempel met v eyghen handē ontsteken / eñ hier naberoepty mi / ghi alder archste boeuē om met v lieden te spzeken / als ofter noch yet waer bleuen dat men behouden mocht / dwelck ghelijck ware den ghenen datter verdozuen is / wat ghenadē dunct v dat ghi moecht weerdich wesen / na dat dē tempel verdozuen is? daer tot staet ghy lieden nv oock al gewapēt / eñ in dupterste periculē / en wildy v seluē noch niet verootmoedighen also sulche pleghē die ghenade soechē. O catiuige menschē wat betrouwen hebdy: en is v volc niet heel doot: den tempel is vbzant / die stadt is in mijn bedwanck / eñ v leuē hebdy in mijn handen / eñ nochtās dunckt v eenē lof van vzomicheden te wesen / dat ghi sterue wilt Ick en sal tegē v hartneckichept niet striden / daerom wozpt v lieō wapenen af / eñ gheeft v lichamē in mijn handē / eñ soe sal ick v dleuē laten. Eñ ic sal doē als eē saechtmoedich hupsheer in zijn huys / te wetē / als ic tswaerste hebbe ghewzoken / so sal ick dander vooz my houden. Hier op hebben si geantwoozt dat si van hem gheen trouwe oft gelooue eenichsins en mochten nemen / want si gheswozē hadden dat nemmermeer te doē / maer si begheerden oozlof om met haren hupswouwē eñ kinderē te mogen wter stadt gaen dooz die wallen eñ bolwercken daer hi der stadt muer al om mede beset hadde / want si soudē in die woestine gaē eñ laten henlieden die stadt. Hier af werde Titus seer ghestoozt / dat si (die in state vā gheuangenen stondē) haren vwinners eñ heeren wilden condicien stellen. Dus heeft hi henliedē doen verclarē met eenē wtroeper / dat si vooz t aen niet meer tot hē en vloden / eñ dat si gheen hope van trouwe meer hebbē en soudē / wāt hi niemandē sparen en soude / maer dat si streden met allen haer crachten / eñ beschermen haer leuen so seer als si vermochten / want hi vooz t aen alle dinghen soude doen na oozloochsch recht. Dus heeft hi den rupterē die stadt ouer ghegheuē te rooueñ eñ te vzandē / nochtans en hebbē si op dien dach niet ghedaen / maer t sander daechs hebben si ontstekē die cancelrye / eñ Acram / eñ het hof eñ het deel der stadt dat Ophla heet / eñ twier gine vooz ts tot Helenes hof toe / welc was int midē vā Acra / eñ niet min vzandē oock die hupsen eñ gehuchtē die vol doodē warē. Op dē seluē dach zij tsamē vgadert des coninex Izate kinderē eñ vzoedera / met veel edelmannen wten volcke / biddende den Keyser om ghenade op zijn gheloue. Eñ al was hy op alle dye andere vergramt / nochtans en heeft hi zijn manierē niet verandert / maer hi heeft se goedtierlijck ontfanghen in ghenade. Eñ doen ter tijt hiel hi haer alle gader in bewaernisse / maer des coninex kinderē eñ naeste maghē heeft hy namaels ghebondē na stoomē ghesonden dat si daer souden ghisels wesen om tgelooue tonderhoudē.

Vanden roof der oproerigher mupters / eñ hoe die binnenste stadt verbzant werde. Capit. xiij.

Daer na zijn dye oproerige mupters ghegaē tot des coninex hof / daer veel iupdē (om dat beurijt was) haer rijsdommen gheslucht hadden eñ si hebben die stoomeynen daer af ghedzeuen / eñ als si alle tghemeyn volck dat daer geslucht was

tot ontrent acht duysent eñ vier hondt menschen toe/doot gheslaghen hadden/so hebbē si hen ghelt oock gherooft. Eñ si hebbē twee stoomsche crychslieden ghecregen/ waer af deen was een rupter te peerde/eñ danō eē voetknecht. Desen voetknecht hebbē si ghedoot eñ door alle die stadt gheseypt/ recht oft si aen een lichaē haer wreken wildē ouer alle die stomeynen. Maer die repsigher belouēde henlieden dat hi haer eenen goedē raet soude gheuen tot haerlieder behoudenisse/is tot Simonem ghebracht: Maer doen hy daer niet en wist te seghen/so en werde hi ouergeleuert eenen vandē capiteynen Ardala ghenaemt/dat hy hem punieren soude. Dese heeft hem zijn handē op sinen rugghe ghebonden/eñ zijn ooghen met eenē doeck vbondē/ eñ also heeft hi hem voor der stomeynen oogē voortghebracht/ als oft hy hem wilde onthalsen: Maer doen die Jode zijn sweert wt track/ soo ontuloot hem die repsiger tot die stomeynē. Desen en heeft Titus niet laten doodē/om dat hy den vpanden ontloopen was/maer hy heeft gheordeelt dat hi niet weerdich en was een stoōsch rupter te sine om dat hi leuende gheuanghē hadde ghewreest/eñ trechende hem zijn wapenē af/heeft hy hem wten heyre ghedreuen/welc dinck dē vstandighen man docht swaerō te wesen dan die doot. Des anderen daechs doē die mooroōs in dye neō stadt ter vlucht geheert warē/soe hebbent die stomeynē al tot Siloa toe metten viere vbrant. Eñ si verblijdē haerlieden dat die stadt dus vbroeuen eñ vernielt werde/maer si en haddē den roof niet/wāt na dat dye rooners te voren al ydel gemaect hadden/so ghinghen si wech in die bouenste stadt. Eñ si en haddē gheen berou van haren quaden dadē/maer bleuē also hoouaerdich/als si waren in voorspoedē/wāt si hebbē die stadt met bliden aensichten sien vranden/ segghende dat si dye doot met vyer eñ blijdē begheerten vwachten/ om dat si haeren vpanden niet achterlaten en soudē/alst volck doot gheslaghē ware/den tempel verbrant/eñ die stadt noch vrandende was/nochtās heeft Josephus in haer wterste periculen met biddē gearbeyt/om die bleuelinghen vanō stadt te salueren. Maer na dat hy veel ghesproken hadde teghē haer wreethept eñ onghenadicheyt/eñ veel vmaninghē ghedaen hadde tot haerlieder behoudenissen/so en heeft hi anōs niet ghewonnen/dan dat hi bespot is ghereest/want om harē eet en wildē die muytmakers haer gheē sins opgeuen/ eñ si en mochten teghē die stomeynen nv niet meer ghelucklijc striden/want si waren omringt als oft si haddē in bewaernissen gheweest/ eñ nochtans wt gewoontē van vechten eñ doot slaen/roerdē si haer rechte handē noch. Dus zijn si alle die stadt door vstroyt/vberghende haer seluen in dye verualluighen/ bereet om te vlieden wt haren vpanden/maer daer werō vele ghevanghen/eñ al doot gheslaghen/want van honger en mochtē si niet loopen/eñ die doodē wierpē si voor die honden/ nochtās docht haer alle maniere van steruen lichter te wesen dan den hongher/also dat si oock sonō oorlof totte stomeynen vlodē/gheen hope hebbende van ghenade te crighen/eñ si quamen oock van selfs onō die mooroōs die van mooren niet op en hielen/eñ daer en was gheē plaetse in die stadt ydel/maer in alle plaetsen warē doodē die gedoot warē oft vāden hōger oft vā die mooren/eñ het was al om vol doodē lichamen dye wt ghebreke vā noodruft/oft door dē tweedracht der mupterpen gestoruen waren. Maer dye Tyannē eñ die quade factie der mooren warē hadden eñ stelden haer leste hope in die heymelijcheyt/meynēde dat si gheenssins en soudē mogen gheuondē worden/waert sake dat si daer in vluchten/denckende daer wt te comen eñ te vliedē als dye stomeynen na der stadt verderssenisse vertrocken souden wesen/maer dit was voorwaer haerlieō droō/ want si en mochtē voor God eñ voor die stomeynē niet vborghen blijnen/nochtans hebben si doen wt betrouwen vā haren holen onō deerde meer vrants ghesticht in die stadt dan die stomeynen eñ so wat Jodē wten vrant in die holen oft vouten onō deerde vloden/die werdē vandē rooners boosslijc ghedoot eñ berooft/eñ waer si eenige bebloeyde spise vonden die roofdē si eñ aten dye. Daer was doen onō henlieden een oorloghe ter sallen vanden rooueu/eñ ic mepne dat si vā ouergrooter wreethept der doos menschen lichamen souden gheten heūben/en hadden si niet verrascht ghewreest van der stadt verderssenisse.

¶ Hoe douerste deel vanō stadt bestormt werde eñ ghewonnen/eñ hoe daer sommighe Joden tot Titum vloden. Capit. xv.

De Keyser siende dat niet doēlijc en was die ouerste stadt in te crighen sonō bolwercken mits dat dye ghelegē was in een hooghe plaetse van allen siden steyl opgaēde/so heeft hy die rupters bedeylt tot dese wercken/ op den twintichstē dach der oogstmaent. Maer het aenbrengen van der materiē was seer swaer/mits dz alle die plaetsen ronts om die stadt tot dye hondersste stadie toe (also wi voorseyt hebben) ghebloot waren tot dye tymmeragie vandē eersten bolwerckē. Dus werde het werck vanden vier legioenen opgericht in die westside der stadt tegen des conincx hof ouer maer die wercken van dye soudeniers eñ der anō menichten werden gestelt teghē die campers ghewelfde plaetse/eñ dye brugghe eñ Symons toren den welcken hi voor hem ghemaect hadde tot een casteel doen hy teghen Johannem street. In dese dagen zijn die capiteynen vandē Idumeiters heymelijck vergadert/raet houdende om haer seluen ouer te gheuen/eñ si hebbē vijf mans aen Titum ghesonden/hē biddende om genade. Titus hopende dat die tyrannen wijcken souden eñ ophouden als die Idumeiters haer af ghenomen warē/mits dat dese schenen een deel der oorlogē te wesen/so heeft hy henlieden eerst swaerlijc/ tē laetsten nochtans dleuen beloeft te gheuen/eñ also haer boden wederom ghesonden. Maer doen si haer ghereetschap maecten om te vertrechē/ so heuet Symon te voē ūnomen/ eñ terstont heeft hy ghedoot dye vijf mannen die tot Titum geweest haddē. Maer die capiteynē waer af dalō edelste was Jacobus Sosas sone/heeft hy ghegrepen eñ in ghevanghenisse gestelt/nochtās en heeft hy die menichte der Idumeiters sonō bewaernisse niet ghelaten/mits dat si niet en wisten wat doen als haer capiteynē gheuangen warē/maer hy dede die met veel nau-

wer hoeden bewaren / nochtäs en conden die hoe ders niet beletten oft keerē die gene die wech vlo den / want al werden daer vele van dyen doot ghe ſlaghen / daer waſſer altijt meer die wech liepē / eñ deſe werden alle gader vanden Romeynen ont fā ghen / mits dat Titus door zijn ouergroote ſaecht moedicheyt zijn voorleden geboden vergeten had de / eñ die ruyters ſelue en moordē ooc upet meer / wāt wtgenomē alleen dat eerlijcſte volck hebbē ſi dander ghemeyn ſlecht volc met haren hupſvrou wen eñ kinderen om eenē clepnen pijs vercocht. Eñ mits datter veel Joden gheuepit werden eñ vercocht / eñ daer luttel cooplupdē warē (hoe wel Titus door eenen wtroeper hadde doen ghebiedē datter niemāt alleen ouerluiedē en ſoude / om dat ſi alſo haer familien oft hupſgeſinnen ooch wtlep den ſouden) nochtans ontſtack hi deſe ooc alleen comende / ſtellende daer toe ſeker perſonē / dye wt deſe ſcheyden ſouden alle die haer dochtē die doot verdiēt te hebbē. Dus iſſer een ontallike menichte vercocht geweeſt / eñ vanden eerlicſten volcke zijn der behoudē gheweeſt meer dan veertich dupſene die die Keyſer heeft laten vyp gaē werwaerts dat elckē believe. Op den ſeluen tijt iſſer ooch op des Keyſers gheloove eñ ghenade wt ghecomen een vanden prieſters Jeſus genaemt Thebutus ſone / op condicie dat hi ſommighe dingen vanden hey lichdommen eñ giften ſoude den Keyſer leueren. Dus heeft hy wt dē muer vandē tempel gebracht eñ geleuert twee candelaren / al ghelijc die cande laren die indē tempel geſtelt waren / eñ tafelen / eñ beckers eñ ſchalen / al gemaect van dichten eñ ſwa ren goude. Ooc heeft hy hem gheleuert voorhanc ſelen oft tapiten eñ der prieſters cleedinghen mettē coſtelicken geſteenten / eñ veel vaten tot die ſacrifi cien ghemaect. Ooch iſſer gheuanghen gheweeſt Phineas / die bewaerē des heilichs gelts / die welc ke den Keyſer getoont heeft der biſſcoppen cleede ren eñ rieinen / eñ veel purpur ſide / eñ geel ſide la kenen / die opgelept waren om te ghebruycken / en werdē bewaert in ouerdeſele / daer ooc mede wa ren een deel caneele / caſie eñ ander welrieckēde ſpe ceryen / van die welcke t ſamen gemengt / ſi Gode dagelicx ruech offer offerdē. Voorts zijnder noch veel vanden anderen coſtelicken iuwecelē geleuert vanden ſeluen Phineas / eñ veel heylige ornamen ten / ter ſaken vā die welcke hem zijns leuens ghe nade ghegeuē is / als oft hy ouer gheulucht hadde gheweeſt / hoe wel hi met gewelt gheuanghē was gheweeſt.

Hoe danō deel vander ſtadt ingenomen wert. Capit. xvi.

Als nu die bolwerckē volmaect waren op dē ſeuenſtē dach der maent Septembris / welc was den achthienſtē dach vā dat dit werc begonſt was / ſo hebbē die Romeynen dye ſtormgheweyē aenghebracht. Maer die anō vandē muyters dye haer hope vanō ſtadt verlozen hadden / hebbē dye mueren ghelaten / eñ zijn binnen Acram wech ge uloden / dye ſommighe lieten haer neō in dye heymelijcheyt dē / eñ vele die daer toe gheſtelt warē we derſtonden den Romeynen dye die ſtormgheweyē aenbrachten: Maer dye Romeynen ghingen deſe te bouē ſo wel in menichte van volcke / als in vy o michheden / eñ dat dalō meeſte was / ſi ſtreden met blidē moede teghē die dyoeninghe / die nu ooc crāck waren. Als dan daer een deel vandē muer omghe worpen was / eñ ſommighe toren beſtootē zijnde den ſtormrammen ooch weken / ſo zijn die teghen vechters van daer gheuludē / eñ die tyrannen wer den ooch meer veruaert dan den noot was: want eer haer vpanden ouer die mueren quamē / ſo wa ren ſi heel vbaeſt / eñ werdē twifelēde oft ſi vlīdē wildē. Daer mochtmē ſien hoe dat deſe die te vorē heel hoouaerdich eñ van booſe ſeyden ſeer beroe mende waren / doen ſo ootmoedich eñ bedēde wa ren ghewordē / dattet iammerlijc om ſien was ſo groote verandringhe ooch in dye alō booſe men ſchen. Op arbeyden eerſmael om den wal eñ den omuanck daer dye veſten mede omringt warē te beloopē eñ te doorbreckē / eñ die Roomſche hoeds vā daer te drijuē / om alſo wt te loopē. Maer als ſi nergers gheē en ſaghē vandē gheniē die ſi te vorē ghetrouw hadden gehadt / ſo vlodē ſi wech daer eic ken den noot henen dreef. Eñ doender ſommige aen quamē die ſeyden dat bi nae den heelen muer aen die weſtſide omghevorpen was / eñ dye anō beclaechden dat dye Romeynen daer opgecomen waren / eñ dat ſi ooch haer nattende waren / eñ dye andere ooch voorwaer ſeyden dat ſi die vpandē in die toren ſaghē / mits dat die vreeſe haer ghe ſicht faelgeren dede / ſo zijn ſi op haer aenſichten neder ghevallen / claghende nae haer vrdwaeſtheyt / eñ recht oft haer dye zenuen vā haren beenen haddē af ghe ſneden geweeſt / ſo en wiſten ſi werwaerts vliedē. Maer wt een peghelijc alōmeeſt mach dye cracht Gods eñ der Romeynen geluck aenmer cken wāt die tyrannen beroofden haer ſelue van haerlieō beurijtheyt / eñ zijn van ſelfs van dye toren ghecomē / daer ſi nemmermeer en ſoudē heb ben moghen vwonnen voordē metter macht / dan alleen door honger. Eñ dye Romeynen die ſo ſeer in die onderſte mueren ghearbeyt haddē / hebben nu die mueren by gheluckē gewonnen / die ſi met gheenen inſtrumenten en ſouden hebbē moghen vwinnen: Want die dry toren daer wy te voren af gheſeyt hebben / warē ſtercker dan alle der Ro meynen ſtormghewerck. Als ſi dā deſe toren vlaten haddē (ia dat warachtiger is) na dat ſi door Gods wille daer af gedreuen waren / ſo zijn ſi ter ſtont totter vallepē Siloam geluſden. Maer doē ſi wedom van die zuyt ſide een luttel reſpijts had den gehadt om te ruſtē / ſo zijn ſi na die walle ghe loopen daer den ſtadt muer van buyten mede be ſedt was aen die ſide / maer midts dat ſi ſoo cloeck niet en warē als den noot vereyſchte (om dat den arbeyt die vreeſe eñ dye ſchadē haer cracht al ſeer ghebroken hadde) ſo werdē ſi vanden bewaerds der wallen wedom ghedreuen: eñ verſtroeptzijn de herwaerts eñ derwaerts berchdē ſi haer in dye heymelijcheyē. Als dan dye Romeynen die mueē ghewonnen haddē / ſo hebbē ſi haer vanen op dye toren geſtelt / eñ met hant ghe ſlach van blijſchap eñ met ſanghe hebbē ſi die victorie feeſtelijck ghe uiert / om dat ſi dleſte vanō oorloghen veel lichter bevonden haddē dan deerſte / want om dat ſi den muer inne creghē ſonō bloetſtortinghe / ſo en ghe loofden ſi niet dat dit den laerſtē was. Maer doē

si niemanden en saghen weder stant doen/ soo verwonderden si henliedē van dese onsienerheyt/ dus hebbē si haer versiroyt in die enge straten met bloote sweerden doot slaende alle die si vondē sonder eenich onderscheyt/ verbrādende ooc geheel huysen met alle die gene die daer inne gheslucht waren. Eñ veel huysen hebbē si vdoruen die si om dē roof doorbrakē/ daer si geheel huysgesinnē doot vonden/ eñ daken vol doodē die vā honger ghestoruen waren/ dat haer van dat aensien so grouwelde dat si met ydelē handē daer wt liepē. Maer al hadden si sulcke ontfermen ouer die ghedoode/ nochtās en ontfermde haer ouer die leuende niet maer si doorstakēse alle die haer te ghemoete quamen/ eñ vullende die enghicheden van die straten met doode lichamen/ hebben si die heel stadt met bloet ouergoten/ dat die moordē doort bloet sommighe brāden bluschten/ die doot slaghers hielē tsauonts op/ maer des nachts meerderde dē brāt. Als dan Ierusalem brande/ so is den achtstē dach der maēt Septēbris op gegaē der stadt vnderssenisse/ welcke stadt so veel doot slagē geledē heeft doē si belept was/ dat mense hadde mogē bendē/ hadde si so veel goeder dinghen gehadt vanden dach dat si ghemaect was/ als si doen quaets gheleden heeft/ die nochtans om gheen anō sake weerdich en was sulcke iammeren te lijden/ dan dat se sulcke ghestachte voorgebracht hadde daer si door verdoruen is geweest. Als Titus dan binnen ghegaē was/ so heeft hi hem seer verwondert vā die sterckheden der stadt eñ der toren/ eñ der anō dinghen welck die tyrannen vlaten hadden door haer verdwaesthept. Eñ doen hy ghesien hadde die dichte hoochde van herodes torrē eñ haer groothept/ eñ dat subtijl voechsel haerder steenen/ eñ hoe breedt eñ hooch die warē/ so heeft hy ghesept: Voorwaer wi hebben met Gods hulpe gestreden/ ende this God geweest die die Joden van dese stercten ghetrocken heeft: wāt wat menschelike handē/ oft wat storinghe weyren mochtē crachtich ghenoech wesen hier tegen. Als hi dan veel sulcker redenē met sinen vriendē gesept hadde/ so heeft hi vyf ontbonden die hi daer vont vanden tyrannen ghebonden in die casteelen. Maer doē hy die anō sterctē vander stadt omwierp/ eñ die muerē verdorf/ so heeft hy dese torren ghelaten tot een gedenckenisse van zijnder goeū fortunen/ door welcker mede stridē hi dese ghewonnē hadde/ die anders onwinnelijc waren. Maer om dat die rupters moede werden van doot slaen/ eñ daer noch een groote menichte van Jodē ouerbleuē was/ so heeft die Keyser ghebodē dat men alleen die gewapende/ eñ die haer ter weyrē steldē/ doot slaen soude/ eñ dat die ander menichte soude dleuen behouden. Eñ die rupters hebben vandē ghenen dye haer beuolen waren te dooden/ ooc die oude eñ crācke menschen gedoot/ maer die weluarende eñ bequame/ hebbē si int beuanck vanden tempel gedreuen eñ besloten in dē omganck die voor die vrouwen gheseict was. Eñ desen heeft Titus tot eenē wachter gestelt een vā sinen vry dienaers sinē vrient Frontomen/ die oordeelen eñ onderscheydē soude wat auontuere dat eic verdiēt hadde/ die welcke heeft alle die moorde narē eñ oproerighe (mits dat deen dē anderē meldē) doot ghe slaghen: maer wt gelesen tonghe mannen die lanck eñ schoō van lichaem warē/ heeft hi bewaert tegen dē triumphe/ eñ van die ander menichte alle die bouē. xvij. iaren oudt warē/ heeft hi ghebondē na Egyptē gesondē/ om die daer op di werckten te stellē. Titus heefter oock vele tot verscheyden heerlichedē gesondē/ om die daer te doe vermielen van die beestē in die gaepspelen. Maer die benedē die seuenthien iarē waren/ zijn vercocht gheweest. Eñ binnen die daghen dat Fronto dese aldus wt eē schepde/ so isser twaelf duysent gestoruen/ den welckē eens deels wt haer vandē bewaerders gheen noodruft ghegheuen en was/ eñ eens deels andere die gheen spise en conden nutten/ eñ daer was ooc ghebreck vā coren om die menichte des volcx.

Van tghetal der gheuangen eñ der ghedooder Joden. Capit. xvij.

SO is dan het getal van alle dē Jodē die binnen die heel oorloghe gheuangen werdē begrepen gheweest in seuen eñ neghentich duysent maer der dooder getal vā alle den tijt des belegs was elfhondert duysent. Vele van desen warē vā der Jodē ghestachte maer al gheen inghebornē der stadt/ want mits dat si van alle die lantschappē vergadert waren tot den hoogē feestdach der onghe leefder brooden/ te weten/ paesschē/ so werden si metter oorlogen onuersienlijck beuanghen binnē die stadt/ daer haer terstōt een pestilencie ael sterfte ouer quā/ om die benauthept der plaetsen/ eñ daer na noch corter den honger oft dierte. Eñ dat dese stadt so veel volcx logeren mocht was seker vā die gene die onder Cestio gheteelt warē/ wāt Cestius willende doen ter tijt te kennen gheuen die macht eñ die bloeme vā der stadt Neroni den Keyser dye die Joetsche natie niet en achte/ hadde vanden bisschoppen begheert/ dat si die menichte der Joden (waert moghelijck) eenich sins tellen wilden. Eñ die bisscoppen als den feestdach was die men paesschen noemt/ wanneer si vanō negenster vren tot ter elfster slachofferandē doodē/ eñ eick slachofferande moet hebben een gheselschap niet min dan van thien mannen/ want si dese niet en mogen alleen eten/ eñ somtijts vergaderen si oock vele tot twintich tsamē in een gheselschap hebben doē ghetelt tweehondt eñ sessenwijstich duysent slachofferanden. Eñ aensmē voor eicke slachofferhande telt thien menschē/ so werdet getal van seuen eñ twintich hondert duysent menschē/ die al moesten heylich eñ suuer wesen/ wāt die melaetse/ scorfte/ oft die dē saet vloet leden/ diese Gonorroicos noemen Item vrouwē die onsuuer warē door haer maenstonden/ oft die ands besmet waren/ en mochten niet eten oft deelachtich wesen van dese sacrificiē noch ooc die vreemdelinghē/ dan die ter saken van deuocien eñ gods dienst daer gecomen waren. Eñ dese groote menichte werde vā bupten volck vergadt/ maer op dyē tijt was alle het Joetsche volck in die stadt als in eenē kercher door Gods voorsichtheyt besloten/ eñ die stadt werde belegert heel met menschē gevult. Hierom gaet het ghetal van den ghedoodē te bouen alle sterften dye opt van God oft vanden menschen gecomē zijn gheweest te weten/ van den ghenen die daer som vandē sto-

156000. slachofferē dē op een paesdach geoffert ende gheten vā 270000. menschen

ghedoot / som gheuangen zijn gheweest / want si ondersochten die heymelijc heden eñ die grauen / doodende alle dye si daer in vonden / ende daer isser ooch gheuondē gheweest meer dā twee duyzēt / dye som haer seluē met haer eyghen handen / som malcanderen gheuoont ende ghedoot haddē / als vander van honger verdoruē warē. Eñ die daer in quamen ontfingen ter stont eenen vuylen rueck vā die doode lichamē / also dat die sommighe vandē stanck ter stont wech liepen. Maer die andere wt gierichept vā meer te hebbē eñ te crigen tradē ouer die gehoopte doode lichamen / haer seluē in die heymelijchedē stickēde / wāt daer werde veel goets in die priuatē oft voutē onder deerde gheuonden / eñ die booswillige sochtē alle weghen eñ middelen om ghelt eñ goet te crighen. Daer werden ooch veel gheuanghenen wt ghebracht die vanden tyrannen in banden gestelt waren / want si en hadden ooc in die laetste periculen niet te min wzeet gheweest. Maer God heeft na recht wzake ghedaen ouer beyde die tyrannen / want Johannes heel verhongert / met sinen broederen in die heymelijchedē / heeft ghebedē dat dye Romeynen hem die rechte hant wilden gheuen eñ ghenade verleenen / dwelc hy te vozē dicmael versmaet hadde. Maer Symō na dat hi met grooter macht tegen den noot ghewozstelt hadde / also wy namaels segghen sullē heeft tenlaetsten hem seluen ouer ghegeuen / dus werde hy bewaert teghē den triumphe. Maer Johannes is in eewige banden ghestelt. Eñ die Romeynen hebben dupterste deelen vander stadt verbzant / eñ dye stadtmueren afghewozpen.

Een cozte hystozie der stadt van Jerusalem.

Capittel. xviij.

Hidus is ymmer die stadt Jerusalem gewonnen gheweest int tweede iaer vā Vespasianus Keyserrijch / op dē achtstē dach der maēt Septēbzis. Eñ te vozē was si noch vijfmael gewonnē gheweest / eñ doē is die wederō verdozuē / wāt die comme vā Egyptē Asochens / eñ na hē Antiochus eñ daer na Pōpeus / eñ na dese Sosius met Herodes hebbē die stadt ongheschēt gheiaēt / nae dat si die gewonnē hadden. Maer daer te vozen hadde die Comme vā Babylonien die stadt gewonnē eñ verdozuē / duysent dyp hōdert eñ tsestich iaer / acht maenden eñ ses daghen / na dat die eerst ghemaect was. Eñ deerste stichter deser stadt / is geweest eē prince ō Chananeen / die in des lants tale ghenoēt werde die rechtuaerdighe Coninck / want hi was voorwaer sulc / eñ daerom heeft hy deerste het prie sterscap Gode gestelt / eñ als hy daer eenē tempel eerstmael gemaect hadde / so heeft hi die stadt Hierosolyma ghenoēt / die te vozē Solyma hiet. Maer doē Dauid der Jodē Comme dat Chananeus volc daer wt ghedzeuen hadde / heeft hy die stadt sinen volcke te bewoonen ghegeuē. Maer vier hondert eñ vieren tsestich iaren eñ dry maenden daer na is die stadt vanden Babylonisschen verdozuen geweest. Eñ vandē conincli Dauid die deerste Joetsche Coninck daer in geregneert heeft / tot die verderffenisse die Titus gedaē heeft / warē verloopē duysent een hondert eñ negenentseuentich iaren. Maer nochtans haer oudthept / noch haer groote rijcdommē / noch haer vermaerthept ouer alle dye werelt vbzept / noch die grote glozie vandē Godsdienst en heeft haer niet mogē helpen om niet verdozuen te werdē: Sulck heeft dan het eynde gheweest des belegs vā Jerusalē. Als dan het stoomsche heyr gheen menschē meer en vant om te doodē / eñ gheē goet om te rooue / mits dat dē grammoedighen alle dingen gebzaken (want si en souden niet opgehouden hebben / hadden si pet meer geuondē te doene) so heeft haer die Keyser ghebodē die heel stadt vanden gronde te verderuen / eñ den tempel / alleenlijck daer latende dye dyp torrē die boue vander excellenste warē / te weten / Phasselum / Hyppicum eñ Mariammē / eñ so veel vādē vestē alsser ō die stadt was aē die westside / dwelc hi dede om dat dit eē bozch soude wesen voor dye rupters die hi daer in garnisoen legghen eñ laten wilde. Die torren liet hi ooch staen / om dat hy den nacomers soude thoonen hoedanige eñ hoe sterche stadt die cracht der Romeynen gewonnen hadde. Maer die ander vestē vander stadt hebbē si soe plepn gemaect eñ so afghebzokē / dat si die daer by quamen nauwelijcx en gheloofden dat die opt bewoont hadde gheweest. Dit is dan het eynde gheweest van die alder vermaertste stadt van Jerusalem / die by alle volcken wter maten seer gepzesen was / welc eynde gecomē is door haer dwaechept die nieuwe werrighe opghestelt hadden.

Hoe die Keyser die rupters bedanct eñ besonken heeft.

Capittel. xix.

Die Keyser hadde gesloten dat hy zijn thienste legioen oft bende daer latē soude in garnisoen / eñ noch sommige vlogelē peerdevolck eñ hoopen van voetknechten. Als dan alle die deelen deser oorloghen volbzacht waren / so begeerde die Keyser het heel heyr te pzisen eñ te dāckē vā haer vzome feyten / eñ behoozlike loonen te betalē den vzoomsten mannen. Dus isser eenen grooten eñ heerliken stoel gemaect int midden voor theyr / eñ daer in heeft hi gestaen met dye grootste vā sinen heeren / daer hi vā alle den rupters soude moghen ghehoort eñ verstaen werden. Eñ aldus staende heeft Titus ten eerstē gesept / dat hi haer seer dācte dat si hem altijt totten laetsten toe goet eñ ghetrouwe gebleuen waren. Ooch pzees hi henliedē dat si hem in alle die stridē onderdanich haddē geweest / eñ dat si int striden haer vzomicheyt in veel eñ groote periculen gethoont hadden / vermeerde rēde door haer seluē haerō stadt heerlichept / thoonende claerlijc allen menschē / hoe dat noch grote meuchte vā vpanden noch stercten van lantschappen / noch groothept vā stedē / noch onberade stoutichedē / noch onghemanierde wzeetheyt vā haer tegenpartyen / nēmermeer en mochten dye macht eñ handen der Romeynen ontuliedē / hoe wel dye sommige in veel dinghē goede auōtuere tot haer hulpe haddē. Ooc seyde hy dattet seer eerlijc was / dat si deser oorlogen een eynde ghemaect hadden die seer langē tijt gheduert hadde / want hi en hadde henlieden niet beters ghewenscht / doen si dese oorloge begonsten. Maer dat dalder schoonste eñ eerlijcste was / dat die stoomsche opperveldheeren eñ dienaers des keyserrijcx / die vā henlieden Keysers ghemaect waren eñ voor wt gesondē int key-

Melchisedech priester ende eerstmaer tech conic / eert Jerusalem eerst ghemaect.

serrijck vā alle den Romeynen gheerne eñ willich lijck ontfangē zijn geweest/eñ dat die Romeynen gheordineert hebbē vast te houden tghene dat si lieden gedaen eñ gheslotē hadden/dāckende haer seere dat si dese ghecozen haddē. Eñ dat hi henlieden alle gader seer lief hadde eñ hem verwōderde dat si alle gader also gelijck wacker eñ blide indē strijt gheweest hadden / nochtans seyde hy dat hy sulcke die na meerder sterchept heerliker gestredē hadden/eñ haer leuen vciert hadden met vzomen daden/eñ haer ridderscap dooz goede septē edelō ghemaect/soude bisonder eere eñ loonen geuē na haer verdiensten/also datter nieman en soude son der rechtuaerdigen loon wesen/ die meer dan een ander hadde willen arbeyden. Eñ dat hi hier toe groote neerstichept doen soude om meer te loonē haer vzomicheden die medegesellen der oozloghē gheweest haddē/dan haer misdadē te straffen oft punieren. Eñ terstont heeft hi bevolen den ghenē die dat officie hadden/dat si soudē noemē alle dye ghene die si wisten dat eenich sonderlinge vzoom sept gedaen hadden/eñ elcken van desen bi name roepende eñ aenspzekēde/heeft hi dye gepzesen in haer tegenwoozdicheyt/hem seer verblidende/als oft zijn eygen saken wel bestiert waren/ eñ hy stel de haer guldē croonē op haer hoofden/eñ ketenen om den hals/eñ hi gaf haer lange spiessen/ eñ teykenē vā siluer ghemaect/eñ elcx ozden verbeterde hi. Oock heeft hi henliedē seer mildelijck gedeylt gout eñ siluer eñ and gherooft goet vanden bueten. Eñ als hi henlieden also begift hadde na elcx bdienste/ eñ hi God metten hecten heyze ghedāct hadde/so is hi met grooten bewisinge van vzient scap eñ blijschap afgecomē/eñ heeft hem gekeert om sacrificiē te doē vooz die victozie. Eñ als daer een groote menichte vā offen stont rōtsom die outaren/so heeft hi die alle tē offer geslagen / eñ dye so geoffert zijnde heeft hi die den heyze tot maeltiden ghegeuē. Eñ na dat hi oock dzy daghen lanck metten eerlicstē heeren blide weerscappen gehou dē hadde/so heeft hi die rupters latē wechgaē elcken daert hem behoozde te wesen. Die bewaringe vā Jerusalem heeft hi der thienster benden bevolen/eñ hi en heeftse na den vloet Euphzates nyet wederom ghesondē daer si te vozen waren. Maer die twaelfste bēde (gedachtich wesende dat si milē onder den capitepn Cestio vāden Joden verwonnen waren) heeft hi wt geheel Syzien doen gaen want die was te vozen by Raphaneas. Dus heeft hi die gesonden totter stadt Meliten welc so ghenoemt wert / dese stadt is ghelegen aen den vloet Euphzaten/in die palen van Armenien eñ Capadocien. Eñ het dochte hem ghenoech dat die twee benden hem volchden ende dienden tot dat hy in Egypten quame/te weten/dye vijffste eñ dye vijfthienste. Daer na doē hi te Cesarien bi die zee gheleghen metten heyze ghecomē was/ heeft hy veel van zijn roouen daer te bewaren ghelept/ende die gheuangenen heeft hi daer oock doē bewarē/ om dat den winter hem belette na Italien te trecken.

¶ Hoe Vespasianus te scepe geuarē is na Roomē eñ hoe Symon gheuangen wert / eñ vandē gaepspele dat op des Keysers geboozten dach ghehouden is gheweest. Capit.xx.

Op dē selue tijt dat Titus die Keyser ter zaken van theleg bi Jerusalem bleef/so is Vespasianus in een vzacht schip gegaen eñ ouergeuaren tot Rhodus. Eñ vā daer voozt ouergeseylt zijnde met riem schepē is hi (na dat hi alle die steden versocht hadde daer hi vooz by scepte/eñ vā dyen met gheluchedinge eerlijck ontfangē was) in Griecken lant wt Ionia ghecomē. Eñ als hy wt Cozyra gheuaren was/is hi ghecomē in Lappgam/vā waer hi wederō te lande vooz ts reysde. Maer Titus wederō gheheert zijnde wt Cesarē by die zee ghelegē/is gecomen te Cesareen die Philippi ghenoēt wozt/eñ daer bleef hi langhe/opstellēde daer alle manieren vā gacpspelē/ eñ daer zijn vele van den gheuangenē Jodē vernielt gheweest/die somighe tegen die wilde beesten ghestelt/die ander ghedwongē zijnde te strijden teghen malcanderē bi hoopen/alsmen tegen vpanden plach te strijden Eñ hier heeft hi Symonē Gyzas sone oock ghecreghen die aldus bevondē wert/ dese Symō hiet hem in douerste vāder stadt doē Jerusalem belept was/maer na dat het Roomsch heyz dooz die mueren ghecomen was eñ die heel stadt begonst te bederuen/doen heeft hi zijn alder ghetrouste vziendē tot hem ghecroepen/ eñ ooc steenhouwers met haren instrumēten/eñ met victalie die tot veel daghē ghenoech mocht wesen / eñ hy tsamē met alle dese heeft hem neder gelaten in een seer bedecte heymelijchept oft voute onder die eerde / eñ daer ginghē si vooz ts in/so verre als die opē oft wijt was: mer als si quamen daert ghesloten was ten eynde van der hollicheit/daer groruē eñ brakē si vooz ts dooz hopende dat si so verre souden gaen onder deerde dat si ten laetstē daer sonder perikel soudē mogē wt comen/eñ also dleuen behoudē. Maer dat dese hope niet warachtich en was werde namaels met ter waerhept betoōt: wāt na dat die grauers nauwelijcx yet verre vooz t gegrauē hadden /so haddē si victalie ghebzec/hoe spaerlijc nochtās dat si die ghebesicht haddē. Doen heeft Symon ghemeynt die Romeynen te bedzieghen als met een verwonderinghe oft verbaesthept/eñ hi heeft hē ghecleet met witte rockē/eñ daer eenē rinck aē ghelnocht/ eñ vooz ts met eenen purpurē mantel ghecleet/ter plactsen daer dē tempel te vozen was wter eerden op comende/heeft hi hem laten sien. Eñ tē eersten werdē si seer verbaest eñ verwondert die hē sagē bliuende in haer plactsen. Daer na als si hem naer der gecomen waren/hebben si gheuraecht wie hy was/maer dat en seyde Symon niet /maer hi gheboot datmē den capitepn bi hem halen soude: Eñ terstont is Terentius Rufus ghecomē/gheroepen zijnde vanden ghenen die om hē gheloopen warē want hi was daer gelatē ouercapitepn eñ bestierder des crijchsheyzs. Als Terētius dā alle de waerhept van hem verstaen hadde/ so heeft hi hem ghebonden eñ bewaert/geuende den Keyser te kennē hoe dat Symō gheuangē was. Aldus heeft God Symonem ter wzakē zijnō onghenadigher wzeethept die hi ouer zijn bozghers butterlijck eñ tyzānijck ghebzupet hadde/ geleuert in zijnder vpandē macht die hem wter maten seer haetten/nyet met ghewelt van harē handen ghecreghē zijnde/maer wt sinen eyghenē wille ter doot eñ ter punicie ge-

romen/ om dat hy veel Joden wreedelijc ghedoot hadde/haer valschelijc aentieghēde dat si trotte Romeynē af vallich warē. Wāt die boosheit en mach Gods grāschap niet ontgaē/ eñ die gerechtichept en is gheen onmachtich dinc/ maer si wreect haer tot eenighē tijt ouer haer vtreders/ eñ brengt dye quaetdadighe in meerder pinē/ als si meest meynē vry eñ los te sine/ om dat si ter stōt vā haer misdaden niet ghestraft oft gheplaect en werden. Dit heeft Symō ooc wel gheleert/ na dat hy in der Romeynen grammoedicheden gheuallen is. Eñ zijn opcomen wter eerden heeft een oorsake gheweest datter noch veel o prorighe gheuangen werden/ die in die heymelijcheden vbrogen waren. Als die Keyser Titus dan wedom gecomen was tot Cesarien bi die zee gelegē/ so werde Symon voor hē ghebracht: dus heeft hi dien doen bewaren teghēden triumphe die hi te Roomē doen wilde. Eñ die wile dat Titus daer bleef/ so heeft hi den dach van zijns broeders gheboorte seer heerlijck gheuiert/ een groot deel vandē vdoemden Joden zijnder eeren toeseichēde/ wāt tghetal vandē gheně die tegē die beestē vochtē/ eñ die daer mettē viere vbrāt werdē eñ die storuē vechtēde tsegen malcanderē/ is meer gheweest dā twee duysent eñ vijf hondert. Maer nochtās dese punitie eñ doodinghē der Jodē (hoe wel si in duysentuch manierē gedoot werdē) doch te dē Romeynē noch te cleyn wesen. Daer na is die Keyser gecomē te Berytum (dwelck is een stadt der heerlichept vā Phenices/ der Romeynen eruc) eñ in dese stadt is hi ooch langher ghebleuē/ noch meerō heerlijcheyt thoonēde op den dach vā zijns Vaders geboorte/ so wel door costelijchedē vā gacp spelē als andere costē die hi daer toe vdacht hadde daer ooc een groote menichte der geuangē Joden vnielt is geweest in alsulcker manierē als te vorē.

Vanden iammer dat dye Joden gheledē hebbē te Antiochien. Capit. xxi.

Op den seuen tijt pst ghebuert dat dye Joden die bi Antiochien woondē seer bitter eñ doodelike periculen leden/ mits dat die stadt van Antiochien teghen henlieden opgheruct was/ so wel om spitige woorden eñ versmaetheden die si haer ghedaē haddē doē ter tijt/ als oock om sommighe dinghen die niet langhe daer voze misdaen waren van welche saken dunct my nootelijck een luttel te vozen af te segghē/ op dat wi dā veruolghens moghen vertellen die dinghen die namaels gheschiet zijn: Want het Joetsche volck seer vbstropt eñ ghemengt onō die bewoonders vanō heelder wereit is wtermatē seer ghemengt geweest onō die Syriers/ om dat die haer seer na gheleghen waren/ eñ bisonder verkeerden si te Antiochien/ om dat dye stadt seer groot was. Eñ die coningen die na Antiochum gheweest hadden/ hebbē den Jodē aldermeest vrypheyt vleent om daer te woonen/ om dat Antiochus die Epiphanes genoēt was/ Jerusalē hadde vdozuen/ eñ den tempel berooft. Maer dye na hem het rijc creghē/ hebben dē Joden die te Antiochien woonden wedom gheghenen al dat van metael oft coper was vā des tempels giftē/ om te blijuen in haer synagoge/ eñ si hebben haer vleent gheliic borgers recht te ghebruychē mettē Grieckē. Eñ want si vandē naulgende coninghē desghelijcx ghetracteert waren/ so zijn si daer seer vmenich fuldicht/ eñ hebbē dē tempel so met heerlike timmeragiē als met ghiftē veel eerliker eñ vermaerō gemaect. Eñ wāt si altijt cē groote menich te der heydenē cregē tot haer geloue eñ godsdiēst so hebbē si die op een maniere van haerlieder partye ghemaect. Maer ten tijde doen die oorloge tot gheroepē was/ eñ Vespasianus te scepe al versch in Syrien gecomē was/ so begonstē dye Jodē alō ghehaet te werden. Doen isser een Jode gheweest Antiochus genaemt/ die seer eerlijc was ter saken van sinen Vaē (wāt dye der Joden prince was te Antiochien) dye welcke is int middē des volcx vā Antiochien ghecomē/ als die openbaerlijck spzake hielen tot malcanderen/ eñ heeft daer sinē Vaē eñ danō Joden ouer ghedzaghen eñ beschuldicht hoe dat si gesloten hadden op eenen nacht dye geheel stadt te vbranden/ eñ hy heeft haer daer sommige wtlantsche Jodē geleuert/ als die vāden rade ooc waren. Alst volc dese dinghē ghehoort heeft/ so en conden si haer gramscap niet bedwinghē/ maer si hebbē vier doē brengē op die ghene die daer geleuert waren/ eñ die zijn ter stont daer vbrant ghe weest op die gemeyn plaetse vanō stadt. Doe werden si seer hutich om ter stont op alle die menichte der Jodē te vallen/ meynēde daer door haer stadt te bewarē/ condē si haestelijc ouer die Jodē wraec ghedoen. Maer Antiochus meynende dat hy des volcx vā Antiochien grāscap noch meer soude ōt sticken/ eñ ooc hopende te rhoonē dat sinen sinne anbt was/ eñ dat hy der Joden manieren haette/ waert sake dat hy sacrificie dede op der heydenen maniere/ heeft dye anō Joden ooc doen dwingen tselue te doen/ op dat si also dit weygerende soudē openbaer vpanden werden. Als dit onderzocht eñ ghevroeft werde van den Antiochianen/ so hebbē luttel Jodē daer in gheconsenteert eñ danō die dit niet doen en wilden/ werden doodgeslaghē. Antiochus dan nemende rupters vanō Romeynen capitepn viel sinē borghers noch veel harder aen/ haer niet toelatende dat si op den seuensten dach soudē rustē van werckē/ maer hi dwanese dā alle dinghē te doen/ die si op anō daghen te doen pleghen. Eñ hi heeftse soo crachtelijck benaut/ dat die ruste oft vierde van dē seuensten dach niet alleen ghebrokē en werde bi Antiochien/ maer datter vā dit begunsel ooc desgelijcx binnen corten tidē in danō stedē ghedaen werde. Als dye Jodē dā te Antiochien so grootē vdruckinghen gheledē hadden/ soe is haer wederom een anō schade eñ iammer ouercomen/ dwelc wi haddē begōst te vtellē/ waer om dat wy dese dingē ooc te vorē gheseyt hebbē: Wāt dat dye viertātighe merct gebrāt heeft/ eñ die cācelrye oft tghemeyn stadt huys/ daer die brieuē vō gemeyntē aengaende bewaert werdē/ eñ sommige heerlike huysen/ alsoo dat het vier nauwelijcx gheleert en was/ vallēde met grooter macht ouer al die stadt. Dit sept heeft Antiochus dē Jodē opgelept eñ aen ghetegē/ eñ hy heeft die Antiochianē daer toe ghebracht dat si sinē woonrdē gheloouc gauē/ die doen seer lichtelic door valstē tichte mochtē berooft werdē/ vō die werringe vā dē versschē brāt/ al en haddē si te vorē op haer nz vbolgē geweest/ veel te meer werdē si (door tgene datter corts gesciet was) so be

roecht dat si haer bi na lieté dunché dat si die Jodē haddē tvier sien in die stadt stellen/ eñ recht oft si rasende hadden gheweest soe souden si alle gaē met grooter hitten tegen die Joden die daer af beschuldicht waren eenen oploop gedaē hebben/ en hadde gedaen Collega/ noch een tonck legaet/ dye nauwelicx haer beroerte en conde bedwongen/ beghierēde dat hy tgene datter ghebeurt was soude moghen den Keyser ouerdragen: want Vespasianus hadde doen te vozen totter stadt gesonden dē pzesident eñ regeerder vā Syzié/ Cesennió Petó/ maer die en was daer noch niet gecomē. Als Collega dan een neerstich onderzoeck hier af gedaen hadde/ so heeft hi die waerheyt beuōdē datter niemant vandē Jodē die Antiochus beschuldicht hadde daer daet oft raet toe geweest en is. ¶Maer dat gheheel archzept hadden bedzeuen sommige seer arghe menschē wt scults noode/ meynende eñ hopende dat si niet meer en soudē van harē schulden ghemaent oft ghepzaemt werdē/ haddē die merct eñ alle die gemeyn scriften eñ pzotocollen vbzant gheweest. ¶Maer die Jodē verwachtēde dat haer toecomende was van die twiselachtige questien/ waren van grooter vzeesen twijfelende.

¶Hoe dat Vespasianus wedē om comēde vanden Romeynen ontfanghen is gheweest. Cap.xxij.

Als den Keyser Tito van sinen vadē die boot schap gebzacht was/ dat hy tot alle die steden vā Italien gecomē was/ eñ met grooter begheerten ontfanghen/ eñ bysondē dat hem dye stadt van Romē met seer groote vzolichept eñ eerlichept ontfanghen hadde/ soo werde hy ouer seer verblijt eñ vhuecht/ om dat hi nv vzy eñ los was van die sozghen die hi vooz hem gehadt hadde/ want alle die lupden vā Italien eerden eñ pzesen Vespasianum met goedē begheerten/ soo wel doen hy verre van daer was als doen hy daer teghenwoozdich was: ende mits dat si ouergroote begheerte eñ verlanghen hadden na zijn coēste/ so namen si het verbeyden vooz zijn coemste/ dzagende tot hem goetheertighe vzientschap vzy van alle bedwange/ want dē raet van Roomē gedachtich wesende der iammerliker scaden die si gheleden hadden wt die vanderinghe der heerē/ hadde groot vlangen om desen Keyser te ontfanghē die dooz zijn eerlike ouderdō eñ dooz zijn oozloochsche vzome daden alō eeren weerdich was/ want si wel wisten dat zijn teghenwoozdichept alleenlijc der ondersaten salichept eñ pzofijt soude wesen/ eñ twelc noch besozcht wesen de vā die voozledē mupterpē/ haecte noch meer na zijn coēste betrouwen hebbende dat si dā seckerlijc souden vlost wesen van haer iammerlike scaden/ eñ wedē om crighē haer oude vzyheyt eñ rijchept: ¶Maer bysondē hadden die rupters haer ooghe op hem/ want die wistē alōbest die groote oozloghen die hy voozspoedelijck gheuoert hadde/ eñ midts dat si der andē capitepnen onwijshept eñ bloodichheyt onderuonden eñ gepzoeft haddē/ so begheerden si van so grooter scanden vlost te wozdē/ biddende God dat sulckē Keyser mocht ontfanghen wozdē die alleē henliedē mocht in haer leuē eñ eere behoudē. Als hi dā met alsulcker goetherticheit vā allen menschē bemint was/ so heuet nochtans den eerlicsten mannē vā Roomē onuerdzaghelijck ghedocht langer hem te verb[illegible] hem haestelijck seer verre vandē stadt teghen gheloopē/ hoe wel datter nyemāt en was die wertrec van hem te sien eñ te spzekē wel lijdē mocht/ maer si liepen ouer hoop alle wter stadt/ also dat scheen dat si alle berepdē waren wt te gaen dan binnē te blijē/ eñ dat die stadt ooc doē ter tijt eerst begonst te geuoelē die vzolike liefde der menschē tot malcanderē/ dus lieper daer meer wter stadt dan daer binnen bleuē. ¶Maer doen die tidinghe quā dat hy by die stadt was/ eñ daer ooc gheboot scapt werde hoe saechtmoedelic dat hi alle die vooz wtgecomē waren ontfangen hadde/ so heeft hem alle die ander menichte op dye weghen vwacht met haeren huysvzouwē eñ kinderē. Eñ al waer hy passerēde quam/ daer hebbē si zijn willich aēsien/ eñ die goe dertierenheyt zijns aēsichts met alōlep stemmen gheloeft eñ gepzesen/ noemende hem harē weldader eñ salichmaker/ die alleē weerdich was Roomsch Pzince te wesen. Eñ die geheel stadt was verciert gelijc eenē Tempel vol crāsen eñ goede ruccken. ¶Maer doen hi nauwelijcx dooz die omstaēde menichte int palleys mocht gecomē zijn/ soe heeft hi zijn hups Goden dācbarighe sacrificiē gedaen vooz zijn wedercoēst. Eñ twolc heeft hem gekeert tot goede chiere te makē/ eñ blide maeltiden houdende bi haer maesscappen eñ gebuerscappen/ offerden si Gode offcranden/ eñ begeerden vā hem dat Vespasianus seer langen tijt mocht int Keyserdō blijē/ eñ zijn sone Titus/ eñ dat die heerlichept mocht ooc bewaert werdē eñ blijē onuerwinlijc by die ghene die van haer geboren soudē werden. Als dan dye stadt vā Roomē Vespasianum aldus ontfanghē hadde/ so werde si ter stont vermeerdt in ouergroote weeldichede.

¶Van Domitianus septen tegen die Duytschen eñ Walen. Capit.xxiij.

Vooz dese tidē dat Vespasianus te Alexādzié was eñ Titus Jerusalē belept/ isser eē groot deel vanden Duytschen beroert geweest om den Roomschen rijcke af te vallen. Den welcken ooc groote hope hadden ghegheuen die Walen/ haer naest gheleghē ghebueren tsamē metten Duytschē ouer een comende/ op hope datse ooc vandē Roomeynen heerscappie souden vlost werden. ¶Maer dat die Duytschē wildē af vallen eñ oozloghe voeren teghen die Romeynē/ daer toe heeft haer eerst opgewect haer eyghē natuere/ waer dooz si onberaetsaem eñ onwijs zijn/ op cleyn hope haer geerne stellende in groote periculen. Daer na ooc die hate der Roomscher Pzincē/ wāt si wel wistē dat haer volck alleen met gewelt ghedwonghen/ den Romeynen onderdaen waren. Ooc heeft haer den tijt hier toe seer groot betrouwen ghegeuē/ want doē si saghē dat het Roomsch rijck dooz vele vanderinghē d heerē/ met mupterpē vwerret eñ gheturbeert was/ eñ si ooc wel wistē dat alle tdeel d werelt dat ond henliedē stont/ twifelēde was eñ wāt helbaer/ so heuet haer ghedocht dat desen tijt haer alō best diēde/ eñ hielp ō af te vallē vandē Romeynē/ mits henlieder teghenspoedē eñ tweedzachticheden. Desen raet gaue eñ met deser hopē bedzogē haer eē Classicus genaēt eñ Ciuilis dye vāhēlicd machtichste warē/ dye ouer lāghe begeerte haddē

gehadt tot nieuwe veranderinge/ eñ nw door d ese oorsake hebbē si harē sin gheopent. Eñ si souden nw gheyroest hebbē die willighe begheerte hatrō menichten. Maer doen den meestē deel der Duytschen beloeft hadde den Romeynē af te vallen/ eñ die anō by auontueren ooch vanden seluen sinne waren/ so heeft Vespasianus als door Gods voorsienicheyt/ bynen gesonden aen Petilium Cerealem/ die corts te vorē Duytschlant geregeert hadde/ waeromme hi hem heeft gemaect een vanden hoochsten raetsheerē/ hem beuelende dat hi soude reysen na Britannie/ om dat lāt te regerē. Doē hy derwaerts trac daert hē beuolen was/ eñ hy hoorde vanō Duytscher afuallinghe/ so heeft hy die bestreden so si doē vergadt waren eñ een seer groote moort onō henliedē ghedaē. Aldus heeft hi die ghedwongen dat si haer diwaeshept latende/ haer ter redelicheyt stellē moestē. Maer al en hadde hy te dyer plaetsen ooc niet gecomē/ so soudē si nochtās niet langhe daer na gestraft hebbē gheweest Want so haest als die nieumare vā haer afuallinghe te Roomē ghebracht was/ so en heeft die Keyser Domitianus Vespasianus Sone dit ghehoort hebbēde/ so grootē sake niet gheweygert op hem te nemen/ doende met als een anō in sulcke mecht ghedaē soude hebbē (want hi was noch seer iōck) maer hebbēde een ingeboren vromicheyt vā sinē Vaō Vespasianus/ eñ tē stride gheleert eñ gheoefent bouen zijn iarē/ is hy terstont ghetrocken teghen die groue Duytschē. Maer si vbaest eñ veruaert zijnde van die fame deser heyrwaert/ hebben haer seluē in zijn handē ouergegeuē/ daer door seer groot ghewin doēde/ wāt si sonō slach oft moort alsoe onō haer eerste bedwanck quamen. Als dan alle saken ontrent Gallien beslicht warē also dat behoorde/ op dat si niet lichtelijc meer eenige werringe makē en soudē/ is die heerlike eñ wtnemende Keyser Domitianus (wiens werckē bouen zijn iarē ghinghen eñ zijnō stadt een eewighe eere aen brachten) wedom na Roomen ghecomen. Eñ tot dese voorseyde afuallinghe der Duytschen/ is der Scyten stoutichept ooch vsaemt gheweest: want die Scyten die Sarmate ghenoemt werden/ zijn met eē seer groote menichte al heymelijc ouer dye Danouwe gecomen seer gheweldich eñ wreet/ eñ si hebbē door harē onuersienigen oploop veel stō meynē gedoot die si in garnisoen vondē liggēde. Eñ si hebbē ooc ghedoot dē legaet wten hoochstē rade Fontepum Agrippam/ die vromelijc teghen henlieden comende gestreden hadde. Dus hebben si alle die naeste lantschappē doorloopē/ als nw wat ridende/ als dan wat doende/ eñ al om brandende. Als Vespasianus dit feyt eñ die verderffenisse vā Mesia vnomen hadde/ so heeft hy stubrin Gallū derwaerts gesondē om die Scyten te straffen/ vā wyen haerlieden vele verslaghen zijn in die striden/ maer die haer saluerē mochtē/ zijn met vreesen na huys gheuloden. Als dan dese oorloghe volepndt was/ so heeft die ouercapiteyn daer teghen hoede ghestelt voor toecomende tiden/ want hi heeft die plaetsen met meerō eñ stercker garnisoē beset alsoo dat den rouwen Scyten gheenssins meer mogelijc en soude wesen ouer te comē. Aldus haeste lijc is die oorloghe in Mesia volbracht gheweest.

¶ Vanden Sabbatischen vloet/ eñ van Vespasianus eñ Titus alō heerlijcsten triūphe. Cap. xxiij.

Dese Prince Titus is eenē langē tijt te Scryten bleuē/ also wi gheseyt hebbē/ eñ vā daer comēde heeft hi in alle die stedē daer hi binnē ginc heerlike spelē gehoudē/ mus bruyckēde daer toe de gheuāghen Joden/ om te verthoonē haerlieō ongheluc eñ neōlaghe. Eñ hier heeft hi gesien eenē vloet die ōmanens eñ wetens weerdich is: Desen vloet loopt tusscē die twee stedē vā Agrippas rijc te weten/ Arcas eñ Saphaneas/ eñ heeft een sonderlinghe wonō dinck in hem: Wāt al is hy int vloedē seer ouerluedich vā water/ eñ ooc niet slap int vlietē/ maer binnen ses daghē vergaet hy so seere van zijn oorspronge/ datmen sinē gront dooghe sien mach. Daer na als ofter gheen vanderinghe gheweest en hadde/ coemt hi op den seuenstē dach wedom al ghelijck hy te voren was/ eñ this seerlijc bevouden dat hy de se ordinancie altijt onderhout/ waer af hy ooc Sabbatisch ghenoemt is/ vā der Joden heyligen seuenstē dach also ghenoemt. Als dan het volck van Antiochien ōnomen heeft dat Titus derwaerts quam/ so en conden si vā bischappen binnen der stadt muerē niet ghebliuen/ maer si haesten haer alle gader om hem teghen te gaē/ eñ als si tot dertich stadiē oft meer wter stadt ghegaen warē/ so vwachten hem daer niet alleen die mans/ mer die vrouwē ooch met haren kinderen. Eñ als si hem nw bi comende sagen/ so hebbē si aē beyde die sidē vandē wege staēde/ haer rechte handen met groetenisse eñ gelucbiedinghe wt ghesteken/ eñ met veel iōstige aenroepinghē haer verhueghende/ zijn si met hē wedom ghecomen. Eñ seer dicmael badē si hem onō haer ander prijsingē/ dat hi die Joden wilde wter stadt verdriuē Maer Titus en heeft dese bedē gheen gehoor gegheuen/ maer hi hoordet ledichlijc aen datter gheseyt werde. Die Joden nochtans npet seker zijnde wat sinen sin was/ eñ wat hi doē soude/ warē seer grouwelijc beureest/ want Titus en bleef niet lāghe te Antiochien/ maer hi is terstont ghetrocken tot Zeugma na dē vloet Euphrates/ daer ooch legaten gecomē zijn aen hem vā Vologeso der Parthers Coninck/ brengende hem eē goudē croone/ ter eeren om dat hi die Joden verwonnen hadde. Eñ als hi die ontfangen hadde/ so heeft hi des coninex legaten eenen heerliken maeltijt ghegeuen eñ also is hy wedom nae Antiochien comen. Als dan den raet eñ het gemeyn volck van Antiochiē seer begeerden van hem dat hy wilde comē in die ghemeyn plaetse/ daer hem alle die menichte verbeyde/ so heeft hi dat seer goedertierlijc ghedaen. Als dan die van Antiochien wederom hem hardt aen vielē eñ dicmael baden dat die Jodē mochten wter stadt ghedreuen werden/ soo heeft hy vstandelijck gheantwoort seggende/ dat haer stadt derwaerts daermense soude behoorē te iagen verdoruen was/ eñ datter nw gheē stede en was diese ontfangen soude. Aldus hebbē die Antiochianē haer bede op eē ander gheheert/ mits dat si deerste niet vbrighen en condē: eñ si baden datmen dye metalen tafelen af trecken soude/ daer der Joden priuilegien in gesneden warē. Mer dit en heeft Titus ooc niet willen consenterē/ maer latende dē Jodē

alle dat si te Antiochien hadden/ so hi van daer na Egypten wech getrocken. Als hy dan derwaerts reysende bi Jerusalem gecomen was/ eñ hy haer dzucktighe verlatenisse eñ verderffenisse ghelijcte teghen die oude heerlijcheyt vã dier stadt/ denckẽ de op die grootheyt eñ oude scoonheyt vã dẽ werc ken die daer verdoruen waren/ so iammerde hem van der stadt vderffenisse/ niet hem verhueghẽde oft daer in glorierende (als een anõ soude ghedaẽ hebbẽ) dat hi sulcke eñ soe groote stadt te gronde verdoruẽ hadde/ maer hy vuloecte seere die mupt makers eñ hoofdẽ v tweedzachtichedẽ/ eñ die gene die hem gedwonghẽ hadden aldus die stadt te straffen/ wãt hy seker was dat hy sonõ henlieden nẽmermeer en soude zijn vzomichept hebbẽ willẽ vermaert makẽ/ doo2 dye allendichedẽ der gheender die daer vdoruen waren/ wãt men vont noch vele van dyer stadt rijchdommen in haer vuallinghen/ mits dat die Romeynen sommige wt groeuen/ dye welcke veel gouts eñ siluers eñ costelijke ghereetschappẽ hebben ghecreghen doo2 die ghe uanghẽ Jodẽ die haer dit wesen/ dwelck die besit ters om der oorlogẽ onseker auontuere in deerde ghegrauen haddẽ. Maer Titus zijn voorgenomẽ reyse voorts doende na Egyptẽ/ is haestelijc doo2 die woestine tot Alexãdrien ghecomen. Eñ mits dat hi gheslotẽ hadde nae Italien te scepen/ eñ hem twee legioenen volchdẽ/ so heeft hy die beyde we derom gesonden van daer si comen waren/ te we ten het vijfste legioẽ in Mesiam/ eñ het vijfthiẽste in Pannonien. Maer die capitepnen der gheuan ghen Jodẽ Symonem eñ Johannem/ eñ daer toe noch seuen honõt wtgheco2en mannen die wtne mende groot eñ schoon vã lichaem warẽ/ heeft hi terstont doẽ na Italien voeren/ begerẽde die daer in sinen triumphe openbaerlijc te verthoonẽ. Als hy dã zijn reyse te schepe volbracht hadde nae zijn begheerte/ so was die stadt van Roomẽ ooc so blij de mt ontfanghen van hẽ/ eñ zijn hem ooc teghen ghegaen/ gheluc si dedẽ doen zijn vader in quam/ maer zijn Vaõ heeft Tito groote eere ghedaen/ hẽ ooc teghen comende eñ ontfanghende.

Dese dzie warẽ Vespasianus met zijn twee sonẽ Titus eñ Domitianus.

¶ Eñ die borghers creghẽ daer af bisonder eenõ hande Goddelijke vzuecht/ dat si saghen dese dzie aldus vsaemt by een. Eñ eẽ luttel daghẽ daer nae hebbẽ die borghers geslotẽ dat si henliedẽ souden eenẽ gemeynẽ triũphe doẽ om haer vzome septen die si ghedaen haddẽ. Eñ op den voorseyden dach alsmẽ die heerlijke pompe2e vanõ victo2ien hou den soude/ so en isser niemãt van der stadt ontalli ke menichte thuys gebleuen. Maer doẽ si alle wt ghegaen waren/ so en nam ele maer so veel plaet sen als daer hi sia ẽ mochte/ eñ sulck alst ghenoech was om die Keysers te sien/ latẽde tusschẽ beydẽ eenen nootelijkẽ doorgane oft passagie. Maer als alle dẽ hoop der crijchsluydẽ met harẽ capitepnen voo2 dẽ dach bi haer hoopen eñ o2denẽ voortghe comen was/ eñ stont bi dye do2en npet dees ouerstẽ palleys/ maer bi Isidis tempel (wãt daer rustẽ die pzincen diẽ nacht) so zijn tẽ eerstẽ vandẽ dage raet Vespasianus eñ Titus voortgecomẽ/ gecroõt mz cronẽ vã laures bladerẽ/ eñ gecleet met haers lãts purpurẽ cleet/ eñ ghinghẽ also voo2t doo2/ tot dye wandelplaetsen vã Octauius/ want daer vwach ten hem dẽ raet eñ wethoud[illegible] ren eñ die eerlijke ridders. Eñ daer was een hooch eñ heerlijc sitsel ghemaect voo2 die voo2pooste/ eñ daer op warẽ puoo2ẽ setels berept. Eñ als die Key sers daer op gegaẽ warẽ/ so hebbẽ si gheseten/ eñ ter stont zijn si ghepzesen geweest vanden crijchs mannẽ met gonstighe aenroepinge/ die doo2 veel ghetupghenissen pzesen haer vzomichedẽ. Eñ die chzijchslieden waren al onghewapent in sidẽ clee derẽ/ met laures hoedẽ op haer hoofden. Als Ves pasianus dã haer louen eñ pzisinghen ontfangen hadde/ eñ si noch meer seggẽ wildẽ/ so heeft hy eẽ teykẽ gegeuẽ dat si swighẽ soudẽ. Eñ alst ouer al groote stilte was/ soe is Vespasianus opgestaẽ eñ het meeste deel zijs hoofts bedeckẽde/ heeft hi ghe woonlike gheloften eñ ghebeden ghedaen/ tselue heeft Titus ooch ghedaen. Als dan die ghebeden voldaẽ warẽ/ so heeftse Vespasianus alle gad ine ghemeyn corteliic aenghespzokẽ/ eñ daer na heeft hi die rupters tẽ noennaeltijt gesondẽ/ welck den rupters van ouõ ghewoonten vanden Keysers ge gheuen werde. Maer hi ghinck wech na die poo2 te/ die daer af haren naem heeft/ om dat die pom perpe van dye triũphen daer doo2 altijt gheleyt wert/ eñ daer hebben si eerst ontbeten voorts ghe cleet met triumphelike cleederẽ/ hebben si dẽ Go den die daer aen die poo2te gestelt warẽ een slach offerande geoffert/ eñ aldus tusschen die gaep spe len passerende/ leydẽ si harẽ triũmphe/ om dat die menichte dat te lichteliker soude mogẽ siẽ. Maer die menichte eñ dye costelijcheyt van dyen dingen die daer verthoont werden/ en mocht niemant na haer weerde vtellen/ wãt daer was van alles dat men vdencken mocht/ te weteẽ/ vã conſtighe werc lijẽ/ oft costelike ouweelẽ/ eñ nieuwichedẽ oft vzeẽt heden der natueren/ wãt bi na alle sulcke dinghen die eenighe gheluckige menschen allenxkens mo ghen crighen/ die by deen oft dand voo2 wonder lijck eñ costelijck gheacht werdẽ/ dese hebben al te samen daer op dien dach bethoõt die groote heer lijcheyt des Roomschẽ rijcx wãt men sach daer soe veel gouts/ siluers eñ puoo2s in alderhande ma nieꝛe van werckẽ niet als in eenen voo2tganc van triũmphe ommedzaghen maer bi na als vloedẽde achter straten/ want hier werden om ghedzaghẽ cleederẽ van vzeemde purpur/ diemẽ npet veel en vint/ som ooc doorwzacht met vschepdẽ ghebeelt werck/ na die Babilonissche cõste/ ooc zijnõ ouer veel costelijcke ghesteentẽ (som in gulden croonẽ som in anõ wercken ghesedt) ommeghedzaghen eñ vthoont soo vele dat scheen daemen elders des ghelijcx niet meer en soude mogen vinden. Ooch werden daer staende beeldẽ om ghedzagen dye si voo2 Goden houden/ seer wonderlijken groot/ eñ seer costelijc ghewzacht/ eñ dese waren al vã coste like materie. Daer toe werden daer ooc dieren oft beesten vã verscheyden manieren voortgebzacht/ elck met haer eygẽ cieraet behanghẽ/ eñ die groo te menichte der menschen die dese dinghen al om dzoeghen/ waeren vciert met purpuren eñ goude cleederen. Desgelijcx ooch alle die wt ghecozen eñ gheseict waren uten gemeynen volcke tot desen omganck der triumphen/ waren bisonõ seer heer lijck eñ costelijck gheclee2t/ eñ onõ dese en sachmen

oock dat ghemeyn volc der gheuangenē wpet gaē ongheciert/ maer die warē ooch ſo ũciert met verſcheyden ſchoon cleederē/ datmē die leelicheyt vā haren lichamē dye ſi van ũmoetheden gheecreghē hadde nauweliȝcx en mercte. Maer dalō wonderlȝcſte waren die maeſelē van eender hāde dȝaech ſtellinghen die daer ooc ghedȝagen werden/ want die ſulcke dȝaghers ontmoetten/ vȝeeſdē dat haer macht int dȝagē faelgerē ſoude/ om die groothept deſer wercken/ want daer waſſer vele die tot dȝie oft vier ſtagien deen bouen dandē hooghe waren eñ die heerlicheyt des conſtigen werex was wonderlȝck eñ ooch ghenoechlȝck om ſien/ mits dat deſe al met gulden cleederen omhanghen waren/ hoe wel nochtans datter veel ghemaeckt gout eñ puooz aen geueſticht was. Eñ op deſe dȝaech ſtellingen oft werchen werde in veel conterfeytſelen die Joetſche oozloghe in ũſcheyden manieren bedeylt eñ bethoont met cē ſeker bewiſinge vā haer gheſchiedeniſſen/ wāt daer in ſachmen heel heyzē doot ſlaen/ eñ die ſommige wech vlieden/ die andere gheuanghen wech leyden. Vooȝts wtnemende groote muerē met ſtoȝmgeweyȝen omwerpē/ dye ſterctē vandē caſteelen ũderuē eñ die veſtē bȝeken van ſteden die vol volcx waren. Itē hoe die heyzen haer binnē dye muerē ſtoȝten/ eñ alle plaetſen vol mooȝden maecten/ eñ hoe ſi om genade biddē die metter macht daer teghen wpet ſtaen en moghen. Item twier in die tempels ſtekē eñ hoe dat die huyſen op haer heyzen/ nae groote ũwoeſtinghe gheworpen werden/ eñ des vloets dȝocuichept/ vloedē de niet ouer ghebouden landen oft ackeren noch tot der menſchē oft beeſten dȝāch/ maer ouer dlāt dat aen alle ſiden in bȝāde ſtont/ want deſe dingē hebbē die Jodē in dooȝloghe gheleden/ eñ die conſie eñ die groothept der werchē thoonde den gheuen die niet en wiſten dat ſulcx geſchiet was alſoe beſchreedelȝc als oft ſi daer tegēwooȝdich haddē gheweeſt. Eñ op eicke vā deſen dȝaechſtellinghē/ was die capiteyn vandē verwonnē ſtadt ghemaect eñ gheſciet alſo hy gheuangen was. Ooc volchdē daer veel ſcepē na. Ooc werdē daer ouer alōhāde rouē omghedȝaghē/ waer af nochtās dalō excellenſte waren die te Jeruſalē inden tempel geuonden warē/ te weten/ een guldē tafel wegende een groot talent/ eñ eenen candelaer deſgheliȝcx ooch van goude ghemaeckt/ maer op een andē maniere dan onſe gewoonte is. Want dit was een columne oft ſtijl op een fundament ruſtēde/ eñ daer wt quamen dunne eñ langhe ſcachten oft pipen ghemaect op dye maniere vā eenen crommē rieck/ eñ bouen was op elcken ſcacht gemaect die maniere van een lampe/ eñ deſer lampē waren ſeuē/ betekenende die eere vandē ſeuenſtē dach/ die by den Joden in eeren ghehouden wert. Hier nae werde om ghedȝagen der Jodē wet/ welck was dlaetſte vanden rouen. Daer na paſſeerden daer veel andere/ die die tekenen der victozien dȝoegē/ al ghemaert vā goude eñ van puooȝ. Daer nae quā eerſt Veſpaſianus eñ hem volchde Titus. Maer Domitianus reet daer by/ ooch ſeer ſcoonlȝck verciert/ thoonende daer een peert dat ſiens weert was/ eñ deynde van deſen triumphelikē ingane was des capitolyns Jupiters tempel/ daer ſi ſtaende bleuē doen ſi daer gecomen waren. Eñ het was die oude ſtadts maniere datmē daer beyden moeſte tot datter yemāt die bootſcap bȝachte dat der vyandē capiteyn doot was/ dit was Symon Giozas ſone die doen ooc in dyē triumphelikē omgāck mede omgelept eñ opēbaerlȝc gheheōt was. Dus wer de hi met eenē ſtrop omuanghē cuer al die merct ghetrocken/ daer ſi hem ooch doot ſlaen ſoudē die hem lepdē/ want het is een ſtoomſch recht/ datmē die miſdadige die ter doot ũweſen zȝn/ daer dooden moet. Als dan die bootſchap gebȝacht werdē dat hi doot was/ ſo hebben ſi dat al te ſamen gheloeft eñ gepȝeſen/ eñ doen begonſtē ſi ſlachofferāden te offerē. Eñ als die lieyſers deſe anderwerf met behooȝlike gebeden wel gedaē haddē/ ſo zȝn ſi wedom int pallays ghegaen/ daer hebbē ſi dye ſommighe ſelue tot haerlieē maeltȝt ghenoot eñ wel getracteert/ mer vooȝ alle dādere warē thuys ſpiſen berept om goede chier te makē; wāt die ſtomeynen vierdē deſen dach in dancbaerheyt eñ blȝſchap vandē victozien dye ſi teghen haer vyanden ghehadt hadden/ eñ om dat doen ooch een eynde was vā die muyterſſche ſtriden eñ ſcadē der ſtadt van ſtoomē/ eñ om dye vooȝſpoedicheyt ō Pȝincē die van goeē hopen warē. Na deſe triumphen eñ na die vaſte geſtictheyt des ſtoomſchē rȝcx/ heeft Veſpaſianus geoȝdineert den vȝede eenen tempel te maken/ welck werck ſeer haeſtelȝc (eermen dat ſoude moghen verdencken) volmaect is geweeſt wāt mits dat hy daer toe ſeer milt gheweeſt is/ ſo heeft hi dat met ſeer cōſtige eñ volmaecte ſchilderyen eñ gheſneden wercken doen vercieren/ wāt alōhande ſulcke dinghen zȝn in dyen tempel gheſtelt/ om welcke dingen te ſien/ ſommighe luyden die vooȝ ons geweeſt hebben pleghen alle die werelt doȝe te loopē/ begerēde te ſien hoe ſommighe vȝeemde dinghē by anō volcken gheſtelt oft gheleghen waren. Hier heeft hi ooc gheſtelt in bewarenisſe alle dat der Jodē ghereetſcappen geweeſt hadden/ hier af ſeer glozierēde. Maer haer wet eñ die purpurē goȝdinen eñ tapiten vā die binnenſte plaetſen des tempels/ heeft hy doen op leggen eñ bewaren int pallcys.

Hoe dye caſteelē Herodium eñ Macherus van Gaſſo ghewonnen zȝn. Cap. xxv.

Vbilius Gaſſus die legaet geſondē was in Judeē/ heeft vā Cereali Vetiliano een heyzghenomē/ eñ daer mede heeft hy het caſteel Herodium dooȝ opgeuinghe in ghecreghen. Daer nae heeft hi alle die macht der cȝjchſmannē ũgadert/ (want daer waſſer ſeer veel by ũſcheyden hoopen van een geſcheyden) eñ nemēde daer toe die thien de bende oft legioen/ wilde hy dat caſteel Macherunta beſtȝdē/ want het ſcheen ſeer nootelȝck te weſen dat dit caſteel ũdooȝen werde/ op datter vele Joden niet en ſoude locken oft cozſake gheuen wedom af te vallen: Wāt dye gheleghenthept eñ natuere van deſer plaetſen was ſulck dat den inwoonders ſeker hope mocht gheuen daer gheſalueert te wozden/ eñ den genen diet beſtozmē wildē twantelinge eñ vȝeeſe macte. Want al datter met eenen muer al om beſet is/ dat is eenen ſteenrootſighen houel/ hooghe opgaende/ eñ daer om ſcheen dyen ooch quaet om winnen te zȝn/ eñ dye

natuere hadde so ỏdacht/dat mẽ daer niet en soude mogen aen comen/wãt si tselue casteel vã alle siden also met valleyen bewaert haddẽ/die so diep warẽ dat mẽ dye diepte nauwelijcx mettẽ ooghen begripen mocht/eñ ten was niet lichte daer ouer te comen oft die valleyen met eenighe dinghẽ te vullen eñ pleyn te maken/want die valleye oft diepte die casteel vandẽ westẽ scheyt/was tsestich stadiẽ wijt/van waer dat vreet water Asphaltites hẽ eenen pale maect/eñ van deser sidẽ hãgt Macherus met eenen seer hooghẽ top daer recht ouer. Maer vanden noorden eñ suyden/yst ooch beset met soo vreede valleyẽ als danỏ side/ dye ooch de sghelijx onstichtelijc zijn om eenẽ stoxm te doen. Maer die diepte vanỏ valleyẽ die aẽ dooste side leit en is niet min dan van hondert cubitus/eñ eyndt aen eenen berch die tegẽ ouer Macherus staet/waerom hadde dye coninc Alexãder eerstmael daer een casteel op ghemaect/ghesien hebbẽde der plaetsen bequame ghelegenthept/dwelck namaels Gabinius af ghewoxpen heeft/na dat hi die oxloghe tegẽ Aristobolum volcpnt hadde. Maer doẽ Herodes regneerde so docht hem dese plaetse bouẽ alle plaetzẽ meest weerdich te wesen om sinen sin daer aen te hanghen/eñ dalder beurijtste om die te betimmeren/bisonder om der Arabers hp ghelegenthept/want dit seer wel ghelegẽ is/verre siende in haer palen. Dus heeft hi die plaetse met eenen grooten muer al om besloten/eñ ooch met toxren verciert/ makende den aencomelingen daer een stadt/van welcker stadt men vooxts op ghinc/ op die boxcht oft casteel. Oc heeft hp daer toe ontrent den top vanden berch wederom eenen muer ghemaect/eñ daer ooch toxren opgericht ontrent dien muer vã tsestich cubitus hooghe. Eñ int midden van desen bevanghe hadde hi een coninclijck hof ghemaect/ seer rijckelijck vã groote eñ schoon woonhupsen. Ooch hadde hi daer veel putten ghemaeckt eñ cysternẽ in bequame plaetsen ō water te ontfangen eñ te gheuen/recht oft hi met die natuere gestredẽ hadde/mits dat hp dese plaetse die die natuere onwinlijck gemaect hadde noch onwinliker maken wilde doox ghemaecte beurijthedẽ eñ bewaernissen. Daer toe heeft hp hier ooch een groote macht vã pilen eñ werpsteenẽ ghelept/eñ vooxts alle gheretschap ỏdacht dye den inwoonỏs moet mocht gheuen om gheẽ groot beleg te vreesen oft te achten. Eñ in dat coninex hof was eenẽ boom vã rup te wondliken seer groot/ want gheenen vijchboõ en was meerỏ oft hooghex dã dyen. Eñ men sepde dat dyen daer gestaen hadde van Herodis tijde toe/eñ dyen soude daer voorwaer noch ghebleuen hebbẽ/maer hi werde vandẽ Joden die die plaetse inghenomen haddẽ/afghehouwen. In die valleye daer die stadt mede omringt is aen die noxtside/ is een plaetse die Baaras ghenoemt wert/daer eẽ woxtel spxupt die ooch also heet/die vã verwen is ghelijc eenỏ vlammẽ/ eñ ontrent den auõt schijnt si claer als met eenẽ strale/ mer die daer aen comẽ eñ die beghexen wt te trecken/en connen dat niet lichtelijc doen/want si en blijft haer niet eer in die hãt/voox datter pemãt pisse oft maenstondẽ bloet van vxouwen daer op ghiet/eñ yst datse dã pemãt raect/so moet hp seckerlijc daer af sterven/ten si hp auontuerẽ dat hp dye selue wo[illegible] hant hangẽde: maer si woxt ooch ghepluct op een ander maniere sonỏ perikel/ welc is dese. Sp omgrauen die woxtel al geheel/ also datter seer luttel vanỏ woxtelen bedect blue metter eerden/eñ dan binden si eenẽ hont daer aen/eñ als den hont wilt volghen den ghenen daer hp af ghebonden is/ so wert die woxtel lichtelijc vanden hont wtgetrocken/maer den hont sterft ter stont/als in zijn plaet se gecleuert daert crupt af soude wtgetrocken hebben gheweest/eñ dan en doxuen si nerghens meer voox sorghẽ diet handelen oft nemẽ. Eñ dese woxtel is weerdich met so grootẽ periculen gepluct te werden/om een cracht alleen die si heeft/wãt der alỏ quaet ster menschen Gheesten dienen duuels noemt als die in die leuende menschen comẽ/ende die ooc doodẽ hp also men henliedẽ npet en helpt/ dese ỏdxijft dese woxtel seer haestelijc/al steectmen ooch die maer aen sulcke besetten menschen. Ooch vloeden wt dyer plaetsen fontepnẽ van heete wateren/die van malcanderen in smake seer ỏschepden zijn/want die somnighe zijn bitter/eñ den anderẽ en ghexeect gheẽ soetichept/ eñ veel voxspxonghen vã coude wateren en hebbẽ niet alleen in die neõste plaetsen aderẽ teghen malcanderen loopende/ maer dat meer te verwonderen is/daer bi siet mẽ een spelũcke niet seer diep gehoelt/ maer noch tans vã bouen met een ouer hanghẽde steenroutse ouerdect daer bouen wtsteken ghelijc twee boxsten/een luttelken vã malcanderẽ ỏschepdẽ/ maer deen vã desen stoxt wt een seer coude eñ dandwt een seer heete fontepne/die welcke tsamẽ genẽgt eẽ seer lieflijc badt makẽ/ dat gesont is teghẽ veel sieecten eñ ghebxeken der lichamẽ/bisondỏ nochtãs dienende om die zenuen te ghenesen/eñ dye selue plaetse heeft ooch minen van solfer eñ aluyn. Als Gassius dã die plaetse van alle siden bespiedende voox hem genomen heeft die valleye oostwaerts te vullẽ/eñ so eenen toeganck te makẽ/heeft hi dit werck begonst/ haestende hem om een bolwerck seer hooge te makẽ/ eñ daer doox dit casteel lichteliker te bestriden. Maer die Joden die daer bevanghen warẽ haer schepdende vandẽ vreedelinghen hebben die selue vreemdelinghen voox onnut ghemeyn volck gehouden/eñ haer ghedwonghẽ die onderste stadt te bewaren/ eñ deerste periculen te ontfanghen oft te weõstaen: maer dat ouerste casteel hielen si voox henlieden/om die vastichept der sterctten/eñ om haer seluen daer te saluerẽ/ wãt si meynden altijt licht ghenade te crighẽ wanneer si die plaetse den Romeynen op gauen/mer si wildẽ eerstmael proeuen oft si dat beleg souden mogen teghen houden also si hoopten/ eñ hierom dedẽ si dagheliex veel spxincrepsen eñ scarmutsingẽ. Eñ als si scarmutsten oft sloegen teghen dye haer by gheualle teghen quamẽ/soe werden daer vele van henlieden verslaghen/eñ si versloeghen ooch veel Romeynen/ maer altijt creghẽ si beyde meer victorie bi auontuere lichtelijc/want die Joden wonnẽ meest als si die Romeynẽ onuerhoets oueruielen: maer die Romeynẽ die opt bolwerck warẽ/ cregẽ meest victozie als si der Jodẽ ỏuersienlikẽ opleop ontfinghen wel ghewapent/ maer dat en maecte des beleghs eynde niet. Maer daer ghe schiede een

Vanỏ wõderlicker woxtele Baaras.

Josephus meynde dz die duuels gheestẽ wa rẽ vã booste menschẽ

aenmerckelijck dinck dat die Jodē dwāck vā noots weghen onuersienlijck teasteel op te gheuē: Wāt onder die ghene die daer belept warē/was een iōc man/wilt vā stoutichēden/eñ vroom van handen Eleazarus ghenaemt/dese was seer vermaert vā pzincrepsen te doē/want hy dicmael haer der vele vede wtgaen/om die vullinghe der vallepen te betten/eñ in doorloghē dede hi den Romeynē altijt groote scade/want muts dat hy sinen ghesellen altijt met zij stoutichz by bleef eñ moet gaf/ so maect te hy dat si lichtelijc ten stride aenliepen/eñ onghe schaet oft sonder periktel ooc wech liepen/wāt hy was altijt die laetste int woch loopē. Aldus pst gebuert op eenen dach als daer een scharmutsinge hadde gheweest/eñ beyde die partyē vā malcande rē ghe schepden warē/dat dese Eleazarus (als ver smadēde alle die vpāden eñ meynēde dat nyemāt vanden vpanden tseghen hem en soude dozrē strij dē oft zijns verwachtē) buytē die poozte bleef spze kende teghē die ghene die op den nuer stondē/eñ met zijn gheheel vstant na haer hoozēde. Dit heeft eē Egyptenaer wt der Romeynē heyze Gaius ghe naēt aenmerct/eñ (dat nyemant en soude gehoept hebben) heeft hi met eenen gheweldigen aenloop desen Eleazarū onuersienlijc met sinen wapenen ghegrepē eñ ghebzacht tot in der Romeynē leger. Maer na dat der Romeynē ouercapiteyn desen de naect wt recken/eñ ūt openbaer stellen datmē hem vanō stadt sien mochte/eñ also gheesselen/so zijn die Joden seer bescaemt geweest van des ionghen mans ongeual/eñ die gheheel stadt beween de eñ beclaerhde hē/seer misnoedich zijde om zijn iammer. Als Gassus dit gemerct heeft/so heeft hi dit vooz den eersten raet vonden teghen die Jodē eñ willēde henliedē noch meer tot bermhertigheit beweghen / op dat si soudē ghedwongen werden hēt casteel ouer te gheuē om desen te saluerē/heeft hi oock ghecreghē dat hy daer af ghehoept hadde Dus heeft hi een cruys doē vast stellen recht oft hi Eleazarum terstont soude hebben doen crupcen. Als die vanden casteele dit cruys sagen/ so werdē si met noch meerder droefheyt eñ iammer beuanghen/huplende eñ clagende dat dit iammer ende schade onuerdzaghelijc ware. Doen heeft Eleaza rus henlieden ooc ghebedē dat si hē niet en wildē vsmadē die nu dallēdichste doot soude moetē sterue/eñ dat si ooc haer seluen wildē saluere/ doch na dat si alle der Roomscher macht eñ fortuyne ōderdaē warē ghewozden eñ wijcken moestē. Dus bewerecht zijnde dooz zijn woozden / eñ om datter veel vā binnen vooz hem baden (want hy van een groot eñ bzeet gheslachte was) zijn die Joden ver wonnen geweest van dye bermhertigheyt teghen haer natuere. Eñ si hebben ter stont sommige wt ghesonden om metten vpanden te spzekē/beghey rende teasteel oner te leuerē/by also men henliedē liet met Eleazaro vzp onghe schaet weth gaē. Als dan der Romeynē capiteyn hier in gheconsenteert hadde/so hebbē die ghene die beneden in die stadt waren vernomē dit vbont dat die Romeynen met ten Joden ghemaect haddē/dus hebben si ghe slo ten des nachts al heymelijc wech te loopen. Maer als si die poozten geopent haddē/so isser een bode ghecomē aen Gassum vanden Jodē die haer had den ouer ghegeuen/het si om dat si dē wtlanders vergondē dat zijt ontcomen soudē/ oft wt vzeesen datmen haer hadde moghen witen/ dat si dyen eē oozsake haddē ghegheuē te vlieden. Dus zijnt dal der vzoomste vanden vluchtigen die vooz wt waren alleen ontcomen/maer van die andere zijnder dupsent eñ seuenhondert mannen doot geslaghē die vzouwēs eñ kinderē zijn tot slauē wech gelept. Maer Gassus willende zijn beloftē houdē die hy haer ghedaen hadde diet casteel ouer ghegheuen hadden/heeft henlieden laten vzp wech gaē/ leuerende haer wederom Eleazarum.

¶ Vanden Joden die van Gassio ghedoot zijn/eñ hoe het Joetsche lant vercocht werde. Cap. xxvi.

Als Gassius dese dinghen aldus bestiert had de/so heeft hi haestelijc zijn heyr gheleydt in een bosch dweic Jardes heet/want hem ghebootscapt werde dat daer veel Joden vergadert warē die wilen ten tide des belegs vā Jerusalem/wt Jerusalē eñ Macherunte geuloden waren. Hier om als hi ter plaetsen ghecomen was/ende bevonden hadde dat dit niet ghelogen en was / heeft hy ten eerstē alle die plaetse doen rontsom besettē mettē peerdevolck/op datter niemant vanden Jodē dye vlieden wilden en soude comē vlieden doozt peerdevolck/eñ den voetknechtē heeft hy doen tbosch af houwē daer si in gheuloden warē. In deser manierē zijn si ghedwonghē gheweest pet vzomelijcx te doen / hopende dat si dooz eenen stoutē strijt hy auontueren middel vinden mochten om te vliedē Aldus hebben si al te samen eenen gheweldighen oploop gemaect met eē ghecrijsch vallende op die Romeynē die haer omringt hadden. Maer die Romeynen wederstonden haer vzomelijck/eñ als die Joden dan langhe stoutelijck ende die Romeynen crijchelijc ghestredē hadden/so heeft den strijt lan ghe gheduert/maer die striders en quamen beyde niet tot ghelijckē hope van harē strijdt/want daer en bleuē maer twaelf Romeynē doot eñ nyet vele en wasser gequetst. Maer vanden Joden en psser niet een wt dyen strijdt ontcomen/wāt si zijn daer alle verslagen gheweest/hoe wel datter henlieder niet veel min en was dā dzy dupsent/eñ haer capiteyn isser ooc doot bleuen/welck was Judas Jairus sone (daer wi hier vore af gheseyt hebben) die capiteyn was ouer een hoop knechten doen Jerusalem belept was/eñ ontliep heymelijc wt die heymelijchedē daer hy hem in ghewozpen eñ ghebozghen hadde. Op den seluē tijt heeft die Keyser gescreuē aen Liberium Maximum (die doē regeerder vā Judeen was) dat hy alle der Jodē lant vercoopē soude/want hy en heeft daer gheen stadt in ghesticht/houdende haer acherlandē vooz zijn eyghē. Eñ den acht hondert ruptere die hi alleen daer liet/heeft hi vooz een woonstede ghegeuen die stede ghenoemt Ammaus/die van Jerusalem gheleghen is dertich stadien. Den Joden heeft hi ooc eenen chijns oft tribupt gestelt waer dat si woondē beuelende dat si alle iaer soudē twee dzagmen int Capitolium te Roomē brenghen/ghelijck si vooz dyē tijt pleghē indē tēpel vā Jerusalem te betalen. Aldus waert doen ter tijt metten Joden ghestelt.

¶ Van dē scadelijkē slach des conincx Antiochi/eñ vā der Alanen ouer comē in Armenie. Cap. xxvij

HIs nv Vespasianus int vierde iaer het Keyserdō bediende/ yſt geschiet dat Antiochus die conincq van Comagenes met sinen gheheelē huysghesinne in eē seer groot ongheual quam wt deser saken. Cesennius die doen Syrien regeerde eñ bestierde/ heeft bzieuen gesonden aen den Keyser/ wt die waerheyt oft wt eenige vyantschap teghē Antiochū (want die waerheyt van desen niet bevondē en is geweest) in welcke bzieue hi screef hoe dat Antiochus wilde den Romeynē af vallen met Epiphanes sinē sone/ hebbēde daer toe seker verbondē gemaect mettē conincq van Parthien/ eñ datmen henlicdē behoozde te verrasschen ende vooz te vangē/ op dat si het gheheel Roomsch rijc in eenige werringhe niet en bzochtē/ waert dat si eerstmael haer nieuwe werringhe begoustē op te stellē. Dye Keyser en wilde dese bootschap dye hē ouergebracht was niet cleyn achten/ wāt die bi gelegēheyt deser Coningē maecte die saken suic/ dat mē daer meer vooz sienichepts behoozde op te dzaghē/ wāt Samosata die grootste stadt vā Comagenes is bi dē vloet Euphzates ghelegē/ alsoe dat die dē Parthers eē seer lichte passagie soude wezē eñ eē beurydе toevlucht (wāt daerom haddē si dit ghedacht). Als dā die Keyser Cesennio gheloove gaf/ eñ ooc macht te doē dat hē dbeste dochte hier in gedaē te wesen/ so en heuet hē niet goet gedocht pet lāge hier op te slapē. Dus is Cesennius onuersienlijc (als Antiochus eñ zijn gesellē daer gheē d moeden op en hadden) ghecomen te Comagenes leydende met hem die seste bende/ hebbende daer toe noch sommighe and hoopē voetvolcx eñ vloghelē peerdevolcx. Oot hadde hi sommige conūngen te hulpe/ te weten/ Aristobolum den Coninck van Calcidien eñ Sohemū den Conine van Emesum. Eñ si quamen daer in die stadt sonder strijt/ mits dat haer niemāt vanden inghesetenē en conde weder staen/ wāt doen Antiochus met deser onuersienlijker bootscappē verslagē was/ so en heeft hi nochtans niet eens ghedacht teghē die Romeynen oozloghe aen te nemē/ maer hi heeft ghezdineert tgheheel rijc te laten indē staet daert in was eñ met zijnder hupsvzouwē eñ kinderē daer wt te schepdē/ meynēde daer dooz dē Romeynē te thoonen dat hi puer was vā tquaet vermoeden datmē op hem hadde. Dus is hi ontrent hondert eñ dertich stadien verre wter stadt gegaen/ stellende int velt een tēte. Cesennius Petus sant terstont sommige rupters in die stadt Samosatam om die in te nemē eñ dooz dese hiel hi die stadt in. Voozt maecte hy ghereetschap om metten anderen crijsvolck te ghē Antiochū te gaē/ nochtās en worde die coninc dooz dien noot noch niet daer toe ghebzacht/ om pet oozloochs op te stellen oft te doē tegen die Romeynen/ maer verlaghēde zijn ongeluc/ verwachte hi te lijden al watmen wilde/ maer dē ionghelin ghen zijn sonen die dē crijchlhādel wel wisten/ eñ die vzoom van lichamen waren/ werdt seer swaer in suic ongheluc haer te wederhouden sonē strijt. Dus stelde Epiphanes eñ Callinicus haer vzome lijck ter weyzen/ eñ nae datter eenen swaren strijt alle dē dach lanck gheslagē was/ so zijn dese twee van vzomichedē seer heerlijck bevonden/ eñ sonē eenich verminderen vā haer macht zijn si geschepden. Na desen slach also gheslagen/ en docht Antiocho nochtans noch nyet verzaghelijc thuys te blijuen/ maer leydende zijn hupsvzouwe met zijn dochterē wech/ is hi gheuloden in Cilicien: eñ hier mede heeft hy zijn rupters heel mismoedich ghemaect/ want doē vielen si dien rijche af/ als dat nv verlozen was eñ niet om helpē/ eñ si zijn ouer ghetrocken tottē Romeynē/ eñ dus mithoopten si alle gader. Dus werdet Epiphani ooc nootelijck hem seluen mettē anderen wter vyandē handen te ontzaghen/ eer hy teenemael sonder hulpe verlaten werde/ hier om maecten si al te samen eenē hoop vā thien māo te peerde/ die met dese ouer dē vloet Euphzates quamen. Hier ouer dan gecomen zijnde eñ comende tot Vologesem dē Conine vā Parthien/ so en zijn si niet versmaet geweest als vluchtighe/ maer hy heeft haer also veel eeren ghedaen als oft si noch in haren voozledē ghelucligē staet hadden geweest. Maer doen Antiochus te Tharsen in Cilicien gecomen was/ so heeft Petus eenē capiteyn met hondert knechtē derwaerts gesonden/ eñ dooz dyen heeft hy hem gevonden na Rome gesondē. Maer Vespasianus en heeft niet willen ghedoogen datmē den Conine also vooz hem bzenghen soude/ meynende dat eerlijker ware der ouder vzientschap ghedachtich te wesen/ dan ter saken van oozlogen een onuerbiddelijc grammoedichept te houdē. Hierom heeft hi gheboden datmē hem onderwegen soude wtē banden ontslaen/ eñ dat hi die repse na Romē eē luttel tijts soude scarssen eñ bliuen te Lacedemonien/ geuende hem een groote macht van gheldе/ dat hy daer nyet alleen ouerloedelijc maer ooc coninclijc soude moghē leuē. Als Epiphanes eñ dādere dit vernomen hadden/ die te vozen vooz haren vader sozchdē/ so werden si ontslagē van grootē onstichtelikē angst eñ sozge/ eñ si creghē ooc hope om harē peys vanden Keyser te vercrigen. Als dā Vologeses van desen Coninc kinderen ooc aen den Keyser gescreuen hadde (wāt al waren si in grooter weerlden/ nochtans en condē si niet liden dat si leesdē bupten het Roomsche rijck) eñ die Keyser haer goedertierēlijc vozlof hadde gegeuē/ so zijn si te Romē ghecomē. Maer na dat haer Vaō ter stont vā Lacedemonien bi haer ghebzacht was/ eñ men henliedē ooc alle eere daer bewees/ so zijn si daer gebleuē. Maer vā die nacie der Alanē hoe dat die Scythen zijn woonende ontrent dē vloet Tanaim eñ by die bzoecken vā Meotides/ dat hebbē wi hier vooz in eē plaetse gesept: maer te desen tiden hebbē dese eenē raet ghesloten dat si dlāt vā Medē eñ daer vooztz ouer (om dat te beroouen) doozlooпen soudē. Dus hebben si gesprooken mettē Coninck van Hyrcanien/ wāt die is die Heere vā dyer passagiē/ welcke passagie die Conine Alexander also gemaect hadde/ dat die met yseren poozten gesloten werde. Als dye Conincq van Hyrcaniē haer die passagie verleent hadde/ so hebben si die Meden (die daer af gheen vermoeden en hadden) ouerualleu/ eñ beroofden allen haer palen die vol volcx waren/ eñ ooc vol alderhande vee/ mits datter niemāt en dozf teghē staē: Wāt Pacozus die des lants conine was/ verslaghen van vzeesen/ vloot in die behepnste plaetsen/ eñ liet haer alle zijn and goet/ nauwelijcx los-

...ende hyp voꝛwee en̄ by slaperssen die sy ghe-
...anghen hadden/gheuende daer voꝛe hondert ta-
...enten. Dus hebbēt die Alanen ouer al doꝛloopē
...n̄ beroofst sonder wederstrijt/eñ zy voꝛtghegaē
...lle die landē verderuēde tot Armeniē toe/ welck
...nts coninck was Tyridates/die by na al leuende
...nden strijt van haer gheuanghen was doen hy te
...ghen haer ten stride quā/want daer hadde een om
...em van verre eenen strick ghewoꝛpen/eñ als hy
...aer in beuangē was/ so soude hy hem ghetrockē
...ebben/ en hadde hy den strick met zyn sweert ter
...tont niet in stucken ghehouwē/ eñ also wech ghe
...uloden. Maer dye Alanen werdē veel te wꝛeeder
...ooꝛ dyen strijt/waerom sy dlant heel beroofst heb
...ben eñ verdoꝛuen/ eñ leydēde met haer eē groote
...menichte vā menschen/eñ noch anderen roof wt
...beyde die coninckrycken/zyn sy wederom nae haer
...woonstede ghetrocken.

¶ Hoe het sterefte slot Massada verdoꝛuē werde
Capittel.xxviij.

DOen Bassus in Judeen gestoꝛuen was/ so
...is Flauius Silua in zyn plaetse gecomē/die
...welcke siende dat alle dandē Joetsche lant tonder-
...bracht was/maer datter noch een weder spannich
...casteel was/heeft alle die oorloochsche macht ver-
...gadt die in die plaetse was/ eñ heeft die crychsmā
...nen daer teghē ghelept. Den naē des casteels was
...Massada/maer die prince ō mooꝛdenarē waer af
...dit casteel ingenomē was/was een ouermachtich
...man Eleazarus genaemt/ wt Judas ghe slachte/
...die veel Joden hadde wūsghemaect ende daer toe
...bracht dat sy gheen beldinge en dedē/doen die be
...scriuer eñ schatter Cyreneus in Judeen gesonden
...was/wāt doen maectē dye mooꝛdenaers een ver-
...bont met malcanderen teghen die ghene dye den
...Romeynen wildē gehooꝛsaem wesen/eñ sy handel
...den dese als oft haer vyandē hadden gheweest/be
...roonende eñ wechdꝛyuende haer goet/eñ twier in
...haer huysen siekende/want sy seyden dat dese niet
...anōs en waren dan vreemdelinghen/ dye der Jo-
...den vryheyt (diemen ooc met striden soude behoo
...ren te beschermen) doꝛ haer onachtsaemheyt eñ
...vreese verraden eñ geleuert hadden/ eñ lieuer heb
...bende der Romeynē bedwanck eñ heerscappie die
...sy bekent eñ beledē haddē. Maer dit en was voꝛ-
...waer anders niet dan een soecklinghe/eñ een ghe-
...sochte oꝛsake/wāt sy seydē dit om haer ghierichz
...eñ wreethept daer doꝛ te bedecken/ maer metter
...waerheyt yst contrarie ghebleken/want dye selue
...die hier af tonrecht beschuldicht waren hebben na
...maels mede gesellen ghewerst vandē afsuallinghē
...eñ hebbē tegē die Romeynen eendꝛachtelyck ghe-
...stredē: dus is der mooꝛdenarē sake arger ghewoꝛ-
...den tegē dese. Maer als haer eerste verstorde voꝛ-
...sake wederlept werde/so tracteerdē sy sulcke noch
...qualiker die haer hēlieder archeyt met rechte rede
...nen verweten/wāt dyē tyt was by den Joden seer
...vruchtbaer by na vā alder hande quaet/also datter
...gheen quaet werck ongedaen en bleef/ia al hadde
...pemant ooc yet quaets oft vreemts willē verstorē
...so en soude hy niet gehadt hebben om yet te vindē
...dat nieuwer oft vreemder moeht wesen dā sulcke
...dinghen die doen gheschieden. Also waren sy alle
...int gemeyn eñ bysonder eens alle gader ten stride
...arbeydende om in boosheden eñ ongenadicheden
...teghen haren naesten elck dye meeste te zyn/want
...die machtighe handelden dye gemeynte qualyck/
...die gemeynte arbeyde om die machtige te vnielē.

Aldus ghe schiedt nv oock heden daechs in veel landē eñ steden.

¶ Die machtige warē seer gierich om heerschap-
...pie te hebben/die ghemeynte was heel ghenepcht
...om gewelt te doē/eñ der ryckerliedē goedē te roo
...uen. Die mooꝛdenaers diemē sweerdelaers hiet/
...warē deerste die dese wreethept eñ boosheyt op stel-
...den tegen haer naeste/ooch henlieden te voꝛē niet
...een wooꝛt seggende van onrecht/ oft eenich werc
...thoonende/mer sy lieten alsulcke dingē achter/ter
...verderssenissen vanden ghenē die sy laghē leyden
...Maer Joannes heeft ghethoont dat dese noch re
...deliker warē dan hy/ wāt hy sloechse alle doot niet
...alleen die hem nootlike eñ profitelike dingē raep-
...den/wāt hy alōmeest zyn wreethept thoonde ouer
...sulcke boꝛgers/recht oft die zyn alōmeeste vyāden
...hadden geweest/ maer hy heeft zyn lant oock met
...ouer veel quaets vuult/sulcx als yemant doen sou
...de die doꝛ ongheureesthept God ooch hadde doꝛ
...ren heel vsmaden/want hy adt verboden spyse/eñ
...hy hadde die wettige eñ vaderlantsche supuerhept
...heel te niete gedaen/also dat met allen gheen won
...der en is al en hiel by metten menschen gheen ghe
...meynscap van saechtmoedichept oft goedertierē-
...hept/die Gods goedtierenhept al rasende vsmaet
...hadde. Vooꝛts aengaende Symon Gioꝛas Sone/
...wat quaet en heeft die niet gedaen? wat vyt lycha-
...men heeft hy ghespaert der gheender die hem sulc
...machtich tyran ghemaect hadde? wat vrientschap
...oft wat maechscap en heeft dese twee tyannē niet
...wreeder ghemaect tot daghelyex mooꝛden? want
...vreemde menschen te mishandelen docht haer een
...onaerdighe archept te wesen/mer sy hielē vooꝛ die
...meeste eere wreethept te thoonē aē haer aldē naeste
...vrienden. Deser raserpen nauolgers zyn die Idu
...meyters geweest/want dese hebben ten erstē seer
...vooꝛslyck die bisschoppē ghedoot/op datter gheen
...deel vandē Gods dienst meer en soude onthoudē
...werden. Vooꝛts hebben zyt al af gebꝛoken dat ee-
...nich fact soen hadde vā eender stadt goet regimēt
...eñ hebbē ouer al die hoochste eñ meeste ongerech
...tichept ingebꝛacht. Onder de welche is seer mach
...tich gheweest dat geslachte vā menschen diemen
...Zeloters noemde/die harē naem metten werckē
...wel bethoont hebbē/want sy hebbē alle quade fey
...ten van archept heetelyc na gheuolcht/gheen ach-
...terlatende daermen gedēckenisse af heeft dat sulc
...te voꝛen gheschiet zyn ghewreest/ hoe wel sy desen
...naem haer seluen ghegeuē hadden wt het nauol-
...ghen der duechdē/ die nochtās al spottende bedꝛo
...ghen sulcke menschē/dien sy hinder oft scade dedē
...doꝛ haer wreede nature/wāt sy dalō meeste quaet
...vooꝛ goet hielen/daerom hebben sy ooch haers te-
...uens eynde vonden sulck als sy verdiēt hadden/eñ
...na verdiensten zyn sy gepuniert gheweest/so alst
...Gods wille haer allen gheoꝛdineert hadde/want
...alle pinen die des menschē natuere soude moghē
...liden zyn op haer te hoope ghebꝛacht totten eynde
...van harē leuen/die sy gheledē hebben/wāt sy doꝛ
...verscheydē toꝛmentē eñ pinē gestoꝛuē zyn. Maer
...hier op mocht by auontuerē pemant seggben dat
...sy minder pynen gheleden hebben dan sy verdient

hadden. Maer wat pine haddemen mogen ydinc
ken die groot ghenoech soude geweest hebben na
haer mis daden. Maer om voorts vanden ghenen
die in haer weerthept geualle zijn/eñ vā haer ghe-
doot/een ghelach te make/na dat weerdich ware
en pstw ghetijt. Hier om keere ic my weder tot
dat veel minder redenen daer ick af ghegaē was.
Der stomeynen ouercapiteyn is gecomen teghen
Eleazarum/eñ tegen die swoerdelaers die Massa
dam besaten/brengende het heyr mede/eñ hi heeft
ter stont alle die palen ingenomen/stellende in al-
le bequame plaetsen garnisoen. Maer het casteel
heeft hy met eenen walle oft muer van eerden al
om besedt/op datter niemant vanden ghenen dye
daer belept waren ontuliedē en soude/eñ dat daer
altijt wachters blauen souden. Maer hy heeft een
plaetse ghenomen voor sinen heyrlegher/die hem
best diende/die hy gecorē hadde/om tbeleg te voz-
deren/aen dye side daer des casteels rootsen aē dē
naesten berch quamē/nochtās was die plaetse on
bequaem om victalie eñ nootdruft tē crigen: wāt
die victalie en werde daer nyet alle vā verre aen-
ghebracht/maer ooch met der Joden seer grooten
arbeyt/den welckē desen last bevoten was. Daer
toe moest den dranck van elders ooch in den leger
ghebracht werdē/wāt in dye plaetse en was ghē
fontеyne die hy gheleghē was. Als dese dinghen
aldus beschict waren/so heeft Sylua het beleg be
gonst/dat groote conste eñ arbeyt behoorde/om
die beurijthept des casteels/welck ghelegenthept
was aldus. Een steē rootse groot int rōde/eñ seer
hooch eñ lanck/die vā allen siden omringt is met
diepe vallepē/hebbēde ouer den gront der vallepē
diemē van bouē niet sien en mach/veel wtstekende
clippē/die gheenē beesten gācbaer en zijn/andes
dan dat dese rootse in twee manieren haer opent/
makende twee sware eñ arbeydelike opganghen.
Den eenen weeh is van dat groot water Asphalti
tes/aen der sonnen opganck/eñ den anderen van
den westen/die moeyeliker is om wandelē. Eñ dē
eenen weeh heet die slange/om dat hi enghe is/eñ
seer diemael keerēde eñ draepende gelijc een slan-
ghe. Eñ die wtstekēde rootse is ondertusschē ghe
broken/eñ dan diemael tot haer seluen vergaderē
de/gaende allenthēs weder om wt/also datmē in
dyen weeh nauwelijcx die voeten en can voort cri-
ghen/wāt als yemant sinen eenē voet voort set/so
moet hi op den anderē voet vast rusten. Eñ so wie
daer af valt/die isser seker om doot/wāt die diep-
te der rootsen is vā beyde siden seer wijt opē eñ so
groot is die diepte/dat eenē seer stouten mā daer
af grouwelen mocht. Alsmen dan dertich stadien
verre gegaen heeft door sulckē weeh/so coemtmē
op tsop/dwelck nyet scherp en is/maer heeft eenē
pleyn bouē. In welckē pleyn eerstmael een casteel
ghemaect heeft Jonathas dye bisschop/noemēde
dat Massadam. Eñ naemaels heeft Herodes dat
veel naerstelijker betimmert/wāt hi heeft er eenen
muer al rontsom gemaect/seuen stadien wijt/van
witten steenen/eñ twaelf cubitus hooghe/eñ acht
cubitus breedt/ eñ in dyen muer stonden seuen en
twintich torrēs/van vijftich cubitus hooghe/van
welcke torrēs men ginc in die huysen die al rontsom aen den muer van binnen ghemaeckt waren/
want die Coninc hadde den middelsten pleyn g
schict om te bouwen/ mits dat vruchtbaer eñ s
vette eerde was/op dāt sy gheen victalie gheb
hebben en soudē/ by also haer victalie van buyt
ghebracht/die daer haer leuē op bescrouwen sou
te beschermen. Hy hadde daer ooch een coninckl...
huys op getimmert/aenden opgane der westsidē/
staende nochtās binnen des casteels vesten/strec-
kēde noortwaerts. Eñ den muer oft veste vā dat
coninex hof was groot/ hebbende in zijn hoecken
vier seer sterche torrēs tsestich cubitus hooge. Eñ
daer was alderhāde gherief van huysinghen/ga-
leryen eñ baden/op verscheyden manieren seer coste
lijck gemaect/daer columnen onder stonden/elck
vā eenen heelen steen aen alle siden/eñ die muerē
metten deelen der huysinghē/waren seer vast vā
ghescakiert were gemaect. Eñ aen elcke woonin
ghe/eñ int hoochste/eñ ontrent dat coninclijc hof/
eñ voor die torren hadde hi veel eñ groote putten
ghegraven/in die steenrootsen/ om water daer in
te bewaren/so ouervloedelijc als sulck hebben die
leuende fonteynen ghebruycken/ eñ daer waeren
grachten daermē door ghinck wt des coninex hof
tot int hoochste vanē voyght/die nyemāt van buy-
ten en sach/ia dat meer is/ door die opē baer wegē
en conden die vyanden niet lichtelijck comen/wāt
den weeh oostwaerts ghelegen/ is van hem seluē
ongācbaer/also wy voorsept hebben. Eñ dē weeh
ten westen/ hadde hy besloten met eenen grooten
torre/in zijn alder nauste enghicheyt/ die niet min
dan duysent cubitus vanē voyght stont/ daer men
niet lichtelijc en mocht passeren/ oft dyen torre te
winnen. Eñ desen torre was so ghemaect/ datmē
daer niet voorby en conde/ hoe vryslijc datmē ooch
wandelde. Aldus was dit casteel van zijn natuerli-
ke ghelegenthept eñ door constighe hantwerckē
wel bewaert eñ beurijt teghen der vyandē oploo-
pen oft stormen. Eñ die victalie die daer in gelept
was/maecte dat ooch seer rijcheliick eñ machtich/
om langhe teghen te houden/want daer was veel
torens opghelept/alsoo dat langhen tijt ghenoech
mocht wesē/eñ seer veel wijns eñ olie/ eñ daer toe
alderhande spijs zaet/als eerten/boonen/eñ ghepac-
te dadelen. Dese dinghē heeft Eleazarus daer ge-
vondē/ als hy tcasteel vedrieghelijc metten swoer-
delaers ingheeregheu hadde/ welcke dinghen al
noch rijp eñ bequaem waren/ eñ nyet argher dan
sulcke die daer versch op gelept warē/hoe wel dat
nochtans wel hondt iaren ghepasseert warē/van-
den tijt dat dese victalie daer ghelept was/ totter
destructien des casteels vandē stomeynen dye op
dien tijt gheschiede/wāt die stomeynen vondē die
vieuelingē der vruchtē noch gansch eñ niet bedor
uē. Eñ pst dat yemāt meynt dat die locht dye salie
is ghemeest/dat die vruchten daer soe langhe goet
ghebleuē waren/die en doelt niet/ want dye locht
is daer om die hoochept des casteels verre eñ puer
vā alle eertsschē eñ stinachtighe materiē. Daer is
ooch gevondē een groote menichte van alderhan
de wapenen/vanden Coninck Herodes daer ghe-
lept/ghenoech om thien duysent mannen te wape
nen. Item rou onghesmeet yser/ende veel materie
van metael ende loot/also datmen wel ghelooven
mach dat dese gereetschap daer ghemaect was om

mē sept dat Herodes dit casteel
bereyt hadde voor zijn toevlucht / doen hy sorghe
hadde voor tweerhande periculen / deen vanden
Joetschen volcke / vreesende dat si hem mochtē af
setten / eñ eenighe andere wederom int rijck bren-
ghen / die te voren Coninghen gheweest hadden.
Maer dandē / zijn meerder eñ verraerliker perikel
was vanē Coninghinnen van Egypten Cleopa-
tra / want dese en ōsweech haer voornemen nyet /
maer si spract dicmael met Antonio dē stoomschē
Vorst / begherēde Herodis doot / eñ dat hi haer het
Joetsche coninckrijck gaue / alsoo dat meer te ōwon
derē is dat Antonius haer begeerte niet volbracht
en hadde / mits dat hy so seere met haerder liefden
bevanghen was / dan men hopen mochte dat hijt
niet doē en soude. Om dese vreese hadde Herodes
Massadam dus sterck gemaect / latende dat voor
slaetste werck vanē stomeynen oorloghe teghen
die Joden. Aenghesiē dā dat die capiteyn der sto-
meynen die heel plaetse van buytē met eenen wal
omringt hadde (alsoo wy hier voren ghesept hebbē)
seer naerstelijck besorgende datter niet ontuliedē
en mochte / so begōste hi zijn bestorminghe / vindēde
maer een plaetse daermē aen schieten oft worpen
mocht van die bolwerckē. Want achter den torre
die den wech besloot / daermē van die westside tot
des coninex hof / ende het opperste vandē casteele
ghinck / was een breedt begrijp van een rootse / eñ
seer verre wtstickende / eñ in hoochdē was die dyp
hondt cubitus neerō dan teasteel Massada / welc-
ke rootse si noemden Leucen. Als Sylla dan dese
rootse opgecommē was / eñ die in hadde / so heeft
hy den ruyteren doen een bolwerck daer maken /
ende als die vromelijck eñ wijslijck daer in wrach-
ten / so isser eenen hoop eerden ghemaect / die twee
hondt cubitus hooghe was. Maer desen hoop en
schēt niet sterc noch hooch genoech / om die storm
gheweyren te draghen / maer daer is een hooghe
stagie op gemaect / van grootē steenen / vijftich cu
bitus hooghe / eñ ooch so breet. Eñ het maecsel vā
die andē stormgherevrijē / was ooch al ghelijck dye
ghene die Vespasianus eerstmael / eñ daer nae Ti-
tus gheordineert hadden / tot dye bestorminghen.
Dus isser eenen torre van tsestich cubitus hooghe
ghemaect / heel met pser beslaghen eñ bedeer / ende
vā desen torre hebbē die stomeynē met veel schie-
tens eñ werpens die Joden verdreuen / die op den
muer sterden / vbiedende haer het hooft op te stec-
ken. Oock heeft Sylla eenē stormram ghemaect
eñ deer mede dickmael den muer doen bestooten /
eñ nauwelicx heeft hi ten laetstē een deel vā dyen
omghestooten / dwelck tusschen beyden gebroken
was. Maer dye sweerdelaers hebbē haer daer ter
stont verrascht / eñ eenen anderē muer van binnen
daer teghen ghemaeckt / welcken muer midts dat
hy noch weeck was eñ versch / eñ soude hebbē mo-
ghē wijcken voor tghewelt vandē bestootē / was
aldus ghemaect. Sy haddē langhe baicken by een
ghestelt aen die siden daer si afghebouwen waren
eñ deser wasser twee ghelijcke rijen / so verre vā ē
staende / als die dicte vandē muer was / eñ tusschen
dese twee rijen baickē / vulden si die plaetse al met
eerden / eñ op dat die eerde niet af vallen en soude
als den hoop hooghер eñ meerō worde / soe bondē
si die met anō dweerse baickē dye si langx lepden.
Dus was henlieden dit werck ghelijc een tumme-
ringhe. Maer om dat die stootē vanden stormghe
weyren quamen op dien wijckenden muer / soe en
deden si ghēe scade / maer si maecten dit werck en-
gher eñ vaster / mits dat daer door dye eerde sanck
nedwaerts. Als Silua dit gemerct heeft / meynen-
de den muer lichteliker metten vier te verwinnen
heeft hi dē ruyters bevolē dat si veel vierighe fac
kelen daer in werpen souden. Eñ den muer mits
dat hi meestdeel vā houte gemaect was / heeft ter-
stont het vier ghevaet / eñ werde ontsteken tot be-
neden toe / om dat hy hol was / eñ werde claer ber-
nende met een groote vlāme. Eñ doē desen brant
begōste / so waepde den noordē wint seer veruaer
lijck / eñ dreef die vlamme vā bouen af op dye sto-
meynē / also dat si by na milhoeptē vā haer storm-
wercken / als oft die nv by nae ōbrant hadden ghe
weest. Maer doē is dyē wint door Gods voorsie-
nichept geheert / eñ den Suydē wint werde waey-
ende / heerende tvier met grooter cracht teghē den
muer die teghen haer ouer was / eñ dus brande dē
muer heel vandē gronde op. Als dan dye stomey-
nen Gods hulpe hadden / so ghingen si blidelijken
na haren legher / sluytende voor eenen raet / dat sy
des morghens vroech die vyanden wilden bestor-
men / eñ dyen nacht naerstiger wake houden / dat-
ter nyemant van henlieden ontulieden en soude.
Maer Eleazarus en dachte noch niet vā vlieden /
noch hy en wilde niemāt oorlof gheuē om te vlie-
dē. Siende dan den muer ōbrant / eñ gheen ander
manier van vromicheden / oft van ghesalueert te
worden verdinckende / heeft hy voor ooghen ghe-
stelt wat die stomeynen henlieden / haren kinderē /
eñ hupsvrouwen doē souden / by also si die victorie
creghen. Dus heeft hi raet ghehouden van henlie
der allen doot / eñ dit docht hem dalō vroomste te
wesen / van alle dat hy te dyer tijt doē mochte. Als
hy dan van sinen ghesellen dalder vroomste van
moede tsavonts vergadt hadde / soo heeft hy hen-
lieden tot dit sept met aldusdanighen woorden eñ
redenen ghetrocken.

Eleazarus vermaninghe tot sinen ghesellen / dat si malcanderen sonden doodē / lieuer dan latē vanghē.

Aenghesien dat wi ouerlanghe ghesloten heb-
ben (o ghy vrome mannen) noch den stomeynen
noch gheenē anderen te dienē oft onderdaen te si
ne dan Gode alleen / wāt die alleē is die warachti
ghe eñ gherechtige Heere der menschē / siet soe pst
nv eenen tijt die v dwingt v lieō moeden te thoo-
nen metten werchē. Daer om en laet ons ons sel-
uen niet onteeren oft beschamē / die te vorē ymmer
bedwanch hebbē gheleden / eñ niet sonder ons pe-
rikel / eñ die nv sullē metten bedwanghe ooc moe-
ten onuerdragelike pijnen lijdē / pst dat wi leuende
comen in der stomeynen handen. Want wy zijn
deerste ghewees die haer af gheuallen zijn / eñ wy
voerē ooc die laetste oorloghe tegen haer. Eñ my
dunct dat ons dese gratie van God ghegeuen is /
dat wy nv wel eñ vrijlijck moghen sterven / dwelc
den anderē niet ghe schiet en is / die teghē haer ho-
pe verwonnen zijn gheweest. Eñ wy zijn ooch se-
ker dat wy verwonnē sullen werden ter stont als
den dach op sal ghegaen zijn. Eñ this een vrye eñ
vrome maniere van sterue / te sterven met sinē al-
derliefsten kinderē eñ hupsvrouwē / eñ ons vryen-

den en connen dat niet beletten/die ons voorwaer begheren leuende te vanghen/ eñ wy en moghen haer niet vwinnen met striden. Het hadde bi auontueren oock meer behoort dat wi van eerst souden Gods wille beuroet eñ gheweten hebben/ doen wy ons vrybeyt eerst wilden beschudden/ eñ ons nochtãs oock van onsen wegen alle dinghen qualijck verghingen/ende noch veel qualiker vanden vyanden. Doen (seg ic) hadden wy wel behoorē te weten/dat der Joden nacie die voortijts van God bemint was/nv ter doot eñ ter verderffenissen vdoemt was. Want hadde hy ons ghenadich ghebleuen/oft en hadde hy ymmer maer een luttel teghen ons ghestoort gheweest/soo en soude hy dye verderffenisse van so veel menschē nemmermeer ongeacht hebben ghelaten/noch zijn alderheylichste stadt laten verbranden metter vyandē vier/ eñ verderuen. Eñ wy alleen hebbē oock (wilt God) ghemeynt te vwinnen/ eñ onse vrybeyt te behouden/recht oft wi niet tegen God misdaen en hadden/ende gheender sonden deelachtich en hadden gheweest/ daer wi selue anō menschen oock gheleert hebbē quaet te doen. Maer nv siedy hoe dat onse ydele hope ons wederlept/ mits dat ons veel stercheren noot van quaet te liden ouer comen is/ dan wy meynden. Want die onuerwinnelike gheleghenthept eñ stercte van desen casteele/ en heeft ons niet met allen gheholpen om bleuen te behouden/ende wi die oueruloedelike victalie ende veel wapenen eñ anō nootelike dinghen genoech hebben bi ons/ hebben nochtãs die hope ons leuens verlozen/midts dat God ons die openbaerlijck afneemt. Want het vier dat eerstmael op die viandē ghedzeuen werde/is daer na (niet wt hem selues) wederom ghekeert op den muer die wi ghemaect haddē. Maer dits die wrake vā veel onser misdadē/die wi wt onse rasernye hebbē dozrē doē teghē ons eyghen volck/ voor welcke misdaden en laet ons doch niet gestraft werden vanden stomeynē/ maer laet ons ons selue straffen eñ Gode also betalen/want dese pinen die wi ons selues aen doen sullen/die sullen verdzaglijker eñ redeliker wesen dan dye de stomeynen ons souden aendoē. Want aldus sullen onse huysvrouwē sterue sonder mishandelt oft verbracht te worden/eñ onse kinderen vyt van slauernye eñ bedwanc. Eñ na dese sullen wy aen malcanderen eerlijken danck vdienen malcanderen doodende/eñ houden onse vrybeyt voor onse eerlijcste begrauenisse. Maer laet ōs voor al eerst ons gelt eñ dit casteel metten viere verbranden/dan sullē die stomeynē seer dzoeuich zijn (dat weet ic voorwaer wel) als si onse lichamē niet en sullen hebben/eñ si oock dit profijt verlozen sullen hebben/laet ons allē die victalie hier laten/ want dit sal ons tot een ghetuyghenisse wesen nae ons doot/ dat wy van honger oft ghebreke nyet verwonnen en zijn: maer dat wy lieuer hebbē gehadt te sterue/dan in thedwant te comen/alsо wy van eerst voor ons ghenomen hebben.

God en eyghet van niemandē dat hi hem selues doode.

¶ Dese redenen seyde Eleazarus/ maer ten was met al na den sin van allen den ghenen die daer te ghenwoordich waren/want dye sonnighe warē bereedt hem ter stont onderdaen te zijn/eñ sulcke werden als met eenderhande ghenoechte oft blijschap vervult/ meynende dat het sterue eerlijck was. Maer die weemoediger warē doorh het ontfermen dat si hadden ouer haer huysvrouwen ende kinderen/oft die oot van haer openbaer eygen doot veruaert waren/ die saghen deen den anderē aen/bethoonende met tranen/dat si een ander beweghen hadden in harē wille. Als dan Eleazarus dese sach vreesen merckende dat sinen grootē raet vandē cleynmoedighen vachtert werde/ soo vreesde hi dat dese weenēde eñ misnoedige die andere die vroom van moede waeren/ oock souden cleynmoedich maken. Dus heeft hi niet opghehouden van zijn vermaen te vuolgen/ maer hy heeft noch een heerlijker sermoon begonst vander sielen onsterfflijcheyt/ eñ luyde roepende sach hi staerlijck op die weenende.

Eleazarus tweede vermaninghe totten veruaerden.

¶ Och (seyde hy) ic bē seer bedzoghē in mijn meyninghe/ dye altijt ghemeynt hebbe dat ghy vrome mannē voor die vrybeyt stridende/ lieuer hadt wel eñ eerlijck te sterue dan te leuen. Maer ghy liedē en gaet gheē ghemeyn menschē noch in cloecheyt noch in vromicheyt te bouē/die die doot ooc vreest waer doorh ghi groote quadē eñ pmen moecht ontgaen. Eñ ghi en behoorde v daer op nyet te beraden/oft yemant te verwachten die v daer toe vermanen soude. Want van oudts eñ vā dat wi eerst verstant creegen/hebben ons die heylighe scriftueren ons lants altijt gheleert/eñ dye wercken ende moeden onser voorvaderen hebbē ons dat ooch seerlijck beweesen/dat der menschen allendicheit is bleuen/eñ niet het sterue. Want die doot gheuēde den sielē vrybeyt/ laetse varen tot haer eyghen eñ supuer plaetse/die voortaen ooch sullen wesen ongheschept/eñ vry vā alle hinderen oft allendicheden. Maer so langhe als onse sielē in dese sterffelijke lichamen gebonden zijn/so werden si daer mede ooch vervult met der lichamē onsalicheden/eñ dan machmen bi ghelijckenisse der waerheyt wel seggen dat die doot zijn. Want die ghemeynschap eens goddelicx dincx/ met een sterffelijck dinck/is leelijck eñ scandelijck. Thi sy mmer waer/een siele vermach vele/als si met lichaem is/want si maeckt vandē lichaem haer instrumēt/ bedectelijck tselue roerende/eñ si maect dat doēde bouen zijn sterffelike natuere. Maer nochtans als si van desen swaren last/daer si mede ter aerden waert ghetrocken wert/ eñ dat haer aenhangt/ ontslagen eñ ontladē is/dan crijcht si een salige sterchept/ dye van allen siden vrye is/blijmende dan onsienlijc voor der menschen ooghen/ghelijck God selue ooc is. Want si en wert ooc niet gesien als si in dlichaem is/maer si coemt daer bedectelijc in/eñ si en wert ooch met ghesien als si daer wt gaet/wāt si heeft een ongeschepnde natuere/ gheuende den lichaem een sake van veranderinghe. Want sulck lichaem dat een siele crijcht/dat leeft eñ is crachtich/ maer als dye daer wt is gegaen/so sterfse dat eñ wert rottēde/so seer onsterffelijc is die siele. Eñ tot een bewijsinghe van desen/neemt dē droom oft slaep vā eenen menschē/waer in dye sielen in haer selues vergaēt werden/ruts dat het lichaem haer dan nerghers toe en vstropt oft en treet/daer om houdē die sielē dan een seer ghenoechlike ruste/ ende midts dat si dan met Gode verkeeren/ van wyens natuere si

zyn/ sozyn si an om tegenwoordich/ eñ si segghē te
vozen veel toecomende dinghen. Waer toe dienet
dan die doot te ontsien: daer wi nochtās dye ruste
des slapens beminnen: Eñ hoe en ysi nyet eē ouer
groote dwaesheyt/ dat wy so seer die cozthept dees
leuens beminnen/ eñ benidē ons seluē het eewich
leuen: Voozwaer het soude wel behoozen dat wy
lieden die hier af thuys vā ioncx geleert zyn/ den
anderen vzeemden luyden souden een exempel eñ
spieghel wesen van willichlijck te sterue. Maer
nochtās ysi dat men vanden heydenen ooc exem-
pelen moet nemen/ om dye waerheyt van desen te
behoonen/ so laet ons aensien die wise vandē In
dianen. Want dese mits dat si goede mannē zyn/
verdraghen pacientelijc/ maer niet gaerne den tijt
dees leuens/ mits dat dit eenen nooteliken dienst
der natuerē is. Maer si haestē haer seere eñ hebbē
groote begeerte om haer sielē van haren lichamē
te ontbinden/ ende als si noch van gheē siecte oft
quale ghepraemt oft gequelt en zyn/ so segghen si
nochtans den anderen te vozen dat si verscheyden
sullen/ om die begeerte des ontsterffelijcken leuens
eñ dan en isser niemant diet belet oft verbiet/ mer
si segghen alle gader/ dat die dalder salichste zyn/
eñ dan ontbiedē si dooz dese harē huysghenooten
eñ vzienden wat si begherē gedaē te hebben/ wāt
si gheloouen dat die sielē na die doot seker eñ wa-
rachtighe gemeynschap met malcanderen hebbē.
Eñ als dese dan dese bootscappen ontfangen heb
bē/ so wozpē si haer lichamen uit vier/ op dat haer
sielen daer dooz onbesmet eñ puer mochtē afghe
scheyden werden/ eñ so sterue si loffelijck. Want
haer alderliefste vzienden doen haer lichtelijcker eñ
lieuer wtgheley/ als dese aldus ter doot gaen/ dan
eenighe andē menschen sinen bozghers wtgheleye
souden doen/ dye een verre reyse weeh trochē. Eñ
die leuende bewecnē haer seluē/ maer si pzijsen eñ
noemen dese vooz salich om dat si dan in den staet
der ontsterffelijcheyt ontfangē zyn. Eñ sullen wy
ons dan niet schamen/ dat wy argher verstant oft
gheloove hebbē dan die Indianen: eñ dat wi dooz
onse bloedicheyt scadelijc ō smaden ons lāts wet
ten/ dye alle andere nacien behoozen te volghen:
Maer al waert ooc alsoe dat wy cōtrarie vā ioncx
geleert waren/ te wetē/ dat dit leuen des menschē
opperste oft meeste goet ware/ eñ het sterue zyn
meeste quaet oft onsalicheyt/ nochtans soude ons
desen tijt vermanen eñ verwecken die doot/ goets
moets/ eñ lichtelijc te liden/ die dooz bedwanck eñ
dooz Gods wille nu ymmer sterue sullen.

Dese boo-
e Eleaza-
us prophe
eert als
l ayphas
ede van
Christus
ioot.

Want alst blijct/ so heeft God ouerlanghe ghe-
sloten teghen dat gheheel Joetsche geslachte/ dat
wi dit leuen moeten deruen/ die dat niet en souden
ghebruycken al soot behoozde. Daerom en soude
ick dit ooch niet dozren ons seluen toe te schriuen/ oft
die Romeynē daer af pzijsen/ dat haer oozloge ons
allen vermelt heeft/ aengesien dat dit gheschiet is
niet dooz haer macht/ mer een meerō sake tusschē
beyde comende/ heeft haer gedaē dat si schenen te
verwinnē/ want met wat wapenen der Romeynē
zyn die Joden ghedoot die te Cesareen woonden
die henlieden niet en wilden af vallen/ die vanden
Cesariensers nochtās ouerallen eñ ghedoot zyn
ghewerst/ als si den seuensten Sabboth dach vier
den/ met haren huysvrouwen eñ kinderen sonder
wederstāt te doē eñ die Cesariēsers en hebbē haer
vooz die Romeynen niet gestaemt/ dye ons alleen-
lijck daerom vooz vyanden ghehoudē hebben/ om
dat wi henlieden af gheualle waren. Maer hier
op mocht yemant segghen dat die van Cesareen
metten Jodē dye in haer stadt woondē altijt twist
ghehadt hadden/ eñ dat si harē ouden haet versae-
den eñ volbzachten doen si een oorsake geuonden
haddē. Maer wat sullen wi dan segghen vanden
Joden die te Scytopolim woondē/ wāt die hebbē
om der Griecken wille teghen ons lieden dozren
oozloghe voeren/ eñ niet met onsen naestē die Ro-
meynen wzeken. Dus wat heeft desen die trouwe
eñ vzientschap gebaet/ want si zyn vanden Scyto-
politanē mz alle haer familiē seer wzeedelijc doot
ghesla gen/ eñ desen danck hebben si haer ghedaē
vooz haer hulpe. Want het quaet daer onse nacie
die vā Scytopolen af beschermt heeft/ dat hebbē
si van haer gheleden/ recht oft si den Scytopolita-
nen dat hadden willen doen. Het soude ooch seer
lanch zyn wilde ick bisonder nu van eler segghen/
want ghi liedē weer wel datter ghecn stadt in Sy-
rien en is/ die die Jodē bi haer woonende/ niet ghe
doot en heeft/ wesende meer onse vyanden dā dye
Romeynē/ daer die Damascenaers/ die niet een sa
ke versieren en condē/ dye cenige verwe oft schijn
van redenen hebbende/ hebbē nochtans haer heel
stadt vol booser moozden gemaect/ doodende ach-
thien dupsent Joden met haeren huysvrouwen eñ
huysghesinnen. Eñ wi hoozden daer toe ooch hoe
die menichte vanden Joden dye in Egypten ver-
moozt waeren in ghetale meerder was dā tsestich
dupsent/ dese zyn bi auontueren aldus ghestozuen
in een vzeemt lant om dat si gheē hulpe en hadden
teghē haer vyandē. Maer alle die ghene die thuys
in ons lant/ die oozlogen teghē die Romeynen op-
ghesteit hadden/ en hadden gheender dinghē ghe-
bzeck/ die haer mochtē heel doē hopen dye victozie
te crighen/ want wapenen eñ vesten/ eñ onuerwin
like stercten eñ tümmeragien van casteelen/ eñ on-
ueruaerde moedē/ om sozgelike saken te aenueer-
den/ makē alle menschē siercker om te wederstaē.
Maer doen dese dingen onsen gheslachte een lut
tel tijts ghenoech hadden gheholpen/ eñ ons volc
haer daer af verheuen haddē/ so hebben dese noch
tans een beginsel ghewerst van haerlieder meer-
der scaden eñ iāmerliker allendē. Want this haer
al afghenomen/ eñ het heeft al den vyandē moetē
wijcken/ recht oft die te vozen hadden berept ghe-
weest/ om der Romeynen victozie heerliker te ma-
ken/ eñ niet om die Jodē daer dooz te saluerē/ vooz
die welcke dese berept eñ ghemaect waren. Maer
men moet sulch vooz salich houden/ dye indē strijt
ghedoot zyn/ wāt sulche zyn gestozuen wederstāt
doende/ eñ sonder haer vzyheyt te verliesen. Maer
ropen en soude niet ontfermen der menichten dye
vandē Romeynen vwonnen zyn/ eñ in slauernye
ghebzacht: Eñ wie en soude niet lieuer sterue/ eer
hi sulche dinghen iede: wāt die sommige vā dyen
zyn ghepijnt geweest/ eñ so wel met gheesselē als
metten viere ghedoot/ dye ander zyn van wzede
beesten half gheten geweest/ eñ dan noch leuende
bewaert/ om ten tweedenmael gheten te werden/

nochtans zijn sulck dalder allendi hste van die die noch leuen/wāt si die doot niet en crigen/hoe wel si dicmael begerē te steruen. Waer is nu ooch die groote stadt Jerusalem/waer is die hooftstadt vā gheheel Judeē? die met so grote sterchept vā mueren behepnt was/eñ vooz dpe mueren met so veel casteelhens eñ tozrēs beset/die nauwelicx begripē en conde die oozloochsche gereetscap die daer bin nen was/eñ die so groote menichte van strijtbaer mannen in haer hadde? wat is dese ons gheworde daermen nochtans af gheloofde dat God daer in woonde? Si is te gronde vdozuen/ eñ daer blijuē alleen vooz haer teptenē oft gedenckenisse staēde die heyzlegerē der ziomeynen diese verdozuē hebben/gheselt in der stadt bleuelingē. Maer die on salighe ouds sitten by die asschen des tempels/eñ luttel vzouwen zijnd te liue behoudē vandē vpanden/om scandelijck misbzupct te werden. Sal dan pemant van ons liedē noch langher begheren der sonnen licht te sien/dese dinghē ouerleggende/al mocht hy ooch noch langhe sonder perikel leuen? Wie isser sulc vpant zijns lants? wie so bloode eñ vuaert/oft zijn leuen so seer beminnende/dpen nu niet en vdziet/dat hi tot nu toe gheleest heeft? Eñ och oft wp alle gad ghestozuē waeren/eer wp dpe heylighe stadt hadden sien verderuen/ dooz onser vpandē handen/eer den tēpel so booslijck te gronde vernielt ware. Maer midts dat ons een vzome hope geloet heeft/dat wi bi auontuerē hier af souden moghē wzake doen ouer onse vpanden/eñ nu dese hope heel wech is/eñ wi verlatē zijn alleen in den noot/soo laet ons haestelijck wel steruen/laet ouer ons seluē bermhertich wesen/eñ laet ōs ghenade doen met onse hupsvzouwen eñ kinderē/alst ons doenlijc is. Wp zijn doch ghebozen om te sterue/eñ die vā ons gebozen zijn/en sullen dpe doot ooch niet moghen ontulieden/al warē si ooch dalder sterckste. Maer onrecht te lidē eñ slauernye/ eñ te sien onse hupsvzouwē met onse kinderen wech leyden/tot scandelijc misbzupck haerder lichamē dat en is gheē quaet den menschen wter natueren noot gecomē/maer dit lijden sulcke wt haer cleynmoedichept eñ vzeesachtichept/die te vozē niet en hebbē willen steruen/doen si wel hadden moghē steruen. Dus aenghesien dat wi groot betrouwen hebbende op onse sterchept/den ziomeynē af gheuallen zijn/ eñ ten laetstē als dpe selue ōs vermaēt hebbē om ons seluen te saluerē/henlieden niet en hebbē willen hoozē oft volgen/wpen twijfelt dan daer aen/si en sullen haer gramscap aen ons thoonen/pst dat si ons in haer lieden macht crighen? Die ionghe mannen waren te beclaghen/welcker vzome lichamen/wel souden veel tozmenten moghen verdzaghen. Die ouders waren ooc te beclaghen/ die om haer ouderdom niet en souden connen die dootelijcke pinen gelijden. Deen sal ooch sien zijn hupsvzouwe wechleydē/die ander sal met ghebonden handen zijns soons stemme hoozen/zijns Vaders hulpe aen roepende inder noot. Daer om die wile onse handē vzp zijn/eñ sweerdē hebbē/ laetse ons eenē schoonē dienst doen/ als dpe het bedwāc der vpanden noch niet ghepzoeft en hebben. Laet ons vzp sterue/ laet ons vtscheyden wt dit leuen/ met onse kinderen ende hupsvzouwē. Dit beuelen ons onse wettē/ hierom biddē on

wen eñ kinderen/eñ in desen noot heeft ons God beslotē. Contrarie vā desen begheren die ziomeynen/eñ si sozgen datter pemant mocht steruen oft ontgaen/eer si dese plaetse winnen eñ verderuen Daer om laet ons henlieden vooz die ghenoechte van ons te crigen/achterlaten een vel scricken van onser doot/eñ een vwonderē van onser cloecheyt. Dits vanschelijc ghesprzoken/ wāt Gode wetten en beuelē nyemant hem seluen te dooden.

¶ Als Eleazarus noch langer wilde hier af spzeken/so en lieten si hem niet meer seggben/maer si vielen alle in zijn redene/eñ met eenen ongebonden eñ hittighen gheest/ vwecten si malcanderē tot dit werch/ eñ als oft si van grouwelike geestē beseten eñ gedzeuen hadden gheweest/ begheerdē si deen den anderen hier in te verrasschen/latende haer duncken dat dit een bewijs vā vzomicheden ware/eñ van goeden rade/ by also dat niemant en schene die laetste gebleuē te sine in dit sept/so hitich waren si gewozden/om elck zijn hupsvzouwe eñ kinderen te dooden. Eñ als si dit grouwelijck sept begonsten/so en werden si niet verslagen oft beweecht (alsomen wel soude meynē) maer si bleuen in den selue sin die si hadden/doen si die redenen hoozdē/die haer hier toe verweeten. Eñ al behielen si elck haer bisondē eñ vziendelike liefde tot haer hupsvzouwen eñ kinderen/maer si voelchden die redene meynēde dat si doē henlieden alderbest versien eñ besozcht hadden/want si seyden haren hupsvzouwē adieu/omhelsende die/eñ haer kinderen namen si in haren schoot/eñ custen die al weenende/eñ met eenen volbzachtē sitgene datter beuolen ende gesloten was/sterbende haer doot/ dpe daer ooc willich toe waren/ mits dat si vooz eenē troost haers doots noot hadden/ het aendencken der quader dingen dpe si van haren vpanden souden hebbē moeten liden. Dus zijn si in dit sept alle al euen cloeck bevondē geweest/ eñ elck heeft zijn alō naeste eñ liefste gedoot. Alendighe menschen dpen dit van noode was/den welcken ooch dalder lichtste quaet docht te wesen haer kinderē eñ hupsvzouwen te dooden. Aldus dan gheenen dzuc hebbende van dese septē/ eñ latende haer dunchē dat si den dooden onrecht deden/bi also si eenen cozte tijt na haerlieden hadden int leuen ghebleuen/soe hebben si ter stont alle haer goet ouer hoop gebzocht/eñ dat verbzāt. Eñ daer na hebbē si by lote thien mannen wt haren hoope ghecozen/ dpe alle dandē dooden souden. Die welcke hebben haer seluen al te samē neder ghelept/elck bi zijn hupsvzouwe eñ kinderen/eñ die mettē handen omhelsende/ lieten si haer vzplijc doot stellen vanden ghenē die haer desen ongelucklichsten dienst deden. Eñ nae dat dese thiene alle dandē ghedoot hadden/ hebbē si dat loterye recht/ooc gestelt in malcāders doot/ te weten/dat die ghene daer dlot op viel/die ander neghen soude doodē/eñ dan op die ghedoode hem seluen doodē/also seere betrouden si malcanderē/ datter niemāt en soude cloecker wesen dā dandere/noch int doen noch int verdzagen oft liden van desen septe. Dus hebbē haer die negenten laetsten ooc latē doodē. Maer die eenre eñ laetste die daer ouerbleuē was/heeft eerstmael den hoop der ghedooder menschen al om besien/ ofter nochpemāt hadde gewerest niet heel doot/die zijns diēsts noch

ht hebbē. Eñ als hi dan bevonden hadde/dat si alle doot waren/soo heeft hy wier in des conincx huys gestekē/eñ met zijn volle macht heeft hi hem selue met sinen sweerde heel doorsteken/eñ so is hi by zijn alderliefste huysvrouwe/ eñ kinderen doot ghevallen. Dus zijn dese al ghestoruen/mepnende dat si gheenen leuende persoon en hadden achter ghelaten vā haren gheselschappe/in der stomepnen bedwanck. Maer daer was verborgen een oude vrouwe/ende noch een ander vrouwe Eleazarus nichte/die seer geleert eñ wijs was bouen ander vrouwen/eñ vijf kinderen dye ooch ghebergen warē in dye holen onder deerde/ daer si water haeldē om te drincken/dye wijle dat dandere becōmert waren om malcanderen te dooden/die welcke in getale warē neghenhondert eñ tsestich/tsamen metten vrouwen eñ kinderē. Dese iammerlike moort werde gedaē op den vijfthiensten dach in den April. Die stomepnen mepnende noch te striden eñ te stormen/hebbē des morgens vroech die leprbrugghē aen die bolwerckē gestelt eñ aldus die mueren beloopen. Maer doen si niemanden vanden vpandē en vonden/maer saghen datter al om vlaten/eñ binnen brant was/eñ stillicheyt/so en conden si nyet verdincken watter ghescheet was. Ten laetsten hebben si een groot ghetuyl oft gecruysch gemaect/recht oft si mettē stormram ghestooten hadde/om te besien oft si peman den soudē hebben verweet om wederstant te doē. Dit gheroep hebbē die vrouwen ghehoort/eñ zijn wt die heymelijcheden gecomen/ghevende dē stomepnē te kennē het feyt also dat was/eñ dye eene van desen tween heuet openlijck al verteit datter ghesept eñ ghedaen was/nochtans en conden dye stomepnen haren woorden niet lichtelijck ghelooue/wāt dese ouergroote stoutichept en doch: haer der waerhept niet te ghelijckē. Maer si arbeyden om vier te bluſſchen/eñ hier door eenen weech vol ghende/zijn si ter stont tot des conincx huys gecomen. Als si dan saghen die menichte der dooder menschen/soo en werden si niet bly als van haren vpandē/maer si vwonderden haer seere van dyen vromē raet/eñ vā so sterckē verſmaden der doot mettē wercken bewesen/in so grootē hoop volcx.

¶ Hoe die swaerdelaers verslagen werden die te Alexandrien eñ Thebas gheuloden waren.

Capit. xxix.

Als dan alsulcke vberſſenisse daer ghedaen was/so heeft die capiteyn daer garnisoē gelaten/maer hi is met een heyr na den Keyser ghetrocken. Want daer en was doen gheen vpāt van dyen lande ouerbleuen/maer het geheel Joetschelant/was door die langhe oorloge tōderbracht eñ verdoruen/dwelck ooch veel Joden die verre van daer woonden/heeft doen gheuoelen dese werringhe eñ dit perikel. Want namaels zijnder ontrent Alexandrien in Egypten veel Joden gedoot/wāt den swaerdelaers diet ontloop en warē ende daer gheulodē/en was dat niet genoech dat si daer dieuen behielen/maer si stelde daer ooc nyeuwe werringhen op/om haer vryheyt te beschermen/mepnende dat die stomepnen niet beter en waren dan si/seggēde dat God alleen haer heere was. Maer doen daer sommige Jodē die niet oncdel en warē henlieden hier in wederstonden/soo hebben si die doot ghe slagen/eñ dye ander menichte der Joden raden si sterckelijck om den stomepnen af te vallē. Maer die Prince der ouder en sende deser sweerdelaren stoutichept/lieten haer dunckē dat dit sonder haer perijckel niet en ware/dye selue nō te bedwingen. Dus hebbē si alle dye Joden in een vergaderinghe vergadert/ghevende haer openlijc te kennē/die vermetelike stoutichept der sweerdelaren/thoonende dat die die sake warē van alle haer ongelucken eñ scaden/eñ hoe dat ooch scheen dat si lieden gheen seker hope vā haer salichept en souden hebben/al waert oōck dat dese sweerdelaers weech vloden/want si soudē vanden stomepnē terstōt gedoot werdē als si bekēt werdē/eñ dā soudē si lieden ooc mede te liden hebbē/vā tgene daer si geē schult toe en haddē. Dus vermaendē si der menichtē dat si haer hoedē soudē voor deser ōderſſenissen eñ dat si den stomepnē wilden genoech doē eñ die te vredē stellen/leuerēde dese sweerdelaers in haer handen. Als dye Joden dan die groothept dees perikels gemerct haddē/so hebben si dese redenen geuoelcht/eñ met eenen ghedruysschē zijn si op die sweerdelaers gheuallen/eñ hebben die ghegrepen/dus isser terstont ses hondert gheuanghē ghweest. Maer die in Egyptē eñ te Thebas/eñ in die contreyen ontloopen waren/zijn corts daer na ghegrepen ende wederom gebracht/van welcker hardichept (tsi oft men sulex wilt noemen betrouwen oft crigelhept haers wils) hem elckerlijc seer verwonderen moet/wāt nae dat in henlieden verdacht eñ volbracht warē alderhande maniere van tormenten/eñ quellinghe haerō lichamen/alleenlijck om dat si dē Keyser soudē beliē haren heere te wesen/so en heeftmen daer nyemāt toe connen brenghen/dat hi dit hadde willen seggē. Maer si hebben alle in dyē noot haer eerste voornemen eñ sin die stercker was gehoudē recht oft si die pinin ghen/eñ het vier ontfangen hadden in beestelike oft doode lichamen/sonder verstant oft gheuoelē aldermeest nochtās werde daer verwondert vanden gheuen diet saghen/hoe dat nyemant van dye ionghe kinderen daer toe beweecht en werde/om den Keyser haren heere te noemen/also seer ginck die cracht der stoutichein/die crāchept haerō lichamen te bouen.

¶ Hoe Onias tempel by Alexandrien ghesloten werde. Capit. xxx.

In dyen tijden bediende eñ regeerde Iupus Alexādrien/die welcke heeft ter stont dē keyser ouer gesondē die kennisse van deser verscerten. Die Keyser latende hem duncken dat men der Jodē ghenepchthept tot nieuwe werringē behoorde te verhoeden/eñ sorghende dat si wederō tsamen vergaderen souden/eñ sommighe andere tot haer trechē/heeft Iupo bevolen/dat hi der Joden tempel die te Onion was (in een stadt also ghenoemt) verderuē soude. Dese stadt is ghelegen in Egypten die om dese sake heeft begonst bewoōt te wesen eñ desen naem gheereghē. Onias Symons sone/een vandē bisschoppē/wt Ierusalem verjaecht zijnde/ten tidē als Antiochus die Conine van Syrien tegen die Joden oorloochde/is ghecomen te Alexandrien/eñ van Ptolomeo den Conincke van

1/seer beleefdelijc ontfanghē / eñ om dat Ptolomeus Antiochus vpāt was/so heeft Onias hem ghesept/dat hi het Joetsche volc wel vsamen eñ vereenighen soude tot zijnder hulpē/waert dat hy zijn raden eñ redenen wilde volghē. Als die coninck dan geuraecht hadde wat mē daer toe doen mochte/so heeft Onias hem ghebeden dat hi hem vorlof gaue erghers in een deel vā Egypten eenē tempel te moghen maken/eñ dat hi daer (op zijns lants maniere) Gode mocht dienen. Wāt also sou de Antiochus te meer in der Jodē haet comē / om dat hi te Jerusalem dē tempel berooft eñ vdozuen hadde/eñ die Joden souden goethertigher te hem waerts werden/eñ ter saken vanden Gods dienst soudē daer veel Joden tot hem vgaderen. Ptolomeus heeft dese redenen gheuolcht/ende hem een plaetse ghegheuen/hondt eñ achtien stadien vander stadt Memphi gheleghen/eñ wert ghenoemt die Heliopolitaēsche contreye. Daer heeft Onias een cleyn stadt ghemaect/eñ eenen tempel dye onghelijck was den tempel van Jerusalem/ maer hy heefter eenen gheschē toren ghemaect van grooten steenē/tsestich aubitus hooge. Maer het maecsel vandē voorhout/heeft hi gemaert na dat voorhof des tempels vā Jerusalem/eñ hy heeft dit dese ghelijck verciert met ghegeuen iuweelen/ sonder het maecsel des candelaers/want hy en heeft daer gheenen candelaer ghemaect / maer hy heeft daer een onghefoemde gulden lampe aen een gulden keten ghehanghen/ blinckende als van een strale des lichts. Maer alle die ruymte rontsom dē tempel heeft hy al om besedt met ghebacken steenen/ dwelck pooren hadde van herde steenen. Dye coninc heeft daer toe een groote mate acherlants vleent/eñ ghelt renten dat die Priesters soudē ghenoech hebben tot veel dingē/ die den Gods dienst eyschende was/nochtans en dede Onias dit niet wt goeder oprechter meninghen/ maer hi hadde twist teghen die Joden die te Jerusalem woondē om die gramschap zijnder vlucht ghedachtich wesende. Dus meynde hy (als desen tempel gemaect ware) alle twolc vā Jerusalem tot dyen tempel te trecken. Eñ daer was te vozen een prophecie ghesproken ouer neghen hondt ende tseuentich iaren Eñ Esapas hadde te vozen ghesept dat alsulcken tempel in Egypten soude ghemaect wozden van eenen Joetschen man / aldus is dan dyen Tempel voortijts gemaect gheweest. Hierom doen Lupus die regeerō oft presidēt van Alexādzien des Keysers brief ontfanghen hadde/ eñ hy totten tempel ghecomen was/ so heeft hy sommige costelike iuweelen daer wt ghenomen/eñ dyen alsoe toe ghesloten. Maer namaels als Lupus doot was/so en heeft Paulinus (die na hē in dese machtige officie quā) daer gheen iuweelē ghelaten/wāt hy dzeychde die Priesters seer swaerlijc by alsoo si hē alle die niet en hadden voorghebracht. Ock en heeft hy niemant in dyen tempel laten gaen / ter saken van Gods dienste/maer hy heeft die dozen also gesloten/eñ den tempel alsoo onbewandelt ghemaect/ datter niet een teptē vandē Gods diēst in en bleef Ende vanden tijt dat desen tempel erst gemaect was totten tijt dat hi ghesloten werde/waren ghepasseert dzy hondert ende dzyendertich iaren.

Wroe die Joden ghedoot zijn by Cyrenen. Capit. xxxi.

Dle stoutichept der swoerdelarē was als een voortcruppende sieete/oock ghecomē tot dye steden die by Cyrenen warē/ wāt derwaerts was ontulodē een seer quaet schalck mensch Jonathas genoemt/een weuer vā zijn ambacht/ die veel onwijse mensche wijs gemaect heeft/dat si nae hem soudē lupsterē/eñ hē volgen. Dus heeft hy die ghebracht in woeste plaetsen/ ende doen hy haer beloefde teptenen ende openbaringhen van doodē Gheesten te thoonē/ eñ die wile dat hi die sommighe dusdanighe dingen doende bedzooch/so bleef hy vbozghen oft onbekent. Maer die eerlijcste eñ cloecste Joden die te Cyrenē woondē/hebben zijn opstel eñ vertreck laten weten Catullo den prefident Libye Pentapolitane. Eñ dese heeft peerde volck eñ voetvolc derwaerts wt ghesonden/ende also dye onghewapende Joden lichtelijck bevaen ghen. Dus isser een groot deel vā dyen mettē hant den doot ghe slagē/maer die sommighe zijn leuen de ghevangen/eñ voor Catullo ghebracht. Maer die principael opstelder van desen raet Jonathas heuet doē nimmer comen ontuliedē/maer nae dat hi langhe eñ neerstelijck alle die lant scappen doe ghesocht was/is hy ghevanghen eñ voor Catullo ghebracht. Doen stelde hi wat op/ daer by het volck langen van zijnder doot mede vercreech /maer hy gaf Catullo daer door een oorsake van ongerechticheyt/want hi betichte valschelijck dalder rijcste Joden/seggēde dat dese hem eerstmael desen raet hadden ghegeuen. Catullus nam dese beschuldighen met blijden moede aen / in veel manieren bezwarende die sake die daer ouer ghebracht werde/ tselue met seer grouwelijke woorden groot makende/om dat schijnen soude dat hi ooch een oorlogh teghen die Joden gheuoert eñ volbracht hadde /eñ daer toe leerde hy desen swoerdelaren (bouen zijn lichticheyt van haer te ghelooue) hoe si haer valsche tichten souden beleggen. Wāt na dat hy haer ghebodē hadde dat si ooch eenen Jode soudē noemen eñ beschuldigen/die Alexander hiet / tegen dē welcken hy ouer langhe hadde vgramt gheweest/ thoonende hem ooch openbaerlijck sijnen haet/ sijnde zijn huysvrouwe Berenice/met hem ooc in desen valschē tichte begrepen. Dus heeft Catullus dese ten eerstē doen dooden/ eñ daer na heeft hi te samen alle dander (die seer rijck van ghelde warē) doen dooden/tot dyr duysent toe. Eñ hy liet hem dunckē dat hi dit vprijc sonder perikel dede/mits dat hy haer ghelt ende goet aen des Keysers tafel bracht. Ende op dat gheen ander Joden die eldere woonden/zijn ongerechticheyten souden melden eñ wederleggē/so heeft hi dese loghene noch verder doen strecken. Eñ hi heeft Jonatham eñ sommighen anderen die van hem ghevanghen warē, daer toe geradē /dat si desen ticht vā nieuwe werringhen op te stellen / soudē leggen op sommighe seer eerlike eñ duechdelike mannen der Jodē / dye te Alexandzien eñ te Roomē woonden. Eñ onder dandere die door dese verradelike liste valschelijc beticht warē/was ooc een Josephus/ die dese dinghen beschreuen heeft. Maer dese versieringe ende valsch opstel en is Catullo niet vergaen alsoo hy

1305028

ie / want hy is te Roomen gheco-
n/brenghende met hem Jonatham ende die an
t gheuanghenen / meynende dat dyen valschen
he dye hy by hem seluen ende door dye ander v-
siert hadde / een eynde deser questien soude ghe-
weest hebben. Maer Vespasianus quaet vermoe-
den hebbende van dit stuck/ondersocht dye waer-
heyt / ende als hy bevonden ende verstaen hadde
dat dye eerlike mannē npet te recht bericht en wa-
ren/soo heeft hy die door Titus versoeck van dye
opgheleyde feyten ontslaghen. Maer Jonatham
heeft hy doen straffen nae zijn verdienste/want hy
werde eerstmael ghegheesselt/ende daer nae al le-
uende verbrant. Catulio geschiede doen door des
Keysers goedertierenheyt /dat hy gheen castidin-
ghe meer en creech: maer niet lange daer na wer-
de hy met een sware onghenese like siecte bevan-
ghen / waer door hy seer bitterlijck ghepijnt wer-
de/npet alleen door zijne lichaems pijne/maer ooc
door zijns herten ende zijnder sinnen siecte / die
noch swaerder was. Want hi werde seer v-sinnich/
ende hy sach dicmael Gheesten der gheender die
hi ghedoot hadde / hem pramende / ende dan riep
hi vermaerlijck. Eñ als hi hem seluen niet bedwin
ghen en conde / dan spranck hy wt sinen bedde
recht oft men hem ghepijnt oft ghebrant had-
de. Als dan dit verdriet eñ dese siecte altijt
vermeerderden/ende hem zijn inghewāt
ontghinc /also dat zijn binnenste heel
pdel werde/is hi ghestorven/door
wiens doot gheen dinck meer
bethoōt en is vā Gods voor-
sienichept/dan dat die wra
ke doet ouer die alder
boosste.

¶ Dit is dan het eynde van onser Hy-
storien/die wy beloeft hebben met alder
waerheyt te beschriuen/den ghenen dye
begheren te weten/hoe den Romeynen
die oorloghe vergaen is teghen die Jo-
den. Eñ hoe dit van my wt ghelept is/
dat laet ick segghen den ghenen diet le-
sen sullen. Maer vander waerheyt en
sal ick my npet schamen cloeckelijck
te segghen/dat ick die alleen voor
my ghenomen hebbe te volgē
in alle dye dinghen dye ick
hier ghescreuen hebbe.

¶ Als ghy hier vore inde boecken vint
vanden Zeloters/soo verstaet dit aldus.
Zeloters waren roouers ende doot slaghers /dye
welche haer seluen alsó noemden / als oft si groo-
te sorghe ende vierichept ghehadt hadden totten
ghemeynen volcke / ende tot goeder heylicheden/
maer metten wercken waren si in alle onmensche
lijcheden ende in boosheden die alder quaetste.

¶ Als ghy vint van die sweerdelaers.
Sweerdelaers waeren moordenaers/dye heyme-
lijck ende bedectelijck cleyn steeck sweerdekens
droeghen onder haer cleederen/eñ vermoorden
wolck daer mede onuersienlijck.

¶ Ghedruckt Thantwerpen/op dye
Lombaerde Veste/tegen die Gul
de hant ouer. By my Claes
vandē Wouwere. Int iaer
ons Heerē. M.CCCCC.
ende. LIIII. Den
achtsten dach van
Junius.